

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร

สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563

ISSN : 2286-7171 (Print) ISSN : 2672-9024 (Online)

PNRU
PNRU
PNRU

PHRANAKHON RAJABHAT
RESEARCH JOURNAL
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Phranakhon Rajabhat Research Journal (Humanities and Social Sciences)

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563

Vol.15 No.2 July - December 2020

ISSN : 2286-7171 (Print) ISSN : 2672-9024 (Online)

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จัดทำเป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทรรศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เช่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ พัฒนาชุมชน การบริหารและพัฒนาเมือง ประวัติศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ นาฏศิลป์และการละคร ดนตรี นิติศาสตร์ ศิลปกรรม บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ การจัดการทั่วไป/คอมพิวเตอร์ธุรกิจ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด การท่องเที่ยวและการโรงแรม นิเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บัญชี บริหารการศึกษา การศึกษาปฐมวัย หลักสูตรและการสอน เทคโนโลยีการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา และสาขาวิชาอื่น ๆ ตามการพิจารณาของกองบรรณาธิการ

2. เพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสาร สารสำคัญ ประเด็นการวิจัยแก่นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ

นโยบายการจัดพิมพ์ของวารสาร

1. บทความที่นำเสนอเพื่อขอตีพิมพ์ ต้องเป็นบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทรรศน์ หรือบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งอาจเขียนได้ทั้งภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

2. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องเขียนตามรูปแบบของ วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และต้องผ่านกระบวนการพิจารณาถ้อยแถลงโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องก่อน ทั้งนี้ บทความที่ตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากวารสารอื่น ๆ

3. บทความที่ตีพิมพ์/เผยแพร่ทุกบทความต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ประเมินบทความ (Peer Reviewed) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ไม่น้อยกว่าสองท่านต่อหนึ่งบทความ ซึ่งทั้งผู้ประเมินบทความและผู้แต่ง จะไม่ทราบชื่อซึ่งกันและกัน (Double-blind Peer Review) โดยบทความที่ลงตีพิมพ์ได้นั้นจะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ประเมินบทความทั้งสองท่านหรือสองในสามท่าน

คณะที่ปรึกษา

ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร

รองศาสตราจารย์คมเพชร ฉัตรสุภากุล

รองศาสตราจารย์ ดร.เบ็ญจ กิจรัตน์ภร

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตราภา กุศลพลบุตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันตกุล อินทรผดุง

นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

กรรมการสภามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ชำคง

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ รัฐธำธรานนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ เรพเพอร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตรจรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิตา เขียมขันติถาวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินท์ เนื้อไม้หอม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธำตรี ไต้ฟ้าพูล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวินิต อรรถภูมิกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วณิชกมล จ่างกมล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรณิกษ์ ศิริโวหาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรทอง จุลิธนีกร
ดร.ชนคดี ทินนาม

Dr. I Nyoman Sudiarta, SE., M.Par
Anupama Dhavale

Asst. Prof. Dr. Harald Kraus

Dr. Meena Madhavan

Professor Dr. Paul Kei Matsuda

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวิธ ณ พัทลุง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลพัทธ์ ใจเยือกเย็น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญณภัทร นิธิศรภาภากุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษศรณ์ นุชประสพ

ดร.ปิยลักษณ์ อัครรัตน์

อาจารย์กัลยา นาคคลังภา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นิด้า

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิธีราช

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Tourism, Udayana University, Bali (Indonesia)

Department of English, Government First Grade College,

Karnataka University Dharwad, Karnataka (India)

Thammasat University

Chiang Mai University

Arizona State University

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้ประสานงานและเผยแพร่

นางเดือนเพ็ญ สุขทอง

นางสาวมัทนา เกตุโพธิ์ทอง

นางสาวฐามลวรรณ หินกล้า

นายรัชตะ อนวัชกุล

นางสาวศุภภาพร เกตุกลม

นายจักรพันธ์ ก้อนมณี

นางสาวทัศนีย์ ปิ่นทอง

นางสาวจิราภรณ์ เพ็ญพุ่ม

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ติดต่อกองบรรณาธิการ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

9 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220

โทรศัพท์/โทรสาร 0 - 2544 - 8629, 0-2544-8532-34

E-mail: editor_jhss@pnru.ac.th และ https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNru_JHSS/login

กำหนดออก

2 ฉบับ ต่อ ปี (มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม)

การเผยแพร่

ผู้ที่สนใจสามารถค้นหาที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNru_JHSS/issue/archive

พิมพ์ที่

หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์ 44/132 ถ.กำนันมนัน ช.กำนันมนัน 36 บางขุนเทียน จอมทอง กรุงเทพฯ 10150

โทรศัพท์ : 0 - 2802 - 0377, 0 - 2802 - 0379, 08 - 1566 - 2540

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563 ได้รวบรวมบทความเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการและการวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เนื้อหาสาระในวารสารฉบับนี้มีบทความจำนวน 28 เรื่อง ทุกเรื่องมีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์กับผู้อ่านหลากหลายสาขามาก นอกจากนั้น บทความยังได้ผ่านการกลั่นกรองอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ และนักศึกษาต่อไป

การจัดทำวารสารฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมืออย่างดียิ่งจาก ผู้เขียนบทความ ผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการ และทีมงานของ สถาบันวิจัยและพัฒนา ขอขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ขำคง

บรรณาธิการ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์ อินทรพรหม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ไผ่เจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิษฐา หุ่นเกษม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะเคื้อ กุลประสูติติก	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญณภัทร นิธิศรารกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐดนัย สุภัทรากุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณวัฒน์ หลาวทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวริน แสงอาวุธ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัลลภมน สีนหิง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อดิศักดิ์ ทองช่วย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
13. ดร.พิชามญช์ จำรัสศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
14. ดร.ปิยลักษณ์ อัครรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
15. รองศาสตราจารย์ ดร.จุติมา รัตนพลแสนย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
16. รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ สุธีนิรันดร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นนท์ณิธิ ดุลยวิสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นนท์ณิธิ ดุลยวิสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
19. ดร.วรารณ ศรีอยู่ย	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
20. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธินันท์ พรหมสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
21. รองศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.บุปผาชาติ อุปถัมภ์นารากร	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา จุ้ยทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบญจางค์ อัจฉริยะโพธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
24. รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
25. รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิภา ทิพย์ประภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
26. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคิน โชติเวศย์ศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณนัง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา ทองอร่าม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วาสนา บุญสม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา มิ่งฉาย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
31. รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร ไชยะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชนก นัยเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ ระพีแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราพร ขุนศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
35. รองศาสตราจารย์ ดร.ศยามน อินสะอาด	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
36. รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา นิยมภา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชมภัทร์ เย็นเปี่ยม	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
38. รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
39. ดร.วรารุช เรือนคำ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
40. ดร.สกลกานต์ อินทร์ไทร	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
41. ดร.วุฒิชัย เต็งพงศธร	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต ไกรวิจิตร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
43. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎา พรรณราย	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
44. รองศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ จุ้ยโต	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
45. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรเดช หวังทอง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
46. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฮาโรลด์ คาร์ส (Asst.Prof.Dr. Harald Kraus)	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
47. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวิภา สิ้นสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
48. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรพล สิมมา	มหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น
49. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
50. พระมหา ดร.บุญรอด มหาวีโร	มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
51. รองศาสตราจารย์ ดร.ทิวต์ มณีโชติ	สถาบันปัญญาภิญโญ
52. นาวาอากาศเอกหญิง ดร.สุดใจ ชาประเสริฐ	ศูนย์ปฏิบัติการแพทย์ทหารอากาศ
53. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อังคณา จารุพินทุโสภณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ.....	A
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)	B
สารบัญ	C

บทความวิจัย

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอน แบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1
ณัฐกานต์ เรือนคำ	
ปัจจัยทำนายการเคยรับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือ	16
จักรกฤษณ์ พิญญาพงษ์ อานนท์ มาคำ ปรางค์ฉาย คำเคื่อง และ ณัฐฐาภุญช์ ทานทอด	
แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ของเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่	33
วีระศักดิ์ สมยานะ	
ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงกรุงเทพมหานคร	43
วชิรวิทย์ วิชาสวัสดิ์ และ สุวรรณิ์ แสงมหาชัย	
การจ้างงานภายนอก กรณีศึกษาบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการทำเรือแห่งประเทศไทย	59
โสภิน โปยมรัตน์สิน และ รวิภา ธรรมโชติ	
การจัดการการบริการดูแลผู้สูงอายุในบริบทของธุรกิจเพื่อสังคม	73
จิตรา จันชนะกิจ ระพีพรรณ พิริยะกุล และ นภาพร ชันธนาภา	
การติดตามประเมินผลและการผลักดันการใช้ประโยชน์โครงการวิจัย ด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการปี 2560	93
จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์ ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ จุฑาทิพย์ พหลภาคย์ และ ฉัตรฉวี คงดี	
ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรงษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1	109
ณภัทรภักมล รุ่งสว่าง และ ปทุมพร เปี้ยถนอม	

สารบัญ

หน้า

ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน บนมบริหารการบริการองค์กร ผ่านการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี	122
ประวิทย์ ฝึกฝน ระพีพรรณ พิริยะกุล และ นรพล จินันท์เดช	
การพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลกระทบงานวิจัย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	137
จักรพันธ์ ก้อนมณี	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม ของกลุ่มผู้สูงอายุ	155
พัทธปียา จงชาณสิทธิ และ วิภาดา พรสกุลวานิช	
การเพิ่มศักยภาพการทำงานในอุตสาหกรรมซ่อมดูแลรถยนต์ไทยด้วยการจัดการฝึกอบรม	172
สุชาติ เทเวศม์อุดม ระพีพรรณ พิริยะกุล นภาพร ชันธนา และ ศรีสุดา ทาเจริญ	
กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย	189
สิลาส ตริเอกานุกูล นาวัน พรมใจสา กฤตเมธ บุญนุ่น และ เบญจมาศ เมืองเกษม	
เลือดข้นคนจาง : การวิเคราะห์สถานการณ์ภาพและบทบาท ของตัวละครที่ส่งผลต่อระบบความคิดของสตรีในครอบครัวคนจีนพลัดถิ่น.....	201
จุฑาลักษณ์ จันทวงศ์ กันทิลา กนกาวลี และ ขวัญชนก นัยเจริญ	
กลวิธีกระบวนรำเกี่ยวกับลักษณะพิเศษในละครรำ : ละครพันทางเรื่องพระลอ	219
พิมพ์ตะวัน ศรีสาคร จินตนา สายทองคำ และ ศุภชัย จันทรสุวรรณ	
การศึกษาภาวะโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ของนักศึกษา สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม	232
สุสิตรา สิงโสม	
ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2	247
ทศพร จันทรงาม	
บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2	260
วิภากร มนรัตน์	
ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่เมืองโบราณ เชียงแสน และพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน	274
เพ็ญสุดใจ นิสสัยสุข นาวัน พรมใจสา กฤตเมธ บุญนุ่น และ จันจิรา วิชัย	

สารบัญ

หน้า

การประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวสู่การสร้างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ของชุมชนตลาดน้ำพระราชวัง วัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี	291
อรุณ ชัยนันท	
การศึกษาลักษณะภูมิทัศน์ทางการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น	304
บุญชัย อารีเอื้อ และ มณีนรัตน์ ไทยประเสริฐ	
ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในประเทศไทย ลาว เมียนมาร์ และจีน จังหวัดเชียงราย	320
กัมปนาท จันตะคาด นาวิน พรมใจสา วรณะ รัตนพงษ์ และ ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว	
ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	334
ศิริดา เทียนขาว และ ฉัตรศิริ กลังเนียม	

บทความวิชาการ

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของ มหาวิทยาลัยรามคำแหงในยุค ไทยแลนด์ 4.0	347
นิสากร บุญเลิศ	
บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศ.....	362
พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล	
แนวทางการแก้ไขปัญหาคา “คนชายขอบ” ด้วยการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่	373
ณัฐฐา เกิดทรัพย์ และ พัชรี กล่อมเมือง	
การเมืองภาคประชาชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	391
พัชรี กล่อมเมือง และ ณัฐฐา เกิดทรัพย์	
มาตรการทางกฎหมายในการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว	400
นภัสรพี เดชากร	

สารบัญ

หน้า

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานของการจัดทำ	
วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.....	416
แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อพิจารณานำลงพิมพ์	
วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.....	417
รายละเอียดการเตรียมบทความเสนอการตีพิมพ์	
วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.....	419
PUBLISHING'S GUIDELINES.....	431
จริยธรรมในการตีพิมพ์	436

Research Article

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์
โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง

THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT PROCESS TO ENHANCE
CREATIVE THINKING THROUGH PROJECT BASED LEARNING AND
INTEGRATION OF SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY

ณัฐกานต์ เรือนคำ

Nutakarn Ruankum

สาขาวิชาการประถมศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Elementary Education College of Teacher Phranakhon Rajabhat University

Email : annutavaanza@gmail.com

Received: 2020-02-22

Revised: 2020-03-25

Accepted: 2020-03-25

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการประถมศึกษาลงทะเบียนเรียนรายวิชาการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 60 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีเจาะจง เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ แบบประเมินผลงาน และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า มี 3 องค์ประกอบหลักดังนี้ 1) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บุคคล (Person) การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Management) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) การสนับสนุน

ทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) และ การประเมินผล (Evaluation) 2) การจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ประกอบด้วยขั้นตอนของการเรียนรู้ 6 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน (Introduction) ขั้นวางแผน (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Doing) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ขั้นนำเสนอผลงาน (Presentation) และขั้นประเมินผล (Evaluation) และ 3) ความคิดสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ (Work Creatively with Others) และการนำเอานวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติ (Implement Innovations) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$) ค่าเฉลี่ยทักษะความคิดสร้างสรรค์ ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของผู้เรียน ที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$)

คำสำคัญ: กระบวนการจัดการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ โครงงานเป็นฐาน บูรณาการ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความพึงพอใจ

ABSTRACT

This research aimed to 1) develop learning management process to enhance creative thinking through project-based learning and integration of sufficiency economy philosophy, 2) investigate the effectiveness of implementation of learning management process to enhance creative thinking through project-based learning and integration of sufficiency economy philosophy, and 3) study pre-service students' satisfaction toward learning management process to enhance creative thinking through project-based learning and integration of sufficiency economy philosophy. The participants were sixty students of pre-service elementary teachers, College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University who enrolled the Integration of Learning Management of Elementary Level Course in the second semester of the academic year 2017. They were selected by simple random sampling. The research instruments consisted of the creative thinking test, task evaluation forms, and students' satisfaction form. The data were analyzed by descriptive statistics, percentage, mean and standard deviation. The results indicated three elements consist of: 1) Integration of sufficiency economy philosophy composed of Person, Integrated Management, Sufficiency economy philosophy, Learning resources, and Evaluation, 2) Project-based Learning approach had six steps which were Introduction, Planning, Doing, Analyzing, Presentation and Evaluation, and 3) Creative thinking consisted of Think creativity, Work creativity with others, and Implement Innovations; ($\bar{x} = 4.73$). The students of

pre-service teacher's creative thinking between experimental and control groups was different at .01 level of significance; The students of pre-service teacher satisfaction towards used of the learning management process was found at the highest level ($\bar{x} = 4.53$).

Keywords: learning management process Creative Thinking Project Based Learning Integration Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มทักษะกระบวนการคิด โดยเฉพาะการคิดสร้างสรรค์ที่นับวันจะมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมฐานความรู้ และการนำมาซึ่งการสร้างสรรค์งานใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพของบัณฑิตให้สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานของประเทศได้ และประการสำคัญจากการปฏิรูปการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา การจัดการเรียนการสอนจะต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่เน้น “การเรียนรู้” มากกว่า “การสอน” โดยมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความคิดสร้างสรรค์ โดยสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สำคัญมากโดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนการสอนและการดำรงชีวิตประจำวันที่ต้องใช้ในการแก้ปัญหาและผลิตผลงานอย่างสร้างสรรค์ สังคมในอนาคตมีแนวโน้มที่จะทวีความสลับซับซ้อนมากขึ้น คนจำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ ทักษะ

ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น การเตรียมคนให้อยู่ในสังคมอนาคตได้อย่างดีนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การส่งเสริมหรือพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่ในปัจจุบัน โดยควบคู่ไปกับการส่งเสริมหรือพัฒนาความสามารถด้านอื่น (Phuwidawat, 1994) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้เพราะความคิดสร้างสรรค์จะอยู่ในตัวคนทุกคน ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งที่มีอยู่นั้นได้ถูกกระตุ้นฝึกฝน ส่งเสริมด้วยวิธีการใดบ้าง และประการที่สำคัญมีความต่อเนื่องหรือไม่ เพราะคุณภาพของความคิดสร้างสรรค์นั้นขึ้นอยู่กับการใช้ไม่ใช้การมีอยู่เท่านั้น ดังนั้นการฝึกฝนทักษะกระบวนการความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่คนควรได้รับเพื่อให้บุคคลที่มีคุณภาพสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข กิลฟอร์ด (Guilford, 1967) กล่าวว่าครูผู้สอนสามารถฝึกให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้โดยการจัดการเรียนการสอนที่ยืดแนวคิดและความเชื่อที่ว่าคนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะต้องมีความคล่องแคล่วในความคิด มีความยืดหยุ่น มีความคิดที่เป็นตัวของตัวเอง การสอนการคิดโดยผ่านเนื้อหาวิชา ในหลักสูตรเป็นการสอนที่สอดแทรกการฝึกคิดหรือบูรณาการสอนความคิดกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ใน

หลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันโดยที่ครูจะใช้กระบวนการและวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดลักษณะต่าง ๆ สอดแทรกเข้าไปในขั้นตอนของการสอนวิชาต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งนี้วิธีการสอนดังกล่าวมิใช่เรื่องง่ายนักครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสร้างแผนการสอนเข้าใจและมีวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่ยอดเยี่ยมจึงจะสามารถกระตุ้นให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะการคิดควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา (Nickerson. 1984)

การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้โดยโครงงานเป็นการจัดการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและเป็นการเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ (Learn How to Learn) เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและปลูกฝังให้มีนิสัยการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดทั้งเสริมสร้างให้เป็นคนเก่ง คนดี และเรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงานก็เป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่จะช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้สู่ความสำเร็จเพราะกิจกรรมโครงงานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและให้มีโอกาสศึกษาอย่างลุ่มลึกด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนอย่างมีความสุขและเต็มศักยภาพ โครงงานจึงเป็นวิธีการเรียนรู้สู่ความรู้ใหม่และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงเพื่อเป็นผู้ผลิต ผู้คิดริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นคนคนแห่งการเรียนรู้ตลอดทั้งดำรงชีวิตในสังคมอย่างมี

ความสุข (Wangsinsin, 2002) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานจึงเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดเพราะเป็นการสอนที่มุ่งผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลมีกระบวนการทำงาน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ครูมีบทบาทที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพและเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้สอนได้ทุกกลุ่มประสบการณ์/วิชา และทุกระดับชั้น (Department of Academic Affairs, 2008) ปัจจัยที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้ตาม ความคาดหวังของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อให้ก้าวทันยุคโลกาภิวัตน์ คือการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นส่วนประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อให้นักศึกษาได้ร่วมวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ภายใต้สภาวะการณ์ปัจจุบันหลายหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชนได้น้อมนำหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและปรากฏความสำเร็จเป็นรูปธรรมมากขึ้น (Sufficiency Economy Steering Committee Office of the Economic and Social Commission, 2006) จากความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 1 มาตรา 6 ว่าด้วยการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นหลักปรัชญา ที่ผู้เรียนควรมีความรู้ความเข้าใจเพื่อจะได้นำ ความรู้ แนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไป ประยุกต์ใช้ ในโอกาสต่างๆ ในชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยนักศึกษาจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการ ตามพระราชประสงค์โครงการหลวง การประยุกต์ ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง และชุมชน เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนผู้สอนต้อง แสวงหาความรู้ความเข้าใจให้สามารถพัฒนา กระบวนการจัดการเรียนรู้ยังไม่น่าพอใจ ต้องมีความ เอาใจใส่ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ได้ ผู้ ศึกษาค้นคว้าจึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาประกอบทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการมีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และส่งผลกระทบการเรียนรู้โดยยึด ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจากความคิดดังกล่าวจึงได้ น้อมนำหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็น แนวทางการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาหลัก เศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงมีความสนใจในการ พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อ เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ โดยการสอนแบบ โครงการเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สอดคล้องกับ แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11(พ.ศ. 2555-

2559) (Office of the National Economic and Social Development Board, 2012) ที่เกิดจาก การระดมพลังความคิดและการมีส่วนร่วมของ ประชาชนชาวไทยจากทุกภาคส่วน ทุกหมู่เหล่า ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ร่วมกันดำเนินการทุก ขั้นตอนอย่างกว้างขวางและร่วมกันอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการ แบบ องค์กรที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่าง จริงจังโดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ โครงการ มาสอนในระดับอุดมศึกษาเพื่อต้องการ จัดการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้าน การจัดการเรียนรู้แบบโครงการโดยยึดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำความรู้ไปใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ครู สถานศึกษา หน่วยงาน และชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ โดยการสอน แบบโครงการเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ในการ เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการ จัดการเรียนการสอนแบบโครงการเป็นฐานและ บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความคิด สร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงการเป็นฐานและ บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สมมติฐานการวิจัย

ผู้เรียนที่เรียนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีคะแนนสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้เพื่อการเรียนการสอนได้

2. เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนด้านความสามารถในการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. สามารถนำรูปแบบการสอนไปประยุกต์ใช้ในรายวิชา ระดับการศึกษาอื่นๆ ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนในการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการประถมศึกษา ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการประถมศึกษาลงทะเบียนเรียนรายวิชาการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครูมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 60 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. ตัวแปรของการวิจัย

- 3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความพึงพอใจของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ที่ประกอบด้วย แบบวัดทักษะการสร้างสรรค์แบบประเมินผลงาน

3. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน ที่มีต่อรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย**สรุปผลการวิจัย**

1. ผลการประเมินรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผลการประเมินรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

(n = 60)

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S.D	t	df	P
กลุ่มควบคุม	30	43.67	1.86	27.61	58	.000
กลุ่มทดลอง	30	54.80	1.19			

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ย 43.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.86 และคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ย 54.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.19 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย

คะแนนหลังเรียนระหว่างกลุ่มควบคุมและ กลุ่มทดลองได้ค่าสถิติ $t=27.61$, $df=58$, $p\text{-value}=.000$ แสดงว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์ (การคิดสร้างสรรค์ การทำงานอย่างสร้างสรรค์ และการนำประโยชน์ไปใช้อย่างอย่างสร้างสรรค์) ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

(n = 60)

ความคิดสร้างสรรค์	กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S.D	t	df	P
การคิดสร้างสรรค์	กลุ่มควบคุม	30	14.80	1.63	10.22	58	.000
	กลุ่มทดลอง	30	18.40	1.04			
การทำงานอย่างสร้างสรรค์	กลุ่มควบคุม	30	14.87	1.25	13.75	58	.000
	กลุ่มทดลอง	30	18.60	0.81			

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n =60)

ความคิด สร้างสรรค์	กลุ่ม ตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S.D	t	df	P
การนำ ประโยชน์ ไปใช้อย่าง สร้างสรรค์	กลุ่มควบคุม	30	14.00	0.64	20.89	58	.000
	กลุ่มทดลอง	30	17.80	0.76			

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนความคิด
สร้างสรรค์ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีผล
การประเมินที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ .01 เมื่อจำแนกความคิดสร้างสรรค์เป็นรายด้าน

พบว่ากลุ่มทดลองมีผลประเมินความคิดสร้างสรรค์
ทั้ง 3 ด้าน สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ .01

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(n =30)

ประเด็นความพึงพอใจของผู้เรียน	$\bar{X}$	S.D	ระดับ คะแนน
ด้านรูปแบบการเรียนการสอน			
1.1 การออกแบบโดยรวมของรูปแบบการสอน	4.43	0.5	มาก
1.2 การเรียนการสอนสามารถตอบสนองความต้องการ ในการเรียนรู้	4.63	0.56	มากที่สุด
1.3 กิจกรรมในการเรียนการสอนมีความน่าสนใจในการ เรียนรู้	4.27	0.45	มาก
1.4 ความเหมาะสมของระยะเวลาในการเรียนรู้	4.60	0.50	มากที่สุด
1.5 กิจกรรมสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์	4.57	0.50	มากที่สุด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(n =30)

ประเด็นความพึงพอใจของผู้เรียน	$\bar{X}$	S.D	ระดับ คะแนน
1.6 การปฏิสัมพันธ์ในระหว่างเรียนแบบบูรณาการ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.73	0.45	มากที่สุด
1.7 การติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้เรียน และผู้สอน	4.50	0.51	มากที่สุด
1.8 การเข้าสู่เนื้อหาและกิจกรรมต่างๆ	4.37	0.56	มาก
1.9 สามารถเรียนรู้บทวนเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง	4.57	0.50	มากที่สุด
ด้านรูปแบบการเรียนการสอน			
ด้านเนื้อหาบทเรียน	4.52	0.52	มากที่สุด
2.1 คำแนะนำในการเรียนรู้ชัดเจน เข้าใจง่าย	4.43	0.50	มาก
2.2 เนื้อหาประกอบการเรียนเข้าใจง่าย	4.60	0.62	มากที่สุด
2.3 ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหาในบทเรียน	4.87	0.35	มากที่สุด
2.4 ความถูกต้องในการลำดับเนื้อหาในบทเรียน	4.63	0.49	มากที่สุด
2.5 เนื้อหามีความถูกต้องและทันสมัย	4.53	0.51	มากที่สุด
2.6 ปริมาณเนื้อหาของแต่ละบทเรียนมีความเหมาะสม	4.63	0.49	มากที่สุด
2.7 แบบฝึกหัดสามารถช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์	4.57	0.50	มากที่สุด
2.8 ความเข้าใจในเนื้อหาของบทเรียน	4.57	0.50	มากที่สุด
2.9 ความน่าสนใจในบทเรียน	4.10	0.66	มาก
ภาพรวมด้านรูปแบบการเรียนการสอน	4.55	0.55	มากที่สุด
ประโยชน์ที่ได้รับจากรูปแบบการเรียนการสอน			
3.1 สามารถนำความรู้ ทักษะ ไปประยุกต์	4.57	0.60	มากที่สุด
3.2 ช่วยให้เกิดทักษะปฏิบัติในการใช้โครงงานเป็นฐาน บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.40	0.61	มาก
3.3 เรียนรู้วิธีการ วางแผน ทำงานร่วมกัน	4.63	0.56	มากที่สุด
3.4 เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน	4.43	0.57	มาก
3.5 สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับฟังความคิด เห็นในกลุ่ม	4.60	0.50	มากที่สุด
ภาพรวมประโยชน์ที่ได้รับจากรูปแบบการเรียนการสอน	4.53	0.55	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.53	0.55	มากที่สุด

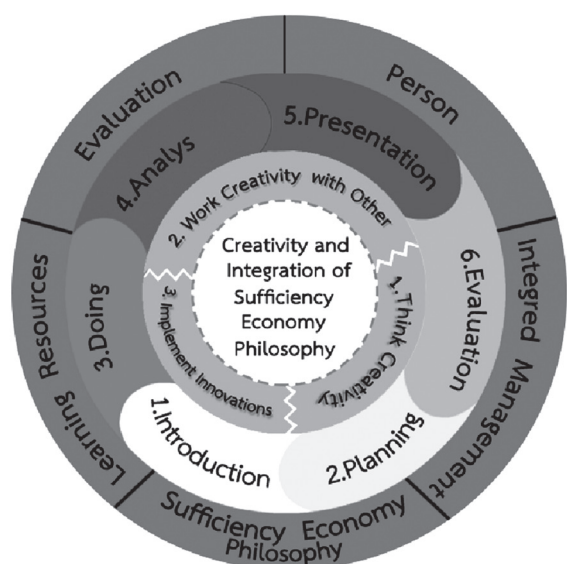
จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าความพึงพอใจของผู้เรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($X = 4.53$) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน

พบว่า ด้านรูปแบบการเรียนการสอน ($X = 4.52$) ด้านเนื้อหาบทเรียน ($X = 4.55$) และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ($X = 4.53$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ หาค่องประกอบในแต่ละส่วนเป็นข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นได้นำข้อมูลไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ จนกระทั่งได้ออกมาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ผ่านการรับรองรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้ คือ องค์ประกอบที่ 1 องค์ประกอบของการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วย บุคคล (Person) การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Management) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy การสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) และการประเมิน (Evaluation) องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานประกอบด้วยขั้นตอนของการเรียนรู้ 6 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นให้

ความรู้พื้นฐาน (Introduction) ขั้นวางแผน (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Doing) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ขั้นนำเสนอผลงาน (Presentation) และขั้นประเมินผล (Evaluation) องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย การคิดสร้างสรรค์ (Think Creativity) การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ (Work Creativity with Others) การนำเอานวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติ (Implement Innovations) มีรายละเอียดดังนี้

โดยมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตรรัตน์ คล่องดี (Klongdee, 2014) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่าผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยสอนแบบโครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยขั้นตอนการคิดและเลือกหัวข้อเรื่องโครงงาน การวางแผนโครงงาน การปฏิบัติโครงงาน การเขียนรายงาน การนำเสนอผลงาน การแสดงผลงาน การจัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างโดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียนพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และคะแนนความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับดีมาก และผลการตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านบทเรียนและกิจกรรมพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็น อยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า ด้านรูปแบบการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาบทเรียน และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒินั้น เห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้กับการเรียนการสอนได้ต่อไป ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ สิทธิพล อาจอินทร์ (Arjint, 2012) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ Project Based Learning ในรายวิชาเกมและสถานการณ์จำลองเพื่อการศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถสร้างสรรค์ผลงานเป็นโครงงานทั้งสิ้นจำนวน 8 โครงงาน และผลการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 76.16 คะแนน โดยมีระดับการเรียนรู้สูง (A) คิดเป็นร้อยละ 38.89 และระดับต่ำ (C) คิดเป็นร้อยละ 5.5 ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดและลงมือทำอย่างเต็มความสามารถ ผลงานของโครงงานมีความคิดสร้างสรรค์ มีแนวคิดใหม่ที่น่าสนใจ และผู้เรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น มีทักษะในการสื่อสาร ถ่ายทอดผลงานได้ดี

2. ผลการจัดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คะแนนทักษะการสร้างสรรค์ของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนทักษะความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีผลการประเมินที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เมื่อจำแนกทักษะการสร้างสรรค์เป็นรายด้านได้แก่ ด้านการคิดสร้างสรรค์ การทำงานอย่างสร้างสรรค์ และการนำเสนอประโยชน์ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ พบว่ากลุ่มทดลองมีผลประเมินทักษะการสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้าน สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงว่า กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมสร้างให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เป็นเพราะว่าในรูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการ

จัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบด้วย การนำเข้าสู่บทเรียน การเลือกหัวข้อหรือประเด็นที่น่าสนใจ การวางแผนดำเนินงาน การสร้างสรรค์ชิ้นงาน การนำเสนอผลงาน และการประเมินผลงาน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านเครื่องมือที่สามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้นี้ได้ สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนและเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล จันทร์สุขวงศ์ (Chansukwong, 2008) ได้วิจัยและพัฒนาแผนกิจกรรมโครงงานที่ประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานกลุ่ม และคุณภาพผลงานของนักเรียนประถมศึกษา โดยสรุปได้ว่านักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรมโครงงานที่ประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานกลุ่มและคุณภาพผลงานสูงกว่ากลุ่มที่ปฏิบัติกิจกรรมโครงงานแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และอานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์ (Sakworawit, 2004) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์เชิงปัญญา และบุคลิกภาพห้าด้านตามแนวคิดของคอสตาและแมคแคร์ ผลการวิจัยพบว่าเชิงปัญญา มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($r = .60$)

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานและบูรณาการ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าด้านรูปแบบการสอน มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ในระหว่างเรียนแบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนการสอนสามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการเรียนรู้ กิจกรรมสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้บทวนเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง การติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้เรียน และผู้สอน ด้านเนื้อหาบทเรียนมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดได้แก่ ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหาในบทเรียน ความถูกต้องในการลำดับเนื้อหาในบทเรียน ปริมาณเนื้อหาของแต่ละบทเรียนมีความเหมาะสม เนื้อหาประกอบการเรียนเข้าใจง่าย แบบฝึกหัดสามารถช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความเข้าใจในเนื้อหาของบทเรียน และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอน มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดได้แก่ เรียนรู้วิธีการวางแผนทำงานร่วมกัน สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นในกลุ่ม และสามารถนำความรู้ ทักษะ ไปประยุกต์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิจารณ์พานิช (Panit, 2012) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมทางสังคมสามารถออกแบบกระบวนการทางสังคมเพื่อให้ผู้เรียนนั้นเรียนสนุก และเกิด นิสัยรักการเรียน เพราะการเรียนจะไม่ใช่วิธีกรรมส่วนบุคคลที่น่าเบื่อหน่าย นั่นก็คือ ความพึงพอใจเป็นทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรักของบุคคลในเชิงบวกในลักษณะของความชอบ ความสุขใจ ความสบายใจ

ความรู้สึกที่ดี เพื่อตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด บุญเรียง ขจรศิลป์ (Khachornsilp, 2000) กล่าวว่า ความพึงพอใจหรือเจตคติ (Attitude) หมายถึงสภาพการแสดงออกของจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ซึ่งเป็นหน่วยงานผลิตบัณฑิตครู ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาครู เพื่อจะส่งผลต่อความสามารถในการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรม โดยควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ สมรรถภาพการสอนของคณาจารย์ให้สามารถบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับนักศึกษา

2. จากการนำรูปแบบการเรียนการสอนโครงการเป็นฐานและบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาไปใช้พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เกิดความเข้าใจในการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดีขึ้น ดังนั้นการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชา อื่นๆ ควรให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงหรือทดลอง กระทำด้วยตนเอง

3. การส่งเสริมให้นักศึกษาวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่เรียน

ในรายวิชาปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้ในอนาคตนั้น ควรใช้กับนักศึกษาครูที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการเขียน แผนจัดการเรียนรู้การบูรณาการ หรือผ่านการฝึก ปฏิบัติการสอนมาบ้างแล้วจะทำให้นักศึกษาพัฒนาวิธี การจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการได้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้จำกัดขอบเขตเฉพาะใน รายวิชาเพียงรายวิชาเดียว ครั้งต่อไปจะนำวิจัยไปใช้กับนักศึกษาวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยมุ่งเน้นการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในรายวิชาอื่นๆ ไปพร้อมกัน เพื่อให้การ ขยับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชา เกิดพร้อมกันทั้งระบบ

2. ควรมีการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมสำหรับนักศึกษาวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เพื่อพัฒนานักศึกษาให้ สามารถบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเนื้อหาวิชาที่สอน โดยมีการศึกษาผล หลังการ ฝึกอบรมเพื่อดูความคงทนด้านการบูรณาการหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา

3. วิทยาลัยการฝึกหัดครู ควรเสริม สร้าง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนให้กับครูหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในลักษณะของการประชุม สัมมนาหรือ การทำวิจัยร่วมกัน

REFERENCES

- Anon, S. (2004). **Alternative: Relationships Between Creativity, Intelligence, and Costa & McCrae's Big Five Personality of Marketing Personnel in Thailand**. Thesis of Master of Arts Program in Industrial and Organizational Psychology. (in Thai)
- Boonriang, K. (2000). **Education Research Methodology**. 5th Edition. Bangkok: P.N. Printing. (in Thai)
- Department of Academic, Ministry of Education. (2008). **The Guideline of Curriculum Management According to The Basic Education Core Curriculum A.D 2008**. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao. (in Thai)
- Guilford, J.P.(1967). **The Nature of Human Intelligence**. New York: McGraw-Hill.
- Narumon, C. (2008) **Research and Development of Project Activity Aplan Applying Creative Problem-Solving Process to Develop Creative Thinking, Teamwork Skills, and Product Quality of Elementary School Students**. Bangkok: Education Research, Education Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Nickerson, R. (1984, September). "Kinds of Thinking Taught in Current Programs," **Educational Leadership**. 42(1) : 26 – 36.
- Office of The National Economic and Social Development Board. (2012). **The Eleventh National Economic and Social Development Plan**. Bangkok: Office of The National Economic and Social Development Board. (in Thai)
- Sitthiphon, A. (2012). **The Development of Learning Management Model Emphasizing Analytical Thinking in the Science Learning Area**. *KKU Research Journal* 16 (1): January 2011: 72-82. (in Thai)
- Supon, W. (2002). **The Whole School Transform for Learning Reform**. *Academic Journal*. (in Thai)
- Somsak, P. (1994). **Promoting Creative Thinking Techniques**. 6th edition, Bangkok: Thai Wattana Panit Co., Ltd. (in Thai)
- Driving Sufficiency Economy Subcommittees of Office of The National Economic and Social Development Board. (2006). **Sufficiency Economy**. Bangkok: No place of publication. (in Thai)

- Thitiya, N. (2012). **The Blended Collaborative Learning and Project-Based Approach Which Affect Knowledge Creation and Achievement.** SDU Research Journal Humanities and Social Sciences, 8 (3), 1 Project Based Learning (PJBL) to Creative Thinking for High Vocational Certificate (Secretarial). Journal of Southern Technology 9 (1), 1-6. (in Thai)
- Wichan, P. (2012). **Ways of Building Learning for Students in 21st century.** 3rd edition. Bangkok: Sodsri-Saritwong Foundation. (in Thai)

Research Article

**ปัจจัยทำนายการเคยรับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี
ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือ**
**DETERMINANTS PREDICTOR OF USED HIV TESTING SERVICE
AMONG STUDENTS IN A NORTHERN UNIVERSITY**

จักรกฤษณ์ พิณญาพงษ์^{1*}, อานนท์ มาคำ², ประสงค์ฉาย คำเครื่อง²
และ ณัฐฐาภุญช์ ทานทอด²

Jakkrite Pinyaphong^{1*}, A-non Makum², Prangshai Kumkrueng², Natthakul Thanthod²
หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ อุตดิตถ์ ประเทศไทย^{1*,2}
Public Health Curriculum, Faculty of Science and Technology, Uttaradit Rajabhat University^{1*,2}

E-mail : pinyaphong_j@hotmail.com^{1*}

Received: 2019-12-15

Revised: 2020-05-16

Accepted: 2020-05-16

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายการเคยรับบริการตรวจเลือดและความตั้งใจในการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 721 คน ได้มาจากการสุ่มแบบมีระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามออนไลน์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม มีความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.81-0.89 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และใช้สถิติถดถอยโลจิสติกส์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทำนายการเคยรับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเคยตรวจเลือดเพียงร้อยละ 10.3 มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศใน 1 ปีที่ผ่านมาได้แก่ใช้ถุงยางอนามัยไม่สม่ำเสมอร้อยละ 50.4 และมีคู่นอนมากกว่า 1 คนร้อยละ 27.4 ตัวแปรที่สามารถทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีได้แก่ คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะรู้สึกด้อยค่ากว่าคนอื่น (AOR=6.43; 95% CI=2.15-19.17), คนรักสนับสนุนให้ตรวจเลือด (AOR=6.07; 95% CI=1.88-20.04), การตรวจเลือดเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อตัวเองและคนรัก (AOR=6.05; 95% CI=2.04-17.91), คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะสูญเสียเพื่อน (AOR=4.77; 95% CI=1.15-19.83), เป็นเรื่องยุ่งยากที่จะเข้าถึงสถานบริการตรวจเลือด (AOR=2.95; 95% CI=1.03-8.15), อายุที่มากกว่า 20 ปี (AOR=2.76; 95% CI=1.15-6.65), เพศชาย (AOR=2.03; 95% CI=1.24-3.32) นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างตั้งใจจะไปตรวจเลือดยังร้อยละ 62.4 ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการออกแบบ

กิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการตรวจเลือด และปรับปรุงแบบการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: นักศึกษามหาวิทยาลัย, การตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the factors predicting the HIV testing service used and intention to use HIV testing among northern university students. The sample groups derived from systematic random sampling were 721 subjects. The online questionnaire was developed based on the review of the previous research studies and consistency reliability of Cronbach's alpha coefficient was 0.81-0.89. The data were subsequently analyzed by using descriptive statistic and logistic regression. The results revealed that university students experienced HIV testing service used only 10.3% and in last year had sexual risk behaviors due to inconsistent condom use 50.4%, having more than 1 partner 27.4%. Factors that predict HIV testing service's used of university students were low self-esteem of HIV infected people (adjusted odds ratio [AOR]= 6.43; 95% CI=2.15-19.17), lovers encouraging for HIV testing (adjusted odds ratio [AOR] =6.07; 95% CI=1.88-20.04), HIV testing represented the responsibility for self and partners (adjusted odds ratio [AOR] =6.05; 95% CI=2.04-17.91), if infected with HIV will lose friends (adjusted odds ratio [AOR] =4.77; 95% CI=1.15-19.83), It is inconvenient to access HIV services (adjusted odds ratio [AOR] =2.95; 95% CI=1.03-8.15), aged over than 20 (adjusted odds ratio [AOR] =2.76; 95% CI=1.15-6.65), male (adjusted odds ratio [AOR] =2.03; 95% CI=1.24-3.32). In addition, the samples intended to get HIV testing 62.4%. The finding will be used to design intervention to change attitudes towards HIV testing and design the appropriate services that are suitable with the needs of the university students.

Keywords: University students, HIV testing service

บทนำ

ในปัจจุบันถึงแม้ว่าทั่วโลกจะประสบความสำเร็จในการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี โดยสามารถลดการแพร่ระบาดของ การติดเชื้อเอชไอวี แต่อย่างไรก็ตามจำนวนผู้ติดเชื้อสะสมก็ยังคง

เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2561 โดยพบว่าทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ จำนวน 37.9 ล้านคน ซึ่งร้อยละ 50 ของผู้ติดเชื้อรายใหม่จำนวน 1.7 ล้านคนเป็นเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี และคาดว่าผู้

ติดเชื้อจำนวน 19 ล้านคน ยังไม่ทราบสถานะการติดเชื้อของตนเอง (UNAIDS, 2019) สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2561 มียอดผู้ป่วยเอดส์สะสมทั้งสิ้น 480,000 คน ผู้ติดเชื้อรายใหม่จำนวน 6,400 คน (เฉลี่ยวันละ 17 คน) ผู้เสียชีวิตเนื่องจากโรคเอดส์ 18,000 คน (เฉลี่ยวันละ 49 คน) ข้อมูลในปีเดียวกันพบว่ามีผู้ติดเชื้อได้รับการวินิจฉัยหรือรู้สถานะว่าตนเองติดเชื้อแล้ว 251,384 คน ดังนั้นคาดว่าจะมีผู้ติดเชื้ออีกประมาณ 280,000 คน ที่ยังไม่รู้สถานะการติดเชื้อของตนเอง และยังไม่ได้รับการรักษาซึ่งนำไปสู่การส่งถ่ายเชื้อไปสู่ผู้อื่นได้โดยไม่รู้ตัว (Bureau of Epidemiology, 2019)

การตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีเป็นจุดเริ่มต้นในการป้องกันและรักษาโรคเอดส์ การวินิจฉัยการติดเชื้อที่เร็วไม่เพียงแต่ลดโอกาสการแพร่เชื้อ แต่ยังสามารถให้การรักษาเพื่อลดโอกาสในการป่วยและการเสียชีวิตจากโรคเอดส์ ซึ่งการตรวจเลือดถือเป็นหัวใจสำคัญของการผสมผสานระหว่างการป้องกันและเชื่อมโยงไปถึงการดูแลรักษาต่อไป (Zhang et al., 2013) Joint United Nation Program on HIV/AIDS (2013) ได้แนะนำว่าการเข้าถึงบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีเป็นองค์ประกอบสำคัญในการที่จะประสบความสำเร็จสู่เป้าหมายลดผู้ติดเชื้อรายใหม่ให้เป็นศูนย์ (Getting to zero) ที่เป็นเป้าหมายของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน

สถานการณ์การติดเชื้อเอชไอวี เอดส์ในประเทศไทยพบว่าผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ส่วนใหญ่ เป็นเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี เนื่องจากปัจจัยเสี่ยงหลายประการเช่น การมีเพศสัมพันธ์อายุน้อย การมีคู่นอนหลายคน การสวมถุงยางอนามัยไม่สม่ำเสมอ โดยเฉพาะกับคู่นอนประจำ ผลการสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศพบว่า

สัดส่วนการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 41 ในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 45 และ 48 ในปี พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2558 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 20 ของเยาวชนมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุน้อยกว่า 15 ปี และมีเพียงร้อยละ 30 ที่ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ (Bureau of Reproductive Health, 2017)

The UNGASS Thailand รายงาน การเข้าถึงการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในกลุ่มเยาวชน ในปี พ.ศ. 2553 ลดลง 10-20% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2551 ซึ่งนับเป็นอัตราที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่เพิ่มขึ้นของเยาวชน ทำให้การเริ่มต้นทำการรักษาเป็นเรื่องที่ยุ้งยาก (Sirinirund et al, 2012) ถึงแม้กระทรวงสาธารณสุขจะประชาสัมพันธ์รูปแบบการให้บริการที่เป็นมิตรกับเยาวชนในสถานบริการ และเยาวชนที่อายุต่ำกว่า 18 ปีสามารถตรวจเลือดได้โดยไม่ต้องขออนุญาตผู้ปกครอง แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบการเข้าถึงบริการตรวจเลือดยังทำให้เยาวชนรู้สึกถึงความไม่เป็นส่วนตัวที่เพียงพอเนื่องจากขั้นตอนของการเข้ารับบริการที่ยุ้งยาก และทัศนคติของผู้ให้บริการที่มีต่อผู้ติดเชื้อ (Srivanichakorn, Thephtien, Tasee, & Wongsawass. 2011) นอกจากนี้อุปสรรคที่สำคัญได้แก่ กลัวผลเลือดจะเป็นบวก การรับรู้ตราบาปจากการติดเชื้อเอชไอวี ผลเลือดที่อาจส่งผลต่อความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก (Asaolu et al., 2016; Musumari et al., 2016; Ti et al., 2012) ดังนั้นการสร้างความตระหนักให้กับเยาวชนถึงความสำคัญของการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีจึงเป็นสิ่งจำเป็น

สถานการณ์การติดเชื้อเอชไอวีในเขตภาคเหนือมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกับในภาพรวมของประเทศ โดยปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) มีผู้ป่วยเอดส์

สะสมจำนวน 62,642 คน ซึ่งผู้ติดเชื้อรายใหม่ร้อยละ 70 เป็นวัยรุ่นและเยาวชน (Bureau of AIDS, TB and STI, 2017) การเข้ารับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีพบว่ามีผู้เข้ารับบริการเพิ่มขึ้นเนื่องจากการรณรงค์ของรัฐบาลในการมารับบริการตรวจเลือดโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่อย่างไรก็ตามผู้รับบริการที่เป็นเยาวชนโดยเฉพาะเยาวชนในสถานศึกษามีสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น (Bureau of AIDS, TB and STI, 2017) ถึงแม้สถานบริการจะมีนโยบายเชิงรุกเพื่อให้บริการตรวจเลือดในสถานศึกษา แต่พบว่าเยาวชนในสถานศึกษาที่สนใจตรวจเลือดยังมีจำนวนน้อย ดังนั้นการศึกษาปัจจัยทำนายการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อจะได้นำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมและรณรงค์ในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาเพื่อที่จะได้ไปใช้บริการตรวจเลือด อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่ทำนายการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในเยาวชนในสถานศึกษายังมีจำกัด ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในประชากรหลักที่มีความเปราะบาง เช่น ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย (Chautrakarn & Khamros, 2016; Vutthikraivit, Lertnimitr, Chalardsakul, Imjaijitt, & Piyaaraj, 2014) กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น (Ti et al., 2012) กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำ (Chamniyom, Krungkraipetch & Junprasert, 2017) มีงานวิจัยเพียง 2 ชิ้นที่ศึกษาในเยาวชนในสถานศึกษา (Dangkrachang, Srisuriyawet, & Homsin, 2019; Wiwattanacheewin, Sindhu, Teitelman, Maneesriwongul, & Viwatwongkasem, 2015) แต่เป็นการศึกษาปัจจัยทำนายความตั้งใจที่จะไปใช้บริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี

ส่วนในภาคเหนือพบว่าม้งงานวิจัยเพียง 1 ชิ้น แต่เป็นการศึกษาในเยาวชนในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) (Musumari et al., 2016) การคัดเลือกตัวแปรทำการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีพบว่าการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่าตัวแปรที่สำคัญได้แก่ การรับรู้พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของตนเองและคู่นอน เพศ อายุ การรับรู้ทราบมาจากการติดเชื้อเอชไอวี ความสามารถในการเข้าถึงสถานบริการ ค่าบริการและการสนับสนุนจากบุคคลอ้างอิง (Asaolu et al., 2016; Musumari et al., 2016; Wiwattanahewin et al., 2015; Zhang et al., 2013., Srithanaviboonchai et al., 2017) ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยทำนายการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของนักศึกษาในสถานศึกษาซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อจัดกิจกรรมและรณรงค์เพื่อให้เยาวชนไปใช้บริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาความตั้งใจเข้ารับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี

ซึ่งได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยพฤติกรรมทางเพศ ปัจจัยจิตวิทยาสังคม (ทัศนคติต่อการตรวจเลือด (กลัวผลเลือดเป็นบวก, การไปตรวจเลือดเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อตัวเองและคนรัก), การคล้อยตามบุคคลอ้างอิง (คนรักสนับสนุนให้ไปตรวจเลือด) การรับรู้ตราบาปจากการติดเชื้อเอชไอวี (คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะสูญเสียเพื่อน 12. คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะรู้สึกด้อยค่ากว่าคนอื่น) ความยุ่งยาก

ที่จะเข้าถึงสถานบริการตรวจเลือด และกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในการไปรับบริการตรวจเลือด และความตั้งใจที่จะไปรับบริการตรวจเลือดของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรได้แก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ศึกษาในปริญญาตรีทุกชั้นปี ในสถานศึกษาแห่งหนึ่งในภาคเหนือ ปีการศึกษา 2562

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ปัจจัยทำนาย
1. อายุ 2. เพศ 3. อายุในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก 4. การใช้ถุงยางอนามัยสม่ำเสมอเมื่อมีเพศสัมพันธ์ใน 1 ปีที่ผ่านมา 5. จำนวนคู่นอนใน 1 ปีที่ผ่านมา 6. กลัวผลเลือดเป็นบวก 7. คนรักสนับสนุนให้ไปตรวจเลือด 8. การไปตรวจเลือดเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อตัวเองและคนรัก 9. กังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในการไปรับบริการตรวจเลือด 10. ความยุ่งยากที่จะเข้าถึงสถานบริการตรวจเลือด 11. คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะสูญเสียเพื่อน 12. คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะรู้สึกด้อยค่ากว่าคนอื่น

เคยเข้ารับบริการตรวจเลือด
เพื่อหาเชื้อเอชไอวี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional) มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรเป้าหมายได้แก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ศึกษาระดับปริญญาตรี ทุกชั้นปี จำนวน 12,275 คน ในสถานศึกษาแห่งหนึ่งในภาคเหนือ

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดตัวอย่างจากสัดส่วนการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของเยาวชนจากการวิจัยก่อนหน้านี้ (Musumari et al., 2016) ที่พบเยาวชนเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีร้อยละ 27.3 แทนค่าในสูตรของ Wayne (1995) ที่กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 730 คน ผู้วิจัยคำนวณสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาแต่ละชั้นปี และสุ่มตัวอย่างนักศึกษาแต่ละชั้นปีโดยการสุ่มอย่างมีระบบจากระดังยของนักศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานที่พักอาศัยในปัจจุบัน บุคคลที่พอกอยู่ด้วยในปัจจุบัน

พฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ประกอบด้วย การเคยมีเพศสัมพันธ์ อายุในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก จำนวนคู่นอนในปีที่ผ่านมา การใช้ถุงยางอนามัยสม่ำเสมอ (ใช้ทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ใน 1 ปีที่ผ่านมา) การเคยมีอาการ

ของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และมีคนรักในปัจจุบัน

ปัจจัยจิตวิทยาสังคม ได้แก่ทัศนคติต่อการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี (การรับรู้ว่าการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อตนเองและคนรัก, กลัวผลเลือดเป็นบวก) การคล้อยตามบุคคลอ้างอิง (คนรักสนับสนุนให้ไปตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี) ปัจจัยด้านการรับรู้ทราบต่อการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี (คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะรู้สึกด้อยค่ากว่าคนอื่น, คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะสูญเสียเพื่อน) ปัจจัยอื่นๆ เช่น ความยุ่งยากที่จะเข้าถึงสถานบริการตรวจเลือด, ความรู้สึกกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในการไปรับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี ตัวเลือกตอบ มี 5 ระดับตามมาตรวัดแบบ Likert Scale ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีและความตั้งใจที่ไปรับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี ประกอบด้วยข้อคำถาม เคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี, สถานที่ที่เคยไปตรวจเลือด, การรับรู้ผลเลือด, ความตั้งใจที่จะไปตรวจเลือด และระยะเวลาที่ตั้งใจจะไปตรวจเลือด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และหาค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ไว้ แล้วนำเครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

และทำการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามส่วนทัศนคติ การคล้อยตามบุคคลอ้างอิง และการรับรู้ตราบาป เท่ากับ 0.898, 0.812 และ 0.867 ตามลำดับ

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยไปพบกลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่มจากรหัสนักศึกษาที่ห้องเรียนหลังจบคาบเรียน ผู้วิจัยขอความร่วมมือกลุ่มตัวอย่างรับฟังการชี้แจงเกี่ยวกับการวิจัย ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (Informed Consent) วัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลทั้งด้านที่เป็นประโยชน์และความเสี่ยงที่อาจได้รับจากการวิจัย อธิบายว่าผลการวิจัยจะถูกนำมาวิเคราะห์ในภาพรวมไม่มีการระบุรายบุคคล กลุ่มตัวอย่างมีอิสระในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือถอนตัวจากการวิจัย ได้โดยไม่มีผลกระทบใดๆ กลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยจะได้รับคิวอาร์โค้ดเพื่อลิงค์เข้าสู่แบบสอบถามซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ผู้วิจัยไม่ทราบว่าเป็นแบบสอบถามดังกล่าวใครเป็นผู้ตอบซึ่งเป็นการเพิ่มความเป็นส่วนตัวให้กับกลุ่มตัวอย่าง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สมัครใจก็จะออกจากห้องไปได้หลังผู้วิจัยชี้แจงเสร็จ กลุ่มตัวอย่างจะใช้เวลาตอบแบบสอบถามประมาณ 20 นาที

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อคำถามโดยคัดเลือกข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มาใช้ในการวิเคราะห์ซึ่งได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 721 ชุดตาม และนำมาวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังนี้

3.1 วิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ศึกษาด้วยสถิติการถดถอยลอจิสติกส์ (Logistic regression) กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95% การวิจัยครั้งนี้ตัวแปรที่ผู้วิจัยให้ความสนใจคือ คือการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี ส่วนตัวแปรต้นได้แก่ตัวแปรจิตวิทยาสังคม (ทัศนคติต่อการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี, การคล้อยตามบุคคลอ้างอิง), การรับรู้ตราบาปจากการติดเชื้อเอชไอวี, การเข้าถึงสถานบริการตรวจเลือด และค่าบริการในการตรวจเลือดซึ่งเป็นมาตรวัดแบบ Likert Scale ผู้วิจัยจัดกลุ่มตัวแปรดังกล่าวเป็น 2 กลุ่มโดยใช้ค่าเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ กลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนน้อยกว่าค่าเฉลี่ยจะเป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ระดับต่ำ และกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยเป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ระดับสูง

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาลักษณะส่วนบุคคล สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชายจำนวน 315 (43.7%) เป็นนักศึกษาหญิง จำนวน 406 คน (56.3%) มีอายุเฉลี่ย 20.09 ปี (S.D. = 1.31) ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่หอพักนอกมหาวิทยาลัย ร้อยละ 54.1 และอาศัยอยู่คนเดียวร้อยละ 39.10

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมทางเพศของนักศึกษา ในตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่านักศึกษา ร้อยละ 42.0 เคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว อายุเฉลี่ย

ในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเท่ากับ 17.78 ปี (S.D.=1.79) และร้อยละ 81.8 ของกลุ่มตัวอย่างมีเพศสัมพันธ์ใน 1 ปีที่ผ่านมา โดยร้อยละ 27.4 มีคู่นอนมากกว่า 1 คน กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 50.4 ใช้ถุงยางอนามัยไม่สม่ำเสมอ ร้อยละ 16.7 เคยมีอาการของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.6 ปัจจุบันมีคนรัก

ตารางที่ 1 พฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

พฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ	จำนวน (n=721) (ร้อยละ)
เคยมีเพศสัมพันธ์	
เคย	303 (42.0)
ไม่เคย	418 (58.0)
อายุเฉลี่ยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก	
17.78 ปี (S.D.= 1.79)	
เพศสัมพันธ์ 1 ปีที่ผ่านมา (n=303)	
มี	248 (81.8)
ไม่มี	55 (18.2)
จำนวนคู่นอนใน 1 ปีที่ผ่านมา (n=248)	
1 คน	180 (72.6)
มากกว่า 1 คน	68 (27.4)
การใช้ถุงยางอนามัยกับคู่นอนใน 1 ปีที่ผ่านมา (n=248)	
ไม่เคยใช้เลย	21 (8.5)
ใช้เป็นบางครั้ง	104 (41.9)
ใช้ทุกครั้ง	123 (49.6)
เคยมีอาการแสดงของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (n=303)	
เคย	49 (16.7)
ไม่เคย	254 (83.3)

การตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 10.3 ที่เคยตรวจเลือด และร้อยละ 85.1 ทราบผลหลัง

การตรวจเลือด สถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไปใช้บริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีได้แก่ โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 56.1 รองลงมาได้แก่

หน่วยบริการตรวจเลือดเคลื่อนที่ร้อยละ 18.2 และ โรงพยาบาลเอกชนร้อยละ 10.6 ใน 1 ปีที่ผ่านมา
ตั้งใจที่จะไปตรวจเลือดภายในระยะเวลา 3 เดือน
กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 41.9 เคยตรวจเลือด เพื่อหา
เชื้อเอชไอวี กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 62.4 มีความตั้งใจ
ข้างหน้า และร้อยละ 21.8 ตั้งใจที่จะไปตรวจเลือด
ภายใน 1 เดือนข้างหน้า

ตาราง 2 พฤติกรรมการเคยตรวจเลือดและความตั้งใจที่จะไปตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี

พฤติกรรมการการเคยตรวจเลือด และความตั้งใจที่จะไปตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี	จำนวน (ร้อยละ)
ตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี	
เคย	74 (10.3)
ไม่เคย	647 (88.7)
ทราบผลเลือดหลังจากตรวจ (n=74)	
ทราบผล	63 (85.1)
ไม่ทราบผล	11 (14.9)
สถานที่ไปรับการตรวจเลือด (n=74)	
โรงพยาบาลเอกชน	7 (10.6)
โรงพยาบาลรัฐบาล	37 (56.1)
คลินิกเอกชน	6 (9.1)
องค์กร/มูลนิธิด้านเอดส์	4 (6.1)
หน่วยบริการตรวจเลือดเคลื่อนที่	12 (18.2)
ตรวจเลือด 1 ปีที่ผ่านมา (n=74)	
เคย	31 (41.9)
ไม่เคย	43 (15.8)
ความตั้งใจไปใช้บริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี (n=721)	
ตั้งใจ	450 (62.4)
ไม่ตั้งใจ	271 (37.6)
ระยะเวลาที่ตั้งใจจะไปตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี (n=450)	
1 เดือนข้างหน้า	98 (21.8)
3 เดือนข้างหน้า	139 (30.9)
6 เดือนข้างหน้า	52 (11.6)

ตาราง 2 (ต่อ)

พฤติกรรมกรรมการเคยตรวจเลือด และความตั้งใจที่จะไปตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี	จำนวน (ร้อยละ)
1 ปีข้างหน้า	96 (21.3)
2 ปีข้างหน้า	65 (14.4)

ผลการวิเคราะห์หลายตัวแปรร่วมของการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี ดังตารางที่ 3 พบ ตัวแปรที่สามารถทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในนักศึกษามหาวิทยาลัย ได้แก่ คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะรู้สึกด้อยค่ากว่าคนอื่น (AOR=6.43; 95% CI=2.15-19.17), คนรักสับสนุนให้ไปตรวจเลือด (AOR=6.07; 95% CI=1.88-20.04) การตรวจเลือดเป็นการแสดงความรับผิดชอบ (AOR=6.05; 95% CI=2.04-17.91) คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะสูญเสียเพื่อน (AOR=4.77; 95% CI=1.15-19.83) เป็นเรื่องยุ่งยากที่จะเข้าถึงสถานบริการตรวจเลือด (AOR=2.95; 95% CI=1.03-8.15), อายุที่มากกว่า 20 ปี (AOR=2.76; 95% CI=1.15-6.65) และเพศชาย (AOR=2.03; 95% CI=1.24-3.32) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 3 ปัจจัยทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี

ปัจจัยที่ศึกษา	ไม่เคยตรวจเลือด (n=74)		ไม่เคยตรวจเลือด (n=647)		AOR (95%CI) (Adjusted OR)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
อายุ					
น้อยกว่า 20 ปี	32	43.20	400	61.80	1
มากกว่า 20 ปี	42	56.80	247	38.20	2.76**(1.15-6.65)
เพศ					
หญิง	30	40.50	376	58.1	1
ชาย	44	59.50	271	41.90	2.03**(1.24-3.32)
อายุในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก (n=303)					
ต่ำกว่า 18 ปี	28	59.60	170	66.4	1
มากกว่า 18 ปี	19	40.40	86	33.60	0.66(0.27-1.58)

ตาราง 3 (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	ไม่เคยตรวจเลือด (n=74)		ไม่เคยตรวจเลือด (n=647)		AOR (95%CI) (Adjusted OR)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ใช้ถุงยางอนามัยสม่ำเสมอเมื่อมีเพศสัมพันธ์ใน 1 ปีที่ผ่านมา (n=248)					
ใช่	15	44.10	108	50.50	1
ไม่ใช่	19	55.90	106	49.50	0.34(0.62-3.68)
จำนวนคู่นอนใน 1 ปีที่ผ่านมา (n=248)					
1 คน	23	65.70	157	73.70	1
มากกว่า 1 คน	12	34.30	56	26.30	1.94(0.80-4.67)
กลัวผลเลือดจะเป็นบวก					
สูง	29	39.20	226	34.90	1
ต่ำ	45	60.80	421	65.10	0.83(0.31-2.26)
คนรักสนับสนุนให้ไปตรวจเลือด					
ต่ำ	16	21.60	237	36.60	1
สูง	58	78.40	410	63.40	6.07**(1.88-20.04)
เป็นเรื่องยุ่งยากที่จะเข้าถึงสถานบริการตรวจเลือด					
สูง	28	37.80	143	22.10	1
ต่ำ	46	62.20	504	77.90	2.95*(1.03-8.15)
การไปตรวจเลือดเป็นการแสดง					
ความรับผิดชอบต่อตนเองและคนรัก					
ต่ำ	16	21.60	163	25.20	1
สูง	58	78.40	484	74.80	6.05**(2.04-17.91)
กังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในการไปรับบริการตรวจเลือด					
สูง	30	40.50	209	32.30	1
ต่ำ	44	59.50	438	67.70	0.87 (0.29-2.62)
คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะสูญเสียเพื่อน					
ต่ำ	14	18.90	118	18.20	1
สูง	60	81.10	529	81.80	4.77*(1.15-19.83)

ตาราง 3 (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	ไม่เคยตรวจเลือด (n=74)		ไม่เคยตรวจเลือด (n=647)		AOR (95%CI) (Adjusted OR)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะรู้สึกด้อยค่ากว่าคนอื่น					
สูง	17	23.00	112	17.30	1
ต่ำ	57	77.00	535	82.70	6.43**(2.15-19.17)

* p=0.05, ** p=0.01

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยเกือบครึ่ง (42.0%) เคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอชไอวี/เอดส์ และการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมโดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้ถุงยางอนามัยสม่ำเสมอเพียงร้อยละ 49.6 มีคู่นอนมากกว่า 1 คน ร้อยละ 27.4 และในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 56.00 มีคนรัก ผลการวิจัยสอดคล้องกับการวิจัยก่อนหน้านี้ของจักรกฤษณ์ พิณญาพงษ์ และคณะ (Pinyaphong et al., 2018) ที่พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยใช้ถุงยางอนามัยสม่ำเสมอเพียงร้อยละ 33.7 โดยสัดส่วนการใช้ถุงยางอนามัยจะลดลงเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนประจำ ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่ยาวนานและใกล้ชิดกับคู่นอนประจำที่มากกว่าคู่นอนชั่วคราวทำให้เกิดความไว้วางใจและเชื่อใจ ซึ่งนำไปสู่กับการรับรู้ต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ที่ลดลงว่าตนเองจะไม่เสี่ยงจึงทำให้ไม่ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ (Westercamp et al., 2010)

ถึงแม้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษารั้งนี้จะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่สูงแต่กลับพบว่าเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีเพียงร้อยละ 10.30 ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาก่อนหน้าของกุลวิ วิวัฒน์วิชินและคณะ (Wiwattanacheewin et al., 2015) ที่พบว่าเยาวชนในสถานศึกษาเคยตรวจเลือดร้อยละ 18.23 และการศึกษาของ Musumari et al (Musumari et al., 2016) ที่พบว่าเยาวชนเคยไปตรวจเลือดร้อยละ 27.3 ดังนั้นสิ่งที่น่ากังวลจากผลการศึกษาครั้งนี้คือการแพร่เชื้อเอชไอวีหรือเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ให้กับคู่นอน เพราะคิดว่าตนเองและคู่นอนไม่ใช่กลุ่มเสี่ยงซึ่งการศึกษารั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 16.7 เคยมีอาการของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 62.4 ตั้งใจที่จะไปตรวจเลือดในอนาคต ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเยาวชนส่วนใหญ่ต้องการทราบสถานะการติดเชื้อเอชไอวีของพวกเขาและต้องการได้รับการตรวจหาเอชไอวีทั้งนี้อาจเนื่องจากการรับรู้พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของตนเองที่เพิ่มขึ้น (Mullins, Braverman, Dorn, Kollar, & Kahn, 2012)

การศึกษาค้นคว้าพบว่าเพศชายเคยมารับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อธิบายได้เนื่องจากการที่เยาวชนชายมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในสัดส่วนที่มากกว่าเยาวชนหญิง ดังนั้นการรับรู้พฤติกรรมเสี่ยงของตนเองจึงมีผลกับการมารับบริการตรวจเลือดที่มากกว่า (Wiwattanacheewin et al., 2015) ซึ่งแต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยแตกต่างจากงานวิจัยของ Musumari et al (2016) ที่พบว่าเยาวชนหญิงไม่เคยตรวจเลือดมากกว่าเยาวชนชาย

อายุของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 20 ปี สามารถทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี ผลการศึกษาสอดคล้องกับการวิจัยทั้งในและต่างประเทศก่อนหน้านี้ (Asaolu et al., 2016; Chautrakarn & Khamros, 2016; Vutthikraivit et al., 2014) ที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี โดยเยาวชนที่มีอายุมากจะเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีมากกว่าเยาวชนที่มีอายุน้อย ทั้งนี้เนื่องจากเยาวชนที่มีอายุมากอาจมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและรับรู้ว่าจะตนเองอาจมีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะแสวงหาสถานที่เพื่อตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี จึงทำให้อายุที่เพิ่มขึ้นของเยาวชนสามารถทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีได้

ส่วนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้แก่ อายุในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกที่น้อยกว่า 18 ปี การใช้ถุงยางอนามัยไม่สม่ำเสมอ และการมีคู่นอนมากกว่า 1 คน ไม่สามารถทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีได้ อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างอาจมีการรับรู้ความเสี่ยงของตนเองที่ไม่ถูกต้อง โดยคิดว่าตนเองไม่มีความเสี่ยงจึงไม่จำเป็นต้องไปตรวจ

เลือดซึ่งเป็นการรับรู้ความเสี่ยงที่ไม่ถูกต้องกับพฤติกรรมจริง สอดคล้องกับการวิจัยก่อนหน้านี้ที่พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศไม่สามารถทำนายการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในเยาวชนได้ (Asaolu et al., 2016; Musumari et al., 2016) ดังนั้นการให้ความรู้กับเยาวชนเพื่อให้ประเมินความเสี่ยงของตนเองอย่างถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็น

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง สามารถทำนายการเคยตรวจเลือดได้ เป็นไปตามทฤษฎีการกระทำแบบมีเหตุผลเนื่องจากถ้าบุคคลสำคัญต้องการให้ไปตรวจเลือดก็มีแนวโน้มที่กลุ่มตัวอย่างจะกระทำพฤติกรรมนั้นเพราะเป็นการกระทำที่ดีและมีประโยชน์ (Ajzen, 1991) อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นเยาวชน ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากคนใกล้ชิด คนรัก หรือเพื่อน ดังนั้นบุคคลใกล้ชิดจึงมีความสำคัญในการแสดงพฤติกรรม การศึกษาค้นคว้าพบว่ากลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลกับกลุ่มตัวอย่างในการไปตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีคือ คนรักหรือคู่นอนประจำ สอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้านี้ของ อังคนา แจ่มนิยม และคณะ (Chamniyom et al, 2017) ที่พบว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (บิดา มารดา ภรรยาหรือคนรัก) สามารถทำนายความตั้งใจไปตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของผู้ต้องขังชาย และงานวิจัยของ เบญจพร พงศ์อำไพ และคณะ (Pongam-Phai, Songwathana & Boonyasopun, 2009) ที่พบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายสูง และกลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลมากที่สุดได้แก่ คนรัก

ปัจจัยทัศนคติต่อการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในข้อคำถามการตรวจเลือดแสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและคู่นอน สามารถทำนายได้

การเคยตรวจเลือดได้ สอดคล้องกับการวิจัยก่อนหน้านี้ (Chamniyom et al, 2017; Dangkrachang et al, 2019; Wiwattanacheewin et al., 2015) ที่พบว่าทัศนคติเชิงบวกต่อการตรวจเลือดมีความสัมพันธ์กับการมารับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี ซึ่งการทราบผลเลือดทำให้เกิดความมั่นใจในการใช้ชีวิตเนื่องจากเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อตัวเองและคนรัก(Pongam-Phai et al, 2009) ทั้งนี้อธิบายได้เนื่องจากทัศนคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล โดยบุคคลนั้นมีความเชื่ออย่างหนักแน่นว่าจะเกิดผลดีและสำคัญกับตนก็จะเลือกปฏิบัติพฤติกรรมนั้นๆ (Ajzen, 1991) อย่างไรก็ตามผลการศึกษายังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีที่ยังไม่ถูกต้องคือ กลัวผลเลือดจะเป็นบวกจึงไม่ไปรับบริการตรวจเลือดและการรับรู้ทราบเกี่ยวกับการติดเชื้อเอชไอวีว่า ถ้าติดเชื้อเอชไอวีจะรู้สึกด้อยค่ากว่าผู้อื่นและจะสูญเสียเพื่อนถ้าเพื่อนทราบว่า มีผลเลือดเป็นบวก ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้การรับรู้ทราบสามารถทำนายการเคยตรวจเลือดได้ในระดับที่สูง นั้นแสดงให้เห็นว่าโรคเอดส์ยังคงเป็นโรคที่สังคมยังไม่ยอมรับ ทำให้เกิดการกีดกันออกจากกลุ่ม ส่งผลให้พบการตีตราผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ในสังคมไทย (Srithanaviboonchai, et al., 2017 ; Wiwattanacheewin et al., 2015) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์กับวัยรุ่นและเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษาว่า การติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ไม่น่ากลัวผู้ที่ติดเชื้อที่รู้ผลเลือดเร็วจะทำให้เข้ารับการรักษาก็ได้รับยาต้านไวรัสซึ่งทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรงเหมือนคนทั่วไป และเชื้อเอชไอวีไม่ได้มีการแพร่

เชื้อง่ายถ้ามีการป้องกันตนเองโดยไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

การรับรู้ว่าการหาสถานบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีเป็นสิ่งที่ยุ่งยากสามารถทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีได้ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยก่อนหน้านี้ (Chamniyom et al, 2017; Dangkrachang et al, 2019) ที่พบว่ารูปแบบบริการสามารถทำนายความตั้งใจมารับบริการตรวจเลือดของนักศึกษาชาย อธิบายได้ว่าเนื่องจากระบบบริการตรวจเลือดแตกต่างจากบริการสุขภาพทั่วไป ดังนั้นสถานบริการที่ไม่ไกลระบบบริการที่สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงง่าย มีความปลอดภัยและไม่เสียค่าใช้จ่าย จึงเป็นสิ่งสำคัญแต่อย่างไรก็ตามระบบบริการของรัฐบาลยังไม่สนองตอบต่อความต้องการของเยาวชนเนื่องจากขั้นตอนที่ยุ่งยาก (Wiwattanacheewin et al., 2015) จึงทำให้ปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเข้ารับบริการตรวจเลือดของเยาวชนไทย ดังนั้นสถานบริการควรปรับรูปแบบการบริการที่มีการปกปิดเป็นความลับ ไม่เปิดเผยชื่อ มีบริการที่สะดวก รวดเร็ว และให้บริการเชิงรุกให้กับเยาวชนในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. จากผลการศึกษาที่พบว่าตัวแปรจิตวิทยาสังคมสามารถทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในนักศึกษามหาวิทยาลัยได้แก่ทัศนคติต่อการตรวจเลือด และอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิง ดังนั้นการจัดกิจกรรมควรส่งเสริมทัศนคติ

ที่ดีต่อการตรวจเลือด โดยเพิ่มทักษะเสริมสร้างความมั่นใจในการที่จะไปตรวจเลือด และกระตุ้นให้บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลเช่น คู่รัก เข้ามามีส่วนร่วมในการจูงใจให้นักศึกษาเข้ามาตรวจเลือด

2. นักศึกษาในมหาวิทยาลัยยังมีส่วนการมาตรวจเลือดที่น้อยและแต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจจะตรวจเลือดในระยะเวลา 2 เดือนมีสัดส่วนที่ค่อนข้างมาก ดังนั้นสถานศึกษาควรประสานงานกับหน่วยบริการสาธารณสุข ในการจัดบริการตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวีเชิงรุก และพัฒนารูปแบบการบริการที่เป็นกันเอง เข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเนื่องจากกลุ่มเหล่านี้มีความตั้งใจมากตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวี

3. จากการวิจัยพบว่าการรับรู้ทราบมาจากการติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์สามารถ

ทำนายการเคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีสูงสุด ดังนั้นสถานศึกษาและหน่วยงานสาธารณสุขควรจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการแพร่เชื้อและการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ติดเชื้อกับบุคคลทั่วไปเพื่อลดการตีตราผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในแต่ละเพศสภาพเช่นนักศึกษาชาย นักศึกษาหญิง และชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย

2. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนงานวิจัยเชิงปริมาณให้ชัดเจนและเพื่ออธิบายเบื้องหลังหรือเงื่อนไขการตัดสินใจที่จะไปรับบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี โดยเฉพาะในประเด็นลักษณะของสถานบริการที่เยาวชนต้องการ

REFERENCES

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior *Organizational Behavior and Health Decision Processes*, 50, 179-211.
- Asaolu, I. O., Gunn, J. K., Center, K. E., Koss, M. P., Iwelunmor, J. I., & Ehiri, J. E. (2016). Predictors of HIV Testing among Youth in Sub-Saharan Africa: A Cross-Sectional Study. *PLoS One*, 11(10), e0164052.
- Bureau of AIDS, TB and STI. (2017). *Summary of AIDS situation and HIV Thailand in 2015*. Retrieved March 20, 2020 <http://aidssti.ddc.moph.go.th/contents/view/1650>. (in Thai)
- Bureau of Epidemiology. (2019). *Annual Report 2018*. Retrieved December 13, 2019 from <https://apps.boe.moph.go.th/boeeng/download/AESR-6112-24.pdf> (in Thai)
- Bureau of Reproductive Health. (2016). *Reproductive health situation in adolescents and youth in 2017*. Retrieved March 20, 2020 <https://www.rsathai.org/contents/14357>. (in Thai)

- Chamniyom, A., Krungkraipetch, N., Junprasert, S. (2017). **Factors predicting intention to voluntary HIV screening test among male prisoners in rison seventh territory.** The Journak of Faculty of Nursing Burapa University, 25(2), 57-68. (in Thai)
- Chautrakarn, S., Khamros, W. (2016). **HIV testing awareness and behavior in a men who have sex with men group in Bangkok.** Journal of Public Health, 46(3), 211-222. (in Thai)
- Dangkrachang, K., Srisuruyawet, R., Homsin, P. (2019). **Predictors of HIV testing intention for the first time among male University student who have sex with Men.** The Journal of Faculty of Nursing Burapha University, 27(2), 1-10. (in Thai)
- Joint United Nations Program on HIV/AIDS and World Health Organization. (2013). **Global report: UNAIDS report on the global AIDS epidemic 2013.** Geneva, Switzerland: UNAIDS.
- Mullins, T. K., Braverman, P. K., Dorn, L. D., Kollar, L. M., & Kahn, J. A. (2012). Adolescents' agreement to test for HIV when different testing methods are offered. *Int J STD AIDS*, 23(3), 173-176.
- Musumari, P. M.et al. (2016). **Prevalence... Prevalence and Correlates of HIV testing among young people enrolled in Non-Formal Education Centers in Urban Chiang Mai, Thailand: A Cross-Sectional Study.** PLoS One, 11(4), e0153452.
- Pinyaphong, J., Srithanaviboonchai, K., Chariyalertsak, S., Phornphibul, P., Tangmunkongvorakul, A., & Musumari, P. M. (2018). **Inconsistent condom use among male university students in Northern Thailand.** Asia Pac J Public Health, 30(2), 147-157.
- Pongam-Phai, B., Songwathana, P., Boonyasopun, U. (2009). **Factors predicting intention to attend HIV screening service among pregnant women's spouse.** Thai Journal of Nursing Council, 24(4), 70-82. (in Thai)
- Sirinirund, P., Khemngern, P., Danthamrongkul. V., Tangsaowapak, W., Sangkote, S., Kuaikiatkul, P. (2012). **UNGASS Country Progress Report, Thailand Reporting period: January 2010-December 2011.** Nontaburi: National AIDS Prevention and Alleviation Committe, Department of Disease Control, Ministry of Public Health, Thailand. (in Thai)
- Srithanaviboonchai, K., Chariyalertsak, S., Nontarak, J., Assanangkornchai, S., Kessomboon, P., Putwatana, P., . . . Aekplakorn, W. (2017). **Stigmatizing attitudes toward people living with HIV among general adult Thai population: Results from the 5th Thai National Health Examination Survey (NHES).** PLoS One, 12(11), e0187231.

- Srithanaviboonchai, K., Stockton, M., Pudpong, N., Chariyalertsak, S., Prakongsai, P., Chariyalertsak, C., . . . Nyblade, L. (2017). **Building the evidence base for stigma and discrimination-reduction programming in Thailand: development of tools to measure healthcare stigma and discrimination.** BMC Public Health, 17(1), 245.
- Srivanichakorn, S., Thepthien, B., Tasee, P., & Wongsawass, S. (2011). **The behavioral surveillance survey of 5 target group in Bangkok, 2010.** Nakornpathon, Thailand: ASEN Institute for Health Development (AIHD), Mahidol University. (in Thai)
- Ti, L., Hayashi, K., Kaplan, K., Suwannawong, P., Fu, E., Wood, E., & Kerr, T. (2012). HIV testing and willingness to get HIV testing at a peer-run drop-in centre for people who inject drugs in Bangkok, Thailand. BMC Public Health, 12, 189. UNAIDS. (2019). **New HIV Infections.** Retrieved from <https://www.unaids.org/en/resources/documents/2019/2019-UNAIDS-data>
- UNAIDS. (2019). **New HIV Infections.** Retrieved August 8, 2019, from <http://aidsinfo.unaids.org/>
- Vutthikraivit, P., Lertnimitr, B., Chalardsakul, P., Imjaijitt, W., & Piyaraj, P. (2014). **Prevalence of HIV testing and associated factors among young men who have sex with men (MSM) in Bangkok, Thailand.** J Med Assoc Thai, 97 Suppl 2, S207-214.
- Wayne, W. D. (1995). **Biostatistics: A foundation of analysis in the health science:** John Wiley & Sons.
- Westercamp, N., Mattson, C. L., Madonia, M., Moses, S., Agot, K., Jeckoniah, O., ... Bailey, R. C. (2010). **Determinants of consistent condom use vary by partner type among young men in Kisumu, Kenya: a multi-level data analysis.** AIDS Behav, 14, 949–959
- Wiwattanacheewin, K., Sindhu, S., Teitelman, A., Maneesriwongul, W., & Viwatwongkasem, C. (2015). **Predictors of intention to use HIV testing service among sexually experienced youth in Thailand.** AIDS Educ Prev, 27(2), 139-152.
- Zhang, L., Xiao, Y., Lu, R., Wu, G., Ding, X., Qian, H. Z., . . . Shao, Y. (2013). **Predictors of HIV testing among men who have sex with men in a large Chinese city.** Sex Transm Dis, 40(3), 235-240.

Research Article

แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ของเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่

Evaluating the achievement for the efficiency production Of Chiang Mai farmers

วีระศักดิ์ สมยานะ

Wirasak Somyana

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

e-mail : w.somyana@gmail.com

Received: 2019-10-18

Revised: 2020-03-04

Accepted: 2020-05-16

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์เพื่อนำไปสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพของเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) กับ 14 กลุ่มเกษตรกร ด้วยแนวคิดการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาตาม Diamond Model ของ Michael E. Porter อภิปรายผลด้วยข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ F ผลการวิจัยพบว่า เกษตร จ.เชียงใหม่ มีความต้องการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของตนเอง โดยมีต้นทุนในการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงมีแนวโน้มในการปรับตัวและรับข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นรากฐานของการผลิตที่มีประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญ จนสามารถกำหนดแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้กับเกษตรกรได้ โดยเริ่มจากใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้นทำการวางแผนและควบคุมการผลิตอย่างเป็นระบบ เลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับการผลิตของตนเอง จนรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายด้านการเกษตร ต่อด้วยการทำบัญชีฟาร์ม และหาความรู้ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การประเมินผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพการผลิต เกษตรกร อาเซียน

ABSTRACT

This research aims to analyze the ways to evaluate the achievement for effective production of Chiang Mai farmers. Participation Action Research (PAR) with 14 farmers and evaluation concept of the development were based on the diamond model of Michael E. Porter. Descriptive statistics used were percentage, standard deviation. Hypothesis used was F-statistics. The research found that agricultural community needs to increase their production efficiency. With the cost of studying the potential including the tendency to adapt and accept the proposal for development based on sufficiency economy philosophy are significant. The ways to increase production efficiency: there is a need to use resources efficiently, and the plan and control production should be done systematically. There is the need to choose the right resource for the production. There is also the need for grouping and creating agricultural networks followed by farm accounting and searching for knowledge on continuously increasing production efficiency.

Keyword: Achievement evaluation, Production efficiency, Farmer

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันต้องอาศัยภาคเกษตรเป็นฐานสำคัญ บทบาทภาคการเกษตรเป็นภาคส่วนที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ โดยประเทศไทยมีอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ในไตรมาสที่ 3 ปี 2560 สูงถึงร้อยละ 9.9 โดยที่ภาคการเกษตรมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.8 ของ GDP ทั้งประเทศ (Office of The National Economic and Social Development Board, 2017) ทั้งนี้ภาคเกษตรได้ขยายตัวในเกณฑ์สูงต่อเนื่องตามการขยายตัวของผลผลิตสินค้าเกษตรสำคัญทุกหมวด ผลผลิตเกษตรที่เพิ่มขึ้นสูงสุด คือ ข้าวเปลือก (ร้อยละ 77.6) (Office of Agricultural Economic, 2017) สำหรับสาขาพืช ในไตรมาสที่ 3 ปี 2560 มีการขยายตัวร้อยละ 7.4

เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2559 โดยผลผลิตพืชที่สำคัญ คือ ข้าวนาปรัง มีอัตราการเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 407.45 ส่วนข้าวนาปี มีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 51.61 ส่วนภาคเหนือสินค้าเกษตรที่สำคัญคือ ลำไย โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่มีผลผลิตเพิ่มขึ้น ร้อยละ 49.28 เนื่องจากต้นลำไยที่ปลูกปี 2557 เริ่มให้ผลผลิตประกอบกับสภาพอากาศเอื้ออำนวยกับการออกดอกและออกผล แต่ก็ยังส่งผลต่อราคาเช่นเดียวกัน แนวทาง คือ การหาตลาดส่งออกไปยังประเทศจีนซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญของไทย มีความต้องการในการบริโภคสินค้าอย่างต่อเนื่องทั้งลำไยสดและผลิตภัณฑ์โดยมีมูลค่าการส่งออกสูงถึง 10,396.31 ล้านบาท มีอัตราการเพิ่มขึ้นจากปีก่อนถึง 66.21 (Office of Agricultural Economic, 2017) ดังนั้นเวทีการค้าและการพัฒนา

ภาคเกษตรจึงต้องมองในระดับที่ใหญ่มากขึ้น ตั้งแต่ระดับอาเซียน ระดับทวีปจนถึงระดับโลก และด้วยสภาพในปัจจุบันจนถึงอนาคต มีทั้งโอกาสในการพัฒนาและอุปสรรคของการแข่งขันและการกีดกันทางการค้า ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถแข่งขันในเวทีที่ใหญ่ขึ้นเหล่านี้ให้ได้ ซึ่งปัจจุบันภาคการเกษตรของไทยยังถือว่ามีประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก โดยอ้างอิงจากรายงานของธนาคารโลก (The World Bank, 2017) ได้ทำการวัดประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานในภาคการเกษตรของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก พบว่าไทยถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ 151 ของโลก สอดคล้องกับรายงานของคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเกษตรและสภาพัฒนาแห่งชาติ (The Agricultural Reform Steering subcommittee and National Reform Council, 2016) พบว่า ปัญหาภาคการเกษตรที่สำคัญ คือ ปัญหาประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ต้นทุนการผลิตสูงส่งผลต่อโครงสร้างและขีดความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรเกิดความอ่อนแอ ทำให้ต้องหาแนวทางในการพัฒนาภาคเกษตรไทยให้สามารถแข่งขันในภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตร ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มีนโยบายตามยุทธศาสตร์ การเพิ่มประสิทธิภาพภาคการเกษตร โดยเฉพาะการบริหารจัดการสินค้าเกษตรและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันโดยมีนโยบายการวิจัยที่ต้องลงสู่ชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ด้านการพัฒนา

เศรษฐกิจการเกษตรนั้น จังหวัดเชียงใหม่ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการเกษตรในลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย มีความพร้อมในการพัฒนาด้านการเกษตร (Chiang Mai Province, 2016) ทั้งนี้ในปี 2560 กรมส่งเสริมการเกษตรได้เน้นนโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้กับเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร 2) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า 3) เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม 4) บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และ 5) พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐเพื่อนำพาเกษตรกรก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 สอดรับกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาล และ “การยกระดับมาตรฐานการเกษตรสู่ความยั่งยืน” ด้วยการปรับเปลี่ยนการผลิตแบบเดิม ๆ สู่การผลิตที่เป็นระบบ มีการวางแผน มีมาตรฐาน และเป็นแบบอย่างในการขยายผลต่อไป สอดคล้องกับผลการทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อภาคเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีหน่วยงานเข้าร่วมทั้งภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ และชุมชนเกษตรรวมถึง อปท. จังหวัดเชียงใหม่ วีระศักดิ์ สมยานะ (Somyana, 2016) สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาคเกษตรของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ที่นำไปสู่โจทย์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางผลสัมฤทธิ์ให้เกษตรกรมีการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวทางผลสัมฤทธิ์อันนำไปสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกร จ.เชียงใหม่

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ทราบแนวทางที่จะนำไปสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกร จ.เชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

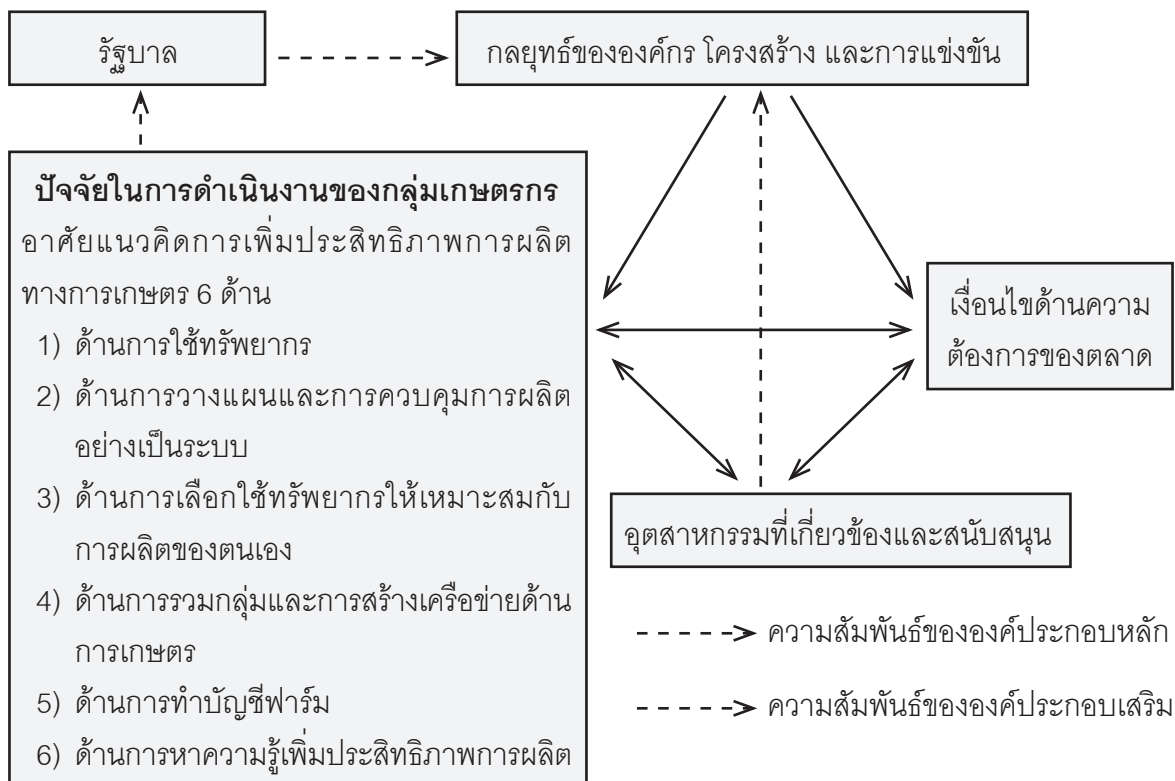
1) ขอบเขตด้านประชากร คือกลุ่มเกษตรกรประจำตำบลที่ขึ้นทะเบียนของสำนักงานเกษตรตำบลจำนวน 205 ตำบลทั้งจังหวัดเชียงใหม่ 25 อำเภอ ในปี 2560

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ บริบทของ

กลุ่มเกษตรกรทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการใช้ทรัพยากร 2) ด้านการวางแผนและการควบคุมการผลิตอย่างเป็นระบบ 3) ด้านการเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับการผลิตของตนเอง 4) ด้านการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายด้านการเกษตร 5) ด้านการทำบัญชีฟาร์ม และ 6) ด้านการหาความรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้อาศัยแบบจำลอง Diamond Model ของ Michael E. Porter (1990) โดยประยุกต์แนวคิดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 6 ด้าน เป็นปัจจัยในการดำเนินงาน ดังภาพที่ 1

-----> ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลัก

-----> ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเสริม

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

ปี 2560

1) ประเภทการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดตัวอย่าง โดยวิธีสุ่ม

เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) กับกลุ่มเกษตรกรจ.เชียงใหม่ เพื่อให้ได้แนวทางในการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่จะนำไปสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพของเกษตรกร

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

แบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) โดยอาศัยความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 207 ตำบล ที่มีกลุ่มเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานเกษตรตำบล พบว่ามีกลุ่มเกษตรกรทั้งสิ้น 32 ตำบล และคัดเลือกโดยศึกษาถึงศักยภาพ และความต้องการของกลุ่มเกษตรกรที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตได้ จำนวน 12 ตำบล 14 กลุ่มเกษตรกร ดังตารางที่ 1

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ คือ กลุ่มเกษตรกรในชุมชนจากอำเภอต่าง ๆ ทั้งหมด 25 อำเภอ 207 ตำบล ที่ขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มเกษตรกรของสำนักงานเกษตรตำบล

ตารางที่ 1 รายชื่อกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	กลุ่มเกษตรกร
1	สันกำแพง	ทต.ออนใต้	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว
2	พร้าว	อบต.น้ำแพร่	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ดอกคำ
3	แม่ฮาด	อบต.บ้านหลวง	เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสอินทรีย์
4	สารภี	ทต.หนองแฝก	กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ผู้ปลูกลำไย
5	สารภี	ทต.ชมพู	กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่นตำบลชมพู
6	สารภี	ทต.ชมพู	กลุ่มเกษตรกรลำไยจัมโบ้
7	แมริม	อบต.ห้วยทราย	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์
8	หางดง	ทต.น้ำแพร่พัฒนา	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์
9	สันป่าตอง	อบต.ท่าวังพร้าว	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตำบลท่าวังพร้าว
10	สันป่าตอง	ทต.ยูงหัว	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตเห็ดกึ่งแลหลวง (P.J. ฟาร์ม)
11	สันป่าตอง	อบต.บ้านกลาง	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรบ้านสันกอเกิด
12	สันป่าตอง	ทต.บ้านแม่	กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์
13	สันป่าตอง	อบต.น้ำบ่อหลวง	กลุ่มเกษตรกรปลูกลำไยปลอดภัย
14	สันป่าตอง	อบต.น้ำบ่อหลวง	เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่

ที่มา: จากการวิจัย

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1) แบบประเมินศักยภาพและความต้องการของกลุ่มเกษตรกรที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต

2) แบบฟอร์มวิเคราะห์และประเมินผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา 6 มิติ ของ Diamond Model ของ Michael E. Porter (1990)

4) การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ประเภทของข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจสอบถามและสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร 14 กลุ่มตามบริบท 6 ด้าน

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์และอภิปรายผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสถิติ F

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเกษตรกรทั้ง 14 กลุ่มมีศักยภาพในการผลิต โดยพบว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุด ได้แก่ สินค้าของกลุ่มเกษตรกรมีตลาดรองรับ (ร้อยละ 30.00) รองลงมา คือ กลุ่มเกษตรกรมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้สนใจ (ร้อยละ 22.50) กลุ่มมีสมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิตด้านการตลาด การแปรรูป การจัดการบัญชี การ

เก็บเกี่ยวผลผลิต และการประชาสัมพันธ์ (ร้อยละ 12.50) ผู้นำและเกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีความสามัคคีกันภายในกลุ่ม และมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น สินค้าเกษตรของกลุ่มมีคุณภาพ มีความปลอดภัยสูง โดยจะต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพทุกครั้งก่อนนำไปจำหน่าย การตลาดสินค้าของกลุ่มมีการใช้เทคโนโลยี (ระบบอินเทอร์เน็ต, webpage, facebook และline) และใช้ในการบริหารจัดการของกลุ่ม และสินค้าเกษตรของกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานขั้นปลอดภัย (Safety Level) มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Aquaculture Practice, GAP) หรือมีเอกสารในการรับรองความปลอดภัย ทั้งหมดมีจำนวน (ร้อยละ 7.50) และเกษตรกรเน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักในการเพาะปลูกพืช และกลุ่มมีการทำเกษตรในระบบอินทรีย์แบบครบวงจร (ร้อยละ 2.50) ส่วนประเด็นโอกาสที่สำคัญที่สุด ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรมีหน่วยงานที่คอยให้ความช่วยเหลือทั้งด้านความรู้และเงินทุน (ร้อยละ 52.17) รองลงมา คือ สินค้าเกษตรมีความต้องการระดับประเทศ ทั้งในกลุ่มลูกค้ารายใหญ่และรายย่อย (ร้อยละ 39.13) และพื้นที่ทำการเกษตรเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชและมีปริมาณน้ำเพียงพอ (ร้อยละ 8.70)

สำหรับประเด็นปัญหาของกลุ่มเกษตรกรพบว่าไม่มีความหลากหลายในกลุ่มผู้บริโภค (ร้อยละ 47.06) รองลงมา คือ เกษตรกรยังขาดความสามารถในการผลิตสินค้าให้ได้ปริมาณที่มากและยังขาดความสามารถในการควบคุมปริมาณคุณภาพผลผลิตในแต่ละรอบการผลิต (ร้อยละ 35.29) ความสามารถของเกษตรกรในการจัดการ

ฟาร์มอย่างมีระบบยังมีไม่มาก (ร้อยละ 11.76) และสินค้าเกษตรของกลุ่มมีข้อจำกัดในความหลากหลายของตัวสินค้าให้เข้ากับแต่ละกลุ่มลูกค้าจำนวน 1 กลุ่ม (ร้อยละ 5.88) ส่วนประเด็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การแข่งขันของสินค้าเกษตรในพื้นที่และในตลาดสูง (ร้อยละ 46.67) รองลงมาคือ เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองพ่อค้าคนกลาง (ร้อยละ 40.00) กลุ่มเกษตรกรขาดแคลนแรงงานในการผลิตเนื่องจากค่าแรงที่สูงขึ้น และพื้นที่ทำการเกษตรเหมาะสมแก่การปลูกพืชแต่ปริมาณน้ำยังมีไม่เพียงพอ (ร้อยละ 6.67)

จากการวิจัยได้ทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนเกษตรใน จ.เชียงใหม่ มีความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรทั้งสิ้น 32 ตำบล 2) ชุมชนเกษตรใน จ.เชียงใหม่ มีต้นทุนในการพัฒนาศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรจำนวน 12 ตำบล 3) ชุมชนเกษตรใน จ.เชียงใหม่ มีแนวโน้มในการปรับตัวและรับข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรจำนวน 14 กลุ่มเกษตรกร และ 4) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเป็นรากฐานของการพัฒนาศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและความสามารถของภาคการเกษตร จ.เชียงใหม่ ได้ด้วยความเชื่อมั่นที่ 99% ตามลำดับขั้นของการพัฒนา 6 ด้าน โดยผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวสามารถกำหนดแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของกลุ่มเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพมากขึ้นโดยแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของกลุ่มเกษตรกร 6 แนวทางตามลำดับของผลสัมฤทธิ์ ดังนี้ แนวทาง

ที่ 1 คือการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และผลิตให้ได้มากที่สุด (ร้อยละ 26.19) แนวทางที่ 2 คือ เกษตรกรควรมีการวางแผนและควบคุมการผลิตด้านการเกษตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานที่คงที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (ร้อยละ 23.81) แนวทางที่ 3 คือการหาแนวทางในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยเกษตรกรสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการผลิตของตนเอง สามารถทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การลดเวลาในการผลิต การลดต้นทุนของวัตถุดิบ การลดจำนวนของเสียจากการผลิต การใช้เทคนิคการเพิ่มผลผลิตโดยพิจารณาจากวิธีการทำงาน (การจัดระบบการทำงาน) การเพิ่มผลผลิตโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยการผลิต และการเพิ่มผลผลิตโดยพิจารณาระบบการจัดการของวัสดุ (ร้อยละ 21.43) แนวทางที่ 4 คือสู่การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายด้านการเกษตร เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือด้านการผลิต การให้ความรู้ซึ่งกันและกัน การสร้างตลาดร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแก่เกษตรกรโดยใช้ค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดด้วย (ร้อยละ 11.91) แนวทางที่ 5 คือกลุ่มเกษตรกรควรทำบัญชีฟาร์มโดยการจดบันทึกข้อมูลโดยเฉพาะต้นทุนการผลิต โดยต้นทุนการผลิตจะแบ่งเป็น 1) ต้นทุนการผลิตทางตรง 2) ต้นทุนการผลิตทางอ้อม และ 3) ต้นทุนในการจัดส่งสินค้า เกษตรกรจึงควรจดบันทึกเป็นค่าประมาณการ เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนที่ใช้ในการผลิตในแต่ละรอบการผลิต (ร้อยละ 9.52) และแนวทางที่ 6 คือเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร ควรมี

ความกระตือรือร้นในการหาความรู้ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอย่างสม่ำเสมอ และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาด้านการผลิตจากหน่วยงานที่มาให้ความรู้มากขึ้น (ร้อยละ 7.14)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยได้ทำการวิเคราะห์และประเมินผลโดยใช้แบบจำลอง Diamond Model ของ Michael E. Porter (1990) และแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีปัจจัยส่งเสริมและทำลายสู่ความเป็นเลิศต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของกลุ่มเกษตรกร ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยในการดำเนินงาน (Factor condition) 2) เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด (Demand condition) 3) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and supporting industries) 4) กลยุทธ์ โครงสร้าง และการแข่งขัน (Firm Strategy Structure and Rivalry) 5) รัฐบาล (Government) และ 6) เหตุสุกวิสัย หรือโอกาส (Chance) ทำให้นักวิจัยเห็นถึงศักยภาพของชุมชนในแต่ละแห่ง (จุดแข็งและโอกาส) และทราบแนวทางในการพัฒนาศักยภาพด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของกลุ่มเกษตรกร ทั้งหมด 6 ประเด็น ซึ่งประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของกลุ่มเกษตรกร โดยการใช้ทรัพยากรในการดำเนินการด้านการเกษตรของกลุ่มให้คุ้มค่าที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (Office of Agricultural Economic, 2011) ซึ่งได้ศึกษา ประสิทธิภาพการผลิตทั่วเหลือ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตและประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิต โดยส่งเสริมให้ความรู้ด้านการผลิตที่ถูกต้องแก่เกษตรกร เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการ

ฟาร์มโดยการลดปัจจัยการผลิตที่ไม่ส่งผลต่อการเพิ่มผลผลิต เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อินทิรา มุงเมือง และบุญสม วราเอกศิริ (Moongmuang & Waraagessiri, 2016) ซึ่งได้ศึกษารูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จของเกษตรกร คือ การจัดการฟาร์มและการยอมรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีสามารถลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต และควรส่งเสริมให้เกษตรกรบริหารฟาร์มให้มีประสิทธิภาพทางเทคนิคในระดับสูง โดยต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมร่วมด้วย ดังงานของ Brian A. Keating and group (2009) ที่ได้วิจัยเรื่อง Eco-efficient Agriculture: Concepts, Challenges, and Opportunities. ที่ให้ความสำคัญเรื่องการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับงานของ Dongpo Li, Shigryoshi Takeuchi and Teruaki Nanseki (2012) เรื่อง Measurement of Agricultural Production Efficiency and the Determinants in China Based on a DEA Approach: A Case Study of 99 Farms from Hebei Province. ที่ได้เน้นย้ำถึงการส่งเสริมโดยภาครัฐเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะด้านการตลาดสินค้าเกษตร หรือแม้แต่ L.O. Akhilomen and group (2015) ที่ได้เสนอให้ภาครัฐวางแผนตั้งแต่ระดับฟาร์มถึงภาคอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นสำคัญ

งานวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ พรชัย เจดามาน (Jedama, 2013) ได้สรุปคือ ประเด็นของเศรษฐกิจพอเพียงในระบบการผลิตที่เน้นความประหยัดและใช้ปัจจัยการผลิต

ไม่เกินความจำเป็น นอกจากนี้ยังต้องอาศัย ประสพการณ์ที่สั่งสมมาอย่างถูกต้องที่เรียกว่า ภูมิปัญญา ของเกษตรกรเองในการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร ปาลี, กมล งามสมสุข และเยาวเรศ เชาวนพูนผล (Palee, Ngamsomsuke & Chaovanapoonphol, 2012) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพทางเทคนิคของการ ผลิตข้าวเหนียวในอำเภอดงและอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความมีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตของ เกษตรกรมากที่สุดถึงร้อยละ 60 คือ ประสิทธิภาพ ในการผลิตของเกษตรกรนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1) สำหรับการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะ ศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ของทุกชุมชนทั้ง 207 ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการ พัฒนาการเกษตรด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการ ผลิตสินค้าเกษตร บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ในจังหวัดเชียงใหม่

2) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายควรบูรณา การการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการ ขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ ให้มากขึ้น

REFERENCES

- Akhilomen, L.O. & Group. (2015). **Economic Efficiency Analysis of Pineapple Production in Edo State, Nigeria: A Stochastic Frontier Production Approach**. American Journal of Experimental Agriculture, ISSN: 2231-0606, Vol.: 5, Issue.: 3.
- Chiangmai Province. (2016). **Strategic Plan for Chiang Mai Development**. (Online). Available: http://www.chiangmai.go.th/managing/public/document_list/2?
- E. Porter, M. (1990). **The Competitive Advantage of Nations: With a new Introduction**. New York. USA. Free Press.
- Jedaman, P. (2013). **Human Resource Management using with your Heart and your Brian**. Bangkok: Soutpaisal building.
- Keating, B. A. & Group. (2009). **Eco-efficient Agriculture: Concepts, Challenges, and Opportunities**. Vol. 50. No. Supplement_1, p. S-109-S-119: Crop Science Society of America.
- Li, D. Takeuchi, S. & Nanseki, T. (2012). **Measurement of Agricultural Production Efficiency and the Determinants in China Based on a DEA Approach: A Case Study of 99 Farms from Hebei Province**. Kyushu University: Japan.
- Moongmuang, I. & Waraegsiri, B. (2016). **The Pattern of Factors Contributing to the Success of Organic Thai Jasmine Rice Growers in Chiang Rai, Phayao, and Chiang**

Mai Provinces. Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University. 12(1). 117-140

Office of Agricultural Economic. (2017). **Situation of important agricultural products and trends for 2017.** Ministry of Agricultural and Cooperatives. Retrieved November 20, 2017, from: http://www.oae.go.th/download/document_tendency/agri_situation2560.pdf.

Office of Agricultural Economic. (2011). **Study on soybean production efficiency.** Agricultural Economic research No.103. Ministry of Agricultural and Cooperatives.

Office of The National Economic and Social Development Board. (2017). **GDP in Q3/2017 and trends in 2017 – 2018.** Retrieved November 20, 2017, from: [http://www.nesdb.go.th / ewt_dl_link.php?nid=5165](http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5165)

Palee, J. Ngamsomsuke, K. & Chaovanapoonphol, Y. (2012). **Technical efficiency analysis of glutinous rice production in Hang Dong and San Pa Tong Districts, Chiang Mai.** Theses. Chiang Mai: Chiang Mai University.

Somyana, W. (2016). **Strategic plan to enhance the ability of Chiang Mai communities in ASEAN Community under the academic collaboration with Chiang Mai Rajabhat University (SCAC-CMRU) Phase 2.** Department of Economic: Chiang Mai Rajabhat University.

The Agricultural Reform Steering subcommittee and National Reform Council. (2016). **Reform of agriculture in Thailand the Agricultural Reform Steering subcommittee National Reform Council.** National Reform Council. Retrieved November 20, 2017, from: https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/service/more_news.php?cid=9

The World Bank. (2017). **Agriculture value added per worker (constant 2010 US\$).** (online). Source: <https://data.worldbank.org/indicator/EA.PRD.AGRI.KD>

Research Article

ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงกรุงเทพมหานคร
LEADERSHIP OF CHIEF EXECUTIVE OFFICERS OF BANGKOK
METROPOLITAN ADMINISTRATION

วชิรวิทย์ วิชาสวัสดิ์¹ และสุวรรณี แสงมหาชัย²

Wachirawit Wichasawat¹ and Suwannee Sangmahachai²

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง²
กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1,2}

Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Political Science,
Ramkhamhaeng University Bangkok, Thailand^{1,2}

E-mail : joincheon1988@gmail.com

Received: 2020-03-31

Revised: 2020-05-29

Accepted: 2020-05-31

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการประสานงานระหว่างเมือง (2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในกระบวนการบริหารจัดการเมือง และ (3) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์การที่ไม่ใช่องค์การภาครัฐ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานคร จำนวน 25 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการประสานงานระหว่างเมือง เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงที่แสดงออกถึงความสามารถในการประสานความร่วมมือระหว่างเมืองและสามารถเรียนรู้วิธีการแข่งขันระหว่างเมือง (2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในกระบวนการบริหารจัดการเมือง เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงที่แสดงออกถึงความสามารถในกระบวนการบริหารจัดการเมือง ได้แก่ กลยุทธ์ การดำเนินงาน และเทคนิค เพื่อจัดการภารกิจของกรุงเทพมหานครและรับมือกับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา และ (3) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์การที่ไม่ใช่ภาครัฐ เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงที่แสดงออกถึงความสามารถในการสร้างพันธมิตรกับองค์การที่ไม่ใช่ภาครัฐ ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ ผู้บริหารระดับสูง กรุงเทพมหานคร

ABSTRACT

This research aimed to investigate (1) the leadership of chief executive officers of Bangkok Metropolitan Administration in inter-city coordination, (2) the leadership of chief executive officers of Bangkok Metropolitan Administration in city administration, and (3) the leadership of chief executive officers of Bangkok Metropolitan Administration in alliance with non-governmental organizations. This research was qualitative. Data were collected through in-depth interviews of 25 chief executive officers of Bangkok Metropolitan Administration; and the content analysis was applied for data analysis. The research result showed that the leadership of chief executive officers of Bangkok Metropolitan Administration consists of: (1) the leadership of chief executive officers of Bangkok Metropolitan Administration in inter-city coordination, it is the leadership of chief executive officers who demonstrate the ability to coordinate and learn how to compete between cities; (2) the leadership of chief executive officers of Bangkok Metropolitan Administration in city administration, it is the leadership of chief executive officers who demonstrate their ability to manage the city, including strategies, operations, and techniques to manage the mission in Bangkok and to deal with the effects of development; and (3) the leadership of chief executive officers of Bangkok Metropolitan Administration in alliance with non-governmental organizations, it is the leadership of chief executive officers who demonstrate the ability to form alliances with non-governmental organizations to participate in the implementation of the Bangkok Development Plan.

Keywords: Leadership, Chief Executive Officers, Bangkok Metropolitan Administration

บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงและนครที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย เป็นศูนย์รวมความเจริญของประเทศทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเอกนคร มีลักษณะของเมืองแบบเขตปกครองพิเศษ มิได้มีสถานะเป็นจังหวัด (The Bangkok Metropolitan Council Secretariat, 2018) นอกจากนั้น คำว่า “กรุงเทพมหานคร” นั้น ยังใช้เรียกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร โดยที่ “กรุงเทพมหานคร” หรือ “กทม.” เป็นองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่ทำหน้าที่บริหารเขตการปกครองพิเศษกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2550 กำหนดโครงสร้างองค์การของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สภากรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนวางแผนงาน ปรับแผนงาน ประสานงาน และ

ดำเนินงานบริหารจัดการกรุงเทพมหานครให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เหมาะสมตามแผนงานหรือนโยบายที่วางไว้ (Office of The BMA Civil Service Commission, n.d.).

ทั้งนี้ นอกจากกรุงเทพมหานครจะเป็นนครหลวง (capital city) และมหานคร (metropolis) แล้ว กรุงเทพมหานครยังมีสถานภาพเป็นเมืองของโลกสมัยใหม่ (global city) ส่งผลให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีหลายหน้าที่ (primate city) ซึ่งจากการสำรวจเมืองของโลกสมัยใหม่ในปี 2561 พบว่า กรุงเทพมหานครไม่ติดอันดับใน 20 อันดับแรก โดยที่เมืองในเอเชียที่ติดอันดับดังกล่าว มี 6 เมือง ได้แก่ โตเกียว ฮองกง สิงคโปร์ ปักกิ่ง โซล และเซี่ยงไฮ้ อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ติด 20 อันดับแรก แต่กรุงเทพมหานครก็ติดอันดับที่ 43 แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือมี 7 เมืองในเอเชียที่มีลำดับสูงกว่ากรุงเทพมหานคร ได้แก่ โตเกียว ฮองกง สิงคโปร์ ปักกิ่ง โซล เซี่ยงไฮ้ และดูไบ ในขณะที่ไม่มีเมืองใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ที่ติดอันดับเมืองของโลกสมัยใหม่ใน 20 อันดับแรก (Kearney, 2018) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากรุงเทพมหานครมีความสำคัญกับประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกันก็มีความสลับซับซ้อน มีปัญหาในการบริหารงานทั้งในด้านของโครงสร้างหน้าที่ กระบวนการบริหาร การประสานงาน ความเหลื่อมล้ำ และความลักลั่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการการเมืองท้องถิ่น และข้าราชการประจำ หรือระหว่างข้าราชการประจำของกรุงเทพมหานคร และข้าราชการประจำอื่นๆ ที่ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร (Laohavichien, 2011)

สิ่งที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นว่า กรุงเทพมหานครมีภาระรับผิดชอบที่เฉพาะ มีการ

บริหารงานในลักษณะที่กว้างใหญ่และมีความเป็นพิเศษ สามารถสนองต่อการบริหารงานเมืองขนาดใหญ่ที่มีสถานภาพเป็นเมืองของโลกและเมืองของโลกสมัยใหม่ การมีลักษณะโดยเฉพาะซึ่งแตกต่างจากการบริหารงานของจังหวัดอื่นๆ มีส่วนทำให้ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำของเมืองมีอิทธิพลหรือการโน้มน้าวที่มีผลต่อการตัดสินใจและเป้าหมายขององค์การเพื่อกระตุ้นพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ (Yuki, 1998) อาจกล่าวได้ว่ากรุงเทพมหานครจึงต้องการโครงสร้างของการบริหารงานที่ต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในการบริหาร กรุงเทพมหานครมุ่งสู่การเป็นมหานครระดับโลก มีค่านิยมและทัศนคติไม่เหมือนกับนักปกครองในส่วนภูมิภาค แต่มีคุณลักษณะของ “cosmopolitan man” ที่มีความกว้างขวางในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ สามารถบริหารจัดการเมืองร่วมกับคนที่มีความวัฒนธรรมที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิสัยทัศน์การพัฒนาเมืองที่สามารถนำความเจริญมาสู่ กรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ดังที่ Clark (2016) ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำกับการเป็นมหานครระดับโลก ได้เสนอว่าผู้บริหารมหานครระดับโลกจะต้องมีภาวะผู้นำที่จำเป็นประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น กระบวนการบริหารจัดการเมือง ประกอบด้วย กลยุทธ์ การดำเนินงาน และเทคนิค ที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญของการบริหารเมือง ได้แก่ การจัดการน้ำ การเคลื่อนย้ายพลเมือง เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดินและการ

กำจัดของเสีย ที่พักอาศัยและการขนส่ง การศึกษา และการดูแลความปลอดภัยของเมือง และการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐ ได้แก่ สถานประกอบการธุรกิจ สมาคมการค้า องค์กรชุมชน องค์กรการกุศล และสถาบันการศึกษา เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความท้าทายที่จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของภาวะผู้นำของผู้บริหารเมืองมหานครระดับโลกที่ต้องบริหารจัดการให้ได้ เพื่อให้ได้วิธีการแข่งขันระหว่างเมือง วิธีรับมือกับความล้มเหลว และวิธีสร้างพันธมิตรภายนอก เพื่อให้การพัฒนาเมืองบรรลุตามเป้าหมายและยั่งยืน

ดังนั้น จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารในการบริหารงานและปกครองเมืองระดับโลก เพื่อให้ทราบภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันเป็นอย่างไร ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครอาศัยภาวะผู้นำอย่างไรในการบริหารจัดการเมืองระดับโลก เพื่อการสนองตอบความเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานคร สามารถตอบรับและก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในปัจจุบันภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการประสานงานระหว่างเมือง
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในกระบวนการบริหารจัดการเมือง

3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. กรุงเทพมหานครสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงให้มีสมรรถนะในการพัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นมหานครระดับโลกยุคใหม่ได้
2. เพิ่มพูนองค์ความรู้ในการบริหารมหานครให้กับวงวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ใช้เป็นข้อมูลแก่บุคคลหรือองค์กรอื่นที่มีความสนใจในเรื่องของภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหารระดับสูงที่เป็นตัวแบบภาวะผู้นำที่มีคุณลักษณะเฉพาะไปศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กรในภาครัฐและภาคเอกชนในประเด็นกรณีศึกษาอื่น ๆ ให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการประสานงานระหว่างเมือง ทั้งระดับนานาชาติและภายในประเทศ ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในกระบวนการบริหารจัดการเมือง ได้แก่ กลยุทธ์ การดำเนินงาน และเทคนิค เพื่อจัดการภารกิจของกรุงเทพมหานครและผลกระทบของความล้มเหลวและการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานคร

และภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐ

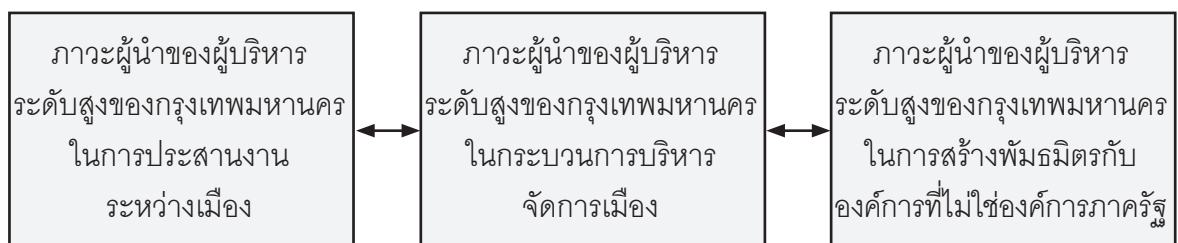
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามจุดมุ่งหมายหรือการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จากกลุ่มผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ปลัดกรุงเทพมหานคร รองปลัดกรุงเทพมหานคร และผู้อำนวยการสำนักต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 25 คน

3. ขอบเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษา คือ กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ แนวคิดเชิงคุณลักษณะของผู้นำ

(Bryman, 1992; Hellriegel & Slocum, 2004; Bass, & Riggio, 2006; Scott, 2011) ภาวะผู้นำของผู้บริหารมหานครระดับโลก (Sassen, 2000; Deas, Hincks & Headlam, 2013; Clark, 2016; Rapoport, Acuto & Grcheva, 2019) และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการบริหารงานมหานครระดับโลก ที่ต้องมีภาวะผู้นำที่สำคัญและจำเป็นในการจัดการกับความท้าทายที่เมืองมหานครทั่วโลกกำลังเผชิญ ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่เกิดขึ้นและมีความเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นพลวัต รวมถึงการดำเนินงานพัฒนากรุงเทพมหานครให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเป็นมหานครระดับโลก และการสร้างพันธมิตรกับองค์กรต่างๆ สามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ที่ศึกษาแบบมุ่งหาคำอธิบายเป็นแนวทางหลักในการดำเนินการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากว่าในกรณีศึกษา (case

study) ที่ทำการศึกษานี้เป็นปรากฏการณ์ที่อาจจะเป็นที่รู้จักหรือคุ้นเคยอยู่บ้าง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่ได้มุ่งที่จะเปิดเผยหรือหาความรู้จักปรากฏการณ์เพียงอย่างเดียว แต่เพื่อหาคำอธิบายที่ยังไม่เคยมีมาก่อน หรือคำอธิบายอาจจะมียุติแต่

ไม่เป็นที่พอใจ ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเลือกใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะมีประโยชน์มากสำหรับหาคำอธิบายภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครให้แก่ข้อค้นพบจากการศึกษาเชิงปริมาณที่ข้อมูลเชิงปริมาณไม่สามารถให้คำอธิบายที่น่าพอใจได้ (Phothisita, 2013) โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนและวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลและผู้วิจัยเกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ปลัดกรุงเทพมหานคร รองปลัดกรุงเทพมหานคร อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และอดีตปลัดกรุงเทพมหานคร และผู้อำนวยการสำนักต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร จำนวน 25 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ นักวิจัยและนักวิจัยผู้ช่วยเป็นเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีคำถามหลัก ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครอาศัยภาวะผู้นำในการประสานงานระหว่างเมืองอย่างไร (2) ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครอาศัยภาวะผู้นำในกระบวนการบริหาร จัดการเมืองอย่างไร และ (3) ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครอาศัยภาวะผู้นำในการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐอย่างไร ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิดที่ได้รับการตรวจสอบความตรงของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และความเหมาะสมของคำถามในแง่ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้จากผู้เชี่ยวชาญ โดยที่

ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล (In-depth interview) และใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูปเป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การถอดเทปแยกตามประเด็นและแหล่งข้อมูล หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์และประเมินความหมายของข้อมูลตามกรอบบริบทของแหล่งข้อมูลดังประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการประสานงานระหว่างเมืองพบว่า ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครอาศัยภาวะผู้นำในการประสานงานระหว่างเมืองทั้งระหว่างประเทศ และภายในประเทศ เป็นความสามารถในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น และสามารถเรียนรู้วิธีการแข่งขันและการเป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำในการจัดการและผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐระดับนานาชาติและภายในประเทศ สรุปได้ดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำในการการสร้างการแข่งขันและความเป็นผู้นำของเมืองระหว่างเมืองชั้นนำที่มีขนาดใหญ่และมีความหลากหลายในระดับทวีปและระหว่างทวีป เป็นภาวะผู้นำของ

ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในการประสานความร่วมมือกับมหานครระดับโลกที่มีสถานภาพเป็นเมืองของโลกสมัยใหม่ (global city) ตลอดจนเป็นเมืองที่มีหลายหน้าที่ (primate city) ได้แก่ กิจกรรมทางธุรกิจ (business activity) การพัฒนาทุนมนุษย์ (human capital) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (information exchange) ประสบการณ์ทางวัฒนธรรม (cultural experience) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.2 ภาวะผู้นำในการสร้างการแข่งขันและความเป็นผู้นำของเมืองระหว่างเมืองใหญ่ที่มีความหลากหลายและเป็นเมืองที่มีกิจกรรมเฉพาะด้าน เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในการประสานความร่วมมือกับมหานครระดับโลกที่เป็นเมืองของโลกสมัยใหม่และมีหลายหน้าที่ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้มีการมุ่งเน้นส่งเสริมกิจกรรมด้านที่เมืองของตนมีศักยภาพและมีความพร้อมเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้น

1.3 ภาวะผู้นำในการสร้างการแข่งขันและความเป็นผู้นำของเมืองระหว่างเมืองเฉพาะเป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในการประสานความร่วมมือกับเมืองที่มีความสามารถเฉพาะในภาคส่วนเดียวกัน เช่น เมืองที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสำหรับโทรศัพท์มือถือ วิทยาศาสตร์เพื่อชีวิต เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สื่อและข้อมูลข่าวสาร และการท่องเที่ยว เป็นต้น

1.4 ภาวะผู้นำในการสร้างการแข่งขันและความเป็นผู้นำของเมืองระหว่างเมืองใกล้เคียง

ที่มีการทำงานทับซ้อนกัน เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในการประสานความร่วมมือกับเมืองที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน มีการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเมืองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกัน

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการประสานงานระหว่างเมืองต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ การมองการณ์ไกล เป็นความสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อวางแผนรับมือความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง และพร้อมพัฒนาความสามารถในด้านต่าง ๆ ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครมีความเข้าใจในบริบทของกรุงเทพมหานครและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการกรุงเทพมหานครได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีวิสัยทัศน์ด้านการต่างประเทศที่ดีในการสร้างการแข่งขันและความเป็นผู้นำของเมืองในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเมืองระดับโลกในยุคโลกาภิวัตน์และการขยายตัวของความเป็นเมือง เป็นความสามารถของผู้นำกลุ่มที่จะต้องมีความวิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานครเป็นมหานครระดับโลกและเข้าใจวิสัยทัศน์ของเมืองมหานครระดับโลก รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมืองต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมถึงความสามารถในการวิเคราะห์งานและระบบการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร เป็นความสามารถในการวางแผนการรับมือและเตรียมความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง สามารถ

ถ่ายทอดไปยังผู้ได้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยการบริหารจัดการของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครผ่านกรณาดำเนินงานของกลุ่มงานของสำนักต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่จำเป็นและเพียงพอในการบริหารจัดการกรุงเทพมหานครมุ่งสู่การเป็นมหานครระดับโลกได้

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในกระบวนการบริหารจัดการเมืองพบว่า เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในการบริหารจัดการเมืองที่มีการบริหารจัดการเป็นกระบวนการ ได้แก่ การจัดการเชิงกลยุทธ์ การดำเนินงาน และเทคนิคในการจัดการภารกิจของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การจัดการน้ำ การเคลื่อนย้ายพลเมือง เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดินและการกำจัดของเสีย และการดูแลความปลอดภัยของเมือง เป็นต้น รวมถึงความสามารถในการรับมือกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการพัฒนาเมืองเป็นมหานครระดับโลก สรุปได้ดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในการบริหารจัดการเมืองเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนากรุงเทพมหานครมุ่งสู่การเป็นมหานครแห่งเอเชีย เช่น กลยุทธ์ด้านเศรษฐกิจ กลยุทธ์การพัฒนาสังคม กลยุทธ์การรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันสาธารณภัย กลยุทธ์การบริหาร และกลยุทธ์

การดูแลและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชาติ โดยการประสานงานร่วมกับกลุ่มผู้อำนวยการของสำนักต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร

2.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการดำเนินงานตามแผนงาน เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในการบริหารจัดการเมืองที่มีการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ สามารถแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติตามภารกิจของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การจัดการน้ำ การเคลื่อนย้ายพลเมือง เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดินและการกำจัดของเสีย ที่พักอาศัยและการขนส่ง การศึกษา และการดูแลความปลอดภัยของเมือง เป็นต้น

2.3 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการเทคนิค เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในใช้เทคนิคในการดำเนินงานและผลักดันให้การดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ เทคนิคการใช้รางวัลกับผลการดำเนินงาน เทคนิคการสร้างพันธมิตรกับหน่วยงานอื่น และเทคนิคการสร้างเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารในการผลักดันให้การดำเนินงานตามแผนงานพัฒนากรุงเทพมหานครดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำในการจัดการเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครต้องมีความรู้ในประเด็นสำคัญในการบริหารจัดการกรุงเทพมหานคร เช่น การจัดการน้ำ การจัดการเศรษฐกิจ รวมถึงความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ของเมือง กำหนดเป็นแผนกลยุทธ์และ

กระจายงานได้ตรงกับความสามารถของแต่ละหน่วยงานในส่วนของการดำเนินงานตามแผนงาน ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานคร จึงต้องมีทักษะการดำเนินงานที่จำเป็นในการมองภาพรวมด้านเศรษฐกิจท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการสร้างการแข่งขันระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองมหานครระดับโลก รวมถึงทักษะการจัดการผลกระทบจากการเจริญเติบโตของมหานครระดับโลก เช่น การดำเนินงานด้านการเคลื่อนย้ายของพลเมือง การกำจัดของเสียที่พิกอาศัย การขนส่ง การศึกษา และความปลอดภัยของเมือง ทักษะการปรับองค์การให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การดำเนินงานของสำนักต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครจึงต้องมีทักษะของผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของกลุ่มการดำเนินงานของสำนักต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครในการที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และการใช้เทคนิคในการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครมีการใช้เทคนิคในการผลักดันให้การดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครเพื่อมุ่งสู่การเป็นมหานครแห่งเอเชีย ได้แก่ เทคนิคการใช้รางวัลกับผลการดำเนินงาน เทคนิคการสร้างพันธมิตรกับหน่วยงานอื่น และเทคนิคการสร้างเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารในการผลักดันให้การดำเนินงานตามแผนงานพัฒนากรุงเทพมหานครดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้

นอกจากนั้น พบว่าผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครนอกจากจะต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการเมืองให้บรรลุตามเป้าหมายที่วาง

ไว้แล้ว ยังต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาเมืองที่ต้องมีการวางแผนการจัดการกับผลกระทบของความสำเร็จและการเจริญเติบโตของของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ รูปแบบของเมืองมหานครระดับโลกที่ไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน เกิดจากการมุ่งพัฒนากรุงเทพมหานครในประเด็นต่าง ๆ อย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานของเมือง เช่น การจัดการน้ำ การใช้ประโยชน์จากที่ดิน การลงทุนในภาคธุรกิจ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในแง่ของการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อรองรับการเติบโตของเมือง มลภาวะ และความเป็นเมืองที่น่าอยู่ เป็นต้น การสูญเสียความสามารถทางการผลิตและการแข่งขันที่หมายถึงการมุ่งมั่นที่จะเติบโตของเมืองเพียงด้านเดียวอาจทำให้ความสามารถในการผลิตและการแข่งขันด้านอื่นลดลง และความไม่เท่าเทียมกันของการพัฒนาเมืองในรูปแบบของเมืองมหานครระดับโลก เป็นผลมาจากลักษณะของเมือง กล่าวคือ กรุงเทพมหานครเป็นเขตปกครองพิเศษของประเทศไทย ทำให้มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการเมืองมหานครระดับโลก ในขณะที่จังหวัดใหญ่ ๆ ของประเทศยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาเมืองให้เติบโตได้อย่างเช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะเมืองตามการบริหารการปกครองของประเทศ ดังนั้นผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครจึงต้องวางแผนรับมือกับผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาเมืองพบว่า เพื่อให้บริหารจัดการเมืองเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและยั่งยืน จึงมีการดำเนินการในรูปแบบของการดำเนินงานเป็นแผนงานแบบระยะสั้น สำหรับโครงการที่จำเป็นและเร่งด่วน และแผนงาน

ระยะยาวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการบูรณาการกับภาครัฐและเอกชนร่วมกัน วางแผนพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการเติบโตของกรุงเทพมหานคร กระจายสู่เมืองตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศในรูปแบบของการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานและโครงการขนาดใหญ่ เพื่อให้พื้นที่โดยรอบสามารถนำมาพัฒนาเชิงพาณิชย์ ร่วมกับโครงการทำให้เกิดการพัฒนาในจังหวัดโดยรอบได้เช่นกัน

3. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐ พบว่าเป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐ ได้แก่ ภาคธุรกิจและสมาคมการค้า และองค์การชุมชนและองค์การไม่แสวงหาผลกำไร ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครมุ่งสู่การเป็นมหานครแห่งเอเชียและมหานครระดับโลก สรุปได้ดังนี้

3.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับภาคธุรกิจและสมาคมการค้า เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการร่วมกันค้นหาและสร้างกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดร่วมกันระหว่างกรุงเทพมหานคร ผู้ใช้บริการและพันธมิตรภาคธุรกิจและสมาคมการค้า

3.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์การชุมชนและองค์การไม่แสวงหาผลกำไร ทั้งระดับ

ชุมชนและเมืองมหานคร เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในสร้างความร่วมมือในการพัฒนาเมืองด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือนำเสนอวิสัยทัศน์ของกรุงเทพมหานครให้กับองค์การชุมชนและองค์การไม่แสวงหาผลกำไรได้รับรู้และแสวงหาหนทางการทำงานร่วมกัน

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับภาคธุรกิจและสมาคมการค้า ผู้บริหารระดับสูงต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์และหลักการปฏิบัติงานในการมุ่งสู่เมืองมหานครระดับโลกในด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีความชัดเจน และเรียนรู้แนวทางปฏิบัติงานที่เป็นเลิศร่วมกัน และแบ่งปันความรู้และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานพันธสัญญาที่ตกลงกันไว้ในขณะที่ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์การชุมชนและองค์การไม่แสวงหาผลกำไร ต้องมีทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับองค์การชุมชนและองค์การไม่แสวงหาผลกำไร พฤติกรรมองค์การ ได้แก่ พฤติกรรมองค์การระดับมหภาค เป็นการประสานความร่วมมือกับพันธมิตรในระดับนานาชาติ และระดับชาติ เช่น การประสานความร่วมมือกับสมาคมการค้าระหว่างประเทศ และพฤติกรรมองค์การระดับจุลภาค ได้แก่ การประสานความร่วมมือกับพันธมิตรในระดับชุมชนท้องถิ่น เช่น การประสานความร่วมมือกับองค์การชุมชน องค์การการกุศล และสถาบันการศึกษา เป็นต้น และทักษะการสื่อสารและการสื่อความหมายกับองค์การชุมชนและองค์การไม่แสวงหาผลกำไร

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นสำคัญที่ได้จากผลการศึกษานำมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยมีการนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ว่าจะได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานคร เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครแสดงออกถึงความสามารถในการดำเนินงานการบริหารและการปกครองกรุงเทพมหานครให้บรรลุผลสำเร็จในการเป็นมหานครระดับโลก ประกอบด้วย ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการประสานงานระหว่างเมือง ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในกระบวนการบริหารจัดการเมือง และภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐ สอดคล้องกับ Clark (2016) ที่เสนอว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารเมืองระดับโลก ประกอบด้วย การเรียนรู้วิธีการแข่งขัน และการเป็นผู้นำ ผู้บริหารเมืองระดับโลกจำเป็นต้องมีการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐทั้งภายในและภายนอกประเทศ การพัฒนาและการปรับตัวกับผลลัพธ์ที่เกิดจากการเป็นเมืองระดับโลก ได้แก่ กระบวนการบริหารจัดการต่าง ๆ เช่น การจัดการน้ำ การเคลื่อนย้ายพลเมือง เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดินและการกำจัดของเสีย ที่พักอาศัยและการขนส่ง การศึกษา และการดูแลความปลอดภัยของเมือง และการพัฒนาความสัมพันธ์กับพันธมิตรจากภาคส่วนอื่น ๆ ได้แก่ การสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐในการมุ่งสู่การเป็นเมืองระดับโลก เช่น กลุ่มธุรกิจ

องค์กรชุมชน องค์กรการกุศล และสถาบันการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ สามารถอภิปรายผลการวิจัยแบ่งเป็นประเด็นๆ สำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการประสานงานระหว่างเมือง เป็นความสามารถในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น และสามารถเรียนรู้วิธีการแข่งขันและการเป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำในการจัดการและผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารต้องแสดงออกถึงความเป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถในการสร้างการแข่งขันระหว่างเมืองและการเป็นผู้นำเมืองระดับโลก ที่ต้องมีการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น แสดงออกถึงความสามารถในการบริหารจัดการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่เข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้งในและนอกองค์กร และสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับ Ahrend, Gamper, & Schumann (2014) เสนอว่าในยุคโลกาภิวัตน์เช่นทุกวันนี้ เมืองใหญ่หลายเมืองของโลกได้วางโครงสร้างการบริหารเมืองแบบมหานคร มีบทบาทที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจและการลงทุนของประเทศและของโลก เช่น เป็นศูนย์กลางของการให้บริการที่หลากหลายหรือเป็นศูนย์กลางของบริษัทข้ามชาติ มีกิจกรรมการสื่อสารแลกเปลี่ยนกันระหว่างบริษัทข้ามชาติหรือเมือง ซึ่งเมืองใหญ่

ดังกล่าวข้างต้นที่ถูกยกย่องว่าเป็นมหานครชั้นนำที่มีคุณภาพเพื่อการอยู่อาศัย กล่าวคือมีความพร้อมที่จะให้บริการ มีสรรพนะที่จะสามารถอำนวยความสะดวกและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ดีและทันต่อสถานการณ์

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในกระบวนการบริหารจัดการเมือง เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครที่แสดงออกถึงความสามารถในการบริหารจัดการเมืองที่มีการบริหารจัดการเป็นกระบวนการ ได้แก่ การจัดการเชิงกลยุทธ์ การดำเนินงาน และเทคนิคในการจัดการภารกิจของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การจัดการน้ำ การเคลื่อนย้ายพลเมือง เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดินและการกำจัดของเสีย และการดูแลความปลอดภัยของเมือง เป็นต้น สามารถแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นกระบวนการและผลักดันให้การดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ การพัฒนากรุงเทพมหานครให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้ รวมถึงการปรับตัวกับผลลัพธ์ที่เกิดจากการเป็นเมืองมหานครระดับโลกให้เป็นที่น่าพอใจ เป้าหมายและวิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานครในการเป็นมหานครแห่งเอเชียได้สำเร็จสอดคล้องกับ Sassen (2000) กล่าวว่า ผู้นำที่เป็นผู้บริหารเมืองมหานครระดับโลกในยุคปัจจุบัน จึงต้องทำความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตนที่ไม่ใช่เพียงผู้ปกครองเมืองเท่านั้น แต่ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้ก้าวทันสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วยเช่นกัน

3. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐ เป็นภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรที่ไม่ใช่องค์กรภาครัฐ ได้แก่ ภาครัฐกิจและสมาคมการค้า และองค์การชุมชน และองค์การไม่แสวงหาผลกำไร ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร เพื่อให้การกำกับดูแลกรุงเทพมหานครมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจที่กรุงเทพมหานครต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วนในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครมีภาวะผู้นำยุคใหม่ ดังที่ Hellriegel, & Slocum (2004) เสนอว่าภาวะผู้นำยุคใหม่ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนภาวะผู้นำที่มีบาร์มีและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนหมายถึงภาวะผู้นำที่ผู้นำที่แจ้งเป้าหมายชัดเจนใช้รางวัลในการชักจูงใ้มน้ำวให้ผู้ตามปฏิบัติตามให้เป็นไปตามเป้าหมาย เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่น เงินเดือน และเงินพิเศษหรือโบนัส เป็นต้น ภาวะผู้นำที่มีบาร์มีที่ผู้นำใช้การใ้มน้ำวจูงใจผู้ตามให้มีอารมณ์ร่วมในการมีส่วนร่วมให้มุ่งมั่นไปสู่วิสัยทัศน์โดยมีค่านิยมร่วมในวิสัยทัศน์ขององค์กรร่วมกัน และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้นำที่จูงใจผู้ตามให้ใช้ความสามารถโดยสร้างความมีส่วนร่วมในการก้าวไปสู่วิสัยทัศน์หรือใช้การพัฒนาผู้ตามให้เป็นผู้นำที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับ Rapoport, Acuto & Grcheva (2019) ที่กล่าวว่าในปัจจุบันภาวะผู้นำจะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมระดับโลกมากขึ้น นอกจากนั้นยังพบว่าการเป็นผู้นำของเมืองชั้นนำที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่สร้างขึ้นโดยบุคคล แต่มีองค์ประกอบสำคัญของความเป็นผู้นำของผู้บริหาร

เมืองของโลก คือ การเป็นผู้นำการบริหารเมือง (actors) โครงสร้างการบริหารงานและสถาบัน ที่สนับสนุน (structures and institutions) และการปกครองเมืองและกลไกการบริหารจัดการ (tools) เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารงานและการปกครองเมืองของเมืองระดับโลก เพื่อการตอบสนอง ต่อประชาชนและความสามารถในการแข่งขัน ให้ได้เปรียบต่อไป

นอกจากนั้น การศึกษาครั้งนี้ยังค้นพบ คุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำระดับสูงของ ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร อาจกล่าวได้ว่าเป็น สมรรถนะในการบริหารงานภายใต้การนำของ ผู้บริหารระดับสูงกรุงเทพมหานครไปสู่ความสำเร็จ เพื่อการสนองตอบความเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครในการเป็นมหานครระดับโลก และการ จัดการกับผลกระทบของความสำเร็จและการเจริญ เติบโตของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นความท้าทาย ของการเป็นมหานครระดับโลกคือการจัดการการ เจริญเติบโตและความสำเร็จของมหานครระดับโลก ทั้งนี้คุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำระดับสูงของ ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริหารระดับสูง ของกรุงเทพมหานครต้องเป็นผู้มีความรู้และความ เข้าใจถึงสภาพการณ์ภายในและภายนอกองค์กร ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน กำหนดเป็นแผน กลยุทธ์และกระจายงานได้ตรงกับความสามารถ ของแต่ละหน่วยงาน มีทักษะการดำเนินงานที่ จำเป็นในการมองภาพรวมด้านเศรษฐกิจท่ามกลาง ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับความสามารถใน การสร้างการแข่งขันระหว่างกรุงเทพมหานครกับ เมืองมหานครระดับโลก รวมถึงทักษะการจัดการ ผลกระทบจากการเจริญเติบโตของมหานครระดับ

โลก เช่น การดำเนินงานด้านการเคลื่อนย้ายของ พลเมือง การกำจัดของเสีย ที่พักอาศัย การขนส่ง การศึกษา และความปลอดภัยของเมือง ทักษะการ ปรับองค์การให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การ ดำเนินงานของสำนักต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร และการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ของกลุ่มการดำเนินงานของสำนักต่างๆ ของ กรุงเทพมหานคร ในการที่จะนำพาองค์กรไปสู่ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคการใช้รางวัลกับผลการดำเนินงาน เทคนิคการสร้างพันธมิตรกับหน่วยงานอื่น และ เทคนิคการสร้างเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารที่ต้อง คำนึงถึงปัจจัยด้านพฤติกรรมและค่านิยมของ องค์กรเป็นสำคัญ และภาวะผู้นำของผู้บริหาร ระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการสร้างพันธมิตร กับองค์กรต่างๆ ที่ ต้องเรียนรู้แนวทางปฏิบัติงาน ที่เป็นเลิศร่วมกัน และแบ่งปันความรู้และ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานพันธสัญญา ที่ตกลงกันได้ สอดคล้องกับ Clark (2016) ศึกษา เกี่ยวกับ Global Cities: A Short History สรุป คุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำของผู้บริหารเมือง ระดับโลก ประกอบด้วย (1) ความรู้ (knowledge) ได้แก่ การจัดการน้ำ การเคลื่อนย้ายพลเมือง เศรษฐกิจ และการใช้ประโยชน์ที่ดินและการกำจัด ของเสีย เป็นต้น (2) ทักษะ (skills) ได้แก่ ทักษะใน การมองภาพรวมด้านเศรษฐกิจท่ามกลางความ เปลี่ยนแปลง ทักษะการจัดการผลกระทบจากการ เจริญเติบโตของเมือง ทักษะการปรับองค์การให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การดำเนินงาน และ ทักษะการบริหารจัดการทางการเงินให้แผนงาน สามารถดำเนินงานไปได้ เป็นต้น (3) ค่านิยม

(values) ได้แก่ ความเสมอภาคทางสังคม ผลประโยชน์สาธารณะ และการปรับตัวและการสร้างพันธมิตร เป็นต้น และ (4) ทศนคติ (attitude) ต่อพฤติกรรมองค์การ ได้แก่ พฤติกรรมองค์การระดับมหภาค และพฤติกรรมองค์การระดับจุลภาค สอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญที่ช่วยในการกำหนดหน้าที่ของนักบริหารในการบริหารงานของกรุงเทพมหานครที่แสดงให้เห็นว่าหน้าที่สำคัญของนักบริหารในการคาดคะเนและการทำงานงานในอนาคต ต้องมีคุณสมบัติการวิเคราะห์งานและระบบบริหาร การมองภาพรวม การมองการณ์ไกล ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของนักบริหารในการกำหนดแผนและนโยบายนำไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงการเข้าใจพฤติกรรมองค์การ การปรับตัวและการบูรณาการ และการเรียนรู้ทางการบริหาร การใช้ทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับองค์การต่าง ๆ ของนักบริหารในการหาทรัพยากรมาให้งานดำเนินไปได้ (Laohavichien, 2011; Temchavala, 2015)

ในขณะที่การจัดการกับผลกระทบของความล้มเหลวและการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานคร พบว่า ประการแรก คือ รูปแบบของเมืองมหานครระดับโลกที่ไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการกับผลกระทบดังกล่าวนี้ ได้แก่ การดำเนินการเป็นแผนระยะสั้นสำหรับประเด็นการพัฒนาที่จำเป็นและเร่งด่วน และการดำเนินการตามแผนระยะยาวและต่อเนื่อง ประการที่สอง คือ การสูญเสียความสามารถทางการผลิตและการแข่งขันเป็นความพยายามและมุ่งมั่นที่จะเติบโตของเมืองเพียงด้านเดียวอาจทำให้ความสามารถในการผลิตและการแข่งขันด้านอื่นลดลง พบว่าการจัดทำแผนการพัฒนากทม.ออกเป็นแผน

ระยะสั้นและแผนระยะยาว คือ การดำเนินงานตามแผนระยะสั้น เป็นการมุ่งพัฒนาในด้านสำคัญๆ และเร่งด่วน และสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินการเป็นมหานครระดับโลกอย่างเช่นการเป็นเมืองของโลกสมัยใหม่ (global city) (Kearney, 2018) และการวางแผนระยะยาว เช่น แผนการพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 - 2575) มีวิสัยทัศน์ที่จะพัฒนากทม.เป็นมหานครแห่งเอเชีย และประการสุดท้าย คือ ความไม่เท่าเทียมกันของการพัฒนาเมืองในรูปแบบของเมืองมหานครระดับโลกซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะของเมือง พบว่าภาครัฐต้องมีแผนพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการเติบโตของกรุงเทพมหานคร กระจายสู่เมืองตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศในรูปแบบของการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานและโครงการขนาดใหญ่ เพื่อดึงดูดให้บริษัทข้ามชาติจากทั่วทุกมุมโลกสนใจมาลงทุนตั้งฐานการผลิตที่ไทย เพื่อให้พื้นที่โดยรอบโครงการสามารถนำมาพัฒนาเชิงพาณิชย์ร่วมกับโครงการทำให้เกิดการพัฒนาในจังหวัดโดยรอบได้เช่นกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Clark (2016) ได้กล่าวถึง Global Cities: A Short History ในประเด็นวาระร่วมกันในอนาคตว่าโอกาสและความเสี่ยงสำหรับเมืองระดับโลกกล่าวว่าสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาในอนาคตสู่การเป็นเมืองระดับโลก พบว่ามีประเด็นสำคัญๆ สำหรับเมืองระดับโลกในอนาคต ได้แก่ (1) ความคล่องตัวในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (2) ความสามารถในการจัดการผลที่ตามมาจากการเติบโต (3) ระบบการกำกับดูแลที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และ (4) เครื่องมือทางการเงินที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กรุงเทพมหานคร ควรนำผลการศึกษากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครให้เชื่อมโยงกับความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ในการมุ่งสู่การเป็นมหานครแห่งเอเชีย และการเป็นเมืองของโลกสมัยใหม่ (global city)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารระดับสูง กรุงเทพมหานคร ควรนำผลการศึกษาภาวะผู้นำ

ของผู้บริหารระดับสูงกรุงเทพมหานครมาเป็นกรอบในการพัฒนาผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครให้มีภาวะผู้นำในการดำเนินงานกรุงเทพมหานครในการเป็นมหานครระดับโลก

ข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป ควรศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานครในการเป็นมหานครระดับโลก ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบทิศทางการดำเนินงานของผู้บริหารระดับสูงในการเป็นเมืองระดับโลกที่เหมาะสมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

REFERENCES

- Ahrend, R., Gamper, C. & Schumann, A. (2014). The OECD Metropolitan Governance Survey. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris. Retrieved August 5, 2019, from <http://www.oecd-ilibrary.org/content/workingpaper/5jz43zldh08p-en>
- Bass, B. M. & Riggio, R. E. (2006). *Transformational Leadership* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Bryman, A. (1992). *Charisma and leadership in organizations*. London: Sage.
- Clark, G. (2016). *Global Cities: A Short History*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Deas, I., Hincks, S. & Headlam, N. (2013). Explicitly permissive? Understanding actor interrelationships in the governance of economic development: The experience of England's Local Enterprise Partnerships. *Local Economy*, 28(7– 8): 718–737.
- Hellriegel, D. & Slocum, J. (2004). *Organizational Behavior* (10th ed.). Thousand Oaks, CA: Thomson South-Western.
- Kearney, A. T. (2018). *The Global Cities Index 2018*. Retrieved August 5, 2018, from <https://www.atkearney.com/global-cities/2018>
- Laohavichien, U. (2011). *The Development of Bangkok to Become a Global City*. Bangkok: Changsamsian 999. (in Thai)

- Office of The BMA Civil Service Commission. (n.d.). **Bangkok Metropolitan Administration Act (2007)**. Retrieved August 1, 2017, from <http://www.bangkok.go.th/info> (in Thai)
- Phothisita, C. (2013). **Qualitative Research** (6th ed.). Bangkok: Population and Social Research, Mahidol University. (in Thai)
- Rapoport, E., Acuto, M. & Grcheva, L. (2019). **Leading Cities: A Global Review of City Leadership**. Retrieved August 5, 2018, from https://www.researchgate.net/publication/331498987_Leading_Cities_A_Global_Review_of_City_Leadership
- Sassen, S. (2000). The Global City: Strategic Site/New Frontier. **American Studies**, 41:2/3 (Summer/Fall 2000): 79-95.
- Scott, S. (2011). Fierce Leadership. **Executive Book Summaries**, 33(8) 1-8.
- Temchavala, P. (2015). **Leadership Concepts and Strategies**. Bangkok: Rangsit University. (in Thai)
- The Bangkok Metropolitan Council Secretariat. (2018). **Bangkok Information Center**. Retrieved May 1, 2019, from <http://www.bangkok.go.th/info> (in Thai)
- Yukl, G. A. (1998). **Leadership in Organization** (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Research Article

การจ้างงานภายนอก กรณีศึกษาบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
และ การท่าเรือแห่งประเทศไทย

Outsourcing: A Multiple Case Study between PTT Public Company Limited and
Port Authority of Thailand

โสภิน โปยมรัตน์สิน และ รวิภา ธรรมโชติ
Sopin Payomratanasin and Ravipa Thummachote

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Doctor of Philosophy, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand

Email: sopin.fine@gmail.com

Received: 2020-03-30

Revised: 2020-06-16

Accepted: 2020-06-25

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) กระบวนการจ้างงานภายนอก (2) สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการจ้างงานภายนอก (3) การจ้างงานภายนอกสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ และ (4) ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการจ้างงานภายนอก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพประเภทการศึกษาเฉพาะกรณีของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการท่าเรือแห่งประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาจากเอกสาร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มพนักงานระดับปฏิบัติการ และผู้รับจ้างจากหน่วยงานภายนอก ของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการท่าเรือแห่งประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานภายนอก จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตรรกะแบบอุปมานการเขียนกรณีศึกษาและการสังเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การจ้างงานภายนอกเป็นการจัดการทรัพยากรต่างๆ ขององค์กรโดยการทำสัญญากับบริษัทรับจ้างงานภายนอกเพื่อถ่ายโอนกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นงานสนับสนุน สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจ้างงานภายนอก ได้แก่ การลดต้นทุน ทักษะ ความยืดหยุ่น สหภาพ เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และเทคโนโลยี เป็นต้น นอกจากนี้ การจ้างงานภายนอกสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกรณี

ศึกษา บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) และความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการจ้างงานภายนอก ได้แก่ ความเสี่ยงทางกลยุทธ์ ความเสี่ยงจากการดำเนินงาน ความเสี่ยงจากผลลัพธ์ และความเสี่ยงทางธุรกรรม

คำสำคัญ: (1) การจ้างงานภายนอก (2) สภาพแวดล้อม (3) ความสามารถในการแข่งขัน (4) ความเสี่ยง (5) บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (6) การท่าเรือแห่งประเทศไทย

ABSTRACT

The purpose of this research was to study (1) the process of outsourcing; (2) the Influential environment for outsourcing; (3) whether outsourcing can provide a business competitive advantage; and (4) the risks from outsourcing. This research uses qualitative research methods in study of multiple case study types. Data were collected through in-depth interviews, non-participatory observation, and documentary research. The key informants are executives, operational staff and there outsource of PTT Public Company Limited and Port Authority of Thailand relating to outsourcing that provide services for 20 people. Data were analyzed by using inductive logic of case study writing and cross-case study synthesis.

The research results found that outsourcing is a management of various resources of the organization by contracting with outside contractors to transfer activities that are supportive. Influential environment for outsourcing include costs reduction, special skill, increased flexibility, union power, economy, social, Legal and technology. Moreover, outsourcing can provide a unique competitive advantage to PTT Public Company Limited. Risks arising from outsourcing of Port Authority of Thailand and PTT Public Company Limited include Strategic risks, operational risks, result risks and transactional risks.

Keywords: (1) Outsourcing (2) environment (3) competitive advantage (4) risks (5) PTT Public Company Limited (6) Port Authority of Thailand

บทนำ

การจ้างงานภายนอก (outsourcing) เป็นการสนองตอบที่จำเป็นสำหรับสภาพแวดล้อมที่เป็นการแข่งขันและมีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว องค์กรการจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสามารถในการปรับตัว ความยืดหยุ่นและ

การเน้นผลงาน ซึ่งองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น องค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชนได้มีการทบทวน และคิดกระบวนการทัศน์ของตนเอง นั่นคือกฎกติกา หรือระเบียบที่เป็นตัวกำหนดกรอบรูปแบบ พฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินธุรกิจของ

องค์การไปสู่ความสำเร็จ โดยเน้นการขยายขอบเขต การดำเนินงานขององค์การให้กว้างขึ้น ซึ่งเป็นผล ทำให้กิจกรรมบางด้านถูกเคลื่อนย้ายออกไปจาก องค์การและเปิดโอกาสให้หน่วยงานที่มีความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และมีความพร้อมด้าน ทรัพยากรมาดำเนินการแทนการจ้างงานภายนอก จึงเป็นทั้งกลยุทธ์และเครื่องมือการบริหารที่เปิด โอกาสให้องค์การสามารถปรับตัวและระดม ทรัพยากรจากภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ มากขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งความได้เปรียบทางการ แข่งขัน และประสิทธิผล (Kangsanal, K., 2001) และยังช่วยลดการแก่งแย่งงบประมาณการลงทุน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในทุก ๆ ด้านของการดำเนิน งาน ที่เกิดจากสภาวะบีบคั้นที่เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมภายในองค์การ การจ้างงาน ภายนอกจึงเป็นการดำเนินงานที่ช่วยสร้างเสริม สร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันโดยรวมของ องค์การ ช่วยจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นให้กับ กิจกรรมที่มีคุณค่ามากกว่า ทำให้เข้าถึงทักษะและ การเพิ่มระดับนวัตกรรม ทำให้องค์การเคลื่อนไหว ได้คล่องแคล่วคล่องตัว สามารถตอบสนอง วัตถุประสงค์ขององค์การและความต้องการของ ลูกค้าได้ดีขึ้น รวมถึงการเพิ่มระดับเทคโนโลยีและ นวัตกรรม ซึ่งตรงกันข้ามกับการดำเนินงานโดย บุคลากรภายในองค์การเอง (Corbett, 2004) มีการ ใช้บริษัทที่เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาอินเทอร์เน็ต จากภายนอกมาช่วยพัฒนาซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ หรือใช้บริษัทที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากร มนุษย์จากภายนอก มาให้คำปรึกษาทำให้องค์การ ธุรกิจสามารถลดขนาดของหน่วยงานทรัพยากร มนุษย์ลง เป็นการช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการ

ทำงานให้เกิดประสิทธิผล (Phinaitrup, B., 2017) การจ้างงานภายนอก (outsourcing) ยังเป็นการ ปรับโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานซึ่งจะอยู่ในรูปแบบ กระบวนการของการส่งมอบงาน สร้างความน่าเชื่อ ถือและมีคุณภาพมากขึ้น (Fredriksson, 2011)

การจ้างงานภายนอกในระดับภูมิภาคหรือ ระดับโลกเกิดขึ้นมานานแล้ว โดยเป็นส่วนหนึ่งของการค้าขายระหว่างชาติต่าง ๆ ในโลก ที่ต้องการ แสวงหาส่วนต่างของผลกำไรซึ่งในปัจจุบันเมื่อโลก มีการเชื่อมโยงด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ การจ้าง งานภายนอกจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่ง ในการจ้างกิจกรรมหรือบริการบางอย่างให้คนกลุ่ม ที่ชำนาญกว่าเป็นผู้ดำเนินการไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม จัดสร้างหรือจัดซื้อ (Wechyanon, N., 2005) ซึ่งใน ศตวรรษที่ 20 การจ้างงานภายนอกเกิดจากความ ต้องการผู้ร่วมค้าที่มีคุณภาพในส่วนการดำเนินงาน ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จด้านคุณภาพ สามารถ ลดจำนวนบุคลากร และยืดหยุ่นได้ และช่วยทำให ้เกิดการประหยัดต้นทุน ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพียงแค่เรื่อง การประหยัดต้นทุนและไม่ได้เกิดเฉพาะภายใน หน่วยงานเท่านั้น หากมีการจัดจ้างในลักษณะที่ ซ้ำมหน่วยงานหรือที่เรียกว่าการมอบหมายงานให้ บุคคลภายนอกรับผิดชอบดูแลแทน (Business process outsourcing: BPO) (Corbett, 2004) ที่มีความพร้อมความชำนาญเฉพาะด้านต่อ กระบวนการทำงานในด้านนั้น ๆ มาจัดการหรือ ดำเนินการแทน ตามขอบเขตความรับผิดชอบที่ได้ ทำสัญญาตกลงกันโดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแล ขององค์การ โดยผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้กำหนดและ ควบคุมกำกับทุกส่วน ตั้งแต่นโยบายไปจนถึง การ ปฏิบัติงานในทุก ๆ ขั้นตอน ซึ่งทำให้องค์การต่าง ๆ

ทั้งในส่วนของภาครัฐ รวมถึงภาคธุรกิจเอกชน สามารถบริหารจัดการองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องมือในการปรับโครงสร้างให้มีขนาดที่เหมาะสม จากเหตุผลเบื้องต้นสามารถสรุปได้ว่าเป็นการลดต้นทุน ควบคุมค่าใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัด ไม่ว่าจะเป็นการส่งมอบให้ลูกค้า การลงทุนในการดำเนินงานด้านอื่นๆ (Corbett, 2004)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีแนวคิดที่จะศึกษาปรากฏการณ์ การจ้างงานภายนอก ทั้งกระบวนการจ้างงาน ภายนอกให้บริษัทภายนอกจัดหานักวิชาการและการบริหารจัดการแรงงานให้เข้ามาทำงานในส่วนที่เป็นงานสนับสนุนและงานหลัก รวมถึงสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการจ้างงานภายนอก การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจที่เกิดจากการจ้างงานภายนอก และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกศึกษาข้อมูลจากหน่วยงาน รัฐวิสาหกิจไทย ได้แก่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการท่าเรือแห่งประเทศไทย ซึ่งทั้งสององค์กรนี้เป็นรัฐวิสาหกิจที่มีขนาดใหญ่ ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ กระทรวงการคลัง มีการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย กลยุทธ์ แผนงานที่สำคัญขององค์กร และมีการวางแผนทางการบริหารจัดการ และการดำเนินกิจการที่มีความเหมาะสม และมีการใช้การจ้างงานจากภายนอกที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งจากการดำเนินงานที่ถูกจำกัดด้วยกฎเกณฑ์ข้อบังคับในรูปแบบของระบบราชการ รวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอก และภายในองค์กรที่ส่งผลกระทบต่อองค์การในการปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง

ทำให้องค์การต้องแสวงหาเครื่องมือในการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และเกิดความคล่องตัว ซึ่งการจ้างงานนอกเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการบริหาร ที่สามารถนำมาใช้ในการลดต้นทุน การเข้าถึงทักษะและเทคโนโลยี เพิ่มความยืดหยุ่น ทำให้องค์การสามารถมุ่งเน้นในการดำเนินงานหลัก และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์การ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการจ้างงานภายนอก
- 2) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจ้างงานภายนอก
- 3) เพื่อศึกษาการจ้างงานภายนอกสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ
- 4) เพื่อศึกษาความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการจ้างงานภายนอก

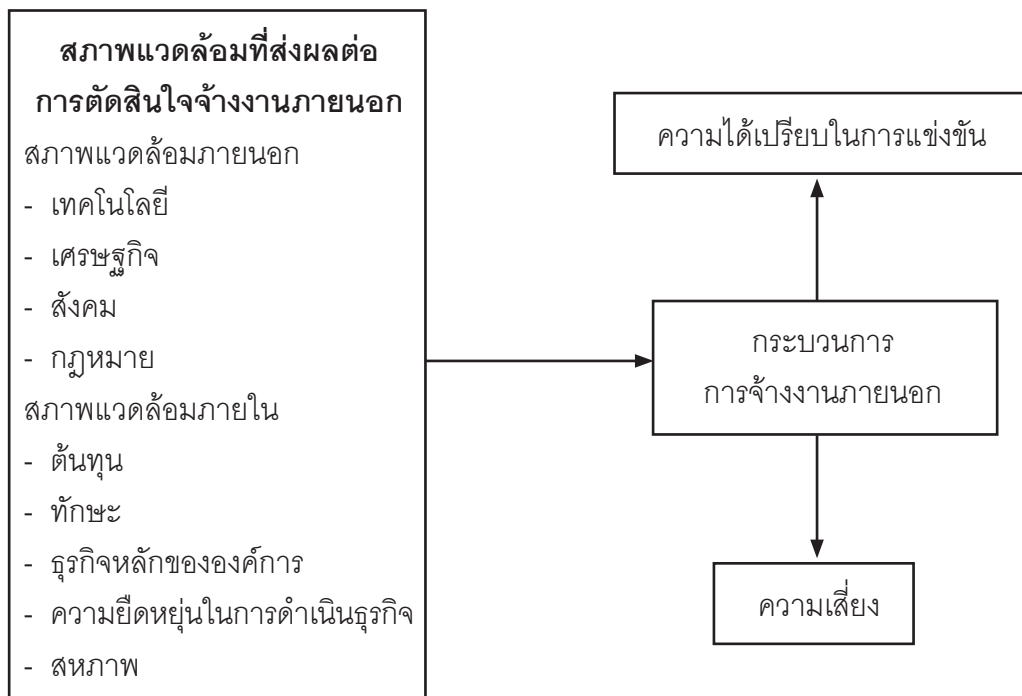
ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ได้แก่ ขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย กระบวนการจ้างงานภายนอก สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจ้างงานภายนอกเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการจ้างงานภายนอก ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้บริหารของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการท่าเรือแห่งประเทศไทย และกลุ่มพนักงานปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานภายนอก และกลุ่มบริษัทที่ให้บริการจ้างงานภายนอก และขอบเขตระยะเวลาการศึกษา คือ สิงหาคม-ตุลาคม 2562

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลยุทธ์ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการจัดการการจ้างงานภายนอก (Domberger, S., 1998; Greaver, M. F., 1999;

Corbett, 2004; Wechyanon, N., 2005; Fredriksson, A., 2011) เพื่อตอบคำถามของการวิจัยและได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยประเภทกรณีศึกษาแบบพหุกรณี (Multiple Case Study) ในการดำเนินการศึกษาโดยเป็นการเน้นและให้ความสำคัญกับการศึกษาเฉพาะกรณีที่เน้นข้อมูลเชิงลึกและรายละเอียดของกรณีที่ศึกษาอย่างละเอียดในการทำความเข้าใจในประเด็นที่ศึกษาของกรณีศึกษาสองหน่วยวิเคราะห์ เก็บรวบรวม

ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มพนักงานระดับปฏิบัติ ของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) การทำเรือแห่งประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานภายนอก และบริษัทเอกชนที่ให้บริการในการจ้างงานภายนอก จำนวนทั้งสิ้น 20 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเหมาะสมในการออกแบบการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1) พิจารณาจากประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นสำคัญว่าต้องการศึกษากรณีเฉพาะแบบเจาะจงที่เป็นปัจจัยกระบวนการ และข้อมูลของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการทำเรือแห่งประเทศไทย

2) เลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพประเภทกรณีศึกษาพหุกรณี (Multiple case study) เพราะเป็นการทำให้ได้ข้อสรุปที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุดโดยละเอียด ด้วยการวิเคราะห์และบูรณาการข้อมูลร่วมกัน

3) ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษามีวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาแบบกรณีศึกษาคือศึกษาปรากฏการณ์การจ้างงานภายนอก (Outsourcing) จากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจไทย

ทั้งนี้ การเลือกกรณีศึกษาผู้วิจัยทำการเลือกกรณีศึกษาในการวิจัย 2 แห่งคือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการทำเรือแห่งประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนลึกซึ้งเพียงพอที่จะตอบคำถามในการวิจัย ซึ่งการเลือกกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและตัดสินใจคัดเลือกกรณีศึกษา ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1) กรณีศึกษาทั้งสององค์การเป็นองค์การรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ของประเทศไทย เป็นหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียง มีผลประกอบการที่ดี ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจกระทรวงการคลัง มีการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย กลยุทธ์ แผนงานที่สำคัญขององค์การ และมีการวางแผนทางการบริหารจัดการ และการดำเนินกิจการที่มีความเหมาะสม

2) จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่าทั้งสององค์การรัฐวิสาหกิจต่างมีการจ้างงานภายนอกในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ส่งผลให้องค์การมีความคล่องตัวในการดำเนินงานและสามารถเพิ่มผลประกอบการได้มากขึ้น

3) ด้วยความร่วมมือในการให้ข้อมูล เป็นการให้ความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลจากผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานที่ทำให้การเข้าถึงข้อมูลและเอกสารสำคัญ เป็นไปด้วยความสะดวก ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการได้อย่างดีละเอียดลึกซึ้ง และมีคุณภาพครบถ้วน หลากหลายแง่มุมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ได้ดียิ่งขึ้น

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นคำถามวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 พนักงานระดับบริหารของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการทำเรือแห่งประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการว่าจ้างบุคคลภายนอก

กลุ่มที่ 2 พนักงานระดับปฏิบัติการของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการทำเรือแห่งประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานภายนอก

กลุ่มที่ 3 พนักงานของบริษัทเอกชนที่เป็นผู้ให้บริการจากภายนอกของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการทำเรือแห่งประเทศไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาทั้งสององค์การ ดังนี้

1) การวิจัยเอกสาร (Document research) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มา

จากการรวบรวมไว้เรียบร้อยแล้ว โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาค้นคว้าและศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นบันทึกประวัติความเป็นมาของทั้งสององค์การ กฎหมาย/ระเบียบ/พระราชบัญญัติ/ประกาศ และข้อกำหนดต่าง ๆ จากเอกสารรายงานประจำปี/ผลการปฏิบัติงาน ของกรณีศึกษาทั้งสององค์การ และจากเอกสารทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือทางเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมไปถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานภายนอก

2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก เช่น ผู้บริหารภายในองค์การและพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานภายนอก รวมถึงผู้ให้บริการภายนอกของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการทำเรือแห่งประเทศไทย

3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะไม่ได้เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่จะเป็นเพียงผู้ดูอยู่ห่างๆ ซึ่งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ การจ้างงานภายนอก

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้ตรรกะแบบอุปมานการเขียนกรณีศึกษาและการสังเคราะห์ข้ามกรณีศึกษาเพื่อสรุปผลการศึกษากิจการจ้างงานของทั้งสององค์การนี้

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1) เพื่อศึกษากระบวนการการจ้างงานภายนอก

พบว่า กระบวนการการจ้างงานภายนอกของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 2

แห่ง เป็นการจ้างงานที่มีการทำสัญญาเพื่อถ่ายโอนกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นงานสนับสนุน งานที่มีการทำซ้ำ ให้กับหน่วยงานหรือบุคลากรภายนอก เป็นการปรับปรุงประสิทธิภาพ องค์การ โดยการท่าเรือแห่งประเทศไทย และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ใช้กระบวนการทางพัสดุเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ตาม พ.ร.บ. การจัดซื้อจัดจ้างปี พ.ศ. 2560 และ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ และ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ในส่วนการจัดซื้อจัดจ้างเชิงพาณิชย์ ซึ่งหมายถึงงานจัดซื้อจัดจ้างที่เข้าข่ายตามประกาศคณะ กรรมการนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดซื้อจัดจ้างของรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ โดยตรงโดยมีการจัดทำและประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างเชิงพาณิชย์ตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดและนำเสนอสำเนาระเบียบฯ ที่บริษัท ประกาศใช้แล้วให้ ปตท. เพื่อนำส่งให้กรมบัญชีกลาง และกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน (Procedure) และหรือวิธีปฏิบัติ (Work instruction) ในการจัดซื้อจัดจ้างเชิงพาณิชย์ โดยลักษณะการจ้างส่วนใหญ่ จะเป็นการจ้างหน่วยงานภายนอกให้ปฏิบัติหน้าที่ในงานที่อำนวยความสะดวก และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ และไม่มีมีการจ้างงานหน่วยงานภายนอกในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักขององค์การ (Core business)

2) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจ้างงานภายนอก

พบว่า สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจ้างงานภายนอกของการท่าเรือแห่งประเทศไทยเป็นนโยบาย ข้อบังคับต่าง ๆ ตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง

กับการจ้างลูกจ้าง รวมถึงนโยบายจากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในการลดจำนวนการบรรจุอัตรากำลัง ด้วยการจ้างงานรูปแบบอื่นทดแทน รวมทั้งมีการจัดจ้าง ผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน เข้ามาปฏิบัติงานแทนส่งผลต่อการลด ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรลงไปด้วย ทำให้ไม่ต้องมา มีภาระผูกพันหรือแม้แต่การลดภาระในเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ การจ่ายค่าชดเชยตามกฎหมาย แรงงาน เหมือนกับการจ้างเข้ามาเป็นพนักงานประจำ ซึ่งความรับผิดชอบต่าง ๆ เหล่านี้จะตกเป็นของบริษัทให้บริการจ้างงานภายนอก โดยที่ผู้ว่าจ้าง ไม่ต้องกังวลถึงการมีพันธะผูกพันใด ๆ หลังจากเสร็จสิ้นกำหนดระยะเวลาการว่าจ้าง รวมถึง สหภาพแรงงานมีผลต่อการตัดสินใจจ้างงาน ภายนอกของการท่าเรือแห่งประเทศไทย สาเหตุ จากผลกระทบต่อความรู้สึกของพนักงานประจำ จากจำนวนที่ลดลงของพนักงาน ทำให้จำนวน สมาชิกสหภาพแรงงานลดลง อ่อนแอและขาดพลัง สันคลอนความมั่นคงในการทำงานของพนักงาน สหภาพแรงงานการท่าเรือฯจะมีบทบาทในการจัดซื้อจัดจ้างในการจ้างหน่วยงานจากภายนอกโดย สามารถกำหนดมาตรการ จำกัดการใช้การจ้างงาน ภายนอก ไม่ให้ขยายตัวมากขึ้น เพื่อรักษาเสถียรภาพการจ้างงานของลูกจ้างประจำ ให้เป็นที่พอใจ แก่ลูกจ้าง และสามารถสร้างหลักประกัน โดย การนำวิธีการเจรจาต่อรองมาถือปฏิบัติ รวมทั้งมี บทบาททางการเมืองด้วย จึงทำให้สามารถปกป้อง การจ้างงานและสร้างความมั่นคงในการทำงาน สร้างขบวนการแรงงานที่เข้มแข็งของพนักงานประจำ

ในส่วนของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) การจ้างงานภายนอกมีวัตถุประสงค์ เพื่อลดค่า

ใช้จ่ายในการดำเนินงาน ทั้งด้านแรงงาน ค่าขนส่ง และอื่นๆ ให้ความสำคัญกับงานธุรกิจหลัก ที่ตนเอง มีความชำนาญและจ้างหน่วยงานภายนอกให้เข้า มาทำงานในกิจกรรมที่มีใช้ธุรกิจหลัก และยังได้รับ ทักษะทรัพยากรที่เพิ่มขึ้นจากหน่วยงานภายนอก ทำเข้าถึงระดับของคุณภาพ ความยืดหยุ่น ทำให้ ธุรกิจมีการพัฒนาขึ้นจากการสนับสนุนทั้งในด้าน ทักษะ และกระบวนการและเทคโนโลยี เพิ่มขีด ความสามารถในการผลิตด้วยการใช้ผู้ให้บริการ ภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย รวมถึง งานระบบไอที ระบบคอมพิวเตอร์ ในยุคที่สภาพ เศรษฐกิจที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวขับเคลื่อน เป็นสังคมที่มีการเชื่อมโยงด้วยเทคโนโลยี การสื่อสารอย่างใกล้ชิดเป็นสภาพที่ไร้พรมแดน ในขณะที่สหภาพแรงงานจะมีบทบาทน้อยลงในอนาคต เนื่องจากรูปแบบการทำงาน และขับเคลื่อน กระบวนการให้เป็นไปตามกลไกตลาด สามารถ สร้างผลการดำเนินงานและการแข่งขันโดยรวม ขององค์กร รวมทั้งเพิ่มระดับนวัตกรรมภายใน องค์กรด้วย

3) เพื่อศึกษาการจ้างงานภายนอกสามารถ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ

พบว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการจ้างงาน ภายนอกสามารถสร้างความได้เปรียบในการ แข่งขัน กรณีศึกษาบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) การจ้างงานภายนอกสามารถสร้างความได้เปรียบ ในการแข่งขัน ในการบริหารต้นทุน การเพิ่ม ประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ใน การปรับตัวและเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนิน ธุรกิจเพื่อให้สามารถเผชิญกับความท้าทายที่จะเกิด ขึ้นในระยะเวลานับถัดไป โดยให้ความสำคัญกับการ

ปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่จะเปลี่ยนไปในอนาคต ใช้การจ้างงานในรูปแบบความร่วมมือจากหน่วยงานภาคเอกชน และการจัดตั้งบริษัทลูกเพื่อดำเนินการบริหารจัดการงานลักษณะ Outsource ในกิจกรรมสนับสนุนต่าง ๆ และนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาขับเคลื่อนธุรกิจใหม่ ๆ สร้างเป็น New S-Curve ให้แก่กลุ่ม ปตท. สามารถสอดคล้องกับนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งสร้าง Existing S-Curve และ New S-Curve ให้แก่ประเทศ ซึ่งกลุ่ม ปตท.

ในส่วนของการทำเรือแห่งประเทศไทย แม้ว่าการจ้างงานภายนอกสามารถช่วยทำให้ลดต้นทุน ประหยัดเวลา ลดภาระและขั้นตอนการดำเนินงาน ทำให้องค์กรมุ่งเน้นไปยังกิจกรรมหลัก ได้รับทักษะ ความชำนาญ เครื่องมือ อุปกรณ์ และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในงานด้านต่าง ๆ ที่การทำเรือฯ ไม่สามารถทำเองได้ สามารถเข้าถึงระดับการพัฒนาเทคโนโลยี และเพิ่มความยืดหยุ่น แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่าการจ้างงานภายนอกจะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ การทำเรือฯ สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เนื่องจากมีข้อจำกัดที่ทำให้การเพิ่มจำนวน และขยายขอบเขตการจ้างงานภายนอกไม่สามารถมีมากไปกว่าเดิมได้

4) เพื่อศึกษาความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการจ้างงานภายนอก

พบว่า ความเสี่ยงของการทำเรือฯ จากการจ้างงานภายนอก เป็นความเสี่ยงจากการผิดสัญญาจากความไม่ต่อเนื่องของงานซึ่งเกิดจากมักจะมีการเปลี่ยนผู้ให้บริการภายนอก และการเปลี่ยนตัวบุคลากรที่เข้ามาปฏิบัติงานบ่อย ซึ่งอาจ

จะไม่สามารถทดแทนความสามารถของคนเดิมได้ จึงทำให้ผลงานที่ออกมาต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่เป็นไปตามรูปลักษณะที่ต้องการขาดความต่อเนื่องในระบบการดำเนินงาน บุคลากรที่เข้ามาไม่มีประสิทธิภาพดีพอ การขาดองค์ความรู้จริงของผู้รับจ้าง ส่งผลให้คุณภาพของงานต่ำกว่ามาตรฐานที่องค์กรได้กำหนดไว้ รวมถึงความรับผิดชอบต่อองค์กรของพนักงานบริษัทให้บริการจ้างงานภายนอกมีน้อย เนื่องจากลักษณะงานเป็นการทำสัญญาว่าจ้างระยะสั้น ทำให้พนักงานบางส่วนไม่รู้สึกถึงแรงจูงใจต่อองค์กร และการปฏิบัติงานเกิดช่องว่างและความขัดแย้งในการทำงานร่วมกันระหว่างพนักงานประจำกับพนักงานภายนอก องค์กร ทำให้อาจส่งผลเสียต่อผลการดำเนินงาน รวมถึงขวัญกำลังใจของพนักงานประจำจะถูกลดทอนลง ในขณะที่การทำเรือฯ รวมถึงรัฐบาล หรือ องค์กรเอกชนต่าง ๆ กลับมองว่า การจ้างงานภายนอกเป็นสิ่งที่จำเป็นในการลดต้นทุน ซึ่งได้ทำให้ขวัญและกำลังใจของพนักงานลดลง

ในขณะที่ความเสี่ยงของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จากการจ้างงานภายนอก เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้จากการผิดสัญญา ผลงานที่ออกมาต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ บุคลากรที่เข้ามาไม่มีประสิทธิภาพดีพอ การขาดองค์ความรู้จริงของผู้รับจ้าง แต่ความเสี่ยงดังกล่าวมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก เนื่องจาก ปตท. มีการประเมินและวางแผนแนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยง จนเป็นนโยบายการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร ที่บุคลากรทุกคนต้องปฏิบัติตาม มีความเชื่อมโยงกันทุกระดับ ทั้งความเสี่ยงในระดับองค์กรที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบผ่าน

คณะกรรมการจัดการ ในคณะต่าง ๆ ของ ปตท. และความเสี่ยงในการปฏิบัติงานจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้บริหารที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานนั้น ๆ ทั้งนี้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายในทำหน้าที่บริหารความเสี่ยงในภาพรวมให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด สอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่ว่า การประเมินความเสี่ยงควรจะเป็นประเด็นความพร้อมขององค์การในการสร้างโอกาสสำหรับงานภายนอกที่ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดจากการประเมินขนาดของความเสี่ยงในเบื้องต้น รวมทั้งการนำแผนการบริหารความเสี่ยงไปปฏิบัติ และไม่ว่าจะใช้กระบวนการใด ๆ ในการประเมินความเสี่ยง ข้อกำหนดที่สำคัญคือ ให้แน่ใจว่าความเสี่ยงและการดำเนินการได้ ผ่านการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน และอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ จะทำให้สามารถมั่นใจได้ว่าการออกแบบและประเมินผลกิจกรรมการควบคุมความเสี่ยงที่เหมาะสมในทุกระดับขององค์การ

อภิปรายผลการวิจัย

จากประเด็นการศึกษาที่ค้นพบสามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

1) ในประเด็นกระบวนการการจ้างงานภายนอกขององค์การทั้ง 2 แห่งนี้ พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดการโอนกิจการของรัฐให้เป็นของเอกชน (Privatization) เป็นการโอนความเป็นเจ้าของธุรกิจ วิสาหกิจ บริการสาธารณะหรือการมอบหมายงานบางส่วนหรือทั้งหมดของภาครัฐไปให้เอกชนทำ มุ่งเน้นการกระจายอำนาจของภาครัฐ ซึ่งเป็นการปรับลดขนาดขององค์การ และช่วยปรับปรุงโครงสร้างองค์การและระบบการทำงานให้

มีขนาดเล็กกะทัดรัด มีความคล่องตัว (Domberger, 1998; Osborn & Gaebler, 1992) เปิดโอกาสให้บริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินงานในเชิงพาณิชย์แทนหน่วยงานของรัฐโดยมอบหมายงานบางส่วนของภาครัฐด้วยการจ้างในรูปแบบของการทำสัญญา (Contract out) หรือมีการจ้างเหมาภาคเอกชน เรียกว่า “การจ้างงานภายนอก” (Outsourcing) (Savas, 2000; Osborn & Gaebler, 1992) ซึ่งภาครัฐจะมีบทบาทในการควบคุมมากกว่าลงมือปฏิบัติการสร้างการแข่งขันทางด้านบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า รวมถึงเป็นการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับสังคมที่ส่งเสริมให้ใช้กลไกตลาด (Market mechanism) และการบริหารจัดการนิยม (Managerialism) (Hughes, 2012; Rhodes, 1996) มุ่งเน้นการกระจายอำนาจของภาครัฐโดยโอนกิจการของรัฐเป็นของเอกชน ซึ่งเป็นการปรับลดขนาดขององค์การ และช่วยปรับปรุงโครงสร้างองค์การและระบบการทำงานให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทขององค์การในปัจจุบัน (Osborn & Gaebler, 1992; Kivimäki, Vahtera, Pentti & Ferrie, 2000; Savas, E. S., 2000) รวมถึงการปรับโครงสร้างองค์การในการเทียบเคียงกับมาตรฐานที่ดีกว่า สร้างความสัมพันธ์กับหุ้นส่วนและการจัดการกระบวนการในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังที่ Rothery, B. & Robertson, I. (1995) กล่าวว่าในปัจจุบันได้มีมาตรฐานและกฎระเบียบเพิ่มขึ้น มีการจัดการประกวดราคาจัดจ้างการจ้างงานภายนอกระหว่างองค์การภาครัฐและเอกชนที่ให้บริการ เป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเกี่ยวกับการจัดการใด ๆ ที่ภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันเพื่อผลิต

และส่งมอบสินค้าหรือบริการ ใช้วิธีการจัดการโดยผู้รับเหมาเอกชนเพื่อ เปิดรับ เทคโนโลยีใหม่ๆ การสร้าง นวัตกรรม ที่สะดวกมากขึ้น สามารถลดกระบวนการ ในการจัดการ ช่วยให้รัฐสามารถประหยัดค่าใช้จ่าย การขายธุรกิจและทรัพย์สินที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ และการโอนถ่ายงานให้บริการภาครัฐแบบดั้งเดิม โดยการทำสัญญากับหน่วยงานภาคเอกชน (Savas, 2000) อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางในการบริหารงานที่ผสมผสานกับแนวคิดตามระบอบประชาธิปไตย เน้นการสร้างระบบราชการที่มีคุณลักษณะธรรมาภิบาล (Governance) ให้ความสำคัญต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม และการมุ่งเน้นการให้บริการ ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน (Rhodes, 1996; Osborne & Gaebler, 1992; Laohavichien, U., 2013)

2) ในประเด็นสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการจ้างงานภายนอกทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ด้านต้นทุน ด้านทักษะและบุคลากร ด้านความยืดหยุ่นและเวลา ด้านธุรกิจหลักขององค์การ ด้านสหภาพแรงงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี และด้านกฎหมาย ด้วยการดึงภาคเอกชนเข้ามาทำสัญญาในการใช้เทคนิคการบริหารในด้านอื่นๆ เพื่อแบ่งถ่ายงานที่เอกชนเข้ามาทำงานแทน โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมกำกับดูแลให้งานที่มอบหมายบรรลุเป้าหมายที่เรียกว่าการทำสัญญา (Contracting out / Outsourcing) (Osborn & Gaebler, 1992; Laohavichien, U., 2013) ซึ่งบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ใช้วิธีการจ้างงานภายนอก เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถเพิ่มความยืดหยุ่น ลดต้นทุน ลดค่า

ใช้จ่ายการดำเนินงานและอื่น ๆ (Danaiwan, A., 2007) ความต้องการในความเชี่ยวชาญ (Corbett, 2004,) และลักษณะงาน (Caruth, Pane Haden, & Caruth, 2013; Mahnke, Overby, & Vang, 2003) มุ่งเน้นในสิ่งที่องค์การสามารถทำได้ดีที่สุด และช่วยในการปรับตัวต่อเงื่อนไขในการดำเนินธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจากการได้รับความรู้และทักษะของผู้เชี่ยวชาญ ลดการลงทุน และเพิ่มสินทรัพย์โอกาสในการเข้าถึงตลาด สร้างธุรกิจผ่านเครือข่ายของผู้ให้บริการรวมทั้ง การขยายตัวจากการพัฒนาความสามารถ กระบวนการ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาขับเคลื่อนธุรกิจใหม่ๆ อาศัยการปฏิบัติงานที่มีความเชี่ยวชาญกว่า ด้วยโครงสร้างของต้นทุนที่ต่ำกว่าของผู้ให้บริการ อีกทั้งส่งเสริมสมรรถนะในงานที่ไม่ใช่งานที่เป็นภารกิจหลักขององค์การ (Greaver, 1999; Corbett, 2004; Wechyanon, N., 2005; Haanappel, 2012) เป็นกลยุทธ์ในการตัดสินใจเชิงรุก ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยยุทธวิธีในการแก้ปัญหาทั้งในเรื่องของค่าจ้างเงินเดือน ทักษะความชำนาญ ความตกต่ำของผลผลิต และปัญหาการขาดความใส่ใจในงานของพนักงานประจำ ทั้งนี้จะอยู่บนพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ขององค์การ สมรรถนะหลัก โครงสร้างองค์การ ต้นทุน ประสิทธิภาพ และความได้เปรียบในการแข่งขัน (Tjader, Y.C., 2009)

3) ในประเด็นการจ้างงานภายนอก สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน พบว่ากรณีศึกษาการทำเรือแห่งประเทศไทยการจ้างงานภายนอกไม่ส่งผลต่อความสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในการดำเนินธุรกิจ เนื่องจาก

การทำเรือฯ เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ที่มีลักษณะ กึ่งผูกขาด แม้ว่าการจ้างงานภายนอก สามารถลด งบประมาณต่าง ๆ และช่วยเสริมการดำเนินงาน ขององค์กร ด้านเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ ทักษะ องค์ความรู้ความสามารถ ความชำนาญ เครื่องมือ อุปกรณ์ และนวัตกรรมใหม่ๆ ในงาน ด้านต่าง ๆ ที่การทำเรือฯ ไม่สามารถทำเองได้ ส่งผลให้ต้นทุนการดำเนินงานของการทำเรือฯ ลดลง และยังสามารถมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมการ ดำเนินงานหลัก แต่ในส่วนของกรณีศึกษาบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) การจ้างงานภายนอกสามารถ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน สอดคล้องกับ งานวิจัยที่ศึกษาถึงการจ้างงานภายนอก เป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับองค์กรที่แสวงหาการปรับ เปลี่ยนโครงสร้างต้นทุน ทำให้สามารถลดต้นทุน ปรับปรุงระดับบริการ เพิ่มขีดความสามารถในการ ผลิต ด้วยการส่งมอบกระบวนการธุรกิจ ให้แก่ผู้ให้ บริการภายนอกที่มีที่มีความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย รวมถึงหน้าที่งานในสำนักงาน เช่น งานธุรการ งาน ระบบไอที ระบบคอมพิวเตอร์ กิจกรรมด้านปฏิบัติ การต่างๆ เช่น การขนส่งและคลังสินค้า การพบปะ ลูกค้า (Couto, V., Plansky, J. & Caglar, D., 2017) สามารถสร้างผลการดำเนินงานและการแข่งขัน โดยรวมขององค์กร ด้วยการประหยัดค่าใช้จ่าย และสามารถจัดสรรทรัพยากรในการจัดการให้กับ กิจกรรมที่มีคุณค่ามากกว่า ลดการแก่งแย่ง งบประมาณในการลงทุนขององค์กร ทำให้ องค์กรมีความคล่องตัวในการตอบสนองต่อความ ต้องการของลูกค้ามากขึ้น รวมทั้งเพิ่มระดับ นวัตกรรมภายในองค์กรด้วย (Corbett, 2004)

เป็นการปรับโครงสร้างพื้นฐานขององค์กร และ การกำหนดกลยุทธ์ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ส่งผลกับ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกับทุกคนในองค์กร ซึ่งจะต้องมีการวางแผน และการกำหนดกลยุทธ์ ล่วงหน้า เพื่อช่วยให้เกิดประสิทธิภาพการทำงาน และเสริมสร้างความได้เปรียบทางการค้า (Wechyanon, N., 2005)

4) ในประเด็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการ จ้างงานภายนอก ได้แก่ ความเสี่ยงทางกลยุทธ์ (Strategic risks) ความเสี่ยงจากการดำเนินงาน (Operational risks) ความเสี่ยงจากผลลัพธ์ (Result risks) และความเสี่ยงทางธุรกรรม (Transactional risks) สอดคล้องกับงานวิจัย ที่ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นความเสี่ยงในการจ้างงาน ภายนอก ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องดำเนินการประเมิน ขนาดของความเสี่ยงในเบื้องต้น โดยวิเคราะห์ถึง แผนบรรเทาความเสี่ยงเหล่านั้นไปสู่ขั้นตอนการ ปฏิบัติงาน สิ่งสำคัญคือต้องแน่ใจว่าความเสี่ยง และการดำเนินการได้ผ่านการพิจารณาไว้อย่าง ถี่ถ้วน ซึ่งแม้ว่าการจ้างงานภายนอกจะให้ประโยชน์ กับองค์กร ลูกค้า และผู้ถือหุ้น แต่ปัญหาที่ หลากหลายยังคงเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน จึงมี ความจำเป็นที่ต้องมีการวางแผน และการบริหาร งานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลว ที่อาจจะเกิดขึ้น หรือ เกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสีย ความสามารถหลักในการแข่งขันขององค์กร (Corbett, 2004; Child, 2015) ซึ่งอาจจะนำมา ซึ่งความเสี่ยงหลายด้าน ซึ่งความเสี่ยงที่สำคัญเมื่อ เปรียบเทียบกับประโยชน์ที่จะได้รับในการว่าจ้าง บุคคลภายนอกมีอยู่สี่ประเภทด้วยกันคือ ความ

เสี่ยงทางกลยุทธ์ ความเสี่ยงจากการดำเนินงาน ความเสี่ยงจากผลลัพธ์ และความเสี่ยงทางธุรกรรม (Corbett, 2004)

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรมีการกำหนดกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับ การจ้างงานภายนอกขององค์การภาครัฐที่เป็น รัฐวิสาหกิจ ให้มีความเหมาะสมและก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดดุลยภาพในการดำเนินงาน ระหว่างองค์การภาครัฐและเอกชนที่ให้บริการ การจ้างงานภายนอก

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ควรสำรวจ ความพร้อมและศักยภาพภายในองค์การและ จัดทำเป็นแผนงานการจ้างงานภายนอกให้ สอดคล้องและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมที่มีผล

ต่อการจ้างงานภายนอกขององค์การ เพื่อให้ผลการดำเนินงานจากการจ้างงานภายนอกเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ขององค์การ นอกจากนั้น ควรมีการพัฒนาบุคลากรขององค์การให้มีศักยภาพในการ ปฏิบัติงาน การสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ และ การสร้างความผูกพันกับองค์การ

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเจาะลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจจัดจ้างหน่วยงานภายนอก โดยใช้สถิติ ขั้นสูงเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป นอกจาก นั้นควรศึกษาประสิทธิภาพการจัดจ้างหน่วยงาน ภายนอกเพื่อเก็บข้อมูลที่ได้ใช้เป็นฐานข้อมูล และ ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการ จัดจ้างหน่วยงานภายนอก เพื่อนำไปสู่การวางแผน การพัฒนาองค์การในอนาคตได้

REFERENCES

- Caruth, D. L., Pane Haden, S. S. & Caruth, G. D. (2013). Critical Factors in Human Resource Outsourcing. *Journal of Management Research*, 13(4), 187-195.
- Child, J. (2015). *Organization Contemporary Principles and Practice*, (2nd ed.). UK: Wiley.
- Corbett, M. F. (2004). *The Outsourcing Revolution: Why it makes sense and how to do it right*. New York: Kaplan Publishing.
- Couto, V., Plansky, J. & Caglar, D. (2017). *Fit for Growth: A Guide to Strategic Cost Cutting, Restructuring, and Renewal*. New Jersey, USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Danaiwan, A. (2007). *Outsourcing of Thailand state enterprises: Case study of Thai Airways International Public Company Limited and Airports of Thailand Public Company Limited*. Bangkok: Ramkhamhaeng University. (in Thai)
- Domberger, S. (1998). *The Contracting Organization: A Strategic Guide to Outsourcing*. New York: Oxford University Press.

- Fredriksson, A. (2011). **Materials Supply and Production Outsourcing**. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy, Chalmers University of Technology, Gothenburg, Sweden.
- Greaver, M. F. (1999). **Strategic outsourcing: A structured approach to outsourcing decisions and initiatives**. New York: Amacom.
- Haanappel, S. (2012). Mission-Critical Outsourcing. In: **Brinkkemper S., Jansen S. (eds) Collaboration in Outsourcing. Technology, Work and Globalization**. London: Palgrave Macmillan.
- Hughes, O. E. (2003). **Public management and administration: An introduction**, (3rd ed.). New York: Palgrave Macmillan Press.
- Kangsanal, K. (2001). **The outsourcing of the municipality**. Bangkok: OCSC. (in Thai)
- Kivimäki, M., Vahtera, J., Pentti, J. & Ferrie, J. E. (2000). Factors Underlying the Effect of Organisational Downsizing on Health of Employees: Longitudinal Cohort Study. **BMJ**, 320(7240), 971-975.
- Laohavichien, U. (2013). **Values of administration**. Bangkok: Sematham. (in Thai)
- Mahnke, V., Overby, M. L. & Vang, J. (2003). **Strategic IT-outsourcing: What do we know and need to know?**. Frederiksberg, Denmark: Copenhagen Business School.
- Osborne, D. & Gaebler, T. (1992). **Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector**. New York: the Penguin Group.
- Phinaitrup, B. (2017). **Human resource management**. Nonthaburi: Rattana-trai. (in Thai)
- Rhodes, R. A. W. (1996). The New Governance: Governing without Government. **Political Studies** (1996), XLIV. 652-667.
- Rothery, B. & Robertson, I. (1995). **The Truth about Outsourcing**. England: Gower Publishing Limited.
- Savas, E. S. (2000). **Privatization and public-private partnerships**. New York: Chatham House.
- Tjader, Y.C. (2009). **Managing Outsourcing Decision – Government Policy, Firm Options, and The Economic Impact**. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy, The University of Pittsburgh, USA.
- Wechyanon, N. (2005). **Human resource management**. Bangkok: GSPA, NIDA. (in Thai)

Research Article

การจัดการการบริการดูแลผู้สูงอายุในบริบทของธุรกิจเพื่อสังคม ELDERLY CARE SERVICE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF SOCIAL ENTERPRISE

จิตรรา จันชนะกิจ¹ ระพีพรรณ พิริยะกุล² และณภาพร ชันธนาภา³ Chitra Chanchanakit¹, Rapepun Piriyaikul²,
Napaporn Khantanapha³

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์^{1,3}, คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง²
Graduate School of Business Administration, Southeast Asia University^{1,2}, Faculty of Science,
Ramkhamhaeng University³

chitra.c@chulahospital.org¹

Received: 2020-06-30

Revised: 2020-07-21

Accepted: 2020-08-07

บทคัดย่อ

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นทั้งปัญหาและโอกาส ปัญหาคือ อัตราการพึ่งพิงเศรษฐกิจสูงขึ้นรวมทั้งในส่วนของงานของภาครัฐก็จะต้องจัดสรรทรัพยากรมาสนับสนุนการดูแลด้านสุขภาพ ส่วนในด้านโอกาส คือการรักษาความรู้ที่สั่งสมซึ่งเป็นเสมือนสินทรัพย์ขององค์กรรวมทั้งการทำธุรกิจในการดูแลผู้สูงอายุที่กำลังทวีขึ้นโดยใช้แนวคิดธุรกิจเพื่อสังคมจึงเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและสังคม การศึกษาครั้งนี้พบว่าปัจจัยการดูแลผู้สูงอายุของโครงการสรวงคนใจ ในด้านการดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางและการดูแลที่มีมาตรฐาน อยู่ในระดับมาก ส่วนการดูแลอย่างสอดคล้องประสาณมีค่าในระดับปานกลาง ในส่วนของการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุ ต่อสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ โดยการสังเคราะห์ตัวแบบจากงานวิจัยในอดีตเพื่อนำมาวิเคราะห์ในเชิงยืนยันจากตัวอย่างของผู้สูงอายุ จำนวน 150 คนที่อาศัยในโครงการสรวงคนใจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยการดูแลที่มีมาตรฐาน มีอิทธิพลรวมต่อสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ มีขนาดสูงสุด คือ 0.286 โดยภาพรวมตัวแบบที่ผ่านการปรับมีค่าดัชนีอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ธุรกิจเพื่อสังคม การดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง การดูแลที่มีมาตรฐาน การดูแลอย่างสอดคล้องประสาณ

ABSTRACT

Entering the aging society is both a problem and an opportunity. The problems are the increase of economic dependency, and the resources allocation of government to support aging health care. From the opportunity view, this issue is knowledge retention- a soft asset of the organization. Caring business for the elderly as the social enterprise context leads to enhance the quality of life and society. The study conducts on the synthesis of the previously studied, and then confirmatory analysis proves by using 150 elderly sample units in the "Sawangkanives" project. The results show that the perception of sample on two factors: "Person Centered Care" and "Standardization Care" have the perception value at a high level while the "Harmony Care" is the moderate level. The study of causal factors in the synthesis conceptual model find that the results show that "Standardization Care" has the most significant effect on "Healthy Aging" with a value of 0.286, and the overall fit of adjusting the model based on standard indices are mediocre fit.

Keywords: Business Social Enterprise, Person Centered Care, Standardization Care, Harmony Care

บทนำ

ภาวะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรสูงอายุเกิดขึ้นในทุกประเทศและภูมิภาคของโลก รวมทั้งประเทศในภูมิภาคเอเชีย จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างนี้ส่งผลในประเทศไทยให้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก (Population Pyramids of the World from 1950 to 2100)

จากปัญหาการมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาคือการต้องให้ทรัพยากรลงทุนในการดูแลรักษาพยาบาลผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องใช้เงินลงทุนที่สูงแล้ว การจัดการปัญหาอีกส่วนคือการดูแลผู้สูงอายุซึ่งมีระบบการดูแลโดยพื้นฐานคือ

มุ่งเน้นที่ครอบครัว (Family Based Approach) หรือมุ่งเน้นที่ชุมชน (Community Based Approach) โดยใช้ความร่วมมือของชุมชน หรือการจัดโครงการในแต่ละพื้นที่โดย

การสนับสนุนจากภาครัฐ (Klassen, MacKay & Moher, 2000) ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีการดำเนินการในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยทุนทางสังคมจากภายในและภายนอกชุมชน สร้างข้อตกลงอย่างมีแบบแผนเพื่อความต่อเนื่องในการจัดการโครงการ (Cheryl, B., & Marion O'Brien, 2011) แต่ถึงกระนั้นก็ตามการจัดการดูแลด้วยระบบที่กล่าวมานี้ก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การมีครอบครัวขนาดเล็ก ไม่มีสมาชิกที่สามารถมาดูแลได้ ส่วนกรณีของการดูแลด้วย

ความร่วมมือของชุมชนก็ไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์เพราะการมีประชากรสูงอายุมากกว่าจำนวนอาสาสมัคร

แนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ส่วนหนึ่งที่จะลดปัญหา ในส่วนที่จะช่วยเหลือครอบครัวที่ไม่มีความพร้อมในการดูแลผู้สูงอายุ หรือในกรณีของชุมชนที่มีทรัพยากรจำกัดก็คือการดำเนินโครงการดูแลผู้สูงอายุเหล่านี้ด้วยการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ซึ่งจะเป็นการแบ่งเบาภาระส่วนนี้ไปได้ โดยให้ผู้สูงอายุที่มีความพร้อมที่จะพึ่งตัวเองไปใช้บริการของธุรกิจลักษณะนี้แทน ธุรกิจการดูแลผู้สูงอายุโดยภาคเอกชนมีอยู่หลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่น่าจะสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุยุคใหม่ที่ยังต้องการความเป็นอิสระในการใช้ชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต้องการให้มีคนมาสนับสนุนดูแลในภารกิจบางอย่างที่อาจจะไม่สามารถทำได้ ลักษณะของการทำธุรกิจเพื่อสังคมในส่วนของโครงการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยในบริบทของการใช้เป้าหมายไตรสุทธิ (triple bottom line) คือมูลค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสังคม และ สิ่งแวดล้อม (Shemi, 2012; Arvidson et al., 2013) ซึ่งในที่นี้จะนำคุณค่าทางสังคม และ สิ่งแวดล้อมรวมเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุถ้าเป็นการมุ่งหวังผลประโยชน์มากเกินไป ผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางก็อาจจะไม่สามารถเข้ามาใช้บริการได้ และในขณะเดียวกันถ้าการดำเนินงานบริหารด้านมูลค่าทางเศรษฐกิจไม่ดี ธุรกิจก็จะไม่สามารถอยู่รอดได้ หลักการบริหารโครงการจึงต้องอยู่บนความสมดุลระหว่างทั้งสองปัจจัยนี้ ด้วยเหตุที่การทำธุรกิจเพื่อสังคมในส่วนของโครงการดูแลผู้สูงอายุเป็นการประกอบกิจการที่ยากในด้านการจัดการบริการผู้สูงอายุที่มี

ปัญหาทางสุขภาพกาย และใจที่ต้องอาศัยบุคลากรที่มีใจรักการบริการ จึงมักเสี่ยงต่อการขาดทุนซึ่งโดยหลักการ

การดำเนินธุรกิจลักษณะนี้ จึงเป็นการประกอบการที่มีใช้เพื่อการค้าเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคมด้วย โดยกำไรที่ได้จากการทำธุรกิจนั้น จะต้องถูกนำกลับมาทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมเป็นหลัก(Nicholls, 2006) เนื่องจากธุรกิจเพื่อสังคมในส่วนของโครงการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยที่ตรงตามนิยามธุรกิจเพื่อสังคมมีเพียงโครงการสว่างคนเฒ่า ที่ดำเนินการอยู่เท่านั้น และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายไตรสุทธิ (Sawangnive, <https://centralb.redcross.or.th/sawangkanives>; Shemi, 2012; Arvidson et al., 2013) ด้วยเหตุที่จำนวนผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นทุกปี แต่การทำธุรกิจมีน้อยมาก การใช้โครงการสว่างคนเฒ่ามาศึกษาจึงเป็นประโยชน์ในการสร้างแนวทางของธุรกิจเพื่อสังคมในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการรักษาทรัพยากรผู้สูงวัยในสังคม (Ciutiene & Railaite, 2015)

จากเหตุผลดังกล่าวงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเลือกโครงการสว่างคนเฒ่าที่อยู่ภายใต้การกำกับของสภาการศึกษาไทยมาใช้ในการศึกษา โดยวัตถุประสงค์ของโครงการนี้เพื่อเป็นที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะระดับกลาง และมีสุขภาพดีโดยให้ความรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน ให้บริการแบบครบวงจร และข้อมูล

การบริหารโครงการที่สื่อสารต่อสาธารณชนที่เข้าลักษณะของการทำธุรกิจเพื่อสังคม โดยมีเป้าหมายคือ ไตรสุทธิ (Triple Bottom Line) คือ

(1) มีการแบ่งปันรายได้เพื่อนำไปเลี้ยงดูธุรกิจและพัฒนาวิจัยธุรกิจให้เข้มแข็ง (2) ช่วยเหลือสังคม และ (3) ช่วยเหลือสิ่งแวดล้อม งานศึกษาครั้งนี้จึงมีเจตนานำตัวแบบ

การจัดการธุรกิจผู้สูงอายุที่สังเคราะห์ได้มาทดสอบ ปัจจัยการจัดการ 3 ปัจจัยคือ (1) การดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person Centered Care: PCC) ซึ่งสอดคล้องกับการตอบสนองของผู้อาศัยในมิติทางการตลาดที่เป็นความต้องการของลูกค้า (customization) (2) การดูแลที่มีมาตรฐาน (Standardization Care: STC) ซึ่งหมายถึงการจัดการ การให้บริการที่มีคุณภาพสากลทั้ง ทาง การดูแลสุขภาพกาย (Physical Health) และ สุขภาพใจ (Mental Health) และ (3) การดูแลอย่างสอดคล้องประสาน (Harmony Care: HAC) หมายถึง การประสานงานระหว่างบุคลากรทุกระดับในโครงการเป็นหนึ่งเดียวกันในการดูแลผู้อาศัย (Eric, Sexton & Helmreich, 2003) ซึ่งการจัดการธุรกิจในรูปแบบนี้จะนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาคุณสมบัติพื้นฐานทางประชากรศาสตร์ และระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัย
2. ศึกษาปัจจัยการจัดการด้านดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ด้านการดูแลที่มีมาตรฐาน และด้านการดูแลอย่างสอดคล้องประสาน ความผูกพันจากการดูแลด้านกิจกรรม ความผูกพันเชิงอารมณ์ และสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ
3. การทดสอบตัวแบบสมการโครงสร้างของบุพปัจจัย การดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง

ด้านการดูแลที่มีมาตรฐาน และด้านการดูแลอย่างสอดคล้องประสาน และปัจจัยตามคือ ความผูกพันจากการดูแลด้านกิจกรรม ความผูกพันเชิงอารมณ์ และสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. เชิงการจัดการ นำความรู้ไปสนับสนุนการจัดการธุรกิจบริการดูแลผู้สูงอายุ ในอุตสาหกรรมบริการ ด้านยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ด้านการดูแลที่มีมาตรฐานและด้านการดูแลอย่างสอดคล้องประสาน
2. เชิงทฤษฎี ขยายผลการใช้ทฤษฎีอันได้แก่ ทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย (Goal Setting Theory) ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (A Theory of Reasoned Action) ทฤษฎีโอกาส (Prospect Theory) ทฤษฎีความผูกพัน-ความไว้วางใจ (Commitment-Trust Theory) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการธุรกิจบริการ และ Tuckman's Model ในมิติของการทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพในการบริการ

ขอบเขตของงานวิจัย

ด้านเนื้อหา ศึกษาเฉพาะ ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการรับรู้ อันประกอบด้วย การดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person Centered Care: PCC) ปัจจัยการดูแลที่มีมาตรฐาน (Standardization Care: STC) และปัจจัยการดูแลอย่างสอดคล้องประสาน (Harmony Care: HAC) ปัจจัยคั่นกลางประกอบด้วย ปัจจัยความผูกพัน (Engagement: ENG) โดยปัจจัยผลลัพธ์ คือสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ (Healthy Aging: HEA) ส่วนด้านประชากร เป็นผู้สูงอายุที่พักอาศัยประจำในโครงการ “สรวงคณิเวศ” จังหวัดสมุทรปราการ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง “การจัดการการบริการดูแลผู้สูงอายุในบริบทของธุรกิจเพื่อสังคม” (Elderly Care Service Management in The Context of Social Enterprise) เป็นหัวข้อที่ตอบสนองกับสถานการณ์ทั่วโลกที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากคำว่า กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) มาเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ (Aged Society) ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

การจัดการการบริการดูแลผู้สูงอายุในบริบทของธุรกิจเพื่อสังคม (Elderly Care Service Management in The Context of Social Enterprise) ธุรกิจเพื่อสังคม (Social Business Enterprise) หมายถึง การประกอบการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะสนองตอบเป้าหมายทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการทำธุรกิจที่ไม่มุ่งแสวงหากำไร แต่ก็จะต้องสามารถหารายได้เพื่อดำรงและพัฒนาธุรกิจให้ก้าวหน้า โดยการตั้งเป้าหมายให้มีวัตถุประสงค์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมาร่วมกำกับด้วย การทำธุรกิจเพื่อสังคม ต้องอาศัยความสามารถในการจัดการที่ดี มีคุณธรรม สร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากร สร้างผลกำไร แต่กำไรที่ได้ จะต้องถูกนำกลับมาพัฒนาธุรกิจและทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ธุรกิจเพื่อสังคมจึงเน้นการสร้างวัฒนธรรมการมีค่านิยมร่วม (Core Value) ให้คนในองค์กรนั้น ๆ (Nicholls, 2006 ; Timmons & Spinelli, 2008)

การดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person Centered Care: PCC) หมายถึง การดูแลผู้สูงอายุโดยยึดโยงกับลักษณะ และความต้องการของผู้สูงอายุจึงต้องล่วงรู้ ความต้องการในทุกมิติ

ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีวัยมากขึ้นแต่ก็ยังมีความเป็นปัจเจกบุคคลที่ต้องการดูแลที่แตกต่างกัน (Individual Different) โดยยังยึดหลักว่าผู้สูงอายุควรมีศักดิ์ศรีและความเป็นอิสระ เคารพและยอมรับในวัฒนธรรมของการตัดสินใจร่วมกันระหว่างผู้ให้การดูแลกับผู้สูงอายุ (Islene Araujo et al., 2017) ในมุมมองทางการตลาด ความต้องการของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ความจำเป็นพื้นฐาน (need) และความต้องการเพิ่ม (want) ที่ผู้ให้บริการต้องตอบสนองทั้งสองส่วนเพื่อให้ผู้บริโภคพึงพอใจและผูกพันต่อการให้บริการ (Kumar et al., 2008) โดยภาพรวม “การดูแลผู้สูงอายุโดยเน้นที่บุคคลเป็นศูนย์กลาง” คือ การจัดการบริการในทุกหน้าที่ของกิจกรรมการดูแลและใส่ใจทุกความต้องการต่อผู้สูงอายุเสมือนว่าเป็นบุคคลในครอบครัว ด้วยการแสดงความเอื้ออาทรห่วงใยเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในชีวิต รู้สึกมีคุณค่าและยังเป็นตัวแบบ “Role Model” ให้กับคนรุ่นต่อไปได้ (Robert, 1989, p. 53; Chen et al., 2013, p. 1242)

ทฤษฎีที่นำมาสนับสนุนคือ ทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย (Goal Setting Theory) การนำทฤษฎีนี้มาสนับสนุนในมุมมองของผู้ใช้บริการศูนย์การดูแลผู้สูงอายุ โดยที่เป้าหมายของการลงทุนเพื่อมาอยู่อาศัยในศูนย์ คือ การได้รับการบริการที่ทำให้เกิดความสุขและมีสุขภาพดีในวัยชรา และทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (A theory of reasoned action) พัฒนาโดย Fishbein & Iajzen (1975) งานวิจัยนำทฤษฎีนี้มาใช้โดยเทียบเคียงว่า ผู้ใช้บริการมีเจตนาจะใช้บริการ โดยขับเคลื่อนด้วย 2 ปัจจัยคือ (1) เจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude Toward

Behavior) ที่เชื่อว่าผลการกระทำจะสร้างมูลค่า/คุณค่าให้กับตนเอง โดยผลการประเมินคุณค่าของผลการกระทำจะได้ในด้านบวก (Positive Outcome) และ (2) การมีอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิงในด้านบวกในตราสินค้า/บริการ รวมทั้งภาพลักษณ์ของตราสินค้า/บริการ ซึ่งจะสร้างแรงจูงใจในการคล้อยตามบุคคลหรือกลุ่ม และยังถ้ามีแรงผลักดันจากสังคมเพิ่มขึ้น ก็จะมีแรงจูงใจที่จะทำพฤติกรรมในการทำตามเพิ่มมากขึ้น (Arvidson et al., 2013; Sheeran, Klein, & Rothman, 2017b)

การดูแลที่มีมาตรฐาน (Standardization Care: STC) หมายถึง การดูแลที่มีมาตรฐานในธุรกิจ การให้ที่อยู่อาศัยตลอดจนการดูแลด้านอื่นๆ กับผู้สูงอายุอย่างครบวงจร มีความซับซ้อน จากในตัวผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงการดูแลความปลอดภัยอย่างรอบด้านโดยสะท้อนเป็นปัจจัยลำดับที่สองจำนวน 2 ปัจจัยย่อยคือ ทางกายภาพ (Physical Need) และ ทางจิตใจ (Mental Need) ธุรกิจนี้จึงมีความแตกต่างกับการให้บริการอื่น ๆ เช่น การดูแลรักษาในโรงพยาบาล หรือการเข้าพักโรงแรม ทั้งนี้เพราะระยะเวลาและการบริการก็ต่างกับ ธุรกิจที่พักสำหรับผู้สูงวัย เพราะความยาวนานของการพัก และองค์ประกอบด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมที่ต้องออกแบบให้เสมือนเป็นบ้านส่วนตัวของผู้สูงวัย และที่สำคัญคือทุกส่วนที่กล่าวมานี้ต้องเป็นมาตรฐานตามที่ใช้เข้ามาใช้บริการคาดหวังส่งผลให้การจัดการธุรกิจนี้ต้องทำแบบมีอาชีพ วรรณกรรมที่นำมาสนับสนุน คือ ทฤษฎีโอกาส (Prospect Theory) ที่พัฒนาโดย Kahmeman & Twersky ในปี 1979 การนำทฤษฎีนี้มาใช้เพื่อ

สนับสนุนการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรที่มีภาพลักษณ์ที่ดีในสังคม ทำธุรกิจ ในแนวทางของธุรกิจเพื่อสังคม ระหว่างการเลือกที่จะอยู่อาศัยกับลูกหลานหรืออยู่ตามลำพังในสถานที่เดิมที่มีทรัพยากรไม่สนับสนุนการใช้ชีวิต ยามชราย่อมมีความเสี่ยงมากกว่าและอาจได้รับผลลัพธ์เชิงลบ เมื่อเทียบกับการที่จะไปเลือกอาศัยในสถานที่น่าเชื่อถือและมีความพร้อมในการบริหารการให้บริการ (Andonova & Ruiz-Pava, 2016) นอกจากนี้ถ้าองค์กรที่บริหารธุรกิจนั้นเป็นองค์กรที่มีชื่อเสียงและมีฐานรากเดิมในการบริการดูแลการรักษาพยาบาลมาก่อน ย่อมทำให้ผู้สูงอายุตัดสินใจที่จะเลือกเข้ามาใช้บริการ

การดูแลอย่างสอดคล้องประสาน (Harmony Care: HAC) หมายถึง การร่วมมือระหว่างบุคลากรในทีมที่ทำงานร่วมกันโดยยึดโยงกับตัวผู้รับบริการ เป็นศูนย์กลาง ซึ่งหัวใจสำคัญคือการบริหารความร่วมมือระหว่างบุคลากรทุกระดับ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพ พยาบาล นักจิตวิทยา และบุคลากรสายสนับสนุนอื่นมาทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Miller, 2014; Osaro & Teddy, 2014; Cancer Care Ontario, 2016) วรรณกรรมที่นำมาสนับสนุนงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เลือกทฤษฎีการทำงานเป็นทีม (Teamwork Theory) ที่พัฒนามาจากตัวแบบของ Tuckman's model ที่ริเริ่มในปี ค.ศ. 1965 ซึ่งโดยนัยคือการทำงานของทีมที่ทรงประสิทธิภาพอันเกิดจากภาวะผู้นำ โดยเน้นความสำคัญของทักษะความเป็นผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ซึ่งนอกจากผู้นำต้องทำงานในส่วนที่รับผิดชอบแล้วยังจะต้องบริหารงานคู่ขนานในการกระตุ้นให้บุคลากรภายใต้การดูแล ซึ่งมีความแตกต่างกัน

สามารถทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและประสานงานกับผู้อื่นได้ (Baker, Day & Salas, 2006)

ความผูกพันจากการดูแล (Engagement) เป็นระดับหนึ่งของคำว่าแรงจูงใจที่เชื่อมโยงในความรู้สึกกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นกับการรับรู้ของบุคคลนั้น เช่น การได้รับการปฏิบัติ หรือบริการที่ดีอย่างจริงใจและสม่ำเสมอต่อการซื้อบริการ ก็จะทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกชื่นชม จำได้ และตั้งใจจะใช้บริการตราสินค้านั้น (Hinterlong, 2007; Bielak, 2012; Small, 2012) สะท้อนเป็นปัจจัยลำดับที่สอง จำนวน 2 ปัจจัยย่อยคือ ความผูกพันที่เกิดจากการดูแลด้านกิจกรรม (Functional Engagement: FUE) และความผูกพันเชิงอารมณ์ (Emotional Engagement: EME) (Rossmann, Ranjan & Sugathan, 2016; Hollebeek, Srivastava & Chen, 2019) วรรณกรรมที่นำมาสนับสนุน คือ ทฤษฎีความผูกพัน-ความไว้วางใจ (Commitment-Trust Theory) การนำทฤษฎีนี้มาประยุกต์กับงานศึกษาครั้งนี้คือ การโยงธุรกิจบริการในการดูแลที่พักอาศัย ตลอดจนบริการอื่นให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งมีมิติในการวัดความพึงพอใจที่สร้างความผูกพันตามแนวคิดของ Parasuraman et al. (1994) ในส่วนของการเข้าถึงการบริการที่หลากหลายและรวดเร็ว การมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือบริการการสื่อสารกับลูกค้าอย่างเข้าใจ และทฤษฎีความเชื่อในคุณค่า (Value-Beliefs Norm theory: VBN) การนำทฤษฎีนี้มาอธิบายในบริบทของธุรกิจเพื่อสังคมในการศึกษาครั้งนี้ สามารถเชื่อมโยงการใช้ทฤษฎีกับความเชื่อในคุณค่า จากการใช้บริการ

ธุรกิจการให้บริการผู้สูงอายุแบบครบวงจร ที่องค์กรธุรกิจนำเป้าหมายของสังคมในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างความมั่นคงในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ อันจักนำไปสู่การสร้างสังคมผู้สูงวัยที่มีความสุข

สุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ (Healthy Aging: HEA) หมายถึง สุขภาพของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสภาพแวดล้อมและการนำไปใช้เป็นโอกาสในการตอบแทน “คุณค่า” ที่กลุ่มผู้สูงอายุเคยสร้างประโยชน์ให้กับครอบครัวและสังคมในช่วงชีวิตที่ยังทำงาน สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการคือ การมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิตใจ และการเป็นตัวแบบ (Role Model) ให้คนรุ่นหลัง (Robert, 1989; Andonova & Ruiz-Pava, 2016) วรรณกรรมที่นำมาสนับสนุน คือ ทฤษฎีฐานทรัพยากร (The Resource Based Theory) ที่พัฒนามาจากแนวคิดของ Barney (1991) ในงานศึกษาครั้งนี้มีมุมมองในด้านคุณค่าของผู้สูงอายุในด้านสมรรถนะทางปัญญาที่สะสมมาเป็นเวลานาน ดังนั้นการที่จะใช้คุณค่าดังกล่าวเพื่อสร้างมูลค่าก็สามารถทำได้ สองลักษณะคือ การให้ผู้สูงอายุนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ไปช่วยธุรกิจ หรือสังคมให้เกิดประโยชน์ด้านมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์และการให้ผู้สูงอายุมามีส่วนร่วมกับธุรกิจเพื่อผู้สูงอายุทั้งในสถานการณ์เป็นสมาชิก หรือการร่วมบริหาร ก็จะทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Value) คุณค่าทางจิตใจ (Emotional Value) และคุณค่าทางสังคม (Social Value) (Sheehan, 2007; Mahon & Wartick, 2012; Bharadwaj, Chauhan & Raman, 2015)

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบเป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อเสาะหาปัจจัยเชิงสาเหตุในการจัดการโครงการธุรกิจเพื่อสังคมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามจากประชากรที่เป็นผู้สูงอายุที่พักอาศัยประจำใน “สววงคินเวต” ซึ่งเป็นโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุอยู่ภายใต้การกำกับของสภาอากาศไทยที่มีจำนวน 223 คน

การกำหนดขนาดตัวอย่างจะยึดเอาตัวแบบเป็นหลักจึงอาศัย ค่าขั้นต่ำที่รับประกันได้ในการทดสอบสมการโครงสร้าง โดยใช้หลักการคำนวณขนาดตัวอย่างขั้นต่ำในการทดสอบสมการโครงสร้างของ Westland, (2010) โดยใช้สูตรการคำนวณหา ค่า n ดังนี้

$$n \geq 50 \times \left(\frac{j}{k}\right)^2 - 450 \times \left(\frac{j}{k}\right) + 1100$$

โดย j หมายถึง จำนวนตัวแปรเชิงประจักษ์ (คำถาม) และ k หมายถึงจำนวนตัวแปร Latent Variable งานวิจัยนี้กำหนด ตัวแปร Latent Variable 6 ตัว และตัวแปรเชิงประจักษ์ 31 ตัว

ผลการคำนวณได้ขนาดตัวอย่าง n ขั้นต่ำคือ 110 ตัวอย่าง งานวิจัยชิ้นนี้จะใช้ขนาดตัวอย่าง 150 หน่วย การวิเคราะห์โดยใช้ AMOS มีการ iterate ถึง 200 รอบ จึงสามารถให้หลักประกันในความเสถียร

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ แบบสอบถามที่สร้างมาจากการทบทวนวรรณกรรมและใช้มาตรวัดแบบ 5 ระดับที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรง

เชิงเนื้อหา (IOC) ตามเกณฑ์ และทดสอบความเที่ยงตรงเชิงมาตรวัด ด้วยการให้ Cronbach's Alpha ที่ค่าตั้งแต่ 0.896 - 0.960 ซึ่ง สูงกว่าค่ามาตรฐาน 0.70 แสดงว่าความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการวัด

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณสมบัติพื้นฐานทางประชากรศาสตร์ และระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละประมาณ 87 อายุอยู่ในช่วง 65 - 75 ปีคิดเป็นร้อยละ 41 โดยร้อยละ 61 เป็นโสด ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 49 ส่วนใหญ่ร้อยละ 53 มีอาชีพเป็นข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ มีระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัย 1 ปี - 5 ปี และ มากกว่า 5 ปี - 10 ปี จำนวนใกล้เคียงกันคือร้อยละ 34 และผู้ที่อาศัยนานมากกว่า 10 ปีขึ้นไปมีจำนวนร้อยละ 20 การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการสววงคินเวตที่รับรู้มากที่สุดคือสื่อบุคคล รองลงมาคือ สื่อหลัก ที่วี วิทยุ คิดเป็นร้อยละ 47 และ 45 ตามลำดับ เหตุผลการเลือกมาพักที่สววงคินเวตคำตอบเรื่องความปลอดภัยมีความถี่สูงสุด รองลงคือการมีบริการสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนชื่อเสียงของสภาอากาศไทย มีผู้ตอบร้อยละ 15.33

2. ศึกษาปัจจัยการจัดการด้านดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ด้านการดูแลที่มีมาตรฐานและด้านการดูแลอย่างสอดคล้องประสาน ความผูกพันจากการดูแลด้านกิจกรรม ความผูกพันเชิงอารมณ์ และสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ ปรากฏดังนี้

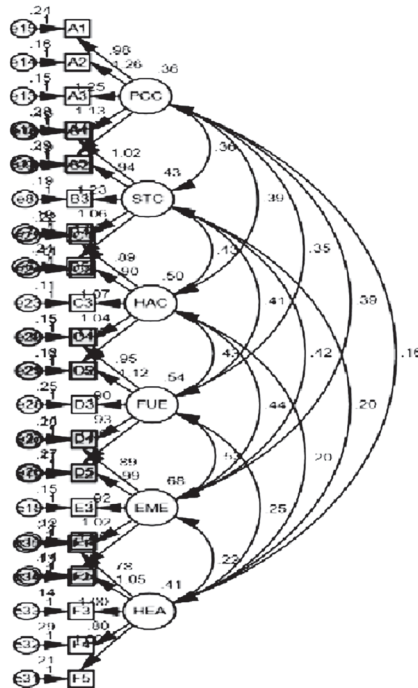
ตารางที่ 1 สถิติของปัจจัยในกรอบแนวคิดจากกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน		CV	ระดับ
การดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (PCC)	3.527	0.842	0.239	มาก
การดูแลที่มีมาตรฐาน (STC)	3.556	0.835	0.235	มาก
การดูแลอย่างสอดคล้องประสาน (HAC)	3.351	0.808	0.241	ปานกลาง
ความผูกพัน (ENG)	3.461	0.875	0.253	ปานกลาง
ความผูกพันจากการดูแลด้านกิจกรรม (FUE)	3.456	0.855	0.248	ปานกลาง
ความผูกพันเชิงอารมณ์ (EME)	3.467	0.896	0.258	ปานกลาง
สุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ (HEA)	3.892	0.753	0.193	มาก

จากตารางที่ 1 บัพปัจจัย (Antecedent Factor) ประกอบด้วย “การดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง” “การดูแลที่มีมาตรฐาน” และ “การดูแลอย่างสอดคล้องประสาน” โดยมีปัจจัยตาม (Consequence Factor) ประกอบด้วย “ความผูกพันจากการดูแลด้านกิจกรรมและ ความผูกพันเชิงอารมณ์” และ “สุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ” เป็นผลตัวสุดท้าย พบว่า ทั้งสามบัพปัจจัยมีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกัน โดยมี “ปัจจัยการดูแลที่มีมาตรฐาน” มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและมีค่าสัมประสิทธิ์ความผันแปร (CV) ต่ำสุด ส่วนปัจจัยคั่นกลางมีระดับคะแนนเฉลี่ยและค่าสัมประสิทธิ์ความผันแปรใกล้เคียงกัน

3. การทดสอบตัวแบบสมการโครงสร้างของบัพปัจจัย การดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางด้านการดูแลที่มีมาตรฐานและด้านการดูแลอย่างสอดคล้องประสาน และปัจจัยตามคือ ความผูกพันจากการดูแลด้านกิจกรรม ความผูกพันเชิงอารมณ์และสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ แบ่งผลการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อดูความเหมาะสมของการแบ่งตัวแปรในแต่ละปัจจัยโดยพิจารณาจากดัชนีความเหมาะสมและค่าน้ำหนักตัวแปรในแต่ละปัจจัยผลปรากฏดังนี้

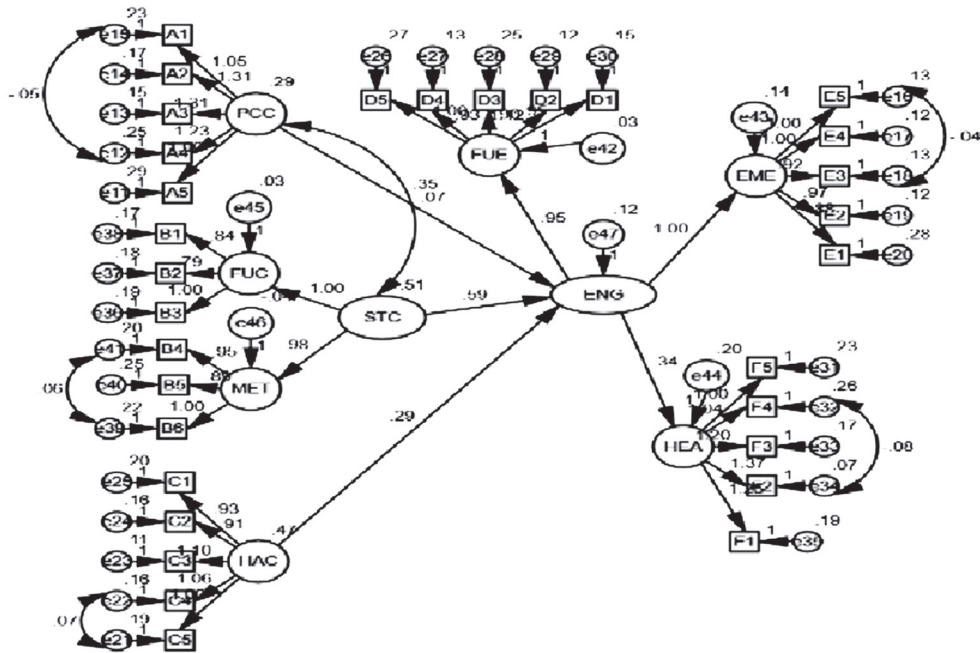

Chi-Square = 756.417, df= 391, Chi-Square/df= 1.935, p-value =.000
NFI= .851, CFI=.922, RMSEA = .079, RMR = .041

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยเชิงยืนยัน (CFA)

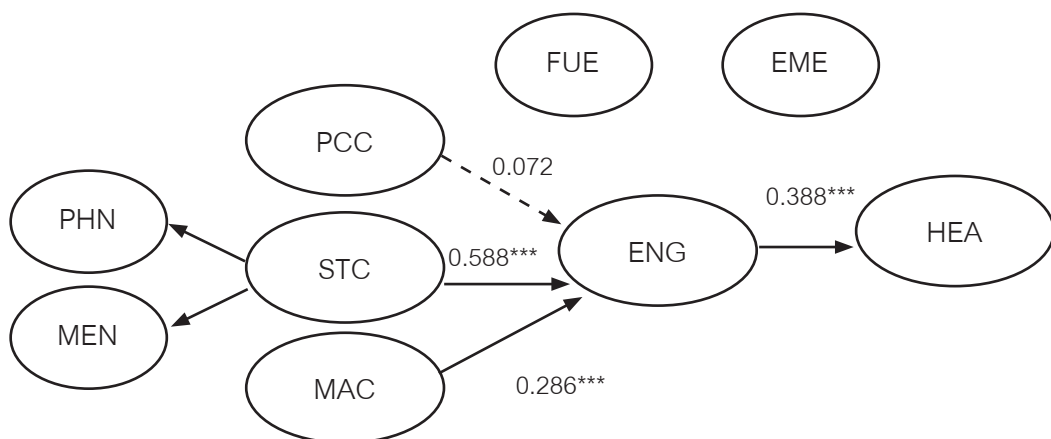
ผลการทดสอบ Chi-Square/df = 1.935	Fit Index (GFI) = 0.927 จัดว่าความเหมาะสมของ
Normed Fit Index (NFI) = 0.851	ตัวแบบในการแบ่งปัจจัยอยู่ในระดับดีโดยทุก
Normed Fit Index (PNFI) = 0.887	ตัวแปรในแต่ละปัจจัยมีค่าน้ำหนักในระดับน้อย
Fit Index (CFI) = 0.922	สำคัญและมีค่าน้ำหนักมาตรฐานสูงกว่า 0.7 ทุก
Residual (RMR) = 0.041, Root Mean Square	รายการ
Error Average (RMSEA) = 0.079	Goodness of

3.2 การปรับตัวแบบสมการโครงสร้างเพื่อความเหมาะสมของตัวแบบ

Chi-Square = 984.602, df= 421, Chi-Square/df= 2.339, p-value = .000
NFI= .815, CFI=.884, RMSEA = .078, RMR = .048

ภาพที่ 2 ผลการปรับตัวแบบเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 3 น้ำหนักของเส้นสัมประสิทธิ์มาตรฐานปัจจัยตามกรอบแนวคิด

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์	t-test	สรุปผล
STC-> ENG	0.588***	3.466	STC ส่งผลเชิงบวกต่อ ENG
PCC -> ENG	0.072	0.330	PCC ไม่ส่งผลต่อ ENG
HAC -> ENG	0.286***	4.909	HAC ส่งผลเชิงบวกต่อ ENG
ENG -> HEA	0.388***	4.484	ENG ส่งผลเชิงบวกต่อ HEA

หมายเหตุ: *p=.05, ** p=0.01, ***p=0.001

จากตารางที่ 2 สรุปผลดังนี้ ปัจจัย STC มี และปัจจัย ENG มีอิทธิพลต่อ HEA
อิทธิพลต่อ ENG ปัจจัย HAC มีอิทธิพลต่อ ENG

ตารางที่ 3 ค่าดัชนีความกลมกลืนเหมาะสมจากการวิเคราะห์ด้วยแบบตามกรอบแนวคิด

ดัชนี	ค่า	ค่า Good Fit	อ้างอิง
Chi Square	984.602	-	-
Degree of Freedom	421	-	-
χ^2 / df	2.339	≤ 3.00	Good fit Wheaton et al., (1997)
RMSEA	0.078	< 0.08	Mediocre fit MacCallum et al., (1996)
NFI	0.815	> 0.90	Mediocre fit Bollen (1990); Hu & Bentler (1999)
CFI	0.884	> 0.90	Mediocre fit Hu & Bentler (1999)
GFI	0.831	> 0.90	Mediocre fit Sharma et al., (2005)
AGFI	0.804	> 0.90	Mediocre fit Sharma et al., (2005)
IFI	0.885	> 0.90	Mediocre fit Miles & Shevlin (2007)
RFI	0.860	> 0.90	Mediocre fit Gerbing & Anderson (1993), Hu & Bentler (1999), Marsh et al., (2004)
RMR	0.048	< 0.05	Good fit Byrne (1998); Diamantopoulos & Siguaw (2000)

หมายเหตุ: การอ้างอิงปรากฏในงานของ Hooper, Coughlan & Mullen (2008)

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบในตัวแบบโดยใช้ค่ามาตรฐานความกลมกลืน 9 ค่าปรากฏว่า ผลผ่านเกณฑ์ดีมาก 2 ค่า (Good fit) ผลผ่านเกณฑ์ปานกลาง (Mediocre fit) มี 7 ค่า ส่วนที่ไม่นำมาคิดคือค่า p ทั้งนี้เนื่องจากการใช้ค่า p -value > 0.05 เป็นการตรวจสอบความเหมาะสม มักไม่ใช้กันด้วยเหตุผลที่ค่าดังกล่าวมักจะไม่ใช่เกียรตินั้นกับ

สาเหตุสองประการ คือความซับซ้อนของตัวแบบ (จำนวนตัวแปรเชิงประจักษ์ และตัวแปร Construct) และขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยทั่วไป ค่า p -value > 0.05 จึงมักไม่ใช้กันในการตัดสินใจ (Schlarmelleh-Engel et al. 2003; Vandenberg, 2006) ดังนั้นผลการวิเคราะห์ตัวแบบกรอบแนวคิดถือว่าความเหมาะสมอยู่เกณฑ์พอใช้

ตารางที่ 4 อิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวม (คิดจากค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน)

		PCC	STC	HAC	ENG
ENG	DE	0.063	0.691	0.324	NA
	IE	NA			NA
	TE	0.063	NA	NA	NA
HEA	DE	NA	0.691	0.324	0.414
	IE	0.026	0.286	0.134	NA
	TE	0.020	0.266	0.134	0.414

จากตารางที่ 4 สรุปผล ปัจจัย STC มีอิทธิพลรวมต่อ HEA ขนาดสูงสุด คือ 0.286 ซึ่งสูงกว่า PCC ถึง 11 เท่า โดย ENG ซึ่งเป็นปัจจัยคนกลาง มีอิทธิพลรวม 0.414 มีนัยสำคัญต่อ HEA ทั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัย ENG และ HEA มีค่า 0.665, 0.234 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก และระดับต่ำ (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า 0 - 1 โดยมีเกณฑ์ประเมินดังนี้ 0 - 0.19 ต่ำมาก (very weak), 0.2 - 0.39 ต่ำ (weak), 0.40 - 0.59 ระดับปานกลาง (moderate), 0.6 - 0.79 ระดับมาก (strong) และ 0.8 - 1 ระดับมากที่สุด (very strong) (Stanton, 2001)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยการจัดการทั้ง 3 ปัจจัย ปัจจัยคนกลางด้านความผูกพันและปัจจัยผลคือสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยการจัดการด้านการดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person Centered Care: PCC) ในกลุ่มตัวอย่างนี้ไม่มีผลต่อปัจจัยความผูกพันเหมือนเช่นงานวิจัยอื่นดังเช่น Whitaker (2014); Clive et al. (2018) Livingston et al. (2019) เป็นเพราะความแตกต่างในกลุ่มประชากรที่ศึกษาโดยงานวิจัยที่กล่าวมานี้ศึกษากับผู้ป่วยในโรงพยาบาล ซึ่งการฝึกอบรมผู้ให้บริการในมิติของการเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางและการจัด

กิจกรรมที่เน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางส่งผลต่อคุณภาพชีวิต (Quality of life) ความมั่นคงทางอารมณ์และภาวะทางจิตของผู้ที่มีภาวะสมองเสื่อมในบ้านพักคนชรา ส่วนงานศึกษานี้ประชากรเป็นเพียงผู้สูงอายุและยังมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้ สิ่งที่ต้องการในเข้ามาอยู่คือความปลอดภัย และบริการสำหรับผู้สูงอายุ การมาอยู่ในโครงการก็เปรียบเสมือน ที่อยู่ทั่วไปแต่มีลักษณะพิเศษคือ การมาอยู่ในกลุ่มสังคมวัยเดียวกัน ที่มีความต้องการคล้ายกัน (Ronzina, 2010)

ในส่วนของการจัดการด้านการดูแลที่มีมาตรฐาน (Standardization Care) ผลการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างพบว่าปัจจัย STC มีอิทธิพลต่อความผูกพัน (Engagement) ทั้งนี้เพราะสินค้าหรือบริการทุกชนิดล้วนแล้วแต่ต้องมีคุณภาพที่ดีตามมาตรฐานที่กำหนดบนเงื่อนไขของราคาที่แตกต่างกัน (Banabakova, 2013, p. 20) จึงจะเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค การดูแลที่มีมาตรฐานในธุรกิจการให้ที่อยู่อาศัยตลอดจนการดูแลด้านอื่นๆ กับผู้สูงอายุอย่างครบวงจร มีความซับซ้อน จากในตัวผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงการดูแลความปลอดภัยอย่างรอบด้าน ธุรกิจนี้จึงมีความแตกต่างกับการให้บริการอื่นๆ เช่น การดูแลรักษาในโรงพยาบาล หรือการเข้าพักโรงแรม ทั้งนี้เพราะระยะเวลาและการบริการก็ต่างกัน ส่งผลให้การจัดการธุรกิจนี้ต้องทำแบบมืออาชีพ ดังนั้นด้วยเหตุที่องค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลโครงการนี้มาจากมืออาชีพทางด้านการพยาบาล จึงส่งผลให้ปัจจัยนี้มีอิทธิพลผ่านปัจจัยความผูกพันจนถึง ความมีสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ

ปัจจัยการจัดการสุดท้ายคือปัจจัยการดูแลอย่างสอดคล้องประสาน (Harmony Care) มีอิทธิพลต่อความผูกพัน (Engagement) ทั้งนี้สนับสนุนงานวิจัยของการดูแลอย่างสอดคล้องประสานในธุรกิจบริการ มีผลกับการสร้างความผูกพันและความภักดีของลูกค้าจากการจัดการกิจกรรมในห่วงโซ่บริการได้อย่างสิ้นไหล โดยยังคงไว้ซึ่งบริการที่มีคุณภาพ มีความสม่ำเสมอ สร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ทำให้มูลค่าจากความภักดีของลูกค้า และคุณค่าต่อองค์กรในด้านภาพลักษณ์ ความเชี่ยวชาญในธุรกิจ การสร้างความรู้สึทางด้านบวกต่อลูกค้า ถือเป็นเรื่องสำคัญของนักการตลาดที่ต้องใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสม และเป็นการทำการตลาดในเชิงรุก (Proactive Marketing) (Gentile et al., 2007) รวมทั้งสนับสนุนงานศึกษาของ Walker และ Avant (2005) การสร้างทีมในการทำงานเพื่อดูแลสุขภาพ ด้วยการรวมกลุ่มสหวิชาชีพ การเปิดรับการสื่อสารความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การแบ่งปันความรู้และการทำความเข้าใจในบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ในทีม และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ลำดับถัดมาคือกระบวนการ นำพลังมาร่วมในการทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์ การร่วมมือกันและการตัดสินใจร่วมกัน

งานวิจัยนี้ยังมีข้อค้นพบใหม่ว่าปัจจัยความผูกพันเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่าง ปัจจัยการดูแลอย่างมีมาตรฐาน กับสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ และ ปัจจัยความผูกพันเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่าง ปัจจัยการดูแลอย่างสอดคล้องประสาน กับสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ ซึ่งข้อค้นพบนี้ต่างจากงานวิจัยในอดีตที่ว่า ความพึงพอใจเป็นปัจจัยส่งผ่านจากบริการ

ที่ดีไปยังปัจจัยอื่น เช่น ความผูกพัน ความภักดีต่อ
ตัวสินค้า (Armstrong & Kotler, 1996;
Kandampully & Suhartanto, 2000)

ข้อจำกัด

การศึกษานี้อยู่ในขอบเขตที่จำกัดคือ
ศึกษาโครงการสวางคินเวศเพียงโครงการเดียวและ
ขนาดประชากรมีเพียง 223 คน ดังนั้นผลการศึกษา
จึงมีข้อจำกัดในลักษณะอาจจะยังไม่เป็นความรู้
ทั่วไป (generic knowledge) รวมทั้งการกำหนด
ขอบเขตการศึกษาในขอบเขตของปัจจัยที่ใช้เฉพาะ
เรื่องหลักการดูแลในมิติต่างๆ ส่งผลให้การวิจัย
จึงยังขาดมิติของปัจจัยบริหารอื่นในการทำธุรกิจ
เพื่อสังคม เช่น การรับรู้เรื่องคุณค่าทางเศรษฐศาสตร์
(economic value) และ คุณค่าทางสังคม (social
value) รวมทั้งยังขาดประเด็นเรื่องของกลยุทธ์
ทางการตลาดของธุรกิจลักษณะนี้

ข้อเสนอแนะ

ประโยชน์เชิงการจัดการและทางทฤษฎี

1. นำความรู้ไปสนับสนุนการจัดการธุรกิจ
บริการดูแลผู้สูงอายุในอุตสาหกรรมบริการ
โดยใช้ปัจจัยการจัดการทั้ง 3 ด้านนี้ เพื่อให้เกิด
ผลลัพธ์การมีสุขภาพดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย
และจิตใจ หมายความว่า ในกรณีของการทำธุรกิจ
เพื่อสังคมดังกล่าว ซึ่งมีความแตกต่างจากการดูแล
คนไข้ในโรงพยาบาล เพราะลักษณะของธุรกิจ
เป็นการบูรณาการระหว่างการบริหารที่พักอาศัย
กับการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อผู้สูงอายุทั้งด้าน
สุขภาพและจิตใจ จึงมีลักษณะพิเศษระหว่าง ธุรกิจ
สองแบบมาควบรวมด้วยกัน การบริหารจึงต้อง

มุ่งเน้น ทางด้านบุคคลที่อยู่อาศัย และทรัพยากร
เกื้อหนุนในกลุ่มผู้สูงอายุ

2. ผลที่ได้สามารถนำไปขยายฐานทฤษฎี
อันได้แก่ ทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย (Goal Setting
Theory) ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (A Theory
of Reasoned Action) ทฤษฎีโอกาส (Prospect
Theory) ทฤษฎีความผูกพัน-ความไว้วางใจ
(Commitment-Trust Theory) ที่เกี่ยวข้องกับการ
จัดการธุรกิจบริการ และ Tuckman's Model ในมิติ
ของการทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพในการบริการ
รวมทั้งการบริหารเชิงสุขภาพในมิติของการทำธุรกิจ
เพื่อสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

3. การนำผลการวิจัยไปส่งเสริมองค์กร
ที่มีแรงงานผู้สูงอายุในด้านทุนทางปัญญา องค์กร
ที่มีบุคลากรผู้สูงอายุ ควรใช้แนวทางความร่วมมือ
กับธุรกิจเพื่อผู้สูงอายุในภาคเอกชน มีมาตรการ
ด้านสวัสดิการขององค์กรเข้าสนับสนุน เพื่อรักษา
ทุนทางปัญญาจากบุคลากรผู้สูงอายุ (knowledge
retention) ด้วยการจัดการสนับสนุนเรื่องที่พักให้
เหมาะสมในรูปแบบของสวัสดิการเพื่อจูงใจ
บุคลากรกลุ่มนี้ที่ส่วนใหญ่ต้องการความเป็นอิสระ
จากครอบครัว และสอดคล้องกับลักษณะของสังคม
ไทยในปัจจุบันที่ครอบครัวเป็นแบบเชิงเดี่ยวมากขึ้น
งานวิจัยในอนาคต

จากข้อจำกัดดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นเพื่อ
ขยายผลงานวิจัยให้กว้างและลึกขึ้น ควรมีการ
ขยายกรอบการศึกษาในมิติของการบริหารด้านอื่น
นอกจากการดูแล เช่น ภาพลักษณ์ขององค์กรที่ทำ
ธุรกิจ (Corporate Image) ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ
ในลักษณะที่เป็นธุรกิจเพื่อสังคม ปัจจัยการจัดการ
ฐานกิจกรรม (Activity Based Management) ทั้งนี้

เพราะปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งการเลือกเข้าอยู่อาศัยในโครงการ รวมทั้งการเพิ่มปัจจัยคั่นกลาง เช่น ความผูกพันทางสังคม (Social Commitment) และความผูกพันจากการมีชีวิตร่วมกัน (Freedom Commitment) เข้าร่วมในการศึกษา นอกจากนี้ ในกรณีของกลุ่มสูงอายุที่มีรายได้ต่ำหรือปานกลาง ก็ควรมีการศึกษาตัวแบบธุรกิจ (business model) ที่เหมาะสม เพื่อสังคมสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าว ในลักษณะที่เรียกว่าการดูแลโดยชุมชน (community care)

REFERENCES

- Andonova, V. & Ruiz-Pava, G. (2016). The role of industry factors and intangible assets in company performance in Colombia. **Journal of Business Research**, 69, pp. 4377-4384.
- Antonia M. García-Cabrera, Ana M. Lucia-Casademunt, Deybbi Cuéllar-Molina & Laura Padilla-Angulo. (2018). Negative work-family/family-work spillover and well-being across Europe in the hospitality industry: The role of perceived supervisor support, **Tourism Management Perspectives**, 26(39), 39-48.
- Armstrong, G. & Kotler, P. (1996). **principles of marketing** (7th ed.). India: Prentice-Hall.
- Arvidson, M., Lyon, F., McKay, S., & Moro, D. (2013). Valuing the social: The nature and controversies of measuring social return on investment (SROI). **Voluntary Sector Review**, 4(1), 3-18.
- Baker, D. P., Day, R., & Salas, E. (2006). Teamwork as an essential component of high-reliability organizations. **Health Services Research**, 41(4 Pt 2), 1576-98.
- Bielak, A. A., Anstey, K. J., & Christensen, H. (2012). Activity engagement is related to level, but not change in cognitive ability across adulthood. **Psychology Aging** 2012, 27(1), 219-228.
- Bharadwaj, S., Chauhan, S., & Raman, A. (2015). Impact of knowledge management capabilities on knowledge management effectiveness in Indian organizations. **The Journal of Decision Makers**, 40(4), 421-434.
- Cancer Care Ontario. (2016). Retrieve 30 December, 2019 from <https://www.cancercare.on.ca/>.
- Chen, E., Lee, W. K., Cavey, L., & Ho, A. (2013). Role models and the psychological characteristics that buffer low socioeconomic status youth from cardiovascular risk. **Child Development**, 84, 1241-1252.
- Cheryl, B., & Marion O'Brien. (2011). Mothers' Part-Time Employment: Associations With Mother and Family Well-Being. **Journal of Family Psychology**, 25(6), 895-906.

- Ciutiene, R., & Railaite, R. (2015). Age management as a means of reducing the challenges of workforce aging. **Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics**, 26(4), 391-397.
- Clive Ballard, Anne Corbett, Martin Orrell, Gareth Williams, Esme Moniz-Cook, Renee Romeo, Bob Woods, Lucy Garrod, Ingelin Testad, Barbara Woodward-Carlton, Jennifer Wenborn, Martin Knapp & Jane Fossey. (2018). Impact of person-centred care training and person-centred activities on quality of life, agitation, and antipsychotic use in people with dementia living in nursing homes: A cluster-randomised controlled trial Published: February 6, 2018 <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002500>
- Eric, J. T., Sexton, J. B., & Helmreich, R. L. (2003). Discrepant attitudes about teamwork among critical care nurses and physicians. **Critical Care Medicine**, 31(3), 956-960.
- Gentile, C., Spiller, N. & Noci, G. (2007). How to Sustain the Customer Experience: An Overview of Experience Components that Co-create Value With the Customer. **European Management Journal**, 25(5), 395-410.
- Hinterlong, J. E., Morrow-Howell, N. & Rozario, P. A. (2007). Productive engagement and late life physical and mental health: findings from a nationally representative panel study. **Research Aging**, 29(4), 348-370.
- Hollebeek Linda D., Srivastava Rajendra K. & Tom Chen. (2019). S-D logic-informed customer engagement: Integrative framework, revised fundamental propositions, and application to CRM. **Singapore Management University Institutional Knowledge at Singapore Management University**. Retrieved 12 December, 2019 from <https://ink.library.smu.edu.sg/>
- Hooper Daire, Coughlan Joseph & Mullen R. Michael. (2008). Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. Florida Atlantic University, Florida, USA. **Electronic Journal on Business Research Methods**, 6(1).
- Islene Araujo de Carvalho, JoAnne Epping-Jordan, Anne Margriet Pot, Edward Kelley, Nuria Toro, Jotheeswaran A Thiyagarajana & John R. (2017). **Organizing health-care services to meet older people's needs**. Bearda Publication: Bulletin of the World Health Organization; Type: Policy & practice Article ID: BLT.16.187617.
- Kandampully, J. & Suhartanto, D. (2000). Customer loyalty in the hotel industry the role of customer satisfaction and image. **International Journal of Contemporary Hospitality Management Decision**, 12(6), 346-351.

- Klassen, T. P, MacKay, J. M. & Moher, D. (2000). Community-based injury prevention interventions. **Future Child**, 10, 83-110.
- Kumar, V., Venkatesan, R., Bohling, T., & Beckmann, D. (2008). The power of CLV: managing customer lifetime value at IBM. **Marketing Science**, 27(4), 585–599.
- Lenka, U., Suar, D. & Mohapatra, P.K. (2009). Service quality, customer satisfaction, and customer loyalty in Indian commercial banks. **Journal of Entrepreneurship**, 18(1), 47-64
- Livingston, G., Barber, J., Marston, L., Stringer, A., Panca M., Hunter, R., Cooper, C., Laybourne, A., La Frenais, F., Reeves, S., Manela, M., Lambe, K., Banerjee, S., Rapaport, P. (2019). Clinical and cost-effectiveness of the Managing Agitation and Raising Quality of Life (MARQUE) intervention for agitation in people with dementia in care homes: a single-blind, cluster-randomised controlled trial. *Lancet Psychiatry*, 6(4), pp. 293-304. doi: 10.1016/S2215-0366(19)30045-8.
- Mahon, J., & Wartic, S. L. (2012). Corporate social performance profiling: Using multiple stakeholder perceptions to assess a corporate reputation. **Journal of Public Affairs**, 12(1), 12-28.
- Miller R. (2014). Combes G, Brown H, Harwood A. Inter-professional workplace learning: a catalyst for strategic change. **Journal of Interprofessional Care**, 28(3), 186-193.
- Nicholls, A. (2006). **The nature of social entrepreneurship**. in Nicholls, A. (Ed) *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*, Oxford University Press, Oxford.
- Osaro Erhabor & Teddy Charles. (2014). Harmony in health sector: A requirement for effective healthcare delivery in Nigeria. **Asian Pacific Journal of Tropical Biomedicine**, 7. DOI: 10.1016/S1995-7645(14)60196-6
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1994). Reassessment of expectations as a comparison standard on measuring service quality: Implications for further research. **Journal of Marketing**, 58, 111-124.
- Population Pyramids of the World from 1950 to 2100. Retrieved 23 December, 2019, from <https://www.populationpyramid.net/thailand/2050/>
- Robert, F. S. (1989). Role Model Performance Effects on Development of Entrepreneurial Career Preference. **Entrepreneurship: Theory & Practice**, 13(3), 53-71.

- Ronzina, M. (2010). Standards of customer service as a part of the corporate culture of the organization. Retrieve 30 December, 2019 from <http://pda.tr200.biz/referat/menedjment/?referat=83192&page=1>.
- Rossmann, A., Ranjan, K. R., & Sugathan, P. (2016). Drivers of user engagement in eWoM communication. **Journal of Services Marketing**, 30(5), 1–35
- Sawangnivet Project, Retrieved 15 November, 2019 from, <https://centralb.redcross.or.th/sawangkanives/>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures. **Methods of Psychological Research Online**, 8(2), 23-74.
- Sheehan, C., Cooper, B., Holland, P., & De Cieri, H. (2007). The relationship between HRM avenues of political influence and perceived organizational performance. **Human Resource Management**, 46(4), pp. 611-629.
- Sheeran, P., Klein, W.M.P., & Rothman, A.J. (2017b). Health behavior change: Moving from observation to intervention. **Annual Review of Psychology**, 68.
- Shemi, A. P. (2012). Factors affecting e-commerce adoption in small and medium enterprises: An interpretive study of Botswana. PhD Thesis, **Salford Business School, University of Salford, UK**. Retrieved February 24, 2018 from <http://core.ac.uk/download/pdf/9842780.pdf>.
- Small, B. J., Dixon, R. A., & McArdle, J. J. (2012). Do changes in lifestyle engagement moderate cognitive decline in normal aging? Evidence from the Victoria Longitudinal Study. **Neuropsychology**, 26(2), pp. 144-155.
- Stanton, Jeffrey M. (2001). Galton, Pearson, and the Peas: A Brief History of Linear Regression for Statistics Instructors. **Journal of Statistics Education**, 9 (3). <http://jse.amstat.org/v9n3/stanton.html>
- Timmons, J. A., & Stephen, S. (2008). **New venture creation: entrepreneurship for the 21st century**. New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Vandenberg, R. J. (2006). Statistical and Methodological Myths and Urban Legends. **Organizational Research Methods**, 9(2), 194-201.
- Walker, L. O. & Avant, K. C. (2005). *Strategies for Theory Construction in Nursing*, 4th edn. Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ.

- Westland, J.C. (2010). Lower bounds on sample size in structural equation modeling. **Electronic Commerce Research and Applications**, 9(6), 476-487.
- Whitaker, R., Fossey, J1., Ballard, C., Orrell, M., Moniz-Cook, E., Woods, R. T., Murray, J., Stafford, J., Knapp, M., Romeo, R., Carlton, B. W., Testad, I., Khan, Z. (2014). **Improving Well-being and Health for People with Dementia (WHELD): study protocol for a randomised controlled trial.** doi: 10.1186/1745-6215-15-284.

Research Article

การติดตามประเมินผลและการผลักดันการใช้ประโยชน์โครงการวิจัยด้าน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2560

Monitoring, Evaluating and Furthering the Commercial Usage of Tourism and Hospitality Industry Research Projects in 2017

จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์^{1*} ยุกต เป็ญจรงค์กิจ² จุฑาทิพย์ พหลภาคย์³ จัตุรวิ คงดี้⁴

หลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1*}

คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย²

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย³

สาขานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย⁴

Economics Program, Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand^{1*}

Communication Arts and Management Innovation, National Institute of Development Administration,

Bangkok, Thailand²

Marketing Program, Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand³

Communication Arts Program, Faculty of Management Science, Suan Sunandha Rajabhat University,

Bangkok, Thailand⁴

Email: dr.jackky@hotmail.com^{1*}

Received: 2020-02-02

Revised: 2020-07-16

Accepted: 2020-09-05

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ให้ทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผล และ ผลักดัน ผลผลิตงานวิจัย โครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการปี 2560 ซึ่งผลการศึกษาพบว่า โครงการวิจัยส่วนใหญ่ มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคเหนือ โดยเฉพาะเขตพัฒนาการท่องเที่ยว “อารยธรรมล้านนา” ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ผลผลิต ที่ได้รับการวิจัยส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ข้อเสนอแนะ เชนโยบาย แนวทางการพัฒนา รวมทั้งยังทำให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการ แข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

ผลการวิเคราะห์ พบว่า โครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการที่ได้รับงบประมาณ สนับสนุนจาก วช. ร่วมกับ สกสว. ปี 2560 มีการดำเนินการสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ

ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2560-2564) ตามยุทธศาสตร์ที่ 1, 3 และ 6 สอดคล้องกับตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ไทย พ.ศ. 2558 – 2560 ยุทธศาสตร์ที่ 3 มากที่สุด นอกจากนั้นยังดำเนินการสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) พบว่าเป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่ 1 มากที่สุด รวมถึงแผนยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2560 - 2564 พบว่าเป็นไปตาม ยุทธศาสตร์ที่ 4 มากที่สุด โดยผลการวิจัยยังเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พบว่าเป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่ 2 มากที่สุด และยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 อีกด้วย

ในส่วนของผลการติดตามและประเมินผล พบว่า การสนับสนุนทุนวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2560 โดย วช. และ สกว. ก่อให้เกิด ผลสัมฤทธิ์ในเชิงบวก ในมิติทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และได้ผลผลิตงานวิจัยที่โดดเด่น และคณะนักวิจัยรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพในการทำวิจัยมากขึ้น นอกจากนั้นคณะวิจัยได้ดำเนินการเพื่อผลักดันผลผลิตโครงการวิจัยด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการมีศักยภาพไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ปี 2560 จำนวน 2 เรื่อง โดยมีการนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์แล้วในงาน WTM 2016 และเป็นแผนงานที่นำไปเสนอขายใน WTM 2017 และอีก 1 แผนงานจะเป็นการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ในประเทศ อีกทั้งได้มีการพัฒนาโมเดลต้นแบบกระบวนการผลักดันผลผลิตงานวิจัยด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การติดตาม, ประเมินผล, การผลักดันการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์, โครงการวิจัยด้าน อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ

ABSTRACT

This research project is supported by the National Research Council of Thailand in (NRCT) coordination with the Thailand Science Research and Innovation (TSRI) to monitor, evaluate, and drive research productivity Tourism and Hospitality Industry Research Projects in the year 2017. The study found that Tourism and Hospitality Industry Research Projects mostly aim to tourism development in the northern region, especially in the tourism development zone “Lanna Civilization” by studying cultural and historical tourism. Most of the findings are beneficial as the suggestions to be used to formulate strategies, policy suggestions, development guidelines, leading to important body of knowledge to enhance the competitiveness of Thai tourism industry.

The analytic results also indicated that Tourism and Hospitality Industry Research Projects funded by the National Research Council of Thailand in coordination with the Thailand

Research Fund in the year 2017 have been implemented in accordance with Strategies 1,3, and 6 of the 9th National Research Strategy (2017-2021), and Strategy 3 of Thai Tourism Strategy in 2015 – 2017. In addition, the said projects also have been implemented to be in line with the 2nd National Tourism Development Plan (2017 - 2021) and the most influential strategy was Strategy 1. Their implementations also have been consistent with the National Tourism Research Strategy Plan in 2017 – 2021 and the most influential strategy was Strategy 4. Furthermore, the findings of these research projects were in response to the 20-Year National Strategy and the most influential strategy was Strategy 2. These projects also were consistent with Strategy 3 of the 12th National Economic and Social Development Plan (2017-2021).

In terms of monitoring and evaluation, the fund support of Tourism and Hospitality Industry Research Projects by the National Research Council of Thailand in coordination with the Thailand Research generated positive achievements in the economic, cultural and environmental dimensions, as well as outstanding research works and a group of young researchers with thither potential to do research.

Furthermore the researchers have driven to generate productivity as two tourism and hospitality industry research projects with higher potential towards commercial benefits in the year 2017. These research projects have been used commercially for the WTM 2016 event and as a plan to be presented in WTM 2017 and another one more plan will be commercially used in the national level. Besides, a model for the process of driving the research output in the tourism and hospitality industry has been developed to generate concretely commercial benefits.

Keyword: Monitoring, Evaluating, Furthering the Commercial Usage, Tourism and Hospitality Industry Research Projects

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม องค์การการท่องเที่ยวโลกได้พยากรณ์ว่าในปี พ.ศ. 2563 น่าจะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเป็นจำนวนถึง 1,600 ล้านคน (Office of Permanent Secretary Ministry of Tourism and Sports, 2007)

จากการประมาณการอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนา คาดว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 ต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอุตสาหกรรมมีอัตราเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2.5 ต่อปี นักท่องเที่ยวที่มีการเดินทางท่องเที่ยวในต่างประเทศมากที่สุด ได้แก่ นักท่องเที่ยว

จากเยอรมนี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส (Department of Tourism, 2014) ส่วนประเทศใหม่ ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวไปยังต่างประเทศในระดับสูง ได้แก่ ประเทศจีนและรัสเซีย และในปี 2563 นี้เองคาดว่าประเทศจีนจะมีความสามารถท่องเที่ยวได้มากที่สุด เป็นอันดับหนึ่งแทนประเทศฝรั่งเศสอีกด้วย (Department of Tourism, 2018) ทั้งนี้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวระยะไกลในสัดส่วนเพิ่มขึ้น คือ ประมาณร้อยละ 24 ซึ่งนักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญและสนใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงต้องเน้นให้ความสำคัญกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะด้านมากขึ้น (Choibamroong, 2015)

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และแก้ปัญหา ตระหนักดีถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคตอันใกล้ทั้ง วช. ร่วมกับ สกสว. จึงจัดสรรงบประมาณให้นักวิจัยศึกษาค้นคว้าและหาคำตอบด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 และสนับสนุนต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยศึกษาทั้งการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนการพัฒนาทุนมนุษย์ สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว

วัฒนธรรม และฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความปลอดภัยในการท่องเที่ยวและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

ทั้งนี้ในการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยให้เกิดสัมฤทธิ์ผล ควรประกอบด้วยกลไก 3 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาโจทย์วิจัยที่สามารถสนองความต้องการของผู้ใช้หรือผู้นำผลผลิตงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการประสพหรือสามารถนำผลผลิตงานวิจัยไปใช้พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (Suansri, 2003) 2) การติดตามและประเมินผลการดำเนินการวิจัยเพื่อให้นักวิจัยที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนสามารถดำเนินการวิจัยได้บรรลุเป้าหมายตามกำหนดและได้ผลผลิตตามที่คาดหวัง (Clark & Dawson, 2005) และ 3) การผลักดันผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (The Ministry of Tourism and Sports, 2015)

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการวิจัยของโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก วช. ร่วมกับ สกสว. ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการติดตามประเมินผลและผลักดันการใช้ประโยชน์โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2560 โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 แผนงานดำเนินการวิเคราะห์โครงการวิจัยที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนปี 2555-2560 เพื่อเป็นข้อสังเกตในการจัดสรรงบประมาณการวิจัยในปีต่อไป ส่วนที่ 2 โครงการ

ย่อยที่ 1 ติดตามและประเมินผลโครงการวิจัย
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2560 เพื่อ
การติดตามและประเมินผล อีกทั้งให้ข้อเสนอแนะ
การดำเนินงานวิจัยให้สัมฤทธิ์ผลตลอดจนการ
พัฒนาระบบการสนับสนุนทุนวิจัยของสำนักงาน
ประสานงานโครงการวิจัยอุตสาหกรรม
ท่องเที่ยวและบริการ สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.สทสว.) ส่วนที่ 3 โครงการย่อยที่ 2
ผลักดันโครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
และบริการปี 2560 ผู้การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
โดยผลักดันผลผลิตโครงการวิจัยที่ได้ เส้นทาง
ท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว หรือผลิตภัณฑ์ทางการ
ท่องเที่ยวใหม่ รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ
ที่มีศักยภาพสามารถนำสู่การใช้ประโยชน์เชิง
พาณิชย์ ทั้งนี้มุ่งหวังให้ผลผลิตแผนงานและ
โครงการย่อยเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ
สนับสนุนงบประมาณการวิจัยอุตสาหกรรม
ท่องเที่ยวและบริการในอนาคต และมุ่งหวังให้ได้
ผลผลิตงานวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและ
บริการตามกำหนดทุกแผนงาน รวมทั้งผลผลิตวิจัย
สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม
(Gartner, 1996) สร้างรายได้เพื่อพัฒนาให้
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยก้าวหน้าอย่างมั่นคง
และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงการวิจัยอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวและบริการที่ได้รับงบประมาณ
สนับสนุนปี 2560 จำแนกตามพื้นที่ ผลผลิต และ
ยุทธศาสตร์ของประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
ด้านการท่องเที่ยว

2. เพื่อติดตามและประเมินผลโครงการ
วิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการปี 2560

3. เพื่อผลักดันผลผลิตการวิจัยโครงการ
วิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการสู่การใช้
ประโยชน์เชิงพาณิชย์ปี 2560

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. การนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูล
จากการติดตามและประเมินผลไปใช้ประโยชน์
ในการกำหนดโจทย์วิจัยการจัดสรรงบประมาณ
และเป็นแนวทางในการบริหารจัดการทุนวิจัย เพื่อ
ใช้ในการปฏิรูปการบริหารจัดการทุนวิจัยท่องเที่ยว

2. หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ได้นำงาน
วิจัยโครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและ
บริการ ไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

3. ผลงานวิจัยสามารถช่วยภาครัฐ ภาค
อุตสาหกรรม-สถานประกอบการในการเพิ่มขีด
ความสามารถการแข่งขัน ด้านการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นชุดโครงการ
ประกอบด้วย แผนงานวิจัยที่ครอบคลุม 2 โครงการ
ย่อย ได้แก่ โครงการย่อย 1 การติดตามและประเมิน
ผลโครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและ
บริการปี 2560 และโครงการย่อย 2 การผลักดันการ
ใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์โครงการวิจัยอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวและบริการปี 2560 โดยมีขอบเขต
การวิจัยในภาพรวม ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาครอบคลุมการ
วิเคราะห์ และวิเคราะห์โครงการวิจัยอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยวและบริการ ร่วมกับ สกสว. ปี 2560 โดยจำแนกการวิเคราะห์ เชิงพื้นที่ เชิงผลผลิต และ เชิงยุทธศาสตร์ของประเทศที่เกี่ยวข้อง

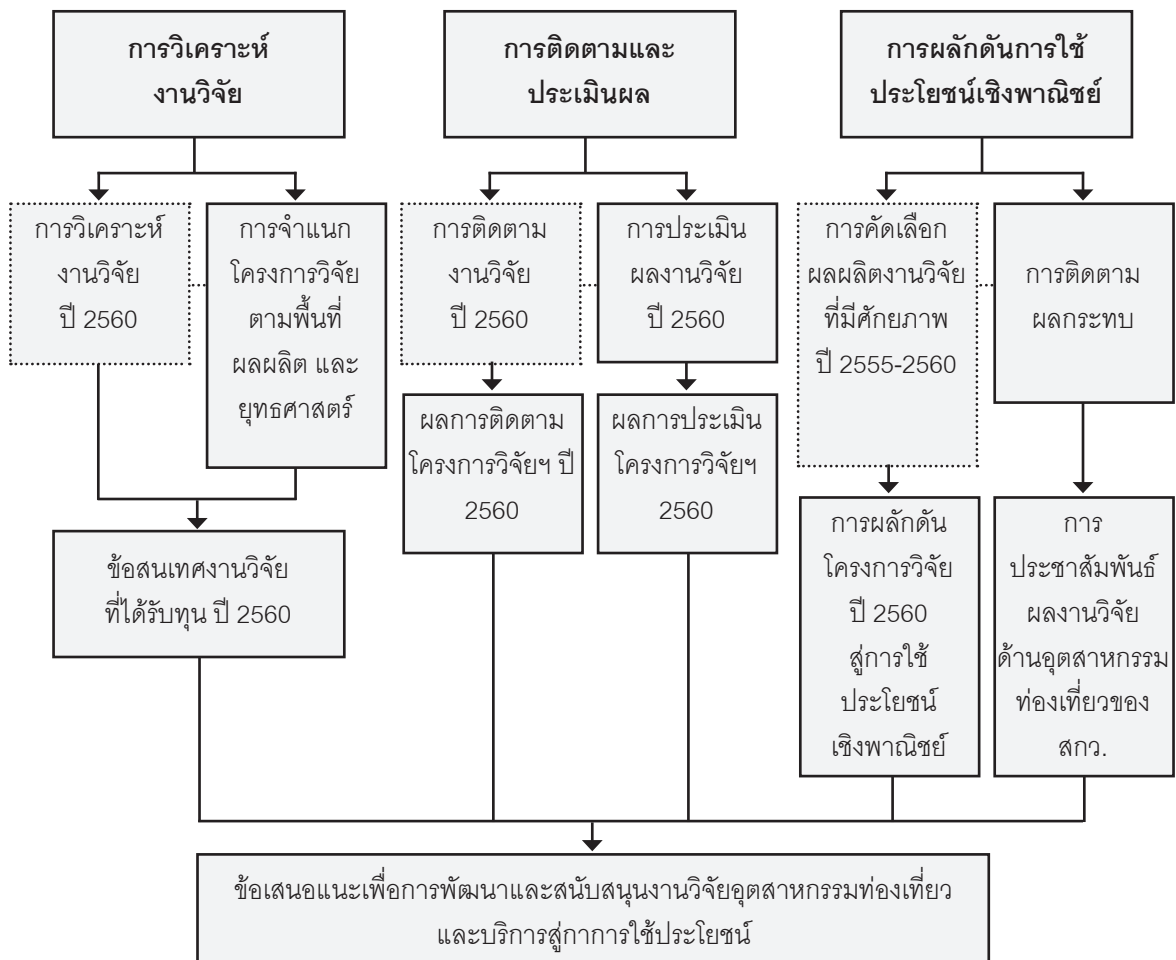
2. ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วย โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก วช. ร่วมกับ สกสว. ปี 2560 จำนวน 38 แผนงาน

3. ขอบเขตด้านเวลาระยะการทำวิจัย

จำนวน 12 เดือน ระหว่าง 1 มิถุนายน 2560 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2561

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

การวิจัยมุ่งผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิดและขั้นตอนในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ครอบคลุมตามกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1) การวิเคราะห์และวิเคราะห์โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการกลุ่มประชากร คือ โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากวช. ร่วมกับ สกว. ปี 2560 จำนวน จำนวน 38 แผนงาน

2) การติดตามและประเมินผลโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ปี 2560 กำหนดเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดประกอบด้วย

(1) ผู้อำนวยการแผนงานวิจัยและหัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ได้รับทุนสนับสนุนปี 2560 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยและผลการวิจัย

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) แต่งตั้งให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินแผนงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนปี 2560

3) การผลักดันผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ

(1) งานวิจัยด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2560

(2) การคัดเลือกผลการวิจัยเพื่อเชื่อมโยงสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์โดยคัดเลือกจากแผนงานวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ปี 2560

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบวิเคราะห์เชิงปริมาณสำหรับการวิเคราะห์ และวิเคราะห์โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2560 ซึ่งเป็นการวิจัยที่ใช้กระบวนการวิเคราะห์เอกสารแล้วนำมาบันทึกลงบนแบบบันทึกข้อมูลเชิงปริมาณที่มีลักษณะเป็นไฟล์คอมพิวเตอร์ของโปรแกรมสำเร็จรูปที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้ร่วมกับคู่มือลงรหัสในการบันทึกข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่เชิงผลผลิตและเชิงยุทธศาสตร์ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (ปี 2560 - 2564) 2) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย (พ.ศ. 2558 – 2560) 3) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และ แบบติดตามและประเมินผลปี 2560

3. การดำเนินการวิจัย

ในส่วนของการดำเนินการวิจัยของแผนงานฯ จะแบ่งการศึกษาเป็น 3 ส่วน คือ

1) การดำเนินการวิเคราะห์และจำแนกโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก วช. ร่วมกับ สกว. ปี 2560

2) การดำเนินการการติดตามและประเมินผลโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ปี 2560

3) การประเมินผลโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2555-2560 ร่วมกับโครงการย่อยที่2 เพื่อคัดเลือกโครงการวิจัยที่มีความโดดเด่นอันจะใช้เป็นต้นแบบของโครงการวิจัยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการที่สามารถผลักดันไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละของผลผลิตจากงานวิจัยจำแนกตามพื้นที่ ผลผลิตและยุทธศาสตร์ของประเทศที่เกี่ยวกับการวิจัยและการท่องเที่ยว รวมถึงการการใช้จ่ายเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อประเมินผลโครงการวิจัย

2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการวิเคราะห์วัตถุประสงค์การวิจัย ผลผลิตและผลลัพธ์จากการวิจัย รวมทั้งความเป็นไปได้ในการผลักดันผลผลิตงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินการวิจัยของแผนงานการติดตามประเมินผลและการผลักดันการใช้ประโยชน์โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ปี 2560 จะสรุปผลแยกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่ได้รับงบประมาณสนับสนุน ปี 2560

ผลการวิเคราะห์โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2560 จำนวน 38 แผนงาน จำแนกตามพื้นที่ ผลผลิต และยุทธศาสตร์ของประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านการท่องเที่ยว สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลสรุปการสังเคราะห์โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี พ.ศ.2560

ประเด็น เขตพัฒนาการท่องเที่ยว (คลัสเตอร์) ของไทย	สัดส่วนมากที่สุด อารยธรรมล้านนา (เชียงใหม่ เชียงราย)	สัดส่วนน้อยที่สุด มรดกโลกด้านวัฒนธรรม (ตาก กำแพงเพชรสุโขทัย พิษณุโลก)
ภูมิภาค	ภาคเหนือ (กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ น่าน พะเยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี)	เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน
รูปแบบการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์	การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการแต่งงานฮันนีมูน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น เขตพัฒนาการท่องเที่ยว (คลัสเตอร์) ของไทย	สัดส่วนมากที่สุด อารยธรรมล้านนา (เชียงใหม่ เชียงราย)	สัดส่วนน้อยที่สุด มรดกโลกด้านวัฒนธรรม (ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก)
ผลิตภัณฑ์	ยุทธศาสตร์/ข้อเสนอแนะ เชิงนโยบาย/แนวทาง	เว็บไซต์/แอปพลิเคชัน/ ระบบสารสนเทศ
องค์ความรู้	การเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันของอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวไทย	ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ ของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม
นโยบายและยุทธศาสตร์ การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2560 - 2564)	ยุทธศาสตร์ที่ 1,3 และ 6	ยุทธศาสตร์ที่ 2,4,5 และ 7
แผนยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 - 2560	ยุทธศาสตร์ที่ 3	ยุทธศาสตร์ที่ 1
แผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)	ยุทธศาสตร์ที่ 1	ยุทธศาสตร์ที่ 3
แผนยุทธศาสตร์การวิจัย การท่องเที่ยวแห่งชาติ ปี พ.ศ.2560 - 2564	ยุทธศาสตร์ที่ 4	ยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 3
ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี	ยุทธศาสตร์ที่ 2	ยุทธศาสตร์ที่ 1 และ 4
แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)	ยุทธศาสตร์ที่ 3	ยุทธศาสตร์ที่ 2

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์
ข้อมูลโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
และบริการที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก วช. ร่วมกับ
สกว. ปี 2560 จำนวน 38 แผนงาน จำแนกตาม

ยุทธศาสตร์ ผลผลิตการวิจัย พื้นที่การวิจัย และ
อื่นๆ สรุปได้ว่า โครงการวิจัยส่วนใหญ่ทำการศึกษา
ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยว (คลัสเตอร์) ของไทย
ในอารยธรรมล้านนามากที่สุด (ร้อยละ 20) แต่มี

การศึกษามรดกโลกด้านวัฒนธรรมน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.58) เมื่อพิจารณาในแง่ภูมิภาค พบว่า ภาคเหนือมีสัดส่วนมากที่สุด (ร้อยละ 22.75) ส่วนการศึกษาในพื้นที่เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านมี สัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 9.87) โดยมีผลผลิตการ วิจัยส่วนใหญ่อยู่ในรูปของยุทธศาสตร์/ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/แนวทางการพัฒนามากที่สุด (ร้อยละ 20) ผลผลิตในรูปของเว็บไซต์/แอปพลิเคชัน/ระบบสารสนเทศ มีสัดส่วนน้อยที่สุด

จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวพบว่า มีแผนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์มากที่สุด (ร้อยละ 23.44) แต่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการแต้ งงานอันนี้มนมีสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 0.52) และ เมื่อพิจารณาถึงองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมากที่สุด (ร้อยละ 38.73) โดยความปลอดภัยในการเดินทางท่อง เที่ยว และการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษของ นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มน้อยที่สุด (ร้อยละ 0.87) ตามลำดับ

ทั้งนี้คณะวิจัยยังได้ทำการสรุปผลการ วิเคราะห์โครงการวิจัย จำแนกตามยุทธศาสตร์ สรุปได้ว่าผลผลิตโครงการวิจัยส่วนใหญ่สอดคล้อง กับ 1) นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2560 - 2564) ตามยุทธศาสตร์ ที่ 1,3 และ 6 มากที่สุด (38 แผนงาน) 2) ยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 - 2560 ตาม ยุทธศาสตร์ที่ 3 มากที่สุด (23 แผนงาน) 3) แผน พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ตามยุทธศาสตร์ที่ 1 มากที่สุด (17 แผน

งาน) 4) แผนยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่ง ชาติ ปี พ.ศ. 2560 - 2564 ตามยุทธศาสตร์ที่ 4 มากที่สุด (26 แผนงาน) 5) ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ตามยุทธศาสตร์ที่ 2 มากที่สุด (35 แผนงาน) และ 6) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ตามยุทธศาสตร์ที่ 3 มากที่สุด (30 แผนงาน)

2. ผลการติดตามและประเมินผลโครงการ วิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปี 2560 วช. และสทสว. ให้การสนับสนุนทุนวิจัย 38 แผนงาน โดยศึกษาวิจัยตาม 6 กรอบวิจัย กระจาย งบประมาณและพื้นที่วิจัยทั่วประเทศ โดย ภาคใต้ ได้มากที่สุด ร้อยละ 32 ของทุนวิจัยทั้งหมด รองลง มาได้แก่ ภาพรวมของประเทศ (ร้อยละ 25) และ ภาคเหนือ (ร้อยละ 22) โดยภาคตะวันออก ภาค กลาง และภาคตะวันตก ได้รับงบประมาณ รวมกัน เพียงร้อยละ 7 เท่านั้น โดยมีการจัดสรรงบประมาณ ไปตามกรอบการวิจัยที่ 2 กรอบการวิจัยเพื่อพัฒนา ฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยใช้พื้นที่เป็น ตัวตั้ง ได้รับการจัดสรรงบประมาณมากที่สุด รองลงมาคือ กรอบวิจัยที่ 5 กรอบการวิจัยเพื่อแก้ไข ปัญหการท่องเที่ยวเชิงประเด็น และ กรอบวิจัย ที่ 3 กรอบการวิจัยเพื่อการจัดการการตลาดการ ท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์และพลวัตการ ท่องเที่ยวโลก โดยการอบวิจัยที่ 4 กรอบการวิจัย เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สู่มาตรฐานด้านคุณภาพ ได้รับงบประมาณน้อย ที่สุด

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์จากการ สนับสนุนทุนวิจัย พบว่า ผลผลิตของงานวิจัย โดยรวม ก่อให้เกิดผลเชิงบวก ในมิติทางเศรษฐกิจ

วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีผลผลิตงานวิจัยที่โดดเด่น อันเป็นผลมาจากการประเมินรางวัลงานฉบับสมบูรณ์ โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 1 แผนงาน คือ แผนงานการถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบพิพิธภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และระบบนำชมพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นต้นแบบสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน โดยมี อาจารย์เทพชัย ทรัพย์นิธิ เป็นผู้อำนวยการแผนงาน นอกจากนี้ ยังมีคณะนักวิจัยที่โดดเด่น จำนวน 7 โครงการ

การบริหารจัดการและผลการประเมินโครงการวิจัยปี 2560

ผลการสำรวจข้อมูลนักวิจัย จำแนกรายประเด็น ได้ดังนี้

1) ประสบการณ์การรับทุนจาก สกสว. และสถานะ นักวิจัย ส่วนใหญ่ เคยได้รับทุนจาก สกสว. ด้านการท่องเที่ยว โดยนักวิจัยที่เคยได้รับทุนวิจัยจาก สกสว. ด้านการท่องเที่ยว นั้น เคยมีสถานะทั้งผู้อำนวยการแผนงาน หัวหน้าโครงการย่อย และนักวิจัย แต่ส่วนใหญ่มีสถานะเป็นหัวหน้าโครงการย่อย

2) วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การวิจัยด้านท่องเที่ยว นักวิจัยส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกโดยนักวิจัยที่มีวุฒิการศึกษาด้านการท่องเที่ยวมีไม่มากนักแต่มีประสบการณ์การวิจัยด้านการท่องเที่ยวมากกว่า 5 ปี

3) การดำเนินการวิจัย พบว่าโครงการวิจัยส่วนใหญ่ เลือกประเภทงานวิจัยเชิงปริมาณและเลือกการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยในสัดส่วนเดียวกัน ซึ่งอาจจะอนุมานได้ว่าโครงการวิจัยส่วนใหญ่เน้นใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม โดยใช้ข้อมูลจากกลุ่ม

ตัวอย่าง และประชากรร่วมกัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ นั้นได้มาโดยการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาส่วนแผนงานที่ศึกษาเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา และบางแผนงานวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมด้วยสถิติอ้างอิง

4) การบริหารจัดการโครงการวิจัย จากการสำรวจข้อมูลโครงการวิจัยพบว่า โครงการวิจัยส่วนใหญ่มีการวางแผนงานดี มีการแบ่งงานกัน และ โดยส่วนใหญ่ นักวิจัยในโครงการจะให้ความร่วมมือในการทำงาน รวมถึง ร่วมมือในการทำงานกับแหล่งทุนเป็นอย่างดี และเมื่อดำเนินการวิจัยแล้ว โครงการวิจัยมีกระบวนการติดตามและควบคุมในระดับมาก และที่สำคัญโครงการวิจัยเกือบทุกโครงการมีการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ เฉลี่ยโครงการละ 2 คน

5) ระบบการติดตามและประเมินผล พบว่า จากผลการประเมินการนำเสนอรายงานความก้าวหน้า รอบ 2 เดือน และ 6 เดือน และร่างรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยส่วนใหญ่ได้ผลการประเมินในระดับปานกลางถึงดี เป็นส่วนใหญ่ในทุก ๆ ประเด็น ทั้งในแง่การนำเสนอ การรับฟังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ การปรับปรุงแก้ไขความก้าวหน้าในการดำเนินการวิจัย รวมถึงความสำเร็จของการดำเนินการวิจัยตามแผนงานและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

3. ผลการดำเนินการเพื่อผลักดันผลผลิตโครงการวิจัยด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ปี 2560

ผลการดำเนินการเพื่อผลักดันผลผลิตโครงการวิจัยด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ปี 2560 พบว่า แผนงานที่มีศักยภาพและได้รับคัดเลือกนำไปสู่การผลักดันการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ได้แก่ 1) แผนงานวิจัย เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในพื้นที่บริการศูนย์การเรียนรู้บ้านนาโต อำเภอมะป้าหลวง จังหวัดเชียงราย (ทุนวิจัยปี 2559) ผลจากการผลักดันผลผลิตการวิจัย การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ ในพื้นที่บริการศูนย์การเรียนรู้บ้านนาโต อำเภอมะป้าหลวง จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยผู้ร่วมทดสอบเส้นทาง จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยนักวิจัยเจ้าของผลงาน ผู้ประกอบการ และคณบดีนักวิจัยโครงการ การผลักดันผลผลิตการวิจัยด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ 2) แผนงานวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน ปี 2556 (ทุนวิจัยปี 2556)

ผลจากการผลักดันแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ โดยส่วนแรกจะเป็นการสำรวจเส้นทาง และส่วนที่ 2 เป็นการทดสอบเส้นทาง โดยมีการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงผลผลิตการวิจัยจาก 3 แผนงานวิจัย คือ แผนงานวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา แผนงานวิจัย เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุดรธานี และแผนงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการตลาด

ที่เหมาะสมสำหรับสินค้าการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น (Local Experience) ของประเทศไทย ภายใต้โครงการ The LINK ผลจากการผลักดันผลผลิตการวิจัย ใน 3 แผนงานข้างต้น เป็นกิจกรรมการสำรวจเส้นทางที่บูรณาการกันในพื้นที่เชื่อมโยงของ 3 พื้นที่วิจัย เพื่อจัดเตรียมโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้อนรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานกรุงเทพฯ สาธารณรัฐเข็กตามกรอบความร่วมมือ สกสว. และ ททท. ทั้งนี้ตามเส้นทางดังกล่าว ได้มีการเชื่อมโยงในพื้นที่การวิจัย จำนวน 3 แผนงาน ดังที่กล่าวมานอกจากนั้นคณะวิจัยยังได้มีการพัฒนาโมเดลต้นแบบกระบวนการผลักดันผลผลิตงานวิจัยด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ สู่อการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม เกิดเป็นโมเดลการผลักดันผลผลิตงานวิจัยด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ที่พัฒนาจากการดำเนินงานผลักดัน ตั้งแต่ปี 2557-2560 เพื่อเป็นต้นแบบในการผลักดันผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

การติดตามผลกระทบภายหลังจากที่มีการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์แล้ว ได้แก่ แผนงานการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ ในพื้นที่บริการศูนย์การเรียนรู้บ้านนาโต อำเภอมะป้าหลวง จังหวัดเชียงราย (ระยะที่ 1-2) พบว่า การรวมกลุ่มชมรมชีววิถี : ในโครงการศูนย์การเรียนรู้บ้านนาโต ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพฯ แหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรแบบพอเพียงของนักเรียนและนักศึกษาได้มุ่งเน้นกิจกรรมสำคัญ คือ การบริหารจัดการ

“ชมรมชีววิถี” โครงการศูนย์การเรียนรู้บ้านนาโต ตามพระราชดำริ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย 2. เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพให้กับคนในชุมชน 3. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 4. อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี และ 5. สร้างรายได้เสริม

การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื้อหาที่คัดเลือกมานำเสนอ จะเป็นเนื้อหาเด่นที่ผลผลิตการวิจัยได้มีการเชื่อมโยงไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์แล้วในงาน WTM 2016 และเป็นแผนงานที่กำลังจะนำไปเสนอขายใน WTM 2017 นี้ ประกอบด้วย 4 แผนงาน คือ 1) แผนงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพล้านนาตะวันออก เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง 2) แผนงานวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ ในพื้นที่บริการศูนย์การเรียนรู้บ้านนาโต อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ปี 2559 3) แผนงานวิจัย เรื่อง การบริหารและจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน ปี 2556 และอีก 1 แผนงาน จะเป็นการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ในประเทศ คือ แผนงานวิจัย เรื่อง การศึกษาการใช้เรือพลังงานแสงอาทิตย์สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพมหานคร

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์โครงการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และบริการ สามารถอภิปรายผลกระทบทจากผลผลิตงานวิจัยตามตามมิติต่างๆ ดังนี้

มิติด้านเศรษฐกิจผลผลิตของแผนงานและโครงการวิจัยส่งผลให้เกิดแนวทางในการจัดการ/

ดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมด้านอาหาร ทั้งในด้านกลยุทธ์ กลวิธี อาทิ ข้อเสนอในการจัดทำเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน พิพิธภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ และช่องทางประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนและสามารถแข่งขันได้ต่อไป

นอกจากนั้น ผลผลิตของงานวิจัยได้นำเสนอภาพอนาคตของงานการท่องเที่ยวไทยเพื่อประยุกต์ใช้ในการคาดการณ์หรือการวางแผนในอนาคตได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยผลผลิตดังกล่าวเกิดประโยชน์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการการท่องเที่ยวโรงแรม ให้มีความสอดคล้องกับฐานทรัพยากร บริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้บริโภค และบูรณาการให้เกิดความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอื่นๆ ได้

มิติด้านสังคมพบว่าผลผลิตของแผนงานและโครงการวิจัยส่งผลให้เกิดแนวทางการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแนวทางการตลาดสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น (Local Experience) แนวทางในการจัดการความปลอดภัยของการท่องเที่ยวทางถนน รวมไปถึงการบริหารจัดการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนั้นผลผลิตของงานวิจัยยังทำให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเป็นต้นแบบในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิเช่น แนวทางในการจัดทำต้นแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบพิพิธภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ และระบบนำชม

พิพิธภัณฑ์โดยได้นำกิจกรรมที่ชุมชนได้เข้ามา มีส่วนร่วม ซึ่งนอกจากจะสร้างให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวแล้วยังทำให้เกิดความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของคนในแต่ละชุมชนในพื้นที่ และเกิดการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน รวมทั้งเป็นการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน ทำให้เกิดงานในพื้นที่ซึ่งนำไปสู่การทำให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้นในชุมชน อีกทั้งยังให้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษ การเข้าถึงเทคโนโลยี รวมถึงความรู้ความสามารถในด้านอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ยังทำให้คุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ดีขึ้น ว่าจะเป็นในด้านการศึกษา และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

มิติด้านวัฒนธรรม พบว่าผลผลิตของแผนงานและโครงการวิจัยส่งผลให้เกิดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับมุสลิม แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวข้ามแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวสองฝั่งโขง แนวทางการพัฒนาแบรนด์แหล่งท่องเที่ยวของภูมิภาคที่ยั่งยืน แนวทางการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวทางการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน ซึ่งผลผลิตที่ได้จากการทำวิจัยในครั้งนี้สามารถทำให้ได้เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ โดยการนำเอาวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่มาสร้างเป็นพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยว เพราะยังมีอีกหลายพื้นที่ในประเทศไทยที่มีชนบทธรรมนิยม ประเพณี การละเล่น อีกทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ รวมถึงวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันออกไป ที่ควรได้รับการสืบสาน

เพื่อให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งนอกจากเพื่อคนในท้องถิ่นเอง ได้อนุรักษ์และหันมาเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น และนำไปสร้างเป็นจุดขายที่แข็งแกร่งในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้น ๆ

มิติด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ผลผลิตของแผนงานและโครงการวิจัยส่งผลให้เกิดแนวทางการพัฒนาศูนย์การพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาศักยภาพเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียว-ป่าภูเขาลวง แนวทางการพัฒนาประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งผลผลิตที่ได้นี้จะสามารถทำให้เกิดแนวทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเน้นไปที่การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยไม่เป็นการทำลายแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยจัดให้มีเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สัตว์ป่า และธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

1) หากจำแนกตามผลผลิตที่ได้จากการวิจัยแล้วจะพบว่า ผลผลิตในด้านยุทธศาสตร์/ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/แนวทางนั้นจะเป็นผลผลิตที่ได้มากที่สุดในแต่ละปี แต่สำหรับผลผลิตทางด้านคู่มือการท่องเที่ยว/สื่อประชาสัมพันธ์ รวมทั้งผลผลิตทางด้านเว็บไซต์/แอปพลิเคชัน/

ระบบสารสนเทศ ยังมีจำนวนอยู่น้อยมาก ดังนั้นควรเพิ่มเติมกรอบหรือประเด็นวิจัยที่สนับสนุนโครงการที่ได้รับผลผลิตดังกล่าวให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เพราะในปัจจุบันนั้นเป็นสังคมแห่งเทคโนโลยี ผู้บริโภคมีการเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์รวมทั้งการหาข้อมูลจากทางสื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้น

2) องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยในด้านการเพิ่มศักยภาพทุนมนุษย์และผู้ประกอบการมีจำนวนมากที่สุด แต่สำหรับองค์ความรู้ทางด้านความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวนั้นมีจำนวนงานวิจัยจำนวนน้อยมาก ซึ่งในบางปีนั้นไม่มีงานวิจัยทางด้านนี้เลย ทั้งนี้ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

3) สำหรับผลผลิตที่ส่งผลกระทบต่อด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้านนั้นคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมนั้นจะเห็นได้ว่าผลผลิตได้เน้นไปทางด้านเศรษฐกิจ

เกือบทั้งหมด ดังนั้นในอนาคตงานวิจัยนั้นควรเน้นเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน การอนุรักษ์ อนุรักษ์รักษาศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในปริมาณที่เท่า ๆ กันเพื่อรักษาความสมดุลของทุกด้าน

4) ควรมีการขยายผลโมเดลต้นแบบกระบวนการผลักดันผลผลิตงานวิจัยด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ผู้การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ในพื้นที่ที่มีความพร้อม และมีศักยภาพ พร้อมมีการติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภายหลังจากที่มีการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์แล้วอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะได้ทราบถึงผลกระทบอันอาจเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทั้งที่เป็นตัวเงินหรือไม่เป็นตัวเงิน หรือผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ตลอดจนควรมีการถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นต้นแบบในการบริการจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมต่อไป

REFERENCES

- Clark, A., & Dawson, R. (2005). **Evaluation research: An introduction to principles, methods, and practices.** Thousand. CA: Sage Publications.
- Choibamroong, T. (2015). **The Role of Local Governments on Sustainable Tourism Development Based on the concept of sufficiency economy.** Bangkok: Publisher Cabinet and gazette.
- Department of Tourism. (2014). **Summary of Tourism Situation in December 2014.** (Online). Available from: <http://www.m-society.go.th>. Cited 30 November 2015.
- Department of Tourism. (2018). **The Tourism Development Strategic Plan 2018 – 2021.** Bangkok: VIP COPY PRINT.
- Gartner, W. C. (1996). **Tourism Development: Principles, Processes and Policies.** New York, USA: John Wiley & Son.
- Office of Permanent Secretary Ministry of Tourism and Sports. (2007). **The Second National Tourism Development Plan. (2017 - 2021).** Bangkok: The Ministry of Tourism and Sports
- Suansri, P. (2003). **Community Based Tourism Handbook.** Bangkok: Responsible Ecological Social Tour-REST.
- The Ministry of Tourism and Sports. (2015). **Thailand Tourism Strategy (2015-2017).** Bangkok: The Ministry of Tourism and Sports.

Research Article

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

Creative Leadership of School Administrators in Phraeksa Subdistrict Schools under the Office of Samut Prakan Primary Educational Service Area 1

ณภัทรกมล รุ่งสว่าง^{1*} และ ปทุมพร เปี้ยถนอม²
Napathkamol Rungsawang¹ and Patumphorn Piatanom²

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1*,2}
Educational Administration Program, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand

Email : sugar_cream154@hotmail.com^{1*}

Received: 2020-06-04

Revised: 2020-08-26

Accepted: 2020-10-10

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนโรงเรียนในตำบลแพรกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 108 คน จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.989 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า 2.1) ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และ 2.2) ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการยืดหยุ่นและปรับตัว ไม่พบความแตกต่าง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

This survey research aimed to study and compare creative leadership of school administrators in Phraeksa subdistrict schools under the Office of Samut Prakan Primary Educational Service Area 1. The samples consisted of 108 teachers who worked in Phraeksa subdistrict schools under the office of Samut Prakan Primary Educational Service Area 1 in 2019 academic year, were categorized according to level of education and work experience. The instrument was a questionnaire querying about opinion about creative leadership of school administrators. The questionnaire's reliability was at 0.989. Arithmetic mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and Scheffe's method were used to analyze the data. The findings were: 1) The overall teachers' opinion about creative leadership of school administrators was at high level, considering each dimension of the opinion, all of them were also at high level, and 2) when comparing teachers' opinion about creative leadership of school administrators, it was found that 2.1) there was no difference of opinion about creative leadership of school administrators among teachers with different educational level, both in each dimension and the overall opinion, and 2.2) opinion about creative leadership of school administrators among teachers with different experience was found to be different at a significant level of .05, both with the overall opinion and in each dimension, except for the opinion about the flexibility and adaptation, with was no difference.

Keywords: Leadership, Creative Leadership, School Administrators

บทนำ

การศึกษานับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า ช่วยสร้างบุคคลให้มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม รู้จักคิด รู้จักทำ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ สามารถแก้ไขปัญหา นำพาประเทศสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การศึกษานำทางไปสู่การพัฒนาพลเมืองไทยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง

ชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนด พันธกิจของสถานศึกษาในทุกหมวด ให้สามารถบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพแก่ผู้เรียนได้มากที่สุด สถานศึกษาจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต มีการตัดสินใจแก้ปัญหา และนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการคิดในระดับสูงขึ้นไป

การบริหารสถานศึกษานับว่ามีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้บริหารในการบริหารจัดการ

สถานศึกษาที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ อาศัยความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยการวางแผนการวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม และการจัดการเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการศึกษา สัมมาธินิธิย์ (Rathanit, 2010) ซึ่งผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาและอำนวยความสะดวก ประสานงานให้ทุกคนในองค์กรทำงานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด พันธกิจของสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำที่จะพัฒนาปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ เพราะนอกจากจะเป็นผลดีต่อองค์กรนั้นโดยตรงแล้ว ยังทำให้องค์กรสามารถปรับตัวรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างเหมาะสม สามารถเผชิญปัญหาท้าทายในทุกด้านตาม การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง อีกทั้งผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการยืดหยุ่นและปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ มีการติดต่อประสานงานกับบุคลากรในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างเครือข่ายทีมงานคุณภาพ ใช้ความสามารถในการจูงใจ ประสานงาน และนำบุคคลอื่น ๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ จินตนาการ และความยืดหยุ่นด้วยวิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ อย่างท้าทายและสร้างสรรค์ โดยอาศัยปัจจัยทางด้าน 1) สภาพแวดล้อมแบบเปิด ด้วยการไว้วางใจให้อิสระในการคิด และพร้อมสนับสนุน ความคิดใหม่ ๆ 2) แรงจูงใจภายในด้วยการมีความอยากร ความหวัง ความปรารถนา ความเพียรพยายาม มุ่งมั่น ทุ่มเทเพื่อให้เป็น

คนที่ประสบความสำเร็จ และ 3) ความรู้เชิงลึก ด้วยการมีความรู้แนวกว้างและลึก มีทักษะประสบการณ์อันจะส่งผลให้เกิดแนวทางที่ชาญฉลาดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ คุณสมบัติดังกล่าวเป็นคุณสมบัติของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (Patipan, 2012)

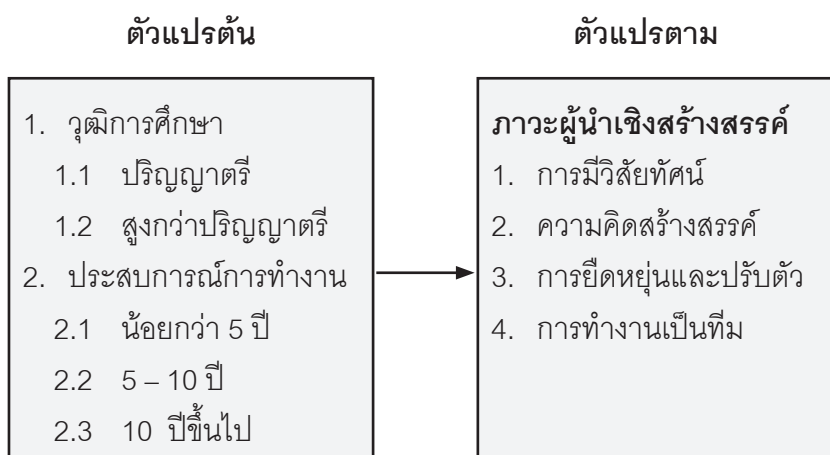
แต่ปัจจุบันพบว่า ประสิทธิภาพของผู้เรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนขาดทักษะกระบวนการคิด เน้นท่องจำ ขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีการแสดงความคิดเห็นน้อย ขาดแรงจูงใจเป็นแรงขับเคลื่อนงาน และใช้เทคนิคเก่า ๆ ในการบริหารจัดการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้เรียนและทำให้องค์กรไม่เกิดการกระตุ้นพัฒนา จนทำให้เกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา จากปัญหาดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีวิสัยทัศน์ในการมองภาพอนาคตว่าจะบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างไร จะหาแนวทางการบริหารจัดการใหม่ ๆ เป็นที่ยอมรับพัฒนาบุคลากรที่สามารถคิด นอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ร่วมดำเนินงานเป็นทีมจัดการเรียนการสอน ดำเนินงานพัฒนาให้ผู้เรียนและสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพจนเป็นที่ยอมรับ สอดคล้องกับ รัตติกรณ์ จงวิศาล (Chongvisal, 2013) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำที่ดีย่อมมีอิทธิพลต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี สามารถนำองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีคุณค่า และมีความจำเป็นต่อการนำองค์กรก้าวไปสู่อนาคตที่ดีมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร จึงนับว่ามีความสำคัญต่อระบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการขับเคลื่อนในการพัฒนา

ผู้เรียนและสถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับการบริหารโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ การทำงาน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการยืดหยุ่นและปรับตัว และด้านการทำงานเป็นทีม ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดและงานวิจัยของ ณัฐชานันท์ พูลแก้ว (Pulkaew, 2015), กฤษพล อัมระนันท์ (Amranan, 2015), ดวงแข ขำนอก (Kumnok, 2016), อนุชา จันทรแก้ว (Jankaew, 2016), ภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อง (Pankong, 2016), อมรรัตน์ งามบ้านผือ (Ngambanphue, 2017) รอชียะห์ ลาเต๊ะ (Lateh, 2017), บงกช วิจิตร (Wichob, 2017, ภควรรณ ลุนสำโรง (Lunsumrong, 2017) และ ศิริวรรณ คำภูเงิน (Khampukern, 2018)

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 169 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 108 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) (Kaemkate, 2012) และกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen, Manion and Morrison (2011, p.147)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

2.2 หาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภาวะผู้นำและการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ จากนั้นนำค่าคะแนนของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruency: IOC) พิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC 0.6 ซึ่งผลการวิเคราะห์ไม่มีข้อที่ตัดทิ้งหรือปรับปรุง

2.3 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.989

3. วิธีการรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง มอบให้กับผู้อำนวยการโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 และขอความอนุเคราะห์จากข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ได้แจกแบบสอบถามและเก็บคืนด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 11-20 มีนาคม 2563

3.2 รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อ รายด้าน และโดยภาพรวม

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยใช้ค่า t-test

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ค่า One Way Analysis of Variance ถ้าพบ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงนำค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ไปเปรียบเทียบ ใช้การทดสอบโดยวิธี Scheffe's method

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพorkษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพorkษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1 ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.94	.69	มาก
2 ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.90	.63	มาก
3 ด้านการยืดหยุ่นและปรับตัว	3.80	.70	มาก
4 ด้านการทำงานเป็นทีม	3.91	.71	มาก
รวม	3.89	.65	มาก

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพorkษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา

โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา	วุฒิการศึกษา				t	P
	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1 ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.85	.678	4.11	.697	-1.844	.068
2 ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.83	.606	4.04	.690	-1.654	.101
3 ด้านการยืดหยุ่นและปรับตัว	3.74	.665	3.92	.784	-1.283	.202
4 ด้านการทำงานเป็นทีม	3.84	.679	4.04	.785	-1.353	.179
รวม	3.81	.612	4.03	.712	-1.619	.108

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิง

สร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านการทำงานเป็นทีม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการยืดหยุ่นและปรับตัว ไม่พบความแตกต่าง (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรงษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์การทำงาน						F	P
	น้อยกว่า 5 ปี		5 - 10 ปี		10 ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1 ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.76	.67	4.05	.68	4.16	.65	3.611*	.030
2 ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.72	.64	4.03	.61	4.10	.58	4.023*	.021
3 ด้านการยืดหยุ่นและปรับตัว	3.63	.74	3.92	.67	4.00	.60	2.885	.060
4 ด้านการทำงานเป็นทีม	3.73	.76	4.01	.64	4.14	.63	3.369*	.038
รวม	3.71	.65	4.00	.62	4.10	.59	3.883*	.024

* $p < .05$

เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี ส่วนข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรงษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ประสบการณ์ทำงาน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	10 ปีขึ้นไป 4.10	5 - 10 ปี 4.00	น้อยกว่า 5 ปี 3.71
10 ปีขึ้นไป	4.10			*
5 - 10 ปี	4.00			
น้อยกว่า 5 ปี	3.71			

* $p < .05$

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรวกฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการยืดหยุ่นและปรับตัว อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเองให้ทันตามสถานการณ์ของสังคมโลก จึงต้องพัฒนาตนเอง คิดปรับเปลี่ยนหาวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน ซึ่งปัจจุบันผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษามากขึ้น มีการรอบแนวคิดในการบริหารสถานศึกษาที่ชัดเจนและมีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบโดยใช้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในลักษณะของผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อจูงใจบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาของสถานศึกษา เพื่อนำไปกำหนดวิสัยทัศน์ เน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน มีทักษะการติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงกระตุ้นศักยภาพของบุคลากรให้เกิดความกระตือรือร้นในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน อีกทั้งสามารถยืดหยุ่นและปรับตัวตามสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ จึงทำให้ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงแข ข่านอก (Kumnok, 2016) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชา จันทน์แก้ว (Jankaew, 2016) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2.2 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรวกฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.2.1 ข้าราชการครูที่มี วุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรวกฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสามารถสื่อสารให้ข้าราชการครูมีความเข้าใจตรงกันในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายมีการสร้างขวัญกำลังใจและทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน ผลการวิจัยจึงพบว่า ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนชัย เนสะ (Nesalaeh, 2011) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามทัศนะ

ของบุคลากรโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดสตูล ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของรอชีเยห์ ลาเต๊ะ (Lateh, 2017) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

2.1.2 ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรวกฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านการทำงานเป็นทีม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน ได้รับการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นริเริ่มและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย ตั้งแต่การวิเคราะห์วางแผนงานการดำเนินงาน ตลอดจนการประเมินผลการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกัน อีกทั้งผู้บริหารสามารถใช้ทักษะการสื่อสารและประสานงานกับบุคลากรในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน

สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ศิลา (Sila, 2013) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตบางเขน ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับปิยนุช เศรษฐี และสุวัฒน์ วิวัฒน์านนท์ (Setthi and Wiwatthanon, 2017) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ตามทัศนะของครูโรงเรียนในกลุ่มปากอ่าวเจ้าพระยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม มีการวางแผนพัฒนางาน มีการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม มีการสร้างความตระหนักให้ข้าราชการครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยสนับสนุนงบประมาณด้านต่างๆ รวมถึงการจัดหาสื่อการเรียนการสอน โครงการหรือกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อการจัดการเรียน

การสอนที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียน และเพื่อคงรักษามาตรฐานที่ดีในด้านการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารต่อไป

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรพัฒนาดำเนินงานให้มีมาตรฐานมากขึ้น โดยการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองเพื่อลดความตึงเครียด ในขณะที่มีการประชุมควรสร้างบรรยากาศให้เหมือนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงาน ยอมรับฟังและให้โอกาสข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย มีการสร้างขวัญกำลังใจ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมบรรยากาศทาง

ความคิดที่ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในตำบลแพรรษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือการสังเคราะห์ตัวแปรอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หรือการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษา

REFERENCES

- Amranan, K. (2015). *The Study of Creative Leadership of the School Principals in Mae Wong District under Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 2*. M.Ed. Program in Educational Administration. Graduate School, Nakhon Sawan Rajabhat University. (in Thai)
- Chongvisal, R. (2013). *Leadership: Theories, Research, and Approaches to Development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Cohen, L.& Manion, L. & Morrison, K. (2011). *Research Methods in Education*. 5th Edition. New York: Routledge Falmer.
- Jankaew, A. (2016). *Creative Leadership of School Administration under the Office of Sisaket Primary Educational Service Area 4*. M.Ed. Program in Educational Administration. Burapha University. (in Thai)
- Kaemkate, W. (2012). *Research Methodology in Behavioral Sciences*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)

- Khampukern, S. (2018). **A Study of Creative Leadership of Educational Administrators in Wiang-San sai-Ngam Networking Center, Thoeng District, Chiang Rai Province.** M.Ed. Program in Educational Administration. Phayao University. (in Thai)
- Kumnok, D. (2016). **A Study of the Creative Leadership of the School Administrators under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 6.** M.Ed. Program in Educational Administration. Nakhon Ratchasima Rajabhat University. (in Thai)
- Lateh, R. (2017). **Creative Leadership of Islamic Private School Administrators in Pattani Province.** M.Ed. Program in Islamic Educational Administration and Management. Prince of Songkla University. (in Thai)
- Lunsumrong, P. (2017). **A Development of Creative Leadership Model for Basic School Administrators under the Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office.** Ph.D. Thesis in Educational Administration. Graduate School. North Bangkok University. (in Thai)
- Nesalaeh, W. (2011). **Transformational Leadership of Administrators as Perceived by Islamic Private School Personnel in Satun Province.** M.Ed. Program in Islamic Educational Administration and Management. Prince of Songkla University. (in Thai)
- Ngambanphue, A. (2017). **Creative Leadership of the School Directors in Secondary Schools in Amphur Muang Chachoengsao Province.** M.Ed. Program in Educational Administration. Burapha University. (in Thai)
- Pankong, P. (2016). **Creative Leadership of School Administrators under Chonburi Primary Educational Service Area Office 3.** M.Ed. Program in Educational Administration. Burapha University. (in Thai)
- Patipan, K. (2012). **A Structure Equation Model of Creative Leadership for Vocational College Administrators.** Ph.D. Thesis in Educational Administration. Graduate School, Khon Kaen University. (in Thai)
- Pulkaew, N. (2015). **The Creative Leadership of the School Administrators Under the Jurisdiction of Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 7.** M.Ed. Program in Educational Administration. Graduate School, Chaiyaphum Rajabhat University. (in Thai)

- Rathanit, S. (2010). **Principle, Theory and Practice of Educational Administration**. 2nd edition. Bangkok: Khaofang Publisher. (in Thai)
- Setthi, P.1 and Wiwatthanon S.2 (2017). **Desirable Characteristics of School Administrators According to the Teachers' Opinion in Schools of Pak Ao Chao Phraya Group Under Samutprakarn Primary Educational Service Area Office 1**. M.Ed. Program in Educational Administration. Pathumthani University. (in Thai)
- Sila, K. (2013). **The study of Formative Leadership of School Executive in School Under Bangkok Metropolis the Administrative Office of Bangkhen District**. Master Project, M.Ed. Program in Educational Administration. Graduate School, Srinakharinwirot University. (in Thai)
- Wichob, B. (2017). **Creative Leadership of School Directors in Amphur Muang: Prachinburi Province Under the Secondary Educational Service Area Office 7**. M.Ed. Program in Educational Administration. Burapha University. (in Thai)

Research Article

ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน บนบริบทการบริหารองค์กร
ผ่านการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

EMPLOYEES' DYNAMIC CAPABILITIES ON THE CONTEXT OF
ORGANIZATIONAL MANAGEMENT THROUGH TECHNOLOGY CHANGE

ประวิทย์ ฝักฝน^{1*} ระพีพรรณ ปิริยะกุล² และ นรพล จินันท์เดช³
Prawit Fukfon^{1*} Rapepun Piriyaikul² Noraphon Jinuntdech³

หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1*, 2, 3}
Doctor of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng
University, Bangkok, Thailand^{1*, 2, 3}

Email: prawif@cpf.co.th

Received: 2020-08-13

Revised: 2020-08-27

Accepted: 2020-10-05

บทคัดย่อ

การบริหารองค์กรเพื่อให้ตอบรับกับเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ส่งผลให้ต้องมีการบริหารเพื่อเพิ่มศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารการตลาด การบริหารการวิจัยและพัฒนา ที่ส่งผลต่อ ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน ผ่านการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร โดยใช้ตัวอย่าง 270 รายจากพนักงานของหน่วยงานเอกชน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการตลาด มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร และการบริหารวิจัยและพัฒนา มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ และความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน

คำสำคัญ: การบริหารการตลาด การบริหารการวิจัยและพัฒนา การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน

ABSTRACT

The organizational management in responding to rapid changes in technology affected the entire management procedures of employees' dynamic capability enhancement. The objective of this research was to investigate influence of Marketing Management and Research and Development Management through Strategic Technology Implementation, Employees' Organizational Structural Fit, and Employees' Organizational Cultural Fit to Employees' Dynamic capabilities. The samples included 270 employees from private enterprises. The findings suggested that Marketing Management had positive influences on the Strategic Technology Implementation, Employees' Organizational Structural Fit, and Employees' Organizational Cultural Fit. Furthermore, The Research and Development Management provided positive influences on the Strategic Technology Implementation. Simultaneously, the Employees' Organizational Structural Fit and Employees' Organizational Cultural Fit illustrated positive influences on Employees' Dynamic Capability.

Keywords: Marketing Management, Research and Development Management, Strategic Technology Implementation, Employees' Dynamic Capabilities

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นด้านตัวบุคคลและองค์กร ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่มีต่อบุคคล ทำให้วิถีชีวิตของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปซึ่งส่งผลกระทบต่อไปยังองค์กร ตัวอย่างเช่น กิจกรรมการทำธุรกรรมทางการเงินที่เปลี่ยนรูปแบบจากการทำที่ธนาคารสาขา มาเป็นธุรกรรมบนโทรศัพท์หรืออุปกรณ์อื่น ส่งผลให้ธนาคารลดจำนวนสาขาลงเป็นต้น (Durantin et al., 2016) ด้วยเหตุผลนี้ทำให้องค์กรต้องมีการปรับปรุงกลยุทธ์ในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลยุทธ์ระดับองค์กร กลยุทธ์ระดับธุรกิจ และท้ายสุดคือกลยุทธ์ระดับหน้าที่ (Barney, 1991; Kong & Prior, 2008) และบริหารทรัพยากร

องค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้องค์กรคงอยู่และสามารถแข่งขันได้ในตลาดการค้าแบบเสรี มิติการบริหารทรัพยากรแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ 1) การบริหารทรัพยากรที่จับต้องได้ และ 2) การบริหารทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ซึ่งมักจะปรากฏในรูปแบบของ ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ โดยมีกระบวนการตั้งแต่ การสะสมความรู้ไปสู่ศักยภาพและไปสู่สมรรถนะ และท้ายสุดปรากฏออกเป็นด้านนวัตกรรมที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ต่อองค์กร (Eisenhardt & Martin, 2000; Janssen et al. 2012)

ดังนั้นการบริหารทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ในมิติต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ดังนั้นการจัดการเรื่องของความรู้ในองค์กรโดยการให้พนักงาน

ทุกระดับมีความรู้ความสามารถและสามารถนำความรู้มาสร้างให้เกิดมูลค่าต่อองค์กร และการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์เพื่อให้ตอบรับกับธุรกิจก็เป็นส่วนสำคัญด้วยเช่นกัน (Aggarwal, Posen & Workiewica, 2017) ด้วยเหตุผลนี้ องค์กรต้องปรับกระบวนการภายในที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ การบริหารด้านการตลาด การบริหารด้านวิจัยและพัฒนา และการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ เพื่อสร้างพนักงานที่มีศักยภาพเชิงพลวัต ผ่านการปรับโครงสร้างองค์กรและวัฒนธรรมองค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับ การบริหารการตลาด การบริหารการวิจัยและพัฒนา การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร ความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร และศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน

2. ศึกษาตัวแบบโดยมีนุปัจจัยคือ การบริหารการตลาด และ การบริหารการวิจัย และ พัฒนาส่วนปัจจัยตามคือ การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร ความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร และศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน

สมมุติฐาน

สมมุติฐานที่ 1-3 การบริหารการตลาด ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร

สมมุติฐานที่ 4-6 การบริหารการวิจัยและพัฒนาส่งผลต่อปัจจัยการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร

สมมุติฐานที่ 7-8 ปัจจัยการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ส่งผลต่อปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร

สมมุติฐานที่ 9-10 ปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วยตำแหน่ง เจ้าหน้าที่และหัวหน้างาน ที่ทำงานในองค์กรธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารองค์กรจากผลของเทคโนโลยี ประกอบด้วย กลุ่มงานธนาคาร กลุ่มงานบัญชี และกลุ่มงานการตลาด

2. เนื้อหาในการศึกษาประกอบด้วย การบริหารการตลาด การบริหารการวิจัยและพัฒนา การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และ ความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร และ ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน

3. ระยะเวลาที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือน ธันวาคม 2562 ถึงเดือนเมษายน 2563

การบริหารการตลาด (MKM)

การบริหารการตลาดหมายถึงกระบวนการหาความต้องการและจัดการแปลงความต้องการของลูกค้าต่อสินค้า/บริการเป็นอัตลักษณ์ด้านต่างๆ เช่น ด้านสัญลักษณ์ ด้านหน้าที่ และด้านอารมณ์ โดยนำความต้องการเหล่านี้ไปสื่อสารให้ฝ่ายผลิต/บริการ เพื่อดำเนินการในการผลิตและส่งมอบสินค้า / บริการ ให้ตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว (Kotler & Keller, 2012) งานการตลาดจึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหน้าร้าน (front end) คือลูกค้าและผู้บริโภค และหลังร้าน (back end) คือฝ่ายผลิต และฝ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การบริหารการตลาด ประกอบด้วย การกำหนดกลยุทธ์ และนำไปแปลงสู่ปฏิบัติการ (strategic deployment) ซึ่งปรากฏเป็นกระบวนการต่างๆ เช่น การวางแผน การปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ในอดีตใช้วิธีการสื่อสารผ่านเอกสาร แต่ในปัจจุบันกระบวนการเช่นนี้ไม่สามารถตอบโจทย์ได้แล้ว เนื่องจากพฤติกรรมผู้บริโภคของลูกค้า/ผู้บริโภคเปลี่ยนไปจากผลทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร นอกจากนี้ลูกค้าส่วนใหญ่มักจะเชื่อมโยงกันเองด้วยการสื่อสารผ่านสื่อสังคม นอกจากนี้ฝ่ายการตลาดยังต้องทำหน้าที่ในการสร้างตราสินค้า เพื่อให้ลูกค้าเห็นความแตกต่าง เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Koubaa, 2008) รวมทั้งการเลือกกลยุทธ์การตลาดที่ร่วมสมัยเช่นการทำ Customization หรือการทำ personalization

การบริหารวิจัยและพัฒนา (RDM)

ภายใต้สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ความซับซ้อนมาก องค์กรจำเป็นต้องมีการปรับปรุง

กระบวนการต่างๆ ภายในองค์กรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม (Di Mast et al., 2003) ด้วยการมุ่งแสวงหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนากระบวนการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ดังนั้นการบริหารการวิจัยและพัฒนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง กิจกรรมการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวข้องกับ ค้นหาความรู้ใหม่ๆ และการบูรณาการความรู้ เพื่อหาแนวปฏิบัติใหม่ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การสร้างนวัตกรรมด้านสินค้า บริการ การผลิตหรือการบริหาร โดยใช้กระบวนการสร้างและหาความรู้ใหม่โดยการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ทั้งนี้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และสร้างคุณค่าในตัวคน (Chiesa, 2001; Boutellier et al., 2000)

การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ (STM)

การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การลงทุนและส่งเสริมงานในองค์กรทุกภาคส่วนให้ใช้เทคโนโลยีที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะการตอบสนองต่อลูกค้า และการพัฒนาสินค้าใหม่ๆ อย่างต่อเนื่องด้วยการวิจัยและพัฒนา (The National Research Council, 1987) การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์จะอยู่บนหลักการของการบริหารทั้ง ด้าน“Hard” ซึ่งประกอบด้วยการจัดการทรัพยากรด้านวิศวกรรมและทรัพยากรเครือข่าย (infrastructure) และการบริหารด้าน “Soft” ซึ่งประกอบด้วยการจัดการ กระบวนการงานด้านบริหารเช่น การจัดโครงสร้างองค์กร การสื่อสาร การจัดการความรู้ การจัดการความขัดแย้ง และการจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ (Phaal et al. 2004) การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ต้องอาศัยความสามารถทั้งในด้านการบริหารองค์กรและบริหารด้านเทคโนโลยีร่วมกันอย่าง

ลงตัว (Rush et al. 2007) ทั้งในมิติการวางแผน การลงทุน การประสานงาน การใช้ประโยชน์ และการควบคุม เพื่อปกป้องทรัพย์สินขององค์กร และสร้างผลกำไร (Gregory, 1995; Bhatt & Grover, 2005; Kim et al. 2011) ด้วยการสร้างนวัตกรรมสินค้า/บริการ หรือนวัตกรรมกระบวนการผลิต หรือนวัตกรรมการบริหาร (Jin & Zedtwitz, 2008; Barbosa, 2016)

ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร (EOSF)

ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร หมายถึง ความเหมาะสมของพนักงานภายในองค์กรกับโครงสร้างองค์กรทั้งในด้านการปฏิบัติงาน และการคงอยู่ ในรูปแบบโครงสร้างองค์กรที่ออกแบบเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เช่นการจัดลำดับชั้นของการบังคับบัญชาที่ลดลง การกำหนดอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน รวมทั้งการประสานงานและการควบคุมดูแล เกี่ยวกับการจัดโครงสร้างองค์กร ขั้นตอนการปฏิบัติงาน เป็นต้น (Harney, 2016) ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร แสดงออกในรูปของพฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดี การร่วมมือ การปรับตัวของพนักงานให้เข้ากับโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลง ความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กรนี้มีแนวคิดมาจาก Person-Organization fit (P-O fit) ในเรื่องความลงตัวของมนุษย์กับระบบ (Arthur et al., 2006)

ความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร (EOCF)

ความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร หมายถึง การยอมรับและสามารถปฏิบัติตามแนวทางประเพณีที่ได้ยึดถือปฏิบัติกันใน

องค์กรทั้งในด้านพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมของสมาชิกในองค์กร (Needle, 2004; Modaff et al. 2011) ดังนั้นเมื่อองค์กรมีการปรับเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยี การปรับโครงสร้างองค์กร ก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมเดิมด้วย เช่น วัฒนธรรมการแบ่งปันความรู้แบบบุคคล กลายเป็นวัฒนธรรมการหาความรู้เองจากเทคโนโลยี หรือการสื่อสารก็เปลี่ยนจากแบบทางการเป็นแบบไม่ทางการ เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงขององค์กร เป็นต้น

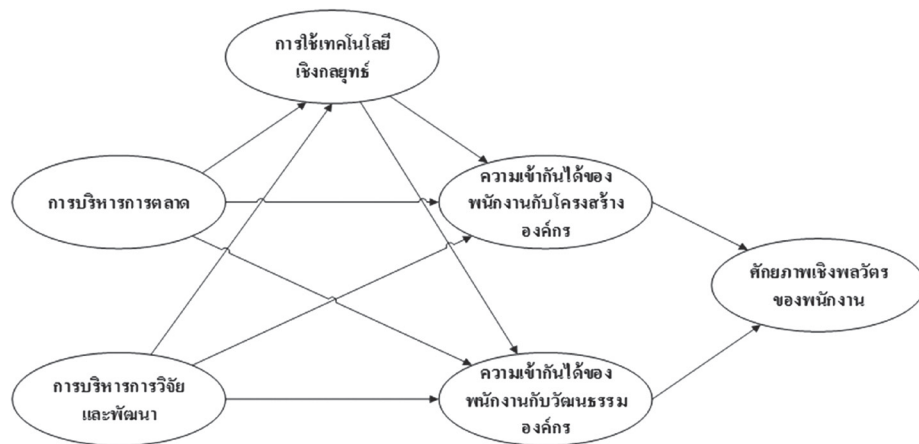
วัฒนธรรมองค์กรมีความเกี่ยวข้องกับการออกแบบองค์กร เช่น วัฒนธรรมการเสริมอำนาจให้กับพนักงานเพื่อสนับสนุนการทำงานให้สำเร็จ ซึ่งเบื้องหลังถูกผลักดันมาจากหลักคิดในการเชื่อมั่นต่อความสามารถในการนำสิ่งที่มอบให้ไปใช้ได้ อย่างมีคุณค่าและสร้างผลประโยชน์ให้องค์กร และด้วยเหตุผลที่ว่า การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วส่งผลให้โครงสร้างองค์กรต้องมีการเปลี่ยนแปลง หรือออกแบบใหม่เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ จึงส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น วัฒนธรรมองค์กรสมัยใหม่ที่ยอมรับความเสี่ยง (take risk) (Erdogan, Liden & Kraimer, 2006) ไม่มีในอ้างอิง

ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน (EDC)

ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน หมายถึง ความรู้ ความสามารถและแรงบันดาลใจ ของพนักงานที่สามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมในการทำงานทั้งในมิติส่วนตัวและมิติการทำงานร่วมกับผู้อื่นในการตอบสนองต่อการทำงานภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการมีพนักงานที่มีศักยภาพเชิงพลวัตจึงเป็นทุนที่มีความคล่องตัว

ในการทำงาน และช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับองค์กร (Wang & Ahmed, 2007) การมีศักยภาพแบบพลวัตรเป็นกุญแจสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมด้านต่างๆ ขององค์กร (Salunke et al., 2011) โดยอาศัยแนวคิดจากทฤษฎีฐานทรัพยากร

ที่อธิบายว่า ธุรกิจจะสามารถแข่งขันได้ต้องอาศัยความสามารถในการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทรัพยากรด้านทุนมนุษย์ (Barney, 2001; Eisenhardt & Martin, 2000; Janssen et al., 2012)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยเพื่อสอบย៉ำ ปัจจัยเชิงสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการบริหารองค์กรในส่วนของฝ่ายการตลาดและฝ่ายวิจัยพัฒนา การศึกษาใช้กลุ่มประชากรคือพนักงานในระดับปฏิบัติการซึ่งประกอบด้วยกลุ่มงานธนาคาร กลุ่มงานบัญชี และการตลาด ที่มีการเปลี่ยนแปลงในระบบงานมาใช้เทคโนโลยี โดยในฝ่ายกลุ่มงานธนาคาร กลุ่มงานบัญชีมีการเปลี่ยนการทำงานมาเป็นระบบอัตโนมัติ ส่วนการตลาดก็มีการปรับวิธีการทำงานโดยใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและติดต่อกับลูกค้าและองค์กร โดยบริษัทที่เลือกมาเป็นกลุ่มศึกษาประกอบด้วยรายชื่อในภาคผนวก

เนื่องจากที่ไม่ทราบขนาดประชากรในกลุ่มธุรกิจที่มีการใช้เทคโนโลยีและปรับเปลี่ยนการบริหารการคำนวณขนาดตัวอย่างจึงอาศัยสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างของ Westland (2010) ไม่มีในอ้างอิง ดังนี้

ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ คำนวณจาก Westland (2010) ในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย Indicators = 33 และ Latent = 6 ได้ตัวอย่างขั้นต่ำคือ 138 รายงานศึกษาครั้งนี้กำหนดขนาดตัวอย่าง 270 รายซึ่งครอบคลุมขนาดขั้นต่ำและให้ได้ตัวอย่างมากพอในการทดสอบตัวแบบของสมการโครงสร้าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเชิงชั้นภูมิแบบง่ายตามกลุ่มงานเนื่องจากกลุ่มงานที่เลือกมาทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะงานที่เน้นการใช้เทคโนโลยีในการทำงาน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและขนาดตัวอย่าง

หน่วยธุรกิจ	จำนวนตัวอย่างย่อยในแต่ละชั้นภูมิ
กลุ่มงานธนาคาร	90
กลุ่มงานบัญชี	90
กลุ่มงานการตลาด	90
รวม	270

การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลเครื่องมือดำเนินการดังนี้ สร้างแบบสอบถามที่พัฒนามาตรวัดจากวรรณกรรมและใช้มาตรวัดแบบ 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านโดยผ่านการวิเคราะห์ค่า IOC และนำไปทดสอบเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงมาตรวัด ผลการทดสอบด้วยค่า Cronbach's Alpha ได้ค่ามากกว่า 0.7 ทุกรายการโดยมีค่าระหว่าง 0.856 - 0.922 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปร และการทดสอบตัวแบบใช้สมการโครงสร้างแบบ covariance based

ส่วนที่ 2 ระดับความคิดเห็นของแต่ละปัจจัย

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นของแต่ละปัจจัย

ตัวแปร	$\bar{X}$	SD	CV	การแปลผล
การบริหารการตลาด	4.013	0.788	0.196	มาก
การบริหารการวิจัยและพัฒนา	3.867	0.829	0.214	มาก
การใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์	3.875	0.822	0.212	มาก
ความเข้ากันได้ของพนักงานกับ				
โครงสร้างองค์กร	3.841	0.804	0.209	มาก
ความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร	4.137	0.705	0.170	มาก
ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน	3.917	0.712	0.182	มาก

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 พื้นฐานทางประชากรศาสตร์พบว่า สัดส่วนของพนักงานเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 65.56 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.56 สถานภาพ โสด คิดเป็นร้อยละ 60.74 มีคุณสมบัติการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 58.52 และมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.93 และปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 53.33 โดยพนักงานในแต่ละกลุ่มงาน มีจำนวนเท่ากันคือ 90 ราย รวมเป็น 270 ราย

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับของปัจจัยการบริหาร คือ การบริหารการตลาด และการบริหารการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนปัจจัยตาม พบว่า การบริหารการตลาดมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า

และค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรต่ำกว่าปัจจัยการบริหารการวิจัยและพัฒนา แสดงว่า การบริหารการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญที่สำคัญกว่าในการยอมรับของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์	t-test	สรุปผล
MKM-> STM	0.684***	5.878	มีอิทธิพลเชิงบวก
MKM -> EOSF	0.859***	4.747	มีอิทธิพลเชิงบวก
MKM -> EOCF	0.835***	4.684	มีอิทธิพลเชิงบวก
RDM -> STM	0.190*	1.983	มีอิทธิพลเชิงบวก
RDM -> EOSF	-0.059	-0.490	ไม่มีอิทธิพล
RDM -> EOCF	0.034	0.278	ไม่มีอิทธิพล
STM -> EOSF	-0.058	-0.423	ไม่มีอิทธิพล
STM -> EOCF	-0.142	-1.021	ไม่มีอิทธิพล
EOSF -> EDC	0.471***	5.031	มีอิทธิพลเชิงบวก
EOCF -> EDC	0.344***	4.027	มีอิทธิพลเชิงบวก

หมายเหตุ: *p=.05, ** p=0.01, ***p=0.001

จากตารางที่ 3 พบว่า (1) ปัจจัยการบริหารการตลาด มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ ปัจจัยการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร (2) ปัจจัยการบริหารการวิจัยและพัฒนา มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ ปัจจัยการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ (3) ปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร มีอิทธิพลเชิงบวกต่อปัจจัยศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน และ (4) ปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร มี

อิทธิพลเชิงบวกต่อปัจจัยศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยการบริหารการตลาด มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ ปัจจัยการบริหารเทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งด้วยค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.684 พบว่ากลุ่มที่ศึกษานี้ใช้เทคโนโลยี เพื่อลดกระบวนการในการทำงานและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Oberoi et al. (2017) ที่อธิบายว่า เนื่องจากการจัดการ

ตลาดสมัยใหม่ต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารเกือบทุกกิจกรรม และในทุกกลยุทธ์ ในการทำการตลาดร่วมสมัย ดังนั้น จึงจำเป็นต้อง มีการมุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีมาใช้งานเพื่อขับเคลื่อนการจัดการตลาด นอกจากนี้ยังสนับสนุน ด้วยกลุ่มงานวิจัยของ Anshari et al. (2019); Felix, Rauschnabel & Hinsch (2016); Alfaro & Watson-Manheim (2015); Miranda, Kim & Summers (2015); Du & Jiang (2014) ที่ส่งเสริม การเข้าถึงสินค้าโดยใช้ Software และรูปแบบ (Platform) ตามลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

ปัจจัยการบริหารการตลาด มีอิทธิพล เชิงบวกต่อปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับ โครงสร้างองค์กร อย่างมีนัยสำคัญยิ่งด้วยค่า สัมประสิทธิ์ที่ 0.859 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Morgan et al. (2009); Pakadaman et al. (2013); Azizzadeh et al. (2014); ซึ่งอธิบายว่า ภายใต้การ เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ส่งผล ทำให้พนักงานในองค์กรต้องมีการติดต่อกับลูกค้า บนบริบทที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม ซึ่งเป็นการ พบปะกันได้โดยตรงที่ต่างสถานที่และเวลา ส่งผล ทำให้องค์กรต้องมีการปรับโครงสร้าง เพื่อตอบสนอง การทำงานในลักษณะแบบใหม่ เพื่อตอบสนอง ต่อความต้องการของลูกค้าได้ทุกที่และทุกช่องทาง เพื่อสร้างความพึงพอใจความภาคภูมิใจให้กับกลุ่มลูกค้า มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยการบริหาร การตลาด มีอิทธิพลเชิงบวกต่อปัจจัยความเข้ากันได้ ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร อย่างมีนัยสำคัญ ยิ่งด้วยค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.835 ซึ่งสนับสนุนด้วย กลุ่มงานวิจัยของ Wei et al. (2014); Yarbrough, Morgan, vorhies. (2010); Lee et al. (2014)

ที่รายงานว่า ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสถาน- การณ์ที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน ส่งผลทำให้ การบริหารการตลาดต้องเปลี่ยนไปตามกระแสนั้น ทำให้วัฒนธรรมองค์กร ต้องปรับเปลี่ยนตาม เช่น บริษัท Intel ที่เปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร จากการที่ มุ่งเน้นการผลิต เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นให้ ความสำคัญกับลูกค้าเป็นหลัก ส่งผลทำให้พนักงาน ในองค์กรทำงานเป็นทีมและมีการทำงานแบบ ข้ามสายงาน รวมทั้งใช้เทคโนโลยีในการเก็บข้อมูล เกี่ยวกับความต้องการลูกค้า เพื่อนำมาออกแบบ ผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า มากที่สุด

ปัจจัยการบริหารการวิจัยและพัฒนา มี อิทธิพลเชิงบวกต่อปัจจัยการใช้เทคโนโลยีเชิงกล ยุทธ์ อย่างมีนัยสำคัญด้วยค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.190 ซึ่งสนับสนุนงานวิจัยของ Jain & Yadah. (2017) ที่อธิบายว่ามุมมองของการบริหารการวิจัยและ พัฒนาเป็นส่วนหนึ่งการผลักดันสู่การเลือกใช้ กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่นการผลิต ที่ต้องการจะลดต้นทุน การจะมีการเลือกเทคโนโลยี ที่ใช้หุ่นยนต์แทนแรงงานคนที่มีความแม่นยำ และ ประสิทธิภาพในการทำงานสูง ในส่วนของการผลิต ที่สามารถทำได้ และในงานศึกษาของ Piccoli, Lui & Grün. (2017); Law, Leung, Au & Lee (2013); Piccoli & Ott (2014) และ Melian-Gonzalez & Bulchand-Gidumal (2016) ที่ยังสนับสนุนผลการ ศึกษา และอธิบายว่า การวิจัยและพัฒนาส่งผลต่อ การเลือกใช้เทคโนโลยี ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ สามารถเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขันทางธุรกิจ

ผลการทดสอบในส่วนของตัวแปรคั่นกลาง พบว่า ปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับ โครงสร้างองค์กร และ ปัจจัยความเข้ากันได้ของ

พนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร เป็นปัจจัยส่งผ่าน (mediator) ของปัจจัยการบริหารการตลาด กับ ปัจจัยศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน ซึ่งเป็นข้อค้นพบใหม่ที่เป็นองค์ความรู้ขยายผลที่จะนำไปสนับสนุนการศึกษา การบริหารให้เกิดความเข้าใจกัน ได้ดังกล่าว เพื่อเป็นการรักษาพนักงาน และสร้างพนักงานที่ดี ทั้งนี้อาจมีการเพิ่มการจัดการเรื่องการปรับตัวของพนักงานเพื่อสอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงและ ลดแรงต้านของพนักงาน อันเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การจัดการความเปลี่ยนแปลง

ในส่วนของศักยภาพแบบพลวัตของพนักงานที่อยู่ในระดับมาก สนับสนุนผลการศึกษาของ Yan & Goa (2016); Wieczorek & Mitrega (2017); Lucy Fallon-Byrne & Brian Harney (2017) ที่พบว่า ศักยภาพเชิงพลวัตของพนักงาน จะเพิ่มพูนได้จากอิทธิพลของ การจัดโครงสร้างองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่ความเหมาะสมกับพนักงานในองค์กร และเอื้อต่อการทำงานกันเป็นทีม มีการการฝึกอบรมและร่วมแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน

งานศึกษาพบว่า การบริหารการวิจัยและพัฒนาไม่มีอิทธิพลต่อปัจจัยความเข้าใจกันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร และปัจจัยความเข้าใจกันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร อันอาจเนื่องมาจาก ตัวอย่างจากหน่วยธุรกิจที่นำมาศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มงานบัญชีและการเงิน ลักษณะงานจึงเข้าใจว่าการวิจัยและพัฒนาจะมีเฉพาะในธุรกิจผลิตสินค้าที่จับต้องได้ซึ่งในความเป็นจริง การวิจัยและพัฒนาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่การคิดค้นผลิตภัณฑ์ บริการ เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึง การปรับปรุงกระบวนการบริหารด้วย

แนวทางในการบริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิผลคือการปรับโครงสร้างองค์กรที่สนับสนุนการบริหารในส่วนการตลาดและการวิจัยและพัฒนาเป็นแบบกระจายอำนาจ เพื่อให้เกิดคล่องตัวในการบริหารเนื่องจากฝ่ายการตลาดต้องทำงานในพื้นที่ของลูกค้าที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน ดังนั้น การกระจายอำนาจ จะช่วยพนักงานในแต่ละส่วนทำงานได้อย่างยืดหยุ่น (Tatiane et al., 2019) ในส่วนของวัฒนธรรมองค์กรก็ควรที่จะสานรับกับการวิจัยและพัฒนา คือสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นและส่งเสริมให้พนักงานในองค์กร แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลาและแบ่งปันความรู้ระหว่างกันเพื่อร่วมกันสร้างองค์ความรู้ ซึ่งสนับสนุนด้วยงานวิจัยของ Büschgens, Bausch & Balkin (2013); Zhi et al. (2018)

สาเหตุที่ปัจจัยการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ไม่มีอิทธิพลต่อปัจจัยความเข้าใจกันได้ของพนักงานกับโครงสร้างองค์กร เนื่องมาจาก กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ยังอยู่ภายใต้การจัดการองค์กรแบบแบบลำดับชั้นอันเป็นแนวที่องค์กรในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังใช้อยู่ ด้วยความเคยชินถึงแม้จะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ก็ตาม ทั้งนี้โดยผลของการทบทวนวรรณกรรมพบว่า โครงสร้างองค์กรที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดดคือ โครงสร้างองค์กรแบบแนวราบเนื่องจากเป็นโครงสร้างองค์กรที่มีความยืดหยุ่นสูงซึ่งเอื้อต่อการสื่อสารและการทำงานในสมัยนี้ โดยองค์กรสามารถสับเปลี่ยน / เพิ่มเติม / โอนย้ายหน่วยงาน ได้ โดยสนับสนุนด้วยงานของ Schuh & Kramer (2015); Ahmad et al. (2014); Paulo et al. (2012) ที่พบว่า โครงสร้างองค์กรที่สอดคล้อง

กับการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ คือ โครงสร้างองค์กรที่มีลักษณะเป็นแบบเครือข่าย (network structure)

ปัจจัยการใช้เทคโนโลยีเชิงกลยุทธ์ ไม่มีอิทธิพลต่อปัจจัยความเข้ากันได้ของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กร เป็นผลเนื่องจาก พนักงานในองค์กรยังใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่ ซึ่งพิจารณาได้จากข้อคำถาม ที่พบว่า พนักงานได้รับการฝึกอบรมและพัฒนา เพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และ หน่วยงานของท่านสามารถปรับปรุงระบบงานทางเทคโนโลยีในการทำงานเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานภายนอก มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ดังนั้นผู้บริหารองค์กรต้องจัดให้การอบรมเพื่อเพิ่มทักษะเกี่ยวกับ การใช้เทคโนโลยีให้กับพนักงานในองค์กร เพื่อให้เกิดศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสนับสนุนด้วยงานวิจัยของ Dasgupta & Gupta. (2013) ที่พบว่าเทคโนโลยีส่งผลทำให้วัฒนธรรมองค์กรเปลี่ยนรูปแบบเป็นวัฒนธรรมองค์กรแบบดูดซับ ซึ่งหมายถึงพนักงานและองค์กรต้องร่วมแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอก และนำมาบูรณาการร่วมกับความรู้ภายในองค์กร เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสมกับการจัดการความรู้

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษานี้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดการใช้หน่วยตัวอย่างจากประชากร 3 กลุ่มงานที่ไม่ครอบคลุมบุคลากรในสายงานที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากเทคโนโลยีอื่น เช่น ฝ่ายผลิต นอกจากนี้ขอบข่ายของปัจจัยในการศึกษาก็ยังขาดส่วนที่สำคัญอื่น เช่น กลยุทธ์ในระดับองค์กรและระดับธุรกิจซึ่งมีผลต่อการใช้กลยุทธ์ในระดับหน้าที่ รวม

ทั้งการบริหารการเปลี่ยนแปลง ส่วนของปัจจัยตามที่ศึกษาตามทั้งในส่วนของปัจจัยคั่นกลางและปัจจัยผลยังไม่ครอบคลุมปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น เช่น การปรับตัวของพนักงาน

ข้อเสนอแนะ

จากข้อจำกัดงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว งานวิจัยที่ควรศึกษาในอนาคตคือ

1. การเพิ่มปัจจัยอื่น เช่น การบริหารการเปลี่ยนแปลงภายใต้วิกฤติ เช่นปรากฏการณ์ของปัญหาโรคระบาด (โควิด-19) ที่ส่งผลกระทบอย่างมหาดล
2. การปรับตัวของพนักงานในรูปแบบต่างๆ
3. การปรับโครงสร้างองค์กรที่เป็นองค์กรแบบเสมือนจริง (virtual organization) และการศึกษารูปแบบการบริหารที่เหมาะสมให้เข้ากับธุรกิจและวัฒนธรรมของไทย ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาอย่างเร่งด่วน

ภาคผนวก

รายชื่อบริษัท ที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มงานธนาคาร ประกอบ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารทหารไทย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงเทพ

กลุ่มงานบัญชี ประกอบด้วย บริษัท เคพีเอ็มจี ภูมิไชย สอบบัญชี จำกัด บริษัท ดีลรอยท์ ทัช โธมัส ไชยยส สอบบัญชี จำกัด บริษัท ไฟร์ทวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส เอพีเอเอส จำกัด บริษัท สำนักงาน อีวาย จำกัด

กลุ่มงานทางการตลาด ประกอบด้วย บริษัท ทูคอร์ปเปเรชั่น จำกัด (มหาชน) SDS Kerr Thailand Company บริษัท ดีเคเอสเอช (ประเทศไทย) จำกัด

REFERENCES

- Aggarwal V., Posen H., & Workiewicz M. (2017). **Adaptive Capacity to Technological Change: A Microfoundational Approach**. *Strategic Management*. 38(6), 1212-1231.
- Ahmad Reza Karimi Mazidi, Alireza Amini, Meisam Latifi. (2014). **The impact of information technology capability on firm performance; a focus on employee-customer profit chain**. *Iranian Journal of Management Studies (IJMS)*. 7(1), 95-120.
- Alfaro, I., & Watson-Manheim, M. B. (2015). **Social media: A technology that needs no support from IT... yet**. *Journal of Computer Information Systems*, 55(3), 38–45.
- Anshari Muhammad, Almunawar Nabil Mohammad, Lim Ariff Syamimi, Al-Mudimigh Abdullah. (2019). **Customer relationship management and big data enabled: Personalization & customization of services**. *Applied Computing and Informatics* 15, 94–101
- Arthur Winfred. Jr., Bell. S. T., Villado A. J., & Doverspike D. (2006). **The use of person-organization fit in employment decision making: An assessment of its criterion-related validity**. *Journal of Applied Psychology*, 91, 786-801.
- Azizzadeh Fariba, Bahrami Hamidreza, Sfestani Rasool Sarihi. (2014). **The relations of organization structure and customer relationship management in Ansar Bank of Urmia**. *Journal of Data Envelopment Analysis and Decision Science*: 1-10.
- Barbosa G. (2016). **Determinants of Small Business Survival: The Case of Very Small Enterprises of the Traditional Manufacturing Sectors in Brazil**. Munich Personal RePEc.
- Barney, J. B. (1991). **Firm resources and sustained competitive advantage**. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
- Barney, J. B. (2001). **'Resource-based theories of competitive advantage: A ten-year retrospective on the resource-based view.'** *Journal of Management*, 27, 643–650.
- Bhatt Ganesh D, Grover Varun. (2005). **Types of Information Technology Capabilities and their Role in Competitive Advantage: An Empirical Study**. *Journal of Management Information System* 22 – Issue 2.
- Boutellier, Roman; Gassmann, Oliver & von Zedtwitz, Maximilian (2000). **Managing Global Innovation**. Berlin: Springer.
- Büschgens, T.; Bausch, A.; Balkin, D.B. (2013). **Organizational Culture and Innovation: A Meta- Analytic Review**. *J. Prod. Innovation Management*, 30, 1–19.
- Chiesa, V. (2001). **R&D Strategy and Organisation**, Imperial College Press.

- Dasgupta Subhasish, Gupta Babita. (2013). **Organization Culture Dimensions as Antecedents of Internet Technology Adoption**. International Federation for Information Processing. 402, 658–662.
- Di Masi, J.A., Hansen, W., Graviski, H.G. (2003). **The price of innovation: new estimates of drug development costs**. Journal of Health Economic 22, 151-185.
- Du, H., & Jiang, W. (2014). **Do social media matter? Initial empirical evidence**. Journal of Information Systems, 29(2), 51–70.
- Durantín, A., Fanmuy, G., Miet, S., and Pegon, V. (2016). **Disruptive innovation in complex systems**. In Complex Systems Design & Management, 41–56.
- Eisenhardt, K. M. and Martin, J. A. (2000). **‘Dynamic Capabilities: What Are They?’** Strategic Management Journal 21(10–11), 1105–21.
- Erdogan, B., Liden, R. C., & Kraimer, M. L. (2006). **Justice and leader-member exchange: The moderating role of organizational culture**. Academy of Management Journal, 49, 395–406.
- Felix, R., Rauschnabel, P. A., & Hinsch, C. (2016). **Elements of strategic social media marketing: A holistic framework**. Journal of Business Research, 70, 118–126.
- Gregory, M.J. (1995). **Technology management: A process approach**. Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, 209, 347-356.
- Harney, B. (2016). Strategic choice in Johnstone, S. & Wilkinson, A. (2016). **An Encyclopedia of Human Resource Management**, Cheltenham: Edward Elgar, 414-415.
- Jain Esha & Yadav Ashank. (2017). **Marketing and Technology: Role of Technology in Modern Marketing**. Journal of Business and Management, 19(5), 49-53.
- Janssen, M., Alexiev, A., den Hertog, P., and Castaldi, C. (2012). **‘A multi-level multidimensional approach for measuring dynamic capabilities in service innovation management.’** Druid 2012: 1– 26.
- Jin Jun, Zedtwitz Von. (2008). **Technological capability development in China’s mobile phone industry**. Techovation 28, 327-334.
- Kim Myung-Ja, Chung Namho, Lee Choong-Ki. (2011). **The effect of perceived trust on electronic commerce: Shopping online for tourism products and services in South Korea**. Tourism Management 32, 256–265.
- Kong, E. and Prior, D. (2008). **“An intellectual capital perspective of competitive advantage in non-profit organizations”**, International Journal of Non-profit and Voluntary Sector Marketing, 13(2), 119-128.

- Kotler, P. & Keller, K.L. (2012). **Marketing Management**, Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey, NJ.
- Koubaa Yamen. (2008). **Country of origin, brand image perception, and brand image structure March 2008**. Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 20(2):139-155.
- Law, R., Leung, D., Au, N., & Lee, K. A. (2013). **Progress and development of information technology in the hospitality industry: Evident from Coenell hospitality quarterly**. Cornell Hospitality Quarterly, 54(1), 10-24.
- Lee Ju-Yeon, Kozlenkova V Irima, Palmatier W Robert. (2014). **Structural Marketing: using organizational structure to achieve marketing objectives**. Journal of Academy of Marketing Science. 43, 73-99.
- Lucy Fallon-Byrne and Brian Harney. (2017). **Microfoundations of dynamic capabilities for innovation: a review and research agenda**. Irish Journal of Management. 36(1), 21-31.
- Melian-Gonzalez, S., & Bulchand-Gidumal, J. (2016). **A model that connects information technology and hotel performance**. Tourism Management, 53, 20-37.
- Miranda, S., Kim, I., & Summers, J. (2015). **Jamming with social media: How cognitive structuring of organizing vision facets affects IT innovation diffusion**. MIS Quarterly, 39(3), 591–614.
- Modaff, D.P., DeWine, S., Butler, J. (2011). **Organizational communication: Foundations, challenges, and misunderstandings**, 2nd Ed., Boston: Pearson Education, chapters 1-6.
- Morgan, N.A., Vorhies, D.W., Mason, C. (2009). **Market orientation, marketing capabilities, and firm performance**. Strategy Management Journal, 30(8), 909-920.
- Needle, David. (2004). **Business in Context: An Introduction to Business and Its Environment**. NRC-The National Research Council. Management of Technology: The Hidden Competitive Advantage. National Academy Press, Washington D.C.1987.
- Oberoia Poonam, Patelb Chirag, Haonb Christophe. (2017). **Technology sourcing for website personalization and social media marketing: A study of e-retailing industry**. Journal of Business Research, 80, 10-23.
- Pakadaman Javan Ali, Malmir Ameneh, Azizadeh Samira, Azizzadeh Fariba. (2013). **The relationship between organization structure and CRM**. Management and Administrative Review. 2(5), 563-574.
- Paulo Antônio Zawislak, André Cherubini Alves, Jorge Tello-Gamarra, Denise Barbieux, Fernanda Maciel Reichert. (2012). **Innovation Capability: From Technology Development to Transaction Capability**. Journal of Technology Management and Innovation. 7(2).

- Phaal R, Farrukh CJP, Probert DR. (2004). **A framework for supporting the management of technological knowledge.** *Technovation*, 27, 1-15.
- Piccoli, G., & Ott, M. (2014). **Impact of mobility and timing on user-generated content.** *MIS Quarterly Executive*, 13(3), 147-157.
- Piccoli, G., Lui, T.-W., & Grün, B. (2017). **The impact of IT-enabled customer service systems on service personalization, customer service perceptions, and hotel performance.** *Tourism Management*, 59, 349–362.
- Rush H, Bessant J & Hobday M. (2007) **Assessing the technological capabilities of firms: developing a policy tool.** *R&D Management* 37(3), 221–236.
- Salunke, S., Weerawardena, J., and McColl-Kennedy, J. R. (2011). **‘Towards a model of dynamic capabilities in innovation-based competitive strategy: Insights from project-oriented service firms.’** *Industrial Marketing Management* 40(8), 1251–1263.
- Schuh Gunther, Kramer Linda. (2015). **Cybernetic approach for controlling technology management activities.** 48th CIRP Conference on Manufacturing Systems. 437-422.
- Tatiane Baseggio Crespi, Priscila Rezendeda Costaand, Taísa Scariot Preusler. (2019). **The alignment of organizational structure and R&D management in internationalized public company: The EMBRAPA case.** *Innovation & Management Review* 16(2), 201.
- Wang, C., and Ahmed, P. (2007). **‘Dynamic capabilities: A review and research agenda.’** *The International Journal of Management Reviews* 9(1), 31–51.
- Wei Yinghong, Samiee Saeed, Lee P Ruby. (2014). **The influence of organic organizational cultures, market responsiveness, and product strategy on firm performance in an emerging market.** *Journal of Academy of Marketing Science*. 42, 49-70.
- Wieczorek and Mitrega. (2017). **Management and Organization: Personal Dynamic Capabilities in the Context of a Corporate Success**, 3(1).
- Yan and Gao, (2016.) **6th International Conference on Management, Education, Information and Control (MEICI 2016): Dynamic Capabilities Enhancing Path: A Perspective on Human Resource Policy.**
- Yarbrough Larry, Morgan A. Neil, Vorhies W. Douglas. (2010). **The impact of product market strategy-organizational culture fit on business performance.** *Journal of Academy of Marketing Science*.
- Zhi Chen, Shenglan Huang, Chong Liu, Min Min and Liying Zhou. (2018). **Fit between Organizational Culture and Innovation Strategy: Implications for Innovation erformance MDPI, sustainability.**

Research Article

การพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลกระตงานวิจัย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

DEVELOPMENT OF IMPACT ASSESSMENT SYSTEM OF PHRANAKHON RAJABHAT UNIVERSITY

จักรพันธ์ ก้อนมณี
Jakkapan Gonmanee

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
The Institute of Research and Development, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Jak_j3@hotmail.com

Received: 2020-09-17

Revised: 2020-09-22

Accepted: 2020-09-24

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลกระตงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อออกแบบระบบการติดตามประเมินผลกระตงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และ 2) เพื่อประเมินระบบการติดตามกระตงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยมีประชากรที่ศึกษาเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คณะกรรมการหน่วยจัดการงานวิจัยระดับคณะ (RMU) และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 198 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถาม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และสังเคราะห์เอกสารวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยค่าสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดย

การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการสังเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ซึ่งมีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการออกแบบระบบการติดตามและประเมินผลกระตงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พบว่า ระบบการติดตามและประเมินผลกระตงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีคณะกรรมการบริหารกองทุนวิจัย ซึ่งเป็นคณะกรรมการชุดใหญ่ ที่ทำหน้าที่ในการเสนอนโยบาย แผนการพัฒนางานวิจัย ทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประกาศ อนุมัติการให้ทุนอุดหนุนการวิจัย รวมไปถึงการประสานและสร้างเครือข่ายในการแสวงหาแหล่งทุน และทำงานวิจัยร่วมกับองค์กรภายนอก ซึ่งจะส่งผ่านไปยังหน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบัน

อุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) ซึ่งมีกลไกการทำงานแบบภาคีความร่วมมือระหว่าง 6 คณะ กับ 1 สถาบันวิจัย ที่เป็นกลไกทำหน้าที่ในการกำกับ ติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยตั้งแต่ เริ่มต้นรับทุนวิจัย จนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ รวมระยะเวลา 24 เดือน เพื่อสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง หลังจากการทำวิจัยในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัย และถ่ายทอดเป็นชุดความรู้มหาวิทยาลัยท้องถิ่น กับการพัฒนาสังคมโดยสมบูรณ์

2. ผลการประเมินระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พบว่า

1) การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่า คณะไม่มีข้อมูลผลกระทบงานวิจัย ไม่มีกระบวนการที่นำไปสู่การติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัย และการรายงานผลการติดตามผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัย เป็นประโยชน์และมีความจำเป็นให้กับมหาวิทยาลัยอย่างยิ่ง

2) การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร พบว่า คณะส่วนใหญ่มีความพร้อมด้านบุคลากร ด้านพื้นที่ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ซึ่งไม่เป็นปัญหาต่อการงานติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัย

3) การประเมินกระบวนการ พบว่า จุดเด่นของกระบวนการนั้น คือ 1. ระบบมีกระบวนการติดตามรายงานผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานวิจัยเป็นระยะ ๆ 2. ระบบได้มีกระบวนการติดตามลงพื้นที่วิจัยร่วมกับนักวิจัยแต่ละคณะ และ 3. ระบบได้มีกระบวนการจัดประชุมเพื่อสะท้อนผลกระทบงานวิจัย หลังจากงานวิจัยเสร็จสิ้น ส่วนจุดด้อย คือ ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการวิจัยประจำคณะ

4) การประเมินผลผลิต พบว่า ผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนจากการใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เกิดขึ้น 4 มิติ คือ มิติที่ 1 ความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการวิจัยของแต่ละคณะ มิติที่ 2 ความสำเร็จในการปฏิบัติงานบนฐานเครือข่ายความร่วมมือระดับคณะ และการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยระดับคณะ มิติที่ 3 ความสำเร็จของระบบบริหารจัดการงานวิจัย และ มิติที่ 4 คือ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ ชุมชน และท้องถิ่น และความพึงพอใจภายหลังจากการใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัย พบว่า ผู้บริหาร คณะกรรมการประจำคณะ นักวิจัยในโครงการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และชุมชนที่มีส่วนร่วมกับโครงการวิจัย จำนวน 60 คน มีความพึงพอใจในการใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$)

คำสำคัญ: ระบบการติดตาม การประเมินผลกระทบ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) design the research tracking and impact assessment system of Phranakhon Rajabhat University and 2) evaluate the tracking and impact assessment system of Phranakhon Rajabhat University. The informants were the university administrators, Phranakhon Rajabhat University researchers, faculty research committees (RMU), and stakeholders of an integrated research project: budget year 2017. Also, the data were from studying a model of impact assessment of Uttaradit Rajabhat University (Uttaradit Model). The data were collected by observation, interview, inquiry, action research organizing, and research documents synthesis. The quantity data were analyzed by using these statistics: frequency, percentage, mean, and standard deviation. The quality data were analyzed by using the content analysis and research synthesis.

The research results

1. The result of designing the tracking and impact assessment system of Phranakhon Rajabhat University: it was found that the research tracking and impact assessment system of Phranakhon Rajabhat University consisted of research funding committees that were formed as large-size system. The committees have the responsibilities to propose the policies, research development plans, research directions of the university for local development, and announcements. They support the research scholarships. Also, they coordinate and build up the connections to seek for research budgets. The committees actively work with the external units by submitting the policy to the association for university social engagement for changing to higher education institution of local development (7-SEA). The committees have strong partnership among 6 faculties and 1 Research and Development Institute. They are responsible for cooperate governance and tracking the impact which is occurred from the beginning until the end of research project for the entire duration (24 months). The tracking reports will be reported to the research funding committees to reflect the effects after implementing the research in the areas under university's governance and conveyed as local knowledge sets for community development completely.

2. The effects of evaluation of the tracking and impact assessment system of Phranakhon Rajabhat University: it was found that

1) the context/ environmental evaluation : the informants gave opinions as the committees didn't have neither data of research impact nor the process of research tracking/ impact assessment. Thus, the report on research tracking and impact assessment of the university is really useful and necessary for the university.

2) The input evaluation: it was found that most of the faculties are well-prepared in the aspects of staff personnel, areas, budgets, materials, and convenience facilities which this is not a problem for implementing the research tracking and impact assessment.

3) The process evaluation: it was found that the advantages of the process are 1. the progress report tracking of the research was done from time to time. 2. There were research tracking processes implementing with the researchers from each faculty. 3. The meeting for research reflection was also done after implementing the research. For the disadvantage is unclearness of the faculty research committees' roles.

4) The output evaluation: the effect of achievement on research tracking and impact assessment system of Phranakhon Rajabhat University consisted of 4 dimensions: 1) the achievement of research implementation for each faculty 2) the achievement of performing the duty based on the faculty collaboration networks and the potential development of faculty researchers 3) the achievement of research implementing system and 4) the achievement of areas, community, and local. Moreover, after applying the research tracking and impact assessment system, these 60 respondents: administrators, faculty committees, researchers, and communities were highly satisfied with the research tracking and impact assessment system ($\bar{X}=4.33$).

Keyword: Follow-up System, Impact Assessment, Phranakhon Rajabhat university

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะมีพันธกิจด้านการจัดการศึกษาและผลิตบัณฑิตที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นแล้วนั้น พันธกิจด้านการวิจัย เสริมสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่ชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ก็ถือเป็นพันธกิจที่สำคัญต่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนามหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2557 – 2561 ด้านการวิจัยพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ ที่มีสาระสำคัญในการพัฒนา คือ

1) การใช้กระบวนการวิจัยและการบริการวิชาการ เพื่อวางรากฐานในการพัฒนาให้กับมหาวิทยาลัย ชุมชน และสังคม 2) การใช้กระบวนการวิจัยยกระดับมาตรฐาน พัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน 3) การพัฒนานักวิจัยและผลงานวิจัยที่ตอบสนองความต้องการของสังคม 4) เร่งรัดการพัฒนาเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ 5) บูรณาการงานวิจัยเข้ากับการเรียนการสอน และเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น ด้วยนโยบายการพัฒนาของมหาวิทยาลัยดังกล่าว ส่งผลให้สถาบันวิจัยและพัฒนา มีการออกแบบระบบการติดตามและประเมินผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครขึ้น ในปี พ.ศ. 2556 โดยมีการจัดตั้งกองติดตามการดำเนินงานวิจัยกับนักวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนคร การตรวจสอบคุณภาพผลงานวิจัย การช่วยเหลือนักวิจัยที่ประสบอุปสรรคดำเนินการวิจัย และประเมินราคาผลงานวิจัยที่ไม่สามารถดำเนินงานวิจัยแล้วเสร็จได้ ซึ่งภารกิจดังกล่าว จึงถือได้ว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการขับเคลื่อนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่จะทำให้การดำเนินงานวิจัยของมหาวิทยาลัยบรรลุตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่ตั้งไว้โดยสมบูรณ์

จากการดำเนินงานของระบบติดตามและประเมินผลงานวิจัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – ปัจจุบัน สถาบันวิจัยและพัฒนาได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลผลงานดำเนินงานดังกล่าวเป็นระยะ และได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้พบประเด็นสำคัญของการติดตามงานวิจัยที่สถาบันวิจัยและพัฒนาจะต้องมีการพัฒนาต่อ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครยังไม่มีข้อมูลการติดตามผลกระทบจากงานวิจัย และการนำความรู้จากงานวิจัยไปใช้กับชุมชนเพื่อการพัฒนา ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้สอดคล้องกับรายงานผลการปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน ประจำปีงบประมาณ 2560 ที่เสนอให้หน่วยงานควรมีการติดตามประเมินผลกระทบงานวิจัย และการนำความรู้จากงานวิจัยไปใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนตามนโยบายการพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยนี้ จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และสะท้อนถึงความสำเร็จที่

เกิดขึ้นจากการลงทุนวิจัยให้กับสถาบันวิจัยและพัฒนาที่ทำหน้าที่ในการบริหารการจัดการทุนวิจัยของมหาวิทยาลัย

จากประเด็นสำคัญดังกล่าว สถาบันวิจัยและพัฒนาจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการวิเคราะห์ออกแบบระบบการติดตามประเมินผลกระทบบางงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นทั้ง 3 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง การติดตามและประเมินผลผลิตที่คาดหวัง ระยะที่สอง การติดตามและประเมินผลลัพธ์ที่พบ และระยะที่สาม คือ ระยะของการประเมินผลกระทบที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการวิจัย ซึ่งสารสนเทศจากกระบวนการดังกล่าวจะนำไปสู่ทิศทางการพัฒนางานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่ชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบระบบการติดตามผลกระทบบางงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
2. เพื่อประเมินระบบการติดตามผลกระทบบางงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีระบบการติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่ได้เกิดการทำงานการพัฒนาเชิงพื้นที่ ที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือหลายภาคส่วน ทั้งในระดับคณะ หน่วยงานของรัฐ/เอกชน และชุมชนในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัย

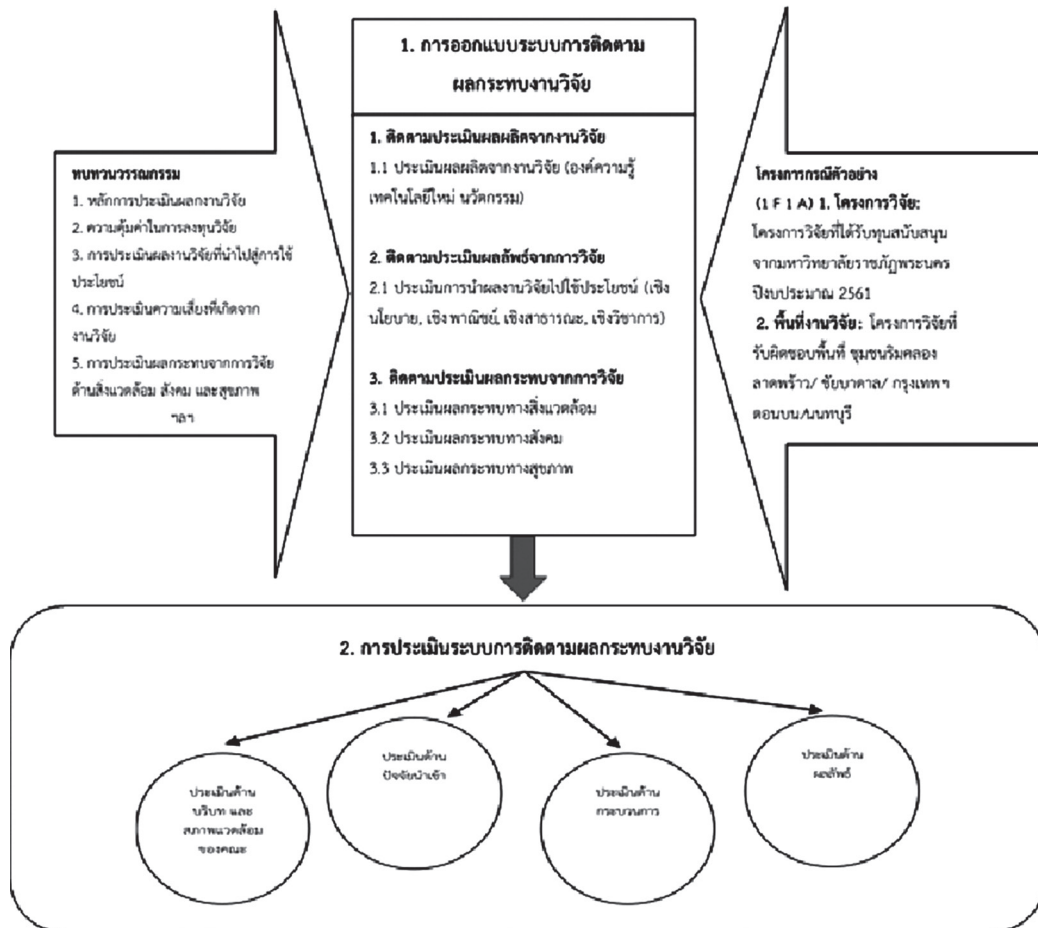
2. เจ้าหน้าที่วิจัย มีกระบวนการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่ชัดเจน

3. คณะกรรมการบริหารกองทุนวิจัย ได้ทราบสารสนเทศเพื่อกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ได้อย่างชัดเจน และมุ่งพัฒนาขีดความสามารถด้านการวิจัยอย่างเต็มที่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้บริหารระดับคณะ นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน และฐานข้อมูล/เอกสารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive sampling)
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาที่ศึกษา คือ ระบบการติดตามผลกระทบบางงานวิจัย และผลการประเมินระบบการติดตามผลกระทบบางงานวิจัย
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาที่ศึกษา 1 ปีงบประมาณ ตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม 2561 – 24 กันยายน 2562
4. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และพื้นที่บริการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ประกอบด้วย พื้นที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี พื้นที่จังหวัดนนทบุรี และพื้นที่ริมคลองลาดพร้าว

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงแนวคิดการวิจัยที่มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักคิดการประเมินผลงานวิจัย ความคุ้มค่าในการลงทุนวิจัย การประเมินผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ การประเมินความเสี่ยงที่เกิดจากงานวิจัย การประเมินผลกระทบงานวิจัย ยุทธศาสตร์การวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ผสมกับ โครงการกรณีตัวอย่างชุดโครงการวิจัย (1 F 1 A) เพื่อนำไปเป็นแนวคิด

ในการออกแบบระบบการติดตามผลกระทบงานวิจัย ซึ่งมีการติดตามและประเมิน 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ระบบการติดตามประเมินผลผลิตจากงานวิจัย ส่วนที่ 2 ระบบการติดตามประเมินผลลัพธ์จากการวิจัย ส่วนที่ 3 ระบบการติดตามประเมินผลกระทบจากการวิจัย ซึ่งระบบการติดตามและประเมินทั้ง 3 ส่วนนี้ ผู้วิจัยได้มีการประเมินประสิทธิภาพของระบบ ตามแนวคิดการประเมินโครงการของ สตีฟเพิลปีม และซิกฟิลด์

(Stufflebebeam and Shinkfield : 1990 อ้างใน RitJaron, 2014) ในรูปแบบ CIPP Model ซึ่งถือเป็นต้นแบบของการประเมินเชิงระบบที่เน้นการตัดสินคุณค่าซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศประกอบการพิจารณาวางนโยบายเพื่อการพัฒนางานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ (1) นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่ได้รับทุนวิจัยทุนอุดหนุนการวิจัยในชุดแผนบูรณาการงานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (1 faculty 1 Research: 1F1A) ประจำปีงบประมาณ 2560 จำนวน 66 คน (2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร หรือผู้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย ในเขตพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และ (3) คณะกรรมการหน่วยจัดการงานวิจัยระดับคณะ (RMU)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) แบบสอบถามการติดตามประเมินผลกระทบโครงการวิจัย (2) แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิเคราะห์ลักษณะและประเภทของโครงการที่จะดำเนินการติดตามประเมินผลกระทบโครงการวิจัย จากนั้นทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนคร และดำเนินการลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้กระบวนการทำงานของโครงการวิจัย 1 พื้นที่ 1 งานวิจัย (1 F 1 A) จากนั้นก็นำผลการศึกษาไปวิเคราะห์กระบวนการทำงานของโครงการวิจัย 1 พื้นที่ 1 งานวิจัย (1 F 1 A) เพื่อนำไปออกแบบระบบการติดตามผลกระทบงานวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการสอบถามการติดตามประเมินผลกระทบงานวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)

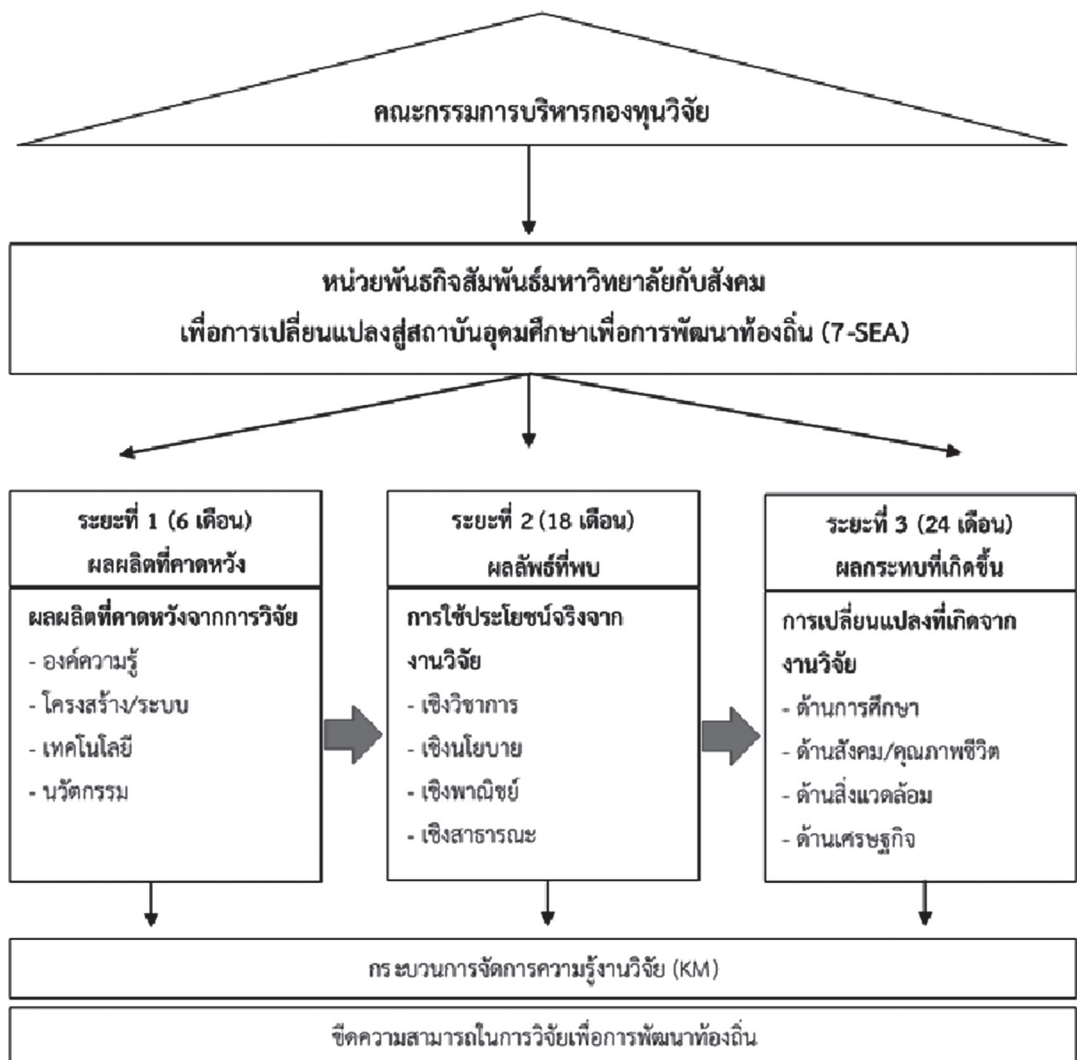
สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

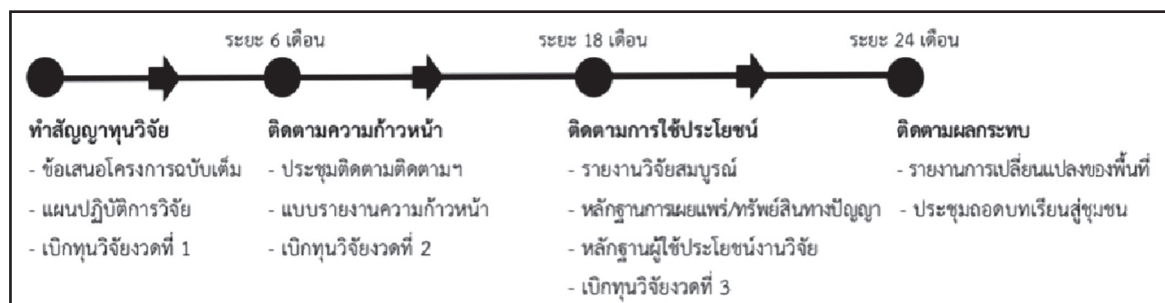
1. จากการออกแบบระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่กล่าวมานั้น พบว่า ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีคณะกรรมการบริหารกองทุนวิจัย ซึ่งเป็นคณะกรรมการชุดใหญ่ที่ทำหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบาย แผนการพัฒนางานวิจัย ทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประกาศ อนุมัติการให้ทุนอุดหนุนการวิจัย รวมไปถึงการประสานและสร้างเครือข่ายในการแสวงหาแหล่งทุน และทำงานวิจัยร่วมกับองค์กรภายนอก ซึ่งจะส่งผ่านไปยังหน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลง

สู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) ซึ่งมีกลไกการทำงานแบบภาคีความร่วมมือระหว่าง 6 คณะ กับ 1 สถาบันวิจัย ที่เป็นกลไกทำหน้าที่ในการกำกับ ติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นรับทุนวิจัย จนกระทั่งเสร็จ

สิ้นโครงการ รวมระยะเวลา 24 เดือน เพื่อสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงหลังจากการทำวิจัยในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัย และถ่ายทอดเป็นชุดความรู้มหาวิทยาลัยท้องถิ่นกับการพัฒนาสังคมโดยสมบูรณ์

ภาพที่ 2 ระบบการติดตามและประเมินผลการทบทวนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ภาพที่ 3 แผนผังเส้นทางและระยะเวลาการดำเนินงานติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัย

2. จากการประเมินระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ผู้วิจัยได้ใช้การประเมินที่เน้นการวิเคราะห์เชิงระบบ (System Analysis) ตามแนวคิดของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) ในรูปแบบของ ชิปปโมเดล (CIPP Model) เพื่อใช้ในการประเมินระบบการติดตามผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยมีผลการประเมินตามประเด็นการประเมินดังนี้

2.1 การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วยกับระบบการติดตามผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมากกว่า ร้อยละ 80 ซึ่งผลการประเมิน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลในส่วนของผู้บริหารระดับคณะ (ร้อยละ 100) คณะกรรมการวิจัยระดับคณะ (ร้อยละ 100) และ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน (ร้อยละ 100) มีความเห็นว่า คณะไม่มีข้อมูลผลกระทบงานวิจัย ไม่มีกระบวนการที่นำไปสู่การติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัย และการรายงานผลการติดตามผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัย เป็นประโยชน์และมีความจำเป็นให้กับมหาวิทยาลัยอย่างยิ่ง

2.2 การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร (Input Evaluation) จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดได้ว่า คณะมีความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นในการดำเนินงานติดตามผลกระทบแต่ละรายการมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งผลการประเมินจากผู้บริหารพบว่า ความพร้อมของบุคลากร คณะมีบุคลากรทั้งสายวิชาการและสายสายสนับสนุนที่มีความพร้อมที่จะทำงานโดยใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัย (ร้อยละ 83.33) ความพร้อมด้านพื้นที่ คณะมีพื้นที่อยู่ในความรับผิดชอบของทุกคนะ เนื่องจากเป็นนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 100.00) ความพร้อมด้านงบประมาณ คณะที่มีความพร้อมเรื่องงบประมาณ ซึ่งได้จัดตั้งค่าของงบประมาณไว้ตั้งแต่ต้นปี ในเรื่องของการวิจัย ที่ผนวกกับการบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงการตั้งงบประมาณเพื่อตอบแทนที่ปรึกษาด้านการวิจัย ทำให้เรื่องงบประมาณไม่เป็นปัญหาต่อการใช้ระบบติดตามและประเมินผลกระทบ (ร้อยละ 16.66) และความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ซึ่งไม่เป็นปัญหาต่อการทำงานติดตามและประเมินผลกระทบงาน

วิจัย และค่อนข้างที่จะมีความพร้อมในด้านนี้พอสมควร (ร้อยละ 100.00) ส่วนข้อคิดเห็นของคณะกรรมการ RMU และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นว่า ความพร้อมหรือปัจจัยนำเข้าที่จะนำมาให้ในระบบการติดตามและประเมินผลกระบวนการวิจัยนั้น มีความเป็นไปได้ด้วยปัจจัยนำเข้าหลาย ๆ อย่าง และค่อนข้างที่จะมีความพร้อมพอสมควร แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้ง ปัจจัยนำเข้าในเชิงนโยบายของผู้บริหารระดับสูงมีความสำคัญที่สุด ที่หากผู้บริหารมหาวิทยาลัยมองเห็นความสำคัญในส่วนนี้ ในทางปฏิบัติก็สามารถทำได้

2.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดได้ว่า มีรายงานวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ในการดำเนินงานติดตามผลกระทบงานวิจัย ซึ่งผลการประเมินจากผู้บริหาร คณะกรรมการวิจัยประจำคณะ และนักวิจัยในโครงการ พบว่า มีรายงานจากการประชุมติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย มีรายงานการดำเนินงานติดตามลงพื้นที่ของคณะกรรมการ และมีรายงานผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนา กลไกและระบบการขับเคลื่อนแผนบูรณาการงานวิจัยเพื่อการพัฒนาบนฐานยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามพระราชบัญญัติ ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์สังเคราะห์จุดเด่น และจุดด้อยของกระบวนการดำเนินงานระบบการติดตามผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครได้ว่า จุดเด่นของกระบวนการนั้น คือ 1. ระบบมีกระบวนการติดตามรายงานผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานวิจัยเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการวิจัย และคณะกรรมการได้

ทราบผลผลิตที่คาดว่าจะได้จากโครงการวิจัยแต่ละพื้นที่ เพื่อรายงานให้มหาวิทยาลัยทราบ 2. ระบบได้มีกระบวนการติดตามลงพื้นที่วิจัยร่วมกับนักวิจัยแต่ละคณะ เพื่อทราบข้อมูลเชิงประจักษ์ และรับฟังข้อเสนอแนะจากชุมชนเพื่อสะท้อนผลกระทบจากการดำเนินงานวิจัยของแต่ละพื้นที่ และ 3. ระบบได้มีกระบวนการจัดประชุมเพื่อสะท้อนผลกระทบงานวิจัยหลังจากงานวิจัยเสร็จสิ้น และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการจัดการความรู้ และต่อยอดขีดความสามารถด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยต่อไป ส่วนจุดด้อยของระบบการติดตามและประเมินผลกระทบของงานวิจัยนั้น คือ ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการวิจัยประจำคณะ ทำให้การประสานงานระหว่างนักวิจัย คณะกรรมการประจำคณะ หน่วย (7-SEA) และสถาบันวิจัยและพัฒนา ค่อนข้างที่จะสับสน ซึ่งระยะเริ่มต้นการติดต่อประสานงานค่อนข้างที่จะมีปัญหา หากมีการพัฒนาเรื่องบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนงานให้ชัด โดยการแต่งตั้งคณะทำงานที่ชัดเจนจากทางมหาวิทยาลัย ก็จะทำให้การทำงานราบรื่นยิ่งขึ้น

2.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ตามเกณฑ์ การประเมินที่กำหนดได้ว่า มีความสำเร็จในการนำระบบการติดตามผลกระทบงานวิจัยไปใช้ และมีความพึงพอใจของการใช้ระบบการติดตามผลกระทบงานวิจัยอยู่ในระดับมากขึ้นไปนั้น พบว่า ผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนจากการใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เกิดขึ้น 4 มิติ คือ มิติที่ 1 ความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการ

วิจัยของแต่ละคณะ มิติที่ 2 ความสำเร็จในการปฏิบัติงานบนฐานเครือข่ายความร่วมมือระดับคณะ และการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยระดับคณะ มิติที่ 3 ความสำเร็จของระบบบริหารจัดการงานวิจัย และมิติที่ 4 คือ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ชุมชน และท้องถิ่น ซึ่งมีรายงานการประเมินความพึงพอใจภายหลังจากการใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระบวนงานวิจัย พบว่า ผู้บริหาร คณะกรรมการประจำคณะ นักวิจัยในโครงการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และชุมชนที่มีส่วนร่วมกับโครงการวิจัย จำนวน 60 คน มีความพึงพอใจในใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระบวนงานวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลกระบวนงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คณะผู้วิจัยได้มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายจากผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. จากผลการออกแบบระบบการติดตามและประเมินผลกระบวนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พบว่า ในโครงสร้างระบบการทำงาน ส่วนที่สำคัญที่สุดในการกำหนดทิศทางและการดำเนินงานวิจัยของมหาวิทยาลัย คือ ส่วนของคณะกรรมการบริหารกองทุนวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย อธิการบดี ซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดขององค์กร ที่ดำเนินงานภายใต้นโยบายยุทธศาสตร์ของชาติเป็นหลัก การปฏิบัติงานด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยเกิดทิศทางและเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีคณะกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้บริหารสูงสุดระดับคณะทั้ง 6 คณะ ถือได้ว่าเป็นตัวหลักที่จะถ่ายทอดนโยบาย และแนวทาง

การทำงานสู่ผู้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจน และมีพลังในการส่งผ่าน หรือมอบหมายงานลงไปสู่ผู้ปฏิบัติได้เป็นอย่างดี และมีผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นเลขานุการของคณะกรรมการที่คอยสนับสนุน ประสานงานให้การช่วยเหลือในด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ซึ่งหลักการบริหารแบบกระจายอำนาจ “CLUSTERS” มีจุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาให้มีความยั่งยืน ดังนี้ 1. เน้นให้เข้าใจว่าทุกสิ่งต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและกาลเวลา ดังนั้นต้องยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ 2. เน้นการสร้างความร่วมมือเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยจะต้องรู้จักคิดและมองเห็นถึงพลวัตของการเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์เหตุและปัจจัย เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น 3. เน้นการสร้างความสมดุล มั่นคงและความยั่งยืน โดยจะต้องมีการวิเคราะห์ถึงผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มุ่งถึงประโยชน์ส่วนรวมที่จะทำให้มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน 4. เน้นความพอดีและเหมาะสม รู้จักตนเอง สร้างเครือข่ายกลุ่มและขยายขอบข่ายกิจกรรมให้หลากหลาย จากการสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วนเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาและบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ 5. เน้นการมีความรู้และคุณธรรมโดยยึดธรรมาภิบาล มีสติและการเรียนรู้เพื่อแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง 6. เน้นการพึ่งตนเอง การพึ่งพากันและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้จักการสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ มีการช่วยเหลือและแบ่งปัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย การสร้างค่านิยมให้รู้จักความรับผิดชอบและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ

ระบบบริหารจัดการงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (Chanchamsai and faculty,2018) กล่าวคือ ในการที่จะเป็นเลิศด้านการวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ มีองค์ประกอบหลายส่วน ซึ่งสามารถอธิบายเป็นแบบจำลองเชิงระบบแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบพื้นฐานองค์ประกอบพื้นฐาน (ANTECEDENT) ได้แก่ ศักยภาพของคณาบดีในการขับเคลื่อนงานเชิงบูรณาการ นโยบาย ยุทธศาสตร์ และระบบการบริหารจัดการ งานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละคณะ 2. ทุนเดิมที่มีอยู่ (CAPITAL) ได้แก่ นักวิจัยชุมชนที่มีทักษะในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งวิธีคิดของนักวิจัย ของแต่ละคณะ การเลือกนักวิจัยที่มาเป็น RMU ทุนวิจัยพื้นที่วิจัย เครือข่ายการวิจัย 3. กระบวนการที่ใช้ประกอบด้วย กระบวนการ สนับสนุนทุนวิจัยพัฒนานักวิจัย/ใจทวิวิจัย การติดตามสนับสนุน การประเมินผลกระทบ (RIA) การบูรณาการงานวิจัยในทุกมิติ กระบวนการจัดการความรู้ (KM) 4. ผลลัพธ์ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นขึ้น คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในเชิงปริมาณและคุณภาพ ประกอบด้วย การบริหารจัดการงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ ทีมงานหน่วยจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ระดับคณะ แผนงานวิจัยเชิงบูรณาการ การใช้ประโยชน์ของงานวิจัย คະແນການປະກັນຄຸນຄ່າດ້ານການວິຊາ 5. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่น หมายถึง งานวิจัยที่ได้ดำเนินการเกิดมรรคผล ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างเป็นรูปธรรม มีหลักฐานเชิงประจักษ์ สามารถประเมินได้

2. จากผลการออกแบบระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัย

ราชภัฏพระนคร พบว่า หน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยเป็นอย่างมาก เพราะเนื่องจากโครงสร้างของ หน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) เป็นกลไกกำกับติดตามการดำเนินงานวิจัยของมหาวิทยาลัยในเชิงบูรณาการ เป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันวิจัยและพัฒนา คณะ และพื้นที่ ตลอดจนสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ ให้ข้อเสนอแนะนักวิจัยที่ประสบอุปสรรคในการดำเนินงานวิจัย ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประเมินผลกระทบของการดำเนินงานวิจัยท้องถิ่น เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริงในภายหลังจากการดำเนินงานวิจัยเสร็จสิ้น ซึ่งหน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ผู้บริหารหน่วยจัดการงานวิจัย 6 คณะ รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา หัวหน้าหน่วย (7-SEA) และเจ้าหน้าที่โครงการหน่วย (7-SEA) ซึ่งเป็นกลไกที่ทำงานในลักษณะเชิงรุก รวบรวมนโยบายจากคณะกรรมการบริหารกองทุนวิจัยไปสู่การออกแบบการปฏิบัติงานเพื่อการติดตามและประเมินผลกระทบของโครงการวิจัยในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังช่วยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ประสานงาน และขับเคลื่อนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยในรูปแบบภาคีความร่วมมือ ดังนั้น หน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับ

สังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) จึงมีความสำคัญในเชิงกลไกการขับเคลื่อนงานวิจัยของมหาวิทยาลัย ซึ่งกลไกของระบบดังกล่าว สอดคล้องกับ เอกสารรายงานการสังเคราะห์ผลสำเร็จของระบบและกลไกสนับสนุนการทำหน้าที่พันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์กับสังคม (2559) กล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์มีกลไกสนับสนุนการปฏิบัติพันธกิจแบบบูรณาการเพื่อท้องถิ่นเพื่อให้สนองต่อนโยบายของมหาวิทยาลัย ซึ่งมุ่งเน้นการบูรณาการงานสอน วิจัย บริการวิชาการเพื่อชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่อย่างหลากหลาย เช่น การกำหนดตัวชี้วัดให้มีระบบบริหารจัดการงานวิจัยที่เอื้อต่อการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทุกคณะและการเสริมแรงโดยให้รางวัลงานวิจัยที่บูรณาการพันธกิจทั้งสอน วิจัย และบริการวิชาการกับสถานการณ์ปัญหาในชุมชน การปฏิบัติพันธกิจแบบบูรณาการเพื่อชุมชนท้องถิ่นของทุกคณะมีกลไกการบริหารจัดการที่เป็นระบบไม่ขึ้นกับตัวบุคคลอย่างเป็นวัฒนธรรมองค์กร มีประสบการณ์การทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยมีกระบวนการ/วิธีการมีนโยบายสนับสนุน มีองค์ความรู้ มีเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งเป็นศักยภาพของมหาวิทยาลัยในการที่จะก้าวไปสู่มหาวิทยาลัยเพื่อรับใช้สังคม ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เชื่อมโยงการจัดการงานวิจัยของทุกคณะกับงานพัฒนาพื้นที่ โดยหน่วยจัดการงานวิจัย และมหาวิทยาลัยเน้นการพัฒนา กำลังคนในมหาวิทยาลัยให้มีอุดมการณ์ มีความรู้และทักษะในการทำงานวิชาการเพื่อสังคม อย่างเป็นระบบ

และต่อเนื่อง โดยการออกแบบการทำงานเพื่อสร้างกลไกเชิงระบบที่เชื่อมงานประกันคุณภาพองค์การกับการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้มีการสานพลังจากทุกคณะร่วมกับองค์กรภาคี มีการยกระดับคุณภาพงานวิชาการเพื่อรับใช้สังคม และเกิดการพัฒนากระบวนการรับรองคุณภาพงานวิชาการเพื่อสังคม เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพของบุคลากร โดยการสนับสนุนบุคลากรในการขอตำแหน่งทางวิชาการรับใช้สังคม โดยมีสถาบันวิจัยและพัฒนาและหน่วยจัดการงานวิจัยระดับคณะ/หน่วยงาน หัวหน้าหน่วยจัดการงานวิจัยและคณะกรรมการหน่วยจัดการงานวิจัย ที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาจากพื้นที่เพื่อการวิจัยของบุคลากรในหน่วยงาน โดยหน่วยจัดการงานวิจัยจะเป็นกลไกที่ช่วยเรื่องฐานข้อมูลงานวิจัยและงานบริการวิชาการ รวมทั้งเป็นกลไกในการพัฒนานักวิจัย ในการเป็นมหาวิทยาลัยพันธกิจสัมพันธ์กับสังคม และร่วมออกแบบระบบกลไกของหน่วยงานร่วมกับมหาวิทยาลัยเพื่อให้เกิดการบูรณาการการเรียนการสอน งานบริการวิชาการ และงานวิจัยเข้าด้วยกัน และมหาวิทยาลัยฯ ได้มีการจัดสรรงบประมาณให้คณะสำหรับการบริหารจัดการงานวิจัย 50,000 บาท เพื่อให้คณะสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการงานวิจัย จากเส้นทางการพัฒนาหน่วยจัดการงานวิจัย ยุคแรกซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2542 เป็นยุคก่อตั้งหน่วยจัดการงานวิจัยและได้พัฒนามาจนถึงช่วงปี พ.ศ. 2551 ที่หน่วยจัดการงานวิจัยได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการงานสุขภาวะชุมชน งานท่าเหนือเมืองน่าอยู่ และงานระบบธุรกิจข้าวอินทรีย์ ซึ่งจากการดำเนินงานทำให้เกิดกลไกในการบริหารจัดการงานวิจัยในพื้นที่ คือ หน่วย

จัดการความรู้และวิจัยชุมชน (TRMU) ซึ่งเป็นหน่วยประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยฯ กับพื้นที่ และในยุคปัจจุบันซึ่งก้าวสู่ยุคของการสร้างกระบวนการกลไก และระบบเพื่อพัฒนาการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันเพื่อการพัฒนาพื้นที่ของหน่วยจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัย (RMU) และหน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชน (TRMU) โดยให้สอดคล้องกับพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย คือ การสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. จากผลการออกแบบระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พบว่า ขั้นตอนและกระบวนการติดตามโครงการวิจัยอย่างเป็นระบบ 3 ระยะ ถือเป็นกระบวนการที่มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้หน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) มีข้อมูลในการนำเสนอรายงานผลการติดตามและความคืบหน้าของโครงการต่อคณะกรรมการบริหารกองทุนวิจัยได้เป็นอย่างดี ซึ่ง 3 ระยะที่กล่าวถึง คือ ระยะที่ 1. ระยะในการติดตามผลผลิตที่คาดหวังจากการวิจัย ที่ออกแบบการติดตามโดยวิธีการนำเสนอรายงานความก้าวหน้า ซึ่งกระบวนการดังกล่าว จะทำให้ทราบว่าท้ายที่สุดแล้ว ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะได้อะไรจากงานวิจัยนั้น ๆ ระยะที่ 2. ระยะการติดตามผลลัพธ์ที่พบ ที่ออกแบบการติดตามโดยวิธีการส่งรายงานวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเชิงประจักษ์ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยคาดหวังในระยะที่ 1 จะทำให้ทราบว่า งานวิจัยที่ทำนั้น

มีผู้นำผลงานการวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาได้จริง และทราบข้อมูลผู้นำผลงานวิจัยไปใช้เพื่อติดตามในระยะที่ 3 ต่อไป ส่วนระยะที่ 3 คือ ระยะของการติดตามผลกระทบงานวิจัย ที่ออกแบบการติดตามโดยวิธีการที่หน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) จะทำหน้าที่ในการติดตามลงพื้นที่เพื่อประเมินผลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการวิจัย ซึ่งในระยะที่ 3 นี้ จะมีความเกี่ยวเนื่องกับระยะที่ 2 กล่าวคือ หลังจากที่มีกลุ่มบุคคลผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยแล้ว เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใดบ้างที่เป็นที่ประจักษ์ ซึ่งการดำเนินงานในระบบดังกล่าว เกิดจากกระบวนการทำงานในลักษณะกลไกการทำงานแบบภาคีความร่วมมือระหว่าง 6 คณะ กับ 1 สถาบันวิจัยและพัฒนา ที่เป็นกลไกทำหน้าที่ในการกำกับ ติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นรับทุนวิจัย จนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ รวมระยะเวลา 24 เดือน เพื่อสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงหลังจากการทำวิจัยในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัย และถ่ายทอดเป็นชุดความรู้มหาวิทยาลัยท้องถิ่นกับการพัฒนาสังคมโดยสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการติดตามโครงการเชิงระบบ (The Secretariat of the Senate, 2007) กล่าวว่า กระบวนการติดตามเป็นการเก็บและรวบรวมข้อมูลซึ่งโดยทั่วไปกระทำได้หลายวิธี เช่น เก็บและรวบรวมข้อมูลจากผู้ดำเนินงานโดยตรง/การสอบถามผู้ดำเนินโครงการ หรือผู้ให้ดำเนินการจัดส่งข้อมูล ตามแบบสอบถาม/แบบรายงาน หรือดำเนินการทั้ง 2 วิธีควบคู่ไปกับการไปดูสถานที่ปฏิบัติการ หลังจากเก็บและรวบรวมข้อมูล

ได้แล้ว จะนำมาประมวลวิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานกับเป้าหมายเพื่อประเมินความก้าวหน้าผลงานได้ผลประการใด มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ หากมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นในขั้นตอนใด กล่าวคือ ขั้นตอนการวางแผน (Planning) หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผน (Implementation) จะได้นำมาใช้ประโยชน์หรือนำไปปรับปรุงแก้ไขจัดทำรายงานเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลรายงานที่ได้ไปสู่กระบวนการประเมินต่อไป

4. จากผลการประเมินระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พบว่า ผลที่ได้จากการประเมินเชิงระบบตามแนวคิดการประเมินของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1990) ในรูปแบบของ ชิปปโมเดล (CIPP Model) ตั้งแต่การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ปรากฏข้อมูลเห็นได้ชัดว่า ประเด็นที่ 1 บริบทสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ยังไม่มีระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัย จึงเป็นความต้องการและความจำเป็นของคณะและมหาวิทยาลัยจะต้องมีการสร้างหรือพัฒนาระบบดังกล่าวขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (Isawilanon, 2009) กล่าวว่า ความจำเป็นของการประเมินผลกระทบ จุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อการตรวจหาผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยว่าได้เกิดขึ้นในรูปแบบใดบ้าง ผลสำเร็จนั้นได้มีผลต่อการเพิ่มพูนความรู้ให้กับนักวิจัยอย่างไร ผลสำเร็จที่ได้จากการวิจัยนั้นได้นำไปสู่การพัฒนาองค์

ความรู้ใหม่ได้อย่างไรบ้าง มีเทคโนโลยีใหม่เกิดขึ้นจากงานวิจัยหรือไม่ หากผลสำเร็จจากการวิจัยนั้นมีเทคโนโลยีใหม่เกิดขึ้น เทคโนโลยีนั้นได้มีการยอมรับไปใช้ในกลุ่มประชากรด้านใดบ้าง หากผลสำเร็จจากการวิจัยนั้นเป็นเพียงแค่ข้อความรู้ใหม่ ข้อความรู้ที่ได้รับนั้นได้มีการนำไปเชื่อมต่อกับโครงการวิจัยอื่น ๆ อย่างไรหรือไม่ มีจำนวนนักวิจัยเกี่ยวข้องกับการวิจัยนั้นมากน้อยอย่างไร มีกระบวนการฝึกนักวิจัยใหม่ในโครงการหรือไม่ งานในโครงการวิจัยได้นำไปสู่การนำเสนอในที่ประชุมวิชาการ ตีพิมพ์ในเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่ไหนบ้าง มีชื่อเรื่องอะไร และได้จัดทำร่วมกับใครบ้าง โครงการวิจัยดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายในโครงการแต่ละปีจำนวนเท่าใด นอกจากนี้ ในกรณีที่มีการวิจัยให้ผลสำเร็จในรูปของเทคโนโลยีใหม่ได้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภค ผลกระทบนั้นได้ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้านใดบ้าง เป็นต้น ประเด็นที่ 2 การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร ผลการวิจัยปรากฏว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีความพร้อมในการดำเนินงานเพื่อติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครเป็นส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากรด้านพื้นที่ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้น เป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อการสร้างระบบการติดตามและประเมินผลกระทบงานวิจัยทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความพร้อมและขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของ (Saenthong, 2021) ได้กล่าวไว้ว่า ความพร้อมและขีดความสามารถ คือ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม ทักษะ แรงจูงใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความ

สัมพันธ และส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในเป้าหมายของงานได้ จากแนวคิดที่กล่าวมานั้น จึงถือได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีความพร้อมทั้งในด้านบุคลากร ด้านพื้นที่ ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถทำให้ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัยสามารถดำเนินการต่อไปได้ ประเด็นที่ 3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) จากผลการวิจัยปรากฏว่า จุดด้อยของกระบวนการใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัยคือ ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่คณะกรรมการวิจัยประจำคณะ RMU จึงทำให้การประสานงานระหว่างนักวิจัย คณะกรรมการประจำคณะ หน่วย (7-SEA) และสถาบันวิจัยและพัฒนา ค่อนข้างที่จะสับสน ซึ่งระยะเริ่มต้นการติดต่อประสานงานค่อนข้างที่จะมีปัญหา นักวิจัยไม่เข้าใจโจทย์แผนบูรณาการงานวิจัยที่ผู้บริหารประจำคณะรับมา ผู้ประสานงานแต่ละคณะไม่เข้าใจหน้าที่และขอบข่ายที่ต้องดำเนินการ เป็นต้น ซึ่งประเด็นดังกล่าว อาจจะนำไปสู่สาเหตุของความขัดแย้งในการปฏิบัติงานหลาย ๆ ฝ่ายได้ จากประเด็นที่กล่าวนี้ จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งของการวางบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนภายในระบบการติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่ตามมาต่อไปในอนาคต และประเด็นที่ 4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จากผลการวิจัยปรากฏว่า การใช้ระบบการติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัย ประสบความสำเร็จทั้งในมิติของความสำเร็จในการดำเนินงานวิจัยแต่ละโครงการ ความสำเร็จในการปฏิบัติงานบนฐานเครือข่ายความร่วมมือระดับคณะและการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยระดับคณะ ความสำเร็จ

ในระบบบริหารจัดการงานวิจัย และความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ ชุมชนและท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากการวางระบบที่ร่วมกันระหว่างผู้บริหาร คณะกรรมการประจำคณะ (RMU) นักวิจัยในคณะ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนการให้ความร่วมมือของชุมชนและท้องถิ่น ทำให้การดำเนินงานทั้ง 4 มิติประสบความสำเร็จโดยสมบูรณ์ และเป็นการสร้างทีมเพื่อผลักดันนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครเพื่อการพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นที่เข้มแข็งต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ควรมีการนำระบบการติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัยนี้ไปใช้ การติดตามระยะการดำเนินงานโครงการวิจัย และมีข้อมูลผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครในแต่ละพื้นที่

2. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ควรมีหน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) ที่เกิดขึ้นโดยภาคีเครือข่ายความร่วมมือระดับคณะไว้สำหรับเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยอย่างเต็มรูป

3. สถาบันวิจัยและพัฒนา ควรมีการจัดตั้งค่าของงบประมาณประจำปีที่เกี่ยวข้องกับการติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัย เพื่อคอยสนับสนุนกลไกการทำงานของหน่วยพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7-SEA) ในการติดตามและประเมินผลกระทบบางงานวิจัยในแต่ละพื้นที่

REFERENCES

- Monthon Chanchamsai and faculty. (2018). **Development of systems and mechanisms to drive the integrated plan Research for local development of Phranakhon Rajabhat University according to the integrated planResearch**. Bangkok: Phranakhon Rajabhat University. (In Thai)
- Saenthong. N., (2021). **Modern Human Resource Management**. 3rd edition. Bangkok: HR Center. (In Thai)
- RitJaron. P., (2014). **Concept and process of project evaluation**. Editor, collection of journal articles. Education, Sukhothai Thammathirat Open University. Year 7 No. 1. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press. (In Thai)
- Isawilanon. S., (2009). **Economic dynamics of Thai rice production**. Bangkok: Department of Economics Agriculture and Resources Kasetsart University. (In Thai)
- Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J. (1990). **Systematic Evaluation**. Boston: Kluwer - Nijhoff.
- Van, H. & Van, M. (1976). **The Policy Implementation Process Policy: A Social Program**
- The Secretariat of the Senate .(2007). **Guide for Monitoring and Evaluation**. Bangkok: Policy Office and plans for the Secretariat of the Senate. (In Thai)

Research Article

**ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในการใช้เว็บไซต์
เครือข่ายทางสังคม ของกลุ่มผู้สูงอายุ**
**FACTORS INFLUENCING ONLINE SOCIAL SUPPORT OF SOCIAL
NETWORKING SITE USE AMONG ELDERLY PEOPLE**

พัทธปียา จงชานสิทธิ์^{1*} และ วิกานดา พรสกุลวานิช²

Patpiya Jongchansitto^{1*} and Vikanda Pornsakulvanich²

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารวิทยา คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์^{1*}

กลุ่มวิชาการบริหารการสื่อสาร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์²

Doctor of Philosophy Program in Communicology, Faculty of Journalism and Mass Communication,
Thammasat University

e-mail: patpiya.jctu@gmail.com^{1*}

Communication Administration, Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University²

Received: 2020-08-19

Revised: 2020-09-22

Accepted: 2020-09-29

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางในแง่ความถี่ที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์จากการเข้าใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและเป็นผู้สูงอายุที่ใช้โซเชียลมีเดียประเภทเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 400 คน โดยผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่มีการนับถือตนเองสูงจะส่งผลให้มีความถี่ที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ทั้งด้านอารมณ์และด้านข้อมูลในระดับสูง ในทางกลับกันผู้สูงอายุที่มีความเหงาจะส่งผลให้มีความถี่ที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ทั้งด้านอารมณ์และความถี่ที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านรูปธรรมในระดับต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมเพื่อความบันเทิงสามารถทำนายความถี่ที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในทิศทางบวกทั้งสามด้าน ได้แก่ แรงสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ ด้านรูปธรรม และด้านข้อมูล ในส่วนของปัจจัยการใช้งานในรูปแบบที่ผู้ใช้งาน

ไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้มีอิทธิพลในทิศทางบวกต่อความถี่ของการได้รับและการให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย

คำสำคัญ: แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ การเข้าใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

This study aimed to examine the factors that predicted two-way online social support frequency both receiving and giving in the context of social networking site use of elderly people. This study was based on the theory of uses and gratifications. Quantitative research with questionnaires was used to collect the data from 400 participants who were elderly people (aged 60 and over) and had participated in social networking websites in 3 months. Overall, the findings revealed that elderly people who had high self-esteem had high frequency of giving online emotional and information support. On the other hand, loneliness in elderly people had influence on low frequency of receiving online emotional support and giving online tangible social support. Moreover, entertainment motive had a positive effect on both receiving and giving online social support frequency in all three dimensions which are emotional support, tangible support, information support. In term of compulsive use positively predicted both receiving and giving online social support frequency among elderly people.

Keywords: online social support, social networking site use, elderly people

บทนำ

ในปัจจุบันทั่วโลกกำลังเผชิญกับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย โดยในปี พ.ศ. 2560 จำนวนประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทั่วโลกมีมากถึง 962 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรโลกทั้งหมด ซึ่งทุกทวีปในโลกยกเว้นแอฟริกาได้เข้าสู่สังคมผู้สูงวัยแล้ว ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศที่กำลังเผชิญกับสถานการณ์สังคมผู้สูงวัย ซึ่งในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไปถึง 11 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากรทั้งหมด เป็นอันดับสอง

ในกลุ่มประเทศอาเซียนรองจากประเทศสิงคโปร์ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561) สถานการณ์สังคมผู้สูงวัยที่หลายประเทศทั่วโลกต้องเผชิญส่งผลให้เกิดเป็นแผนการดำเนินงานเพื่อรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว เช่นเดียวกับประเทศไทยที่มีมาตรการเตรียมรับมือกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยโดยได้นำประเด็นเรื่องการพัฒนาผู้สูงวัยจัดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการ

พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งวัตถุประสงค์หนึ่งในนั้นคือการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต โดยสำหรับช่วงวัยผู้สูงอายุได้มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ อีกทั้งให้มีการเสริมทักษะการดำรงชีวิต การสร้างเสริมสุขภาพ การจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุและสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) โดยเมื่อพิจารณาแผนพัฒนาผู้สูงอายุในระดับประเทศดังที่กล่าวไปก็จะพบว่ามีขึ้นเพื่อพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมนั่นเอง โดยจากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในด้านกายภาพและจิตวิทยาก็คือตัวแปรแรงสนับสนุนทางสังคม เช่นงานของ Fratiglioni, Wans, Ericsson, Mayton & Winblad (2000) ที่พบว่าบุคคลที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในระดับสูงจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าบุคคลที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในระดับต่ำ

ดังนั้นหากต้องการบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนพัฒนาผู้สูงอายุในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงวัย การศึกษาตัวแปรแรงสนับสนุนทางสังคมในกลุ่มผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยแรงสนับสนุนทางสังคมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานความสัมพันธ์ของคนในสังคม เป็นความรู้สึกของบุคคลว่าเป็นที่รักและเป็นที่ต้องการรวมทั้งมีประโยชน์ต่อคนอื่น รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และรู้สึกถึงการได้รับ

การยอมรับ (Moss, 1973 อ้างถึงใน Burleson & MacGeorge, 2002) ที่น่าสนใจคือมีงานวิจัยที่ค้นพบว่าการได้รับและการให้แรงสนับสนุนทางสังคมพร้อมกันอย่างสมดุลจะส่งผลดีมากกว่าการให้หรือการได้รับเพียงอย่างเดียว (Maton, 1987)

จากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีทำให้แรงสนับสนุนทางสังคมไม่ได้เกิดขึ้นเพียงแต่ในโลกออฟไลน์เท่านั้นแต่ยังสามารถเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมในโลกออนไลน์ได้อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ในการวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสนใจศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางทั้งการได้รับและการให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในบริบทความถี่บ่อยที่ได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์จากการใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมได้รับความนิยมได้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นอย่างมากเพราะสามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารและสร้างเครือข่ายทางสังคมได้อย่างสะดวกรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. 2562 พบว่าผู้สูงอายุ (อายุ 55 - 73 ปี) ในประเทศไทยเข้าใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยรวม 10 ชั่วโมงต่อวัน โดยกิจกรรมที่ผู้สูงอายุนิยมทำมากที่สุดในการเข้าใช้อินเทอร์เน็ตคือการใช้สื่อสังคม (Social media) (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563) ซึ่งเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมถือเป็นสื่อสังคมที่เติบโตเร็วที่สุด (วิกานดา พรสกุลวานิช, 2561) โดยการใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมของผู้สูงอายุก็มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามความต้องการและปัจจัยที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลและสามารถส่งผลไปถึงการใช้และผลจากการใช้ในแง่ของ

ความถ้อยทีที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลด้วย

การวิจัยครั้งนี้จึงใช้ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางของผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปในบริบทของความถ้อยทีที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์จากการเข้าใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม เนื่องจากทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจให้ความสำคัญด้านสังคมและจิตวิทยาของผู้ใช้สื่อว่าสามารถส่งผลต่อความต้องการในการใช้สื่อและนำไปสู่ความแตกต่างในด้านรูปแบบหรือพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อของแต่ละบุคคลโดยนำมาซึ่งผลจากการใช้สื่อที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคลด้วย (Katz, Blumler & Gurevitch, 1974) ดังนั้นตัวแปรที่สำคัญตามทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจจึงเริ่มจากความแตกต่างกันของแต่ละบุคคลที่มีผลต่อแรงจูงใจในการใช้สื่อที่แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สื่อที่แตกต่างกันซึ่งทำให้ผลที่เกิดจากการใช้สื่อแตกต่างกันด้วย (วิกานดา พรสกุลวานิช, 2561) ซึ่งผลจากการใช้สื่อของผู้สูงอายุที่งานวิจัยครั้งนี้ให้ความสนใจคือแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางนั่นเอง โดยผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางของผู้สูงอายุเพื่อเป็นการยุติปัญหาที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรสูงวัยให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพตามแผนพัฒนาผู้สูงอายุทั้งในระดับประเทศและระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของปัจจัยความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านการนับถือตนเองและด้านความเหงา แรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม การใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมที่มีต่อความถ้อยทีที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางคือทั้งการได้รับและการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากการปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุผ่านเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมซึ่งจะเป็นแนวทางในการต่อยอดการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมในกลุ่มผู้สูงอายุในโลกการสื่อสารออนไลน์ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ผลการศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางของผู้สูงอายุผ่านการทำความเข้าใจตัวแปรความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านการนับถือตนเองและด้านความเหงา แรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมและการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมที่ส่งผลต่อความถ้อยทีที่รับรู้และได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์จะช่วยให้ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคส่วนอื่น ๆ สามารถวางแผนการพัฒนาผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อยุติปัญหาทั้งทางด้านกายภาพและทางด้านจิตวิทยาที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญ

ส่งผลให้ผู้สูงอายุของประเทศเป็นผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยในรูปแบบปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล (Questionnaire) โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่ใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 400 คน ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

สมมติฐาน

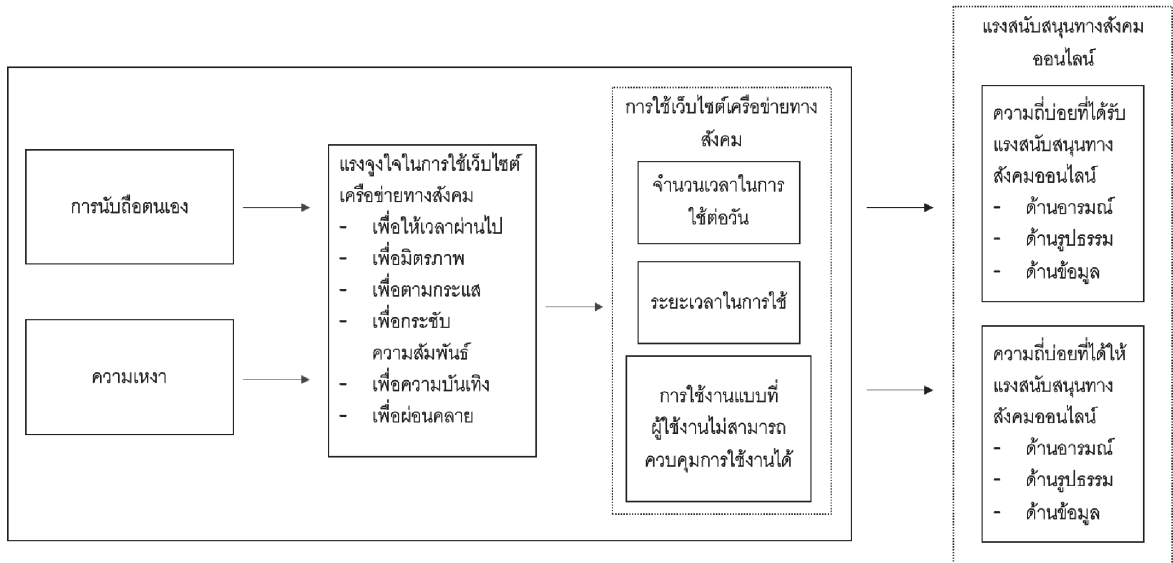
การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างระหว่างบุคคลกับแรงสนับสนุนทางสังคมพบว่า การนับถือตนเองนั้นมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับแรงสนับสนุนทางสังคม (Sarason, Levine, Basham & Sarason, 1983) ในส่วนของงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า เมื่อบุคคลเข้าสู่โลกอินเทอร์เน็ตความเหงาของพวกเขาจะลดลงและนำมาซึ่งการรับรู้ถึงแรงสนับสนุนทางสังคม (Shaw and Gant, 2002) นอกจากนี้งานวิจัยที่ผ่านมายังพบว่าแรงงูใจ

ในการใช้อินเทอร์เน็ตสามารถทำนายความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ได้ (Dumrongsiri & Pornsakulvanich, 2010) ในแง่ของการใช้งานสื่อสังคมกับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ งานวิจัยของ Wang, Zhang & Zeng (2019) พบว่าการใช้งานโปรแกรมวีแชท (WeChat) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงสนับสนุนทางสังคมทั้งออนไลน์และออฟไลน์อีกด้วย จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นจึงเป็นที่มาของสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ดังนี้

สมมติฐานการวิจัยที่ H1a ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านการนับถือตนเองและด้านความเหงา แรงงูใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม การใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม (จำนวนเวลาในการใช้ต่อวัน ระยะเวลาในการใช้งานถึงปัจจุบัน และการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้) ส่งผลต่อความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ

สมมติฐานการวิจัยที่ H1b ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านการนับถือตนเองและด้านความเหงา แรงงูใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม การใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม (จำนวนเวลาในการใช้ต่อวัน ระยะเวลาในการใช้งานถึงปัจจุบัน และการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้) ส่งผลต่อความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพียงครั้งเดียว โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประชากรชาวไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบโอกาสที่หน่วยต่าง ๆ ของประชากรจะถูกสุ่มไปเป็นกลุ่มตัวอย่าง (Non-Probability Sampling) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการศึกษาไว้ คือ 1. กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป 2. เป็นผู้สูงอายุที่ใช้านสื่อสังคมประเภทเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม เช่น ไลน์ (LINE) เฟซบุ๊ก (Facebook) และทวิตเตอร์ (Twitter) ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

มีจำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการยื่นเอกสารเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในคนจากคณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ 2 สาขาสังคมศาสตร์ เพื่อขออนุมัติดำเนินการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการและได้รับอนุมัติแล้วเสร็จก่อนนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลแบบสอบถามใน 2 รูปแบบคือ 1. การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบที่นำแบบสอบถามไปส่งให้ผู้ตอบด้วยตนเองผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด นอกจากนี้จะสอบถามหรือขอคำแนะนำจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ตอบแบบสอบถามแล้วเพื่อแนะนำไปยังกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติตรงกับการศึกษาต่อไป และ 2. การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทางออนไลน์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการโพสต์ข้อความ

ร่วมมือและกำหนดลิงก์สำหรับเชื่อมโยงไปยังแบบสอบถามซึ่งโพสต์ลงบนเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ที่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างมักเข้าใช้หรือเข้ามาเยี่ยมชม

เมื่อทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามครบถ้วนแล้วผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงชั้น (Hierarchical Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระใดสามารถทำนายตัวแปรตามได้มากที่สุดเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์แบ่งออกเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ เพศ กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงจำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 67 และเป็นเพศชายจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33 โดยสามารถแบ่งกลุ่มอายุได้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 60 – 69 ปี ซึ่งมีจำนวน 303 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 75.8 และกลุ่มอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3 ในส่วนของระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีจำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 รองลงมา คือ การศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8 และในส่วนของรายได้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทมากที่สุด จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3

รองลงมาคือกลุ่มผู้มีรายได้อยู่ในช่วง 15,000 – 25,000 บาท จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ตามลำดับ

การศึกษานี้ได้เสนอสมมติฐานไว้ 2 สมมติฐานหลัก โดยผลการทดสอบสมมติฐานมีดังนี้

สมมติฐานการวิจัยที่ 1a ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านการนับถือตนเองและด้านความเหงา แรงงูใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม การใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม (จำนวนเวลาในการใช้ต่อวัน ระยะเวลาในการใช้จนถึงปัจจุบัน และการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้) ส่งผลต่อความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยด้านแรงงูใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมด้านเพื่อความบันเทิง ($\beta = 0.26, p < 0.001$) และการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งาน ($\beta = 0.17, p < 0.01$) สามารถทำนายความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญในทิศทางบวก ในส่วนของความเหงาสามารถทำนายความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญในทิศทางลบ ($\beta = -0.13, p < 0.05$)

ในส่วนของปัจจัยที่สามารถทำนายความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านรูปธรรมคือแรงงูใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมด้านเพื่อความบันเทิงสามารถทำนายความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านรูปธรรมอย่างมีนัยสำคัญในทิศทางบวก ($\beta = 0.22, - p < 0.001$)

ปัจจัยที่พบว่าสามารถทำนายความถี่บ่นที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านข้อมูล ประกอบด้วย แรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมด้านเพื่อความบันเทิง ($\beta = 0.18, p < 0.01$) และเพื่อผ่อนคลาย ($\beta = 0.12, p < 0.05$) สามารถทำนายความถี่บ่นที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านข้อมูลอย่างมีนัยสำคัญในทิศทางบวก

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านการนับถือตนเองและด้านความเหงา แรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม การใช้ (จำนวนเวลา ระยะเวลา และการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้) ทำนายความถี่บ่นที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์ ด้านรูปธรรม และด้านข้อมูลในกลุ่มผู้สูงอายุ

ตัวแปรตาม	ตัวแปรทำนาย	B	SE B	β
ความถี่บ่นที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์	การนับถือตนเอง	0.06	0.08	$\Delta R^2 = 0.18^{***}$ 0.05
	ความเหงา	-0.22	0.11	-0.13*
	เพื่อให้เวลาผ่านไป	-0.02	0.05	-0.02
	เพื่อมีมิตรภาพ	0.01	0.07	0.01
	เพื่อตามกระแส	0.05	0.05	0.05
	เพื่อกระชับความสัมพันธ์	0.04	0.07	0.04
	เพื่อความบันเทิง	0.20	0.05	0.26***
	เพื่อผ่อนคลาย	0.01	0.05	0.01
	จำนวนเวลาในการใช้	0.07	0.04	0.09
	ระยะเวลาในการใช้	-0.01	0.02	-0.01
	การใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้	0.13	0.04	0.17**

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	ตัวแปรทำนาย	B	SE B	β
ความถี่บ่นที่ได้รับ แรงสนับสนุนทาง สังคมออนไลน์ ด้านอารมณ์	การนับถือตนเอง	0.06	0.08	$\Delta R^2 = 0.18^{***}$ 0.05
	ความเหงา	-0.22	0.11	-0.13*
	เพื่อให้เวลาผ่านไป	-0.02	0.05	-0.02
	เพื่อมิตรภาพ	0.01	0.07	0.01
	เพื่อตามกระแส	0.05	0.05	0.05
	เพื่อกระชับความสัมพันธ์	0.04	0.07	0.04
	เพื่อความบันเทิง	0.20	0.05	0.26***
	เพื่อผ่อนคลาย	0.01	0.05	0.01
	จำนวนเวลาในการใช้	0.07	0.04	0.09
	ระยะเวลาในการใช้	-0.01	0.02	-0.01
	การใช้งานแบบที่ผู้ใช้งาน ไม่สามารถควบคุมการใช้ งานได้	0.13	0.04	0.17**
ความถี่บ่นที่ได้รับ แรงสนับสนุนทาง สังคมออนไลน์ ด้านรูปธรรม	การนับถือตนเอง	0.06	0.08	$\Delta R^2 = 0.16^{***}$ 0.05
	ความเหงา	-0.16	0.11	-0.09
	เพื่อให้เวลาผ่านไป	-0.08	0.05	-0.09
	เพื่อมิตรภาพ	0.14	0.07	0.13
	เพื่อตามกระแส	-0.04	0.06	-0.05
	เพื่อกระชับความสัมพันธ์	0.09	0.07	0.09
	เพื่อความบันเทิง	0.17	0.05	0.22***
	เพื่อผ่อนคลาย	0.05	0.05	0.05
	จำนวนเวลาในการใช้	0.03	0.04	0.04
	ระยะเวลาในการใช้	0.03	0.02	0.06
	การใช้งานแบบที่ผู้ใช้งาน ไม่สามารถควบคุมการใช้ งานได้	0.05	0.04	0.07

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	ตัวแปรทำนาย	B	SE B	β
ความถี่บ่นที่ได้รับ แรงสนับสนุนทาง สังคมออนไลน์ ด้านข้อมูล	การนับถือตนเอง	0.15	0.08	$\Delta R^2 = 0.13^{***}$ 0.11
	ความเหงา	-0.09	0.11	-0.05
	เพื่อให้เวลาผ่านไป	-0.01	0.05	-0.02
	เพื่อมิตรภาพ	0.02	0.07	0.02
	เพื่อตามกระแส	-0.03	0.05	-0.03
	เพื่อกระชับความสัมพันธ์	0.07	0.07	0.08
	เพื่อความบันเทิง	0.13	0.05	0.18**
	เพื่อผ่อนคลาย	0.10	0.05	0.12*
	จำนวนเวลาในการใช้	0.02	0.04	0.02
	ระยะเวลาในการใช้	0.03	0.02	0.06
	การใช้งานแบบที่ผู้ใช้งาน	0.07	0.04	0.10
	ไม่สามารถควบคุมการใช้			
	งานได้			

หมายเหตุ. 1. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$ 2. ตารางนำเสนอสมการขั้นตอนสุดท้ายในการทดสอบตัวแปรอิสระทั้งหมดโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงชั้น

สมมติฐานการวิจัยที่ 1b ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านการนับถือตนเองและความเหงา แรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม การใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม (จำนวนเวลาในการใช้ต่อวัน ระยะเวลาในการใช้จนถึงปัจจุบัน และการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้) ส่งผลต่อความถี่บ่นที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมด้านเพื่อความบันเทิง ($\beta = 0.21$, $p < 0.01$) การนับถือตนเอง ($\beta = 0.15$,

$p < 0.05$) และการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้ ($\beta = 0.12$, $p < 0.05$) สามารถทำนายความถี่บ่นที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญในทิศทางบวกตามลำดับ

ในส่วนของแรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมด้านเพื่อความบันเทิงสามารถทำนายความถี่บ่นที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านรูปธรรมอย่างมีนัยสำคัญในทิศทางบวกมากที่สุด ($\beta = 0.24$, $p < 0.001$) รองลงมาคือการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้

งานได้ ($\beta = 0.13, p < 0.05$) และระยะเวลาในการใช้ ($\beta = 0.12, p < 0.05$) ตามลำดับ ในส่วนของความเหงา ($\beta = -0.12, p < 0.05$) และแรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมด้านเพื่อให้เวลาผ่านไป ($\beta = -0.12, p < 0.05$) สามารถทำนายความถี่บ่อยที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านรูปธรรมอย่างมีนัยสำคัญในทิศทางลบ

ในแง่ของความถี่บ่อยที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านข้อมูลพบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมด้านเพื่อความบันเทิง ($\beta = 0.17, p < 0.01$) สามารถทำนายความถี่บ่อยที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านข้อมูลอย่างมีนัยสำคัญในทิศทางบวกมากที่สุด รองลงมาคือการนับถือตนเอง ($\beta = 0.16, p < 0.05$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านการนับถือตนเองและด้านความเหงา แรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม การใช้ (จำนวนเวลา ระยะเวลา และการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้) ทำนายความถี่บ่อยที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์ ด้านรูปธรรม และด้านข้อมูลในกลุ่มผู้สูงอายุ

ตัวแปรตาม	ตัวแปรทำนาย	B	SE B	β
ความถี่บ่อยที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์				$\Delta R^2 = 0.12^{***}$
	การนับถือตนเอง	0.20	0.08	0.15*
	ความเหงา	-0.09	0.11	-0.05
	เพื่อให้เวลาผ่านไป	-0.03	0.05	-0.04
	เพื่อมิตรภาพ	-0.00	0.07	-0.00
	เพื่อตามกระแส	0.02	0.06	0.02
	เพื่อกระชับความสัมพันธ์	0.05	0.07	0.05
	เพื่อความบันเทิง	0.16	0.05	0.21**
	เพื่อผ่อนคลาย	0.04	0.05	0.05
	จำนวนเวลาในการใช้	-0.02	0.04	-0.02
	ระยะเวลาในการใช้	-0.01	0.02	-0.03
	การใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้	0.09	0.04	0.12*

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	ตัวแปรทำนาย	B	SE B	β
ความถี่บ่อยที่ได้ให้ แรงสนับสนุนทาง สังคมออนไลน์ ด้านรูปธรรม				$\Delta R^2 = 0.16^{***}$
	การนับถือตนเอง	0.12	0.08	0.09
	ความเหงา	-0.20	0.10	-0.12*
	เพื่อให้เวลาผ่านไป	-0.09	0.05	-0.12*
	เพื่อมิตรภาพ	0.09	0.07	0.09
	เพื่อตามกระแส	0.02	0.05	0.02
	เพื่อกระชับความสัมพันธ์	-0.00	0.06	-0.00
	เพื่อความบันเทิง	0.17	0.04	0.24***
	เพื่อผ่อนคลาย	0.02	0.05	0.02
	จำนวนเวลาในการใช้	-0.05	0.04	-0.07
	ระยะเวลาในการใช้	0.05	0.02	0.12*
	การใช้งานแบบที่ผู้ใช้งาน ไม่สามารถควบคุมการใช้ งานได้	0.09	0.04	0.13*
ความถี่บ่อยที่ได้ให้ แรงสนับสนุนทาง สังคมออนไลน์ ด้านข้อมูล				$\Delta R^2 = 0.13^{***}$
	การนับถือตนเอง	0.21	0.08	0.16*
	ความเหงา	-0.12	0.11	-0.07
	เพื่อให้เวลาผ่านไป	-0.00	0.05	-0.00
	เพื่อมิตรภาพ	-0.00	0.07	-0.00
	เพื่อตามกระแส	-0.01	0.06	-0.02
	เพื่อกระชับความสัมพันธ์	0.03	0.07	0.03
	เพื่อความบันเทิง	0.12	0.05	0.17**
	เพื่อผ่อนคลาย	0.09	0.05	0.11
	จำนวนเวลาในการใช้	0.05	0.04	0.07
	ระยะเวลาในการใช้	0.01	0.02	0.02
	การใช้งานแบบที่ผู้ใช้งาน ไม่สามารถควบคุมการใช้ งานได้	0.07	0.04	0.10

หมายเหตุ. 1. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$ 2. ตารางนำเสนอสมการขั้นตอนสุดท้ายในการทดสอบตัวแปรอิสระทั้งหมดโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงชั้น

อภิปรายผล

การวิจัยนี้พบว่าผู้สูงอายุที่มีการนับถือตนเองสูงจะส่งผลให้มีความถี่บ่อยที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ทั้งด้านอารมณ์และด้านข้อมูลสูง เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิอีกทั้งผ่านประสบการณ์มามากทำให้มีบุคลิกที่ชอบแนะนำให้คำปรึกษาแก่บุคคลอื่น ๆ ยิ่งไปกว่านั้นหากเป็นผู้สูงอายุที่มีความนับถือตนเองสูงก็จะมีเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตัวเองสูงตามไปด้วย งานของ Brockner et al. (1998) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีระดับการนับถือตัวเองสูงจะมีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตัวเองสูงกว่าบุคคลที่มีการนับถือตนเองต่ำ ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีความนับถือตนเองสูงจึงกล้าที่จะสื่อสารและให้ความช่วยเหลือคนอื่นหรือสนับสนุนบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์บ่อยครั้งโดยเฉพาะในด้านของอารมณ์และการให้ข้อมูล

ในทางกลับกันผู้สูงอายุที่มีความเหงาจะส่งผลให้มีความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์และความถี่บ่อยที่ได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านรูปธรรมในระดับต่ำ ซึ่งมีงานวิจัยที่ผ่านมาที่ได้กล่าวถึงผลในเชิงลบของความเหงาในบริบทการใช้งานสื่อออนไลน์เช่นกันโดยพบว่าความเหงาอาจจะส่งผลให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเลือกใช้สื่อออนไลน์แต่กลับยังทำให้เกิดผลในเชิงลบต่อแรงสนับสนุนทางสังคมเช่นผลการศึกษาของ Kim, LaRose, and Peng (2009) ที่พบว่าบุคคลที่มีความเหงาหรือไม่มีทักษะในการเข้าสังคมจะพึงพิงการใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งส่งผลในเชิงลบต่อการใช้ชีวิตและไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหในเรื่องของความเหงาและปัญหาในการเข้าสังคม

นอกจากนี้งานของ Dumrongsiri and Pomsakulvanich (2010) ยังได้ค้นพบว่ายิงบุคคลมีความเหงามากเท่าไรก็จะมีความรู้สึกพึงพอใจต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์น้อยลง

จากผลการศึกษาในช่วงต้นจึงสรุปได้ว่าปัจจัยทางสังคมจิตวิทยาที่แตกต่างกันของผู้ใช้สื่อแต่ละคนทำให้ความคาดหวังจากการใช้สื่อต่างกันและการตอบสนองต่อความต้องการจากการใช้สื่อแตกต่างกันไปด้วย (Rubin, 2009) โดยผู้สูงอายุที่มีการนับถือตนเองสูงจะส่งผลให้มีความถี่บ่อยสูงในการให้แรงสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์และข้อมูลผ่านการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีความเหงามากกลับมีความถี่บ่อยทั้งการได้รับด้านอารมณ์และการให้ด้านรูปธรรมในแง่ของแรงสนับสนุนทางสังคมผ่านเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมออนไลน์น้อยครั้ง จึงกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุที่มีการนับถือตนเองกับผู้สูงอายุที่มีความเหงาจะมีความคาดหวังและการตอบสนองต่อความต้องการจากการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมในแง่ของแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แตกต่างกัน

นอกจากนี้งานวิจัยในครั้งนี้พบว่าผู้สูงอายุที่เข้าใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมเพื่อความบันเทิงส่งผลให้มีความถี่บ่อยที่ได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ทั้งสามด้านคือด้านอารมณ์ ด้านรูปธรรม และด้านข้อมูลอยู่ในระดับสูง จึงกล่าวได้ว่าแรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมเพื่อความบันเทิงถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในแง่ของความถี่บ่อยจากการได้รับและการให้ทั้งในด้านอารมณ์ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ

และด้านรูปธรรมด้านข้อมูลซึ่งเกี่ยวข้องกับทางกายภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่เข้าใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมด้วยเป้าหมายอื่นก็จะมีผลในแง่ของแรงสนับสนุนทางสังคมที่แตกต่างออกไปนั่นเองแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในฐานะผู้ใช้สื่อนั้นเป็นผู้ที่เลือกใช้สื่อและเปิดรับเนื้อหาต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและทำให้ผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการใช้สื่อของผู้ใช้แต่ละคนแตกต่างกันด้วย ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจที่ให้ความสำคัญกับผู้ใช้สื่อเป็นหลักโดยเล็งเห็นว่าผู้ใช้สื่อนั้นเป็นผู้ที่เลือกใช้สื่อรวมไปถึงเลือกเนื้อหาในสื่อเพื่อตอบสนองต่อความต้องการหรือความสนใจของผู้ใช้สื่อเอง (Rubin, 2009) โดยงานวิจัยที่ผ่านมาที่ได้กล่าวไปแล้วของ Dumrongsiri and Pornsakulvanich (2010) ได้สนับสนุนผลการวิจัยในครั้งนี้โดยพบว่าแรงจูงใจในการใช้อินเทอร์เน็ตสามารถทำนายความถี่บ่อยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ได้

การศึกษานี้ยังพบว่าผู้สูงอายุที่มีการใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมแบบที่ไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความถี่บ่อยทั้งการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์และการให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์และด้านรูปธรรมในระดับสูง ซึ่งงานวิจัยของ Brailovskaia, Rohmannb, Bierhoffb, Schillacka & Margrafa (2019) ได้สนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวโดยพบว่าการใช้งานเฟซบุ๊กอย่างหนักสัมพันธ์กับการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในระดับสูง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นอีกมุมหนึ่งของผลที่ได้รับจากพฤติกรรมการใช้งานในรูปแบบที่ผู้ใช้งาน

ไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้ที่สามารถนำมาซึ่งผลในเชิงลบจากการเข้าใช้อินเทอร์เน็ต (Caplan, 2003) โดยจากการวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบว่าการใช้งานในรูปแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้ก็สามารถนำมาซึ่งความถี่บ่อยทั้งการได้รับการให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งถือเป็นผลในเชิงบวกจากการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมได้อีกด้วย

โดยสรุปการศึกษานี้ทำให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางในกลุ่มผู้สูงอายุในแง่ของความถี่บ่อยที่ได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ โดยปัจจัยด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้สูงอายุในฐานะผู้ใช้สื่อนั้นมีผลอย่างชัดเจนต่อความถี่บ่อยที่ได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ นอกจากนี้แรงจูงใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมเพื่อความบันเทิงของผู้สูงอายุก็ส่งผลกระทบต่อความถี่บ่อยทั้งที่ได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ทั้งด้านจิตใจและด้านกายภาพ ในแง่ของการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้ก็มักจะส่งผลในเชิงลบจากการใช้งานสื่อออนไลน์ แต่ในการวิจัยครั้งนี้กลับพบว่าด้วยว่าการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความถี่บ่อยทั้งที่ได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ จึงอาจกล่าวได้ว่าการใช้งานแบบพึ่งพิงเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมของผู้สูงอายุอาจนำมาซึ่งทั้งผลดีจากการได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ ในขณะที่เดียวกันก็อาจนำมาซึ่งผลเสียในแง่ของการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมมากเกินไปจนกระทบ

ต่อชีวิตประจำวันได้นั่นเอง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือการดูแลผู้สูงอายุให้ใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมอย่างเหมาะสมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุทั้งในแง่ของการได้รับและการให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์อีกทั้งเป็นการป้องกันผลกระทบในแง่ลบจากการใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมที่มากเกินไปอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางให้กับการวิจัยในอนาคตในการต่อยอดการศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางของกลุ่มผู้สูงอายุกับการใช้สื่ออื่น ๆ ที่เป็นนิยมในอนาคตของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุได้มากยิ่งขึ้น

2. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความถี่ของการได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์ จึงอาจกล่าวได้ว่าการใช้งานแบบที่ผู้ใช้งานไม่สามารถควบคุมการใช้งานได้อาจนำมาซึ่งผลจากการใช้สื่อออนไลน์ทั้งในแง่บวกและลบในเวลาเดียวกัน ผลการศึกษานี้จึงช่วยต่อยอดการศึกษาผลจากการใช้สื่อโดยมีทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจเป็นพื้นฐานในแง่การศึกษาผลจากการใช้สื่อที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อในรูปแบบเดียวกันแต่ได้ผลทั้งในเชิงบวกและลบควบคู่กัน

3. การวางแผนงานหรือกิจกรรมผ่านเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุ

จำเป็นต้องคำนึงถึงเนื้อหาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุและสามารถส่งผลกระทบต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางของผู้สูงอายุด้วย โดยจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าการสร้างเนื้อหาให้มีความบันเทิงจะทำให้ผู้สูงอายุที่ใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมมีการได้รับและได้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์บ่อยครั้งด้วย นอกจากนี้กิจกรรมต่าง ๆ ควรสนับสนุนให้เกิดความนับถือตนเองในกลุ่มผู้สูงอายุรวมทั้งลดความเหงาของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีการนับถือตนเองสูงรวมทั้งไม่มีความเหงาจะมีความถี่บ่อยในการให้แรงสนับสนุนทางสังคมแก่ผู้อื่นในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์บ่อยครั้ง การพัฒนาเนื้อหาที่สามารถสร้างการนับถือตนเองและลดความเหงาในกลุ่มผู้สูงอายุจึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้สูงอายุที่สำคัญยังสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณค่าต่อสังคมในแง่การเป็นแรงขับเคลื่อนพลังทางสังคมด้วยการส่งต่อแรงสนับสนุนทางสังคมหรือการช่วยเหลือผู้อื่นในเครือข่ายทางสังคมของผู้สูงอายุตามเป้าหมายของแผนการพัฒนาผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคส่วนต่าง ๆ สามารถนำไปพัฒนาเพื่อเข้าถึงผู้สูงอายุและนำไปสู่การพัฒนาผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้สูงอายุในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถแสดงทักษะความรู้ ความสามารถที่เป็นประโยชน์เพื่อแลกเปลี่ยนต่อเพื่อนสมาชิกในเครือข่ายทางสังคมทั้งที่เป็นผู้สูงอายุด้วยกันหรือผู้สนใจในกลุ่มวัยอื่น ๆ ผ่านเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม ซึ่งสามารถสร้างความบันเทิงรวมทั้งสร้างการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในเครือข่าย

ทางสังคมเพื่อช่วยลดความเหงาและเพิ่มการนับถือตนเองในกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

การต่อยอดการวิจัยครั้งต่อไปสามารถดำเนินการวิจัยในบริบทแบบข้ามวัฒนธรรม การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมหรือศึกษาเปรียบเทียบบริบทประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ

ซึ่งการศึกษาในบริบทข้ามวัฒนธรรมหรือศึกษาเปรียบเทียบอาจทำให้เข้าใจบริบทแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์แบบสองทางในกลุ่มผู้สูงอายุได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นและยังสามารถขยายผลการศึกษาให้กว้างขวางออกไปสู่ระดับสากลได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- วิกานดา พรสกุลวานิช. (2561). **สื่อใหม่และการจัดการการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2561) **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560**. สืบค้นจาก <https://thaitgri.org>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ,. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐**. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_PlanOct2018.pdf
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). **รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2562**. สืบค้นจาก <https://www.etda.or.th/publishing-detail/thailand-internet-user-behavior-2019.html>

REFERENECS

- Brailovskaia, J., Rohmann, E., Bierhoff, H. W., Schillack, H., & Margraf, J. (2019). **The relationship between daily stress, social support and Facebook Addiction Disorder**. *Psychiatry research*, 276, 167-174.
- Brockner, J., Heuer, L., Siegel, P. A., Wiesenfeld, B., Martin, C., Grover, S., Thomas, R. & Bjorgvinsson, S. (1998). **The moderating effect of self-esteem in reaction to voice: Converging evidence from five studies**. *Journal of personality and social psychology*, 75(2), 394-407.
- Burleson, B. R., & MacGeorge, E. L. (2002). **Supportive communication**. In M. Knapp & J. A. Daily (Eds.), *Handbook of interpersonal communication* (3rd ed.,) (pp. 374-424). Sage.

- Caplan, S. E. (2003). **Preference for online social interaction: A theory of problematic internet use and psychosocial well-being.** *Communication Research*, 30, 625-648.
- Dumrongsiri, N., & Pornsakulvanich, V. (2010). **Internet Use for Social Support Among People Living HIV/AIDS: How Did Individual Differences Predict Support Frequency and Satisfaction?.** *Journal of Communication Arts*, 28(3), 57-76.
- Fratiglioni, L., Wang, H. X., Ericsson, K., Maytan, M., & Winblad, B. (2000). **Influence of social network on occurrence of dementia: a community-based longitudinal study.** *The lancet*, 355(9212), 1315-1319.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1974). **Utilization of mass communication by the individual.** In J.G. Blumler & E. Katz (Eds.), *The uses of mass communication: Current perspectives on gratifications research* (pp. 19-32). Beverly Hills CA: Sage.
- Kim, J., LaRose, R., & Peng, W. (2009). **Loneliness as the cause and the effect of problematic Internet use: The relationship between Internet use and psychological well-being.** *Cyberpsychology & behavior*, 12(4), 451-455.
- Maton, K. I. (1987). **Patterns and psychological correlates of material support within a religious setting: The bidirectional support hypothesis.** *American Journal of Community Psychology*, 15(2), 185-207.
- Moss, G. E. (1973). *Illness, immunity, and social interaction.* New York: John Wiley.
- Rubin, A. M. (2009). **Uses-and-gratifications perspective of media effects.** In J. Bryant & M. B. Oliver (Eds.), *Media effects advances in theory and research* (3rd ed.,) (pp.165-184). New York: Routledge.
- Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B., & Sarason, B. R. (1983). **Assessing social support: the social support questionnaire.** *Journal of personality and social psychology*, 44(1), 127-139.
- Shaw, L. H., & Grant, L. M. (2002). **In defense of the Internet: The relationship between Internet communication and depression, loneliness, self-esteem, and perceived social support.** *CyberPsychology and Behavior*, 5, 157–171.
- Wang, G., Zhang, W., & Zeng, R. (2019). **WeChat use intensity and social support: The moderating effect of motivators for WeChat use.** *Computers in Human Behavior*, 91, 244-251.

Research Article

การเพิ่มศักยภาพการทำงานในอุตสาหกรรมซ่อมดูแลรถยนต์ไทย
ด้วยการจัดการฝึกอบรม

TRAINING MANAGEMENT TO SPEED JOB CAPABILITY IN THAI AUTOMOBILE
MAINTENANCE INDUSTRY

สุชาติ เทเวศม์อุดม^{1*} ระพีพรรณ พิริยะกุล² นภาพร ชันธนาภา³ และศรีสุดา ทาเจริญ⁴
Suchart Tevetudom^{1*} Rapepun Piriyaikul², Napaporn Khantanapha³ and Srisuda Tachareon⁴

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์^{1,3} คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง²
มหาวิทยาลัยบัสสุนันทา⁴

Graduate School of Business Administration, Southeast Asia University^{1,3}, Ramkhamhaeng University²
Suansunta University⁴

Email: tevetudom@hotmail.com

Received: 2020-08-27

Revised: 2020-10-12

Accepted: 2020-10-16

บทคัดย่อ

ปัญหาการฝึกอบรมที่เน้นแต่การให้ความรู้ โดยมองข้ามประเด็นด้านการจัดการด้านทัศนคติของแรงงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ทำให้การฝึกอบรมสูญเสียทรัพยากร หรือไม่สามารถคงอยู่ทรัพยากรความรู้เหล่านี้ไว้ได้ การศึกษานี้จึงนำแนวการฝึกอบรมร่วมสมัยคือ การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยีและการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงรุกและการมีพลังชีวิตในการทำงาน จากแบบสอบถามกับขนาดตัวอย่างจำนวน 300 คนจากธุรกิจซ่อมและดูแลรถยนต์ ผลการศึกษาพบว่า อิทธิพลรวมของการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะต่อ ศักยภาพการทำงาน สูงถึง 0.581 ซึ่งมากกว่าอิทธิพลรวมของการฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยีซึ่งมีน้ำหนักเพียง 0.214

คำสำคัญ: การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ การทำงานในเชิงรุก การมีพลังชีวิตในการทำงาน ศักยภาพในการทำงาน

ABSTRACT

Training issues that focus only on the knowledge and overlooking management issues: the attitude of workers and technological awareness leads to the loss of organizational resources and employee's burnout. To achieve the proactive and vitally worker in the Thai automobile maintenance industry, the study aims to investigate the influence of technological awareness and skill-based competency by using 300 employees' units as the sample data. The results show that skills-based training on job capability is as high as 0.581, which is more than the total effect of the technology awareness training which weighs only 0.214.

Keywords: Technological Awareness Training, Skill & Competency based Training, Job Proactivity, Job Vitality, Job Capability

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมรถยนต์จากเดิมที่ใช้น้ำมันและแก๊สไปสู่การใช้พลังงานไฟฟ้าเพราะเป็นพลังงานที่สะอาด รวมทั้งการผลิตยานยนต์ที่ไร้คนขับเพื่อสังคมผู้สูงอายุ พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีเหล่านี้ส่งผลต่อการปรับตัวของแรงงานในส่วนของการทำงานและดูแลรถยนต์ในอนาคต รวมถึงการยังคงต้องดูแลรถยนต์ที่ยังใช้เชื้อเพลิงแบบเก่า การเตรียมรับกับแผนการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจรถยนต์ในอนาคตตามแผนที่รัฐกำหนดไว้ให้เป็นรถยนต์ที่ใช้พลังงานไฟฟ้า จึงประสบปัญหาในการบริการเปลี่ยนแปลงที่ต้องมีการเตรียมการไว้เป็น 3 ระดับตามสมมติฐานดังนี้ ระยะแรกเริ่มมีการใช้รถยนต์ไฟฟ้า (5%) ระยะกลางมีการใช้รถยนต์ไฟฟ้า (30%) และระยะเต็มรูปแบบมีการรถยนต์ไฟฟ้า (มากกว่า 60%) (Impacts of Electric Vehicles –Summary report, 2011, Electric Vehicles, 2011) การเตรียมการ

เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละระยะจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ โดยเฉพาะการเตรียมการด้านทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นเรื่องที่ใช้เวลานานมาก ไม่เหมือนกับการเปลี่ยนไปใช้เครื่องจักร ที่ถ้ามีเงินก็สามารถเปลี่ยนได้เลยและเห็นผลในเวลาอันรวดเร็ว (Vakola & Nikolaou, 2005) ปัญหาการพัฒนาบุคลากรทางด้านช่างซ่อมและดูแลรถยนต์นั้นในมิติใหม่ ๆ มีมากมาย แต่ยังมีการศึกษาเรื่องนี้ น้อยมาก อาจจะเกิดจากการที่ไม่เห็นความสำคัญ รวมทั้งเส้นทางของการประกอบอาชีพนี้ก็ยังไม่ชัดเจนและเป็นมุมมองลบ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำงานหนัก นอกจากนี้กลุ่มผู้ประกอบการขนาดเล็กก็ยังขาดทรัพยากรในการให้ความรู้กับพนักงานที่จะส่งเสริมศักยภาพการทำงาน การศึกษาค้นคว้านี้ มีเจตนาที่จะหาแนวทางในการฝึกอบรมเพื่อรองรับการเปลี่ยนของเทคโนโลยีรถยนต์ในอนาคต รวมถึงการเสาะหาปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุนให้แรงงานกลุ่มนี้มีการพัฒนาทักษะ ความรู้ ด้วยแนวทางที่

เป็นสากล สร้างความสุขในการทำงาน และทำงานในเชิงรุก อันนำไปสู่ศักยภาพการทำงานในส่วนของ การดูแลและซ่อมรถยนต์แบบมืออาชีพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการรับรู้การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี (Technological Awareness Training) การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ (Skill & Competency based Training) การทำงาน การทำงานในเชิงรุก (Job Proactivity) การมีพลังชีวิตในการทำงาน (Job Vitality) และศักยภาพในการทำงาน (Job Capability) ของพนักงานซ่อมและดูแลรถยนต์
2. ศึกษาสมการโครงสร้างที่มีการรับรู้การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี และการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะเป็นปัจจุบัน ที่ผ่านปัจจัยคั่นกลางคือการทำงานในเชิงรุก การมีพลังชีวิตในการทำงาน และศักยภาพในการทำงานเป็นผลของพนักงานซ่อมและดูแลรถยนต์

ประโยชน์ที่รับจากงานวิจัย

1. นำผลการศึกษาไปจัดการการฝึกอบรมพนักงานซ่อมและดูแลรถยนต์เพื่อส่งเสริมศักยภาพของอุตสาหกรรมซ่อมและดูแลรถยนต์
2. เพื่อนำผลการศึกษามาขยายผลเชิงนโยบายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ด้านเนื้อหาศึกษาเฉพาะ การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี การฝึกอบรม

บนฐานทักษะและสมรรถนะ การทำงานการทำงานในเชิงรุก การมีพลังชีวิตในการทำงาน และศักยภาพในการทำงานของพนักงานซ่อมและดูแลรถยนต์

2. ประชากรคือพนักงานที่ทำงานในส่วนของ การดูแลและซ่อมรถยนต์ตามอู่ของเอกชนและศูนย์ของบริษัทที่จำหน่ายและรับซ่อมดูแลรถยนต์ที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน

1. การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี และ การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะมีอิทธิพลเชิงบวกต่อ การทำงานการทำงานในเชิงรุก และ การมีพลังชีวิตในการทำงาน (H1-H4)
2. การทำงานการทำงานในเชิงรุก และ การมีพลังชีวิตในการทำงาน อิทธิพลเชิงบวกต่อ ศักยภาพการทำงาน (H5-H6)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การเปลี่ยนแปลงของการผลิตในอุตสาหกรรมรถยนต์ในส่วนของการใช้พลังงานและองค์ประกอบอื่นๆ ให้เป็นอัตโนมัติ ส่งผลกระทบกับอุตสาหกรรมในห่วงโซ่การผลิต การบำรุงดูแลรักษา และอุตสาหกรรมการผลิตและจำหน่ายเชื้อเพลิง โดยที่ธุรกิจนี้ มีทั้งผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่ใช้ในการซ่อมแซมแล้ว ปัญหาอีกประการที่สำคัญและพัฒนาค่อนข้างยาก เนื่องจากต้องมีการเตรียมการยาวนานคือบุคลากรที่จะเข้าร่วมในการทำงาน ซึ่งจะต้องอาศัยการกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารที่เหมาะสม โดยหลักการ

บริหารนั้นสิ่งที่เป็นหัวใจของความสำเร็จคือความสามารถในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิผล รวมทั้งความสามารถในการปรับทุกภาคส่วนขององค์การให้ตอบสนองต่อความไว (sensitivity) ในการปรับให้อยู่รอดโดยเฉพาะในส่วนของภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Tushman & O'Reilly, 2013) ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนองค์การในมิติต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านทรัพยากรที่จับต้องได้ เช่นการเปลี่ยนเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต จะเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในขณะที่ทรัพยากรด้านทุนมนุษย์ที่จะพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถค่อนข้างจะทำได้ลำบากและมีอุปสรรคมากกว่า นั่นหมายความว่าถึงมีการเปลี่ยนแปลงและจำเป็นจะต้องให้พนักงานมีการฝึกอบรมเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารทรัพยากรมนุษย์มักจะประสบปัญหาในการปฏิเสธหรือไม่ก็ลาออกจากงานของพนักงาน (Guest et al., 2003) ดังนั้นการดำเนินการทุกด้านในส่วนของทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะกระบวนการสร้างความรู้ทักษะเพื่อให้แรงงานที่มีหน้าที่ดูแลและซ่อมรถยนต์ก็ต้องสร้างความสำนึกด้านจิตวิทยาให้กับพนักงานมองการทำงานในเชิงรุกและมองการทำงานอย่างมีความสุข (Shirom, 2011; Ghitulescu, 2013)

ในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน ในบริบทของการฝึกอบรม หลายๆ ธุรกิจได้มีการนำแนวคิดใหม่ๆ เช่น การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนัก (Awareness Training) การเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นที่ทำงานและประสิทธิภาพ (Workplace learning and performance) และการเรียนรู้พื้นฐานทักษะ

และสมรรถนะ (Competency and Skill Based Training) (Duggan, 2017) มาเพิ่มพูนความรู้ให้พนักงานมีความสามารถในการแข่งขันสูงที่เกิดขึ้น การฝึกทักษะพื้นฐานในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่จำเป็นในการทำงาน ส่งเสริมให้พนักงานมีความเข้าใจการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างคุณภาพต่อผลผลิตและบริการ สร้างวัฒนธรรมที่มีความสร้างสรรค์อันนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม (Rosenberg, 2003) การฝึกอบรมในแง่จิตวิทยานั้นนอกเหนือจากจะสร้างความรู้สึกรู้สึกให้พนักงานรับรู้ความสามารถของตนเองว่า ตนมีความรู้ที่จะสามารถทำงานได้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังต้องมีการกระตุ้นให้พนักงานมีความรู้สึกให้มองการทำงานภายใต้การเปลี่ยนแปลงในแง่บวกเรียกว่า การทำงานในเชิงรุก และ การมีพลังชีวิตในการทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขในการทำงานทำงานอย่างมีชีวิตจิตใจ อันนำไปสู่ศักยภาพในการทำงาน

การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี (Technological Awareness Training)

การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี หมายถึงการอบรมที่เน้นให้เห็นความสำคัญของการที่ต้องมีความรู้เพื่อความอยู่รอดของตนเองและองค์กร ลักษณะการฝึกอบรมคือเน้นไปที่หลักจิตวิทยา ในสถานการณ์ที่ทำให้ผู้อบรมรับรู้ว่า ถ้าตนเองขาดความรู้ส่วนนี้แล้วจะทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจะไม่มีความมั่นคงทางอาชีพ (Garavan, 2003) การฝึกอบรมเน้นไปในความเชี่ยวชาญการทำงานกับเทคโนโลยี เพื่อเตรียมรับการดำเนินงานมีหลายมิติเช่น ความสามารถของพนักงานในการ

บูรณาการความรู้หลายด้านร่วมกันในการแก้ปัญหา และสร้างความปลอดภัย (SANS Security Awareness Report, 2019) โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานที่อยู่ในฝ่ายผลิตสินค้าจึงจะมีการฝึกอบรมสูงขึ้น โดยผลการศึกษาของ Bresnahan & Brynjolfsson (2002) กับแรงงานที่จำเป็นต้องใช้สารสนเทศเทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ในกระบวนการผลิตผลมีความสัมพันธ์กับ พื้นฐานการศึกษาของแรงงาน อัตราความต้องการในการฝึกอบรม และทักษะในการทำงาน และสร้างความเป็นมืออาชีพในการทำงานที่ต้องรับกับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี (Hassan, 2014)

ลักษณะการฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยีตามงานศึกษาของ Brown & Campbell (2001) ที่ใช้ในการฝึกอบรมในบริษัทผลิตชิ้นส่วนในโรงงาน 23 แห่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลีและไต้หวัน ได้แบ่งเทคโนโลยีอัตโนมัติที่มีผลกับการทำงานออกมาเป็น สองกลุ่ม โดยกลุ่มแรกเรียกว่า “automated materials handling (AMH)” ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการระบบนำทางยานพาหนะ ส่วนระบบที่สองเรียกว่า “automated information handling (AIH)” ในลักษณะการสืบค้นหาความรู้เพื่อนำความรู้จากอินเทอร์เน็ตมาใช้งาน เช่นการทำตารางการผลิตและปรับปรุงการผลิต เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่าระบบ AMH เหมาะกับแรงงานประเภทปฏิบัติการ ในขณะที่ AIH เหมาะกับกลุ่มวิศวกรมากกว่า ทั้งนี้ การฝึกอบรมระบบที่เป็น AMH มักใช้เวลาน้อยกว่าการฝึกอบรมระบบ AIH ซึ่งต้องอาศัยการฝึกอบรมการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในงานปกติโดย AMH จะเป็นลักษณะการฝึกอบรมแบบหน้างานกับกลุ่ม

ทำงานที่เป็นนักปฏิบัติมากกว่าแรงงานที่เป็นช่างเทคนิคหรือกลุ่มที่เป็นวิศวกร นั้นหมายความว่าระบบที่เป็น AMH การฝึกอบรมจะเหมาะกับการฝึกแบบหน้างานคือลงมือปฏิบัติจริง (On-the-job training) ภายใต้การกำกับของผู้ให้การอบรม

การฝึกอบรมพนักงานในการดูแลและซ่อมรถยนต์ซึ่งมีสภาพความผิดปกติซับซ้อนและมีหลายมูลเหตุจึงเข้าลักษณะการฝึกอบรมแบบ AMH ซึ่งต้องทำร่วมกับเน้นการพัฒนาศักยภาพรายบุคคล (Dee, 2003; Rosenberg, 2003) การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยียังมีความเกี่ยวข้องข้องกับทฤษฎีการกำกับตนเอง (Self-Determination Theory) ในด้านจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจที่ขับเคลื่อนมาจากความต้องการของมนุษย์ในระดับทัศนคติตามที่ตนเองต้องการสร้างการตอบสนองเชิงบวก และแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสม (Ryan & Deci, 2000) ทั้งนี้ มีงานสนับสนุนที่เสนอผลการศึกษาในเชิงจิตวิทยาว่าการฝึกอบรมให้ตระหนักรู้ด้านเทคโนโลยี มีอิทธิพลต่อการรับรู้การทำงานในเชิงรุก และการมีพลังชีวิตในการทำงาน เช่นงานของ Ryan & Deci (2000) และ Carmeli (2009) เป็นต้น

การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ (Skill & Competency based Training)

การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะคือการเพิ่มทักษะ ความรู้ใหม่ที่เน้นในการนำไปปฏิบัติการจริงให้กับแรงงาน เพื่อให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือเพิ่มผลิตภาพต่อองค์กรและสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน มีความรับผิดชอบและมีสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มร่วมงาน ซึ่งผลรวมที่เกิดขึ้นคือผลงานที่อยู่ในระดับมาตรฐานหรือเหนือ

มาตรฐานซึ่งวัดได้ด้วยมูลค่าที่จับต้องได้ (Giraldo & Acuna 2005) กระบวนการนี้จึงเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์นั่นเอง

การสร้างสมรรถนะในส่วนที่เรียกว่าทักษะการเรียนรู้ (cognitive skill) และทักษะทางเทคนิค (technical skill) ให้กับผู้เข้าฝึกอบรมเพื่อนำไปพัฒนาต่อจนสามารถสร้างงานที่มีคุณค่าที่มีความแตกต่างจากเดิม การมีสมรรถนะจึงเป็นความรู้และทักษะที่มีมากกว่าปกติ การเรียนรู้แบบเดียวกัน ผู้เรียนอาจจะได้ความรู้และทักษะแบบปกติ ในขณะที่ผู้เรียนบางคนสามารถพัฒนาไปเป็นระดับสมรรถนะซึ่งกระบวนการที่จะสร้างได้ต้องอาศัยความสามารถของผู้ให้การอบรมที่ดึงเอาความสามารถของผู้เรียนออกมาให้ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในเชิงปฏิบัติ (Giraldo & Acuna 2005) การเรียนรู้บนฐานสมรรถนะเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการทำงานซึ่งไม่จำเป็นต้องมีการขึ้นามากนัก โดยผู้สอนมีหน้าที่คือบทบาทในการสนับสนุน และผู้เรียนแต่ละคนอาจจะเรียนรู้งานที่ยากง่ายแตกต่างกัน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เพิ่มตามที่ตนสนใจเพื่อสร้างโอกาสและความท้าทายเฉพาะตัว มีอิสระในการเรียนรู้แบบนอกกรอบ การเรียนรู้บนฐานสมรรถนะจะอาศัยทฤษฎีความคาดหวัง (The Expectancy Theory) ในการอธิบายปัจจัยที่สำคัญของความสำเร็จในการทำนายพฤติกรรมในมิติที่ว่า ถ้าผู้ได้รับการอบรมได้ถูกผู้ให้การอบรมเห็นความสามารถเฉพาะตัวและนำมาสู่การอบรมที่ทำให้ผู้ถูกอบรมมีสมรรถนะได้ ก็จะทำให้เกิดความคาดหวังการนำศักยภาพดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติงานจริงได้ และจะสร้างความมั่นใจในการทำงานเชิงรุก (Bingqun & Tingjui 2016)

การทำงานในเชิงรุก (Job Proactivity)

การทำงานในเชิงรุก หมายถึงภาวะในการแสดงออกถึงความตั้งใจในอนาคตเช่นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หรือการเตรียมพร้อมที่รับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นแทนที่จะเกิดสถานการณ์นั้นก่อนแล้วค่อยเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นการทำงานเชิงรับ (Parker & Turner 2006) แนวคิดเชิงรุกในการทำงาน เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นใน 3 ระดับ คือระดับปฏิบัติการในระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์การ (Kickul & Gundry, 2002) ในงานศึกษารั้วนี้ กำหนดขอบเขตการศึกษาคือพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกในระดับบุคคล ทั้งนี้การใช้รากฐานทางทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงรุกของแต่ละระดับก็ยังคงเหมือนกัน แต่ต่างกันในการนำไปใช้โดยที่พฤติกรรมการทำงานเชิงรุกในระดับบุคคล มุ่งเน้นไปที่การกระทำที่ริเริ่มด้วยตนเองและในอนาคตที่มุ่งเน้นมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสถานการณ์หรือตัวเอง (Crant, 2000; Unsworth & Parker, 2003)

การส่งเสริมพฤติกรรมเชิงรุกให้กับบุคลากรในองค์กรมีความเกี่ยวเนื่องกับทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง และทฤษฎีพุทธิปัญญา ด้วยเหตุผลว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองจากการเรียนรู้ ว่าสามารถจะนำไปสู่การกระทำ ตามความคาดหวังของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ (Alessandri et al., 2014) ผลงานของ Crant (2000) และ Unsworth & Parker (2003) ที่ศึกษาพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกของพนักงานที่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาและริเริ่มด้วยตนเองทั้งการริเริ่มแนวคิด และการแก้ปัญหาเพื่อตอบสนองของความรู้ความสามารถ

ในการทำงานของตนเองต่อสถานการณ์ในอนาคต
จะส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการทำงาน

การมีพลังชีวิตในการทำงาน (Job Vitality)

การมีพลังชีวิตในการทำงานหมายถึงสิ่งที่เกิดในตัวบุคคลที่ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมในการทำงานได้อย่างคงเส้นคงวา เหมาะสม ทำงานด้วยความชอบ มีความกระตือรือร้น มีพลังในการทำงานและรักงานที่ทำ (Forest et al. 2011) การที่พนักงานทำงานด้วยความสุขมีชีวิตชีวา เป็นสภาพที่แสดงถึงความสามารถขององค์การซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในขององค์การในด้านต่างๆ เช่น ความปลอดภัยในการทำงาน การรับรู้คุณค่าขององค์การ มีความผูกพันกับองค์การ (DeJoy et al., 2010) งานศึกษาของ Carmeli (Carmeli, 2009) แสดงให้เห็นว่า ถ้าพนักงานทำงานอย่างมีความสุขมีชีวิตชีวาก็จะส่งผลกระทบต่อ สมรรถนะผลของการทำงานในส่วนงานศึกษาของ Kark & Carmeli (Kark & Carmeli, 2009) พบว่าถ้าพนักงานทำงานอย่างมีความสุขมีชีวิตชีวาอัตราการลาออกจากงานก็จะน้อยลง (Vallerand et al., 2007) มีการเปรียบเทียบว่า พลังงานในตัวพนักงาน ก็เปรียบเสมือนน้ำมันเชื้อเพลิง ดังนั้นการที่พนักงานทำงานด้วยความสุขก็เปรียบเสมือนการเติมเชื้อเพลิงมากขึ้นก็เท่ากับการส่งเสริมผลประกอบการขององค์การ (Dries, Vantilborgh, & Pepermans, 2012)

การที่พนักงานมีความสุขในการทำงานที่ตนเองรักก็จะพยายามปกป้องงานของอาชีพนั้น (Hall & Chandler, 2005; Arthur, 2008) ดังนั้นก่อนที่จะมีการเปลี่ยนตำแหน่งงานของพนักงาน ก็จะต้องมีการสร้างแรงจูงใจในตำแหน่งใหม่เพื่อให้พนักงานสามารถทำใจละจากตำแหน่งเก่าที่ตนเอง

รักได้ และเตรียมพร้อมกับการนำศักยภาพของตนไปทำงานในตำแหน่งใหม่อย่างมีความสุขและมุ่งมั่นเช่นกัน จากงานศึกษาของ Hobfoll & Shirom (2001) ที่กล่าวว่า การมีพลังชีวิตในการทำงานมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งอธิบายว่า การที่บุคคลจะสามารถประเมินความสามารถของตนเองที่สามารถทำให้อัตลักษณ์บรรลุเป็นไปตามเป้าหมายตามที่กำหนดนั้นประกอบไปด้วย 3 ปัจจัยคือ (1) ปัจจัยภายในตัวบุคคลนั้นอันได้แก่ ความรู้สึก นึกคิด (2) ปัจจัยทางพฤติกรรม คือการกระทำเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก ซึ่งการแสดงออกนั้นจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของผู้กระทำ และ (3) ปัจจัยจากสภาพแวดล้อม คือสภาพแวดล้อมรอบตัว หรือสังคมรอบข้าง ปัจจัยทั้งสามจะมีปฏิสัมพันธ์กันและปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมของผู้นั้น โดยแต่ละบุคคลจะประเมินจากความรู้ความสามารถของตนจากงานที่ทำเมื่อเทียบกับมาตรฐาน หรือกับผลงานของผู้อื่น รวมทั้งการยอมรับจากบุคคลรอบข้างและการได้รับการยกย่องจากองค์การ

การมีพลังชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงานของพนักงานนั้น สังเกตได้จากการแสดงออก ด้วยความรัก ความมั่นคง การมีทักษะ และ มีความพึงพอใจในงาน (passion, vigor, skillfulness and job satisfaction) ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ต่อเนื่องที่เกิดขึ้นคือศักยภาพในการทำงาน ทั้งนี้พนักงานที่มีพลังชีวิต (vitality) สูงจะนำไปสู่การมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถผสมผสานชีวิตและงานได้อย่างลงตัวและประสบความสำเร็จ (Kark & Carmeli, 2009) รวมทั้งการนำไปสู่การ

แก้ปัญหาด้วยนวัตกรรมโดยใช้ความคิดแบบนอกกรอบ (Carmeli, 2009) นอกจากนี้ยังส่งผลดีหลายประการต่อการจัดการเช่น ลดอุบัติเหตุ มีผลงานที่ดีในหน้าที่ รวมทั้งการทำงานเป็นทีม สร้างความผูกพันในงานและชีวิต มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง (Lars et al., 2016) ในรายงานผลการศึกษาของ Australian National Training Authority (1996) พบว่าพนักงานในโรงงานที่ได้รับการยกย่องว่ามีแรงงานที่มี พลังชีวิต พนักงานจะทำงานด้วยความสุข มีความตั้งใจ กระตือรือร้น มีความสำเร็จในงานตามเป้าหมาย อันนำไปสู่ผลประกอบการขององค์กรที่ดีด้วย

ศักยภาพในการทำงาน (Job Capability)

ศักยภาพในการทำงาน หมายถึง ความสามารถของพนักงาน ที่เกิดจากการดึงเอาความสามารถส่วนตัวที่มีลักษณะพิเศษมาช่วยกับการนำความรู้ที่ได้รับมาสร้างเป็นความรู้ที่โดดเด่น (leverage knowledge) ในการทำงานที่ได้มอบหมายให้สำเร็จตามมาตรฐาน หรืออาจจะเหนือมาตรฐาน ซึ่งอาจได้รับการประเมินโดยบนพื้นฐานทักษะความถนัดรวมทั้งสุขภาพทางร่างกายหรือจิตใจของพนักงานที่เกี่ยวข้องกับงานที่ถูกมอบหมายให้ทำ (Factors to leverage knowledge productivity, 2019) การที่องค์กรจะมีศักยภาพได้ก็ต้องอาศัยฐานรากจากศักยภาพของพนักงาน ซึ่งสามารถวัดได้ในหลายมุมมอง อันประกอบด้วย มุมมองทางด้านจิตวิทยา ที่วัดจากทัศนคติและศักยภาพในตัวบุคคล ส่วนมุมมองทางด้านทรัพยากรมนุษย์ ศักยภาพของพนักงานประเมินได้จากลักษณะและระดับความเหมาะสม (fit) ของงานที่ทำ (Curtis et al., 2002) และมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ของ Sen (1987) ศักยภาพในระดับบุคคลแสดงออก

ด้วยความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างในที่ทำงาน ความสามารถในการแก้ปัญหาใหม่ๆ หรือการทำงานที่ท้าทาย ได้อย่างมีความกระตือรือร้นอย่างต่อเนื่อง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุในการฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี และการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ ใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามจากประชากรที่เป็นพนักงานซ่อมและดูแลรถยนต์ในธุรกิจซ่อมและดูแลรถยนต์ในศูนย์ซ่อมรถยนต์ขนาดเล็กและกลางในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากไม่ทราบขนาดประชากร การกำหนดขนาดตัวอย่างจะยึดเอาตัวแบบเป็นหลักจึงอาศัย ค่าขั้นต่ำที่รับประกันได้ในการทดสอบสมการโครงสร้าง โดยใช้หลักการคำนวณขนาดตัวอย่างขั้นต่ำในการทดสอบสมการโครงสร้าง แบบที่ (1) ของ Westland, (2010) โดยใช้สูตรการคำนวณหา n ดังนี้

$$n \geq 50 * \left(\frac{j}{k}\right)^2 - 450 * \left(\frac{j}{k}\right) + 1100$$

โดย j หมายถึง จำนวนตัวแปรเชิงประจักษ์ และ k หมายถึง จำนวน Latent Variable งานวิจัยนี้กำหนด ตัวแปร Latent Variable 5 ตัว และตัวแปรเชิงประจักษ์ 25 ตัว ผลการคำนวณได้ขนาดตัวอย่าง n ขั้นต่ำคือ 100 ตัวอย่าง แบบที่ (2) ง่ายคือ 1 ตัวแปรต่อ 10 หน่วย ผลการคำนวณได้ขนาดตัวอย่าง 250 ตัวอย่าง งานวิจัยชิ้นนี้จะใช้ขนาดตัวอย่าง 300 หน่วยซึ่งครอบคลุมทั้ง 2 แบบ แผนการสุ่มตัวอย่างใช้แบบสองขั้นตอน จากพนักงานในสถานประกอบการธุรกิจซ่อมดูแลรถยนต์ขนาดเล็ก และกลาง ที่ตั้งในกรุงเทพมหานคร

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ แบบสอบถามที่สร้างมาจากการทบทวนวรรณกรรมและใช้มาตรวัดแบบ 5 ระดับที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ตามเกนท์ และทดสอบความเที่ยงตรงเชิงมาตรวัด ด้วยการให้ Cronbach's Alpha ที่ค่าตั้งแต่ 0.874 - 0.916 ซึ่ง สูงกว่าค่ามาตรฐาน 0.70 แสดงว่าความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการวัด ซึ่งสร้างบนนิยามของแต่ละปัจจัยดังนี้

การฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี หมายถึง การอบรมที่เน้นให้เห็นความสำคัญของการที่ต้องมีความรู้เพื่อความอยู่รอดของตนเองและเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ คือ การเพิ่มความรู้ใหม่ที่เน้นในการนำไปปฏิบัติ การจริงให้กับแรงงาน เพื่อให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือเพิ่มผลิตภาพต่อองค์การและรายได้ต่อตนเอง โดยบูรณาการความรู้ กระบวนการสร้างทักษะและสร้างทัศนคติที่ดีเพื่อส่งเสริมงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

การทำงานในเชิงรุก หมายถึง ภาวะใน

การแสดงออกถึงความตั้งใจในการทำงานอนาคต มีความกระตือรือร้นที่แสดงออก เช่นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หรือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น มีความตั้งใจในการควบคุมสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

การมีพลังชีวิตในการทำงาน หมายถึง การมีทัศนคติ ความมุ่งมั่น ความรักที่เกิดขึ้นในพนักงานที่สามารถดำเนินกิจกรรมในการทำงานได้อย่างคงเส้นคงวา เหมาะสม ทำงานด้วยความชอบรักงาน (passion) มีความกระตือรือร้น มีพลังในการทำงานและรักงานที่ทำ ทำงานด้วยความสุขมีชีวิตชีวา

ศักยภาพในการทำงาน หมายถึง ลักษณะทางจิตใจและกายภาพในการแสดงออกซึ่งความสามารถของพนักงานและทรัพยากรสนับสนุนในการที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของภาพรวมในแต่ละปัจจัยตามกรอบแนวคิดจากกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	SD	CV	ระดับ
การอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี	4.55	0.50	0.11	มาก
การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ	4.32	0.61	0.14	มาก
การทำงานเชิงรุก4.34	0.53	0.12	มาก	
การมีพลังชีวิตในการทำงาน	4.50	0.52	0.12	มาก
ศักยภาพการทำงาน	4.19	0.45	0.11	มาก

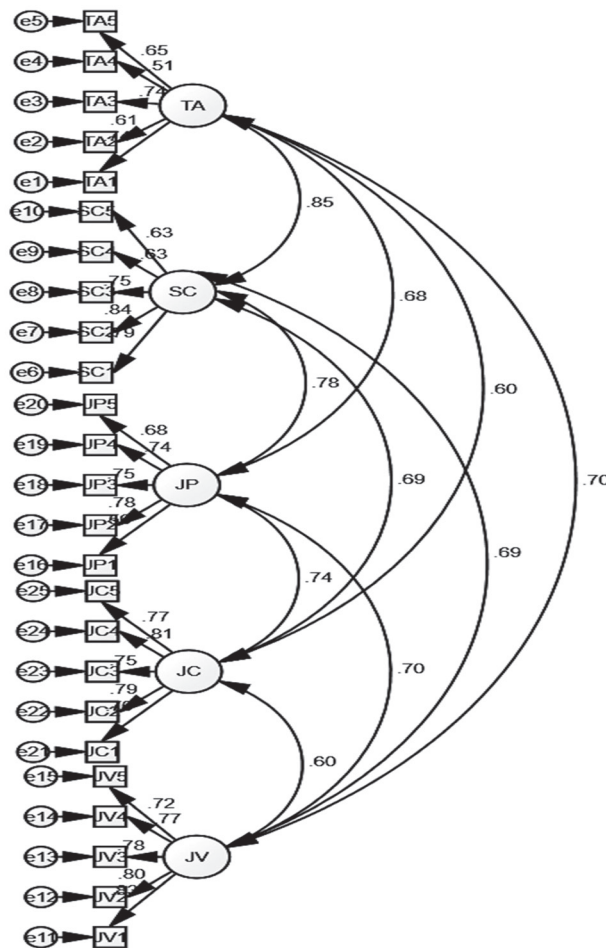
จากตาราง 1 พบว่า บัพปัจจัยทั้ง สองด้าน คือ “การอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี” และ “การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ” นั้นปัจจัย “การอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี” มีค่าเฉลี่ย 4.55 ซึ่งสูงกว่ารวมทั้งค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรก็ต่ำกว่า ในส่วนของปัจจัยคั่นกลางคือ “การทำงานเชิงรุก” และ “การมีพลังชีวิตในการทำงาน” ทั้งสองปัจจัยมีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรเท่ากันแต่ ปัจจัย

“การทำงานเชิงรุก” มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าคือ 4.50

การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน

(Confirmatory Factor Analysis: CFA)

ผลการวิเคราะห์จากภาพที่ 1 พบว่าดัชนีความกลมกลืน Chi Square/df = 2.356 RMR = 0.035 RMSEA = 0.065 CFI = 0.913, GFI = 0.927 และ NFI = 0.947 อยู่ในเกณฑ์ที่ดี (Hooper et al., 2008) โดยทุกตัวแปรเชิงประจักษ์ทุกตัวมีค่าน้ำหนักปัจจัยอย่างมีนัยสำคัญ

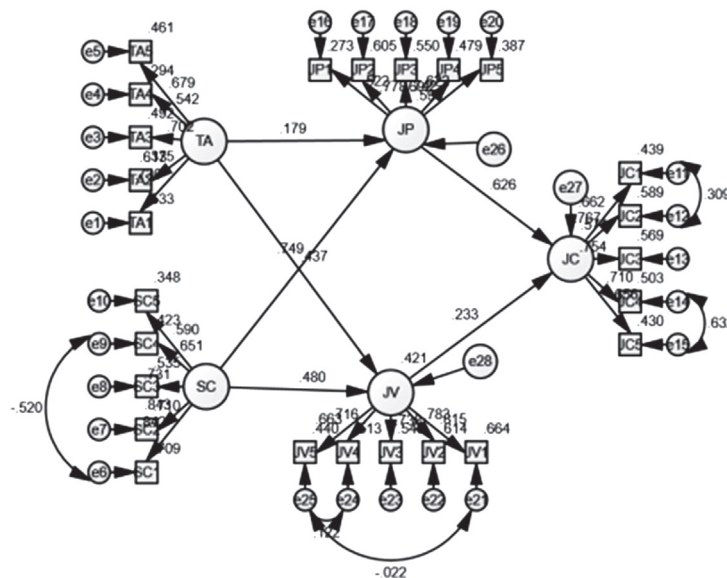

ภาพที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (CFA)

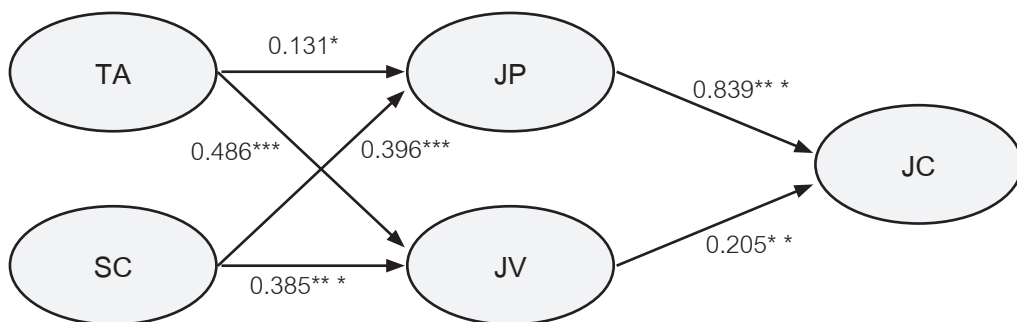
ความหมายของสัญลักษณ์ 1) TA: การอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี 2) SC: การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ 3) JP: การทำงานเชิงรุก 4) JV: การมีพลังชีวิตในการทำงาน และ 5) JC: ศักยภาพการทำงาน

การปรับรูปแบบตามหลักการของ covariance based เพื่อความเหมาะสมได้ผลลัพธ์ดังนี้

ผลการวิเคราะห์จากภาพที่ 2 พบว่าดัชนีความกลมกลืน Chi Square/df = 2.423 RMR = 0.046 RMSEA = 0.072 CFI = 0.879, GFI = 0.902 และ NFI = 0.943 อยู่ในเกณฑ์ที่ดี (Hooper et al., 2008) โดยทุกตัวแปรเชิงประจักษ์ทุกตัวมีค่าน้ำหนักปัจจัยอย่างมีนัยสำคัญ

A แสดงค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานเพื่อนำไปคำนวณอิทธิพลรวม

B แสดงค่าสัมประสิทธิ์ไม่มาตรฐานเพื่อนำไปตอบสมมติฐาน

ภาพที่ 2 A แสดงผลการวิเคราะห์จากซอฟต์แวร์ด้วยการปรับความเหมาะสม และ B แสดงค่าสัมประสิทธิ์ไม่มาตรฐานตามกรอบแนวคิด

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานเส้นอิทธิพลในตัวแบบกรอบแนวคิดของกลุ่มของตัวอย่าง

สมมติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์	t-test	p-value	สรุปผล
TA -> JP	0.131*	2.240	0.025	สนับสนุน
TA -> JV	0.486***	4.688	0.000	สนับสนุน
SC -> JP	0.396***	5.630	0.000	สนับสนุน
SC -> JV	0.385***	5.626	0.000	สนับสนุน
JP -> JC	0.839***	4.485	0.000	สนับสนุน
JV -> JC	0.205*	2.535	0.011	สนับสนุน

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาในส่วนของอิทธิพลในตัวแบบ พบว่า 1) ปัจจัย การอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี (TA) มีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงรุก (JP) และปัจจัยการมีพลังชีวิตในการทำงาน (JV) อย่างมีนัยสำคัญ 2) ปัจจัยการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ (SC) มีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงรุก (JP) และปัจจัยการมีพลังชีวิตในการทำงาน (JV) อย่างมีนัยสำคัญ และ 3) การทำงานเชิงรุก (JP) และปัจจัยการมีพลังชีวิต (JV) มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน (JC) อย่างมีนัยสำคัญ

การคำนวณอิทธิพลรวมจากสัมประสิทธิ์มาตรฐาน พบว่าอิทธิพลรวมของปัจจัยการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ (SC) มีอิทธิพลรวมต่อ ศักยภาพการทำงาน (JC) สูงถึง 0.581 ซึ่งมากกว่าอิทธิพลรวมของปัจจัย การอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี (TA) ที่มีต่อศักยภาพการทำงาน (JC) โดยสูงกว่าถึง 0.367 ในส่วนของปัจจัยคั่นกลาง พบว่า ปัจจัยการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ (SC) มีอิทธิพลต่อการทำงาน

เชิงรุก (JP) สูงถึง 0.749 ในขณะที่ปัจจัยการอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี (TA) มีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงรุก (JP) เพียง 0.179

ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R²) ของปัจจัย JP, JV และ JC มีค่า 0.593, 0.421 และ 0.574 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง (Stanton, 2001)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาในส่วนของอิทธิพลในตัวแบบ พบว่าปัจจัย การอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี และการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ มีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงรุก และปัจจัยการมีพลังชีวิตในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญ สนับสนุนผลการศึกษาของ Bresnahan & Brynjolfsson (2002) และ Hassan (2014) ที่สรุปว่าถ้าแรงงานจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิต จะมีความสัมพันธ์กับพื้นความรู้ความสามารถ และสภาพแวดล้อมของการทำงาน เช่นการเสริมอำนาจ การแบ่งงานและทำงานเป็นทีม ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างศักยภาพ

ความรู้ให้เท่าทันในเรื่องเทคโนโลยี รวมถึงการสร้างความเป็นมืออาชีพในการทำงานที่ต้องรับกับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังสนับสนุนทฤษฎีการกำหนดตนเอง (The Self-Determination Theory) ที่เกี่ยวข้องกับด้านจิตวิทยาของพนักงาน ในด้านการสร้างแรงจูงใจที่ขับเคลื่อนมาจากความต้องการของมนุษย์ เสริมด้วยงานของ Giraldo & Acuna (2005) ที่อธิบายว่าการฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ จะพัฒนาความถนัด ความเชี่ยวชาญ ประสิทธิภาพ รวมถึงคุณสมบัติอย่างอื่นที่นำไปสู่การทำงานที่โดดเด่น

ในส่วนของผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยคั่นกลาง คือ การทำงานเชิงรุก และปัจจัยการมีพลังชีวิต มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญ สนับสนุนงานของ Ibarra (2003) ที่มีผลการศึกษาว่า การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงไม่ได้หมายความว่า การพัฒนาแนวทางการทำงานในอนาคตเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการผนวกการมีนวัตกรรมทางอารมณ์และมีพฤติกรรมที่ชาญฉลาด (Bateman & Porath, 2003) การทำงานเชิงรุกเป็นสัญญาณเชิงบวกที่ดีในการทำงานของพนักงานและท้ายสุดคือผลลัพธ์ในเชิงประสิทธิผลขององค์กรเช่นมูลค่าทางการเงิน แนวคิดนี้จึงได้รับการตอบรับในการบริหารเชิงการใช้ประโยชน์อย่างสูง (high-leverage) ด้วย (Crant, 2000; Unsworth & Parker, 2003)

ข้อจำกัด

ผลการศึกษาในส่วนใหญ่นักงานจะอยู่ในสถานประกอบการขนาดเล็กและกลางที่ไม่ได้อยู่ในศูนย์ซ่อมรถยนต์ของบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ดังนั้น

การฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้เรื่องเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีจึงยังอยู่ในวงจำกัด กอปรกับสถานการณ์ในขณะนี้ศึกษาายังถูกจำกัดด้วยเรื่องโรคระบาดโควิด 19 รวมทั้งในช่วงเวลานี้ การเปลี่ยนจากระยะที่ใช้พลังงานไฟฟ้าก็ยังมีจำนวนน้อยมาก ส่วนข้อจำกัดในส่วนที่สองคือตัวแบบเชิงสาเหตุที่สังเคราะห์ขึ้นจากวรรณกรรมในอดีตก็เป็นของต่างประเทศ ที่งานวิจัยส่วนใหญ่ก็เป็นการศึกษาจากพนักงานในฝ่ายผลิตที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักรและเทคโนโลยีซึ่งแตกต่างจากการซ่อมและดูแลรถยนต์ ในส่วนของพื้นที่ในการศึกษาก็เลือกเฉพาะธุรกิจซ่อมรถยนต์ที่อยู่ในกรุงเทพฯ ดังนั้นความรู้ที่ได้อาจไม่สามารถใช้เป็นความรู้ทั่วไปได้ดีพอ

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาไปใช้ในการฝึกอบรมพนักงานในธุรกิจดูแลและซ่อมรถยนต์ ควรเน้นไป 2 ประเด็น คือ (1) การฝึกอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่องโดยการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของพนักงานที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในการทำงาน มีความสามารถปรับตัวและยอมรับการเรียนรู้ในด้านบวก ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีพ ส่งเสริมสร้างพลังชีวิตในการทำงานจะเป็นเสมือนเป็นการอัดฉีดพลังงาน เพื่อให้เครื่องจักรที่ทำงานจนเหนื่อยล้าแล้วกลับมามีพลังงานเพิ่มขึ้น ซึ่งเหมาะสมกับการส่งเสริมแรงงานเป็นระยะโดยทำกับพนักงานที่ทำงานมานานหรือมีอายุมาก ซึ่งคนกลุ่มนี้มักจะเป็นกลุ่มที่ไปทำหน้าที่ในการให้ความรู้ให้กับพนักงานที่มาใหม่ โดยเฉพาะอาชีพซ่อมและดูแลรถยนต์ซึ่งพนักงานรุ่นใหม่มักจะหาความรู้จาก

การสอนโดยหัวหน้างานหรือพนักงานที่เชี่ยวชาญมากกว่า ด้วยเหตุผลว่าการทำงานในอาชีพนี้ต้องอาศัยทักษะความรู้จากการทำงานมากกว่า ซึ่งในกลุ่มของพนักงานที่ไม่ได้เรียนสายวิชาชีพนี้มาโดยตรงส่วนใหญ่จะเติบโตจากการเรียนรู้จากหน้างานโดยช่างอาวุโส และ (2) กลุ่มผู้ประกอบการและภาครัฐควรกำหนดมาตรฐานของสายวิชาชีพนี้ เพื่อให้พนักงานเห็นความสำเร็จของเส้นทางในอาชีพนี้มากกว่าที่จะเป็นแค่พนักงานซ่อมและดูแลรถเท่านั้นซึ่งจะเป็นการสร้างแรงจูงใจต่อการประกอบอาชีพ

ในส่วนของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ก็ควรนำแนวคิดของการฝึกอบรมการอบรมเพื่อให้ตระหนักรู้เท่าทันเทคโนโลยี และ การฝึกอบรมบนฐานทักษะและสมรรถนะ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่มีความสุขมาใช้ ผลการศึกษาที่ได้ยังสามารถนำไปขยายสู่การฝึกอบรมในมิติของการทำงานเชิงรุก

ในส่วนของการทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง และทฤษฎีพุทธิปัญญาในวิชาชีพที่ค่อนข้างมีการเปลี่ยนแปลงสูง อันสามารถนำไปสู่ความเชื่อมั่นต่อความคาดหวังในการจะทำงานให้สำเร็จ

งานวิจัยในอนาคต

ควรมีการศึกษานูปัจจัยอื่นเช่นการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อตอบรับกับความเปลี่ยนแปลง และการฝึกอบรมที่จะสร้างความสามารถในการปรับตัวให้ทำงานได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ซึ่งมักจะก่อให้เกิดอิทธิพลในเชิงลบต่อการทำงานในเชิงรุก และการมีพลังชีวิตในการทำงาน รวมทั้งการเพิ่มปัจจัยเรื่องความก้าวหน้าทางอาชีพเข้ามาร่วมในฐานะปัจจัยกำกับ (moderator) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเชิงลึก อันสามารถนำไปประกอบการแผนการฝึกอบรมที่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

REFERENCES

- Alessandri, G., Borgogni, L., Schaufeli, W. B., Caprara, G., & Consiglio, C. (2014). From positive orientation to job performance: The role of work engagement and self-efficacy beliefs. *Journal of Happiness Studies*, doi:10.1007/s10902-0149533-4
- Australian National Training Authority. (1996). National Flexible Delivery Taskforce, Final Report, Brisbane, Author.
- Arthur, M. B. (2008). Examining contemporary careers: A call for interdisciplinary inquiry. *Human Relations*, 61, 163–186.
- Bateman, T. S., & Porath, C. (2003). Transcendent behavior. In K. S.
- Bingqun Cui & Tingjui Chou. (2016). Dealer's Ordering Decision Behavior under Different Price Strategies: An Analysis Based on the Modern Behavioral Decision Theory. Retrieved 12 February 2019, from DOI: 10.4236/ajibm.2016.64049

- Bresnahan, T. F., E. Brynjolfsson, E. (2002). Information Technology, Workplace Organization, and the Demand for Skilled Labor: Firm-Level Evidence. **The Quarterly Journal of Economics**, 117(1), 339-376.
- Brown, Clair and Campbell Benjamin (2001). Work and Technology Review Center for Work. **Technology, and Society Working Paper**, University of California, Berkeley.
- Carmeli A. (2009). Positive work relationships, vitality, and job performance. In N. Ashkanasy W.J. Zerbe & C.E.J. Härtel (Eds.). Research on emotions in organizations: The effect of affect in organizational settings. 45–71, UK : Emerald.
- Chan, R.C.H., & Wong, V.K.K. (2006). Novel sustainable and structured model, system and methodology for engineering competency development. **Advanced Semiconductor Manufacturing Conference**, 367-371.
- Crant, J. M. (2000). Proactive behavior in organizations. **Journal of Management**, 26, 435– 462.
- Curtis, B., Hefley, W.E. & Miller, S.A., (2002). **The people Capability Maturity Model: Guidelines for improving the workforce**. Boston: Pearson education Inc. 26, 435– 462.
- Dejoy D.M., Della L.J., Vandenberg R.J. & Wilson M.G. (2010). Making work safer : Testing a model of social exchange and safety management. **Journal of Safety Research**, 41(2), 163–171.
- Dee H. Andrews. (2003). RTO-MP-HFM-101, Retrieved 10 November 2019 from <https://U.S./Air Force Research Laboratory 6030 S. Kent St., Mesa, Arizona, USA, 85212-86061>.
- Dries, N., Vantilborgh, T., & Pepermans, R. (2012). The role of learning agility and career variety in the identification and development of high potential employees. **Personnel Review**, 41, 340–358.
- Duggan, T. (2017). **A description of the characteristics of a high-performance workplace**. Retrieve 15 December, 2019, from <http://www.smallbusiness.chron.com/characteristics-high-performance-employee-41338.html>
- Electric Vehicles –Summary report, (2011). Retrieved 15 November, 2020 from <https://www.ecologic.eu/8271>
- Factors to leverage knowledge productivity. (2020). Retrieved 15 January, 2020 from <https://fmlink.com/articles/6-factors-leverage-knowledge-worker-productivity/>
- Forest, J., Mageau, G. A., Sarrazin, C., & Morin, E. M. (2011). Work is my passion: the different affective, behavioral, and cognitive consequences of harmonious and obsessive passion toward work. **Canadian Journal of Administrative Sciences**, 28, 27–40.

- Garavan T.N., H. C.-O. (2003). Designing effective employee training program. **International Review of Business Research Papers**, 3 (2), 162-175.
- Ghitulescu, B. E. (2013). Making change happen: The impact of work context on adaptive and proactive behaviors. **Journal of Applied Behavioral Science**, 49(2), 206-245.
- Guest, D.E., Michie, J., Conway, N., and Sheehan, M. (2003). Human Resource Management and Corporate Performance in the UK. **British Journal of Industrial Relations**, 41, 207–236.
- Giraldo, M.P. and Acuna, A.M. (2005). Instructional design oriented towards the development of competences. Information Technology Based Higher Education and Training, 2005. **ITHET 2005 6th International Conference**, 20-25.
- Hall, D. T., & Chandler, D. E. (2005). Psychological success: When the career is a calling. **Journal of Organizational Behavior**, 26, 155–176.
- Hassan, S. (2014). Sources of professional employees' job involvement: An Empirical assessment in a government agency. **Review of Public Personnel Administration**, 34, 356-378.
- Hobfoll, S. E., & Shirom, A. (2001). **Conservation of resources theory: Applications To stress and management in the workplace**. In R. T. Golembiewski (Ed.), *Handbook of Organization Behavior*, 2nd, NY: Marcel Dekker.
- Hooper Daire, Coughlan Joseph & Michael R. Mullen (2008). **Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit**, Florida Atlantic University, Florida, USA, Academic Conference Ltd, www.ejbm.com
- Ibarra, H. (2003). **Working identity: Unconventional strategies for reinventing your career**. Cambridge, MA: Harvard Business School Press.
- Impacts of Electric Vehicles –Summary report (2011). Retrieved 23, March, 2019 From CE-publishers. www.cedelft.eu
- Kark, R., & Carmeli, A. (2009). Alive and creating: The mediating role of vitality and aliveness in the relationship between psychological safety and creative work involvement. **Journal of Organizational Behavior**, 30, 785–804.
- Kickul, J., & Gundry, L. K. (2002). Prospecting for strategic advantage: The proactive entrepreneurial personality and small firm innovation. **Journal of Small Business Management**, 40, 85–97.

- Lars Tummers, Bram Steijn, Barbara Nevicka & Madelon Heerema. (2016). The Effects of Leadership and Job Autonomy on Vitality: Survey and Experimental Evidence. **Review of Public Personnel Administration**, 1–23.
- Parker, Williams & Turner T. (2006). defined proactive behavior as self-initiated and future-oriented action that aims to change and improve the situation or oneself. **Applied Psychology: An International Review**, 65,437– 459.
- Rosenberg, M.J. (2003). management solutions. Presented at the Training Director's Forum, Phoenix, Arizona.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. **American Psychologist**, 55, 68-78.
- SANS Security Awareness Report The Rising Era of Awareness Training (2019). Retrieved 15 January, 2020 from <https://www.knowbe4.com/hubfs/SANS-Security-Awareness-Report-2019.pdf>
- Shirom A. (2011). Vigor as a positive affect at work: Conceptualizing vigor, its relations with related constructs, and its antecedents and consequences. **Review of General Psychology**, 15,50–64.
- Sen, A.K. (1987). Commodities and Capabilities. New Delhi: Rashtriya. Retrieved 20 March, 2019 from scholar.harvard.edu/sen/publications/commodities-and-capabilities
- Stanton, Jeffrey M. (2001). Galton, Pearson, and the Peas: A Brief History of Linear Regression for Statistics Instructors. **Journal of Statistics Education**, 9 (3).
- Tushman, Michael L. & O'Reilly Charles A. (2013). **Organizational Ambidexterity: Past, Present and Future**.www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/O'Reilly%20and%20Tushman%20AMP%20Ms%20051413_c66b0c53-5fcd-46d5-aa16-943eab6aa4a1.pdf
- Vakola, M., & Nikolaou, I. (2005). Attitudes towards organizational change: What is the role of employees' stress and commitment? **Employee Relations**, 27, 160-174.
- Vallerand, R. J., Salvy, S., Mageau, G. A., Elliot, A. J., Denis, P. L., Grouzet, F. M. & Blanchard, C. (2007). On role of passion in performance. **Journal of Personality**, 75, 505–533.
- Unsworth, K. L., & Parker, S. K. (2003). Proactivity and innovation: MODELING PROACTIVE WORK BEHAVIOR 649. Promoting a new workforce for the new workplace. In D. Holman, T. D. Westland, J. C. (2010). Lower bounds on sample size in structural equation modeling. **Electronic Commerce Research and Applications**, 9, 6, 2010, 476– 487.

Research Article

กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ
เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย

STRATEGIES FOR STRENGTHENING THE PERFORMANCE
OF GOVERNMENT AGENCIES TO COMBAT HUMAN TRAFFICKING
IN THE SPECIAL BORDER ECONOMIC ZONES, CHIANG RAI PROVINCE

สิลาส ตีเากานุกูล^{1*}, นาวัน พรมใจสา², กฤตเมธ บุญนุ่น³ และ เบญจมาศ เมืองเกษม⁴
Silas Treeaekanukul^{1*}, Nawin Pomjaisa², Kittimate Boonnun³ and Benjamas Muangkaseam⁴

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค สำนักวิชาสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เชียงราย ประเทศไทย^{1*}

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย ประเทศไทย^{1,2,3}
Regional Development Strategies, School of Social Sciences, Chiangrai Rajabhat University,
Chiangrai, Thailand^{1*}

School of Social Sciences, Chiangrai Rajabhat University, Chiangrai, Thailand^{1,2,3}

mamaruuz@gmail.com^{1*}

Received: 2020-09-21

Revised: 2020-10-15

Accepted: 2020-10-16

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน การประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และเสนอกลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยแบบผสม คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการจากประชากรที่ศึกษา คือ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ในพื้นที่อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จำนวน 38 หน่วยงาน และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดแบบโควตา จาก 38 หน่วยงาน ๆ ละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 190 คน

ผลการวิจัย พบว่า จุดแข็งของสภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์ คือ มีการทำงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน และบุคลากรมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงาน จุดอ่อน คือ มีงบประมาณที่ใกล้ชิดกับประชาชน และบุคลากรมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงาน จุดอ่อน คือ มีงบประมาณ

ประมาณจำกัด ระบบบริหารงานบุคคลยังไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ขาดแผนพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ รวมทั้งผู้ประกอบการบางรายไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาส่วนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และผลการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยกำหนดให้มีวิสัยทัศน์คือ “ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย อย่างมืออาชีพ”

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็ง หน่วยงานภาครัฐ การค้ามนุษย์ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the working conditions, assess the operational efficiency and propose strategies to strengthen the performance of government agencies in order to oppose human trafficking in the special border economic zones in Chiang Rai province. A mixed method was used. The qualitative research part involved data collection from workshops organized among chosen population from 38 public and private agencies responsible for human trafficking opposition in the special border economic zone in Mae Sai district, Chiang Saen district and Chiang Khong district, Chiang Rai province. In the quantitative research part, the data were collected using questionnaires filled by a sample group which included 5 individuals from each of the 38 agencies involved in the research, totally at 190 individuals.

According to the results, the human trafficking opposition agencies operated the following strengths: close coordination with the people and strong performance, while the weaknesses included limited budget, operation-wise unfavorable personnel administration system, lack of continuous and systematic human resource development plan, and uncooperative parties in terms of problem solving. The overall work efficiency is moderate. And, the suitability assessment of the strengthening strategy demonstrates a high to extremely high level of suitability, with the vision “Professionally-driven human trafficking opposition operations in the special border economic zones of Chiang Rai.”

Keyword: Strategies for Strengthening, Government agencies, Human Trafficking, Special Border Economic Zones of Chiang Rai Province

บทนำ

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของกลุ่มประเทศอินโดจีนในปี พ.ศ. 2518 ส่งผลให้เกิดการแบ่งกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกเป็นสองฝ่ายตามอุดมการณ์ทางการเมือง และมีการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ในช่วงระยะเวลาประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานเข้มข้น (labor intensive) ซึ่งส่งผลให้เกิดความต้องการจ้างแรงงานเพิ่มมากยิ่งขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานระดับล่างหรือแรงงานไร้ฝีมือ นอกจากนี้ แรงงานไทยยังเลือกงานและไม่ต้องการทำงานหนักประเภท 3D คือ งานสกปรก (dirty job) งานอันตราย (dangerous job) และงานยาก (demanding หรือ difficult job) ทำให้จำเป็นต้องนำเข้าแรงงานต่างด้าวหรือแรงงานเพื่อนบ้านมาทดแทน (International Institute for Trade and Development, 2014)

ในขณะเดียวกันแรงงานในประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้น ๆ มีการศึกษาที่สูงขึ้น มีการฝึกทักษะอาชีพมากขึ้น ดังนั้นจึงสามารถเลือกงานที่จะทำได้มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันงานประเภท 3D ก็ยังต้องการแรงงานเข้ามาทำงานประเภทนี้อยู่เช่นเดิม ดังนั้นจึงได้เกิดการทดแทนแรงงานภายในประเทศโดยใช้แรงงานจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากประเทศด้อยพัฒนาที่ไม่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดี จึงมีความต้องการที่จะย้ายออกจากประเทศของตนเองเพื่อแสวงหา

ชีวิตที่ดีกว่า ส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นข้ามประเทศเพื่อไปหางานทำธุรกิจการค้าแรงงานไปยังต่างประเทศเริ่มมีการแข่งขันที่สูงขึ้นและเกิดการเอารัดเอาเปรียบแรงงานมากขึ้น จนถึงขั้นสร้างข้อมูลหลอกลวงแรงงาน และในขณะเดียวกันก็เกิดธุรกิจใต้ดินนอกระบบที่นำส่งแรงงานหรือขนคนจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่งอย่างลับๆ มากขึ้น ทั้งนี้การข้ามชายแดนชาติ นับเป็นธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่จัดอยู่ในธุรกิจนอกระบบที่ผิดกฎหมาย มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบอื่น ๆ อีกด้วย อันรวมไปถึงสถานภาพของผู้หญิงและเด็กที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ประกอบกับสถานะที่ไร้ทางเลือกหรือการมีทางเลือกอันจำกัดยิ่งในประเทศต้นทาง และกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่งก็ได้กลายเป็นเหยื่อของวงจรการค้ามนุษย์ (Punpune & Sunpuwan, 2011)

ในส่วนของประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ได้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นต้นมา ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย อันได้แก่ ประเทศเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศกัมพูชา ที่มีปัญหาการสู้รบและความไม่สงบภายในประเทศมาตั้งแต่ยุคสงครามเย็น ซึ่งส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศเหล่านั้นย่ำแย่ตามไปด้วย แต่การพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทยได้มีความเจริญก้าวหน้ากว่าประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามประเทศ ได้ส่งผลให้ประชาชนจากทั้งสามประเทศพากันอพยพหลบภัยเข้ามาหางานทำในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการข้ามชาย

จึงเป็นปัญหาระดับโลกที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความร่วมมือ และการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้เผยแพร่รายงานการค้ามนุษย์ หรือ Trafficking in Persons Report ประจำปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ที่ระดับ 2 (Tier 2) ของ TIP Report โดยรายงานประจำปี พ.ศ. 2561 ได้ระบุว่า ประเทศไทยไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำอย่างเต็มที่ในการขจัดปัญหาการค้ามนุษย์ แต่มีความพยายามอย่างมีนัยสำคัญในการดำเนินการดังกล่าว และในช่วงเวลาของการทำรายงาน ประเทศไทยมิได้ดำเนินการที่จำเป็นอย่างเพียงพอที่จะบรรเทาผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ที่ยากลำบากนี้ ซึ่งต่อมาจากรายงานการค้ามนุษย์ ประจำปี พ.ศ. 2563 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้จัดระดับประเทศไทยอยู่ในระดับ 2 (Tier 2) ต่อเนื่องเป็นปีที่ 3 เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2561 และ 2562 ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะละเลย ควรจะมุ่งมั่นแก้ไขปัญหการค้ามนุษย์ให้เกิดผลสำเร็จยิ่งขึ้นต่อไป (Ministry of Foreign Affairs, 2018)

สำหรับบุคคลที่มีความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้ามนุษย์ รวมทั้งการค้าแรงงานข้ามชาตินั้น มิได้จำกัดเพียงผู้หญิงและเด็กเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน จะพบว่าผู้ชายก็ได้กลายเป็นเหยื่อของการค้าแรงงานข้ามชาติไปแล้วเช่นกัน ซึ่งประเภทของงานที่ใช้แรงงานจากเหยื่อเพศชายเหล่านี้มักจะเป็นงานใช้แรงงานได้แก่ งานในภาคอุตสาหกรรม งานภาคเกษตรกรรม และงานอุตสาหกรรมประมง เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้ประกาศย้ำให้การต่อต้านการค้ามนุษย์เป็นวาระแห่งชาติและจัดตั้งกลไกระดับชาติซึ่งมีนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี

ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเข้ามาร่วมขับเคลื่อน ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ แต่ก็ยังมีปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน หรือการล่าช้าจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐในหลายหน่วยงานของจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายเป็น 1 ใน 10 ของจังหวัดที่รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง มีจุดเด่นด้านการค้า การลงทุน และเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับระบบคมนาคมทาง ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและธรรมชาติ ครอบคลุม 3 อำเภอ 21 ตำบล ได้แก่ อำเภอเชียงของ อำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย พื้นที่รวม 1,523.63 ตารางกิโลเมตร หรือ 952,268.75 ไร่ โดยเปิดช่องให้พื้นที่สีเขียวหรือที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมสามารถพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมที่ปลอดภัยได้

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาสภาพปัญหา เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ และสร้างกลยุทธ์ด้านการสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐในการต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย เนื่องจากสถานการณ์ค้ามนุษย์ในพื้นที่นี้มีทั้งสถานะต้นทางคือ ประชากรในพื้นที่ มีการย้ายถิ่นเพื่อไปหางานทำในจังหวัดอื่นๆ สถานะทางผ่านคือ มีแรงงานทั้งชาวไทยและแรงงานต่างด้าว ถูกส่งออกไปค้าแรงงานตามจังหวัดอื่น และสถานะปลายทาง คือ พบว่ามีแรงงานต่างด้าวเข้ามาขายแรงงานในจังหวัดเชียงรายอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อการต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อเสนอกลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษารั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติงาน ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และค้นหากลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา คือ ตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการค้ำมนุษย์ทั้งภาครัฐและเอกชน ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา คือ พื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย ได้แก่ อำเภอแม่สายอำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ

ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา รวมเวลา 24 เดือน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ หน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติงาน เพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ทั้งภาครัฐและเอกชน ในพื้นที่ อำเภอแม่สาย เชียงแสน และ เชียงของ จำนวน 38 หน่วยงาน ได้แก่

1. สถานีตำรวจภูธร จำนวน 3 แห่ง
2. ด่านตรวจคนเข้าเมือง จำนวน 3 แห่ง
3. หน่วยเฉพาะกิจทหาร จำนวน 3 แห่ง
4. ที่ว่าการอำเภอ จำนวน 3 แห่ง
5. สำนักงานแรงงานจังหวัดเชียงราย จำนวน 1 แห่ง
6. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงราย จำนวน 1 แห่ง
7. กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จังหวัดเชียงราย จำนวน 1 แห่ง
8. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 21 แห่ง
9. องค์การอิสระ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงราย และศูนย์พัฒนาการศึกษาเพื่อลูกหญิง จังหวัดเชียงราย

วิธีการเลือกตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ดำเนินการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา โดยกำหนดตัวแทนของหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านการค้ามนุษย์แต่ละหน่วย ๆ ละ 5 คน เพื่อนำแบบสอบถามไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 190 คน

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเชิงคุณภาพ

ดำเนินการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารหรือตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จำนวน 38 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย
2. การประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วมาสรุปประเด็น เพื่อวิเคราะห์ถึงสถานะแวดล้อมของการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย ซึ่งทั้งหมดเป็นการประเมินสถานการณ์ในปัจจุบันในการนำไปกำหนดร่างกลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย
3. แบบประเมิน SWOT ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาสร้างข้อคำถามให้ตรงกับประเด็น

สภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง และจุดอ่อน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส และอุปสรรค

4. แบบประเมินความเหมาะสม กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย เมื่อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการได้ร่วมกันร่างกลยุทธ์แล้วจะนำมาสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์เพื่อให้ที่ประชุมได้ลงคะแนนความเหมาะสม

การดำเนินการวิจัย

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ในการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานและประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยจะใช้วิธีการศึกษาจากผู้ปฏิบัติงานเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย โดยใช้ตอบแบบสอบถาม และรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามซึ่งถูกออกแบบให้เป็นแบบสำรวจสถานะแวดล้อมของการปฏิบัติงานของหน่วยงานตามประเด็นของ SWOT มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำเสนอข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับสภาพการ

ปฏิบัติงานของหน่วยงานและประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อการต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย มาเสนอให้กับผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกันทำการกำหนดกลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้จัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นแบบตรวจสอบรายการที่มีมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง มากที่สุด
- 4 หมายถึง มาก
- 3 หมายถึง ปานกลาง
- 2 หมายถึง น้อย
- 1 หมายถึง น้อยที่สุด

การพิจารณาค่าเฉลี่ย จะใช้เกณฑ์ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง น้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินกลยุทธ์ ผู้วิจัยได้จัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย เป็น

แบบตรวจสอบรายการที่มีมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

การพิจารณาค่าเฉลี่ย จะใช้เกณฑ์ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง น้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้จัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด วิเคราะห์โดยการบรรยายสรุปเป็นประเด็น

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย ตามวัตถุประสงค์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อการต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย พบว่า สภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อการต่อต้านการค้ำมนุษย์ในด้านปัจจัยภายใน พบว่า

จุดแข็งของปัจจัยภายใน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงรายมีการทำงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ บุคลากรมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงาน และพื้นที่ทั้ง 3 อำเภอมีด่านชายแดนที่ง่ายต่อการตรวจสอบ และควบคุมดูแล

ด้านจุดอ่อนของปัจจัยภายใน พบว่า ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า งบประมาณสำหรับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์มีอยู่จำกัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ระบบบริหารงานบุคคลยังไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานให้บรรลุผล ขาดแผนพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และผู้ประกอบการบางรายไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

การวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานด้านปัจจัยภายนอก ด้านโอกาส พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนมีกฎหมายเฉพาะบังคับในเรื่องของการค้ามนุษย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ นโยบายระดับชาติที่ให้ความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และสังคมให้ความสนใจต่อการทำงานด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์ เพราะการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานเพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของ

ประชาชน ด้านอุปสรรค พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ นโยบายระดับชาติที่ให้ความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และการปฏิบัติงานด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์ไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีเอกภาพ เนื่องจากการแทรกแซงของฝ่ายการเมือง และคนไทยไม่นิยมทำงานที่ต้องใช้แรงงานในพื้นที่ของตนเอง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านลักษณะของปัจจัยในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่มีความรู้ตรงกับงานที่รับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่พึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับและใช้ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการทำงาน และขอบเขตหน้าที่ในการทำงานถูกระบุไว้ชัดเจน

ในด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า จำนวนบุคลากรเมื่อเปรียบเทียบกับงานมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ องค์กรมีอุปกรณ์ เครื่องมือพร้อมในการทำงาน และสภาพแวดล้อมในที่ทำงานมีความเหมาะสมต่อการทำงาน

ด้านความผูกพันกับหน่วยงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่พร้อมที่จะปกป้องชื่อเสียงของ

องค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ที่มีความภาคภูมิใจที่ทำงานในองค์กร และพร้อมที่จะทุ่มเทการทำงานให้องค์กรเจริญก้าวหน้า และมีความตั้งใจที่จะทำงานให้องค์กรจนกว่าจะเกษียณอายุ

ด้านการทำงานเป็นทีม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบุคลากรในองค์กรเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงาน และในองค์กรมีความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน

ด้านความก้าวหน้าในการทำงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่รัฐสภามีกำลังใจในการทำงานให้ก้าวหน้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ องค์กรให้การสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และมีโอกาสได้เข้าร่วมในการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ความชำนาญ

3. กลยุทธ์การสร้างเสริมความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย พบว่า วิสัยทัศน์คือ “ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานเพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงรายอย่างมืออาชีพ” ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างกลยุทธ์การสร้างเสริมความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย พบว่า วิสัยทัศน์เป้าหมาย/เป้าประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึง มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่าสภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อการต่อต้านการค้ำมนุษย์ปัจจัยภายในด้านจุดแข็ง พบว่า มีการทำงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น ด้านจุดอ่อน พบว่างบประมาณสำหรับการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์มีอยู่จำกัด ด้านโอกาส พบว่า เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่มีกฎหมายเฉพาะบังคับในเรื่องของการค้ำมนุษย์ด้านอุปสรรค พบว่า การบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Chuayrod & Kalyanamitra (2017) พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นของการจัดการภาครัฐในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตการค้ำมนุษย์มาจากการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์ไม่ได้เข้มงวด และการลงโทษผู้ทำความผิดก็ไม่รุนแรง เช่นเดียวกับที่ Autpa & Posing (2016) พบว่า สิ่งที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดขึ้นและผลักดันให้นโยบายนั้นๆ บรรลุเป้าหมาย ส่วนแนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์นั้นควรดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและการปราบปรามการค้ำมนุษย์โดยผลักดันมาตรการการป้องกันการดำเนินคดี การคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหาย และการพัฒนากลไกเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาและบริหารข้อมูลให้มีประสิทธิผลตามพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2551 ตลอดจนเสนอทางเลือกที่ถูกกฎหมายทางอื่นให้เหยื่อค้ำมนุษย์ นอกเหนือจากการถูกส่งกลับประเทศต้นทาง และสอดคล้องกับการศึกษาของ Benjathikul (2017)

พบว่า แนวทางการพัฒนามาตรฐานที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดให้การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้โดยหน่วยงานเดียว หรือเพียงสองหน่วยงานรวมถึงเอกสารแต่ละส่วนที่จำเป็นต้องมีจะต้องเชื่อมโยงกัน นำมาตราฐานที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเล พ.ศ. 2557 และอนุสัญญาฉบับที่ 188 ว่าด้วยการทำงานในภาคประมง ค.ศ. 2007 มาเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิให้แก่ลูกเรือ และควรมีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ที่ได้รับการแต่งตั้งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดำเนินการตามความจำเป็นเพื่อป้องกัน ปราบปราม ระงับ ยับยั้ง หรือแก้ไขสถานการณ์ รวมทั้งให้มีอำนาจสืบสวนสอบสวน

2. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านลักษณะของปัจจัยในด้านการปฏิบัติงาน บุคลากรมีความรู้ตรงกับงานที่รับผิดชอบ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน จำนวนบุคลากรเมื่อเปรียบเทียบกับงานมีความเหมาะสม ด้านความผูกพันกับหน่วยงาน ด้านการทำงานเป็นทีม บุคลากรในองค์กรเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความก้าวหน้าในการทำงาน รู้สึกมีกำลังใจในการทำงานให้ก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับกุลlick (Gulick, 1973, pp. 11-13 อ้างถึงใน Srirat, 2005, 12) ได้เสนองานบริหารของผู้บริหารระดับสูงว่าการจัดสรรบุคลากรเป็นส่วนสำคัญที่สุด จะต้องมีความรู้ที่ตรงกับงานที่รับผิดชอบ บุคลากรต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นร่วมกัน และจะต้องสร้างความรู้สึกร่วมกันในการทำงานไปด้วยกัน เช่นเดียวกับที่ Suntud & Rachadapannatikul (2005) พบว่า

ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยเน้นพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 เป็นหลัก และกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในแต่ละสถานีเพื่อให้เห็นความสำคัญของปัญหาการค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการป้องกันการค้ามนุษย์

3. กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย พบว่าวิสัยทัศน์ “ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงรายอย่างมืออาชีพ” โดยมีกลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย มี 5 กลยุทธ์ คือ การพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนการส่งเสริมและขยายความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกระดับ การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์ การคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ การบังคับใช้กฎหมายและดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด และการพัฒนาและบริหารข้อมูลสารสนเทศเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทยตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555 ที่กำหนดกลยุทธ์และมาตรการให้ระบบราชการไทยพร้อมรับกับการขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการ “สร้างความเชื่อถือไว้วางใจ พัฒนาสุขภาวะ และมุ่งสู่ความยั่งยืน” และได้กำหนดยุทธศาสตร์การ

พัฒนาระบบราชการมีความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน การพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ของภาครัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการสอดคล้องกับ Noisopa (2015) ซึ่งพบว่า การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของประเทศไทย เกิดขึ้นจากแนวคิดที่มุ่งกระจายการพัฒนาสู่ท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นให้ดีขึ้น ด้วยกลยุทธ์ส่งเสริมการลงทุน การค้า การท่องเที่ยว และการบริการต่าง ๆ ให้นำไปสู่การจ้างงาน สร้างรายได้และการเติบโตทางเศรษฐกิจจากกระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ การให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี มีนโยบายเชื่อมโยงระบบการผ่านพิธีการศุลกากรกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อลดอุปสรรคทางการค้าและการบริการ และที่สำคัญที่สุดคือการอนุญาตให้แรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับหรือพักค้างแรมในประเทศไทยได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 สามารถนำกลยุทธ์ที่ได้ไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนองค์การเพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทุกระดับ เข้ารับการฝึกอบรมด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์ในการสืบสวน สอบสวน หรือตามภาระหน้าที่งานที่กำหนดให้ชัดเจน

1.2 การดำเนินการบริหารงานด้านการปราบปรามการค้ามนุษย์ ต้องมีการวางแผนตรวจสอบการดำเนินการทางคดี และขั้นตอน

การปฏิบัติ เพื่อให้การบริหารงานด้านการปราบปราม การค้ามนุษย์บรรลุผลสำเร็จตามกำหนดระยะเวลา และไม่เสียหายต่อรูปคดี

2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานในการนำไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติงาน เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านต่อไปนี้

2.1 ด้านการวางแผนในการใช้จ่ายงบประมาณให้เพียงพอกับแผนปฏิบัติงานในแต่ละปีเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และการบูรณาการแผนงานของหน่วยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านการจัดหาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านการนำและสั่งการ การตัดสินใจและการใช้ข้อมูลร่วมกัน

2.3 ด้านการสั่งการควรมีความชัดเจนในการปฏิบัติ และควรมีการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่ให้ทั่วถึง

2.4 ด้านการจัดทำแผนการปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบ และควบคุมการดำเนินการตลอดจนประเมินผลการทำงาน ด้านการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ เพื่อให้การบริหารงานด้านการวางแผนต่าง ๆ ทันท่วงทีตามกำหนดระยะเวลา และบรรลุเป้าหมายการทำงานขององค์กร

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เกี่ยวกับการบริหารงานด้าน

ปราบปรามการค้ามนุษย์ การกระทำความผิด นโยบายของรัฐบาลในการปราบปรามการกระทำ
เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ เพื่อนำกระบวนการบริหาร ความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ เพื่อหาข้อดีและ
และปัญหาอุปสรรคที่พบมา วิเคราะห์และใช้เป็น ข้อเสีย และนำมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการ
แนวทางในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทำงานเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ
3.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษา ยิ่งขึ้น

REFERENCES

- Autpa, S. & Posing, P. (2016). Public policy with the Guidelines for the Prevention and Suppression of Human Trafficking. **Dhammathas Academic Journal**. 16(3). 229-239. (in Thai)
- Benjathikul, V. (2017). Guidelines for the Solution of Human Trafficking Problems of Fishing Labor at Sea in Thailand. **Academic Journal Bangkokthonburi University**. 6(1). 85-102. (in Thai)
- Chuayrod, C. & Kalyanamitra, K. (2017). Public Management in Human Trafficking Prevention and Suppression: A Case Study of Sea Fishing Labor. **National Defence Studies Institute Journal**. 8(3), 93-101. (in Thai)
- International Institute for Trade and Development. (2014). **Report of research policy “Guidelines and measures for the development of the special economic zone in the border areas of Thailand”**. Bangkok: International Institute for Trade and Development. (in Thai)
- Ministry of Foreign Affairs. (2018). **“Thailand’s position on the ranking of Thailand in the TIP report 2018”**. Retrieved July 7, 2018, from <http://www.mfa.go.th/news3>. (in Thai)
- Noisopa, S. (2015). Special border economic zone apparatus overcoming the barriers of international business investment. **Sripatum Chonburi journal**. 13(2), 87-98. (in Thai)
- Punpune, S. & Sunpuwan, M. (2011). **Thailand’s population in transition : a turning point for Thai society**. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (in Thai)
- Srirat, S. (2005). **The process of administering an educational opportunity expansion program For regular military service in Muang District Lopburi Province**. M.P.A. Program in Public Policy. Graduate School of Public Administration, Burapha University. (in Thai)
- Suntud, P. & Rachadapannatikul, C. (2005). Police Administration in Human Trafficking on Prevention and Suppression of Metropolitan Policestations. **Journal of Thai Justice System**. 7(1), 1 – 15. (in Thai)

Research Article

เลือดข้นคนจาง : การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของตัวละครที่ส่งผลต่อระบบความคิดของสตรีในครอบครัวคนจีนพลัดถิ่น

“LUEAD KHON KON JANG” (IN FAMILY WE TRUST) : AN ANALYSIS OF THE STATUS AND ROLE OF CHARACTERS IN THE COGNITIVE SYSTEM OF WOMEN IN DISPLACED CHINESE FAMILIES

จุฑาลักษณ์ จันทวงษ์¹, กันทิลา กนกาวลี², ขวัญชนก นัยเจริญ^{3*}
Juthalak Janthawong, Phanthila Konkawalee, Khwanchanok Naijarun

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
พิษณุโลก ประเทศไทย^{1, 2, 3*}

Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social sciences, Pibulsongkram Rajabhat
University
Phitsanulok, Thailand^{1, 2, 3*}

Email: nkhwanchanok@hotmail.com

Received: 2020-10-03

Revised: 2020-10-16

Accepted: 2020-10-16

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีจีน และเปรียบเทียบวิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบความคิดของสตรีจีนในแต่ละรุ่น ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง ของฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์ โดยวิเคราะห์ตัวละคร 3 ตัว ได้แก่ ปราณี จิระอนันต์ ภัทสร สุริยไพโรจน์ และนิชา จิระอนันต์ ซึ่งเป็นตัวแทนของสตรีจีนรุ่นที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ตัวบทนวนิยายตามทฤษฎีสตรีนิยม ผลการวิจัยพบว่าสถานภาพและบทบาทของสตรีจีนในแต่ละรุ่นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากสถานภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด จึงเป็นเครื่องกำหนดบทบาทให้สตรีจีนเป็นไปตามสภาพสังคมที่ยึดถือปฏิบัติมา ส่วนวิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบความคิดของสตรีจีนในแต่ละรุ่นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากปัจจัยด้านสภาพสังคม การศึกษา และการเลี้ยงดู กล่าวคือสตรีจีนรุ่นที่ 1 ยึดมั่นและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมที่ยึดถือมา สตรีจีนรุ่นที่ 2 เริ่มเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและชาย และสตรีจีนรุ่นที่ 3 มีความเชื่อมั่นและกล้า

แสดงจุดยืนของตนเอง แสดงให้เห็นวิวัฒนาการของระบบคิดว่าสตรีเริ่มมีการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมระหว่างเพศ และแสดงให้เห็นศักยภาพทางสังคมที่ผู้หญิงมีไม่ด้อยไปกว่าผู้ชาย

คำสำคัญ: เลือดข้นคนจาง, สถานภาพและบทบาท, สตรีนิยม, คนจีนพลัดถิ่น

ABSTRACT

The purposes of this research are to analyze the status and role of Chinese women and to compare the evolution that affects Chinese women's concept of thinking in each generation, which appears in the novel, *Luead Khon Kon Jang (In Family We Trust)*, written by Ruthaiwan Wongsirasawat. Three characters were analyzed are Pranee Jira-Anan, Passorn Suriyaphairot and Nicha Jira-Anan who represented the 1st, 2nd and 3rd generation of Chinese women. This research utilized the qualitative methodology. A novel analysis of the story is based on Feminism theory. The research showed that the status and role of Chinese women in each generation cannot be changed since the status is something that people are born with. Thus, it sets the role of Chinese women to abide by social conditions from generation to generation. Second, the evolution that affects the concept of thinking in each generation of Chinese women began to change due to many factors such as social conditions, education and parenting. In other words, 1st generation Chinese women have been adhering and following the traditions. 2nd generation Chinese women started to demand equal rights between women and men. Lastly, 3rd generation Chinese women are confident and brave enough to speak their mind. This shows the evolution of the thinking process that women are starting to advocate for gender equality. Also, it shows the social potential that women and men are equal.

Keywords: In Family We Trust, Status and Role, Feminism, Displaced Chinese.

บทนำ

เรื่องเลือดข้นคนจาง บทประพันธ์ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์ เป็นบทละครโทรทัศน์ออกอากาศทางช่องวันทีวี่ เมื่อปี พ.ศ. 2561 และได้รับกระแสการตอบรับจากผู้ชมทั้งทางบ้านและโซเชียลมีเดียอย่างล้นหลาม (Wirut, 2019) และ

ด้วยกระแสความนิยมนี้อย่างสูงจึงได้มีการนำบทโทรทัศน์เรื่องดังกล่าวมาเผยแพร่ในรูปแบบนวนิยาย ตีพิมพ์ครั้งแรก เมื่อเดือนมีนาคม 2562 และตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน คือเดือนเมษายน 2562 เนื้อหาของเรื่องกล่าวถึงครอบครัว

คนจีนพลัดถิ่น “ตระกูลจิระอนันต์” ที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย สุกิจ จิระอนันต์ (อาทง) และลูก ๆ ทั้งลูกสาว ลูกชาย ร่วมกันสร้างและสืบสานธุรกิจโรงแรมจนมีชื่อเสียง เมื่อสุกิจ จิระอนันต์ เสียชีวิต ได้มีการแบ่งมรดกโดยที่ลูกชายทุกคน และหลานชายคนโตได้รับมรดกเท่ากัน คือ หุ่น 25 เปอร์เซ็นต์ ของโรงแรม ส่วนลูกสาวได้ส่วนแบ่งเป็นเงินจำนวน 200 ล้านบาท

ซึ่งนับเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับมูลค่าหุ้นในธุรกิจโรงแรม ทั้ง ๆ ที่เธอเป็นผู้ร่วมสร้างธุรกิจนี้มา และปราณี จิระอนันต์ หรืออาม่า (ภรรยา) ได้รับส่วนแบ่งเป็นเงินสดจำนวน 20 ล้านบาท จากการแบ่งมรดกตามพินัยกรรม จะเห็นได้ว่า ผู้หญิงได้รับโอกาสและได้รับสิทธิแตกต่างจากผู้ชาย ดังนั้นนวนิยายเรื่องนี้จึงมีความน่าสนใจที่เนื้อหาแสดงให้เห็นมุมมอง ทศนคติของคนจีนที่ปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างไร้ความเสมอภาค และที่สำคัญจากนวนิยายผู้หญิงในเรื่องมีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพเพื่อความยุติธรรมให้แก่ตนเอง ในขณะที่ผู้หญิงบางคนก็ยอมรับหลักปฏิบัติตามธรรมเนียมอย่างศิโรราบ แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงต่อระบบคิดที่เกิดขึ้นกับตัวละครสตรีในเรื่องได้อย่างน่าสนใจ

ประเทศไทยมีชาวจีนจำนวนมากที่อพยพเข้ามาตั้งหลักปักฐานเข้ามาในรูปแบบเชื้อพื้นหมอนใบ ด้วยเหตุนี้ในวรรณกรรมมีการนำเรื่องราวของคนจีนมาประกอบสร้างในวรรณกรรมไทยหลายเรื่องและได้สอดแทรกความเชื่อ ค่านิยมของคนจีนที่พวกเขายึดถือปฏิบัติตั้งแต่อดีตลงมาในวรรณกรรมด้วย เช่น สังคมจีนให้ความสำคัญกับระบบชายเป็นใหญ่ ดังนั้นผู้หญิงจึงมักถูกบีบคั้น

ผ่านการครอบงำของระบบความเชื่อและการปกครองซึ่งมีพื้นฐานการคิดแบบเต๋าและขงจื้อ โดยขงจื้อจะมีปรัชญาที่อ่อนต่อราชวงศ์ต่าง ๆ นำมาใช้ในการปกครองสังคม เช่น ปรัชญาที่เกี่ยวกับเพศหญิงว่า “สตรีไร้ความสามารถนับว่าดี” “สตรีควรมีความอ่อนน้อมถ่อมตน” “สตรีต้องใช้ชีวิตเพื่อบุรุษ” (YUAN, 2017) จะเห็นได้ว่าการหล่อหลอมผ่านปรัชญาดังกล่าว ทำให้ฐานะทางสังคมและสิทธิของสตรีตกต่ำลงไปอีกโดยเฉพาะค่านิยมที่ชายเป็นใหญ่หรือที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย” นอกจากนั้น ภาษาจีนแต่จื๋อมีสำนวนหนึ่งกล่าวถึงสถานะของบุตรสาวคือ จ่าว เกี้ย แก่ จุก บัก หนึ่ง ไก่ หมายถึงบุตรสาวออกเรือนก็กลายเป็นสมบัติของคนอื่น สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่คนจีนไม่นิยมบุตรเพศหญิง (กิตติยา วิทยาประพัฒน์, Withayapraphat, 2012) จากการครอบงำผ่านปรัชญา ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือของปฏิบัติการทางความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรม ล้วนจำกัดสิทธิของสตรีโดยสิ้นเชิง ทำให้สตรีถูกมองว่าเป็นสิ่งของไร้ความสามารถ สิ่งเหล่านี้จึงถูกสะท้อนออกมาผ่านการประกอบสร้างทางวรรณกรรมด้วย

การศึกษาวรรณกรรมที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเพศสถานะ (gender) โดยเฉพาะสถานะของสตรีคือ ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism) ซึ่งธัญญา สังขพันธานนท์ (Sangkhapunthanon, 2016) อธิบายว่า สตรีนิยม คือ การวิจารณ์วรรณกรรมที่มองความเป็นหญิงและชาย ผู้หญิงมักถูกจัดระเบียบหรือจัดการไม่ให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกพื้นที่และสถาบันทางสังคม ผู้หญิงจึงปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงสถานะเหล่านี้ให้หมดสิ้นให้ความสำคัญกับสิทธิและความเสมอภาคระหว่างหญิง

และชาย รวมถึงวิเคราะห์บริบทวัฒนธรรม เงื่อนไขของสังคมที่ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมระหว่างชาย-หญิง โดยเฉพาะการศึกษาสตรีนิยมในแนวสังคมวิทยาที่มุ่งให้เห็นว่าสภาพสังคมแบบชายเป็นใหญ่ส่งผลและมีอิทธิพลต่อสถานภาพและบทบาทของสตรี สรุปคือสตรีนิยมเป็นแนวคิดที่เน้นการอธิบายเรื่องความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงซึ่งมีหลายแนวทางด้วยกันแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมาย วิธีการเข้าสู่ปัญหา ความคิดพื้นฐาน และแนวทางแก้ไขปัญหา ให้ความสำคัญกับสตรีรวมถึงอธิบายระบบคิดของสตรีที่มีต่อสิ่งรอบตัว เช่น ความไม่ยุติธรรมอันเกิดจากสังคม ความเชื่อหรือวัฒนธรรมที่ปิดกั้นสิทธิของสตรี

นวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจางเป็นเรื่องที่ถ่ายทอดเรื่องราวของคนจีนซึ่งอพยพเข้ามาตั้งหลักปักฐานในประเทศไทย สอดแทรกเรื่องราวทางวัฒนธรรม แนวปฏิบัติของคนจีนรวมถึงมุมมองทัศนคติของชาวจีนที่ปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างไรความเสมอภาค ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมของเพศสถานะตัวละครสตรีที่ถูกนำเสนอในเรื่อง ปราบกฏบทบาทของสตรีในหลายช่วงอายุ จำแนกเป็นรุ่นตามสถานภาพในครอบครัว ซึ่งแต่ละรุ่นสตรีจะแสดงวิวัฒนาการระบบคิดและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาตัวละครสตรีในครอบครัวคนจีนที่ปรากฏอยู่ในนิยายเรื่องดังกล่าว โดยจะศึกษาสถานภาพและบทบาทสตรีในเรื่องเพื่อเปรียบเทียบวิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบความคิดของสตรี อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจ วิถีคิด สถานภาพ และบทบาทของสตรีจีนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทตัวละครสตรีในครอบครัวคนจีนพลัดถิ่น ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง เลือดข้นคนจาง ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์

2. เพื่อเปรียบเทียบวิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบความคิดของสตรีแต่ละรุ่นที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง เลือดข้นคนจาง ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะตัวบทจากนวนิยายเรื่อง เลือดข้นคนจาง ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์ ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มติชน : พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2562

2. ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะตัวละครสตรีซึ่งมีบทบาทในการดำเนินเรื่อง จำนวน 3 ตัวละคร ได้แก่

2.1 ปราณี จิระอนันต์ (อาม่า) เป็นตัวแทนสตรีในครอบครัวคนจีน รุ่นที่ 1

2.2 ภัสสร สุริยไพโรจน์ (ภัสสร) เป็นตัวแทนสตรีในครอบครัวคนจีน รุ่นที่ 2

2.3 นิชา จิระอนันต์ (เหม่เหม่) เป็นตัวแทนสตรีในครอบครัวคนจีน รุ่นที่ 3

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

แนวคิดสตรีนิยม (Feminism) คือ แนวคิดทฤษฎีที่เรียกว่าสตรีนิยมซึ่งมีความหมายรวมถึงความเชื่อที่ว่าความเป็นผู้หญิงและชายนั้นถูกทำให้แตกต่างโดยสังคมของเราและผู้หญิงมักจะถูก

จัดระเบียบหรือจัดการไม่ให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกพื้นที่และสถาบันทางสังคมจึงมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงสถานะนี้ให้หมดไปโดยการนำเสนอทัศนะใหม่ทางสังคมที่จะขจัดความคิดเก่าที่ว่าทำไมผู้หญิงจึงเป็นอย่างนั้นและพยายามมองด้วยทรรศนะใหม่ที่ว่าผู้หญิงไม่ได้มีฐานะที่ต่ำต้อยและผู้ชายก็ไม่ได้เหนือกว่า (ธัญญา สังขพันธานนท์, Sangkhapunthanon, 2016) ดังนี้ 1) พิจารณาบทบาทและสถานภาพของตัวละครหญิง 2) พิจารณาความสัมพันธ์ของตัวละครหญิงกับตัวละครอื่นๆ 3) พิจารณาบทบาทของตัวละครหญิงกับชาย และ 4) พิจารณาทัศนคติของตัวละครรวมถึงโลกทัศน์ของตัวละครหญิง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์ ฉบับจัดพิมพ์โดยมติชน ปี พ.ศ. 2562 วิเคราะห์ตัวละครหญิงตามแนวคิดสตรีนิยม (Feminism) จำนวน 3 ตัวละคร โดยกำหนดให้ตัวละครปราณี จิระอนันต์ (อาม่า) เป็นตัวแทนสตรีจีนรุ่นที่ 1 ตัวละครภัสสร สุริยไพโรจน์ เป็นตัวแทนสตรีจีนรุ่นที่ 2 และตัวละครนิชา จิระอนันต์ (เหม่เหม่) เป็นตัวแทนสตรีจีนรุ่นที่ 3 อธิบายผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของตัวละครที่ส่งผลกระทบต่อระบบความคิดของสตรีในครอบครัวคนจีนพลัดถิ่นจากนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิง

ปราณี จิระอนันต์ (ตัวแทนสตรีจีนรุ่นที่ 1)

ปราณี จิระอนันต์ เป็นสตรีจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยพร้อมกับครอบครัวตั้งแต่ยังเด็ก เมื่อโตขึ้นปราณีได้มาพบรักกับสุกิจ ทั้งคู่ช่วยกันสร้างเนื้อสร้างตัวโดยเริ่มจากการเป็นลูกจ้างในร้านอาหารและในโรงแรมอยู่หลายปีด้วยความมานะอดทน ทั้งสองคนช่วยกันสร้างธุรกิจโรงแรมจนประสบความสำเร็จ แสดงให้เห็นว่าปราณีถูกเลี้ยงดูมาในสภาพสังคมของคนจีนโดยพ่อแม่ที่เป็นคนจีนแท้ จึงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมแบบคนจีนอย่างเคร่งครัด นำไปสู่การแสดงสถานภาพและบทบาทของตัวละคร อธิบายได้ดังนี้

สถานภาพและบทบาทของภรรยา

ภรรยามีหน้าที่ในการดูแลงานบ้านและเชื้อเพลิงสามีเคารพการตัดสินใจของสามีตามระบบของวัฒนธรรมโดยส่วนใหญ่หน้าที่ของผู้ชายคือการหาเงิน เช่น เหตุการณ์ในงานวันเกิดของอากง ลูกหลานมากันครบถ้วน ทำให้อากงมีความสุข อาม่าในฐานะภรรยาจึงมีความสุขไปด้วย ดังข้อความ “ทุกคนต่างมองภาพนั้น อากงวาดเป็นภาพ 2 มิติ ลงสีสวยงามรายละเอียดในภาพประกอบไปด้วยสมาชิกทั้งหมดของแต่ละครอบครัว ทุกคนต่างชื่นชมภาพวาดนั้น ขณะที่ฉันเข้าไปหอมแก้มอากงด้วยความภูมิใจ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 21) จะเห็นได้ว่าปราณี จิระอนันต์ มีสถานภาพภรรยาจึงมีบทบาทในการดูแลสามี คอยให้การสนับสนุนสามีอยู่ตลอด อีกทั้งยังชื่นชม เคารพและจงรักภักดีต่อสุกิจ ทำให้เห็นถึงความรัก ความผูกพันที่ภรรยามีต่อ

สามีอย่างไม่เสื่อมคลาย ถึงแม้ว่าสุกจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่ปราณีก็ยังปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาต่อไปด้วยความเคารพ

สถานภาพและบทบาทแม่ แม่มีบทบาทหน้าที่อบรมสั่งสอนลูก ๆ ทุกคนให้เป็นคนดี ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกและมีหน้าที่แบ่งเบาภาระของสามีโดยการดูแลความเรียบร้อยของคนในบ้าน ดังนั้นหน้าที่การดูแลลูก จึงตกเป็นของภรรยาหรือแม่ ในตัวบท ปราณี จิระอนันต์ มีลูก 5 คน ได้แก่ ประเสริฐ เมธ ภัสสร กรกันต์ และมนฤดี เธอเลี้ยงดูลูกทุกคนตามแบบขนบธรรมเนียมจีน แต่ให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว ดังเหตุการณ์หนึ่งในงานศพของอาทอง ที่มีการจัดลำดับหลานตามความสำคัญซึ่งลูกของลูกสาวจัดอยู่ลำดับปลายแถว ในฐานะหลานนอก ดังข้อความว่า “หลานใน คือลูกของลูกชายอาทอง ส่วนลื้อเป็นหลานนอกเพราะเป็นลูกของลูกสาวอาทอง” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 33) แต่ถึงแม้ว่าลูกชายและลูกสาวจะได้รับการปฏิบัติที่ต่างกัน แต่แม่ก็รักลูกทุกคน แม้ว่าลูกจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่แม่ก็ยังคงทำหน้าที่ดูแลหลานต่อจากลูก ดังข้อความตอนที่ปราณี จิระอนันต์ กำลังทำอาหารอยู่กับก๊วยเตี้ยว ซึ่งเป็นลูกของมนฤดีซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว ปราณีก็ยังคงนึกถึงลูกสาวอยู่เสมอ ข้อความที่ปรากฏว่า “ขณะลวกเส้นหมี่เมนูหมี่ซั่วฉันคิดถึงมนฤดีแม่ของก๊วยเตี้ยว ไม่มีอะไรเศร้าไปกว่าการที่พ่อแม่ต้องไปงานศพลูกตัวเอง” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 19) จะเห็นได้ว่าปราณี จิระอนันต์ มีสถานภาพแม่ จึงมีบทบาทในการคอยอบรมสั่งสอนให้ลูกทุกคนเป็นคนดี คอยชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ลูกมี

คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ปราณีคอยเฝ้ามองลูกทุกคนด้วยความรักและความหวังดี

สถานภาพความเป็นย่า, ยาย ย่า ยายมี บทบาทในการดูแลหลานด้วยความรัก อบรมสั่งสอนให้หลานทุกคนให้เป็นคนดี เอาใจใส่กับหลานทุกคนเพื่อหวังให้หลานมีชีวิตที่มีความสุขและมีหน้าที่การงานที่ดี ดังข้อความที่ปรากฏ เช่น “ความสุขของฉันมาจากความรักความกลมเกลียวของลูกหลาน อย่างเช่นเย็นนี้ลูก ๆ หลาน ๆ ของฉันทุกคนจากบ้านทุกบ้านจะมาพร้อมหน้าในบ้านของฉัน เพราะเป็นวันเกิดปีที่ 84 ของสุก-อาทองของหลานชายทั้งแปดและหลานสาวอีกหนึ่ง ฟิท อีเอิร์น เต๋า เต๋ย ก๊วยเตี้ยว เวกส์ มาเก๊า และเหม่เหม่” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 17) จะเห็นได้ว่าปราณี จิระอนันต์ มีสถานภาพย่า, ยาย จึงมีบทบาทในการคอยอบรมสั่งสอนให้หลานทุกคนเป็นคนดี เมื่อหลานทุกคนเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ปราณีคอยเฝ้ามองหลานทุกคนด้วยความรักและความห่วงใย เพื่อให้หลานทุกคนใช้ชีวิตของตนเองในแบบที่มีความสุข

ภัสสร สุริยไพโรจน์ (ตัวแทนสตรีจีนรุ่นที่ 2)

ภัสสรเป็นลูกสาวของปราณี จิระอนันต์ และสุก จิระอนันต์ จากเนื้อเรื่องกล่าวว่า ภัสสรเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ และมีการศึกษา เธอเป็นลูกคนจีนที่มีหัวสมัยใหม่ซึ่งหลังเรียนจบก็ได้เข้ามาช่วยบริหารพัฒนากิจการโรงแรมจิราณันดาสาขาพัทยา ต่อมาเธอได้แต่งงานกับวิเชียรซึ่งเป็นตำรวจ จากนั้นภัสนรรู้ความรู้อย่างที่ตนเองมีก็กลับมาพัฒนากิจการโรงแรม โดยที่เธอเป็นผู้บริหารร่วมกับกับพี่ชายจนโรงแรมมีชื่อเสียง จึงถือได้ว่าภัสสรประสบความสำเร็จในด้านการ

ทำงาน ดังข้อความที่ปรากฏในตอนหนึ่ง “เก่งมากนะ ลูกจ๋าไม่มีเส้นสาย เริ่มด้วยร้านอาหารร้านเดียว ยิ่งที่พัตยาตอนนี้คึกคักมาก ผู้บริหารเป็นผู้หญิง ลูกสาวคนเดียวของบ้าน เขาวางแผนแถมทีฟลุ่ด ๆ หัวสมัยใหม่ แล้วก็ลูกน้องรักมาก นางแต่งงานกับนายตำรวจใหญ่ด้วย ดีเนอะมีทั้งลาภทั้งยศ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 15)

จากภูมิหลังของตัวละคร คือ ภัสสร สุริยไพโรจน์ แสดงให้เห็นว่าภัสสร สุริยไพโรจน์ เกิดและโตมาที่ประเทศไทยหลังจากเรียนจบก็ได้กลับมาบริหารธุรกิจของครอบครัว ทำทุกอย่างตั้งแต่กิจการโรงแรมจิราวันตา แต่ก็ยังไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง นำไปสู่การแสดงสถานภาพและบทบาทของตัวละคร อธิบายได้ดังนี้

สถานภาพและบทบาทลูก ภัสสร สุริยไพโรจน์ มีสถานภาพลูกมีบทบาทในการช่วยดูแลงานภายในบ้าน อีกทั้งยังจบการศึกษามาช่วยทำงานในกิจการโรงแรมจิราวันตาของครอบครัว ซึ่งทำให้กิจการเติบโตอย่างรวดเร็ว ภัสสรเป็นคนฉลาด และมีความสามารถในการบริหารธุรกิจ แสดงให้เห็นว่าเธอมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ในฐานะลูก ดังข้อความ “ฉันทำงานเก่ง ลูกน้องเคารพนับถือเชื่อฟังการนำของฉัน คู่ค้าปฏิบัติต่อฉันแบบผู้บริหารด้วยกัน วงการธุรกิจโรงแรมยอมรับฉัน และตั้งแต่เริ่มทำกิจการโรงแรมจิราวันตาพัตยามาถึงวันนี้ 23 ปี ฉันมั่นใจว่าฉันทำให้ตระกูลจิระอนันต์ มั่งคั่ง จิราวันตาเป็นโรงแรมหนึ่งในห้าของพัตยาที่มีแขกเข้าพักเกิน 65% ตลอดปี ช่วงพีคี่ขึ้นนั้นไม่ต้องพูดถึง และ 2 ปีที่ผ่านมาฉันสร้างชื่อเสียงให้ตระกูลยิ่งขึ้นด้วยการเปิดกิจการโรงแรมละครลอยได้

แห่งแรกของประเทศ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 43-44) จะเห็นได้ว่า ภัสสร สุริยไพโรจน์ มีสถานภาพลูก มีบทบาทในการดูแลงานบ้าน ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อมาช่วยบริหารธุรกิจของครอบครัว แสดงให้เห็นถึงความกตัญญู และความเคารพต่อพ่อแม่

สถานภาพและบทบาทพี่น้อง พี่น้องมีบทบาทในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันคอยให้การสนับสนุนกันในทุกด้าน ในบรรดาพี่น้องของภัสสร สุริยไพโรจน์ ประกอบไปด้วย ประเสริฐ จิระอนันต์ เมธ จิระอนันต์ ภัสสร สุริยไพโรจน์ และกรกันต์ จิระอนันต์ ยกตัวอย่างตอนที่ภัสสรรู้สึกผิดในใจจึงเข้ามาสารภาพกับเมธ ถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต ภัสสรไปเยี่ยมเมธถึงเรือนจำและสารภาพว่าเธอเห็นเหตุการณ์ที่คริส (ภรรยาของประเสริฐ) วางยาพิษพี่เมธ (ภรรยาของเมธ) จนทำให้พี่เมธต้องตาย หลังจากที่เมธรู้ความจริงก็ไม่ได้โกรธภัสสร แสดงให้เห็นถึงสายใยความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องของเมธและภัสสรที่ให้อภัยซึ่งกันและกัน ดังข้อความ “ฉันมีเรื่องที่ต้องบอกเสีย” ฉันโพล่ง แล้วอีกอักขระอยู่ดีใจหนึ่ง ก่อนจะรวบรวมความกล้าเล่าออกไป

“ความจริงตอนที่ซื้อ คริสวางยาซื้อพี่เมธ ฉันเห็นทุกอย่างแต่ฉันก็ไม่ได้ห้าม ฉันปล่อยให้มันเกิดขึ้น จนเรื่องมันร้ายแรง...ฉันขอโทษนะเสีย” ฉันคิดว่าเขาจะโกรธแต่เขานิ่งไปพักหนึ่ง

“ช่างมันเถอะสร”

“เสียไม่โกรธฉันหรอ”

“โกรธ...แต่โกรธแล้วยังไง”

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 341-342)

จะเห็นว่า ภัสสร สุริยไพโรจน์ มีสถานภาพพี่น้อง จึงมีบทบาทในการคอยช่วยเหลือพี่น้อง มีความผูกพันระหว่างพี่น้อง เนื่องจากเติบโตและถูกเลี้ยงดูมาด้วยกัน จึงมีความรักและเคารพซึ่งกันและกัน

สถานภาพและบทบาทภรรยา ภรรยา มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยแบ่งเบาภาระของสามี ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เมื่อภัสสรมีครอบครัว เธอจึงแยกออกมาจากบ้านของป้าและสุกิจในตอน ที่เธอตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีฆาตกรรมประเสริฐ ทำให้วิเชียรที่มีอาชีพเป็นตำรวจ คอยดูแลภัสสร ไม่ได้ จึงฝากให้ลูก ๆ ดูแลภัสสรแทน เธอไม่ได้โกรธ หรือต่อว่าวิเชียรกลับยิ่งเข้าใจในความหวังดีของสามี ดังข้อความ

“ม๊า พ่อคงไม่ได้มา สน.กับม๊าแล้วนะ พ่อเป็นตำรวจมันดูไม่เหมาะ พ่อจะให้อ๊ากับเอิร์น มาเป็นเพื่อน”

“ม๊าเข้าใจ” ฉันยิ้มบาง ๆ ยืนยันตามนั้นเพื่อให้เขาสบายใจ

“ม๊าตำรวจเค้าว่าไงบ้าง”

“เอิร์นให้ม๊าพักก่อน” วิเชียรปรามลูก

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์,

Wongsirasawat, 2019: 92-93)

จะเห็นได้ว่า ภัสสร สุริยไพโรจน์ มีสถานภาพภรรยา จึงมีบทบาทในการคอยให้กำลังใจให้ข้อเสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เคารพและซื่อสัตย์ต่อสามี

สถานภาพและบทบาทแม่ สถานภาพความเป็นแม่มีบทบาทในการดูแลอบรมลูก ๆ ทั้ง 4 คน คือ อัศวะ สุริยไพโรจน์ (อ๊) ภัทระ สุริยไพโรจน์

(เอิร์น) วิชญะ สุริยไพโรจน์ (เต๋า) และ ธนัต สุริยไพโรจน์ (เต้ย) ภัสสรเป็นผู้หญิงที่ฉลาด เธอเก่งทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้านสามารถดูแลลูก ๆ ทั้งสี่คนได้ ขณะที่วิเชียรซึ่งมีอาชีพเป็นตำรวจ จะต้องเข้าเวร หรือออกต่างจังหวัด ทั้งต้องไปเรียนต่อตำรวจถึง 2 ปี แสดงให้เห็นว่าภัสสรมีความรู้ ความสามารถ ที่ทำให้ทุกคนในครอบครัวเห็นความสามารถ และวิสัยทัศน์ในการทำงานของเธอ ดังข้อความว่า “ตั้งแต่เด็กมาแล้วที่บ้านเรา ยอมรับการเป็นผู้นำของแม่ พ่อบอกว่าแม่ของเราเป็นคนมีวิสัยทัศน์ทั้งเรื่องงานและเรื่องบ้าน จิรานั้นตาจะไม่ก้าวหน้าและมีชื่อเสียงขนาดนี้ ถ้าไม่มีแม่เป็นกรรมการจัดผู้จัดการ ส่วนบ้านเราที่มีพ่อเป็นตำรวจและจำเป็นต้องเข้าเวร ตรวจท้องที่ออกต่างจังหวัดไม่เป็นเวลา และไปศึกษาต่อหลักสูตรนายตำรวจชั้นสูงที่ต่างประเทศอีก 2 ปี ถ้าไม่มีแม่วางแผนการใช้ชีวิตประจำวันให้ลูกและเลือกสถานศึกษาที่มีมาตรฐานสูงให้ละก็โอกาสที่ลูกชายสี่คนจะเลอะเทอะมีอยู่มาก” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 162) จะเห็นได้ว่า ภัสสร สุริยไพโรจน์ มีสถานภาพแม่ มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี รักและห่วงใยลูกอีกทั้งยังคอยให้การสนับสนุนลูกทุกคนอย่างเต็มกำลังความสามารถ สามารถเป็นผู้นำของครอบครัวแทนสามีได้ จะเห็นว่าผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในเรื่องการตัดสินใจในครอบครัวมากยิ่งขึ้น ผู้หญิงสามารถเป็นเพื่อนคู่คิดร่วมกับผู้ชายได้

ณิชา จิระอนันต์ (เป็นตัวแทนสตรีจันรุ่นที่ 3)

ณิชา จิระอนันต์ หรือ เหม่เหม เป็นลูกของ เหม่ จิระอนันต์ เหม่เหมเด็กผู้หญิงที่ฉลาด เรียนเก่ง ตอนเด็ก ๆ เธอเคยได้รับความรักจากทั้งพ่อและแม่

แต่แล้ววันหนึ่งแม่หายออกไปจากบ้าน ทำให้เธอต้องอาศัยอยู่กับพ่อเพียง 2 คนตลอดมา ดังข้อความ “มันเริ่มในเย็นวันหนึ่ง หนูกลับจากโรงเรียนก็วิ่งเข้าบ้านร้องเรียกหาแม่ จะบอกว่าคุณครูสั่งให้เตรียมใบตองกับดอกไม้ธูปเทียนไปทำกระทง หนูวิ่งเข้าครัวก่อนเลยเพราะปกติแม่จะอยู่ในนั้น ถ้าไม่เรียงขนมใส่จานก็ต้องปอกผลไม้ แต่วันนั้นไม่ปกติ เพราะจากในครัวหนูก็วิ่งขึ้นไปดูในทุกห้องทั้งชั้นล่างและชั้นบน แต่ไม่เห็นแม่ที่ไหนเลย หนูก็เลยรีบวิ่งกลับออกไปหาป้า ป้าจอดรถแต่ไม่ยอมลงจากรถ พอหนูบอกป้าว่า “ป้าช่วยด้วยแม่หาย” ป้าถึงได้เปิดประตูรถลงมา ป้าย่อตัวลงนั่งคุกเข่าจับไหล่หนู มองเข้าไปในตาหนู แล้วป้าก็พูด “เหม่เหม่ แม่เขาไม่รักเราแล้วเขาไม่อยู่กับเราแล้ว” หนูก็อยู่กับความเชื่ออันนั้นมาจนจบชั้นประถม” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 245-246) จาก ภูมิหลังของตัวละครคือ นิชา จิระอนันต์ (เหม่เหม่) เธอถูกเลี้ยงดูมาโดยพ่อเพียงคนเดียวตั้งแต่เด็ก ตั้งแต่นั้นมาเธอก็คิดว่าต้องปกป้องและดูแลพ่อ นำไปสู่การแสดงสถานภาพและบทบาทของตัวละคร อธิบายได้ดังนี้

สถานภาพและบทบาทลูก นิชา จิระอนันต์ (เหม่เหม่) มีสถานภาพลูกมีบทบาทในการเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ เหม่เหม่ต้องคอยดูแลและปกป้องพ่อมาโดยตลอด เนื่องจากเธอมีโรคประจำตัวและดื่มเหล้าอย่างหนัก ดังตอนที่เธอดื่มเหล้าหนักจนอาเจียน เหม่เหม่ต้องคอยลูบหลังให้เธออยู่ตลอด เมื่อเธอเมาก็จะร้องไห้ทุกครั้ง เธอทำหน้าที่ลูกและอยู่เคียงข้างพ่อ เธอไม่เคยดูว่าเมื่อกินเหล้า ไม่เคยคิดน้อยใจที่มีพ่ออ่อนแอ ทุกครั้งที่เหม่เหม่บอกรักก็จะทำให้เธอยิ้มขึ้นมาได้ แสดง

ให้เห็นถึงความรัก ความกตัญญูเหม่เหม่มีต่อพ่อ ดังข้อความ “คุณรู้มั้คะ ทุกวันนี้เวลาหนูส่องกระจก หนูไม่เคยมองเห็นเด็กอายุ 18 ปีเลย เพราะตั้งแต่ขึ้นชั้นประถมหนึ่ง หนูก็ต้องดูแลผู้ใหญ่ตัวโตมาโดยตลอด หนูพูดเลยว่ามันเป็นงานหนักมากสำหรับป้าเล็ก ๆ ของหนู หลังจากนั้นเราสองคนพ่อลูกก็ไม่พูดถึงแม่อีกเลย หนูรู้ว่าหนูโชคดีพอแล้ว แม้ว่ามีบ้างบางวันที่หนูต้องนั่งเฝ้าป้าเมาหลับอยู่ที่โซฟา หรือไปลูบหลังให้ป้าเวลาเขาอ้วก หรือบางที่ที่เขาเมาแล้วร้องไห้หนูก็จะพูดว่า “หนูรักป้า” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 246-247) จะเห็นได้ว่า นิชา จิระอนันต์ มีสถานภาพลูกจึงมีบทบาทในการเชื่อฟังคำสั่งสอนรักและเคารพ ตอบแทนพระคุณโดยการดูแลพ่อ ตั้งใจเรียนเพื่อทำให้พ่อภูมิใจในตัวเองมีความผูกพันกับพ่อกมาก

จากภูมิหลังของตัวละครทั้ง 3 รุ่น คือ ปราณี จิระอนันต์ ซึ่งเป็นชาวจีนพลัดถิ่น ซึ่งอพยพตามครอบครัวจากแผ่นดินใหญ่มาตั้งหลักปักฐานในประเทศไทยทำให้ปราณีได้รับอิทธิพลการปฏิบัติตามแบบคนจีนแผ่นดินใหญ่ทั้งหมด แต่เมื่อสตรีรุ่นที่ 2 คือ ภัสสร สุริยไพโรจน์ เธอเกิดในประเทศไทยและเจริญเติบโตท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมไทย จึงมีระบบคิดที่แตกต่างจากปราณี จิระอนันต์ และเมื่อสตรีรุ่นที่ 3 คือ นิชา จิระอนันต์ เธอเกิดและเจริญเติบโตในประเทศไทยท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมไทยเช่นเดียวกับภัสสร หากแต่ว่าขนบธรรมเนียมแบบจีนที่พ่อของเธอยึดถือปฏิบัติไม่ได้เคร่งครัดมากเท่ากับแม่ของภัสสร จากภูมิหลังของตัวละครนำไปสู่การแสดงบทบาทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

บทบาทของภัสสร สุริยไพโรจน์ และนิชา จิระอนันต์ ที่เหมือนกัน คือ ความกตัญญู ภัสสร ถูกเลี้ยงดูโดยพ่อแม่ที่เป็นคนจีนพลัดถิ่นในประเทศไทย ภัสสรเชื่อฟังคำสั่งสอนพ่อแม่ เมื่อภัสสรโตขึ้นจึงอยาก ตอบแทนพระคุณพ่อแม่โดยการบริหารธุรกิจของครอบครัว ด้านนิชา จิระอนันต์ ถูกเลี้ยงดูโดยพ่อเพียงคนเดียว เธอรักพ่อมาก นิชา แสดงความกตัญญูต่อพ่อโดยการลุกขึ้นมาปกป้องพ่อตามศักยภาพของเธอเองส่วนบทบาทที่ภัสสรแตกต่างจากนิชา คือ เรื่องของความรักของพี่น้อง เพราะตั้งแต่เล็กจนโต ภัสสรโตมาในครอบครัวใหญ่ ที่มีทั้งพ่อ แม่ และพี่ชาย น้องชายทั้ง 3 ซึ่งอยู่ร่วมกันตามวัยที่ใกล้เคียงกัน ทั้งสี่คนคอยให้ คำชี้แนะกัน ด้วยความรักและความผูกพัน คอยช่วยเหลือกัน ฉะนั้นภัสสรจึงรักและเคารพพี่น้องของเธอ จนเกิดเป็นความสายสัมพันธ์ที่ไม่อาจบั่นทอนกันได้ ส่วนนิชา จิระอนันต์ เป็นลูกคนเดียว เธอถูกพ่อเลี้ยงดูมาเพียงคนเดียว ดังนั้นนิชา จิระอนันต์ จึงผูกพันกับพ่อมาก และไม่มีความผูกพันแบบพี่น้องเหมือนอย่างภัสสร สุริยไพโรจน์

วิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบคิดของสตรีในแต่ละรุ่น

จากภูมิหลังของตัวละคร และสถานภาพนำไปสู่การแสดงบทบาทของตัวละครหญิงทั้ง 3 รุ่นที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะตัวละครแต่ละตัว แม้จะเป็นครอบครัวเดียวกัน แต่เกิดและเติบโตมาในสังคมที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังได้รับการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูไม่เหมือนกัน ทำให้การแสดงระบบคิดของตัวละครแต่ละรุ่นมีวิวัฒนาการแตกต่างกันตามไปด้วย อธิบายได้ดังนี้

วิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบคิดของปราณี จิระอนันต์

ปราณี จิระอนันต์ เป็นคนจีนโดยกำเนิด เกิดในประเทศจีน อพยพมาตั้งรกรากในประเทศไทยในฐานะ “คนจีนพลัดถิ่น” ดังนั้น เธอจึงเข้ามาในประเทศไทยด้วยความเป็นคนจีนอย่างเต็มตัว ปราณียึดมั่นในอุดมการณ์ความคิดของตนเองทั้งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่สั่งสมมา เธอถูกรบงำโดยขนบธรรมเนียมดั้งเดิมที่ถือปฏิบัติของคนจีน ซึ่งปราณียอมรับธรรมเนียมเหล่านั้น อีกทั้งขนบธรรมเนียมเหล่านี้ยังเป็นตัวกำหนดโลกทัศน์ ความคิดของเธอ เนื่องจากในสังคมจีนให้ความสำคัญกับผู้ชาย ดังนั้นเธอจึงเคารพผู้ชายโดยเฉพาะสามี ดังตอนที่แบ่งปันยกรวม ปราณีได้รับเงินสดจำนวน 20 ล้านบาท พร้อมบ้านและที่ดิน แม้ว่าปราณีจะได้ส่วนแบ่งเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบกับมรดกทั้งหมดแต่เธอก็ไม่คิดโต้แย้งใด ๆ เพราะเคารพในการตัดสินใจของสามี ขณะที่ภัสสรได้มรดก 200 ล้าน แต่เธอก็รู้สึกว่ามันไม่ยุติธรรมเมื่อเทียบกับมรดกทั้งหมด ดังข้อความ

“มามีอะไรหรอ” ฉันทพยายามอย่างยิ่งที่จะไม่มีน้ำเสียง บานนี้ไม่ชอบให้ลูกมีน้ำเสียง

“ม้ายากอธิบาย ล้อเข้าใจไหม๊ ว่าปามีเหตุผลอะไรถึงแบ่งปันยกรวมแบบนี้”

“ไม่ต้องอธิบายก็ได้ม๊า หนูไม่แปลกใจหรอกที่ป๊าทำแบบนี้ บ้านเราก็เป็นแบบนี้มาตลอด”

“ม๊าจำได้มัย แต่ก่อนบ้านเรากินข้าวด้วยกัน ม๊าจะคิบก้ามูให้แต่อาเฮียสองคน ลูกสาวไม่เคยได้กินของดีหรอก”

“หนูคงโง่เองทั้ง ที่คิดว่าถ้าทำตัวให้เก่ง ไม่ใช่แต่เก่งเท่าเฮียนะ ต้องเก่งกว่าเฮียด้วยแล้ว

ป้ากับม้าจะเห็นหนูอยู่ในสายตาบ้าง แต่วันนี้มัน พิสูจน์แล้วว่า หนูคิดผิด ถึงหนูจะทำดีแค่ไหน พยายามแค่ไหน หนูก็ไม่เคยอยู่ในสายตากับม้า อยู่ดี”

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์,
Wongsirasawat, 2019: 46-47)

จากข้อความแสดงให้เห็นว่าปราณีพอใจ และเคารพในการตัดสินใจของสามี อันเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนที่ให้ภรรยาเป็นผู้ตามสามี แต่เมื่อเวลาผ่านไป สภาพสังคมก็เปลี่ยนแปลงโดยผู้หญิง ได้รับการศึกษามากขึ้น มีบทบาทในการทำงาน บทบาทในสังคมมากขึ้น ทำให้ปราณีปรับระบบคิดของตนเองว่าต้องเปิดรับสิ่งใหม่ๆ บ้าง เพราะในยุคปัจจุบัน ผู้หญิงมีบทบาทในการเป็นผู้นำ มีศักยภาพ ในการดูแลตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชาย ซึ่งปราณี เห็นความพยายามของภัสสรซึ่งเป็นลูกสาวคนเดียว ในบ้านที่พิสูจน์ตนเองว่าเธอสามารถทำหน้าที่ทุกอย่างได้ไม่แพ้ผู้ชาย ปราณีจึงยอมรับในตัวภัสสร ดังตอนจบของเรื่องที่ปราณีปฏิบัติต่อภัสสรเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติต่อลูกชาย ดังข้อความ

“ช่วงหนึ่งนั้น ฉันมองภัสสรและคิด ได้ว่าอาหารมื้อนี้ยังไม่สมบูรณ์ ฉันจึงยื่นตะเกียบ ออกไปตักกุ้งทอดในจานกลาง แล้ววางในชามข้าว ของเธอ”

“กุ้งตัวนี้ ม้าให้อาสร” เธอประหลาดใจ
“ให้คนเดียว ไม่แบ่งใคร”

นั่นฉันทำให้ลูกสาวของฉันยิ้มจนน้ำตาขึ้น แล้วฉันก็บอกเธอว่า “ม้าขอโทษ”

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์,
Wongsirasawat, 2019: 349)

จากวิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบคิดของ ปราณี จิระอนันต์ จะเห็นได้ว่าจากสถานภาพและ บทบาท รวมถึงความสัมพันธ์ของปราณี กับบุคคล อื่นในครอบครัวโดยเฉพาะผู้ชาย จะเห็นว่าความ เป็นหญิงถูกทำให้แตกต่างกับผู้ชายโดยอาศัยระบบ สังคม คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งผู้หญิงมักจะ ถูกจัดระเบียบหรือจัดการไม่ให้มีส่วนร่วมอย่าง เต็มที่ในทุกพื้นที่ ปราณี จิระอนันต์ จึงเป็นภาพ แทนที่ชี้ให้เห็นถึงการทำให้ผู้หญิงมีฐานะด้อยต่ำ ซึ่งเธอเองก็ยอมรับกฎเกณฑ์เหล่านั้น แต่เมื่อผ่าน เหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครอื่น ๆ โดยเฉพาะตัวละครภัสสร ซึ่งมีสถานภาพเป็น ลูกสาวเกิดการเรียกร้องสิทธิของสตรีขึ้น จะเห็นว่า ปราณี จิระอนันต์ เริ่มปรับมุมมองความคิด จนเริ่ม ให้การยอมรับและเห็นความสำคัญของลูกสาว มากขึ้น

วิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบคิดของ ภัสสร สุริยไพโรจน์

ภัสสร สุริยไพโรจน์ เป็นลูกคนจีนที่เติบโต ในประเทศไทย ได้รับการศึกษา เมื่อเรียนจบเธอก็มาบริหารธุรกิจของครอบครัวให้เติบโต หลังการ แบ่งปันกรรมของสุกิจ จิระอนันต์ ภัสสรกลับไม่ได้ รับส่วนแบ่งจากกองมรดกเท่าเทียมกับผู้ชาย เธอจึง ต่อต้านด้วยการขอซื้อโรงแรมจิราวันดา สาขา พัทยา ออกมาจากระบบเงินกู้ของครอบครัว แสดงให้เห็นว่าคนจีนไม่ให้ความสำคัญกับลูกสาว ดังข้อความ

“ฉันลองไปคุยกับธนาคารมาแล้ว ยังไง เขาก็คงจะปล่อยกู้ให้ฉัน เสียหายเรียกราคา เท่าไหร่ก็บอกมาเลย” ...

“ไม่ใช่ว่าป้าไม่ให้อะไรเธอเลย ป้าก็ให้เงินเธอไปตั้งเยอะ” นี่เขายังไม่เข้าใจเรื่องความยุติธรรมสินะ

“มันเทียบกันไม่ได้เลยเฮีย...”

“แต่สำหรับฉัน มันถูกต้องแล้ว เธอเป็นเจ้าของมันไม่ได้เธอไม่ได้ใช้นามสกุลจิระอนันต์แล้วนะสร”

“ฉันไม่ได้ใช้นามสกุลจิระอนันต์ แล้วฉันไม่ใช่ลูกป้ารีไรง ฉันมาเรียกร้องในฐานะที่ฉันเป็นลูกป้า และฉันทำโรงแรมนี้มา 23 ปี!” กับอีก 4 เดือนด้วยซ้ำ

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์,
Wongsirasawat, 2019: 48-49)

แต่อีกนัยหนึ่งภัสสรก็ให้การยอมรับว่าเธอเกิดมาในครอบครัวของคนจีน ดังข้อความว่า “ฉันพยายามจดจ่อกับงาน บอกตัวเองว่าช่วยไม่ได้ที่ฉันเป็นผลผลิตของครอบครัวจีนที่ยึดชนบทธรรมเนียมประเพณีเป็นสรวง” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 47-48) แสดงให้เห็นว่าภัสสรให้การยอมรับในชนบทธรรมเนียมจีน และในเวลาต่อมาเธอเริ่มต่อต้านระบบคิดแบบเดิมที่ทำให้เธอไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ดังข้อความว่า “แต่ฉันก็เพียงสะบัดหน้าจากครอบครัวที่ล้าเอียงอย่างเห็นได้ชัด” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, Wongsirasawat, 2019: 44) แสดงให้เห็นว่าครอบครัวคนจีนให้ความสำคัญกับลูกผู้ชายมากกว่าลูกผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงเริ่มออกมาเรียกร้องสิทธิของตนเอง

จากวิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบคิดของภัสสร สุริยไพโรจน์ จะเห็นได้จากสถานภาพและ

บทบาท รวมถึงความสัมพันธ์ของภัสสรกับบุคคลอื่นในครอบครัวโดยเฉพาะผู้ชาย พฤติกรรมของภัสสรแสดงให้เห็นบทบาทของผู้หญิงที่มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น แม้จะถูกจำกัดสิทธิจากชนบทธรรมเนียมก็ตาม แม้ภัสสรจะไม่ได้ถูกยอมรับจากคนรุ่นที่ 2 ซึ่งเป็นพี่น้อง เพราะประเสริฐยังยึดมั่นในระบบธรรมเนียมจีนเช่นเดียวกันกับป้าณี แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปทำให้ระบบคิดของคนรุ่นใหม่มองเรื่องศักยภาพและความสามารถมากกว่าระบบธรรมเนียม ทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับในสังคม ดังที่ภัสสรสามารถเรียกร้องสิทธิของตนได้สำเร็จในเวลาต่อมา คือช่วงเวลาของคนรุ่นที่ 3 คือ รุ่นหลาน เพราะในรุ่นของหลาน เธอสามารถเข้าไปเป็นเจ้าของโรงแรมจิระอนันตราได้เต็มตัว จากบทบาทของภัสสร สุริยไพโรจน์ จึงชี้ให้เห็นของการเรียกร้องสิทธิสตรีที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงของผู้หญิง แม้ว่าการได้รับการยอมรับของเธอ จะสำเร็จในช่วงเวลาของคนรุ่นที่ 3 คือ รุ่นหลาน ซึ่งจัดได้ว่าเป็นคนรุ่นใหม่ก็ตาม จากตัวบทแสดงให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่ยอมรับในสิทธิของสตรีอย่างเต็มตัว จึงสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยม (Feminism) คือ แนวคิดทฤษฎีที่เรียกว่าสตรีนิยม ซึ่งมีความหมายรวมถึงความเชื่อที่ว่าความเป็นผู้หญิงและชายนั้นถูกทำให้แตกต่างโดยสังคมของเราและผู้หญิงมักจะถูกจัดระเบียบหรือจัดการไม่ให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกพื้นที่และสถาบันทางสังคมจึงมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงสถานะนี้ให้หมดไปโดยการนำเสนอทัศนะใหม่ทางสังคมที่จะขจัดความคิดเก่าที่ว่าทำไม่ผู้หญิงจึงเป็นอย่างนั้นและพยายามมองด้วยทัศนคติใหม่ที่ว่าผู้หญิงไม่ได้มีฐานะที่ต่ำต้อยและผู้ชายก็ไม่ได้เหนือกว่า

วิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบคิดของ นิชา จิระอนันต์ (เหม่เหม)

นิชา จิระอนันต์ (เหม่เหม) ถูกเลี้ยงดูมาโดยพ่อที่มีเชื้อสายจีน ได้รับการศึกษา เหม่เหมเป็นคนฉลาด ต้องตัดสินใจด้วยตนเองตั้งแต่วัยเด็ก เธอกลัวผู้อื่นจับได้ว่าเธอพ่อของเธอเป็นคนฆ่าประเสริฐ เหม่เหมพยายามทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้พ่อของเธอติดคุก เธอกลัวคิดกลัวทำ ไม่ยึดติดกับวัฒนธรรมจีน เนื่องจากฐานะทางสังคมที่ดีขึ้นและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ถูกขยายออกมากลายเป็นครอบครัวเล็ก ต่างจากภัสสรที่มีความผูกพันกับประเสริฐ เมธ และภักดิ์ มากกว่าที่เหม่เหมมีความผูกพันกับญาติพี่น้อง ยกตัวอย่างในตอนที่เคยเข้าไปในบ้านของเหม่เหม แล้วพบเหม่เหมพร้อมกับปิ่น เธอโกหกเตลยว่าประเสริฐข่มขืนเธอ เตลยเชื่อคำพูดของเธอ เตลยอาสาไปปิ่นไปทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงก็สามารถที่จะควบคุมผู้ชายได้ มิใช่ผู้ชายควบคุมผู้หญิงได้อย่างเดียวอย่างในธรรมเนียมจีนที่ผู้หญิงจะยอมให้ผู้ชายเป็นใหญ่เสมอมา ดังข้อความ

“เหม่...เราคิดดูแล้ว ถ้าทำให้ปิ่นกระบอกนี้หายไป ไม่ว่าจะเหม่หรือม้าเราก็คงไม่มีใครต้องติดคุก”

“ถ้าเราช่วยเหม่เหมต่อไป ถ้าเหม่จะโดนอะไร เราก็โดนด้วย ทำแบบนี้เหม่จะได้วางใจว่าเราจะไม่เล่าเรื่องนี้ให้ใครฟังแน่นอน เป็นการให้สัญญาไง”

“แกจะทำไง” เหม่เหมถาม

“เราจะเอาปิ่นออกไปทิ้งตรงอุ้งเรือนั่น รอจนทุ้มหนึ่ง ก็ไม่ค่อย มีคนแล้ว ที่นั่นไม่มียามเฝ้า

เราแค่เดินเข้าไปเอาปิ่นทิ้งแม่น้ำ แล้วเดินออกมา... แค่นั้นเอง”

(กฤษยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์,
Wongsirasawat, 2019: 196)

ในด้านการเรียกร้องสิทธิสตรี เนื่องด้วยเหม่เหมเป็นเยาวชนจึงมองไม่เห็นถึงการเรียกร้องสิทธิสตรีในเรื่องของการยอมรับในสังคม แต่สิ่งที่เด่นชัดในสถานภาพและบทบาทของเหม่เหมคือ ลูกสาวที่ต้องการปกป้องพ่อ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความสามารถ และมีศักยภาพในการปกป้องผู้ชาย

ดังนั้นจะเห็นว่าด้วยสถานะทางสังคมที่ดีขึ้น รวมถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การถูกเติบโตมาในบ้านที่ไม่มีพี่น้องคอยช่วยเหลือดูแลกันของเหม่เหม จึงทำให้เธอไม่สนใจขนบธรรมเนียม หรือความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ พฤติกรรมของเหม่เหมแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความสามารถ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยที่ไม่ได้เคร่งครัดกับการให้ความสำคัญกับผู้ชายมากนัก จึงทำให้ผู้หญิงในปัจจุบันจึงมีแนวคิด ความเชื่อที่ผสมผสานกับความ เป็นไทยและรับค่านิยมสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานอยู่ด้วย จึงสอดคล้องกับกรอบแนวคิดสตรีนิยม (Feminism) คือ ผู้หญิงมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงความแตกต่างของสถานภาพนี้ให้หมดไปโดยการนำเสนอทัศนะใหม่ทางสังคมที่จะ ขจัดความคิดเก่าที่ว่าทำไมผู้หญิงจึงเป็นอย่างนั้น และพยายามมองด้วยทัศนคติใหม่ที่ว่าผู้หญิงไม่ได้มีฐานะที่ต่ำต้อยและผู้ชายก็ไม่ได้เหนือกว่า

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ตัวละครหญิง ในนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง ปรากฏสถานภาพ และบทบาทของสตรีจีน 3 รุ่น ดังนี้ คือ ตัวละคร ปราณี จิระอนันต์ มีสถานภาพและบทบาท ดังนี้ สถานภาพภรรยา มีบทบาทในการดูแลสามี คอยให้การสนับสนุน ชื่นชม เคารพและจงรักภักดี ต่อสามี สถานภาพแม่ มีบทบาทในการคอยอบรม สั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี คอยชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ลูกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สถานภาพ ย่า, ยาย มีบทบาทคอยอบรมสั่งสอนให้หลานเป็นคนดี เมื่อหลานเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ปราณีคอย เฝ้ามองหลานด้วยความรักและความห่วงใย สนับสนุนให้หลานมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตัวละคร ภัสสร สุริยไพโรจน์ มีสถานภาพและบทบาท ดังนี้ สถานภาพลูก มีบทบาทในการดูแลงานบ้าน ตั้งใจ ศึกษาล่าเรียน แสดงให้เห็นถึงความกตัญญู และความเคารพต่อพ่อแม่ สถานภาพพี่น้อง มีบทบาท ในการคอยช่วยเหลือกัน รักและเคารพซึ่งกันและกัน สถานภาพภรรยา มีบทบาทในการคอยให้กำลังใจ ให้ข้อเสนอแนะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและ กัน เคารพและซื่อสัตย์ต่อสามี ช่วยกันทำงานเพื่อ สร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว สถานภาพแม่ มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี สามารถเป็นผู้นำของครอบครัวแทนสามีได้ รักและ ห่วงใยลูกอีกทั้งยังคอยให้การสนับสนุนลูกอย่าง เต็มกำลังความสามารถ และตัวละคร นิชา จิระ อนันต์ มีสถานภาพเป็นลูก มีบทบาทในการเชื่อฟัง คำสั่งสอน รักและเคารพ ตอบแทนพระคุณโดยการ ดูแลพ่อ ตั้งใจเรียนเพื่อทำให้พ่อแม่ภูมิใจในตัวเอง

จากสถานภาพและบทบาทของสตรีทั้ง 3 รุ่น แสดงวิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบความคิด ของสตรีแต่ละรุ่น ดังนี้ ปราณี จิระอนันต์ เป็น ตัวแทนของสตรีจีนรุ่นที่ 1 เธอถูกเลี้ยงดูมาโดย พ่อแม่ที่เป็นคนจีนแท้ จึงถูกครอบงำความคิดจาก ธรรมเนียมจีน ปราณี จิระอนันต์ เป็นภาพแทนที่ ชี้ให้เห็นถึงการทำให้ผู้หญิงมีฐานะต่ำต้อยต่ำ เธอ ยอมรับกฎเกณฑ์เหล่านั้น แต่เมื่อผ่านเหตุการณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครอื่น ๆ โดยเฉพาะ ตัวละครภัสสร ซึ่งมีสถานภาพเป็นลูกสาว เกิดการ เรียกร้องสิทธิของสตรีขึ้น แสดงให้เห็นว่าปราณี จิระอนันต์ เริ่มปรับมุมมองความคิด จนเริ่มให้การ ยอมรับและเห็นความสำคัญของลูกสาวมากขึ้น ส่วนภัสสร สุริยไพโรจน์ เป็นตัวแทนของสตรีจีน รุ่นที่ 2 จากบทบาทและสถานภาพ รวมถึงความ สัมพันธ์ของภัสสรกับบุคคลอื่นในครอบครัว โดยเฉพาะผู้ชาย ทำให้เห็นบทบาทของผู้หญิงที่ โตเด่นมากยิ่งขึ้น แม้จะถูกจำกัดจากทาง ขนบธรรมเนียมจีนในบางส่วน แต่ความพยายาม เรียกร้องสิทธิของเธอเป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา ภัสสร สุริยไพโรจน์ จึงชี้ให้เห็นว่าเธอเป็นภาพแทน ของการเรียกร้องสิทธิสตรีที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลง ของผู้หญิง แต่ภัสสรได้รับการยอมรับจากคน รุ่นที่ 3 คือ รุ่นหลาน ซึ่งจัดได้ว่าเป็นคนรุ่นใหม่ เพราะเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปทำให้ระบบคิด ของคนรุ่นใหม่มองเรื่องศักยภาพและความสามารถ ผู้หญิงจึงได้รับการยอมรับในสังคมปัจจุบันสามารถ แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ และนิชา จิระอนันต์ เป็นตัวแทนของสตรีจีนรุ่นที่ 3 ด้วยสถานะทาง สังคมที่ดีขึ้น ครอบครัวใหญ่ถูกขยายออกมาเป็น

ครอบครัวเล็ก ความผูกพันระหว่างพี่น้องจึงห่างเหินไป รวมไปถึงการถูกรับเลี้ยงดูมาในบ้านที่ไม่มีพี่น้องคอยช่วยเหลือ เธอจึงเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง อีกทั้งการเติบโตภายใต้อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมไทย ทำให้ผู้หญิงเชื้อสายจีนอย่างนิชามีแนวคิดแบบไทยและรับค่านิยมสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานอยู่ด้วย ในด้านการเรียกร้องสิทธิสตรี เนื่องด้วยสตรีจีนรุ่นที่ 3 เป็นเยาวชนจึงมองไม่เห็นถึงการเรียกร้องสิทธิสตรีในเรื่องของการยอมรับในสังคม

จากบทสรุปแสดงให้เห็นสถานภาพและบทบาทของสตรีในครอบครัวของคนจีนพลัดถิ่นในอดีตผู้หญิงมีสถานภาพและบทบาทส่วนใหญ่คือ คอยดูแลงานภายในบ้าน ผู้หญิงถูกกำหนดให้มีสถานภาพและบทบาทที่ต่ำต้อยกว่าผู้ชาย ไม่มีสิทธิในการแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ในสังคม เพราะวัฒนธรรมของคนจีนจัดระเบียบผู้หญิงโดยใช้ระบบของปิตาธิปไตย (ชายเป็นใหญ่) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ผักแว่น จันทรอินทร์ (Chanin, 2018) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การนำเสนอบทบาทสตรีจากนวนิยาย เรื่อง เล่นซ่อนหาย พบว่าบทบาทสตรีคือ บทบาทด้านครอบครัว สะท้อนว่าแม้ผู้หญิงยุคใหม่จะมีบทบาทนอกบ้านมากขึ้น แต่สังคมและสมาชิกในครอบครัวก็ยังคาดหวังให้ผู้หญิงทำหน้าที่แม่ ภรรยา และลูกที่ดี ในลักษณะเดิมเหมือนกับความคาดหวังที่มีต่อผู้หญิงในยุคเดิม ๆ จะเห็นได้ว่าผู้ชายต้องเป็นผู้นำครอบครัว และตัดสินใจแทนผู้หญิงในทุกด้าน และงานวิจัยของเจตนิพิฐ ท้าวแก้ว (Taokaew, 2016) ได้ศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทตัวละครหญิงในนวนิยายของพงศกร

พบว่าตัวละครเอกหญิงทุกตัวทำหน้าที่ลูกที่ดีโดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ตั้งใจเล่าเรียน มีหน้าที่การทำงานที่ดีสร้างความภาคภูมิใจให้แก่พ่อแม่และสามารถแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริก้อย ชูตาทวีสวัสดิ์ (Chutataweesawas, 2017) ศึกษาเรื่อง จิตรกรรมร่วมสมัย: บทบาทและสถานภาพเพศหญิงในวัฒนธรรมไทย-จีน อธิบายกระบวนการสร้างสรรค์ อธิบายสภาวะทางบทบาทและสถานะของเพศหญิงตั้งแต่เกิดจนตาย ที่ต้องอยู่ภายใต้จารีตจีนสืบไป พบว่ามีความเชื่อว่าการปรากฏการณ์นี้จะเปลี่ยนไปตามกระแสของโลก และการกลืนกลายทางวัฒนธรรม ที่เริ่มเปิดพื้นที่และโอกาสให้เพศหญิงมากขึ้น แต่ร่องรอยของการครอบงำแบบชายก็ยังคงทิ้งให้เห็นถึงบาดแผลในความทรงจำความรู้สึก และประสบการณ์ของเพศหญิงไทย - จีน

การที่ผู้หญิงไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม จึงทำให้ผู้หญิงเรียกร้องสิทธิของตนเอง จึงมีผู้มองเห็นความแตกต่างของเพศสถานะของผู้หญิงกับผู้ชาย โดยได้พิจารณาวิคิดด้วยทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism) ว่าด้วยการที่ผู้หญิงถูกทำให้แตกต่างจากสังคม นำไปสู่วิวัฒนาการที่ส่งผลต่อระบบคิดของสตรีจีนในแต่ละรุ่น โดยมีความแตกต่างกันทั้งนี้เพราะตัวละครแต่ละตัว แม้จะเป็นครอบครัวเดียวกัน แต่เกิดและเติบโตมาในสังคมที่ต่างกัน อีกทั้งยังได้รับการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูไม่เหมือนกัน ทำให้การแสดงระบบคิดของตัวละครแต่ละรุ่นมีวิวัฒนาการตามไปด้วย อธิบายได้ดังนี้ ประณี จิระอนันต์ ตัวแทนสตรีจีนรุ่นที่ 1 เป็นคนจีนโดยกำเนิด ถูกเลี้ยงดูมาโดยพ่อแม่ที่เป็นคนจีน

และอพยพมาตั้งรกรากในประเทศไทย ในฐานะ “คนจีนพลัดถิ่น” จะเห็นได้ว่าเธอถูกครอบงำโดยขนบธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมของคนจีน ซึ่งเธอเองก็ยอมรับธรรมเนียมนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต และยังเป็นตัวกำหนดโลกทัศน์ทางความคิดของเธอด้วย เนื่องจากในสังคมจีนให้ความสำคัญกับผู้ชาย ดังนั้นเธอจึงเคารพผู้ชายโดยเฉพาะสามี เมื่อสามีตัดสินใจอย่างไร แม้สิ่งนั้นจะไม่ยุติธรรม แต่เธอก็ไม่เคยคัดค้าน จึงสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกรียงไกร กองแสง (Kongseng, 2016) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “ร่างกายภายใต้บังคับการ” การเปลี่ยนแปลงความหมาย “ความงาม” ของสตรีไทย-จีนตามวิถีสมัยใหม่ จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสองวัฒนธรรมพบว่า “ร่างกาย” ของผู้หญิงยังคงตกอยู่ภายใต้การบงการของผู้มีอำนาจ ได้สร้างความเจ็บปวดทั้งกายและใจของผู้หญิง แต่ความเจ็บปวดเหล่านั้นกลับเป็นความเจ็บปวดที่ผู้หญิงให้การยินยอมแต่โดยดีไม่มีข้อแม้ไม่มีการเรียกร้อง ไม่ต่อต้านหรือกระทำการฝ่าฝืน ทั้งนี้เพราะอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมที่สะสมในระบบคิดจนกลายเป็นสภาพเป็น “วัฒนธรรมกระแสหลัก” ของสังคมนั้น ๆ เช่นเดียวกับสังคมไทยและสังคมจีน ที่มีเรื่องของวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดคุณค่าของผู้หญิง ภัสสร สุริยไพโรจน์ ตัวแทนสตรีจีนรุ่นที่ 2 เธอเป็นคนจีนที่เติบโตในประเทศไทย เนื่องจากถูกเลี้ยงดูโดยพ่อแม่ที่เป็นคนจีน แต่ด้วยสภาพสังคมที่เติบโตในเมืองไทยสังคมเปิดกว้าง ทำให้ผู้หญิงสามารถแสดงความสามารถเทียบเท่ากับผู้ชาย เธอเรียนจบมาพัฒนากิจการครอบครัวให้ก้าวหน้า จะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนได้รับการ

ยกย่องนับถือ ภายหลังการแบ่งปันกรรมของ สุกิจ จิระอนันต์ ภัสสรไม่ได้รับความยุติธรรมจึงต่อต้านด้วยการขอซื้อโรงแรมจิระนันดา สาขาพัทยา ออกมาจากระบบเงินกงสีครอบครัว เพื่อแสดงจุดยืนเรียกร้องความยุติธรรมให้ตนเอง แสดงให้เห็นว่าสตรีจีนในยุคที่สองเริ่มกล้าตัดสินใจด้วยตนเอง และนิชา จิระอนันต์ ตัวแทนสตรีจีนรุ่นที่ 3 เธอถูกเลี้ยงดูมาโดยพ่อที่มีเชื้อสายจีน ได้รับการศึกษาวิชาทำทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้พ่อติดคุก เธอเชื่อในสิ่งที่ตนเองทำและกล้าโยนความผิดให้ลูกพี่ลูกน้องโดยไม่สนใจผลที่จะตามมา แสดงให้เห็นว่าเธอมีความมั่นใจในตนเอง ไม่ยึดติดกับวัฒนธรรมจีน เพราะเธอเกิดและเติบโตมาในประเทศไทย ถึงแม้ว่าเธอถูกเลี้ยงดูโดยพ่อที่มีเชื้อสายจีน แต่เธอก็ไม่ได้เติบโตมาในครอบครัวใหญ่ เนื่องจากฐานะทางสังคมที่ดีขึ้นและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวใหญ่ถูกขยายออกมาเป็นครอบครัวเล็ก ไม่เหมือนกับภัสสรที่มีความผูกพันกับประเสริฐเมธ และกรกันต์ มากกว่านิชาที่มีความผูกพันกับญาติพี่น้อง ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรสวรรค์ เฉลิมยานนท์ และจอมขวัญ สุทธินนท์ (Chalermyanont & Sudhinont, 2018) ศึกษาเรื่องความเป็นหญิงในนวนิยายเรื่องนารีนครา พบว่าพัฒนาการของสตรีที่มีการเปลี่ยนแปลงสถานะของตนเอง ให้มีความเสมอภาคกับผู้ชาย ยกย่องสตรีในฐานะเพื่อนคู่คิดของสามี ความเสมอภาคนี้สะท้อนจากอาชีพของตัวละครเอกที่มีส่วนช่วยเหลือเลี้ยงครอบครัว ซึ่งความเป็นหญิงในด้านอาชีพนี้เกิดจากการได้รับการศึกษาที่ดี ทำให้สตรีสามารถพึ่งพาตนเอง และมีอิสระในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้

ความเป็นหญิงยังถูกเชื่อมโยงกับค่านิยม
ชนบประเพณี สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมแบบเก่า
และค่านิยมแบบใหม่ ในสังคมผนวกเข้าด้วยกัน
จนกลายเป็นภาพความเป็นหญิงที่มีความเข้มแข็ง
ทางด้านจิตใจ

จากผลของงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า
นวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง ปรากฏให้เห็นถึง
สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในครอบครัวคน
จีนพลัดถิ่นในมุมมองความสัมพันธ์ของตัวละคร
หญิงกับตัวละครอื่นๆ และทัศนคติของตัวละครรวม
ถึงโลกทัศน์ของตัวละครหญิงที่สะท้อนผ่าน
วรรณกรรม แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน
ของสถานภาพทางเพศ ผู้ชายมีสิทธิในการจัด
ระเบียบผู้หญิงภายใต้ระบบปิตาธิปไตยตาม
ชนบทธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมา จะเห็นว่าการถูก
เลียดมาในสภาพสังคมที่แตกต่างกันเป็นสิ่งสำคัญ
ที่ทำให้ระบบคิดของสตรีเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบัน

ผู้หญิงได้พิสูจน์ตนเองด้วยศักยภาพและความ
สามารถ ทำให้เห็นว่าผู้หญิงก็มีศักยภาพที่ไม่ได้
แตกต่างไปจากผู้ชาย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์
สถานภาพและบทบาทเพื่อเปรียบเทียบระบบคิด
ของสตรีจีนในแต่ละรุ่น โดยใช้แนวคิดสตรีนิยม
(Feminism) เท่านั้น แต่จากการศึกษาตัวบท
ยังพบว่าองค์ประกอบของวรรณกรรมเรื่องนี้ยังมี
ความโดดเด่นในด้านอื่น ๆ เช่น การวิเคราะห์
ตัวละครโดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ วิเคราะห์
พฤติกรรม จิตใต้สำนึก บุคลิกภาพของตัวละคร
ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจเช่นกัน ดังนั้นจึงควร
ใช้กระบวนการวิจารณ์วรรณกรรมในแง่มุมอื่น ๆ
มาพิจารณาตัวบทจะทำให้เกิดความลุ่มลึก
มากขึ้น

REFERENCES

- Withayapraphat, K. (2012). **Status and roles of women in Thai Chinese families in Thai domestic novels between 1995 and 2003**. M.A. Program in Comparative Literature. Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Kongseng K. (2016). **“Under-control Body Vessel”, the Change of Meaning on “Beauty” of Thai-Chinese Woman in Modern Age**. Lampang Rajabhat University Journal. 5(2), 235-248. (In Thai)
- Taokaew, J. (2016). **Roles and Status of Female Characters in Pongsakorn’s Novels**. M.A. Program in Thai Language. Faculty of Humanities and Social sciences, Chiang Mai Rajabhat University. (In Thai)
- Sangkhapunthanon, T. (2016). **Literature & Theory**. Pathum Thani: NakornPublishing. (In Thai)
- Chanin, P. (2018). **An Analysis of the Representation of Female Roles in The Novel “Gone Girl”**. Proceeding of “50 years Mahasarakham University: Public Dvotion is a Virtue of the Learned’, p.141-146, (In Thai)
- Chalermmyanont, P. & Sudhinont, J. (2018.). **Femininity in the novel “Naree Nakhara”**. Interdisciplinary social sciences and communication journal. 1(2-3), 203-216. (In Thai)
- Chutataweesawas, S. (2017). **Contemporary Painting: The Role and The Status of Women in Chino-Thai Culture**. Veridian E-Journal, Silpakorn University. 10(3), 1277-1293.
- Wongsirasawat, R. (2019). **“Luead Khon Kon Jang” (In Family We Trust)**. (2nd Ed.). Bangkok: Matichon. (In Thai)
- YUAN, S. (2017). **Values for ‘The Chinese mainland’s daughter’, according to the heavy bloody drama of Zhang people**. Retrieved December 26,2019, from <https://www.facebook.com/notes/sg-yuan/คำนิยมสำหรับ-ลูกสาวคนจีนแผ่นดินใหญ่-ตามกระแสละครเลือดข้นคนจาง/10156851801502342/>. (In Thai)
- Wirut, D. (2019). **Results of the 10th Nataraj Award: Buppesanniwat Dominate the arena, win big prizes**. Retrieved December 26,2019, from <https://www.sanook.com/news/7841674/>. (In Thai)

Research Article

กลวิธีกระบวนรำเกี่ยวลักษณะพิเศษในละครรำ : ละครพันทางเรื่องพระลอ

SPECIAL CHARACTERISTICS OF COURTSHIP DANCE TECHNIQUES

IN THE DANCE DRAMA : LAKHON PHANTHANG PHRA LOR

พิมพ์ตะวัน ศรีสาคร^{1*} จินตนา สายทองคำ² และศุภชัย จันทร์สุวรรณ³

Pimtanwan Srisakorn^{1*} Jintana Saitongkum² and Supachai Chansuwan³

หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1*}

Master of Art in Department of Thai Performing Arts, Faculty of Music and Drama,
Bunditpattanasilpa Institute, Bangkok, Thailand^{1*}
pimtanwan.ssk@gmail.com^{1*}

Received: 2020-09-30

Revised: 2020-10-20

Accepted: 2020-10-22

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา องค์ประกอบและการรำเกี่ยวพาราสีที่ปรากฏในการแสดงละครรำวิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีกระบวนกรรำเกี่ยวพาราสีลักษณะพิเศษในละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง การดำเนินการวิจัยใช้กระบวนกรวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาค้นคว้า รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกตการถ่ายทอดกระบวนท่ารำและการศึกษาจากวีดิทัศน์การแสดงบทบาทพระลอของอาจารย์เวณิกา บุญนาค ศิลปินแห่งชาติ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและเรียบเรียง ผลการศึกษาพบว่า การเกี่ยวพาราสีคือการแสดงที่สื่อถึงการแสดงบทบาทอารมณ์รักของตัวละครโดยฝ่ายชายหรือตัวพระจะเป็นฝ่ายเกี่ยวพาราสีฝ่ายหญิงหรือตัวนางเสมอ อาจพบบ้างในการแสดงที่ฝ่ายหญิงเกี่ยวฝ่ายชาย กระบวนกรรำที่นำมาใช้ประกอบการเกี่ยวพาราสีเป็นบทเกี่ยวพาราสีที่ปรากฏอยู่ในบทร้องและการรำเกี่ยวพาราสีในเพลงหน้าพาทย์มีลักษณะการเกี่ยวพาราสี 3 ลักษณะ คือ การเกี่ยวโดยใช้สายตา การเกี่ยวโดยใช้คำพูด และการเกี่ยวโดยการสัมผัส รูปแบบการเกี่ยวพาราสีในการแสดงละครรำมี 2 รูปแบบ คือ แบบยืนเกี่ยวและแบบนั่งเกี่ยว ซึ่งการเกี่ยวพาราสีโดยปกติปรากฏจำนวนผู้แสดงเป็นฝ่ายชาย 1 คนและฝ่ายหญิง 1 คนเท่านั้น อย่างไรก็ตามพบการเกี่ยวพาราสีในการแสดงที่มีจำนวนผู้แสดงฝ่ายชาย 1 คนและ ฝ่ายหญิง 2 คน จัดเป็นการเกี่ยวลักษณะพิเศษปรากฏในการแสดงละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง ซึ่งรูปแบบการรำเกี่ยวลักษณะพิเศษที่ปรากฏในการแสดงมี 3 รูปแบบ คือ (1) การเกี่ยวพาราสีที่ใช้ท่ารำเหมือนกัน (2) การเกี่ยวพาราสีโดยการปฏิบัติกับตัวนางทั้ง 2 คนพร้อมกัน และ (3) การเกี่ยวพาราสีที่มีการแสดงบทบาทสัมพันธ์กันโดยกลวิธีการแสดงบทบาท

พระลอของ อาจารย์เวณิกา บุนนาค ในการแสดงละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง มีดังนี้ กลวิธีในการเตรียมตัวก่อนแสดง, กลวิธีในการถ่ายทอดอารมณ์และกลวิธีในการรำ

คำสำคัญ: กลวิธี เกี่ยว ละครพันทาง พระลอ

ABSTRACT

This study aimed to study the background and elements of courtship dance which were performed in dance drama, and to analyze special characteristics of courtship dance patterns and techniques in Lakhon Phanthang Phra Lor : Khao Hong episode. To conduct the research, a qualitative research procedure was applied by studying documents, textbooks, literatures, and related studies, interviewing, observing live dance performance, and watching Phra Lor performing by the national artist, Wanika Bunnag. It was followed by summarizing, and composing the information. The result reveals that the courtship dance refers to the performance to express the characters' love for each other. Male characters always court female characters. It can also be seen that female characters court male characters. Dance procedures used in courtship dance which were performed in lyrics and Nah Paht songs are classified into three following categories: eyes courtship, speech courtship, and touch courtship. In dance dramas, there are two courtship postures which are sitting courtship and standing courtship. Most courtships are only performed by one male character and one female character. However, the result shows that some courtships are performed by one male character and two female characters. This is called special courtship, which was performed in Lakhon Phanthang Phra Lor : Khao Hong episode. The three patterns of special courtship in the dance drama are (1) similar courtship dance, (2) meanwhile two female characters courtship dance, (3) related acting courtship dance. The techniques which Wanika Bunnag used to perform Phra Lor character of Khao Hong part in Lakhon Phanthang Phra Lor were pre-performing techniques, expressing techniques, and dance techniques.

Keywords: techniques, courtship, Lakhon Phanthang, Phra Lor

บทนำ

ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นชาติเป็นมรดกทางสังคม และแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่มีคุณค่า ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติที่ได้รับการยกย่องและนับถือจากบรรดาอารยประเทศที่เจริญทั้งหลาย ชาติไทยเป็นชนชาติหนึ่งที่มีศิลปะการแสดงหลากหลาย ทั้งในระดับสังคมชาวบ้านและในราชสำนัก ซึ่งมูลเหตุพื้นฐานของการเกิดศิลปะการแสดงของไทยเชื่อว่า ประการแรกเกิดจากอารมณ์สะท้อนใจของมนุษย์ เช่น เสียใจก็ร้องไห้ ดีใจก็กระโดดโลดเต้น ประการที่สองเกิดจากความเชื่อทางศาสนา เช่น เชื่อว่าสิ่งรอบตัวมีอำนาจที่มองไม่เห็นแฝงอยู่สามารถทำให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ได้ จะเห็นได้ว่าจากสาเหตุทั้งสองประการที่ยกมาข้างต้นนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศิลปะการแสดงของไทยเกิดขึ้นขณะเดียวกันบรรพบุรุษของไทยก็มีความละเอียดอ่อน ประณีตบรรจงแสดงถึงความมีสุนทรียภาพทางงานศิลป์ที่สร้างสรรค์ท่วงท่าลีลาให้อ่อนช้อยงดงาม จนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย นาฏศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงของไทยแบ่งออกเป็นหลายประเภทอาทิ โขน ละคร เป็นต้น ละครไทยสามารถจำแนกประเภทโดยยึดวิธีการแสดงเป็นหลักแบ่งออกได้ 3 ประเภท ได้แก่ ละครร้อง ละครพูด และละครรำ ละครรำ เป็นละครที่ดำเนินเรื่องด้วยลีลาของการรำ มีบทร้องและดนตรีประกอบการรำเป็นสื่อให้ผู้ดูเข้าใจความหมายของเรื่องราวได้ ซึ่งแบ่งตามลักษณะวิธีการแสดงออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ละครแบบแผนดั้งเดิม ได้แก่

ละครโนห์รา

ละครนอก

ละครใน

2. ละครปรับปรุงขึ้นใหม่ ได้แก่

ละครดึกดำบรรพ์

ละครพันทาง

ละครเสภา (Saitongkum, 2015)

ในการแสดงละครไทยแต่ละประเภทกำหนดบทบาทให้ตัวละครดำเนินเรื่องอย่างหลากหลายทั้งอารมณ์เศร้า อารมณ์โกรธ อารมณ์ความชื่นชมยินดี อารมณ์หนึ่งที่สร้างอารมณ์และความบันเทิงให้กับผู้ชมการแสดง คือ อารมณ์รักที่มีบทการเกี่ยวพาราสี

การเกี่ยวหรือการเกี่ยวพาราสีทางนาฏศิลป์ไทย คือการแสดงความรักระหว่างตัวพระและตัวนาง โดยตัวพระจะเป็นผู้กระทำบทบาทการเกี่ยวเข้าหาตัวนาง ในแบบยื่นเกี่ยวหรือนั่งเกี่ยวก็ได้ (Boonnark, 2019) ส่วนใหญ่พบว่าเป็นรูปแบบของการแสดงความรัก ระหว่างตัวละครฝ่ายชาย 1 คนกับตัวละคร ฝ่ายหญิง 1 คนและตามธรรมเนียมปฏิบัติของไทยนั้นฝ่ายชายต้องเป็นฝ่ายเข้าหาฝ่ายหญิงก่อนเสมอ แต่การแสดงละครไทยบางเรื่องบางตอนมีความแตกต่าง โดยพบว่าการแสดงกระบวนการเกี่ยวพาราสี ในรูปแบบของ ตัวละครฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายเข้าหาฝ่ายชายก่อน ดังที่ปรากฏในการแสดงละครนอก เรื่อง พระอภัยมณี ตอนพบสามพราหมณ์-หนึ่งนางผีเสื้อ เป็นบทบาทแสดงการเกี่ยวพาราสีของนางผีเสื้อสมุทรที่กระทำต่อพระอภัยมณี นอกจากนี้พบในการแสดงละคร

ดึกดำบรรพ์ เรื่องรามเกียรติ์ ตอนศุรบพนาทิสีดา เป็นบทบาทการแสดงของนางศุรบพนาทิสีดา ความรักความชื่นชมและเข้าเฝ้าถวายพราสีพระราม ทั้งสองการแสดงนี้เป็นการแสดงบทบาทเกี่ยวกับพราสีของหญิงต่อชายโดยที่ฝ่ายชายมิได้เต็มใจ

จากการศึกษารูปแบบการแสดงบทบาท การเกี่ยวพราสีของตัวละครพบว่ามีอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจคือรูปแบบที่มีตัวละครฝ่ายชาย 1 คนกับตัวละครฝ่ายหญิง 2 คน ปรากฏอยู่ใน การแสดง ละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง

รัตติยะ วิกสิตพงศ์ (Vikasitpong, 2020) ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ ไทย) ให้สัมภาษณ์ว่า “ถ้าพูดถึงการเกี่ยวในละคร ที่มีลักษณะต่างจากชุดอื่นๆ ก็ต้องเป็นพระลอเกี่ยว พระเพื่อน พระแพง เพราะมีตัวพระอยู่ตรงกลาง ตัวนางประกบข้างซ้ายขวา ต่างจากชุดอื่นที่ตัวพระ จะอยู่ทางซ้ายตัวนางอยู่ทางขวา และการรำบท เกี่ยวของชุดนี้เกือบจะเรียกว่าท่าคู่ก็ได้ เพราะ ปฏิบัติกับตัวนางทางขวาที่เป็นพี่และก็ต้องมา ปฏิบัติกับตัวนางทางซ้ายที่เป็นน้อง”

ศุภชัย จันทร์สุวรรณ (Chansuwan, 2020) ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ ไทย) ให้สัมภาษณ์ว่า “การเกี่ยวพราสี คือการแสดงออกถึงอารมณ์รักที่ตัวพระมีให้กับตัวนาง เป็นการแสดงออกทางอาภักิริยาต่างๆ ถ้าพูดถึง ตามโครงสร้างท่ารำของการเกี่ยวไม่ว่าจะเป็น ตัวพระกับตัวนาง ตัวยักษ์กับตัวนาง ตัวลิงกับ ตัวนาง ก็จะพบเพียงตัวละคร ชาย 1 หญิง 1 แต่มี การเกี่ยวในลักษณะพิเศษที่ไม่ใช่เพียงผู้แสดง ชาย 1 หญิง 1 แต่มี ผู้แสดงชาย 1 หญิง 2 เข้าเกี่ยว

พร้อมกัน ซึ่งการแสดงชุดนี้อยู่ในละครพันทางเรื่อง พระลอ ตอนเข้าห้อง”

จากการสัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยเห็นได้ว่าใน กระบวนการรำ เกี่ยวพราสีในละครพันทางเรื่อง พระลอ ตอนเข้าห้อง ถือได้ว่าเป็นการเกี่ยวพราสี ในลักษณะพิเศษ ซึ่งแตกต่างจากบทบาทการ เกี่ยวพราสีที่ปรากฏในละครเรื่องอื่นๆ และมี ลักษณะเฉพาะของการเกี่ยวพราสีที่มีตัวละคร พระ 1 และนาง 2 แตกต่างจากการแสดงความรัก การเกี่ยวพราสีของตัวละครในเรื่องอื่นๆ

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงกระบวนการรำ เกี่ยวพราสีในลักษณะพิเศษว่ามีกระบวนการรำ รูปแบบและกลวิธีในการเกี่ยวพราสีแตกต่างจาก การเกี่ยวพราสีระหว่างตัวละครชายหญิงใน รูปแบบทั่วไปอย่างไร ทั้งนี้เพื่อศึกษารวบรวมองค์ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรำเกี่ยวพราสี ในลักษณะพิเศษ เป็นหลักฐานทางวิชาการ ในศาสตร์วิชานาฏศิลป์ละคร เพื่อประโยชน์ต่อ การสอนและการแสดง การอนุรักษ์สืบสานกระบวนการ รำสำคัญที่สืบทอดจากบรมครูด้านนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักศึกษา ศิลปิน ตลอดจนผู้สนใจ ในศาสตร์วิชานาฏศิลป์ละคร จะได้ทำการค้นคว้า และขยายผลในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมา องค์ประกอบและ การรำเกี่ยวพราสีที่ปรากฏในการแสดงละครรำ
2. วิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีกระบวนการ รำเกี่ยวพราสีลักษณะพิเศษในละครพันทางเรื่อง พระลอ ตอนเข้าห้อง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา และกระบวนการรำเกี่ยวพาราสีที่ปรากฏในการแสดงละครสำหรับผู้สนใจในการสืบค้นข้อมูล

2. ก่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีและรูปแบบกระบวนการรำเกี่ยวพาราสีลักษณะพิเศษในละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง และเป็นเอกสารข้อมูลเชิงวิชาการเพื่อการศึกษาในสาขานาฏศิลป์ไทยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกระบวนการท่ารำการเกี่ยวพาราสีลักษณะพิเศษในละครของบทบาทพระลอในละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้องตามรูปแบบและอัตลักษณ์ของอาจารย์เวณิกานูนาค ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) ปี พ.ศ.2558

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

2. การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

2.1 ผู้มีความรู้ทางด้านการถ่ายทอดหรือประสบการณ์ด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่เกี่ยวข้องกับละครของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ไม่น้อยกว่า 30 ปี ประกอบด้วย

1) อาจารย์รัตติยะ วิกสิตพงศ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) ปี พ.ศ. 2560

2) อาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทองอยู่ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

3) อาจารย์เวณิกานูนาค ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) ปี พ.ศ.2558

4) อาจารย์ติววรรณ กัลยาณมิตร ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

5) อาจารย์กรรณิการ์ วีโรทัย ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

6) รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง(นาฏศิลป์ไทย) ปี พ.ศ. 2548

7) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤดีชนก คชเสนี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2.2 ผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการบรรเลง การขับร้อง ประกอบการแสดงละครพันทาง ไม่น้อยกว่า 20 ปี ประกอบด้วย

1) อาจารย์ทัศนีย์ ขุนทอง ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ปี พ.ศ. 2555

2) อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.นพคุณ สุดประเสริฐ รองคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2.3 ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับด้านนาฏศิลป์และวรรณกรรม ไม่น้อยกว่า 20 ปีประกอบด้วย

1) ดร. ไพโรจน์ ทองคำสุก
นักวิชาการละครและดนตรีชำนาญการ สำนัก
การสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

2) อาจารย์วีระศิลป์ ช้างขนุน
ครูชำนาญการ วิทยาลัยนาฏศิลป์

3) อาจารย์อรพินธุ์ อิศรางกูร
ณ อยุธยา ข้าราชการบำนาญ อดีตหัวหน้าฝ่าย
พัสดุ กรมศิลปากร

3. ลงภาคสนาม ฝึกปฏิบัติกระบวนรำ
เกี่ยวพาราสีลักษณะพิเศษในละครพันทาง เรื่อง
พระลอ ตอนเข้าห้องกับอาจารย์เวณิกา บุญนา
ศิลป์แห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์
ไทย) ปี พ.ศ.2558

4. สรุปรายงานการวิจัย

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. การรำเกี่ยวพาราสีในละครรำ

ละครรำ คือ ละครที่ดำเนินเรื่องด้วย
ศิลปะการรำ แบ่งออกเป็น ละครรำแบบดั้งเดิม
ของไทย ได้แก่ ละครชาตรี ละครนอก ละครใน และ
ละครรำที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ ได้แก่ ละครดึกดำบรรพ์
ละครพันทาง และละครเสภา การเกี่ยวพาราสีหรือ
บทบาทการรำเข้าพระเข้านาง เป็นการรำอย่างหนึ่ง
ที่มีปรากฏในการแสดงละครรำทุกประเภท โดย
ส่วนใหญ่จะพบว่าเป็นการแสดงการรำของตัวเอง
ในเรื่องหรือใน ตอนนั้นๆ และเป็นบทที่ช่วยเพิ่ม
ให้การแสดงมีอรรถรสเพิ่มมากขึ้น สามารถแบ่ง
ออกเป็นลักษณะของ การเกี่ยวพาราสีและรูปแบบ
การเกี่ยวพาราสี

1.1 ลักษณะของการเกี่ยวพาราสี

1) การเกี่ยวพาราสีโดยสายตา
เป็นการแสดงให้เห็นถึงความชอบที่มีต่ออีกฝ่าย
แต่อาจไม่สามารถพูดออกมาได้ ผู้แสดงต้องแสดง
อารมณ์ผ่านสีหน้า แววตา และท่าทางเพื่อเป็นการ
บรรยายความรู้สึกออกมาแทนคำพูด

2) การเกี่ยวพาราสีโดยคำพูด
เป็นการแสดงบทบาทการเกี่ยวพาราสีที่สื่อสารกัน
ของตัวละครผ่านการสนทนาตามบทหรือ
คำเจรจาที่ฝ่ายหนึ่งแสดงเห็นถึงความในใจ ความ
ต้องการ ความรักที่มีให้

3) การเกี่ยวพาราสีโดยการสัมผัส
เป็นการเกี่ยวพาราสีที่มีการรำในลักษณะการ
เล้าโลมของตัวละคร มีการถึงเนื้อถึงตัว ตัวละคร
สามารถแสดงบทบาทอารมณ์รักผ่านท่าทางต่างๆ
เช่น มีท่าโลมบน ท่าโลมระดับเอว ท่าเชยคาง
 เป็นต้น ซึ่งในการเกี่ยวพาราสีในลักษณะนี้พบได้
เป็นส่วนใหญ่ในการแสดงละครทุกประเภท

1.2 รูปแบบการเกี่ยวพาราสี

1) การเกี่ยวพาราสีในรูปแบบยืน
เกี่ยว มีท่ารำหลักที่ใช้ในการแสดง เช่น ท่าโลมบน
ท่าโลมระดับเอว ท่าเชยคาง เป็นต้น มีการเคลื่อนไหว
ที่เป็นอิสระมากกว่าการนั่งรำ โดยฝ่ายตัวพระ
จะเป็นฝ่ายเข้าหาตัวนางในลักษณะต่างๆ เช่น
เดินตามกันเป็นวง การเดินเข้าออกด้านซ้ายหรือ
ด้านขวา เป็นต้น การเกี่ยว พาราสีในรูปแบบการ
ยืนเกี่ยวนั้นมาจากการที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้
เต็มใจ ไม่ได้รู้สึกรัก อีกประการคือการเกี่ยวพาราสี
ในรูปแบบการยืนเกี่ยวที่มาจากกรพบเจอกัน
ครั้งแรกแล้วรู้สึกถูกตาต้องใจแต่ไม่สามารถนำมา

เป็นคู่ได้ จึงทำให้สถานการณ์ที่ปรากฏการยืนเกี่ยว พาราสิส่วนใหญ่ตัวละครจะไม่มีความสัมพันธ์ ลึกซึ้งจนดำเนินเรื่องไปถึงบทอัศจรรย์และไม่มี การรำในเพลงหน้าพาทย์โลม-ตระนอน

2) การเกี่ยวพาราสิในรูปแบบนี้ เกี่ยว มีท่ารำหลักที่ใช้ในการแสดง เช่น ท่าโลมบน ท่าโลมระดับเอว ท่าเขยคาง เป็นต้น ตัวพระจะนั่ง อยู่ทางซ้ายของตัวนางเสมอ ในลักษณะการนั่งรำตี บทตาม คำร้องและรำประกอบเพลงหน้าพาทย์ เมื่อการแสดงปรากฏการเกี่ยวพาราสิในรูปแบบ การนั่งเกี่ยวไม่ว่า ตัวละครจะเต็มใจหรือไม่เต็มใจ จะรู้สึกรัก ถูกตาต้องใจหรือไม่ก็ตาม แต่ในที่สุด จะดำเนินเรื่องไปจนถึง บทอัศจรรย์และส่วนใหญ่ มีการรำในเพลงหน้าพาทย์โลม-ตระนอน

2. ละครพันทาง เรื่องพระลอ

ละครพันทางหมายถึง ละครที่เกิดจาก แนวผสมระหว่างการแสดงละครนอกเป็นหลักผสม กับกิริยาสามัญชน เนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกับตัวละคร หลากหลายเชื้อชาติ มีลักษณะเป็นละครรำ และ ดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้ที่ได้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ละครพันทางเป็นท่านแรก คือ เจ้าพระยามหิธรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) นิยม นำเรื่องราวของพงศาวดารชาติต่างๆ มาแสดง เป็นละคร และเป็นผู้ริเริ่มการเก็บเงินคนดูเป็นที่ แรก ซึ่งนอกจากนี้พบว่าต่อมามีละครพันทางของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ แต่เดิมใช้ชื่อว่าละครนฤมิตร เป็นละครคณะหนึ่ง ที่ประสบความสำเร็จในการแสดงละครพันทาง เป็นอย่างมาก โดยมีบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อน ให้ละครพันทางคณะนี้ประสบความสำเร็จดังนี้ เจ้าจอมมารดาเขียนเป็นผู้ประดิษฐ์ท่ารำ และ

หม่อมหลวงต่วน วรวรรณ เป็นผู้ประพันธ์บทร้อง และทำนองเพลง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ- นราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นผู้นิพนธ์บท ซึ่งบทละคร ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์ พงศ์ ที่ยังคงได้รับความนิยมเป็นอย่างมากและมีการจัดการแสดงสืบมาคือเรื่องพระลอ โดยบทละคร เรื่องพระลอที่สามารถค้นพบได้มีทั้งสิ้น 3 ฉบับ ได้แก่บทละคร เรื่องพระลอนรลักษณ์ พระบวร- ราชนิพนธ์ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ในรัชกาลที่ 3, บทละครเรื่องพระลอ สำนวน เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์และบทละครเรื่อง พระลอ พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ นราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งบทละครที่มีวัตถุประสงค์ ในการจัดทำขึ้นเพื่อนำไปแสดงเป็นหลัก ได้แก่ บท ละครเรื่องพระลอในพระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ จัดทำขึ้นเพื่อสนอง พระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว อีกทั้งได้หม่อมหลวงต่วนเป็นผู้คิดเรื่อง เพลงร้องและเพลงดนตรี เจ้าจอมมารดาเขียน ในสมัยรัชกาล ที่ 4 เป็นผู้ประดิษฐ์ท่ารำ ซึ่งต่อมามี การแสดงเผยแพร่สู่สาธารณะชนจัดแสดงให้ ประชาชนเข้าถึงการชมได้ จึงทำให้การแสดงละคร เรื่องพระลอเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ได้รับความนิยม สืบมา

นอกจากการแสดงละครเรื่องพระลอ จะเป็นที่รู้จักแพร่หลายแล้ว ในด้านของตัวละคร พระลอถือได้ว่าเป็นตัวละครตัวหนึ่งที่มีความ พิเศษจากตัวละครอื่นๆ เนื่องจากปรากฏรูปแบบ การแต่งกายหลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการ แต่งกายแบบยืนเครื่องในรูปแบบต่างๆ แบ่งออก เป็น 4 รูปแบบ คือ 1) แต่งกายยืนเครื่องในรูปแบบ

ปกติ สวมยอตลาด 2) แต่งกายยืนเครื่องในรูปแบบพิเศษ สวมหมวกทรงประพาส 3) แต่งกายยืนเครื่องแบบพราหมณ์ นุ่งผ้าแบบจีบโจงลอยชาย และ 4) แต่งกายยืนเครื่องแบบพราหมณ์ นุ่งผ้าแบบจีบโจงหางหงส์ โดยรูปแบบการแต่งกายทั้งหมดนี้ยังสามารถพบเห็นได้ในการแสดงละครพื้นทางเรื่องพระลอในปัจจุบัน

3. องค์ประกอบการแสดงละครพื้นทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง

พระลอจากวรรณกรรมในประเภทลิลิต มีการปรับให้เป็นวรรณกรรมใช้สำหรับการแสดง ในพระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และต่อมาได้มีวิวัฒนาการและการปรับปรุงบทละครเรื่องพระลอตามความเหมาะสมมาโดยตลอด ซึ่งบทละครพื้นทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้องฉบับกรมศิลปากรเป็นตอนหนึ่งที่ได้ปรับปรุงมาจากบทละครเรื่องพระลอตอนปลาย ฉากที่ 3 (พระลอสู่ปราสาทเมืองสรอง) พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งบทละครทั้งสองฉบับนี้มีความสอดคล้องกันทั้งในเรื่องฉาก การบรรจุทำนองและเพลงร้อง บทละคร ส่วนบทเจรจาของพระลอ พระเพื่อน พระแพง กับสี่พี่เลี้ยงออกที่มีการตัดออกไปนั้นเพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินเรื่อง และได้มีการปรับคำให้มีความหมายที่ชัดเจนขึ้น

ผู้แสดงที่รับบทพระลอใช้ผู้แสดงที่ฝึกเป็นตัวพระ มีร่างกายสมส่วน ใบหน้ารูปไข่แดงตามแขน ขา นิ้วมือไม่คดหรือโก่งและเกหรือพิการแต่อย่างใด นอกจากนี้ผู้แสดงต้องมีทักษะการ

ปฏิบัติพื้นฐานท่ารำที่ดี สามารถจับจังหวะได้อย่างแม่นยำรวมทั้งรู้จักเนื้อร้องและทำนองเพลงเป็นอย่างดี เป็นคนที่มีกระบวนการท่ารำที่ประณีตในรูปแบบสง่างาม ผู้รับบทพระเพื่อน พระแพง ใช้ผู้แสดงที่ฝึกเป็นตัวนาง ต้องมีใบหน้านางงามอ่อนหวาน ร่างกายสมส่วนและควรมีรูปร่างใกล้เคียงกันแต่จะต้องเตี้ยกว่าตัวพระ แขน ขา นิ้วมือไม่คดหรือโก่งและเกหรือพิการแต่อย่างใด มีจริตกริยาแหล่มซ้อยเช่นเดียวกับกุลสตรีไทย นอกจากนี้ผู้แสดงจะต้องมีฝีมือในการรำรำที่อยู่ในระดับเดียวกัน สามารถจดจำบทการแสดงและท่ารำได้เป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่มีวินัยหมั่นฝึกฝนอยู่เสมอ

สำหรับการแต่งกายพระลอมีการกำหนดรูปแบบไว้อย่างชัดเจน โดยต้องแต่งกายแบบยืนเครื่องสีแดง และมีเอกลักษณ์ที่สำคัญคือผ้าถุงแบบหางปรกหางหงส์ สวมยอตลาด และการแต่งกายของพระเพื่อนพระแพงเป็นการแต่งกายไปตามลักษณะเชื้อชาติของตัวละคร ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบเครื่องแต่งกายที่เฉพาะเจาะจง มีเพียงต้องใส่เสื้อแขนยาว ผ้าถุงยาว และไม่ได้มีการกำหนดสีของเครื่องแต่งกาย จึงสามารถแต่งสีใดก็ได้แต่ควรเป็นสีที่ตัดกับพระลอ

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงเป็นวงปี่พาทย์ไม้นวม ประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลักเช่นเดียวกับวงปี่พาทย์ไม้แข็ง คือระนาด ผีอวงและเครื่องประกอบจังหวะ ส่วนเครื่องเป่าใช้ขลุ่ยแทนปี่และเพิ่มซอคู่ เพื่อทำให้เสียงมีความทุ้มและนุ่มนวลมากขึ้น วงปี่พาทย์ไม้นวมมีอยู่ด้วยกัน 3 ขนาด ประกอบไปด้วย วงปี่พาทย์

ไม้ฉนวนเครื่องห้า วงปีพาทยไม้ฉนวนเครื่องคู่ และ วงปีพาทยไม้ฉนวนเครื่องใหญ่ ซึ่งในการเลือกใช้จะขึ้นอยู่กับโอกาสและสถานที่แสดง

เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงส่วนใหญ่ เป็นเพลงที่มีสำเนียงล้านนา แต่จะเห็นได้ว่ามีหนึ่งเพลงที่ใช้เพลงสำเนียงเขมรคือเพลงเขมรพระประทุม เนื่องจากเลือกจากเพลงที่อยู่ในกลุ่มลุ่มแม่น้ำอินโดจีนด้วยกัน(ประเทศใกล้เคียงกัน) และมีทำนองเพลงที่สอดคล้องกับเพลงอื่นๆ ในตอนนั้น ทำนองเพลงร้องที่ใช้มีทั้งสิ้น 6 เพลง ซึ่งประกอบด้วย เพลงยวนเกล้า เพลงเขมรพระประทุม เพลงแพนน้อย เพลงสร้อยลาว เพลงเสียงเทียน เพลงลาวดำเนินทราย

อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงได้แก่เตียง หรือเตียงละคร, เครื่องราชูปโภค, พัดวิชนี, ตั่ง

โดยกระบวนการทำรำละครพันทางเรื่อง พระลอ ตอนเข้าห้อง เป็นการรำตีบทตามบทร้อง และทำนองเพลงประกอบด้วยกระบวนการทำรำที่มีทำรำประกอบเพลงจำนวน 2 เพลง คือ เพลงเสมอลาวและเพลงตระนอน เป็นทำรำที่มีบทร้องประกอบจำนวน 4 เพลง คือ เพลงแพนน้อย เพลงสร้อยลาว เพลงเสียงเทียน และเพลงลาวดำเนินทราย โดยปรากฏการทำรำเกี่ยวทั้งในบทร้องและการทำเกี่ยวในทำนองเพลงโดยใช้รูปแบบการนั่งเกี่ยว

4. กลวิธีการรำเกี่ยวลักษณะพิเศษในละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง ตามรูปแบบของอาจารย์เวณิกา บุญนาค

จากการวิเคราะห์กระบวนการทำรำบาทบาทพระลอในการแสดงละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง พบประเด็นในการวิเคราะห์ 2 ประเด็น

ได้แก่ รูปแบบการรำเกี่ยวลักษณะพิเศษที่ปรากฏในการแสดงละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง และกลวิธีการแสดงบทบาทพระลอในการแสดงละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง ของอาจารย์เวณิกา บุญนาค

4.1 รูปแบบการรำเกี่ยวลักษณะพิเศษที่ปรากฏในการแสดงละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง พบว่ามีรูปแบบในการทำดังนี้

1) การเกี่ยวพาราสีที่ใช้ท่ารำเหมือนกันมีทั้งสิ้น 3 ท่า เป็นรูปแบบการนั่งเกี่ยวทั้งหมด ได้แก่ ท่าเคล้ามือแสดงถึงความพึงพอใจ ท่ารักแสดงถึงความรัก และท่าจุมพิตแสดงถึงความปฏิพัทธ์เสน่หา

2) การเกี่ยวพาราสีโดยการปฏิบัติกับตัวนางทั้ง 2 คนพร้อมกันมีทั้งสิ้น 1 ท่า เป็นรูปแบบการนั่งเกี่ยว ได้แก่ ท่าโอบไหล่แสดงถึงความรัก ความยินยอมพร้อมใจที่ต่างฝ่ายต่างมีให้แก่กัน

3) การเกี่ยวพาราสีที่มีการแสดงบทบาทสัมพันธ์กันปรากฏในบทร้องที่ว่า สองสาวสวยสุด , พระแพงชวนขึ้นชู้ , นางแนบและแอบกำกร เป็นรูปแบบการนั่งเกี่ยวทั้งสิ้น โดยการเกี่ยวพาราสีในรูปแบบนี้เป็นการเกี่ยวพาราสีที่ตัวละครทั้ง 3 ตัว ได้แก่ พระลอ พระเพื่อนและพระแพง ได้แสดงบทบาทของตนเองพร้อมกัน

4.2 กลวิธีการแสดงบทบาทพระลอในการแสดงละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง ของอาจารย์เวณิกา บุญนาค สามารถแบ่งออกเป็น

กลวิธีในการเตรียมตัวก่อนแสดงของอาจารย์เวณิกา บุญนาค

1) ศึกษาบทละคร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเฉพาะเนื้อเรื่องในตอนที่จะนำมาแสดง รวมถึงควรศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดง ประวัติความเป็นมาของตัวละครที่จะแสดงว่ามีภูมิหลังเป็นเช่นไร เพื่อให้ผู้แสดงได้มีความเข้าใจในบทบาทของตัวละครและแสดงออกได้อย่างสมจริง ตลอดจนสามารถถ่ายทอดการสื่ออารมณ์ออกมาได้ดียิ่งขึ้น

2) ศึกษาเพลงที่ใช้ในการแสดง ผู้แสดงควรศึกษาเพลงที่ใช้ในการแสดงเพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายและอารมณ์ของเพลงในแต่ละเพลงที่มีความแตกต่างกัน รวมถึงผู้แสดงต้องสามารถร้องเพลงที่ใช้ในการแสดงได้ ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจในจังหวะของและทำนองเพลง ส่งผลให้ผู้แสดงสามารถทำได้ตรงจังหวะและตรงบทร้อง นอกจากนี้ยังสามารถสอดแทรกลีลาท่าทำได้เพิ่มมากขึ้น

กลวิธีในการถ่ายทอดอารมณ์ของอาจารย์เวณิกา บุญนาค

การถ่ายทอดอารมณ์ผ่านสีหน้าและแววตาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์ สวยงาม และน่าชม ซึ่งในการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านสีหน้าและแววตาของอาจารย์เวณิกา บุญนาค เป็นการแสดงออกตามบทร้องและทำนองเพลงอย่างสมจริง บทร้องใดท่าทำได้ต้องมีการมองตัวนางก็จะมองไปที่หน้าของตัวนางจริงๆ พร้อมกับการแสดงสีหน้าในรูปแบบการยิ้มในหน้า และแววตาที่เต็มไปด้วยความพึงพอใจ ความรัก และการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านทางท่าทางของอาจารย์เวณิกา บุญนาค ก็แสดงได้อย่างสมจริงเช่นเดียวกัน

จะแสดงออกในท่าที่ที่อ่อนหวาน นุ่มนวล

กลวิธีในการรำของอาจารย์เวณิกา บุญนาค

1) การแสดงที่สมจริงและเข้าถึงบทบาทของตัวละคร อาจารย์เวณิกา บุญนาคได้ทำการศึกษาบทละครจนเข้าใจอย่างถ่องแท้ รวมถึงภูมิหลังประวัติความเป็นมาของการแสดงในชุดนี้ เช่น การแสดงในท่าจุมพิต ที่ปรากฏในบทร้องที่ว่า “จุมพิตสมร จุมพิตสมรเมาสวาท” จะปฏิบัติท่าจุมพิตโดยการนำมือข้างหนึ่งเชยคางตัวนาง มืออีกข้างแตะบริเวณหลังของตัวนาง สิ่งสำคัญในการปฏิบัติท่าจุมพิตคือจะก้มหน้าลงไปมองหน้าตัวนางให้ใกล้ที่สุดเท่าที่จะใกล้ได้ พร้อมกับการเปลี่ยนเสียงผสมกับการกล่อมหน้าเบาๆ เปรียบเสมือนกำลังจุมพิตตัวนางอยู่จริงๆ

2) รำแบบนุ่มนวลแต่ลงจังหวะให้พอดี เพลง อาจารย์เวณิกา บุญนาค สามารถรำในบทร้องที่ค่อนข้างเร็วให้ออกมาแบบมีลีลาที่อ่อนช้อย นุ่มนวลและลงจังหวะพอดีกับเพลง ในบางท่ารำที่มีการตีบทตามบทร้องและมีจังหวะในการรำค่อนข้างเร็วแต่มีทำนองอ่อนโยนก่อนหน้าสามารถใช้วิธีการเริ่มรำในทำนองอ่อนเล็กน้อยก่อนที่จะเข้าบทร้องเพื่อที่จะรำได้แบบมีลีลาและลงจังหวะพอดีกับเพลง ซึ่งกลวิธีการรำในข้อนี้เป็นกลวิธีที่ต้องอาศัยการฝึกซ้อม การสั่งสมประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญและความชำนาญของผู้แสดงเป็นอย่างมาก

3) การนั่งของผู้แสดง กลวิธีในการรำของอาจารย์เวณิกา บุญนาค เกี่ยวกับการนั่งของผู้แสดงมีดังนี้ 1. ผู้แสดงตัวพระ (พระลอ) ต้องนั่งเหลื่อมไปทางด้านหลังเล็กน้อยเพื่อสะดวกในการรำและสะดวกในการเข้าเกี่ยวพาราสีกับตัวนางทั้ง 2 ฝ่าย

2. ในบางท่ารำผู้แสดงตัวพระ (พระลอ) ต้องมีการนั่งพับเพียบแบบยกกันขึ้นและมีการขยับเข้าเพื่อที่จะได้สามารถหันลำตัวเข้าหานางแสดงบทบาทการเกี่ยวพาราสีได้อย่างใกล้ชิดเพื่อความสมจริงยิ่งขึ้น

4) การเก็บอุปกรณ์ประกอบการแสดงในบทร้องที่ว่า “ถวายเป็นลาภ” กับ “หยีบพลุป้อน” เป็นบทร้องที่ผู้แสดงตัวนาง (พระเพื่อน พระแพง) ต้องนำหมากป้อนให้กับตัวพระ (พระลอ) กลวิธีการรำในการเก็บอุปกรณ์ประกอบการแสดง (หมาก) นี้ อาจารย์เวณิกา บุญนาค ได้ใช้วิธีการเก็บอุปกรณ์ในท่ารำ กล่าวคือเมื่อตัวนางป้อนหมากแล้ว ตัวพระจะใช้มือข้างที่อยู่ด้านในหยีบหมากนั้นและค่อยๆ นำไปวางด้านหลังปฏิบัติให้คล้ายกับท่าจีบส่งหลังเพื่อให้เกิดความกลมกลืนและความต่อเนื่องกันของท่ารำ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากลวิธีการระบวนรำเกี่ยวลักษณะพิเศษในละครรำ : ละครพันทาง เรื่อง พระลอ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การรำเกี่ยวพาราสีในการแสดงละคร จากการวิจัยพบว่าเป็นการรำที่มีจุดประสงค์เพื่อแสดงการเริ่มต้นของการสื่อสารที่จะนำไปสู่การสร้างมิตรภาพหรือการแสดงความรักในบทละคร มีปรากฏในการแสดงละครรำทุกประเภทการเกี่ยวพาราสีคือการแสดงในลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) การแสดงบทบาทอารมณ์รักของตัวละคร
- 2) ฝ่ายชายหรือตัวพระจะเป็นฝ่ายเกี่ยวพาราสีฝ่ายหญิงหรือตัวนางเสมออาจพบบ้างในการแสดงที่ฝ่ายหญิงเกี่ยวฝ่ายชาย
- 3) กระบวนการรำที่นำมาใช้ประกอบการเกี่ยวพาราสีจะมีทั้งบทเกี่ยวพาราสี

ที่ปรากฏอยู่ในบทร้อง และการรำเกี่ยวพาราสีในเพลงหน้าพาทย์ 4) ลักษณะการเกี่ยวพาราสีมี 3 ลักษณะ ได้แก่ การเกี่ยวโดยใช้สายตา การเกี่ยวโดยใช้คำพูด และการเกี่ยวโดยการสัมผัส ซึ่งลักษณะการเกี่ยวพาราสีทั้ง 3 ลักษณะนี้ต่างมีจุดประสงค์เพื่อแสดงอารมณ์รัก ชอบ ถูกตาต้องใจเหมือนกัน 5) รูปแบบการเกี่ยวพาราสีในการแสดงละครรำมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การเกี่ยวพาราสีในรูปแบบยืนเกี่ยวจะมีการเคลื่อนที่ที่เป็นอิสระมากกว่าและส่วนใหญ่ตัวละครจะไม่ได้ดำเนินเรื่องไปจนถึงบทอัศจรรย์รวมถึงไม่มีการรำในเพลงหน้าพาทย์โลม-ตระนอน การเกี่ยวพาราสีในรูปแบบนั่งเกี่ยวถึงแม้จะมีอิสระในการเคลื่อนที่น้อยกว่าแต่ส่วนใหญ่จะดำเนินเรื่องไปจนถึงบทอัศจรรย์และมีการรำในเพลงหน้าพาทย์โลม-ตระนอน ซึ่งสอดคล้องกับ ชนัญญา แสงทองสากว (Sangtongsakaw, 2015) ศึกษาเรื่องวิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทการเกี่ยวพาราสีในการแสดงละครนอก เรื่องพระอภัยมณี ได้กล่าวไว้ว่าการเกี่ยวพาราสีมีอยู่ในการแสดงละครเกือบทุกเรื่อง มีท่าหลักในการรำในเพลงโลมและเพลงตระนอน การเกี่ยวพาราสีเป็นการสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของตัวละคร ประเพณีและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่ต้องการความรักมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การเกี่ยวพาราสีมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การเกี่ยวพาราสีในรูปแบบการนั่งเกี่ยว และการเกี่ยวพาราสีในรูปแบบการยืนเกี่ยว

2. กลวิธีในการแสดงบทบาทพระลอ ในการแสดงละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้องของอาจารย์เวณิกา บุญนาค จากการวิจัยพบว่ามีดังนี้ 1. กลวิธีในการเตรียมตัวก่อนแสดงเริ่มจาก

ศึกษาบทละคร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเฉพาะเนื้อเรื่องในตอนที่จะนำมาแสดงเพื่อให้ผู้แสดงได้มีความเข้าใจในบทบาทของตัวละครและแสดงออกได้อย่างสมจริง ตลอดจนสามารถถ่ายทอดการสื่ออารมณ์ออกมาได้ดียิ่งขึ้นและศึกษาเพลงที่ใช้ในการแสดง เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายและอารมณ์ของเพลงในแต่ละเพลง รวมถึงผู้แสดงต้องสามารถร้องเพลงที่ใช้ในการแสดงได้ ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจในจังหวะของและทำนองเพลงส่งผลให้ผู้แสดงสามารถทำได้ตรงจังหวะและตรงบทร้อง นอกจากนี้ยังสามารถสอดแทรกลีลาท่าทำได้เพิ่มมากขึ้น

2. กลวิธีในการถ่ายทอดอารมณ์ ผ่านสีหน้าและแววตาของอาจารย์เวณิกา บุญนาค เป็นการแสดงออกตามบทร้องและทำนองเพลงอย่างสมจริง บทร้องใดท่าทำได้ต้องมีการมองตัวนางก็จะมองไปที่หน้าของตัวนางจริงๆ พร้อมกับการแสดงสีหน้าในรูปแบบการยิ้มในหน้า และแววตาที่เต็มไปด้วยความพึงพอใจ ความรัก และการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านท่าทางของอาจารย์เวณิกา บุญนาค ก็แสดงได้อย่างสมจริงเช่นเดียวกัน จะแสดงออกในท่าที่ที่อ่อนหวาน นุ่มนวล

3. กลวิธีในการรำ ได้แก่ การแสดงที่สมจริงและเข้าถึงบทบาทของตัวละคร การรำแบบนุ่มนวลแต่ลงจังหวะให้พอดีเพลง การนั่งของผู้แสดงและการเก็บอุปกรณ์ประกอบการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับภูมิปัญญาสุนันท์ (Pasunant, 2019) ศึกษาเรื่องกลวิธีและกระบวนการท่ารำของพระไวย ในละครรำเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพระไวยเกี่ยวนางวันทอง ที่ได้กล่าวไว้ว่า กลวิธีการแสดงเป็นตัวละครพระไวย ของครูไพฑูรย์ เข้มแข็งประกอบไปด้วย กลวิธีในการสื่ออารมณ์โดยผู้

แสดงเป็นตัวพระไวยจะต้องถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครออกมาให้ผู้ชมรับรู้ความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยครูจะตีความตัวละครอย่างละเอียด และมีการศึกษาอารมณ์และพฤติกรรมของตัวละครอย่างลึกซึ้ง และกลวิธีในการรำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของผู้แสดง กลวิธีในการรำของครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง ที่แตกต่างและเห็นได้ชัดเจนคือ การใช้หน้าระหว่างตัวพระรวมกับตัวพระไวย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ในการศึกษาและวิเคราะห์กลวิธีการรำเกี่ยวกับลักษณะพิเศษในละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง ตามรูปแบบของอาจารย์เวณิกา บุญนาค ผู้วิจัยมิได้ศึกษาทั้งตอนตามบทที่กรมศิลปากรได้นำมาปรับปรุงไว้ เพียงแต่เลือกศึกษาในช่วงที่เริ่มมีบทเกี่ยวพาราสีเท่านั้น หากจะให้ครอบคลุมควรศึกษาตั้งแต่ต้นจนจบตอน เพื่อจะได้เห็นโครงสร้างสำหรับการจัดการแสดง ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2. ควรศึกษากลวิธีการรำเกี่ยวในละครรำเรื่องอื่นหรือประเภทอื่น เพื่อนำมาเปรียบเทียบรูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงในการศึกษาและวิเคราะห์กลวิธีการรำเกี่ยวกับลักษณะพิเศษในละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง ตามรูปแบบของอาจารย์เวณิกา บุญนาค ผู้วิจัยมิได้ศึกษาทั้งตอนตามบทที่กรมศิลปากรได้นำมาปรับปรุงไว้ เพียงแต่เลือกศึกษาในช่วงที่เริ่มมีบทเกี่ยวพาราสีเท่านั้น หากจะให้ครอบคลุมควรศึกษาตั้งแต่ต้นจนจบตอน เพื่อจะได้เห็นโครงสร้างสำหรับการจัดการแสดง

REFERENCES

- Boonnark, W. **National artist in department of performing arts.** Interview on September 17, 2019.
(in Thai)
- Chansuwan, S. **National artist in department of performing arts.** Interview on March 18, 2020. (in Thai)
- Nawigamune, A. (2002). **Siamese Dramatists.** Bangkok: Saitharn Publication House. (in Thai)
- Pasunant, P. (2019). **Techniques and dance pattern of PHRA WAI's Role in the Drama Dance KHUN CHANG KHUN PHANE PHRA WAI COURTS NANG WAN THONG episode.** Master of Art in Department of Thai Performing Arts, Faculty of Music and Drama, Bunditpattanasilpa Institute. (in Thai)
- Saitongkum, J. (2015). **Thai dance, Drama, Khon.** Bangkok: J.PRINT. (in Thai)
- Sangtongsakaw, C. (2015). **Comparative Analysis of the Courtship Role Plays in the LAKON NOK PHRA ABHAI MANI.** Master of Art in Department of Thai Performing Arts, Faculty of Music and Drama, Bunditpattanasilpa Institute. (in Thai)
- Vikisitpong, R. **National artist in department of performing arts.** Interview on July 14, 2020.
(in Thai)

Research Article

การศึกษาภาวะโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ของนักศึกษา สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

A STUDY OF NUTRITIONAL STATUS AND FOOD CONSUMPTION BEHAVIOR OF HOME ECONOMICS STUDENTS, FACULTY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY PIBULSONGKRAM RAJABHAT UNIVERSITY

สุสิตร้า สิงโสม
Susitra Singsom

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย
Home Economics Faculty of Science and Technology Pibulsongkram Rajabhat University,
Phitsanulok, Thailand

E-mail : susitra45@gmail.com

Received: 2020-09-18

Revised: 2020-10-26

Accepted: 2020-10-27

บทคัดย่อ

การวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประชากรที่ศึกษา คือ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ชั้นปี 1-4 จำนวน 239 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Pearson Correlation ผลวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 75.3 เพศชาย ร้อยละ 24.7 2) นักศึกษามีอายุ 20 ปี ร้อยละ 29.3 อายุ 21 ปี ร้อยละ 23.0 3) นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99.6 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.4 4) อยู่ระดับชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 27.6 ระดับชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 26.8 5) อาการที่พบเป็นประจำคือ เหนื่อยง่ายมากที่สุด ร้อยละ 12.1 วิงเวียนศีรษะ หน้ามืด ร้อยละ 11.7 6) มีภาวะโภชนาการตามค่าดัชนีมวลกายที่มีน้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ ร้อยละ 40.6 ($\bar{X}$ = 23.66, S.D. = 5.648) อ้วนมาก/อ้วนระดับ3 ร้อยละ 16.3 น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์/ผอม ร้อยละ 14.6 7) ด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 94.6 ($\bar{X}$ = 49.08, S.D.= 5.093)

ระดับดี ร้อยละ 4.6 ระดับต้องปรับปรุง ร้อยละ 0.8 พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ปฏิบัติเป็นประจำมากที่สุดคือ ดูนวันหมดอายุก่อนซื้ออาหารสำเร็จรูป รับประทานอาหารที่ปรุงเสร็จใหม่ๆ และเลือกซื้อหรือรับประทานอาหารโดยพิจารณาจากความสะดวกของร้านและผู้ขาย และพบว่าพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กันกับภาวะโภชนาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ภาวะโภชนาการ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร ดัชนีมวลกาย

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the nutritional status and dietary behavior of students majoring in home economics, faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University. The population studied was 239 students in Home Economics, years 1-4. The data collection was carried out using questionnaires. The statistics used for analyzing were numbers, percentage, means, standard deviation. The Correlation was analyzed by Pearson Correlation. The results showed that 1) 75.3% of the students were female whereas 24.7% of them were males. 2) 29.3% of the students were 20 years old and 23.0% of them were 21 years old 3) 99.6% of the population were Buddhism and 0.4% were Christian. 4) 27.6% of the population were 3rd year students and 26.8% were 4th year students 5) The common symptoms found in this study were easily tired (12.1 percent) and dizziness (11.7 percent). 6) 40.6% of the population have regular BMI ($\bar{X}$ =23.66, SD = 5.648), 16.3% of them were overweight / obese ,level 3, and 14.6% of them were underweight or thin. 7) 94.6% of the students behavior in food consumption was fair ($\bar{X}$ =49.08, SD = 5.093), 4.6% was good, and 0.8% of them have to improve their behavior. The most common food consumption habits are looking at the expiration date before buying ready meals, eating freshly cooked food and choose to buy or dine based on the cleanliness of the shop and seller. It was found that the food consumption behavior of the students was not related to the nutritional status. Statistically significant is at the 0.05 level.

Keywords: Nutritional status, Food consumption behavior, Body mass index

บทนำ

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ร่างกายจะเจริญเติบโต มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์เมื่อได้รับอาหารที่เพียงพอ และมีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน ปัจจุบันภาวะโภชนาการเกินและโรคอ้วนเป็นปัญหาทางโภชนาการที่มีเพิ่มมากขึ้นและเป็นสาเหตุของโรคต่างๆ เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันในเลือดสูงและโรคมะเร็ง (Piaseu et al., 2009) ปัญหาสุขภาพเหล่านี้เกิดจากการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม ซึ่งโรคติดต่อไม่เรื้อรังเหล่านี้ เป็นสาเหตุของการเสียชีวิตที่สำคัญ พฤติกรรมการบริโภคอาหารจึงมีความสำคัญต่อสุขภาพร่างกายเป็นอย่างมาก ภาวะโภชนาการที่ดีมีส่วนช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรง และจิตใจเข้มแข็ง ไม่ท้อแท้ เหนื่อยง่าย และมีผลต่อการทำงานและการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Suanchan, 2007)

นักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์ ซึ่งในอนาคตจะประกอบอาชีพเป็นนักกำหนดอาหาร ผู้ประกอบอาหาร บุคลากรแนะนำผลิตภัณฑ์อาหาร และเครื่องดื่ม และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพให้ประชาชน เนื่องจากเป็นอาชีพที่เกี่ยวกับสุขภาพ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงควรเป็นแบบอย่างในการสร้างเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหาร โดยตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพเป็นหลัก ซึ่งการเรียนในหลักสูตรสาขาคหกรรมศาสตร์เป็นการเรียนที่มีทั้งภาคทฤษฎีและฝึกปฏิบัติด้านอาหาร อาหารว่าง ขนมไทย และเบเกอรี่และรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค การทดสอบชิมอาหารและขนมจากการฝึกปฏิบัติอาจเป็นอีกหนึ่ง

ปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้รับพลังงานมากกว่าที่ร่างกายต้องการ นอกจากนี้จากการสอบถามเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์ยังขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอร่วมกับการรับประทานอาหารที่มีไขมันสูงตามค่านิยมจนอาจทำให้เกิดภาวะโภชนาการที่ไม่ดี และส่งผลเสียต่อสุขภาพ ในขณะเดียวกันนักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์น่าจะเป็นแบบอย่างในการรับประทานอาหารให้แก่ นักศึกษาศาสาวิชาอื่นๆ และเพื่อสุขภาพที่ดีของตนเอง

จากสถานการณ์ปัจจุบันที่พบปัญหาโภชนาการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยใช้วิธีการวัดสัดส่วนของร่างกาย และใช้ค่าดัชนีมวลกายเพื่อแสดงถึงภาวะโภชนาการ ตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก (Sriporayaphenpong, 2015) กล่าวว่าวิธีการประเมินที่ใช้ในปัจจุบัน คือ การวัดสัดส่วนของร่างกายที่ใช้ในการประเมินภาวะโภชนาการ ในทำนองเดียวกัน (Mahidol University, 1993) กล่าวว่าวิธีการนี้สามารถประเมินได้ทั้งภาวะโภชนาการเกิน และภาวะโภชนาการต่ำ เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นวิธีที่ทำได้ง่าย สะดวก อุปกรณ์ราคาไม่แพง และใช้กับกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมาก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเสริมสร้างสุขภาพด้านโภชนาการที่ดีสำหรับนักศึกษา และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตำรับอาหารสำหรับการเรียนการสอน เนื่องจากหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ มีการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

ในรายวิชาฝึกปฏิบัติการอาหาร เช่น อาหารไทย ขนมไทย อาหารเพื่อสุขภาพ และรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งพบว่า นักศึกษามีค่าดัชนีมวลกายช่วง 23 ถึง มากกว่า 30 (อ้วนระดับ 1 ถึงอ้วนระดับ 3) รวมทั้งหมดร้อยละ 44.7 หรือ BMI เฉลี่ย 23.66 (อ้วนระดับ 1) ดังนั้นจึงพัฒนาตำรับอาหารและขนมที่ใช้ในการเรียนการสอนโดยพัฒนาเป็นตำรับอาหารลดไขมัน และขนมไทยพลังงานต่ำ สำหรับการฝึกเรียนภาคปฏิบัติ เพื่อการมีภาวะโภชนาการที่ดีและมีสุขภาพสมบูรณ์ของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะโภชนาการของนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาภาวะโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ประชากรที่ศึกษาคือ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ชั้นปี 1-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 239 คน โดยเป็นเพศชาย จำนวน 59 คน และเพศหญิง จำนวน 180 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักศึกษา ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา ชั้นปี และอาการที่พบเป็นประจำ

ส่วนที่ 2 การประเมินภาวะโภชนาการ โดยการใช้ค่าดัชนีมวลกายเพื่อแสดงถึงภาวะโภชนาการ คำนวณได้จากสูตร ค่าดัชนีมวลกาย = น้ำหนัก (กิโลกรัม) / ส่วนสูง (เมตร)² โดยกำหนดเกณฑ์ภาวะโภชนาการ ดังนี้

1. ภาวะโภชนาการผอม/ภาวะโภชนาการต่ำกว่าเกณฑ์ = ค่าดัชนีมวลกายต่ำกว่า 18.5
2. ภาวะโภชนาการปกติ = ค่าดัชนีมวลกาย ระหว่าง 18.5 – 22.9
3. ภาวะโภชนาการเกิน/น้ำหนักเกิน = ค่าดัชนีมวลกาย มากกว่า 23.0 - 24.9
4. โรคอ้วน = ค่าดัชนีมวลกาย ระหว่าง 25 – 29.9
5. อ้วนมาก = ค่าดัชนีมวลกาย ตั้งแต่ 30 ขึ้น

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษา จำนวน 20 ข้อ ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ (Rating Scale) คือ รับประทานเป็นประจำ รับประทานบ่อย รับประทานนานๆครั้ง และไม่เคยรับประทาน โดยมีคำถามทั้งพฤติกรรมเชิงบวกและพฤติกรรมเชิงลบ โดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ คือ ปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวทุกวันหรืออย่างน้อย 5 -7 วัน ใน 1 สัปดาห์

ปฏิบัติบ่อย คือ ปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าว
2-4 ครั้งใน 1 สัปดาห์

ปฏิบัตินานๆ ครั้ง คือ ปฏิบัติกิจกรรม
ดังกล่าว 1 ครั้งใน 1 สัปดาห์

ไม่เคยปฏิบัติ คือ ไม่เคยปฏิบัติกิจกรรม
ดังกล่าวใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา

เกณฑ์การให้คะแนน

	พฤติกรรม	พฤติกรรม
เชิงบวก	เชิงลบ	
ปฏิบัติเป็นประจำ	4	1
ปฏิบัติบ่อย	3	2
ปฏิบัตินานๆ ครั้ง	2	3
ไม่เคยปฏิบัติ	1	4

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์
ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.01-4.00 หมายถึง
มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารอยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.01-3.00 หมายถึง
มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารอยู่ในระดับพอใช้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-2.00 หมายถึง
มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารอยู่ในระดับต้อง
ปรับปรุง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วให้
ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบ
ความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมสำนวน
ภาษาที่ใช้ ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม
กับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และนำแบบสอบถาม
มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์
ผู้เชี่ยวชาญ

2) นำแบบสอบถามที่ได้ผ่านการตรวจ
สอบจากผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC : Index of Item Objective Congruence)
โดยเกณฑ์ คือ การเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC
มากกว่า 0.5 ขึ้นไป ผลปรากฏว่า ข้อคำถามทั้งหมด
20 ข้อ มีข้อคำถามมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.6 -1.0
สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ 20 ข้อ
ดังนั้น เครื่องมือในการวิจัยที่สามารถใช้ได้จริงใน
ฉบับที่สมบูรณ์มีทั้งหมด 20 ข้อ

3) นำแบบสอบถามทดลองให้แบบสอบถาม
กับกลุ่มทดลอง

4) ปรับปรุงแบบสอบถามจนได้แบบสอบถาม
ฉบับที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ได้
นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่ม
ประชากร จำนวน 239 ชุด โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับอาจารย์ และ
นักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์เพื่อขอความ
อนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่ม
ประชากร โดยแจกแบบสอบถามและเก็บคืนด้วย
ตนเอง

2. ทำการรวบรวม ตรวจสอบความถูกต้อง
ความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้ จำนวน 239
ชุด จากจำนวนที่แจก 239 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100
ของแบบสอบถามที่แจก

3. นำไปวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์
ข้อมูลเชิงปริมาณและประมวลผลโดยใช้โปรแกรม
สำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ จำนวน แจกแจงความถี่
ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียงกับข้อมูล

ทั่วไปและพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ส่วนการประเมินภาวะโภชนาการ ใช้ค่าดัชนีมวลกายเพื่อแสดงถึงภาวะโภชนาการ และหาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะโภชนาการกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Pearson Correlation ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลของการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของนักศึกษา

นักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เป็นเพศหญิง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 75.3 เพศชาย จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 24.7 มีอายุ 20 ปี มากที่สุด จำนวน

70 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 รองลงมาอายุ 21 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.323 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 99.6 และนับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4 อยู่ระดับชั้นปีที่ 3 มากที่สุด จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 27.6 รองลงมาอยู่ระดับชั้นปีที่ 4 จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 26.8 จากการศึกษา พบว่า นักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพที่พบมากที่สุดคือ เหนื่อยง่าย จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 12.1 รองลงมา มีอาการเวียนศีรษะ หน้ามืด จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 11.7 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูล เพศ อายุ ศาสนา ชั้นปี อาการที่พบเป็นประจำของนักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์ (N = 239)

ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	59	24.7
หญิง	180	75.3
อายุ		
18 ปี	18	7.5
19 ปี	44	18.4
20 ปี	70	29.3
21 ปี	55	23.0
22 ปี	42	17.6
23 ปี	8	3.3
24 ปี	1	0.4

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
25 ปี	1	0.4
$\bar{X}$ = 20.38 S.D. = 1.323 Min = 18 Max = 25		
ศาสนา		
พุทธ	238	99.6
คริสต์	1	0.4
ชั้นปีที่ศึกษา		
ชั้นปีที่ 1	56	23.4
ชั้นปีที่ 2	53	22.2
ชั้นปีที่ 3	66	27.6
ชั้นปีที่ 4	64	26.8
อาการที่พบเป็นประจำ		
เวียนศีรษะ หน้ามืด	28	11.7
เหนื่อยง่าย	29	12.1
ปวดตามข้อ ปวดกระดูก ปวดหลัง	17	7.1
แน่นหน้าอกหายใจไม่สะดวก	2	0.8
อื่นๆ	5	2.1
ไม่พบอาการ	158	66.1
รวม	239	100

2. ภาวะโภชนาการ

ภาวะโภชนาการของนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำแนกตามภาวะโภชนาการโดยใช้ค่าดัชนีมวลกายเพื่อแสดงภาวะโภชนาการ พบว่านักศึกษามีน้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 40.6 รองลงมา อ้วนมาก/อ้วนระดับ 3 จำนวน 39 คน คิดเป็น ร้อยละ 16.3 และ

น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์/ผอม จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 (ตารางที่ 2) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการได้รับสารอาหารครบถ้วนในสัดส่วนและปริมาณถูกต้องตามความต้องการของร่างกาย และการใช้ประโยชน์ของสารอาหารต่างๆ ที่ร่างกายได้รับ และร่วมกับการออกกำลังกาย จึงทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่มีน้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ มีข้อสังเกตว่านักศึกษามีค่าดัชนีมวลกายช่วง 23 ถึง มากกว่า 30

(อ้วนระดับ 1 ถึงอ้วนระดับ 3) รวมทั้งหมดร้อยละ ซึ่งนักศึกษามีแนวโน้มปัญหาภาวะโภชนาการที่ 44.7 หรือ BMI เฉลี่ย 23.66 (อ้วนระดับ 1) นำเป็นห่วง

ตารางที่ 2 แสดงภาวะโภชนาการตามเกณฑ์ค่าดัชนีมวลกาย(BMI)ของนักศึกษาสาขาวิชา คหกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (N = 239)

ภาวะโภชนาการ	จำนวน	ร้อยละ
ดัชนีมวลกาย (BMI) (กิโลกรัม/เมตร ²)		
น้อยกว่า 18.5 (น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์/ผอม)	35	14.6
18.5 – 22.99 (น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ)	97	40.6
23 - 24.99 (น้ำหนักเกิน /อ้วนระดับ 1)	34	14.2
25 – 29.99 (โรคอ้วน /อ้วนระดับ 2)	34	14.2
มากกว่า 30 (อ้วนมาก/อ้วนระดับ 3)	39	16.3
รวม	239	100

3. พฤติกรรมการบริโภคอาหาร

พฤติกรรมการบริโภคอาหารของ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงคราม หากพิจารณาข้อคำถาม ตาม ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ในข้อคำถาม พฤติกรรมเชิงบวก มากที่สุด คือข้อ 7 ทานดูวันหมดอายุก่อนซื้ออาหารสำเร็จรูป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 อยู่ในระดับดี รองลงมาคือข้อ 4 ทานรับประทาน อาหารที่ปรุงเสร็จใหม่ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 อยู่ในระดับดี และข้อ 6 ทานเลือกซื้อหรือ รับประทานอาหารโดยพิจารณาจากความสะอาด

ของร้านและผู้ขาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 อยู่ใน ระดับดี ตามลำดับ ส่วนข้อคำถามพฤติกรรม เชิงลบ มากที่สุด คือข้อ 10 ทานดื่มเครื่องดื่มที่มี แอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 อยู่ในระดับพอใช้ รองลงมาคือข้อ 2 ทาน รับประทานข้าวหรือก๋วยเตี๋ยวมากกว่า 1 จานใน แต่ละมื้อ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 อยู่ในระดับพอใช้ และข้อ 17 ทานรับประทานขนมหวาน เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง หม้อแกง เบเกอรี่ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.47 อยู่ในระดับพอใช้ ตามลำดับ (ตาราง ที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของของนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ที่ได้ตอบคำถามเรื่อง พฤติกรรมการบริโภคอาหาร จำแนกรายข้อ (N = 239)

พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร	ปฏิบัติ เป็นประจำ	ปฏิบัติ บ่อย	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ไม่ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล
	คำตอบ (ร้อยละ)						
1. ท่านรับประทานอาหารเช้า 3 มื้อ ในแต่ละวัน	17.6	43.9	35.1	3.3	2.76	0.778	พอใช้
2. ท่านรับประทานข้าวหรือก๋วยเตี๋ยว มากกว่า 1 จานในแต่ละมื้อ	6.7	32.2	44.4	16.7	2.71	0.823	พอใช้
3. ท่านรับประทานอาหารเช้าโดยคำนึงถึงการ ได้รับสารอาหารครบ 5 หมู่	20.5	40.2	37.7	1.7	2.79	0.780	พอใช้
4. ท่านรับประทานอาหารเช้าที่ปรุงเสร็จใหม่ๆ	31.0	58.2	10.5	0.4	3.20	0.628	ดี
5. ท่านล้างมือให้สะอาดก่อนรับประทาน อาหาร	26.1	46.2	26.9	0.8	2.97	0.752	พอใช้
6. ท่านเลือกซื้อหรือรับประทานอาหารเช้า โดยพิจารณาจากความสะดวกของร้าน และผู้ขาย	32.4	54.6	11.8	1.3	3.18	0.679	ดี
7. ท่านดูวันหมดอายุก่อนซื้ออาหารเช้า สำเร็จรูป	47.7	40.6	11.3	0.4	3.36	0.694	ดี
8. ท่านปรุงรสด้วยน้ำปลา น้ำตาล น้ำส้ม สายชูลงในอาหารที่ท่านรับประทาน	16.3	48.5	31.8	3.3	2.22	0.754	พอใช้
9. ท่านรับประทานขนมที่มีกึ่งสำเร็จรูป เช่น มาม่า ไวไว คิวิก ยำยำ นิชิชิน ฯลฯ	22.6	43.9	32.2	1.3	2.12	0.766	พอใช้
10. ท่านดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์	6.7	20.1	43.9	29.3	2.96	0.873	พอใช้
11. ท่านรับประทานอาหารเช้าประเภทเนื้อสัตว์ ติดมัน	17.6	47.7	32.2	0.4	2.20	0.750	พอใช้
12. ท่านรับประทานอาหารเช้า ประเภทแป้งอย่าง รวมวัน	15.5	51.5	31.4	1.7	2.19	0.708	พอใช้
13. ท่านรับประทานอาหารเช้าประเภทฟาสต์ฟู้ด เช่น ไก่ทอด พิซซ่า แฮมเบเกอร์	16.7	42.3	40.6	0.4	2.25	0.729	พอใช้

ตารางที่ 3 (ต่อ)

พฤติกรรมกรรการบริโภคอาหาร	ปฏิบัติ เป็น ประจำ	ปฏิบัติ บ่อย	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ไม่ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล
คำตอบ (ร้อยละ)							
14. ท่านรับประทานปลาและเนื้อสัตว์ ไม่ติดมัน	13.4	49.0	36.8	0.8	2.75	0.689	พอใช้
15. ท่านดื่มมน้อยวันละ 1 แก้ว	13.8	28.5	52.3	5.4	2.51	0.798	พอใช้
16. ท่านดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อยวันละ 6-8 แก้ว	25.5	47.3	25.9	1.3	2.97	0.753	พอใช้
17. ท่านรับประทานขนมหวาน เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง หม้อแกง เบเกอรี่	11.7	33.5	51.0	3.8	2.47	0.749	พอใช้
18. ท่านรับประทานขนมขบเคี้ยว เช่น มันฝรั่งทอด	12.6	49.4	36.4	1.7	2.27	0.696	พอใช้
19. ท่านดื่มชา กาแฟ น้ำหวานหรือน้ำอัดลม	15.1	47.7	35.1	2.1	2.24	0.727	พอใช้
20. ท่านรับประทานผักและผลไม้	19.7	54.2	25.6	0.4	2.93	0.683	พอใช้

ระดับพฤติกรรมกรรการบริโภคอาหาร พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนพฤติกรรมกรรการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 94.6 เป็นผู้ที่ได้คะแนนค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.01-3.00 คะแนน จำนวน 226 คน ค่าเฉลี่ย 49.08 รองลงมาอยู่ในระดับดี เป็นผู้ที่ได้คะแนนค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.01-4.00 คะแนน จำนวน 11 คน ค่าเฉลี่ย 63.36 และอยู่ในระดับต้องปรับปรุง จำนวน 2 คน ค่าเฉลี่ย 36.50 ตามลำดับ พฤติกรรมบริโภค

อาหารของนักศึกษาดังกล่าวอยู่ในระดับพอใช้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริโภคอาหารของวัยรุ่นในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป สภาพสังคม วัฒนธรรม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น รวมทั้งมีสื่อโฆษณาให้ชวนเชื่อและอยู่ในช่วงวัยที่มีการแสวงหาสิ่งต่างๆ อยากรู้อยากลอง ฉะนั้นจึงส่งผลให้พฤติกรรมกรรการบริโภคอยู่ในระดับพอใช้ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ (N = 239)

ระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย
ต้องปรับปรุง	2	0.8	36.50
พอใช้	226	94.6	49.08
ดี	11	4.6	63.36
รวม	239	100	

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะโภชนาการกับ พฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาสาขาวิชา คหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างภาวะโภชนาการกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ $P\text{-value} < 0.05$ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะโภชนาการกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ของนักศึกษาด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) (N = 239)พ

ตัวแปร	พฤติกรรมการบริโภคอาหาร	
	r	P-value
ภาวะโภชนาการ	0.069	0.286

$P\text{-value} < 0.05$

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาภาวะโภชนาการของ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พบว่า นักศึกษา ส่วนใหญ่มีภาวะโภชนาการ ($\bar{X} = 23.66$, $S.D. = 5.648$) โดยมีค่าเฉลี่ยดัชนี มวลกายอยู่ใน เกณฑ์ปกติ คิดเป็นร้อยละ 40.6 เมื่อใช้เกณฑ์ ดัชนีมวลกายของคนเอเชีย (Choo, 2002) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piaseu et al., (2009)

ได้ศึกษาความรู้ทางด้านโภชนาการ ทศนคติเกี่ยวกับ อาหาร พฤติกรรมการรับประทานอาหารและภาวะ ทางโภชนาการของนักศึกษาพยาบาล โดยพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับอาหารโซเดียม ค่อนข้างน้อย นักศึกษาพยาบาลร้อยละ 59.1 มีภาวะโภชนาการโดยมีค่าดัชนีมวลกายอยู่ใน เกณฑ์ปกติ ในขณะที่ร้อยละ 30.5, 6.1 และ 4.3 มีภาวะโภชนาการผอม น้ำหนักเกินและอ้วน ตามลำดับ

จากการศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ มีคะแนนพฤติกรรมการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 94.6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 49.08 หากพิจารณาข้อคำถาม ตามค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ในข้อคำถามพฤติกรรมเชิงบวกมากที่สุด คือข้อ 7 ท่านดูวันหมดอายุก่อนซื้ออาหารสำเร็จรูป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 อยู่ในระดับดี รองลงมาคือข้อ 4 ท่านรับประทานอาหารที่ปรุงเสร็จใหม่ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 อยู่ในระดับดี และข้อ 6 ท่านเลือกซื้อหรือรับประทานอาหารโดยพิจารณาจากความสะอาดของร้านและผู้ขาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 อยู่ในระดับดี ตามลำดับ ซึ่งถือเป็นเจตคติที่ดีที่นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเชิงบวกอยู่ในระดับดี ได้มีการพิจารณาจากข้อมูลทางโภชนาการ ดูวันหมดอายุที่ภาชนะบรรจุก่อนเลือกซื้ออาหารสำเร็จรูป รวมทั้งการเลือกรับประทานอาหารที่ปรุงเสร็จใหม่ๆ และพิจารณาความสะอาดของร้านและผู้ขายมากกว่าความอร่อย ซึ่งถือเป็นสุขนิสัยในการบริโภคอาหารที่ดี ส่วนข้อคำถามพฤติกรรมเชิงลบมากที่สุด คือข้อ 10 ท่านดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 อยู่ในระดับพอใช้ รองลงมาคือข้อ 2 ท่านรับประทานข้าวหรือก๋วยเตี๋ยวมากกว่า 1 จานในแต่ละมื้อ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 อยู่ในระดับพอใช้ และข้อ 17 ท่านรับประทานขนมหวาน เช่น ทองหยิบทองหยอด ฝอยทอง หม้อแกง เบเกอรี่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47 อยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการบริโภคที่มีผลต่อการได้รับพลังงานและสารอาหารคาร์โบไฮเดรต ไขมันสูง สอดคล้องกับภาวะโภชนาการของนักศึกษามีค่าดัชนีมวลกายช่วง 23 ถึง มากกว่า 30 (อ้วนระดับ 1

ถึงอ้วนระดับ 3) รวมทั้งหมดร้อยละ 44.7 หรือค่า BMI เฉลี่ย 23.66 (อ้วนระดับ 1) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาศาखाวิชาคหกรรมศาสตร์ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงอยู่ในช่วงวัยที่มีการแสวงหาสิ่งต่างๆ อยากรู้ อยากลอง มีการคิดและตัดสินใจทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yimprasert (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี นครราชสีมา พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มีพฤติกรรมการบริโภคในภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ โดยมีการดูวันหมดอายุก่อนซื้ออาหารสำเร็จรูป ดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อยวันละ 6-8 แก้ว และเลือกซื้อหรือรับประทานอาหารโดยพิจารณาความสะอาดของร้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ Ruangnak (2014) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีนของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ที่เรียนวิชาศิลปการดำเนินชีวิต พบว่า นิสิตมีพฤติกรรมการบริโภคอยู่ในระดับพอใช้ สำหรับพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่พบมากคือ ดูวันหมดอายุก่อนซื้ออาหารสำเร็จรูป และสอดคล้องกับบทความวิชาการของ Nithittantiwat & Udomsapaya (2017) เรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหารของวัยรุ่นไทย ผลกระทบและแนวทางแก้ไข กล่าวว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของวัยรุ่นไทย ในปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพสังคม วัฒนธรรม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น จากวิถีชีวิตที่เคยรับประทานอาหารพร้อมหน้ากันทั้งครอบครัวในบ้าน โดยเฉพาะอาหารมื้อเช้าแต่ด้วยวิถีชีวิต

ที่เร่ร่อนในปัจจุบัน ก็เปลี่ยนเป็นการเลือกรับประทานอาหารนอกบ้าน รับประทานอาหารจานด่วน (fast food) และสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมของผู้บริโภค (Customer's Behavior) คือ การศึกษาเชิงพฤติกรรม การตัดสินใจและการกระทำของผู้บริโภคที่เกี่ยวกับการซื้อและการใช้สินค้า จากทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งเงิน เวลา และกำลัง เพื่อบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ (Schiffman and Kanuk, 1994)

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากจะทำให้พฤติกรรม การบริโภคอาหารของนักศึกษาอยู่ในระดับที่ดีขึ้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องควรต้องคำนึงถึงแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การบริโภคของนักศึกษาให้มากขึ้น เช่น ลดหรือเลิกการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ การรับประทานอาหารในสัดส่วนและปริมาณที่เหมาะสมตามความต้องการของร่าง โดยในแต่ละมื้อไม่ควรเกิน 1 จาน และลดการรับประทานอาหารประเภทขนมหวาน เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง หม้อแกง เบเกอรี่ ต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายให้มากขึ้น เป็นต้น

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมการบริโภคอาหารกับภาวะโภชนาการ ของนักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏ พิบูลสงคราม พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหาร และภาวะโภชนาการไม่มีความสัมพันธ์กันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็น เพราะการที่จะมีภาวะโภชนาการอยู่ในเกณฑ์ปกติ ต่ำกว่าเกณฑ์ หรือเกินเกณฑ์มาตรฐานนั้น นอกจาก จะมีผลมาจากพฤติกรรมการบริโภคแล้ว ยังมีปัจจัย

อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การได้รับสารอาหารครบถ้วน ในสัดส่วนและปริมาณถูกต้องตามความต้องการ ของร่างกาย (Chulakrangka, 1998) ซึ่งนักศึกษา อยู่ในวัยที่ร่างกายเผาผลาญพลังงานมากจึงไม่ เหลือสะสมเป็นไขมัน และนอกจากนั้นยังมีปัจจัย อื่นๆ ที่มีผลต่อภาวะโภชนาการ เช่น พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และกิจวัตรประจำวัน (Srivichai et al., (2013) จึงทำให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารและ ภาวะโภชนาการไม่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ Chaichanasang (2017) ได้ศึกษา เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของวัยรุ่นใน เขตเทศบาลเมืองและอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัด ร้อยเอ็ด พบว่า เพศ เงินที่ได้รับจากผู้ปกครองต่อวัน และพฤติกรรมการบริโภคอาหารไม่มีความสัมพันธ์ กันกับระดับภาวะโภชนาการ และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Usaphian et al., (2000) ซึ่งพบว่า ภาวะโภชนาการของนักศึกษามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ที่อยู่หอพักในมหาวิทยาลัย ไม่มีความ สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคของนักศึกษา

ข้อเสนอแนะ ผลการศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามี พฤติกรรมการบริโภคอาหารส่วนใหญ่อยู่ในระดับ พอใช้ ดังนั้นจึงควรเสริมความรู้ในเรื่องของการ บริโภคอาหารให้ได้สัดส่วนตามหลักโภชนบัญญัติ 9 ประการ งดโภชนาการ รวมถึงปรับวิธีการสอนให้ มีการบูรณาการจัดกิจกรรม ปรับเปลี่ยนทัศนคติใน การบริโภคอาหารของนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษามี พฤติกรรมการบริโภคอาหารให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น

2. ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนหนึ่ง มีค่าดัชนีมวลกายช่วง 23 ถึง มากกว่า 30 (อ้วน

ระดับ 1 ถึงอ้วนระดับ 3) รวมทั้งหมดร้อยละ 44.7 ซึ่งมีความเสี่ยงที่อาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับโภชนาการ จึงควรมีการส่งเสริมให้มีพฤติกรรมบริโภคที่ถูกต้อง กระตุ้นให้มีการออกกำลังกายและติดตามประเมินผลเพื่อให้ทราบแนวโน้มของภาวะโภชนาการในนักศึกษา

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการจัดโครงการ กิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารให้กับนักศึกษาในกลุ่มอื่นๆ หรือผู้ที่สนใจ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ อาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล และขอขอบใจนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อใช้ในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

REFERENCES

- Chaichanasang, T. (2017). Food consumption behaviors of adolescents in Municipality and Muang Roi-Et District, Roi Et Province. *Journal of Roi Et Rajabhat University*. 11(1), 109-112. (in Thai)
- Choo, V. (2002). WHO reassesses appropriate body-mass index for Asian populations. *The Lancet*, 360, 235.
- Chulakrangka, S. (1998). *Introduction to Nutrition*. 5rd edition. Bangkok: Kasetsart University. (in Thai)
- Dolwittayakun, A. (2007). *Basic Nutrition*. Bangkok: Odean Store Publishing House. (in Thai)
- Mahidol University. (1993). *Training materials for nutritional assessment*. Bangkok: Mahidol University, Faculty of Public Health, Department of Nutrition. (in Thai)
- Nithitantiwat, P. & Udomsapaya, W. (2017). Food consumption behavior among Thai adolescents, impacts, and solution. *Journal of Phrapokklao Nursing College*. 28(1), 122-128. (in Thai)
- Piaseu, N., Tatsanachantatane, D., Kittipoom, S. & Putwatana, P. (2009). Nutritional knowledge, attitude toward food, food behavior, and nutritional status among nursing students. *Rama Nurs J*. 15(1), 48-59. (in Thai)
- Ruangnak, W. (2014). Clean food consumption behavior of Kasetsart University undergraduate students Bang Khen Campus where studying the art of living. *Graduate School Special Problems Project*, Kasetsart University. (in Thai)

- Schiffman, L.G. & Kanuk, L.L. (1994). **Consumer behavior**. (5th ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Sriporayaphenpong, M. (2015). Study the behavior and dietary decisions of the people Surat Thani province. **Food and Nutrition Policy Research Program for Health Promotion**. Surattani Rajabhat University. (in Thai)
- Srivichai, C., Yoosuk, P. & Phraephassa, W. (2013). Obesity situation of students in Prathom Suksa 1-6 in JINDARRAM and TANYASITSIN Schools. **EUA HERITAGE JOURNAL: Science and Technology**. 7(1), 40-45. (in Thai)
- Suanchan, P. (2007). Nutrition knowledge Food consumption and nutritional status of private school teachers. **Master of Science thesis, Chiang Mai University**. (in Thai)
- Usahphian, N. et al. (2000). Nutrition Status of Thammasat University Students Living in University Dormitories. **Journal of Science and Technology**. 8(2), 76-80. (in Thai)
- Yimprasert, S. (2016). Food consumption behavior of Undergraduate student Level 1 in Rajamangala University of Technology Nakhonratchasima. **Faculty of Science and Liberal Arts Rajamangala University of Technology Isan Nakhon Ratchasima**. (in Thai)

Research Article

**ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21
ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นนทบุรี เขต 2**

**DESIRALBE LEABERSHIP SKILLS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN
THE 21ST CENTURY OF ELEMENTARY SCHOOLS UNDER NONTHABURI
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2**

ทัตศร จันทรังาม¹

Tatsorn Janngam¹

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์²

The Master of Education in Educational Administration, Rajapruk University²

Nontrabiri, Thailand

Email: tatsorn4@gmail.com

Received: 2020-09-26

Revised: 2020-10-27

Accepted: 2020-10-29

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และเสนอแนวทางในการส่งเสริมทักษะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 71 คน และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 จำนวน 239 คน รวมทั้งหมด 310 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $t - test$, One – way ANOVA ,การเปรียบเทียบรายคู่ LSD (Least Significant Difference) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือทักษะการสื่อสาร รองลงมาคือทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะวิสัยทัศน์ และทักษะความร่วมมือ 2) ความคิดเห็นผู้บริหารและครูต่อทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามเพศ ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามประสบการณ์

ขนาดโรงเรียน และระดับการศึกษาในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามตำแหน่งในภาพรวมแตกต่างกัน แต่ในด้านการสื่อสารและด้านวิสัยทัศน์ ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ.05 3) แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารควรมีทักษะภาวะความเป็นผู้นำที่มีมุมมองที่กว้างไกล และควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในสถานศึกษา โดยวางงบประมาณในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพื่อนำมาปรับปรุงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการพัฒนาความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้า

คำสำคัญ: ทักษะภาวะผู้นำ, ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were to study, to compare and guideline Desirable leadership skills of school administrators in the 21st century of elementary schools Nonthaburi primary educational service office area 2. The sample was 310 administrators and teachers in Nonthaburi primary educational service office area 2. The research instruments consist of questionnaire and Semi-Structured Interview. The statistical analysis employed frequency, percentage, mean, standard deviation, t – test, One – way ANOVA, LSD and content analysis. The results of this research were as follows: 1. Desirable leadership skills of school administrators in the 21st century of elementary schools Nonthaburi primary educational service office area 2 In overall and in each aspect at a high level. 2. Administrators and Teachers Opinions on Desirable Leadership Skills of School Administrators in the 21st Century Classified by gender, overall and in each side, no difference when classified by experience, school size, classified by educational levels in general and in different aspects. But when position as a whole is different but in the field of communication and vision no different. 3. Guideline for developing desirable leadership skills of school administrators in the 21st century, the administrators should have leadership skills with a wide perspective and should support the use of technology in schools by placing a budget to support modern equipment to improve information technology systems. There should be development of knowledge in using information technology continuously for the best benefit of the organization and allowing personnel to participate in the expression of opinions in order to propel the organization forward.

Keywords: Desirable Leadership skills ,Leadership skills in the 21st century, Administrators

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ของโลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน เกิดกระแสของความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีดังกล่าวที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นแรงผลักดันให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและไม่หยุดนิ่ง ทำให้ทุกบริบทของสังคมต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืน ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อระดับประเทศ ตลอดจนองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มไปจนถึงระดับบุคคล ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและพัฒนาองค์กรและประเทศให้มีคุณภาพ โดยการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะประสบความสำเร็จหรือไม่ตัวแปรสำคัญที่สุดก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อที่จะนำพาองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดียิ่งขึ้น

จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2562 เกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ผลจากการสัมภาษณ์ปัญหาที่พบคือผู้บริหารสถานศึกษาหรือแม้แต่หัวหน้าฝ่ายแต่ละฝ่ายบางท่านขาดภาวะผู้นำ บางท่านอาจยังทำงานในรูปแบบเดิมคือรอฟังคำสั่งเพียงอย่างเดียว การขาดภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ในการทำงานทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากครูและบุคลากรในสถานศึกษาเท่าที่ควร รวมไปถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา หรือแม้แต่ปัญหาด้านการสื่อสารกันคลาดเคลื่อนระหว่างภายใน

องค์กร ภายนอกองค์กร ส่งผลให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพและทำให้การทำงานล่าช้า ซึ่งข้อบกพร่องเล็กน้อยเหล่านี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบบริหารงานราชการได้ และด้วยทักษะสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดขอบข่ายและภารกิจของการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ การรักษาวินัย และการออกจากราชการ

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารสถานศึกษาได้นำไปใช้พัฒนา อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงาน รวมไปถึงการบริหารจัดการบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของ

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา และขนาดโรงเรียนที่สังกัด

3. เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2

ประโยชน์ที่ได้รับ

เป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ และเป็นแนวทางให้กับผู้ได้บังคับบัญชาตั้งแต่ระดับหัวหน้างานไปจนระดับบุคลากรของสถานศึกษา ในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจหรือนักวิจัย

ที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 นำไปศึกษาค้นคว้า และทำการวิจัยเพิ่มเติมได้

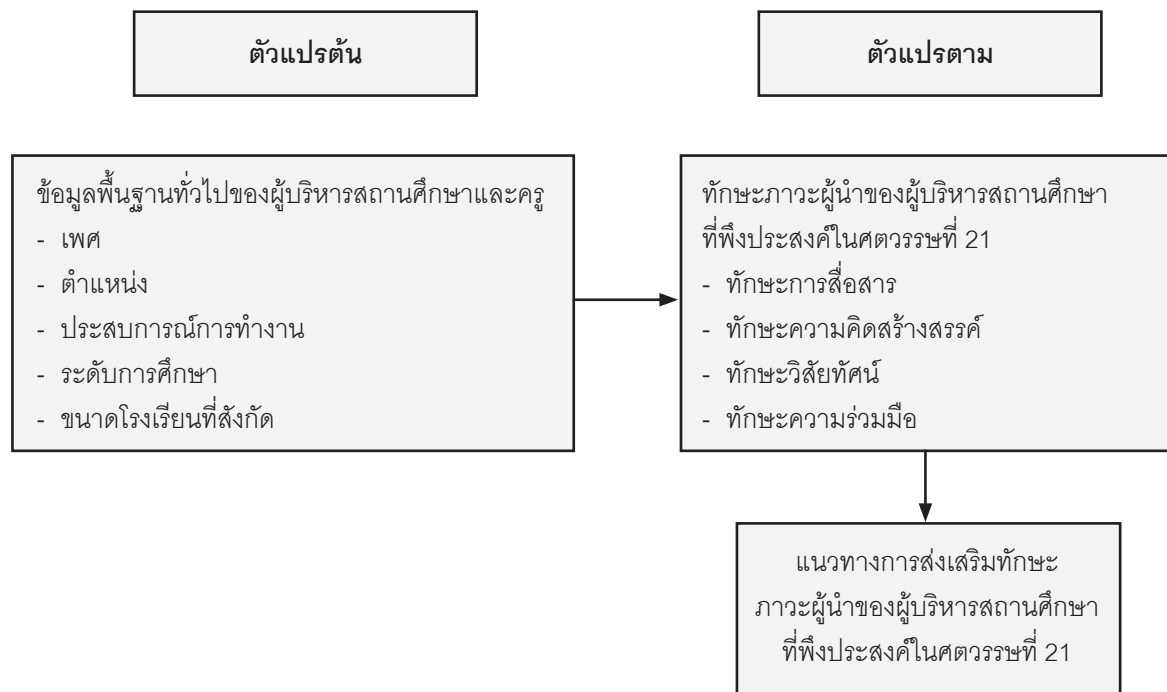
ขอบเขตของการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษาและครู คือ เพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษาขนาดโรงเรียนที่สังกัด

ตัวแปรตาม คือ ทักษะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะวิสัยทัศน์ ทักษะความร่วมมือ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ กรรณิกา เรตมอนด์ (Kannika ,2016) ที่กล่าวถึงทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 สรุปเป็นกรอบแนวคิดดังแสดงในแผนภาพที่ 1

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 แยกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 160 คน ขนาดกลาง จำนวน 666 คน และ ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ จำนวน 762 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,588 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 จำนวน 1,588 คน แล้วนำจำนวนประชากรเทียบกับตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้จำนวน 310 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 71 คน และครู 239 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random

Sampling) ตามขนาดโรงเรียน และได้เลือกจำนวนโรงเรียนที่จะศึกษาโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 25 จำนวนทั้งหมด 17 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ชนิด คือ 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) 2) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลความคิดเห็นของครูต่อทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ขอบข่ายหลัก 4 ประการ จำนวน 21 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2

2. แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง

สัมภาษณ์สอบถามแนวทางการส่งเสริมทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา โดยข้อคำถามที่ใช้จะนำหัวข้อที่มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด นำมาเป็นที่ประเด็นในการสัมภาษณ์ โดยที่แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างได้รับการตรวจสอบความเที่ยงและความเหมาะสมของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ทั้งหมด 9 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการตอนขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ถึงผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากบุคลากรในโรงเรียน
2. ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมแบบสอบถามให้กับครูในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และกำหนดวันรับแบบสอบถาม

3. ผู้วิจัยรับแบบสอบถามด้วยตนเองจากสถานศึกษา

4. ผู้วิจัยตรวจสอบแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและทำการวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. ข้อมูลความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviations)
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ เพศ ตำแหน่ง และระดับการศึกษา วิเคราะห์ด้วย t-test ส่วนประสมการันการทำงาน ขนาดโรงเรียนที่สังกัด วิเคราะห์โดยใช้ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแบบ LSD (Least Significant Difference) และนำเสนอข้อมูลแบบตารางประกอบคำอธิบาย โดยกำหนดการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

4. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

1. ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุด คือ ทักษะการสื่อสาร รองลงมาคือทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะวิสัยทัศน์ และทักษะความร่วมมือ

2. ความคิดเห็นผู้บริหารและครูต่อทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามเพศ ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ ขนาดโรงเรียน และระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามตำแหน่งในภาพรวมแตกต่างกัน แต่ในด้านการสื่อสารและด้านวิสัยทัศน์ ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในสถานศึกษา คือมีการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการศึกษา การวางระบบเครือข่าย การประชาสัมพันธ์เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ คือการกระจายงาน การวางบุคลากรให้เหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย ส่งเสริมให้

ผู้ได้บังคับบัญชาพัฒนาผลงานของตนเอง การสร้างแรงจูงใจ การส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชามีความคิดริเริ่มทำหาย ด้านทักษะวิสัยทัศน์ คือการมีวิสัยทัศน์ของผู้นำในการพัฒนาด้านต่าง ๆ การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมโดยคำนึงถึงชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับสถานศึกษา การสร้างแรงบันดาลใจด้านทักษะความร่วมมือ ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นว่า การได้ทำกิจกรรมร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนขององค์กรในด้านต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการการดำเนินการวิจัย ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ข้างต้นผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ มากทำให้การบริหารจัดการงานมีมาตรฐานและเป็นระบบ มีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่ชัดเจนทำให้การขับเคลื่อนองค์กร มีความก้าวหน้า สอดคล้องกับ งานวิจัยของ นารินทร์ เดชสะท้าน (Dechsatan, 2014) ได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากด้านทักษะการสื่อสาร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะในแต่ละโรงเรียนจะต้องมีการติดต่อสื่อสารเพื่อประสานงาน ดำเนินการกันภายในโรงเรียนหรือภายนอกโรงเรียน หรือแม้แต่การแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างบุคลากรด้วยกันเอง แม้แต่การสั่งการระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาก็ต้องอาศัยทักษะการสื่อสาร เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน และลดข้อผิดพลาดอันจะเกิดขึ้นได้หากไม่มีการประสานงานหรือติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สอดคล้องกับ อรสา มาสิงห์ (Masingha, 2017) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ด้านทักษะการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะในการทำงานแต่ละโรงเรียนนั้น ต้องอาศัยประสบการณ์การทำงานและความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร เพื่อนำมาประยุกต์ให้เข้ากับวิสัยทัศน์การทำงานของโรงเรียน สามารถขับเคลื่อนนำพาองค์กรให้ไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้ สอดคล้องกับ มณฑาทิพย์ นามนุ (Namnu, 2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ มีการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านทักษะวิสัยทัศน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีการ

กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเข้าใจบทบาทการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนและมองเห็นเป้าหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกันการพัฒนาโรงเรียนก็จะทำได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับ อุษา แซ่เตียว (Saetiao, 2016) ที่ได้วิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์อยู่ในระดับมาก ด้านทักษะความร่วมมือในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะการดำเนินงานในโรงเรียนเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างบุคคล ภาระงานบางอย่างจะต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่ายหนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้การดำเนินงานนั้นมีความสะดวกมากขึ้นเมื่อได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนเป้าหมายที่โรงเรียนตั้งไว้ก็จะสำเร็จ สอดคล้องกับ คาวิ เจริญจิตต์ (Charoenjit, 2014) ที่ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง ผลการวิจัยพบว่า ด้านการประสานความร่วมมือ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

2. ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ที่จำแนกตามเพศมีความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาต้องอาศัยทักษะด้านการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการประชุมการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ต่างก็ต้องมีการสื่อสารระหว่างกันเกิดขึ้น หรือแม้แต่การปรึกษาหารือสนทนากันเพื่อแลกเปลี่ยน

ความรู้ระหว่างกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษาไม่ใช่เพียงแค่การสื่อสารเท่านั้นที่สำคัญ การมีทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยในการพัฒนาโรงเรียนหรือแม้แต่วัฒนคุณของโรงเรียนก็ตาม เมื่อมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือความกล้าที่จะคิดทำสิ่งแปลกใหม่ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้อัตราการเรียนรู้ของโรงเรียนดีขึ้นไปอีกระดับ ส่วนในด้านของทักษะวิสัยทัศน์ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารของแต่ละโรงเรียนจะต้องมี หากขาดวิสัยทัศน์ไปก็เปรียบเสมือนขาดเข็มทิศ แต่หากผู้บริหารเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล แล้วสามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามองเห็นเป้าหมายเดียวกันได้ก็จะเป็นเรื่องที่ยากเมื่อต้องการขับเคลื่อนหรือพัฒนาโรงเรียน ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยด้านทักษะความร่วมมือ ซึ่งการดำเนินงานในแต่ละโรงเรียนจะต้องมีการทำงานร่วมกัน ประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในหรือการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายนอก การทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีต้องได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ตามเพื่อให้สามารถดำเนินงานไปตามแผนที่วางไว้ได้ สอดคล้องกับ อัครเดช นิละโยธิน และคณะ (Neelayotin, et al. 2017) ที่ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตาม ทักษะของครู จังหวัดขอนแก่น จากผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทักษะของครู จังหวัดขอนแก่นที่เป็นเพศชายและเพศหญิงพบว่า มีระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน

ความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์

ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านทักษะการสื่อสาร และด้านทักษะความร่วมมือแตกต่างกัน ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะวิสัยทัศน์ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญญูปกรณ์ (Boonyopakorn, 2010) งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารไม่แตกต่างกัน

ความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 อาจเป็นเพราะทักษะประสบการณ์การทำงานของบุคลากรที่แตกต่างกัน จึงทำให้ความเข้าใจในระบบการบริหารการทำงานต่างกัน สอดคล้องกับ ปัทมกร หัสดีธรรม (Hassaditham, 2012) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิรูป

การเรียนรู้สู่ห้องเรียนคุณภาพตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มประสบการณ์ทำงาน 30 ปี มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ห้องเรียนคุณภาพอยู่ในอันดับมากและแตกต่างกันกับกลุ่มประสบการณ์อื่นทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกันของครูย่อมมีความคาดหวังต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน

ตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญ .05 เมื่อพิจารณารายด้านทักษะการสื่อสารและด้านทักษะวิสัยทัศน์ไม่แตกต่างกัน แต่ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะความร่วมมือแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญ .05 อาจเป็นเพราะว่าทักษะการสื่อสารและทักษะวิสัยทัศน์นั้น ครูแต่ละคนจะต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล เพื่อที่จะประสานงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อีกทั้งการบริหารโรงเรียน แต่ละโรงเรียนย่อมต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อเป็นตัวกำหนดทิศทางเป้าหมายของโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง จึงทำให้ความคิดเห็นในเรื่องทักษะการสื่อสารและวิสัยทัศน์ไม่แตกต่างกัน แต่ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และทักษะความร่วมมือแตกต่างกันนั้น

อาจเป็นเพราะครูแต่ละคนมีประสบการณ์การเรียนรู้และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้ความรู้ความสามารถในการริเริ่มคิดสิ่งแปลกใหม่ การสร้างสรรค์ผลงาน การนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เข้ากับการทำงานจึงมีแนวทางที่ต่างกันออกไปเพราะผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่า และทักษะความร่วมมือของแต่ละโรงเรียนที่แตกต่างกันอาจขึ้นอยู่กับวิธีการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน การเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจของผู้บริหารหรือหัวหน้างานอาจแตกต่างกัน สอดคล้องกับ อัครเดช นีละโยธิน และคณะ (Neelayotin, et al. 2017) วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตาม ทักษะของครู จังหวัดขอนแก่น ระดับการแสดงผลภาวะ ผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทักษะของครู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามระดับการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และกลุ่มที่สำคัญการศึกษาระดับปริญญาโท มีระดับการแสดงผลภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาแตกต่างกัน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านทักษะการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็กการประสานงานต่าง ๆ ทำได้ง่ายกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่เพราะมีจำนวนประชากรน้อยกว่า การพูดคุยและการประสานสามารถทำได้รวดเร็วกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีการแบ่งแต่ละฝ่ายซึ่งอาจมีวิธีการดำเนินงานที่ซับซ้อนกว่า ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ และกลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง มีปฏิสัมพันธ์กันมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรด้วยกันเอง หรือผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา และเนื่องจากมีจำนวนประชากรน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ทำให้ทุกคนมีโอกาสได้แสดงศักยภาพในการทำงาน หรือแม้แต่การแสดงออกทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างทั่วถึง ส่วนด้านทักษะวิสัยทัศน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 คือ 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ และกลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ อาจเป็นเพราะจำนวนประชากรที่น้อยกว่าทำให้การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือหัวหน้างานก็ตาม สามารถบริหารจัดการได้อย่างทั่วถึง การโน้มน้าวใจหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใต้

บังคับบัญชา มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน มองเห็นวิสัยทัศน์ที่มีร่วมกันยอมทำได้ง่ายกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนประชากรมากกว่า ด้านทักษะความร่วมมือ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 คือ 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ และกลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ แนนอนว่า การทำงานกับคนหลายคนยอมมีปัญหาในเรื่องของทัศนคติและความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เนื่องจากจำนวนประชากรในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง มีจำนวนน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ทำให้การขอความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายเวลาดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ มีความสะดวกและทำได้ง่ายกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนประชากรมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งนภา นิรงบุตร (Nirongbut, 2017) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องควรนำมาปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้มีความรู้และสามารถสื่อสารได้หลาย ภาษา เพราะการติดต่อสื่อสารจะเกี่ยวข้องกับ กระบวนการบริหารทุกขั้นตอน ทำให้ผู้บริหารมี โอกาสประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตาม หน้าที่ความรับผิดชอบให้สำเร็จตามเป้าหมายได้ มากยิ่งขึ้น

2. จากผลการวิจัยผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีความคิดที่แปลกใหม่สามารถนำเทคโนโลยี ใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้

3. จากผลการวิจัยผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการโน้มน้าวใจให้ ครูและบุคลากรสถานศึกษาเกิดความเข้าใจต่อวิสัยทัศน์และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสถานศึกษา

4. จากผลการวิจัยผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้ที่รู้จักการนำเอาวิธีการหรือกิจกรรม ต่าง ๆ มาเป็นส่วนช่วยในการเสริมสร้างความ สามัคคีของครูและบุคลากรสถานศึกษา และเปิด โอกาสให้ครูและบุคลากรได้มีส่วนร่วมในการ แสดงออกทางความคิดเห็นเพื่อขับเคลื่อนให้องค์กร ก้าวไปข้างหน้า

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาทักษะ ภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21

2. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาทักษะ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถาน ศึกษาชั้นพื้นฐาน อันจะส่งผลถึงการพัฒนาตนเอง และคุณภาพการศึกษาต่อไป

REFERENCES

- Amon, B. (2010). Academic leadership behavior of primary school administrators. Under the Office of Samut Prakan Primary Educational Service Area 1 according to the opinions of teachers and administrators. Master of Education Thesis, Educational Administration Program, Thonburi Rajabhat University. (in Thai)
- Khawee, C. (2014). Study on the relationship between school administration skills and academic administration in educational institutions. Under the Office of Rayong Primary Educational Service Area. Master of Education Thesis Educational Administration Branch, Ramphaibarni Rajabhat University. (in Thai)
- Paphangkorn, H. (2012). Relationship between transformational leadership of school administrators and learning reform to quality classroom according to the opinions of teachers in schools under the Secondary Education Service Area Office. 1. Retrieved 10 June 2020. From <http://cms.dru.ac.th/jspui/bitstream/123456789/398/10/unit%205.pdf> (in Thai)

- Monthathip, N. (2018.) **Skills of 21st century school administrators under the district office Primary Education Pathumthani District 2.** Master's Thesis Educational Administration Faculty of Industrial Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. (in Thai)
- Narin, D. (2014). **Transformational leadership among school administrators Under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3.** Journal of Prae Wa Kalasin Academic 1 (3), 83. (in Thai)
- Runghana, N. (2017). **Strategic leadership of school administrators. Under the Office of the Primary Educational Service Area.** Master of Education Thesis, Valaya Alongkorn Rajabhat University Under royal patronage. (in Thai)
- Kannika, R. (2016). **21st Century Leadership Skills Indicators for School Administrators. Fundamentals.** Doctor of Philosophy of Education Department of Educational Administration. Faculty of Education, Mahakulabuddhist University. (in Thai)
- Laddawan, P, et al. (2019). **Statistics for research and techniques for using SPSS.** Bangkok: Charoen Good, Stable Printing. (in Thai)
- Orsa, M. (2019). Development of leadership skills in the century 21 of the school administrators Under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area. **Journal of Thonburi Rajabhat University** 2019, 2. Abstract. (in Thai)
- Akaradej, N, et al. (2017). **Decentralized leadership of primary school administrators according to teachers' opinions in Khon Kaen Province.** Retrieved 10 June 2020, from https://edu.msu.ac.th/journal/home/journal_file/373.pdf (in Thai)
- Usa, S. (2016). **Skills of school administrators and academic administration under the district office.** Samut Sakhon Primary Education Area Master of Education Thesis Educational Administration Branch, Silpakorn University. (in Thai)

Research Article

บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 THE ROLE OF ADMINISTRATORS IN PROMOTING ACADENIC WORK IN THE DIGITAL AGE OF SCHOOL UNFER NONTABURY PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

วิรากร มนรัตน์¹
Wirakorn Monrut¹

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์²
The Master of Education in Educational Administration, Rajapruk University²
Nontrabiri, Thailand

Email: zakuraza.mix@gmail.com

Received: 2020-09-26

Revised: 2020-10-31

Accepted: 2020-11-02

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 จำนวน 310 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t – test One – way ANOVA LSD และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ กับชุมชน หน่วยงาน องค์กรต่างๆ และ ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการ การเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัล จำแนกตามเพศ ในภาพรวมไม่แตกต่างกันแต่ในรายด้านการจัดการเรียนรู้แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามอายุ ขนาดโรงเรียน

และประสิทธิภาพการทำงานในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน 3) แนวทางการส่งเสริมงานวิชาการในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย การจัดทำหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับยุคดิจิทัล จัดการศึกษาในรูปแบบบูรณาการ เน้นการนำนวัตกรรม สื่อ เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท ส่งเสริมการใช้หลักสูตรออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองบนแพลตฟอร์มต่างๆ และผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างฐานข้อมูลในการบริหารจัดการงาน และจัดสรรทรัพยากรสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อสนับสนุนความต้องการของครูและนักเรียนอย่างเพียงพอและทั่วถึง รวมทั้งนำเครือข่ายสังคมมาใช้ในการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของสถานศึกษาให้กับบุคคลภายในและภายนอกสถานศึกษา

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริมงานวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล

ABSTRACT

The objectives of this research were to study, to compare and to guide in promoting academic work in the Digital Age of School under Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2. The samples were 310 administrators and teachers in Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2. The research instruments were questionnaire and semi-structured interview. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, t – test, one – way ANOVA, LSD and content analysis.

The research results showed that : 1) The overall aspects of the administrators' role in promoting academic work in the Digital Age of School under Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2 were at a high level. When considering in each aspect revealed that the curriculum development of educational institutions were at the highest level following by learning management, development of learning resources, field of learning network with communities, departments, organizations and development of learning management systems were at a high level respectively. 2) The comparison of administrators' role in promoting academic work in the Digital Age classified by gender in general was not different, excepting in learning management aspect. When classifying by age, school size and work experience both in overall and each aspect was different. 3) The proposal for promoting academic work in the digital age is that the curriculum should be created in line with the digital age. Provide education in an integrated form. Focus on bringing innovative media technology into a role. Promote the use of online courses in learning management. Give students the opportunity to build their own

knowledge on various platforms and executives should promote the use of technology to create a database for managing work. Allocate media resources, innovative technologies to support the needs of teachers and learners adequately and thoroughly and adopt social networks for communication. Publicize information about educational institutions to people inside and outside the school.

Keywords: Promotion guidelines academic work, Administrators, The digital age

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ เปรียบเสมือนเครื่องมือของมนุษย์ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต และการศึกษายังเป็นหนทางในการสร้างความสำเร็จให้กับชีวิตมนุษย์ การศึกษาจึงมีอิทธิพลต่อสังคมปัจจุบัน ซึ่งสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ซึ่งมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก การจัดการศึกษาก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ต้องบริหารสถานศึกษาของตนเองให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัยสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพในทุกๆ ด้าน สิ่งสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา คือ “คุณภาพผู้เรียน” เพื่อเป็นการเตรียมคนไทยในอนาคตให้มีความพร้อมที่สุดในการแข่งขันและอยู่ในสังคมโลกอย่างมีความสุขซึ่งสถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับการปฏิบัติที่สำคัญที่สุด

ฉัตรสุดา อมรชาติ (Amonchat, 2015) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพของสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับงานด้าน

วิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วยงานด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน การนิเทศภายใน การวัดและประเมินผลการศึกษา รวมถึงงานการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายของเนื้อหาและหลักการบริหารงานด้านวิชาการอย่างลึกซึ้ง ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ เพราะจะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน ผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา นอกจากนี้ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (Keesukphan, 2015) ได้กล่าวว่าดิจิทัลเทคโนโลยีมีผลกระทบต่อการบริหารงานของ การบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งงานของสถานศึกษาในทุกด้านจะต้องมีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูล ทั้งนี้ สุกัญญา แซ่มซ้อย (Chamchoi, 2018) ได้นำเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยการนำขอบข่ายงาน 4 ฝ่าย คือการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณและการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา

มาปรับเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล และได้กำหนดของขอบข่ายงานที่เกี่ยวกับวิชาการ ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาระบบบริหารจัดการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ กับชุมชน หน่วยงานองค์กรต่างๆ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กำกับติดตามการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งประกอบด้วย 4 อำเภอ คือ อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางบัวทอง อำเภอไทรน้อย และอำเภอปากเกร็ด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ได้กำหนดจุดเน้น ด้านที่ 1 คือ ความเป็นเลิศด้านวิชาการ และ กำหนดเป้าประสงค์ข้อที่ 5 ว่าสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและระบบข้อมูลสารสนเทศทันสมัย เพื่อการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2, 2561) แสดงให้เห็นว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ให้ความสำคัญในการบริหารโรงเรียนในสังกัด ให้มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการโดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจากรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษา (SAR) ประจำปี 2561 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ได้สรุปจุดที่ควรพัฒนาคุณภาพการศึกษาของแต่ละสถานศึกษาไว้ว่าควรพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการวางแผนในการจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดหาสื่อเทคโนโลยีนวัตกรรม สื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายังปฏิบัติตามจุดเน้นและเป้าประสงค์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ได้ไม่ตรงกับเป้าหมาย โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรในสถานศึกษาให้เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งประเด็นที่กล่าวมาแสดงถึงความสำคัญเกี่ยวกับงานวิชาการทั้งสิ้น ผู้บริหารจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมงานวิชาการซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรเพิ่มบทบาทในการส่งเสริมวิชาการของสถานศึกษาควรจะมีการบริหารจัดการหลักสูตรมีการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู และผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี การสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (ICT) เข้ามาช่วยในการบริหารการจัดการข้อมูล การจัดการเรียนการสอน

จากความสำคัญปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ซึ่งผลการศึกษานี้ผู้บริหารสถานศึกษาและ

ผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล ครูสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองให้บรรลุเป้าหมายที่คาดหวัง และสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถทางการเรียนของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 จำแนกตามข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ในการนำไป

ใช้ในการวางแผนการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล

2. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองให้ได้ตามเป้าหมายที่คาดหวัง และสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโรงเรียนมีการพัฒนางานวิชาการจะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถการเรียนของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

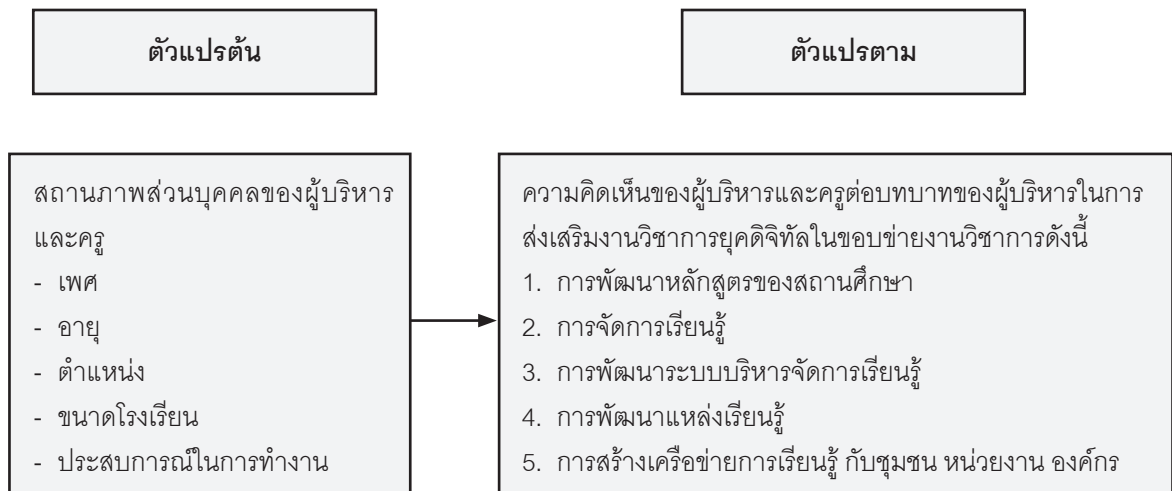
ตัวแปรต้น คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารและครู คือ เพศ อายุ ตำแหน่ง ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ในการทำงาน

ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัลในขอบข่ายงานวิชาการดังนี้

- 1) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- 2) การจัดการเรียนรู้
- 3) การพัฒนาระบบบริหารจัดการเรียนรู้
- 4) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- และ 5) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับ

ชุมชน หน่วยงาน องค์กร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 แยกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 174 คน ขนาดกลาง จำนวน 701 คน และขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ จำนวน 776 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,588 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 โดยนำจำนวนประชากร

จำนวน 1,588 คน เทียบกับตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้จำนวน 310 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภท คือ

1. แบบสอบถามความคิดเห็น

แบบสอบถามผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการส่งเสริมงานวิชาการตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2” ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารและครู มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) จุดมุ่งหมายเพื่อทราบ

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูตบตาของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการส่งเสริมงานวิชาการในยุคดิจิทัล

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

สอบถามเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการยุคดิจิทัล โดยข้อคำถามจะนำผลที่ได้จากแบบสอบถามในประเด็นที่สำคัญจากการวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถาม เช่น มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น นำมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ โดยที่แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างได้รับการตรวจสอบความตรงและความเหมาะสมของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาในเทศก์ จำนวน 1 คน และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน

คุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และ นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญไปหาค่า IOC ได้เท่ากับ 0.67 – 1.00 และตรวจสอบความเที่ยงโดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Tryout) กับผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำนวน 30 คน และหาค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (coefficient of reliability) โดยใช้การวิเคราะห์ Cronbach's alpha ได้เท่ากับ 0.95

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ตามวิธีการ

ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ข้อมูลความคิดเห็นของครูตบตาของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมงานวิชาการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviations)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูตบตาของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมงานวิชาการจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีตัวแปร 2 ระดับ และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีตัวแปรมากกว่า 2 ระดับ เมื่อพบความแตกต่างจะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแบบ LSD (Least Significant Difference) และนำเสนอข้อมูลแบบตารางประกอบคำอธิบาย โดยกำหนดการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

4. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัล ของโรงเรียนในสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ กับชุมชน หน่วยงาน องค์กรต่างอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูตออบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัล จำแนกตามเพศในภาพรวมไม่แตกต่างกันแต่ในรายด้านการจัดการเรียนรู้แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามอายุ ขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ทำงานในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน

3. แนวทางการส่งเสริมงานวิชาการในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ควรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับ ยุคดิจิทัล มีการจัดการศึกษาในรูปแบบบูรณาการเน้นการนำนวัตกรรม สื่อเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้มีบทบาทเพื่อให้การจัดการเรียนรู้สามารถทำได้อย่างหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ ควรส่งเสริมการใช้หลักสูตรออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองบนแพลตฟอร์มต่างๆ โดยใช้อุปกรณ์ที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น 3) ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการเรียนรู้ผู้บริหารส่งเสริม การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลในการบริหาร

และจัดการงานด้านต่างๆ และควรจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนับสนุนความต้องการของครูและผู้เรียนอย่างเพียงพอและทั่วถึง 4) ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยการนำเครื่องมือเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทุกสถานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และควรพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เช่น มีเว็บไซต์ แหล่งสืบค้นข้อมูล มีคิวอาร์โค้ดที่สามารถเข้าความรู้ต่างๆ ได้ในโรงเรียน 5) ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ กับชุมชน หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ผู้บริหารมีการจัดให้สถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากร เพื่อสนับสนุนสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ และนำ Social Network เช่น Facebook Line มาใช้ในการสื่อสารสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของสถานศึกษาให้กับบุคคลภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการการดำเนินการวิจัย บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ข้างต้นผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ การบริหารงานวิชาการ เป็นการ

ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 มีนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 จึงทำให้โรงเรียนที่สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 มีการบริหารงานวิชาการ ในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ กิ่งแก้ว เพ็ญศิลา (Fuengsila, 2015) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร) พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก โรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร) มีการเน้น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะมีการเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนรู้ และงานวิชาการด้านต่างๆ ทำให้การบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะงานวิชาการเป็นงานดำเนินงานกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียน และบรรลุดัตุประสงค์ของหลักสูตรซึ่งบุคลากรในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายต่างก็ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการเหมือนกัน จึงทำให้เพศหญิงและเพศชายมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ มูนา จารง (Charong, 2017) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตาม

ทักษะครูผู้สอนในศูนย์เครือข่ายตลิ่งชัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทักษะครูผู้สอนจำแนกเพศ ภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มที่อายุ 30 – 40 ปี และมากกว่า 40 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงานวิชาการในยุคดิจิทัล เป็นการจัดการศึกษาที่ต้องใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนในการดำเนินงานต่างๆ การเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ของครูเกิดจากการเรียนรู้จากการใช้งาน ซึ่งครูที่มีอายุน้อยหรือครูรุ่นใหม่มีความสนใจติดตามในการใช้เทคโนโลยีมาโดยตลอด จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีมากกว่าครูที่มีอายุมาก จึงทำให้ครูที่มีอายุน้อยกว่ามองการบริหารงานยุคดิจิทัลของโรงเรียนว่ามีการปฏิบัติดีกว่าครูที่มีอายุมาก ทำให้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับ ธัญดา ยงยศยิ่ง (Yongyotying, 2017) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 ที่มีอายุต่างกัน มีทักษะต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่ดำรงตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีหน้าที่วางแผนปฏิบัติ ควบคุมและดูแลเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

และครูมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นผู้บริหารและครูจึงมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ อภิชาติ สุภรณ์ (Suparam, 2012) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการ แตกต่างกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้นในการอำนวยความสะดวกทั้งเรื่อง การเรียนการสอนและ การทำงานต่างๆ ในสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางอาจจะมีทรัพยากรเกี่ยวกับเทคโนโลยีเพียงพอต่อความต้องการครูและนักเรียน และสามารถบริหารงานวิชาการได้ครอบคลุมกว่าโรงเรียน ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ จึงทำให้กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลแตกต่างกับกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับ พงศักดิ์ จิตสอาด (Jitsaard, 2557) ได้ศึกษาการศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 – 2 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและ

ครูที่สังกัดขนาดโรงเรียนต่างกันต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 – 2 แตกต่างกัน โดยที่ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าขนาดใหญ่

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 5 ปี มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มที่มีอายุ 5 – 10 ปี และมากกว่า 10 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานเป็นระยะเวลามากหรือน้อยทำให้มีการรับรู้ถึงบทบาทของผู้บริหารที่ปฏิบัติงานจริงในการส่งเสริมงานวิชาการในสถานศึกษาไม่เท่ากัน จึงทำให้ซึ่งสอดคล้องกับนิลวรรณ วัฒนา (Wattana, 2013) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี พบว่า สภาพ การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีระดับการปฏิบัติการทำงานด้านการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน โดยที่ผู้บริหารและครูมีประสบการณ์ทำงาน 5 – 10 ปี มีระดับการปฏิบัติการทำงานด้านการบริหารงานวิชาการมากที่สุด รองลงมาจะเป็นผู้บริหารและครูมีประสบการณ์ทำงาน 5 – 10 ปี และผู้บริหารและครูมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปีมีระดับการปฏิบัติการทำงานด้านการบริหารงานวิชาการน้อยที่สุด

3. แนวทางในการส่งเสริมงานวิชาการในยุคดิจิทัลที่ได้จากการสัมภาษณ์คือ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล มีการจัดการศึกษาในรูปแบบบูรณาการเน้นการนำนวัตกรรมสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามามีบทบาท เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สามารถทำได้อย่างหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 มีเป้าประสงค์ที่มุ่งเน้น สื่อ และนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลเดชะ (Decha, 2016) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนดีประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ซึ่งได้ข้อเสนอแนะว่าผู้บริหารควรพัฒนาครูให้สามารถวิเคราะห์หลักสูตร และมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเหมาะสมกับความต้องการของครูและ ผู้เรียน ส่งเสริมให้มีการใช้หลักสูตรการเรียนออนไลน์ เพื่อแบ่งปันความรู้ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองบนแพลตฟอร์มต่างๆ ผู้บริหารส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลในการบริหารและจัดการงานด้านต่างๆ และผู้บริหารควรจัดสรรทรัพยากร สื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อสนับสนุนความต้องการของครู และผู้เรียนอย่างเพียงพอและทั่วถึง ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยการนำเครื่องมือเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทุกสถานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และควร

พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เช่น มีเว็บไซต์ แหล่งสืบค้นข้อมูล มีคิวอาร์โค้ดที่สามารถเข้าความรู้ต่างๆ ได้ในโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาจะต้องจัดสรรทรัพยากรที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวผู้เรียน และยุคนี้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยอุปกรณ์เทคโนโลยีมาทำให้เกิดประโยชน์ เช่น การค้นหาข้อมูล เพื่อมานำเสนอในเนื้อหาต่างๆ โดยใช้สมาร์ตโฟนของตัวเอง การตอบข้อสอบโดยใช้แอปพลิเคชัน เป็นต้น สอดคล้องกับ อติพร เกิดเรือง (Gerduang, 2017) กล่าวว่า การสร้างองค์ความรู้ผ่านเครือข่ายออนไลน์เป็นนวัตกรรมเนื้อหาการสอนแล้วแบ่งปันไปทั่วโลก ผีภณเด็กจ๊กค้นคว้าครูเพียงค่อยเฝ้ามองดู คอยสอน และแก้ไขข้อผิดพลาดไม่ให้ผู้เรียนออกนอกกลุ่มทาง และสอดคล้องกับ เศรษฐพงษ์ มะลิสุวรรณ (Malisuwan, 2016) กล่าวว่า ผู้บริหารมีหน้าที่สร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ครูเพื่อให้ครูปรับเปลี่ยนแนวคิดและเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล และปรับวิธีการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน มีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือเพื่อการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Digital Integrate) ผู้บริหารมีการจัดให้สถานศึกษามีการแลกเปลี่ยนความรู้ และทรัพยากร เพื่อสนับสนุนสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ และนำ Social Network เช่น Facebook Line มาใช้ในการสื่อสารสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานภายในสถาน

ศึกษา และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของสถานศึกษาให้กับบุคคลภายนอก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารบนเว็บไซต์ของสถานศึกษาเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร และเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานอย่างตรงไปตรงมาชัดเจน ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน ชำร่าชการ ครูและบุคลากรทางการศึกษาและประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก และสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว เฟื่องศิลา (Fuengsila, 2015) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร) ได้แนวทางพัฒนา การบริหารงานวิชาการคือควรวางแผนพัฒนาหลักสูตร โดยให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ครูจัด การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดหาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตรงกับความต้องการของครูและผู้เรียน สร้างศูนย์บริการทางวิชาการให้แก่ชุมชนและสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับเอกชัย กี่สุขพันธ์ (Keesukphan, 2016) กล่าวว่า Social Network ในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถที่จะเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์เหล่านั้นอย่างถูกต้องเหมาะสมกับลักษณะงานการบริหารของสถานศึกษา เช่น ใช้กลุ่ม LINE เพื่อการสื่อสารที่รวดเร็วทั่วถึงเฉพาะกลุ่มในการสื่อสารข้อมูลความรู้ความเข้าใจในการทำงานที่ไม่เป็นทางการ แต่ไม่ควรใช้ในการสั่งงานหรือ การบริหารที่เป็น

ทางการ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับบริบทในยุคดิจิทัล และเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา
2. การพัฒนาระบบบริหารจัดการเรียนรู้ให้มีระบบฐานข้อมูลที่บริหารจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องงานวิชาการและงานอื่นๆของสถานศึกษา
3. ส่งเสริมให้มีการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถได้เรียนรู้ทุกที่ทุกเวลา
4. ส่งเสริมให้มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากรระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือหน่วยงานภายนอก

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการยุคดิจิทัลในเขตพื้นที่อื่นสังกัดอื่น
2. ควรศึกษาเรื่องนี้โดยใช้วิธีวิจัยอื่นๆ เช่น การหาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมงานวิชาการกับประสิทธิผลของโรงเรียน หรือบทบาทของผู้บริหารส่งผลกระทบต่องานวิชาการในยุคดิจิทัล
3. วิจัยเรื่องนี้โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น ศึกษาองค์ประกอบของบทบาทผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

REFERENCES

- Apichit, S. (2014). **Academic administration in basic educational institutions Under the UbonRatchathani Provincial Administrative Organization**. Educational Administration UbonRatchathani Rajabhat University (in Thai)
- Atiporn, G. (2560). Empowering Learning in the 21st Century for Thailand Society in the Digital Age. **Journal Lampang Rajabhat University**, 6(1), 182 – 183. Retrieved September 10, 2019, from: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/91025/71507> (in Thai)
- Chatsuda, A. (2015). The Academic Administrative of the School Administration Sukkhirin District, The Naratthiwat Primary Education Area Office 2. **Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences**. 2(1), 1-13. Retrieved June 15, 2019 (in Thai)
- Ekachai, K. (2019). **School Management in Digital Era**. Retrieved September 10, 2019, from: <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/52232/-edu-teaartedu-teaart-teaartdir-?fbclid=IwAR3ATmjcb0owf4HznmCVfkgjr6Mg8yyNu3Hn97WBRIMA7eCD6VNheDhDw> (in Thai)
- KingKaew, F. (2015). **Academic Administration of Watprongmadua School**. Department of Educational Administration Graduate School SILPAKORN UNIVERSITY (in Thai)
- Muna, J. (2017). **The Academic Administration of School Administrators as Perceived by Teachers in Taling - Chan Network Center under Yala Primary Educational Service Area Office 2**. Educational Administration Graduate School Yala Rajabhat University (in Thai)
- Ninlawan, W. (2013). **A Study of Academic Administration in The Small – Size Primary School under Chonburi Provincial Primary Education Office**. The Master of Education degree in Education Administration at Srinakharinwirot Univesity (in Thai)
- Nonthaburi Primary Educational Sevice Area Office 2. (2019). **Annual Performance Report Budget 2018**. (in Thai)
- Pongsak, J. (2014). A Study of Academic Affairs Administration Problem of School under Pranakorn Sriayudhaya Educational Primary Service Area Office 1-2. **Veridian E – Journal, Silpakorn University**. 10(1), 878 – 890
- Sethaphong, M. (2016). **Changes in education in the digital age. Summary of the results of the panel discussion (OEC Forum)**, 13. Retrieved September 22, 2019, from: <http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/OECForum-13.pdf> (in Thai)

- Sukanya, C. (2019). **School management in the digital age Digital Era**. Bangkok: Chulalongkorn University (in Thai)
- Thanyada, Y.(2017). **The Academic Administration of School Administrators under Yala Primary Educational Service Area Office 3..** Educational Administration Graduate School Yala Rajabhat University (in Thai)
- Wimon, D.(2016). **Academic administration of the district good school administrators Under the district office Satun Elementary Education Area.**Educational Administration Branch Hat Yai University (in Thai)

Research Article

**ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
พื้นที่เมืองโบราณ เชียงแสน และพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน**
**SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT STRATEGIES FOR CHIANGSAEN
ANCIENT CITY AND CONNECTED AREAS BELONGING TO THE LOCAL
GOVERNMENT IN CHIANGRAI BORDER SPECIAL ECONOMIC ZONE**

เพ็ญสดใส นิสสัยสุข^{1*} นาวิน พรมใจสา² กฤตเมธ บุญนุ่น³ และจันจิรา วิชัย⁴

Phensotsai Nissaisook^{1*}, Nawin Pomjaisa², Kittimate Boonnun³ and Chunjira Wichai⁴

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค สำนักวิชาสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

เชียงราย ประเทศไทย^{1*}

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย ประเทศไทย^{1,2,3}

Regional Development Strategies, School of Social Sciences, Chiangrai Rajabhat University,
Chiangrai, Thailand^{1*}

School of Social Sciences, Chiangrai Rajabhat University, Chiangrai, Thailand^{1,2,3}

phensotsai1233@gmail.com^{1*}

Received: 2020-10-17

Revised: 2020-11-03

Accepted: 2020-11-05

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ที่ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย (2) เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย และ (3) เพื่อประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ แบบสอบถาม และแบบประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ทั้งสิ้น 64 คน

ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายด้านจุดแข็ง ในเรื่อง ความเป็นเมืองโบราณ มีวัฒนธรรม ชนบวรนิยมประเพณี ภาษา วัฒนธรรม ล้านนาและชาติพันธุ์มีความหลากหลาย ฯลฯ กับ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ภูมิอากาศ เหมาะสมกับการเป็นเมืองท่องเที่ยว ด้านจุดอ่อน ในเรื่อง ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นข้อเท็จจริงแก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม เช่น ประวัติศาสตร์ การจัดการฐานข้อมูล บำบัดขยะทางไป แหล่งท่องเที่ยว ยังไม่เพียงพอ ด้านโอกาส ในเรื่อง นโยบายภาครัฐสนับสนุนการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลัก และด้านอุปสรรค ในเรื่อง ระบบฐานข้อมูลของจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้านยังไม่มีหรือไม่ชัดเจนและภาครัฐไม่จัดระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศเพื่อเชื่อมโยง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ในด้านวิสัยทัศน์ “เชียงแสน...แดนสวรรค์ (สวยงาม สงบ ปลอดภัย...อบอุ่นมีความสุข)” และมีประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ได้แก่ พัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นให้มีความสวยงาม ปลอดภัย ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้หลากหลาย การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความสงบ สนุกและอบอุ่น พัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองโบราณและพื้นที่เชื่อมโยง และสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน

การประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ทั้งวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์การพัฒนามีความเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมืองโบราณเชียงแสน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

ABSTRACT

This research is an applied research involving both qualitative and quantitative methods, with objectives to (1) explore the touristic capabilities of Chiangsaen Ancient City and connected areas belonging to the local government in Chiangrai border special economic zone, (2) establish sustainable tourism development strategies for Chiangsaen Ancient City and connected areas belonging to the local government in Chiangrai border special economic zone, and (3) evaluate the suitability of the sustainable tourism development strategies for

Chiangsaen Ancient City and connected areas belonging to the local government in Chiangrai border special economic zone using qualitative and quantitative methods by means of operational meeting, questionnaire and suitability evaluation form. The target group consisted of 64 individuals.

According to the results, The following strengths were observed regarding the touristic capabilities of Chiangsaen Ancient City and connected areas belonging to the local government in Chiangrai border special economic zone: the ancient city status; cultural, traditional and ethnic diversity thanks to Lanna and other cultures; and favorable geographic features and climate. The observed weaknesses include: incomplete factual information for tourists with regard to the history, database management, and insufficient signage; lack of opportunities provided by the government's policy regarding support for tourism as the main source of revenue; and nonexistent or unclear data in the province itself as well as the neighboring countries, with insufficient management from the government to connect local and international databases.

Sustainable tourism development strategies for Chiangsaen Ancient City and connected areas belonging to the local government in Chiangrai border special economic zone adopts the vision "Chiangsaen paradise (beautiful, peaceful, safe and joyful)" with 5 strategic points including decent and safe local attraction development, collaboration encouragement among neighboring countries to diversity tourism, peaceful, joyful and warm tourism development, informational technology improvement for tourism enhancement in the ancient city and adjacent areas, and collaboration establishment for sustainable local tourism management.

From the suitability evaluation, the sustainable tourism development strategies for Chiangsaen Ancient City and connected areas belonging to the local government in Chiangrai border special economic zone are considered highly suitable in the aspects of vision, objectives, strategic points and development strategies.

Keyword: development strategies, sustainable tourism, chiangsaen ancient city, local government, border special economic zone

บทนำ

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง เนื่องจากเป็นจุดกำเนิดของอาณาจักรล้านนา มีร่องรอยแหล่งอารยธรรมปรากฏเป็นโบราณสถานที่สำคัญคือ “เมืองโบราณเชียงแสน” มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อระดับสากลคือ “สามเหลี่ยมทองคำ” รวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ประกอบด้วย ดอยตุง ดอยแม่สลอง ดอยวาวี ภูชี้ฟ้า ผาตั้ง ตลาดชายแดนไทย - พม่า จังหวัดแม่สาย วัดร่องขุน และบ้านดำ นอกจากนี้ จังหวัดเชียงรายยังเป็นประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบด้วย เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง (ลาว) สิบสองปันนา कुณหมิง ตาลีลีเจียง แชงกริลา (จีน) และเชียงตุง อินเล ตองยี (เมียนมาร์)

จังหวัดเชียงรายมีภูมิอากาศที่ดี สิ่งแวดล้อมธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ มีประเพณีแบบล้านนา สืบทอดมาช้านาน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางอารยธรรม แหล่งล้านนา รวมถึงโบราณสถานและความหลากหลายของชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย ที่กลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือนจังหวัดเชียงรายเป็นจำนวนมาก ปี 2560 จังหวัดเชียงรายมีผู้มาเยี่ยมเยือน 2,288,218 คน ขณะที่ในปี 2561 มีผู้มาเยี่ยมเยือน 2,311,370 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.01 ส่วนในปี 2562 มีผู้มาเยี่ยมเยือน 2,751,780 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2561 ร้อยละ 19.05 ในส่วนของด้านรายได้การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ในปี 2560 มีรายได้รวม

15,024.64 ล้านบาท ปี 2561 มีรายได้ลดลงเหลือ 14,485.38 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 3.59 ส่วนปี 2562 มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น 18,817.93 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.91 แม้จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น แต่จังหวัดเชียงรายยังมีปัญหาด้านการท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังนิยมเดินทางมาจังหวัดเชียงรายเฉพาะในฤดูหนาว ส่วนในฤดูร้อนและฤดูฝนจำนวนนักท่องเที่ยวจะลดลงมาก และยังสังเกตได้ว่านักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดเชียงรายส่วนใหญ่เป็นชาวไทย ทำให้จังหวัดเชียงรายยังขาดโอกาสการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่มีกำลังซื้อสูง ดังสถิติของกรมการท่องเที่ยว ปี 2560 จังหวัดเชียงรายมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งหมด 2,751,780 คนเป็นชาวไทย 2,231,702 คน ชาวต่างประเทศ 520,078 คน (Department of Tourism Ministry of Tourism and Sports, 2018)

ด้วยเหตุนี้ ในปี 2558 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) จึงมีนโยบายในการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายในพื้นที่อำเภอเชียงแสน โดยได้เตรียมความพร้อมเพื่อการประกาศให้เมืองเชียงแสนเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการประเมินเพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม คงสภาพแหล่งท่องเที่ยวให้มีความงดงาม สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความ

ประทับใจ แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ
ให้ระลึกถึงและกลับมาท่องเที่ยวใหม่

แต่ปัจจุบันอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ยังขาดการวางตำแหน่งด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน
และสอดคล้องกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของ
ท้องถิ่นและบริบทการท่องเที่ยวของโลกในปัจจุบัน
ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ยังขาดการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้น
การพัฒนาแต่ภายในหน่วยงานของตนเองเป็นหลัก
รวมถึงแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวก็ยัง
ไม่สอดคล้องกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของ
ภาพรวมและของแต่ละท้องถิ่น และหน่วยงานของ
รัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรเอกชนยังขาดการ
ทำงานแบบบูรณาการ ทำให้ไม่สามารถพัฒนา
การท่องเที่ยวในภาพรวมไปสู่มาตรฐานสากลได้
ส่วนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐและ
ผู้ประกอบการรวมถึงพนักงานด้านการท่องเที่ยวยัง
ขาดความรู้ความเข้าใจบริบทการท่องเที่ยวใน
ปัจจุบัน และยังขาดทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ
โดยเฉพาะภาษาประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งการ
ไหลบ่าของกระแสทุนนิยมทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่น
ถูกละเลยและถูกกลืนหายไปเรื่อย ๆ ทุกขณะ
ส่งผลให้บรรยากาศการท่องเที่ยวในท้องถิ่นขาด
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่าง
และน่าสนใจ รวมถึงการบริหารจัดการทางการ
ท่องเที่ยวของท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการได้
อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกล่าวโดยสรุป คือ การ
ท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรียังขาดการวางตำแหน่ง
(Positioning) ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับศักยภาพ
ด้านการท่องเที่ยวของท้องถิ่นและบริบทการ

ท่องเที่ยวของโลกในปัจจุบันและขาดการพัฒนา
แผนยุทธศาสตร์และการดำเนินงานพัฒนาการ
ท่องเที่ยวแบบบูรณาการ (Chiang Rai Provincial,
2018)

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรียังไม่สามารถนำ
ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวมาใช้ได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ เนื่องจากยังขาดการพัฒนาแผน
ยุทธศาสตร์การพัฒนาและการดำเนินงานพัฒนา
การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมี
การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและการ
ดำเนินงานพัฒนาการพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
แบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดจุดยืนและทิศทางการ
พัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพ
ด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่และบริบทการท่องเที่ยว
ของโลก รวมถึงทำให้เกิดความร่วมมือของภาครัฐ
ภาคเอกชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว องค์การ
ปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ตลอดจนผู้ที่
เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อเป็นการ
พัฒนาการท่องเที่ยวให้ส่งผลต่อการพัฒนา
เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของจังหวัด
เชียงรายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวพื้นที่
เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจ
พิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการ
ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสน

และพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย

3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงและการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยง เพื่อการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา คือ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดเชียงราย สำนักงานเชียงราย ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย และประธานสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรมจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา คือ พื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย ได้แก่ อำเภอแม่สายอำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ

ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา รวมเวลา 24 เดือน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 15 คน จากพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย
2. กำนัน จำนวน 10 คน
3. ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 35 คน
4. ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย จำนวน 1 คน
5. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดเชียงราย สำนักงานเชียงราย จำนวน 1 คน
6. ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย จำนวน 1 คน
7. ประธานสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรม จังหวัดเชียงราย จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สร้างจากการรวบรวมข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎีข้อเท็จจริงของศักยภาพสภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนพิเศษ จังหวัดเชียงราย ข้อมูล

จากงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยยึดตาม
วัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย รายละเอียดดังนี้

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยใช้การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แล้วมาสรุป ประเด็น เพื่อวิเคราะห์ถึงศักยภาพการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสน และพื้นที่ เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใน เขตเศรษฐกิจชายแดนพิเศษ จังหวัดเชียงราย ซึ่ง ทั้งหมดเป็นการวิเคราะห์ศักยภาพก่อนนำไป ประเมินค่าเฉลี่ยเพื่อนำไปกำหนด ร่าง ยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมือง โบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจชายแดน พิเศษจังหวัดเชียงราย รายละเอียดดังนี้

1.1 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมือง โบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจชายแดน พิเศษ จังหวัดเชียงรายในภาพรวม

1.2 ดำเนินการโดยใช้เทคนิค SWOT Analysis เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค โดยมีหลักการเก็บรวบรวม ข้อมูลการตรวจสอบความเห็นพ้องต้องกันกับ ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการและข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม

1.3 นำผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis ไปจัดทำเป็นแบบสอบถาม เพื่อให้ผู้เข้า ร่วมประชุมได้ประเมินศักยภาพ

1.4 ดำเนินการวิเคราะห์แบบ Matrix และการวิเคราะห์ศักยภาพภายในและภายนอก แบบ Matrix

1.5 วิเคราะห์ TOWS matrix เพื่อ กำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่ เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจ พิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายโดยนำคะแนนจาก การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของปัจจัยภายในและ ภายนอก

1.6 การจัดทำร่างยุทธศาสตร์การ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณ เชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจชายแดนพิเศษ จังหวัดเชียงราย โดยประกอบด้วย วิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์การพัฒนา โดยการ กำหนดกลยุทธ์ครั้งนี้เป็นการนำผลจากการ วิเคราะห์สภาวะแวดล้อมด้านการจัดการศึกษาจาก เทคนิค SWOT มาพิจารณาแนวทางกำหนดกรอบ การจัดทำ

2. แบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิง ปฏิบัติการและการ SWOT Analysis มาจัดทำเป็น แบบสอบถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ทำการ กำหนดค่าคะแนนเพื่อนำไปกำหนดสภาวะ แวดล้อมของการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่เมือง โบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ชายแดนจังหวัดเชียงราย ดังนี้

ปัจจัยภายในด้านจุดแข็ง และด้านจุดอ่อน

ปัจจัยภายนอก ด้านโอกาส และด้านอุปสรรค

โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบตรวจสอบรายการมีมาตราส่วนประมาณ 4 ระดับ คือ

- 4 หมายถึง มากที่สุด
- 3 หมายถึง มาก
- 2 หมายถึง น้อย
- 1 หมายถึง น้อยที่สุด

3. แบบประเมินความเหมาะสม

ผู้วิจัยนำร่างยุทธศาสตร์การพัฒนากองทุนที่ยั่งยืนในพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสน และพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจชายแดนพิเศษ จังหวัดเชียงราย โดยให้ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการได้ลงคะแนนในแบบประเมิน โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบตรวจสอบรายการมีมาตราส่วนประมาณ 4 ระดับ คือ

- 4 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 3 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. แบบสอบถาม

1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

1.2 เขียนนิยามศัพท์ปฏิบัติการที่สรุปจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 เขียนกรอบแนวคิดการวิจัยที่รวบรวมจากการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ

1.4 สร้างข้อคำถามสำหรับแบบสอบถาม ซึ่งได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการ SWOT Analysis มาจัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ทำการกำหนดค่าคะแนนเพื่อนำไปกำหนดสภาวะแวดล้อมของการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ดังนี้

ปัจจัยภายในด้านจุดแข็งและด้านจุดอ่อน
ปัจจัยภายนอก ด้านโอกาส และด้านอุปสรรค

โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบตรวจสอบรายการมีมาตราส่วนประมาณ 4 ระดับ คือ

- 4 หมายถึง มากที่สุด
- 3 หมายถึง มาก
- 2 หมายถึง น้อย
- 1 หมายถึง น้อยที่สุด

1.5 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะในแต่ละด้านเป็นรายข้อ และให้คะแนนความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence; IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยาม

เชิงปฏิบัติการ โดยข้อคำถามทั้งหมดมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 โดยผู้วิจัยนำข้อคำถาม มาปรับปรุงให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

1.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่ประชากรจริง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อ โดยการวิเคราะห์ค่าระหว่างข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)

1.7 จากนั้นพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพรายข้อเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับประชากรจริง โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .20 และพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาทั้งฉบับมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ .7 โดยแบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.28-0.92 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 แสดงให้เห็นว่า แบบสอบถามมีค่าอำนาจเชื่อมั่นในระดับสูง

1.8 นำแบบสอบถามไปให้ประชากรได้ตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย

2. แบบประเมินความเหมาะสม

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่

เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจชายแดนพิเศษ จังหวัดเชียงราย เมื่อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการได้ร่วมกันร่างยุทธศาสตร์แล้ว จะนำมาสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ เพื่อให้ที่ประชุมได้ลงคะแนนความเหมาะสม

2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาของแบบประเมิน

2.2 เขียนนิยามศัพท์ปฏิบัติการที่สรุปจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 เขียนกรอบแนวคิดการวิจัยที่รวบรวมจากการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ

2.4 สร้างข้อคำถามสำหรับแบบประเมินโดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบตรวจสอบรายการมีมาตราส่วนประมาณ 4 ระดับ คือ

4 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

3 หมายถึง เหมาะสมมาก

2 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

2.5 นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ และให้คะแนนความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ของแบบประเมินที่สร้างขึ้น ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence; IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ โดยข้อคำถามทั้งหมดมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60

– 1.00 โดยผู้วิจัยนำข้อคำถามมาปรับปรุงให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.6 นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่ประชากรจริง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อ โดยการวิเคราะห์ค่าระหว่างข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมิน ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)

2.7 จากนั้นพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพรายข้อเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับประชากรจริง โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .20 และพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาทั้งฉบับมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ .7 โดยแบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.31-0.83 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 แสดงให้เห็นว่า แบบประเมินมีค่าอำนาจเชื่อมั่นในระดับสูง

2.8 นำแบบประเมินไปให้ประชากรได้ตอบแบบประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจชายแดนพิเศษ จังหวัดเชียงราย

การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจชายแดนพิเศษ จังหวัดเชียงราย เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ SWOT Analysis และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยตัวผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้จัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากที่ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด วิเคราะห์โดยการ บรรยายสรุปเป็นประเด็น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้จัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นแบบตรวจสอบรายการ มีมาตราส่วนประมาณ 4 ระดับ โดยมีเกณฑ์พิจารณาค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.00 หมายถึง มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง มาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง น้อย
ค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินกลยุทธ์ ผู้วิจัยได้จัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นแบบตรวจสอบรายการ มีมาตราส่วนประมาณ 4 ระดับ โดยมีเกณฑ์พิจารณาค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.00

หมายถึง ความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50

หมายถึง ความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50

หมายถึง ความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50

หมายถึง ความเหมาะสมน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายพบว่า

ค่าเฉลี่ยศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายด้านจุดแข็ง ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 3.70$) ค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง ความเป็นเมืองโบราณ มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วัฒนธรรมล้านนา และชาติพันธุ์มีความหลากหลาย ฯลฯ กับ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ เหมาะสมกับการเป็นเมืองท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.90$) รองลงมา คือ เส้นทางโลจิสติกส์ของพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้าน ($\bar{X} = 3.80$) และมีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ สปาและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดน ทำให้มีผลต่อการท่องเที่ยว และมีทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาได้ ($\bar{X} = 3.80$) เท่ากัน

ค่าเฉลี่ยศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายด้านจุดอ่อน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) ค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นข้อเท็จจริงแก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม เช่น ประวัติศาสตร์ การจัดการฐานข้อมูล ป้ายบอกระยะทางไป แหล่งท่องเที่ยว ยังไม่เพียงพอ ($\bar{X} = 3.93$) รองลงมา คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษยังไม่ชัดเจน ($\bar{X} = 3.90$) และการค้นหาตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ไม่พบทำให้มีจุดขายหรือเสน่ห์ด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ($\bar{X} = 3.79$) ตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายด้านโอกาสในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.75$) ค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง นโยบายภาครัฐสนับสนุนการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลัก ($\bar{X} = 3.93$) รองลงมา คือ การติดต่อค้าขายร่วมมือกันของประเทศในเขต GMS ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ($\bar{X} = 3.83$) และการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกเชื่อมต่อกับจีน พม่า และลาว ($\bar{X} = 3.77$) ตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายด้านอุปสรรคในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.69$) ค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง ระบบฐานข้อมูลของจังหวัดและประเทศ

เพื่อนบ้านยังไม่มีหรือไม่ชัดเจนและภาครัฐไม่จัดระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศเพื่อเชื่อมโยง ($\bar{X} = 3.90$) รองลงมา คือ นโยบายรัฐด้านตลาดการท่องเที่ยวมุ่งเน้นเฉพาะบางพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจเท่านั้น เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา ($\bar{X} = 3.80$) และกฎระเบียบไม่ได้รองรับการท่องเที่ยวใน GMS เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวต่างชาติ กับการรวมตัวขององค์กรภาครัฐ เอกชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ของ จังหวัดเชียงรายมีน้อย ($\bar{X} = 3.77$) เท่ากัน

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย พบว่า

วิสัยทัศน์

เชียงแสน...แดนสวรรค์ (สวยงาม สงบ ปลอดภัย...อบอุ่นมีความสุข)

เป้าประสงค์

เป้าประสงค์ระยะสั้น

สร้างอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเป็น “เชียงแสน...แดนสวรรค์ (สวยงาม สงบ ปลอดภัย...อบอุ่นมีความสุข)” ให้เป็นที่รู้จัก และนำกลับมาท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ชาวต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวจีนที่เข้าสู่จังหวัดเชียงรายทางด่านสากลอำเภอเชียงของ และเชียงแสนซึ่งกลุ่มนี้เป็นคนรุ่นใหม่มีฐานะดีนิยมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชอบสนุกสนาน ตลอดจนกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและพำนักระยะ

ยาวที่มาใช้พื้นที่ที่สงบร่มเย็นเป็นที่พักผ่อน โดยให้เชียงแสนเมืองโบราณเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ระยะยาว

“เชียงแสน...แดนสวรรค์ (สวยงาม สงบ ปลอดภัย...อบอุ่นมีความสุข)” เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุดของจังหวัด และเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจชายแดนอย่างสมบูรณ์ มีนักท่องเที่ยวมาเยือนปีละไม่ต่ำกว่า 1.5 ล้านคน สร้างรายได้ให้แก่อำเภอปีละ 1 หมื่นล้านบาท รวมถึงเป็นเมืองต้นแบบของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา

ที่ประชุมเชิงปฏิบัติการได้ร่วมกันกำหนดร่าง ประเด็นยุทธศาสตร์ได้ 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ดังนี้

1. พัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นให้มีความสวยงามปลอดภัย
2. ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้หลากหลาย
3. การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความสงบ สนุกและอบอุ่น
4. พัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองโบราณและพื้นที่เชื่อมโยง
5. สร้างความร่วมมือในการการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสน

และพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย พบว่า

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของวิสัยทัศน์อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 3.93$) ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของเป้าประสงค์อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด โดยเป้าประสงค์ระยะสั้นและระยะยาว ($\bar{X} = 3.93$) เท่ากัน

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 และกลยุทธ์การพัฒนาอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นให้มีความสวยงามปลอดภัย ($\bar{X} = 3.83$)

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 และกลยุทธ์การพัฒนาอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการสร้างร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้หลากหลาย ($\bar{X} = 3.73$)

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 และกลยุทธ์การพัฒนาอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 3.73$) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความสงบ สนุกและอบอุ่น

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 และกลยุทธ์การพัฒนา อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองโบราณและพื้นที่เชื่อมโยง ($\bar{X} = 3.73$)

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 และกลยุทธ์การพัฒนา อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างความ

ร่วมมือในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 3.87$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณ เชียงแสนและพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายด้านจุดแข็งในเรื่อง ความเป็นเมืองโบราณ มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วัฒนธรรม ล้านนาและชาติพันธุ์มีความหลากหลาย ฯลฯ กับ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ เหมาะสมกับการเป็นเมืองท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปรับปรุงจาก UNEP, 1992 และ WTO, 1997 ที่ได้กล่าวว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความสมดุลความตึงเครียดทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งประเภทความสวยงามตามธรรมชาติหรือประเภทโบราณสถาน ศิลปะ วัฒนธรรมสามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปพักผ่อนหย่อนใจให้หายจากความเครียดจากภาระหน้าที่ประจำได้ และสอดคล้องกับ Jittangwattana, B. (1999) ที่ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ และมีรายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน การสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องทรัพยากรท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

คือ คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยเน้นทางวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม รวมถึงบทบาทของโครงการท่องเที่ยว เพื่อชีวิตและธรรมชาติ คือ เป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกเล่าเรื่องราวของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวได้เรียนและในขณะเดียวกันคนในชุมชนก็เรียนรู้จากนักท่องเที่ยวด้วย ในด้านการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนควรเป็นไปในลักษณะที่ภาครัฐเป็นหน่วยสนับสนุนโดยท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนเป็นหน่วยดำเนินการบริหารจัดการภายใต้วัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับ Srithongroong, R. (2010) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การสร้างตัวแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง พบว่าหากมีการกำหนดเกณฑ์วัดชี้วัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ชัดเจน นำไปสู่การสร้างตัวแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่คำนึงถึงความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

2. วิสัยทัศน์ที่ว่า “เชียงใหม่...แดนสวรรค์ (สวยงาม สงบ ปลอดภัย...อบอุ่นมีความสุข)” เป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวต้องการมาพักผ่อน พบกับความสวยงาม สงบ มีความปลอดภัย และมีความสุข อบอุ่นเมื่อได้มาเยือนอย่างมีความสุข มีเป้าหมายระยะสั้น ระยะยาว และมียุทธศาสตร์ที่เน้นในกระบวนการพัฒนานั้น เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับ Intasame, S. (2012) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กรณีศึกษาตำบลปากน้ำปราณ

ที่พบว่า ตำบลปากน้ำปราณ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทางระบบ นิเวศ มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ การเดินศึกษาธรรมชาติ การปลูกป่าชายเลน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก มีเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ และสอดคล้อง Intorn, A. (2008) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน พบว่า การร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดแผนพัฒนา ระยะสั้น ระยะยาว หนึ่งปี สามปี ห้าปี โดยมีภาคเอกชนเป็นเจ้าภาพหลัก ภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุน และที่สำคัญจะต้องมีเอกภาพในการทำงาน ควรกระตุ้นให้รัฐได้มุ่งเน้นความร่วมมือในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านอย่างจริงจัง โดยเน้นจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นและสามารถปฏิบัติได้จริงข้อเสนอเชิงพัฒนา ผู้วิจัยเห็นว่า ควรพัฒนานักกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและครบรอบ 12 เดือน เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสามารถอยู่ในจังหวัดเชียงรายได้นานขึ้น เน้นการพัฒนาทักษะ ภาษา ทักษะการบริหาร และแนวทางปฏิบัติ ต่อนักท่องเที่ยวของบุคลากรและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ชุมชนโดยให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น คนในชุมชนเข้ามาร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน

3. ผลการประเมินความเหมาะสมของวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การพัฒนาอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้อง

กับ Rattanaphanop, K. (2008) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดปราจีนบุรีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับนานาชาติ และพัฒนาให้เป็นศูนย์วิจัยค้นคว้าด้านการท่องเที่ยวอารยธรรมทวารวดี และวัฒนธรรมท้องถิ่น และพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ คือ ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคม วัฒนธรรม จิตใจและการปลูกจิตสำนึก และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนและสอดคล้องกับ Teppaitoon, K. (2008) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในย่านบางมดกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ของย่านบางมด ย่านบางมดจะพัฒนาเป็นจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน ประเพณี วิถีชีวิตชาวสวนริมคลอง และเพื่อพัฒนาจิตใจ ปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และย่านบางจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วิถีชีวิตริมคลอง ที่มีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมระดับสากลและย่านบางมดจะพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการและย่านบางมดจะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นตามแนวทางของการเศรษฐกิจแบบพอเพียงเพื่อพัฒนาชุมชนย่าน

บางมดแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน 2) ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวย่านบางมดที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์มีดังนี้ยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจย่านบางมด ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ปลูกจิตสำนึก พัฒนาจิตใจด้านเศรษฐกิจแบบพอเพียง ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวพัฒนาชุมชนย่านบางมดแบบบูรณาการ และสอดคล้องกับ Intasame, S. (2012) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กรณีศึกษาตำบลปากน้ำปราณพบว่า ผลการประเมินยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมระดับมาก สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนา

1.1 ควรมีการกำหนดนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณโดยการเอานาอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่มาเป็นจุดเด่นในการพัฒนาเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

1.2 ควรเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากับจังหวัดเชียงรายและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 เพื่อการจัดหางบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความสวยงาม ปลอดภัยและอบอุ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาพื้นที่

2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ควรค้นหาจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาข่าวสาร ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว

2.2 ชุมชน ท้องถิ่น ควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันและควรอนุรักษ์ รักษาแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงามอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไปใช้ ในการปฏิบัติงานจริง

คือ ศึกษารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมตามแนวชายแดนไทย-ลาว-พม่าในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย

2. ควรศึกษาวิจัยร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-ลาว-พม่า

3. ควรศึกษากรณีตัวอย่างที่ดีของการท่องเที่ยวชายแดนไทยในพื้นที่อื่น เพื่อนำมาเป็นแนวทางหรือเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว

REFERENCES

- Chiang Rai Provincial. (2018). **"Tourism Management Information System"**. Retrieved July 7, 2018, from <http://www.chiangrai.net/dashboard19/>. (in Thai)
- Department of Tourism Ministry of Tourism and Sports. (2018). **"Statistical Subcommittee Meeting Chiang Rai Province"**. Retrieved July 7, 2018, from http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/files/03_002.pptx. (in Thai)
- Intasame, S. (2012). The Strategies of Sustainable Tourism Development in Phachupkhirikhan Province : The Case Study of Paknampran Sub-district. **Rajabhat Phranakhon Research Journal**. 7(10) January-June, 10-23. (in Thai)
- Intorn, A. (2008). **Tourism strategy in Chiang Rai Province is a linking center in the Upper Mekong Subregion**. Doctor of Philosophy (Regional Development Strategies). Chiangrai: Chiangrai Rajabhat University.
- Jittangwattana, B. (1999). **Sustainable tourism development planning**. 1st ed. Chiangmai: Faculty of Humanities Chiangmai University. (in Thai)
- Rattanaphanop, K. (2008). **Strategic Plan for Sustainable Tourism Development in Prachinburi Province**. Master of Business Administration (Hotel and Tourism Management). Phitsanulok: Naresuan University. (in Thai)

- Srithongroong, R. (2010). Strategies for Model Construction of Sustainable Tourism in Lower Central Plain Province. **Silpakorn University Journal**. 30(2) July-December, 83-96. (in Thai)
- Teppaitoon, K. (2008). **Strategic Plan for Sustainable Tourism Development in Bangmod, Bangkok**. Master of Business Administration (Hotel and Tourism Management). Phitsanulok: Naresuan University. (in Thai)

Research Article

การประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวสู่การสร้างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
ของชุมชนตลาดน้ำประชารัฐ วัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
TOURISM MEANING CONSTRUCTION TOWARDS GEOGRAPHICAL
IDENTIFICATIONS BUILDING OF WAT KHAE NOK PRACHARAT FLOATING
MARKET COMMUNITY, MUANG DISTRICT, NONTHABURI PROVINCE.

อรุณ ขยันหา¹

Aroon Kayanha

1หน่วยงานผู้แต่ง: สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Affiliation: Department of Political Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon
Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Email : princearun.k@gmail.com

Received: 2020-10-19

Revised: 2020-11-03

Accepted: 2020-11-05

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการสร้างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนตลาดน้ำประชารัฐ วัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พบว่าการท่องเที่ยวตลาดน้ำประชารัฐวัดแคนอกประสบความสำเร็จในการสร้างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนจากกระบวนการสร้างภาพลักษณ์/ ประกอบสร้างความหมายให้กับการท่องเที่ยว ในประเด็น 1) ความเป็นธรรมชาติ เป็นความพยายามในการดึงเอาความเป็นที่สุดด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้ 2) ความเป็นท้องถิ่น ประเด็นนี้ยังไม่ชัดเจนมากนักเพราะตลาดน้ำที่อื่นก็นำความเป็นท้องถิ่นของตนเองมาเป็นจุดขาย อย่างไรก็ตามตลาดน้ำประชารัฐวัดแคนอกได้ดึงเอาความเป็นชาวมอญ รวมถึงการสร้างวิถีท้องถิ่นใหม่มาปรับใช้ 3) ความเป็นมาตรฐาน เพื่อแสดงความแตกต่างที่โดดเด่น แสดงความเป็นมืออาชีพด้านบริการ โดยการแต่งกายของผู้ประกอบการสะอาดถูกสุขลักษณะ รวมถึงบรรจุภัณฑ์สินค้า 4) ความหลากหลาย โดยการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวนอกเหนือไปจากการซื้อของ โดยนำเทศกาลต่าง ๆ มาบรรจุไว้ในตลาดน้ำ

คำสำคัญ: การประกอบสร้างความหมาย สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และตลาดน้ำประชารัฐวัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ABSTRACT

The objectives of this article were to study meaning construction of tourism and geographical identifications building of Wat Khae Nok pracharat floating market community. The results of the research were as follow: The process of image building for tourism was vital to the success of the floating market. In other words, it helped added the meaning to tourism, namely; 1) naturalization is attempted to perform the best in nature, 2) localization, Wat Khae Nok Pracharat floating market is attracted by Mon-khmer nation and to create a new localization, 3) standardization is performed to be better of professional, clean uniform, packaging, and including to create the impression for tourist service, and 4) diversification is included several foreign activities apart from only buying products.

Keywords: Meaning Construction, Geographical Identifications, and Wat Khae Nok Pracharat Floating Market, Muang District, Nonthaburi Province.

บทนำ

ตลาดน้ำประจักษ์วัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เป็นตลาดน้ำที่ถูกจัดสร้างขึ้นใหม่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยการบริหารจัดการระหว่างรัฐ ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ร่วมกับภาคประชาชนในชุมชน ตลาดน้ำแห่งนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย กลายเป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ความสำเร็จเบื้องต้นด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวนี้ ทำให้ผู้ประกอบการที่เป็นคนในชุมชนมีอาชีพเสริม มีรายได้เสริม รวมทั้งสร้างงานจำนวนมากให้กับคนในชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง การบริหารจัดการดังกล่าวชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง โดยผู้ประกอบการและชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันที่จะรักษาสถานที่แห่งนี้ให้คงอยู่ตามที่ได้ตกลงกันไว้ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังทำให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงการรักษา ฟื้นฟู

อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไป เพื่อช่วยเสริมแรงดึงดูดจากนักท่องเที่ยว ความสำเร็จดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากการบริหารจัดการผ่านการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยว บทความวิจัยนี้ได้เสนอเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยว อาทิ การสร้างภาพลักษณ์ การสร้างความแตกต่าง และการสร้างความโดดเด่นที่พิเศษกว่าให้กับตลาดน้ำ สัญลักษณ์ของชุมชน/ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อาทิ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พ.ศ. 2546 (Geographical Indication Act, 2003)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
- 2) เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์/ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- 1) การเข้าใจถึงความสำเร็จของการบริการจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำโดยใช้วิถีชุมชนในการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาอัตลักษณ์/ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชน
- 2) แนวทางในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำ และสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบเดียวกันหรือรูปแบบอื่น

ขอบเขตของการวิจัย

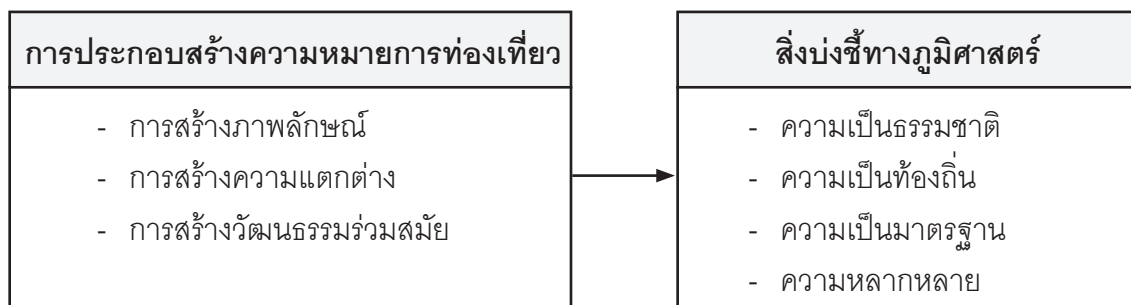
- 1) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะผู้บริหารตลาดน้ำ ข้าราชการ ผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยว
- 2) ขอบเขตด้านพื้นที่ คือชุมชนตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ซึ่งเป็นตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่โดยความร่วมมือของภาคประชาชนในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเป็นศูนย์จัดจำหน่ายสินค้าของชุมชน และพัฒนารูปแบบใหม่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากนอกชุมชน กลายเป็นตลาดน้ำที่สนองตอบธุรกิจการท่องเที่ยว และมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการสร้างอาชีพและหารายได้ให้กับสมาชิกของชุมชนเป็นหลัก

- 3) ขอบเขตด้านเนื้อหา คือลักษณะการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก ของดีเมืองนนทบุรี อันเกิดจาก พ่อค้า แม่ค้า ทั้งที่เป็นคนในชุมชน และเป็นคนภายนอกชุมชนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ ชาวบ้านในชุมชน รวมถึงนักท่องเที่ยวชาวไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้พยายามอธิบายถึงกระบวนการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก ของดีเมืองนนทบุรี สู่การสร้างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี การศึกษาเรื่องการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวสู่การสร้างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนตลาดน้ำประจักษ์รัฐ วัดแคนอก อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research approach) โดยเชื่อมโยงจากการวิเคราะห์ด้วยมุมมองเชิงทฤษฎีที่หลากหลาย ทั้งจากการสร้างทฤษฎีจากบริบทที่เกิดขึ้นจากภาคสนามวิจัย ใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับทั่วไปและระดับลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คณะผู้บริหารตลาดน้ำข้าวสาร การผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยว ตลอดจนศึกษาจากเอกสาร รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์สำหรับการถอดรหัสการประกอบสร้างความหมาย การท่องเที่ยวได้ปรับใช้แนวคิดสัญญาวิทยาของนักวิชาการทางสัญญาวิทยา อาทิ Ferdinand de Saussure (Saussure, 1959), Charles Sanders Peirce (Peirce, 1955), and Roland Barthes (Barthes, 1967b) มาประกอบการวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยว การสร้างภาพลักษณ์และคุณค่าให้แก่ตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอก ได้นำเอากระบวนการสร้างความหมาย (system of signification) มาใช้โดยการขยายความและสร้างเอกลักษณ์ให้กับสถานที่ผ่านการเปรียบเทียบหรือหาความแตกต่างให้ตลาดน้ำก่อนจะเข้าไปสู่ระบบการสื่อสาร (system of communication) ในที่สุด การวิเคราะห์ถึงแนวคิดในการประกอบสร้างภาพลักษณ์และความหมายหลักที่ใช้เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอก และจุดเด่นที่ใช้ในการสื่อสารออกไปสู่สังคมนั้น เพื่อสร้างอัตลักษณ์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์สินค้า/ตลาดน้ำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในนามของกลุ่ม ซึ่งจะช่วยลดภาระในการประชาสัมพันธ์ลงได้ ทั้งนี้เพราะการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในทางการตลาดเป็นที่แพร่หลายอยู่แล้วในหลายประเทศ เป็นการเพิ่มเครื่องมือทางการตลาด และเป็นการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในระดับโลกไปในตัว จากการศึกษาพบว่าตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอก มีความพยายามในการประกอบสร้างความหมายใน 4 ประเด็นคือ 1) ความเป็นธรรมชาติและความเป็นที่สดด้านธรรมชาติ 2) ความเป็นมาตรฐานและความประทับใจ 3) ความเป็นท้องถิ่น และ 4) ความหลากหลายของวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ความเป็นธรรมชาติ เป็นความหมายหนึ่งที่ผูกกับพื้นที่ท่องเที่ยวของตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอก โดยนำเอาความหมายที่ได้ยินมาและเป็นที่รับรู้กันในสังคมอยู่แล้วมาใช้ นั่นคือการกำหนดให้พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์และธรรมชาติอันบริสุทธิ์ ทั้งยังมีความหมายแฝงไปถึงสภาวะอันสงบเรียบง่ายริมแม่น้ำเหมาะสำหรับคนโหยหาอดีต ซึ่งตรงข้ามกับชุมชนเมืองที่หมายถึงความเจริญ ความสะดวกและทันสมัย ส่วนใหญ่เน้นไปทางวัตถุ ตลอดจนการใช้ชีวิตของผู้คนที่เร่งรีบและวุ่นวาย ส่วนความเป็นที่สด คณะกรรมการบริหารตลาดน้ำได้สร้างความหมายให้ตลาดน้ำด้วยการชูประเด็นเรื่องอากาศอันบริสุทธิ์ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณชานเมืองให้แก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมตลาดนอกจากจะพบกับสินค้ามากมาย นักท่องเที่ยว

ยังได้สัมผัสกับอากาศบริสุทธิ์อีกด้วย ความแตกต่าง
ข้อนี้เป็นข้อสำคัญที่ทำให้ตลาดน้ำพระราชวัง
วัดแคนอก ไม่เหมือนกับตลาดน้ำแห่งอื่น ๆ ที่มี

ปัญหาเกี่ยวกับมลภาวะต่างๆ เช่น ปัญหาเสียงและ
การปล่อยไอเสียของเรือหางยาวจำนวนมาก

ธรรมชาติบริเวณวัดแคนอก

2) ความเป็นท้องถิ่น คือความหมายที่นัก
ท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้จากตลาดน้ำพระราชวัง
วัดแคนอก พบว่า การสร้างความหมายชุดนี้ของ
ตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกไม่ชัดเจนมากนัก
อาจเป็นเพราะตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกเป็น
ตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่า
มีความต่อเนื่องกับตลาดน้ำในอดีตทำให้ความเป็น
ตลาดน้ำท้องถิ่นไม่ค่อยเห็นภาพชัดเจนมากนัก

และตลาดน้ำแห่งอื่นๆ ก็ได้นำประเด็นท้องถิ่นของ
ตนเองมาสร้างเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยว และ
ต่างก็พยายามประกอบสร้างความแตกต่างของ
ตลาดน้ำของตนในลักษณะที่ชุมชนของตนมีข้อ
ได้เปรียบในเรื่องนั้นๆ ตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอก
เองก็พยายามนำเสนอความเป็นท้องถิ่นของตน
ผ่านอาหารพื้นถิ่น สินค้าทางการเกษตร เครื่อง
ปั้นดินเผา และภูมิปัญญาชาวบ้าน

เครื่องปั้นดินเผา

3) ความเป็นมาตรฐาน คณะกรรมการบริหารตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกได้จัดระเบียบให้ผู้ประกอบการแต่งกายให้สะอาดเป็นมาตรฐานเดียวกัน มีป้ายบ่งบอกรายละเอียดของผู้ประกอบการ มีการจัดเรียงสินค้าให้เป็นระเบียบ แสดงถึงการบริหารจัดการตลาดน้ำแบบมืออาชีพ มีการบริการ หรือสินค้าได้มาตรฐาน สะอาด ทำให้นักท่องเที่ยวมีทัศนคติต่อตลาดน้ำว่าพวกเขาได้รับแต่สิ่งดี ๆ ที่ตลาดน้ำมอบให้ นอกจากนี้ ตลาดน้ำ

พระราชวังวัดแคนอกยังได้พยายามสร้างความหมายย่อย เป็นการเอาใจนักท่องเที่ยวด้วยการสร้างความประทับใจ ตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกจึงได้จัดสร้างที่จอดรถยนต์/จักรยานยนต์โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งอยู่ติดกับตลาดน้ำ แต่ถ้านานจอดรถเต็มนักท่องเที่ยวสามารถไปจอดบริเวณใดก็ได้ทางเจ้าหน้าที่ตลาดน้ำอาจมีบริการรถรับ-ส่ง ตามความเหมาะสม

ความเป็นมาตรฐานด้านการแต่งกายและความเป็นมาตรฐานของผลิตภัณฑ์

4) ความหลากหลาย ตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกได้สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกได้จัดทำขึ้น อาทิ การนำวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาประยุกต์ใช้กับตลาดน้ำของตน เช่น ช่วงเทศกาลขึ้นปีใหม่ ทางตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกมีการจัดงานนับถอยหลัง (Countdown) ภายในตลาดน้ำและประดับประดาร้านค้าให้มีสีสันเพื่อต้อนรับปีใหม่ รวมถึงเทศกาลฮาโลวีนหรือเทศกาลวันแห่งความรัก ทางตลาดน้ำได้ตกแต่งสถานที่ตามเทศกาลต่าง ๆ นอกจากนี้ตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกยังเชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้าไป

มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย โดยการเพิ่มมุมศิลปะให้เด็ก ๆ ไดมานั่งระบายสี หรือมีมุมดนตรีลานแสดง มีนวดแผนโบราณสำหรับผู้สูงอายุหรือสำหรับนักท่องเที่ยวที่เมื่อยล้าจากการเดินเที่ยวบริเวณตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของคุณค่าในเชิงความหมายจากการประกอบสร้างที่เกิดขึ้นในบริบทการท่องเที่ยวตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกมีอยู่ 4 แบบ คือ 1) การเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของ

ตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก 2) การบริโภค กิจกรรมการบันทึกภาพขณะท่องเที่ยวในตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก 3) การบริโภคซื้อสินค้าที่ระลึก ขณะท่องเที่ยวในตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก และ 4) การบริโภคความหมายผ่านการรับประทาน อาหาร มีรายละเอียดดังนี้

1) การเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของ ตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก พบว่า นักท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อการเลือกจุดหมายปลายทางของตน ซึ่งเป็นความชอบส่วนบุคคล นักท่องเที่ยว บางคนช่วงวัยรุ่นอาจชอบการท่องเที่ยวแบบสิ่งที่มี สิ่งอำนวยความสะดวกรองรับ เช่น การเข้าพัก โรงแรม สถานที่บริการยามค่ำคืน แสง สี เสียง เป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีอายุช่วงวัยกลางคนไป จนถึงวัยสูงอายุ พฤติกรรมอาจเปลี่ยนแปลงไป บางคนชอบไปสัมผัสกับธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การไปเที่ยวน้ำตก การปีนเขา เป็นต้น บางคนอาจ ชอบไปย้อนเวลากลับสู่อดีตเพื่อไปสัมผัสกับวิถีชีวิต แบบโบราณ เช่น การไปเยือนตลาดเก่า ตลาดน้ำ เป็นต้น ดังนั้นการจะระบุถึงความพึงพอใจของ แต่ละบุคคลจึงเป็นเรื่องที่หาข้อเท็จจริงได้ยาก อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวบางส่วนอาจให้ความสนใจกับเรื่องภาพลักษณ์ ความหมายและมายาคติ เป็นลำดับต้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นธรรมชาติ ความสวยงาม หรือความเป็นวิถีชุมชนดั้งเดิม คุณค่าเชิงหน้าที่ของการใช้หรือประโยชน์ใช้สอย อันได้แก่ ความปลอดภัย ความสะดวกสบายด้าน ที่พักอาศัย การคมนาคม หรือความเป็นมืออาชีพ ในด้านการให้บริการ และส่วนสุดท้ายความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไป รวมถึงอารมณ์ที่ถวิลหา บรรยากาศเก่า ๆ ของโบราณ ซึ่งจะเป็นคุณค่าเชิง

ความหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กวิน วงศ์ลีดี และศิริเพ็ญ เยี่ยมจรรยา (Wonglidle & Yiamchanya, 2555) ที่ศึกษาปัจจัยด้านการ ตลาดและปัจจัยด้านความปลอดภัยมีผลต่อ พฤติกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้นักท่องเที่ยว ยังนิยมการค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตมากกว่า คำแนะนำจากเพื่อนหรือเครือข่าย และต้องการ ประสบการณ์ในการท่องเที่ยว รวมถึงต้องการ แสวงหาสิ่งแปลกใหม่

2) การบริโภคในกิจกรรมการบันทึกภาพ ขณะท่องเที่ยวในตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก กิจกรรมการถ่ายภาพตามจุดที่เป็นความหมายหลัก การประกอบสร้างความหมายของตลาดน้ำประจักษ์ รัฐวัดแคนอกนั้น เป็นหลักฐานว่านักท่องเที่ยวรับเอา ความหมายของตลาดน้ำ และบริโภคความหมาย นั้น ๆ และพร้อมที่จะส่งต่อไปยังบุคคลอื่นในรูป ของภาพถ่ายแน่นอนว่าผลลัพธ์ที่ได้คือรูปถ่ายที่จะ ทำหน้าที่เป็นความหมายที่ส่งต่อไป โดยเป็น ทั้งภาพเสมือนของสถานที่จริงแล้วเป็นตัวแทน ที่บอกเล่าถึงการเดินทางท่องเที่ยวตลาดน้ำประจักษ์ รัฐวัดแคนอกในแบบฉบับที่ตั้งขึ้นใหม่โดยนัก ท่องเที่ยวเอง นอกจากนี้ที่มีอยู่ในสื่อต่าง ๆ รูปภาพ เหล่านั้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดค่านิยมในการ ถ่ายรูปเช่นเดียวกันนี้ต่อไปอีก โดยเป็นไปได้ว่าคน ที่เห็นนักท่องเที่ยวคนก่อนหน้านั้นถ่ายรูป มีโอกาสจะ จดจำภาพกิจกรรมนั้นเข้าไปรวมกับสิ่งที่ได้สัมผัสไว้ ในสมองและจะปฏิบัติซ้ำเมื่อโอกาสของตนมาถึง สิ่งที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็นเสมือนกระบวนการที่มีการรับ และส่งต่อกันไปเรื่อย ๆ เป็นวงจรไม่รู้จบ หรือ เป็นการสถาปนาความหมายผ่านการสืบทอดและ ต่อยอดอย่างหนึ่ง สอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรม

ตามแบบแผน (theory of planned behavior) ของ Ajzen (1991) ที่เป็นตัวกำหนดหลักของพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละคนนั้นมาจากความตั้งใจ (intention) และการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม (perceived behavioral control) ความตั้งใจเป็นการแสดงออกของแต่ละคนผ่านพฤติกรรม ในทางกลับกันความตั้งใจมีที่มาจากทัศนคติของแต่ละคนต่อการแสดงออกทางพฤติกรรม (attitude) บรรทัดฐานส่วนบุคคล (subjective norm) และการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม แต่ละตัวกำหนดมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมของคนที่ทัศนคติส่งผลต่อพฤติกรรม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อพฤติกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมเป็นความเชื่อเกี่ยวกับผลของพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะและมีการประเมินสิ่งที่ชื่นชอบและไม่ชอบไว้แล้ว ขณะที่บรรทัดฐานส่วนบุคคลเป็นความเชื่อที่มาบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งอาจจะมีการแสดงออกในพฤติกรรมเฉพาะหรือไม่ก็ได้ การรวมความเชื่อเชิงบรรทัดฐานเข้ากับแรงจูงใจและความคาดหวังของกลุ่มจะเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานส่วน

บุคคลในที่สุด ส่วนการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีพื้นฐานมาจากการควบคุมความเชื่อ ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการรับรู้ เกี่ยวกับมีอยู่หรือไม่มีของปัจจัยต่างๆ ที่อาจช่วย/หรือขัดขวางการแสดงออกทางพฤติกรรมในเรื่องที่เราสนใจ เมื่อรวมการควบคุมความเชื่อกับการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม โดยการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมเป็นตัวเพิ่มความตั้งใจ เนื่องจากแต่ละคนจะไม่มีแรงจูงใจหากพวกเขาคิดถึงแต่ความล้มเหลว นอกจากนั้นแล้วการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมยังถูกคาดหวังว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยเฉพาะเมื่อมีความสอดคล้องกันระหว่างมุมมองในการควบคุมพฤติกรรมกับการควบคุมที่เป็นจริง ความเชื่อเกิดจากความเป็นเจ้าของในทรัพยากรและโอกาสที่มีอยู่ซึ่งมีอุปสรรคเพียงเล็กน้อย ฉะนั้นจึงเป็นการรับรู้ในการควบคุมอยู่เหนือพฤติกรรม (Ajzen & Fishbien, 1980; Ajzen, 1991)

การล่องเรือกับการสร้างความหมายให้กับตนเอง

3) การบริโภคการซื้อสินค้าที่ระลึกลักษณะท้องเที่ยวในตลาดน้ำประจักษ์รัฐวัดแคนอก สินค้าที่ได้ซื้อว่าเป็นของที่เขาไม่ได้ในแหล่งอื่น เป็นของขึ้นชื่อที่เป็นเอกลักษณ์/ สัญลักษณ์ของท้องถิ่นนี้เท่านั้น จึงพอจะเห็นได้ว่าการเลือกซื้อสินค้านั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของความหมายที่ถูกสถาปนาขึ้นจนกลายเป็นมายาคติในบริบทการท่องเที่ยวและยังเป็นหลักฐานว่านักท่องเที่ยวมักเลือกบริโภคตามมายาคติ แม้ว่าความจริงแท้/ของจริง จะปรากฏพร้อมกับคุณค่าเชิงความหมายของการเลือกซื้อสินค้าที่ระลึก อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงความจริงแท้ถึงเรื่องความเป็นจริง/ความแท้จริง นักท่องเที่ยวบางส่วนอาจเห็นความเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องการขายสินค้าต่อนักท่องเที่ยวให้ได้ทุกคน และมีการผลิตซ้ำเป็นจำนวนมาก ถือเป็นหนึ่งในลักษณะของนักท่องเที่ยวหลังสมัยใหม่ นักท่องเที่ยวที่ซื้อสินค้าที่วางจำหน่ายทั่วไปจึงไม่คาดหวังหรือยกให้เป็น ความเป็นของเก่า/ของแท้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าของที่ระลึกและถูกมองข้ามไป สอดคล้องกับ

แนวคิดส่วนผสมการตลาดบริการ (Kotler, 2003: 449) ประกอบด้วย สินค้าและบริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

4) การบริโภคความหมายผ่านการรับประทานอาหาร เป็นรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวตกอยู่ภายใต้อำนาจของบริบทการท่องเที่ยว เป็นลักษณะที่นักท่องเที่ยวต้องทำคล้ายกัน ด้วยเพราะนักท่องเที่ยวต้องการเสพวัฒนธรรมการบริโภคเหมือนในอดีต บางครั้งอาจจะมองว่าเป็นเรื่องของความสะดวก ซึ่งสามารถซื้อหาอาหารจำนวนไม่มากนัก เพราะจะได้ชมอาหารที่หลากหลายและสิ่งสำคัญคือสามารถเดินชมสินค้านานาชนิดในตลาดน้ำ โดยไม่ต้องเสียเวลาอีกด้วย หรือเป็นการถ่ายรูปอาหารกับเพื่อนๆ เพื่ออวดสายตาประชาชน/ผู้คนในสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแบบแผนของ Ajzen (1991) ที่มองว่า บรรทัดฐานส่วนบุคคลเป็นความเชื่อที่มาจากบรรทัดฐานของสังคม

การรับประทานอาหารกับการสร้างความหมายให้กับตนเอง

นอกจากนี้ ยังสังเกตได้ว่าในตลาดน้ำนั้นมีการซ้อนทับของความหมายอยู่หลายมิติ ในที่สุดแล้วได้รวมเข้าหากันเข้าเป็นภาพตัวแทน (representation) ของสถานที่ (place) เริ่มจากในระดับแรกคือ ความหมายที่เป็นเอกเทศ ซึ่งปรากฏรูป/ รูปลักษณะที่หลากหลาย เช่น รูปของวัตถุ (object) และมีความหมายของตัวเองซึ่งมีความหมายตรง (denotation) หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าความหมายในระดับที่หนึ่ง (first-order signification) ความหมายดังกล่าวในงานวิจัยนี้ขอใช้คำว่า ความหมายประกอบ ในระดับถัดมาความหมายประกอบทั้งหลายที่พบในพื้นที่ตลาดน้ำจะร่วมกันทำหน้าที่สื่อความหมาย ผ่านการจับคู่ความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับบริบททางสังคม เข้าไปในความหมายเดิมทำให้ความหมายประกอบที่เคยอ้างอิง (refer) ตัวเองกับสิ่งที่ เป็นต้นแบบ (the referent) นั้นได้กลายไปเป็นภาพตัวแทนของสถานที่ท่องเที่ยว พบว่าความหมายอันเป็นเอกเทศแต่เดิมได้กลายเป็นเพียงรูปความหมาย (signifier) และรูปความหมายทั้งหลายต่างก็มีความหมาย (signified) เป็นอย่างเดียวกันนั่นคือตลาดน้ำ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นการเพิ่มความหมายแสงให้กับความหมายตัวเดิมหรือตามที่ Barthes (1967b) เรียกว่าการสร้างความหมาย ในระดับที่สอง (second-order signification) ทั้งนี้ เพื่อให้ง่ายต่อการสื่อสารและการจดจำ จึงอาจมีการเลือกหยิบเอารูปความหมายตัวใดตัวหนึ่งขึ้นมาแล้วทำให้คนในสังคมจดจำรูปความหมายที่ได้เลือกมานั้นว่า เป็นภาพตัวแทนที่โดดเด่นที่สุดของตลาดน้ำ

ดังนั้นผู้บริโภคมักเห็นภาพซ้ำ ๆ ปรากฏผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งทางโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์

เมื่อบรรยายถึงสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความหมายในแบบนามนัย/ เทียบความหมาย (metonymy) เพราะความหมายที่ถูกใช้ในการท่องเที่ยวยังเป็นเครื่องหมายบ่งบอก (marker) ที่สำคัญและควรค่าแก่การชื่นชม (sight-worthy) ของนักท่องเที่ยว พูดได้ว่าเครื่องหมายนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดความสำคัญของสถานที่หรือสิ่งที่บ่งชี้ บางครั้งเครื่องหมายดูจะมีความสำคัญกว่าสถานที่ท่องเที่ยวเพราะสามารถสร้างประสบการณ์ที่สมจริงยิ่งกว่าการได้อยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ เสียอีก (Crang, 1999) เมื่อเป็นเช่นนั้นย่อมแสดงว่ารูปความหมายสามารถดำรงอยู่ได้อย่างอิสระเพราะสามารถทำหน้าที่เป็นความหมายไปไหนคราวเดียวกัน (a signifier may itself function as a signified) หรือโดยการอ้างอิงตัวเอง (self-referencing) ในท้ายที่สุดความหมายอาจไม่ใช่ความจำเป็นอีกต่อไปในสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยอำนาจของภาพอย่างเช่นในปัจจุบัน มีเพียงความหมายเท่านั้นที่ถูกบริโภค โดยความหมายเกิดขึ้นมาได้จากการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการทางรูปลักษณะเช่น โปสการ์ดและสินค้าที่ระลึกที่ขาย ณ แหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นรูปความหมายที่สื่อถึงการเป็นตัวแทนแหล่งท่องเที่ยว นั่น ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะซื้อเพียงของชิ้นเดียวหรือโปสการ์ดใบเดียวก็ย่อมได้ หากต้องการเครื่องหมายของการมาถึงแหล่งท่องเที่ยว นั่น ๆ แต่เพราะนักท่องเที่ยวสนใจที่ความหลากหลายและแตกต่างด้านรูปลักษณะมากกว่าตัวความหมายจริง ๆ เช่น โปสการ์ดที่เปลี่ยนไปเพียงเล็กน้อยจากทิวทัศน์กลางวันเป็นยามเย็น การปรับเปลี่ยนมุมในการถ่ายภาพ ก็สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเลือก

ซื้อได้ หรือของที่ระลึกจากสถานที่แห่งเดียวกันแต่นักท่องเที่ยวก็เลือกซื้อมากกว่า 1 แบบ เพราะนักท่องเที่ยวสนใจที่จะบริโภคความแตกต่างที่มองเห็นได้ ซึ่งกลายเป็นความหมายในตัวความหมายเหล่านั้นแทน

ความหมายมีบทบาทและเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประกอบสร้างความหมาย และคุณค่าให้แก่การท่องเที่ยว เมื่อมีการเผยแพร่ความหมายในการท่องเที่ยวออกไปสู่สาธารณะผ่านการนำเสนอต่ออย่างซ้ำ ๆ เตือนผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นผู้รับสารเกิดการเรียนรู้ที่จะผูกโยงความหมายกับภาพที่ถูกเลือกไว้ จนในที่สุดได้ยอมรับเข้าไปภายในจิตใจและกลายเป็นความคุ้นชิน การทำงานของความหมายเหล่านั้นจึงได้ก้าวเข้าไปสู่ระดับมายาคติ เช่น การท่องเที่ยวตลาดน้ำประจักษ์ศิลปาคม ปัจจุบันหลายฝ่ายต้องการให้ตลาดน้ำแห่งนี้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของจังหวัดนันทบุรี ทั้งนี้ในความเป็นจริงยังมีอีกหลายสถานที่หรือหลายสิ่งหลายอย่างที่จะสื่อถึงเมืองนันทบุรี แต่พอการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทำให้ไม่มีใครเกิดความสงสัยหรือเคลือบแคลงถึงการทำหน้าที่เป็นภาพตัวแทนของตลาดน้ำประจักษ์ศิลปาคม มายาคติยังคงเป็นกระแสครอบงำอยู่ในบริบทการท่องเที่ยว เช่น ความเป็นธรรมชาติ ความสวยงาม ความแปลกใหม่ การเป็นสัญลักษณ์/ การเป็นภาพตัวแทนของสถานที่ ซึ่งล้วนเกิดขึ้นจากการนำความหมายมาประกอบเข้าเพื่อสร้างความหมายเฉพาะของสภาวะ/ บรรยากาศดังกล่าวหรือให้นิยามกำกับรวมถึงค่านิยมที่เห็นว่าการได้ท่องเที่ยวเป็นสิ่งแสดงถึงโอกาสและประสบการณ์ที่มากกว่า โดยสังคมได้

ยกให้ประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญและมีคุณค่าในทางบวกที่มักสัมพันธ์ไปถึงความรู้/ การได้รู้ภาพลักษณ์ การยอมรับและสามารถเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/ สังคม ผ่านการมีประสบการณ์จากการท่องเที่ยว

ยิ่งกว่านั้นจากการศึกษามีข้อสังเกตเพิ่มเติมคือ การสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนหลาย ๆ แห่งไม่จำเป็นจะต้องมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่/ ดั้งเดิม หรือมีความต่อเนื่องวิถีชีวิตจากอดีตเนื่องจากคำว่าดั้งเดิมหรือเป็นของแท้ อาจไม่มีอยู่บนโลกความเป็นจริง ในความเป็นจริงทุกอย่างอย่างไหลเวียนกลับมาสู่วังวนเดิม ๆ ของมัน หรือไหลไปที่ใหม่ ๆ แล้วกลับมาสู่ที่เดิม ดังนั้นการหาความจริงแท้จึงเป็นเรื่องของอุดมคติหรือมายาคติของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ที่ประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อดึงดูดลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนที่เกิดใหม่หรือชุมชนที่ไม่มีความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมแบบโบราณ อย่างเช่นชุมชนวัดแคนอกที่ชุมชนแห่งนี้ไม่เคยมีตลาดน้ำมาก่อน ก็สามารถสร้างตลาดน้ำเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ แต่ในการรู้ศูนย์หรือการสร้างใหม่ต้องอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจชุมชน และความสามารถของประชาชน และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ อาทิ จุดประสงค์การสร้างตลาดน้ำประจักษ์ศิลปาคมก็เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าของชุมชน ซึ่งหมายความว่าเดินชุมชนวัดแคนอกมีสินค้ามากมายแต่ไม่มีตลาดรองรับ ผู้นำชุมชนจึงสร้างตลาดให้เป็นที่จำหน่ายสินค้า ต่อมาก็ได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จ ประกอบการกับประชาชนในพื้นที่ที่มีพื้นฐานทางนิสัยที่ต้อนรับคนแปลกหน้า

ผสมผสานกับสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย เนื่องจากติดแม่น้ำและมีทัศนียภาพที่สวยงาม การสร้างตลาดน้ำจึงเป็นไปค่อนข้างไม่มีอุปสรรค ตัวอย่างเช่น ตลาดน้ำสร้างใหม่และกำลังได้รับความนิยมในปัจจุบันคือ ตลาดน้ำเมืองโบราณจังหวัดสมุทรปราการ ตลาดน้ำสี่ภาคเมืองพัทยา เป็นตลาดน้ำที่จำลองสภาพความเป็นไปในอดีต และนำมาประยุกต์ให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้อย่างลงตัว ดังนั้นการสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความจริงแท้ จึงไม่น่าจะเป็นนัยยะที่สำคัญมากนัก แต่ข้อควรระวังคือ มิใช่สร้างแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามกระแสของสังคม เห็นชุมชนไหนทำแล้วชุมชนของตนเองอยากทำตาม จนมองดูไม่ใช่สิ่งบ่งชี้ของชุมชน และนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่ผลิตเป็นส่วนเกิน (surplus) หรือที่เรียกว่า การท่องเที่ยวฟองสบู่ เมื่อไปที่ไหน ๆ ก็พบเจอในสิ่งที่เหมือนกัน นักท่องเที่ยวหาความแตกต่างที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมชุมชนนั้นไม่ได้ แต่จะรับรู้ได้เพียงมูลค่าเชิงวัตถุ คุณค่ารากเหง้าทางวัฒนธรรม ความเป็นมาจะถูกกลืนเลื่อนไปจากสังคมไทย

ขณะเดียวกันการประกอบสร้างความหมายต่อคุณค่าและความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีนัยยะถึงความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น อาหาร สถานที่ หรือของที่ระลึก ในการวิจัยครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ความหมายดังกล่าวมีพลังอำนาจมากที่ไปกำกับการเสพ/การบริโภคของนักท่องเที่ยว ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีการต่อยอดหรือนำไปพัฒนาต่อ เพื่อเป็นสินค้าหรือบริการที่มีมาตรฐาน อาจเป็นภูมิปัญญาเดิมที่ชุมชนมีอยู่แล้วหรือเป็นภูมิปัญญาประยุกต์ให้เข้ากับความเป็นไปในปัจจุบัน มิใช่เป็นสินค้า

ที่มาซื้อขายหรือซื้อมาขายไป หรือเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่วางขายอยู่ตามท้องตลาดทั่วไป แต่จะต้องเป็นสินค้าที่ชุมชนนั้น ๆ สามารถผลิตเองได้ ไม่ว่าสินค้านั้นจะตอบสนองถึงประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพหรือไม่ หรือเพียงแค่ประโยชน์ในเชิงคุณค่าทางความหมาย ประกอบกับต้องเน้นความสมบูรณ์ของพื้นที่ มิใช่พัฒนาคนเพียงด้านเดียว หรือเน้นไปที่การสร้างสถาปัตยกรรมจนไปเบียด/ขับความเป็นธรรมชาติอันสวยงามที่เป็นความหมายประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ หายไปจนหมดสิ้น และที่สำคัญนักท่องเที่ยวบางส่วนอาจไม่สนใจความจริงแท้หรือความเก่าแก่/ดั้งเดิม แต่พวกเขาอาจสนใจเพียงแค่ว่า จะเสพ/บริโภคให้ถึงสถานที่ที่พวกเขาไปสัมผัสให้ถึงแก่นแท้ได้อย่างไรเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

การท่องเที่ยวเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่สามารถใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาและให้ภาพสะท้อนทางสังคม วัฒนธรรมได้ไม่แตกต่างไปจากบริบทอื่น ๆ ดังเช่นในการศึกษานี้ใช้พื้นที่ชุมชนตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอกเป็นบริบทของการศึกษาความเข้มแข็งของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว และการประกอบสร้างความหมายที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นแบบวัฒนธรรมสร้างใหม่หรือการประยุกต์เชิงวัฒนธรรม การศึกษาเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการบริหารจัดการตลาดน้ำ ใช้พื้นที่วิจัยเฉพาะในเขตพื้นที่ตลาดน้ำพระราชวังวัดแคนอก จังหวัดนนทบุรี ส่วนการศึกษาพื้นที่อื่น ๆ จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ซึ่งผลลัพธ์จากการ

วิจัยที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันน่าจะทำให้เห็นภาพรวมของรูปแบบการท่องเที่ยวได้มากขึ้น/ กว้างขึ้นและมีมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น และการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านบริบทการท่องเที่ยวยังมีความน่าสนใจและยังมีอีกหลายแง่มุมที่สามารถนำไปสู่การศึกษาอื่น ๆ ต่อไปในอนาคตและความเกี่ยวเนื่องจากการศึกษานี้ นั่นคือเรื่อง

แนวคิดอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง/ แปลงวัฒนธรรมเป็นสินค้าที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคมหลังสมัยใหม่นี้และเชื่อว่าการท่องเที่ยวจะเป็นตัวอย่างในการอธิบายความเป็นไปของกระบวนการดังกล่าวในโลกปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- กวิน วงศ์ดี และศิริเพ็ญ เยี่ยมจรรยา. (2555). **ศึกษาปัจจัยด้านการตลาดและปัจจัยด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ตลาดนัดสวนจตุจักร**. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งปฏิกูลทางภูมิศาสตร์พุทธศักราช 2546. (2546, 31 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม120/ตอนที่ 108 ก/หน้า 3.

REFERENCES

- Ajzen, I. (1991). **The Theory of Planned Behavior**. Organizational behavior and human decision process, 50, 179-211.
- Ajzen, I., and Fishbein, M. (1980). **Understanding attitudes and predicting social behavior**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Barthes, Roland. (1967b). **Semiology and Urbanism**. 191-201. In Barthes, 1988.
- Crang, M. (1999). **Knowing tourism and practices of vision**. pp. 238–56 in D. Crouch(ed.) **Leisure/Tourism Geographies: Practices and Geographical Knowledge**. London: Routledge.
- Kotler, P. (2003). **Marketing management**. 11th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Peirce, Charles Sander. (1955). **Philosophical writing of Peirce**. Selected and edited with an introduction by Justus Buchler. New York: Dover Publications.
- Saussure, Ferdinand de. (1959). **Course in general linguistics**. Edited by Charles Bally and Albert Sechehaye in Collaboration with Albert Riedlinger. Translated, with an introduction and notes by Wade Baskin. New York: McGraw-Hill.

Research Article

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น

THE STUDY OF LEARNING ACHIEVEMENT BY USING COOPERATIVE LEARNING TECHNIQUE OF STAS IN PROBABILITY AND STATISTICS ON PROBABILITY

บุญชัย อารีเชื้อ^{1*} และ มณีรัตน์ ไทยประเสริฐ²
Boonchai Areeuea^{1*} and Maneerat Thaipraserd²

สาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร
ประเทศไทย^{1,2}

Mathematics Program, Faculty of Science and Technology, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok,
Thailand^{1,2}

chaiareeuea@gmail.com^{1*}

Received: 2020-10-11

Revised: 2020-11-09

Accepted: 2020-11-09

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น 2) หาดัชนีประสิทธิผลหลังการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น 3) ศึกษาผลของเกรดเฉลี่ยสะสม และเกรดเฉลี่ยรวมคณิตศาสตร์ที่มีผลต่อคะแนนหลังการเรียนการสอนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 50 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 23 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.40 – 0.91 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.83 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 3)

แบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 4)แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีประสิทธิผล Paired – sample t test และสมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.55 3) เกรดเฉลี่ยรวมคณิตศาสตร์มีผลต่อคะแนนหลังเรียน โดยมีสมการพยากรณ์ คือ คะแนนสอบหลังเรียน = $11.794 + 2.911 X$ (เมื่อ X คือ เกรดรวมเฉลี่ยรายวิชาคณิตศาสตร์) และ 4) ความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.47$ และ S.D. 0.50)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบ STAD ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจ

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) compare students' learning achievements before and after instruction by Using Cooperative Learning Technique of STAD in Probability and Statistics on Probability. 2) find the Effectiveness Index of instruction by Using Cooperative Learning Technique of STAD in Probability and Statistics on Probability. 3) explore the effect of the GPA and the average mathematics' grades on students' learning achievements by Using Cooperative Learning Technique of STAD in Probability and Statistics on Probability, and 4) study students' satisfaction towards the instruction by Using Cooperative Learning Technique of STAD in Probability and Statistics on Probability. The population of this study was 2 classes, in total, was 50 undergraduates from the Faculty of Science and Technology who registered for Probability and Statistics in the first semester of the academic year 2019. The sample was one class consisted of 23 students selected by cluster sampling. The instruments used were 1) learning management plan 2) achievement test with 0.40 – 0.91 difficulty level, discrimination index between 0.20 and 0.83 and reliability equals 0.84 and 3) students' satisfaction questionnaire with 0.84 Cronbach's alpha reliability coefficient. The statistics used in this study were percentage, arithmetic mean, standard deviation, Effectiveness Index, Paired sample t-test, and Stepwise multiple regression.

The findings were as follows. 1) The students' achievement were higher than before instruction at significance level .05. 2) The Effectiveness Index equaled 0.55. 3) The average mathematics' grade affected the students' learning achievements. The regression equation

was students' learning achievements = $11.794 + 2.911 X$ (when is average mathematics' grade), and 4) the students' satisfaction towards the learning management was high in all aspects ($\bar{X} = 3.47$ and S.D. 0.50).

Keyword: STAD, learning achievement, satisfaction

บทนำ

แนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และในมาตราที่ 24 กระบวนการจัดการเรียนรู้ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการดังนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (๓) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสาน สาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการ ประเภทต่าง ๆ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ จากพระราชบัญญัติดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการคือ เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นการจัดบรรยากาศ กิจกรรม สื่อ สถานการณ์ ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ โดยมีเทคนิคการจัดกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

สถิติและความน่าจะเป็นเป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญและมีแนวโน้มที่จะทวีความสำคัญ

มากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นศาสตร์ที่จะช่วยให้มนุษย์ตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและดีที่สุดภายใต้ข้อมูล เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของการวางแผนการเก็บและรวบรวมข้อมูล การนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ จนถึงการตีความหรือนำผลที่ได้ไปอธิบายความหมายของธรรมชาติปัญหา หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เราสนใจ ปัจจุบันการเรียนรู้สถิติมักไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความน่าจะเป็น ซึ่งเป็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สนใจว่าจะมีโอกาสเกิดมากน้อยเพียงใด การศึกษาถึงโอกาสดังกล่าวจะต้องรู้ว่าจะมีกรณีที่เกิดเหตุการณ์เหล่านั้นจะเกิดขึ้นได้มากน้อยเท่าใด การหาวิธีดังกล่าวค่อนข้างยากสำหรับผู้เรียน สังเกตได้จากการเรียนรู้เกี่ยวกับสถิติของนักศึกษา โดยนักศึกษาสามารถคิดคำนวณค่าสถิติตามสูตรทางสถิติ แต่ก็ไม่สามารถอธิบายได้อย่างมีเหตุผลว่าค่าที่ได้มานั้นมีความหมายอย่างไร และถ้าจะนำค่าที่คำนวณได้เหล่านั้นไปใช้ จะหมายความว่าอย่างไรและใช้อย่างไร ที่สำคัญคือไม่สามารถนำค่าเหล่านั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิชาความน่าจะเป็นและสถิติเป็นวิชาที่ได้ทำการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ให้กับนักศึกษาในหลายสาขาวิชา จากการสอบถามอาจารย์ผู้สอนและประสบการณ์ตรงของผู้เรียน ผู้ทำวิจัยพบว่าเนื้อหาส่วนที่เข้าใจยาก และนักศึกษามักจะทำคะแนนได้ไม่ดีคือเรื่องความน่าจะเป็น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิชาสถิติ อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนต้องรู้และเข้าใจเพื่อที่จะนำไปสู่การเรียนรู้วิชาสถิติในระดับที่สูงขึ้น

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่มนักศึกษาคนสำคัญที่เผยแพร่แนวคิดแบบนี้คือสลาวิน (Salavin) เดวิด จอห์นสัน (David Johnson) และรอเจอร์ จอห์นสัน (Roger Johnson) กล่าวว่าในการจัดการเรียนการสอนทั่วไป เรามักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนส่วนใหญ่เรามักจะมุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนหรือระหว่างผู้เรียนกับบทเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเป็นมิติที่มักจะถูกละเลยหรือมองข้ามไปทั้ง ๆ ที่มีผลการวิจัยชี้ชัดเจนว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้นมีผลต่อการเรียนรู้มาก (ทิศนา ขัมมณี 2557) ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมวิธีหนึ่งคือ วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD : Student Teams-Achievement Divisions) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จแต่ละบุคคลคือความสำเร็จ

ของกลุ่ม วิธีการสอนแบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์สามารถนำมาใช้ได้กับการเรียนทุกวิชาทุกระดับชั้น และจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านการแก้ปัญหา การกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ การคิดแบบหลากหลาย การปฏิบัติการกิจที่ซับซ้อน การเน้นคุณธรรม จริยธรรม การเสริมสร้างประชาธิปไตยในชั้นเรียน ทักษะทางสังคม การสร้างวินัยความรับผิดชอบร่วมกัน และความร่วมมือภายในกลุ่ม วัลยา บุญอากาศ (2556) ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ชี้นำเสนอเนื้อหาโดยการทบทวนพื้นฐานความรู้เดิม จากนั้นผู้สอนจึงสอนเนื้อหาใหม่ 2) ชี้นำปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม โดยผู้เรียนในกลุ่ม 4 - 5 คน ร่วมกันศึกษาภายในกลุ่มของตนเอง ผู้เรียนที่เก่งจะอธิบายให้ผู้เรียนที่อ่อนฟังและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม 3) ชี้นำทำแบบฝึกหัด ผู้เรียนแต่ละคนจะทำแบบฝึกหัดด้วยตนเอง ไม่มีการช่วยเหลือกัน 4) พิจารณาความถูกต้องแบบฝึกหัดของแต่ละคน และของกลุ่ม ผู้สอนตรวจแบบฝึกหัดของผู้เรียนแต่ละคนโดยพิจารณาความถูกต้องของแบบฝึกหัดที่ผู้เรียนแต่ละคนทำ แล้วคิดรวมเป็นกลุ่ม 5) ชมเชยยกย่อง บุคคลหรือกลุ่มที่ทำแบบฝึกหัดได้มีความถูกต้องรวมมากที่สุด ผู้เรียนคนใดทำแบบฝึกหัดโดยมีความถูกต้องมากกว่าครั้งก่อน จะได้รับคำชมเชยเป็นรายบุคคล และกลุ่มใดทำแบบทดสอบโดยรวมได้ดีกว่าครั้งก่อนจะได้รับคำชมเชยทั้งกลุ่ม ซึ่ง ชไมพร รังสิยานพวงศ์ (2559) และภูษิต สุวรรณราช (2559) ได้ทดลองใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นและทำ

คะแนนสอบได้สูงขึ้นหลังจากได้รับการจัดกิจกรรม รวมทั้งผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในในระดับมาก

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และเจตคติต่อการเรียนวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น ของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาดังกล่าว ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD เรื่องความน่าจะเป็น เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และเจตคติหรือความพึงพอใจต่อการเรียน รวมทั้งยังนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียน โดยการสอนแบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น
2. เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลหลังการจัดการเรียนโดยการสอนแบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น
3. เพื่อศึกษาผลของเกรตเจลิยสะสม และเกรตเจลิยรวมคณิตศาสตร์ที่มีผลต่อคะแนนหลังเรียนจากการจัดการเรียนโดยการสอนแบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนโดยการสอนแบบร่วมมือ

ด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่อง ความน่าจะเป็น

สมมติฐานการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ตั้งระดับนัยสำคัญ .05 โดยมีสมมติฐานดังนี้ คือ

1. ผลสัมฤทธิ์หลังจากการจัดการเรียน โดยการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. เกรดเฉลี่ยสะสม และเกรดเฉลี่ยรวม วิชาคณิตศาสตร์ มีผลต่อคะแนนหลังเรียน โดยการสอนแบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ ในภาคการศึกษาที่ 1/2562 จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ ในภาคการศึกษาที่ 1/2562 ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 23 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่อง ความน่าจะเป็น

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่

1. การจัดการเรียนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ

2. เกรดเฉลี่ยสะสม

3. เกรดเฉลี่ยรวมคณิตศาสตร์

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น

2. ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยวิธี STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

5. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการทำวิจัย ได้แก่ ภาคการศึกษาที่ 1/2562 เดือนมิถุนายน – ตุลาคม พ.ศ.2562 ใช้เวลาในการทดลอง 4 ครั้ง ครั้งละ 4 ชั่วโมง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ ในภาคการศึกษาที่ 1/2562 จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ ในภาคการศึกษาที่ 1/2562 ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 23 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น โดยใช้ STAD จำนวน 4 แผนการจัดการเรียน

แต่ละแผนการจัดการเรียนใช้เวลา 4 ชั่วโมง โดยมีค่าความดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 – 1.00 มีรายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

แผนการจัดการเรียนที่ 1 เรื่องความน่าจะเป็นเบื้องต้น

แผนการจัดการเรียนที่ 2 เรื่องการคำนวณค่าความน่าจะเป็นของเหตุการณ์

แผนการจัดการเรียนที่ 3 เรื่องการแจกแจงความน่าจะเป็นของตัวแปรสุ่ม

แผนการจัดการเรียนที่ 4 เรื่องการแจกแจงความน่าจะเป็นแบบต่าง ๆ

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น โดยรูปแบบการสอนแบบ STAD ซึ่งเป็นข้อสอบแบบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ โดยมีค่าความดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 – 1.00 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.40 – 0.91 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.83 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84

3. แบบวัดความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น โดยรูปแบบการสอนแบบ STAD ที่มีค่าค่าความดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.50 – 1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 แบบวัดแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมต่อการจัดกิจกรรม

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนสอน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเวลา

ด้านกิจกรรมการสอน ด้านผู้สอน และด้านเอกสารประกอบกิจกรรม

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาที่พบและสิ่งที่ควรปรับปรุง เป็นข้อคำถามปลายเปิด

4. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเวลา ด้านกิจกรรมการสอน ด้านผู้สอน และด้านเอกสารประกอบกิจกรรม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ โดยใช้สูตรของ D.R.Sabers (1970)

1.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ (ข้อสอบแบบอัตนัย) และแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบัค (Cronbach)

2. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index; E.I.)

3. ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่

3.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องความน่าจะเป็น โดยใช้สูตร Paired – sample t test

3.2 หาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์โดยใช้สมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้แผนการวิจัยที่มีกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว

และมีการทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เรียนรู้ (One Group Pretest – Posttest Design)

โดยมีรูปแบบ ดังนี้

สอบก่อน	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	สอบหลัง
T_1	X	T_2

เมื่อ T_1 แทน การทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (Pre - test)

T_2 แทน การทดสอบหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (Post - test)

X แทน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยรูปแบบการสอนแบบ STAD

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับนักศึกษาด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องความน่าจะเป็น จำนวน 10 ข้อ

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนเอง ดำเนินการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียน 4 แผนการเรียน เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 16 ชั่วโมง โดยดำเนินการแต่ละแผนการเรียนรู้ดังนี้ 1) ชี้นำเสนอเนื้อหาโดยการทบทวนพื้นฐานความรู้เดิม จากนั้นผู้สอนจึงสอนเนื้อหาใหม่ 2) ชี้นำปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม โดยผู้เรียนในกลุ่ม 4 - 5 คน ร่วมกันศึกษาภายในกลุ่มของตนเอง ผู้เรียนที่เก่งจะอธิบายให้ผู้เรียนที่อ่อนฟัง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม 3) ชี้นำแบบฝึกหัด ผู้เรียนแต่ละคนจะทำแบบฝึกหัดด้วยตนเอง ไม่มีการช่วยเหลือกัน 4) พิจารณาความถูกต้องแบบฝึกหัดของแต่ละคน และของกลุ่ม ผู้สอนตรวจแบบฝึกหัดของผู้เรียนแต่ละคน

โดยพิจารณาความถูกต้องของแบบฝึกหัดที่ผู้เรียนแต่ละคนทำ แล้วคิดรวมเป็นกลุ่ม 5) ชมเชย ยกย่องบุคคลหรือกลุ่มที่ทำแบบฝึกหัดได้มีความถูกต้องรวมมากที่สุด ผู้เรียนคนใดทำแบบฝึกหัดโดยมีความถูกต้องมากกว่าครั้งก่อน จะได้รับคำชมเชยเป็นรายบุคคล และกลุ่มใดทำแบบฝึกหัดโดยรวมได้ดีกว่าครั้งก่อนจะได้รับคำชมเชยทั้งกลุ่ม

3. ตรวจผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน

4. ทดสอบหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับนักศึกษาด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความน่าจะเป็น จำนวน 10 ข้อ และแบบวัดความพึงพอใจ

5. สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเวลา ด้านกิจกรรมการสอน ด้านผู้สอน และด้านเอกสารประกอบกิจกรรม

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม

ตารางที่ 1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศชาย	5	21.7
หญิง	18	78.3
รวม	23	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่านักศึกษากลุ่ม การสอนแบบ STAD ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนโดยรูปแบบ คิดเป็นร้อยละ 78.3

ตารางที่ 2 เกรดเฉลี่ยรายบุคคล

รายการ	$\bar{X}$	S.D.
เกรดเฉลี่ยสะสม	2.77	0.46
เกรดวิชาแคลคูลัส 1	2.67	0.97
เกรดวิชาแคลคูลัส 2	2.13	1.29
เกรดวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์	1.46	0.70
เกรดรวมเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์	2.09	0.89

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีเกรด เกรดเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์เฉลี่ยเท่ากับ 2.77 2.67 เฉลี่ยสะสม เกรดเฉลี่ยแคลคูลัส 1 เกรดเฉลี่ย 2.13 1.49 และ 2.09 ตามลำดับ แคลคูลัส 2 เกรดเฉลี่ยวิชาหลักการคณิตศาสตร์

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์จากการเข้ากิจกรรม ก่อนเข้ากิจกรรมและหลังเข้ากิจกรรม

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์จากการเข้ากิจกรรม

คะแนนทดลอง	$\bar{X}$	S.D.	ค่า t	p-value	E.I.
ก่อนเข้ากิจกรรม	4.00	2.85	-16.36	.000	0.55
หลังเข้ากิจกรรม	17.87	4.27			

จากตารางที่ 3 พบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์จากการจัดการเรียนการสอนโดยรูปแบบการสอนแบบ STAD หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วยค่า t เท่ากับ -16.36 p-value เท่ากับ .000 และ E.I. เท่ากับ 0.55

3. ผลการหาค่าความสัมพันธ์ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย

	B	β	t	p-value
Constant	11.794		6.291	.000
เกรดเฉลี่ยรวมคณิตศาสตร์	2.911	.608	3.513	.002
Adjusted R Square	.340			
F-statistic	12.339			

จากตารางที่ 4 พบว่า เกรดเฉลี่ยรวมคณิตศาสตร์มีผลต่อคะแนนหลังเรียนด้วยค่า F เท่ากับ 12.339 และ p-value เท่ากับ .000 สมการพยากรณ์คือ คือ คะแนนสอบหลังเรียน = 11.794 + 2.911 X (เมื่อ X คือ เกรดเฉลี่ยรวมรายวิชาคณิตศาสตร์)

4. ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

ในการสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ STAD โดยมีเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 - 5.00	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 - 4.49	หมายถึง	พึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 - 3.49	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 - 2.49	หมายถึง	พึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.49	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจ ของนักศึกษาที่เข้าร่วม

รายการ	ความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านเวลา	4.49	0.49	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียน	4.30	0.51	มาก
ด้านผู้สอน	4.49	0.49	มาก
ด้านเอกสารประกอบกิจกรรม	4.18	0.48	มาก
รวม	4.37	0.50	มาก

จากตาราง 5 นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยรูปแบบการสอนแบบ STAD วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านเวลาและด้านผู้สอนพึงพอใจมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 และนักศึกษามีความพึงพอใจในด้านเอกสารประกอบกิจกรรมน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.18 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48

5. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะคือ อยากได้ตัวอย่างโจทย์ที่หลากหลาย จำนวน 5 คน รองลงมาคือ อยากให้เพิ่มเวลาสอนให้มากขึ้น จำนวน 2 คน และอยากได้แบบฝึกหัดมากกว่านี้ จำนวน 1 คน

6. ผลสัมฤทธิ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์นักศึกษาที่เรียนรายวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เนื้อหาความน่าจะเป็น นักศึกษาให้ข้อมูลดังนี้

ด้านเวลา

นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเวลาในการจัดการเรียนการสอนเหมาะสม และมีบางส่วนให้ความเห็นว่าควรใช้เวลามากกว่านี้เนื่องจากการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเร็วเกินไปทำให้การเรียนรู้ได้น้อย

ด้านกิจกรรมการสอน

นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีส่วนให้เด็กได้เรียนรู้มากขึ้นจากการร่วมกันคิดและร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มทำให้เกิดความรักความสามัคคีในกลุ่ม มีนักศึกษาในกลุ่มบางคนเห็นว่าการเรียนแบบนี้ทำให้ได้ทบทวนความรู้จากการสอนเพื่อน ๆ ภายในกลุ่ม

ด้านผู้สอน

ผู้สอนให้คำแนะนำในกิจกรรมดี กลุ่มไหนมีปัญหาถกเถียงกันภายในกลุ่มผู้สอนก็ให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อให้กลุ่มสรุปผลในการทำกิจกรรมได้

ด้านเอกสารประกอบกิจกรรม

นักศึกษาเห็นว่าเอกสารเหมาะสมอ่านแล้วเข้าใจง่ายแต่มีบางส่วนให้ความเห็นว่าควรอธิบายเนื้อหาบางเรื่องให้ชัดเจนมากขึ้น

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้ โดยการสอนแบบร่วมมือ ด้วยวิธี

STAD วิชาน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยทุกคนจะต้องพัฒนาความรู้ของตนเอง ตามการช่วยเหลือแนะนำความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น มีการคิดเชื่อมโยงต่อเนื่องกันตามลำดับ เพราะผู้เรียนต้องคิดแยกแยะประเด็นเพื่อนำมาสนทนาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งความรู้และประสบการณ์เดิมเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิด ทำให้ผู้เรียนคิดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนตลอดเวลาและผู้เรียนยังสามารถพัฒนาโดยการเรียนรู้จากเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ที่ทุกคนจะต้องพัฒนาความรู้ของตนเอง ซึ่งได้มาจากการแนะนำ ช่วยเหลือกันภายในกลุ่มเพื่อนำไปสู่ผลคะแนนและผลสำเร็จ โดยมีการแข่งขันเข้ามาเป็นตัวกระตุ้นเสริมแรงจูงใจ ให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การตั้งเป้าหมายเป็นชัยชนะของกลุ่มทำให้ผู้เรียนมีใจจดจ่อในเรื่องที่เรียน จากผลของการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD ที่กล่าวมาทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ อย่างเข้าใจ มีขั้นตอนวิธีการคิดที่เป็นระบบ มีความ

สามัคคี เกิดความรับผิดชอบ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึก “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีส่วนให้เด็กได้เรียนรู้มากขึ้นจากการร่วมกันคิดและร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มทำให้เกิดความรักความสามัคคีในกลุ่ม” และงานวิจัยของ จารุวรรณ ปะกิกา (2559) เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เรื่องความสัมพันธ์และฟังก์ชัน และคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD พบว่านักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 วัลยา บุญอากาศ (2556) เรื่องผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือ เทคนิค STAD สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

2. จากการหาดัชนีประสิทธิผลหลังการจัดการเรียนรู้ วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น โดยการสอนแบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD ได้ดัชนีประสิทธิผล (*E.I.*) เท่ากับ 0.55 หมายความว่านักศึกษาที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้วิชาความน่าจะเป็นและสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น มีความสามารถในการเรียนเพิ่มขึ้น 0.55 หรือคิดเป็นร้อยละ 55 ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องความน่าจะเป็น โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง

ความน่าจะเป็น ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้พัฒนาอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนของการสร้างเครื่องมือ มีการตรวจสอบและหาคุณภาพเครื่องมือและปรับปรุงแก้ไขใหม่เพื่อความสะดวก จนสามารถนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อสิ้นสุดการทดลองทำให้นักศึกษาได้รับความรู้และเข้าใจในเนื้อหาเรื่องความน่าจะเป็นมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรา ศรีมุกดา (2556) ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD วิชาคณิตศาสตร์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการแก้ปัญหาและความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่ามีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.67 และของ ภูษิต สุวรรณราช (2559) เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ระบบสมการเชิงเส้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD พบว่าค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องระบบสมการเชิงเส้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มีค่าเท่ากับ 0.8004 และ 0.7106 ตามลำดับซึ่งหมายความว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียน คิดเป็นร้อยละ 80.04 และ 71.06 ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 พบว่าเกรดเฉลี่ยรวมคณิตศาสตร์ มีผลต่อคะแนนหลังเรียนด้วยค่า F เท่ากับ 12.339 และ p -value เท่ากับ .000 โดยมีสมการพยากรณ์ คือ
คะแนนสอบหลังเรียน = $11.794 + 2.911 X$

(เมื่อ X เมื่อ คือ เกรดรวมเฉลี่ยรายวิชาคณิตศาสตร์) ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษาแต่ละคนมีพื้นฐานในเรื่องความน่าจะเป็นที่แตกต่างกัน ซึ่งเรื่องความน่าจะเป็นก็เป็นส่วนหนึ่งในวิชาคณิตศาสตร์ ทำให้นักศึกษาที่เรียนได้เกรดเฉลี่ยรวมวิชาคณิตศาสตร์เยอะก็จะมีแรงกระตุ้นในการเรียนเพิ่มมากขึ้น มีการฝึกทำข้อสอบ อ่านหนังสือทบทวนความรู้ที่ได้เรียนไป ส่งผลให้นักศึกษาทำข้อสอบหลังเรียนได้คะแนนสูงขึ้นตามไปด้วย

4. ผลการศึกษาความพึงใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาความน่าจะเป็น และสถิติ เรื่องความน่าจะเป็น โดยการสอนแบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD เป็นรูปที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าของเรื่องความน่าจะเป็น ผ่านกระบวนการแก้ปัญหาที่สมาชิกกลุ่มทุกคนต้องทำเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในการแสวงหาความรู้ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองและบุคคลอื่นมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และคิดหาแนวทางการแก้ปัญหาในเรื่องความน่าจะเป็นรวมทั้งคิดว่าเรื่องความน่าจะเป็นมีประโยชน์มากในชีวิตประจำวัน และเป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การเรียนรู้เป็นเรื่องที่ไม่ยากถ้าใช้ความพยายาม นักศึกษาจึงเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนเรื่องความน่าจะเป็นซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งผลที่พึงพอใจ ในทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (ทิตินา แชมมณี, 2557) ที่ว่าเมื่อบุคคลได้รับผลที่พึงพอใจ ย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจจะไม่อยากเรียนรู้ ดังนั้นการได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัย

ที่สำคัญในการเรียนรู้และเป็นการเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนให้แก่นักศึกษา นอกจากนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD ยังมีการเสริมแรงโดยการให้รางวัลแก่กลุ่มที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์ซึ่งทุกกลุ่มมีโอกาสเท่ากัน จึงทำให้นักศึกษาชอบการเรียนเรื่องความน่าจะเป็นมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Skinner (ทิตินา แชมมณี, 2557) ที่ว่าการกระทำใด ๆ ถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรงแนวโน้มที่ความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไป ในที่สุดการเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้การตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลสามารถช่วยปรับหรือปลุกฝังนิสัยที่ต้องการได้ ดังนั้นนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวนี้นั้นในเรื่องความน่าจะเป็น จึงทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนเรื่องความน่าจะเป็นในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูษิต สุวรรณราช (2559) เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องระบบสมการเชิงเส้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากและจรรยาลักษณ์ กิตติกา (2557) เรื่องการพัฒนาผลการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องสมการและการแก้สมการ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบชุดฝึกเสริมทักษะ พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบร่วมมือเทคนิค STAD

ประกอบชุดฝึกเสริมทักษะ เรื่อง สมการและการแก้สมการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว นำไปสู่ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้สอนควรกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับโจทย์ปัญหาหรือกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้กิจกรรมใช้เวลาไม่มากหรือน้อยจนเกินไป

1.2 ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และนักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง จึงทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

1.3 ในชุดกิจกรรมควรมีตัวอย่างโจทย์

พร้อมทั้งวิธีทำ และแบบฝึกหัดที่หลากหลายเพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกทำจนเกิดการคิดวิเคราะห์ มีกระบวนการแก้ปัญหาเมื่อเจอโจทย์ในรูปแบบต่าง ๆ

1.4 ผู้สอนควรอธิบายตัวอย่างโจทย์ให้ชัดเจนพร้อมทั้งยกตัวอย่างโจทย์ปัญหาอย่างง่าย เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและวิธีการให้ถูกต้องชัดเจน จนเกิดความเข้าใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ ด้วยวิธี STAD เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนในเรื่องอื่นๆ ที่ยากขึ้น

2.2 ควรทำการศึกษาค้นคว้าผลการสอนโดยใช้วิธีการสอบแบบ STAD กับตัวแปรอื่นๆ เช่น ความคงทนในการเรียน ความสนใจในการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนรู้นี้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

REFERENCES

- Boonarkas, W. (2013). **The Effects of The STAD Cooperative Learning Technique towards Learning Achievement and Critical Thinking Skills in Mathematics of Pratomsuksa 6 Students.** M.Ed. Program in Curriculum and Instruction, Rambhai Barni Rajabhat University. (in Thai)
- Khammani, T. (2014). **Science of Teaching Pedagogy.** 18th Edition. 18th edition. Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Kittika, J. (2014). **The Development of Prathom 6 Students' Mathematics Learning Outcome on Equation and Equation Solving through STAD Technique and Practice Kits.** M.Ed. Program in Curriculum and Instruction, Mahasarakham Rajabhat University. (in Thai)
- Ministry of Education. National Education Act B.E. 2542 (1999) and Amendments (Second National Education Act. B.E. 2545 (2002) and Amendments (Third National Education Act. B.E. 2553 (2010). Bangkok; 2010. (in Thai)
- Pakika, P. (2016). **The Development of Learning Achievement in Mathematics on Relation and Function and Characteristic Responsibilities for Mathayomsuksa 4 Students by Using Cooperative Learning's STAD Technique.** M.Ed. Program in Curriculum and Instruction, Mahasarakham Rajabhat University. (in Thai)
- Rangsiyanuphong, C. (2015). **Development Achievement, Behavior of group work and attitude of studying Mathematics in PROBABILITY of students in Mattayom 5/3 of Amphawan Witthayalai based on STAD.** Master of Science Program in Mathematics, Silpakorn University. (in Thai)
- Srimukda, C. (2013). **Effects the Learning Application using Project-Based Approach Conjunction with the STAD Cooperative Learning of Mathematical Affeting Learning Achievements, Problem Solving abilities and Learning Satisfaction of Phathomsuksa 6 Students.**
- Suwannarat, P. (2016). **Comparison of Learning Achievement Mathematic Entitled "Linear Equation System" of grade 9 with the 4MAT learning management and the STAD cooperative learning technique.** M.Ed. Program in Curriculum and Instruction, Mahasarakham Rajabhat University. (in Thai)

Research Article

ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ
ในอนุภูมิภาคน้ำโขง : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในประเทศไทย
ลาว เมียนมาร์ และจีน จังหวัดเชียงราย

INTERNATIONAL RELATIONS AND COLLABORATION AMONG TAI LUE
ETHNIC GROUPS IN GREATER MEKONG SUBREGION: A CASE STUDY ON
TAI LUE ETHNIC GROUPS IN THAILAND, LAOS, MYANMAR AND CHINA,

CHIANG RAI PROVINCE

กัมปนาท จันตะคาด^{1*} นาวัน พรมใจสา² วรณะ รัตนพงษ์³ และธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว⁴

Kampanat Chantakad^{1*}, Nawin Pomjaisa², Wanna Rattanapong³ and Thanyalak Saeliao⁴

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค สำนักวิชาสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

เชียงราย ประเทศไทย^{1*}

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย ประเทศไทย^{1,2,3}

Regional Development Strategies, School of Social Sciences, Chiangrai Rajabhat University,

Chiangrai, Thailand^{1*}

School of Social Sciences, Chiangrai Rajabhat University, Chiangrai, Thailand^{1,2,3}

chantakadkampanat@gmail.com^{1*}

Received: 2020-10-18

Revised: 2020-11-10

Accepted: 2020-11-11

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ หาแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ และเพื่อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านสันบุญเรือง ประเทศไทย จำนวน 4 คน บ้านกอย้อย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวน 2 คน บ้านปงนาหนูน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 2 คน บ้านห้วยนา สาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 2 คน และประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อผู้อาศัยอยู่ในชุมชนที่ตั้งอยู่ใน 4 ประเทศ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล

จากตัวแทนครัวเรือนที่ยินยอมให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย กำหนดไว้ชุมชนละ 30 ครัวเรือน โดยทำการเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ พบว่า

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ มีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีการแลกเปลี่ยนสินค้าและการค้าขายระหว่างคนไทลื้อทั้ง 4 ประเทศ ในอดีตเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าและพัฒนาเป็นการซื้อขายตามแนวชายแดน ส่วนใหญ่เป็นสินค้าตามฤดูกาล ได้แก่ ผัก ผลไม้ ของป่า รวมถึงผ้าทอ ในปัจจุบันมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันน้อยลงแต่มีการซื้อขายในระบบออนไลน์กันมากขึ้น

ความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อมีความสัมพันธ์กันบนฐานความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันของชาวไทลื้อ ซึ่งความสัมพันธ์ประกอบไปด้วย เครือญาติ เครือญาติโดยการสมรส เครือข่ายชาติพันธุ์ลื้อผ่านงานประเพณีและวัฒนธรรมของไทลื้อ ความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาจากสิบสองปันนา หรือความเชื่อและการนับถือผีบ้าน ผีเมือง ของชาวลื้อที่มีการสร้าง “ใจกลางบ้าน” หรือ “หลักใจกลางบ้าน” หรือ “ใจบ้าน” และความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” ความสัมพันธ์ด้านการนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อทั้ง 4 ประเทศนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท และมีความศรัทธาในพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในระยะ 1 ปี ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน โดยการประชุมทางด้านสังคม และภาคประชาสังคมของไทลื้อทุกปี เพื่อสร้างเครือข่ายไทลื้อทั้ง 4 ประเทศให้มีความแน่นแฟ้นและมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และ 2) การสนับสนุนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เยาวชนไทลื้อให้มีความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องวัฒนธรรมและศิลปะไทลื้อร่วมกันให้มีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของไทลื้อ เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้เยาวชนสามารถนำไปสู่การเผยแพร่เป็นสารสนเทศที่ทันสมัยและน่าสนใจ ส่วนข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในระยะ 3-5 ปี ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการสร้างการรับรู้ถึงความเป็นไทลื้อเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของพี่น้องไทลื้อ 4 ประเทศผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย 2) สนับสนุนการสร้างการรับรู้ถึงการนำเสนอรายการเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปะไทลื้อใน 4 ประเทศอย่างต่อเนื่อง ผ่านวิถีวัฒนธรรมประเพณี และความเป็นเชื้อชาติ สายเลือดไทลื้อที่เหมือนกัน และ 3) ส่งเสริมการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมไทลื้อ โดยการส่งเสริมการร่วมกันสนับสนุนและพัฒนาข้อมูลผ่านเอกสารและการรวบรวมรายชื่อมรดกทางวัฒนธรรมของไทลื้อเข้าด้วยกัน

คำสำคัญ: ความร่วมมือระหว่างประเทศ ชาติพันธุ์ไทลื้อ อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the economic, social and cultural relations among Tai Lue ethnic groups in 4 countries, and establish strategic recommendations for the development of international relations and collaboration among Tai Lue ethnic group in 4 countries. The sample group included 4 local wisdom experts from Ban Sanboonrueng village in Thailand, 2 from Ban Kokoi in the Republic of the Union of Myanmar, 2 from Ban Poongnanon in Lao People's Democratic Republic, 2 from Ban Huana in China, and residents of Tai Lue communities in 4 countries. The data was collected from 30 cooperative households from each of the communities. The accidental sampling approach was used. It has been found that;

The Tai Lue ethnic groups in 4 countries maintain an economic relation through trades among the communities. In the past, the goods were exchanged. It was then developed into border trades of mostly seasonal products such as vegetables, fruits, wild products as well as woven clothes. Today, the goods exchange is not done as frequently, but more online trades are observed.

The Tai Lue ethnic groups sustain social and cultural relations on an ethnic basis. The relations are established through kinship, marriage, and traditional and cultural networks involving Xishuangbanna-originated spiritual beliefs and genetic inheritance, beliefs about household deity demonstrated through the "house pillar" or "house core" placement, and beliefs about ancestral ghosts. As for the religious aspect, the Tai Lue ethnic group in 4 countries are faithful to the Theravada school of buddhism.

1-year strategic recommendations for the development of international relations and collaboration among Tai Lue ethnic group in 4 countries include 1) Communal engagement encouragement through annual social and civil social gatherings for strengthening the network among Tai Lue communities in those 4 countries and fostering continuous relationship, and 2) Cultural encouragement among Tai Lue youths to develop their creativity and cultural knowledge for innovative cultural sharing in the future. The 3-5 year strategic recommendations include 1) Tai Lue identity awareness development in all 4 countries using modern information technology, 2) Continuous encouragement of Tai Lue cultural heritage and art programs in all 4 countries through similar Tai Lue traditions and identities, and 3) Tai Lue cultural heritage conservation and encouragement through information improvement with documents and Tai Lue cultural heritage list.

Keyword: International Collaboration, Tai Lue Ethnic, Greater Mekong Subregion

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และบริเวณอนุภาคลุ่มน้ำโขงอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้นโยบายการพัฒนาต่าง ๆ อยู่ภายใต้ตัวแบบการพัฒนาแบบเส้นตรง (linear-development model) มากกว่าแบบการพัฒนาเชิงระบบ (Systemic model) (Kasard and Janowitz, 1974, pp. 238-239) ซึ่งการพัฒนาภายใต้ตัวแบบนี้ได้ถูกนำมาประยุกต์เข้ากับการพัฒนาในโครงการต่าง ๆ ของการพัฒนาประเทศไทย ทั้งนี้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในลุ่มแม่น้ำโขงที่ประกอบด้วย ความร่วมมือและโครงการระหว่างประเทศเกี่ยวกับแม่น้ำโขง การค้าและการขนส่งทางบกและทางเรือในแม่น้ำโขง จนกระทั่งถึงความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะเหลี่ยมเศรษฐกิจ คือ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง 6 ประเทศ ที่ดำเนินโดยนโยบายของรัฐบาลกลางของประเทศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากงานวิจัยหลายเรื่อง เช่น งานวิจัยของ Nuchpiam (2002), Researchers at Chao Ban Chiang Khong (2004) และ Satum (2005) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาและโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า โลกาภิวัตน์ทำให้กระแสวัฒนธรรมทุนนิยมตะวันตกได้แพร่ขยายไปทั่วโลก ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพของแม่น้ำโขงเสื่อมลง การควบคุมน้ำของเขื่อนในจีนและการระเบิดแก่งในแม่น้ำโขงทำให้สังคมและวัฒนธรรมของคนหาปลาในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงบริเวณชายแดน ไทย-ลาว เปลี่ยน

แปลงไป เช่น ปลาไม่อพยพตามฤดูกาล คนหาปลาไม่สามารถใช้เครื่องมือหาปลาพื้นบ้านได้ ทำให้สังคมของคนที่ย้ายอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเปลี่ยนแปลงไป กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้วัฒนธรรมระดับโลก และระดับชาติเข้าไปครอบงำวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกทำลายไปเรื่อย ๆ

การเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญใหม่พร้อมกับการแบ่งเส้นเขตแดน การบูรณาการแห่งชาติ และการพัฒนาในช่วงประมาณถึงศตวรรษที่ผ่านมา มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนและสร้างวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ร่วมชาติ กระบวนการดังกล่าวมีส่วนลดทอนอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ กับทั้งมีการสร้างวาทกรรมชุดหนึ่งที่ทำให้นิยามว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนที่ยังตกอยู่ในสภาวะล้าหลัง ขาดการศึกษาและก้าวไม่ทันการพัฒนา เพื่อให้สามารถดำเนินตามเส้นทางการพัฒนาที่กำหนดขึ้นได้มากไปกว่านั้น คือ กระแสนโยบายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อระบบตลาดในช่วงที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ให้เป็นสินค้า กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยมักจะถูกเบียดขับและกีดกันสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรที่เป็นแหล่งทำมาหากินและทุนในการดำรงชีวิต (Sopida, W. 2005)

ชาวไทยลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีประวัติศาสตร์ภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นแบบแผนของตนมานานกลุ่มหนึ่ง ชาวไทยลื้อมีถิ่นฐานอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ในช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองของประเทศจีน เมื่อปี พ.ศ. 2454 เป็นต้นมา ทำให้กลุ่มของชาวไทยลื้ออพยพโยกย้ายถิ่นที่อยู่ของจากศูนย์กลางของรัฐเดิมในสิบสองปันนา

สู่ประเทศต่าง ๆ กระจายไปตามชุมชนต่าง ๆ บ้าง ประปราย บ้างหนาแน่น ทั้งทางภาคเหนือของไทย แถบจังหวัดพะเยา แพร่ น่าน เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน บางส่วนตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคเหนือของประเทศลาว ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ได้แก่ ลุ่มแม่น้ำทา ลุ่มแม่น้ำสิงในแขวงหลวงน้ำทา ลุ่มแม่น้ำงาวในแขวงหลวงบ่อแก้วเขตลุ่มแม่น้ำงูในแขวงพงสาลีและหลวงพระบางลุ่มแม่น้ำแบง แขวงอุดมไซในทางเหนือของเมืองหลวงพระบาง ในเวียดนามนั้นมีชุมชนไทลื้ออยู่ในเขตเมือง บินห์ลูและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำดำ ตามแนวชายแดนที่ติดต่อกับจีน และในประเทศพม่าบริเวณภาคตะวันออกของรัฐฉานในเขตเมืองยอง (Charles, K. 1993) ภายใต้การเปลี่ยนของสภาพแวดล้อมทุกด้านซึ่งเป็นไปอย่างพลวัต

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ และเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศซึ่งผลการค้นคว้าวิจัยจะใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ
2. เพื่อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา คือ ประชาชนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ คือ ประเทศไทย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐประชาชนจีน

ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา ได้แก่ บ้านสันบุญเรือง ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย บ้านกอข่อย เมืองยอง จังหวัดท่าขี้เหล็ก สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ บ้านป่งนาหนุน เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และบ้านหัวนา เมืองเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา รวมเวลา 24 เดือน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในประเทศไทย ลาว เมียนมาร์ และจีน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลทั้งปฐมภูมิและ

ทฤษฎีโดยใช่วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยให้ชาวไทยเชื้อในแต่ละพื้นที่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล โดยกำหนดแนวทางการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อผู้อาศัยอยู่ในชุมชน ที่ตั้งอยู่ใน 4 ประเทศ คือ

บ้านสันบุญเรือง ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

บ้านกอกฮอย เมืองยอง จังหวัดท่าชีเหล็ก สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

บ้านปุงนาหนุน เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บ้านห้วยนา เมืองเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อผู้อาศัยอยู่ในชุมชน ที่ตั้งอยู่ใน 4 ประเทศ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีคุณสมบัติ 3 ประการ ได้แก่ ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำหมู่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คนในหมู่บ้านให้ความเคารพยกย่อง และมีภูมิความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ และยินยอมให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย โดยทำการเลือกแบบเจาะจง รายละเอียดดังนี้

บ้านสันบุญเรือง ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย จำนวน 4 คน

บ้านกอกฮอย เมืองยอง จังหวัดท่าชีเหล็ก สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวน 2 คน

บ้านปุงนาหนุน เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 2 คน

บ้านห้วยนา เมืองเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 2 คน

ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อผู้อาศัยอยู่ในชุมชนที่ตั้งอยู่ใน 4 ประเทศ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากตัวแทนครัวเรือนที่ยินยอมให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย กำหนดไว้ชุมชนละ 30 ครัวเรือน โดยทำการเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ และดำเนินการแปลเป็น 4 ภาษา ประกอบด้วย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ประกอบด้วยเอกสารวิชาการ เอกสารประวัติศาสตร์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อินเทอร์เน็ต วีดิทัศน์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และสมุดบันทึกซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 ชุมชนไทลื้อของท่านมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไรบ้าง

2.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของก

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในประเทศไทย สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่ง
สหภาพเมียนมาร์ และสาธารณรัฐประชาชนจีน มี
ความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง

2.1.3 มีแนวทางในการพัฒนา
ความสัมพันธ์และความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์
ไทลื้อในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (ประเทศไทย สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่ง
สหภาพเมียนมาร์ และสาธารณรัฐประชาชนจีน)
เป็นอย่างไรบ้าง

2.2 การวิเคราะห์เอกสาร ประเด็นการ
วิเคราะห์เอกสาร มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน การอพยพ เคลื่อนย้าย

2.2.3 ข้อมูลวิถีชีวิตความเป็นอยู่
อาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ของแต่ละชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
เชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย

3 ส่วน มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม
ประกอบด้วย เพศ สถานะ วุฒิการศึกษา และอายุ

ส่วนที่ 2 การศึกษาความสัมพันธ์และ
ความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์
ไทลื้อในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษา กลุ่มชาติ
พันธุ์ไทลื้อในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
และสาธารณรัฐประชาชนจีน ลักษณะเป็นแบบ
สำรวจรายการ (Check list) มีระดับการให้คะแนน
แบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ การ
คำนวณหาอันตรภาคชั้น เพื่อแปลผลคะแนนใน
แต่ละช่วง ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์มากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์มาก

3 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์น้อย

1 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์น้อยที่สุด

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่องความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง มีระดับความสัมพันธ์ในระดับน้อย

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ซึ่งมีคำถามประกอบด้วย

3.1 ท่านอยากให้มิจิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อใน 4 ประเทศ

3.2 ท่านคิดว่าการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อใน 4 ประเทศ ให้ต่อเนื่อง และยั่งยืน ควรทำอย่างไร

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามดังต่อไปนี้

1. ศึกษาทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแบบสอบถามตามข้อความรู้ที่ศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล
3. นำร่างแบบสอบถามให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความเหมาะสมของเครื่องมือ เพื่อปรับปรุงแบบสอบถาม

4. นำร่างแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence : IOC) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และพิจารณาแบบทดสอบ ทุกข้อมีค่ามากกว่า 0.60 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยการศึกษาครั้งนี้จะนำไปทดลองกับชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถาม ในการหาความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha

coefficient) ที่ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 แสดงว่าแบบสอบถามมีระดับความเที่ยงในระดับดีสามารถนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้

6. ปรับปรุงพัฒนาแบบสอบถาม และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

7. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

การดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทลื้อในอดีต และทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ทั้ง 4 ประเทศในประเด็นชุมชนไทลื้อของท่านมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไรบ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และสาธารณรัฐประชาชนจีน มีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง และมีแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (ประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และสาธารณรัฐประชาชนจีน) เป็นอย่างไรบ้าง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ใน 3 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และประเทศไทย ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยให้ผู้ช่วยผู้วิจัยซึ่งเป็นไกด์ท้องถิ่นเป็นผู้สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การพรรณนาเหตุการณ์ จากการบันทึก การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออย่างต่อเนื่องและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ระหว่างการเก็บข้อมูลจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำไปพร้อม ๆ กันเพื่อนำผลการวิเคราะห์มาปรับแนวคิด เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจัดหมวดหมู่ของข้อมูล รวมถึงการตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป และมีการตรวจสอบซ้ำเพื่อยืนยันสรุปผลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า จากการนำไปให้ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำทางศาสนา ได้อ่านก่อนนำเสนอในการเขียนรายงานผลการวิจัย

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ หลังจากรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ความถี่ และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 การศึกษาความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ในประเทศไทย ลาว เวียดนามและจีน ใช้สถิติเชิง ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ไค-สแควร์ (Chi-Square)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยโดยจัดลำดับการนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ พบว่า ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อมีการแลกเปลี่ยนสินค้าและการค้าขายระหว่างคนไทลื้อทั้ง 4 ประเทศ ยังมีการค้าขายและแลกเปลี่ยนกันมาตั้งแต่อดีต ในอดีตเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าและพัฒนามาเป็นการซื้อขายตามแนวชายแดน ส่วนใหญ่เป็นสินค้าตามฤดูกาล ได้แก่ ผัก ผลไม้ ของป่า รวมถึงผ้าทอ ในปัจจุบันมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันน้อยลงแต่มีการซื้อขายในระบบออนไลน์กันมากขึ้น พื้นที่ที่มีการซื้อขายสินค้าระหว่างไทลื้อทั้ง 4 ประเทศ เห็นได้อย่างชัดเจนว่า มีบางส่วนเกิดจากความเป็นชาติพันธุ์ไทลื้อด้วยกัน การสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน จึงทำให้ยังมีการค้าขายตลอดมา ความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อความสัมพันธ์ในความเป็นชาติพันธุ์ไทลื้อด้วยกันหรือความเป็นเครือญาติไทลื้อทั้ง 4 ประเทศ มีความสัมพันธ์กันบนฐานความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันของชาวลื้อถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะทำให้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้ง่ายและรวดเร็ว และหากรู้จักกันแล้วก็สามารถ

สานต่อความสัมพันธ์นั้นอย่างยาวนาน ซึ่งความสัมพันธ์นี้ประกอบไปด้วย เครือญาติ เครือญาติโดยการสมรส เครือข่ายชาติพันธุ์ลื้อผ่านงานประเพณี และวัฒนธรรมของลื้อ ความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาสิบสองปันนา หรือความเชื่อและการนับถือผีบ้าน ผีเมือง ของชาวลื้อที่มีการสร้าง “ใจกลางบ้าน” หรือ “หลักใจกลางบ้าน” หรือ “ใจบ้าน” และ ความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” ส่วนความสัมพันธ์ในด้านการนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อทั้ง 4 ประเทศนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท และมีความศรัทธาในพุทธศาสนา ดังนั้นการนับถือพุทธศาสนาเหมือนกันจึงเป็นสิ่งที่ช่วยยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนลื้อด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น วัด โบสถ์ พระพุทธรูป ช่วยทำให้คนไทลื้อสามารถสานต่อความสัมพันธ์กันได้ง่ายและรวดเร็ว และเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์กันได้แน่นแฟ้น แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนแต่หากรู้ว่านับถือศาสนาพุทธ ย่อมเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันได้ง่ายและสามารถเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ พบว่า ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะสั้นและระยะยาว ได้แก่

ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในระยะ 1 ปี ประกอบด้วย

1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน โดยการสนับสนุน ส่งเสริมการประชุมทางด้านสังคม และภาคประชาสังคมของไทลื้อทุกปี

เพื่อสร้างเครือข่ายไทลื้อทั้ง 4 ประเทศให้มีความแน่นแฟ้น และมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง

2. การสนับสนุนการสร้างสรรค์วัฒนธรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนความสามารถของเยาวชนไทลื้อให้มีความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องวัฒนธรรมและศิลปะไทลื้อร่วมกันให้มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของไทลื้อเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้เยาวชนสามารถนำไปสู่การเผยแพร่เป็นสารสนเทศที่ทันสมัยและน่าสนใจ

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในระยะ 3-5 ปี ประกอบด้วย

1. การส่งเสริมการสร้างการรับรู้ถึงความเป็นไทลื้อเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของพี่น้องไทลื้อ 4 ประเทศผ่านทาง TV วิทยุ และ Internet ให้มีความแพร่หลาย โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถเชื่อมต่อเครือข่ายได้ง่ายและสะดวก

2. สนับสนุนการสร้างการรับรู้ถึงการนำเสนอรายการเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปะไทลื้อใน 4 ประเทศอย่างต่อเนื่อง ผ่านวิถีวัฒนธรรมประเพณี และความเป็นเชื้อชาติสายเลือดไทลื้อที่เหมือนกัน

3. ส่งเสริมการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมไทลื้อ โดยการส่งเสริมการร่วมสนับสนุนและพัฒนาข้อมูลผ่านเอกสารและการรวบรวมรายชื่อมรดกทางวัฒนธรรมของไทลื้อเข้าด้วยกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อมีการแลกเปลี่ยน

สินค้าและการค้าขายระหว่างคนไทยเชื้อทั้ง 4 ประเทศ ยังมีการค้าขายและแลกเปลี่ยนกันมาตั้งแต่อดีต ในอดีตเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าและพัฒนามาเป็นการซื้อขายตามแนวชายแดนส่วนใหญ่เป็นสินค้าตามฤดูกาล ได้แก่ ผัก ผลไม้ของป่า รวมถึงผ้าทอ ในปัจจุบันมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันน้อยลงแต่มีการซื้อขายในระบบออนไลน์กันมากขึ้น พื้นที่ที่มีการซื้อขายสินค้านี้ระหว่างไทยเชื้อทั้ง 4 ประเทศ เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีบางส่วนเกิดจากความเป็นชาติพันธุ์ไทยเชื้อด้วยกัน การสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน จึงทำให้ยังมีการค้าขายตลอดมา ส่วนความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อความสัมพันธ์ในความเป็นชาติพันธุ์ไทยเชื้อด้วยกันหรือความเป็นเครือญาติไทยเชื้อทั้ง 4 ประเทศมีความสัมพันธ์กันบนฐานความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันของชาวเชื้อถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งความสัมพันธ์นี้ประกอบไปด้วย เครือญาติ เครือญาติโดยการสมรส เครือข่ายชาติพันธุ์เชื้อผ่านงานประเพณีและวัฒนธรรมของเชื้อ ความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาสิบสองปันนา หรือความเชื่อและการนับถือผีบ้านผีเมือง ของชาวเชื้อที่มีการสร้าง “ใจกลางบ้าน” หรือ “หลักใจกลางบ้าน” หรือ “ใจบ้าน” และ ความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” ส่วนความสัมพันธ์ในด้านการนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อทั้ง 4 ประเทศนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท และมีความศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ Sodsongkrit & Wongcharoenkul (2014) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ชนกลุ่มน้อยเผ่าไต : พี่น้องเผ่าไทในสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า มีชาวเผ่าไทอาศัยอยู่ในหลายพื้นที่ ซึ่งนอกจากในพื้นที่

ประเทศไทยที่มีความชัดเจนที่สุดแล้ว ยังพบว่ามีกลุ่มคนที่เป็นเครือญาติกับชาวไทอาศัยอยู่ในหลายพื้นที่ของประเทศต่าง ๆ นักวิชาการทางภาษาศาสตร์ใช้ชื่อเรียกคนไทยที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยว่า “ไท” ชาวไทในสิบสองปันนามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวไทในพื้นที่ต่าง ๆ นักวิชาการมีความเห็นว่าเป็นจุดกำเนิดของเผ่าพันธุ์ตระกูลไท บทความนี้นำเสนอในเชิงชาติพันธุ์วรรณาเกี่ยวกับชนเผ่าไตในสิบสองปันนา มีเนื้อหาหลักประกอบด้วย (1) ถิ่นที่อยู่ (2) ข้อมูลทางภาษา (3) ประวัติศาสตร์ (4) ศิลปวัฒนธรรม (5) ชีวิตความเป็นอยู่ (6) ขนบธรรมเนียมประเพณี เนื่องจากข้อความเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศจีนของไทยยังมีอยู่น้อย บทความนี้จะนำเสนอเพื่อให้เป็นข้อมูลสำหรับนักวิชาการชาวไทยได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และสอดคล้องกับ Prarachpariyatti (Sayan Arintamo) (2017) ที่ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทเชื้อในล้านนาพบว่า ชาวไทเชื้อเดิมตั้งอยู่บริเวณสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ต่อมาอพยพเข้ามาอยู่ในล้านนาด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น การถูกเกณฑ์จากผู้ครองนครล้านนาในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การค้าขาย การแสวงบุญทางพุทธศาสนา การลี้ภัยทางการเมือง และการติดตามญาติพี่น้อง ชุมชนไทเชื้อนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณริมแม่น้ำ และที่ราบระหว่างภูเขาที่มีลำห้วยไหลผ่าน ทำนา ปลูกข้าวโดยใช้แรงงานคนในครัวเรือน และแรงงานสัตว์ มีระบบเหมืองฝายเพื่อจัดการน้ำในการทำนา ครอบครัวยุคของไทเชื้อเป็นครอบครัวขยาย ผู้หญิงไทเชื้อจะทอผ้า เพื่อทำเครื่องนุ่งห่มและ

เครื่องใช้ภายในครัวเรือน ด้านความเชื่อ มีเสาใจบ้านเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านมีวัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ ในด้านการตระหนักรู้และความรู้สึกของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ในภาพรวม บ้านห้วยนา (ประเทศจีน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.01$) เมื่อแยกเป็นรายข้อ พบว่า รับรู้ถึงเป็นไทลื้อเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของพี่น้องไทลื้อ 4 ประเทศผ่านทาง TV วิทยุ และ Internet มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมไทลื้อ บ้านห้วยนา (ประเทศจีน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.11$) เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่า ร่วมสนับสนุนและพัฒนาข้อมูลผ่านเอกสารและการรวบรวมรายชื่อมรดกทางวัฒนธรรมของไทลื้อเข้าด้วยกัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) ด้านการสร้างสรรค์วัฒนธรรมบ้านห้วยนา (ประเทศจีน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$) เมื่อแยกเป็นรายข้อ พบว่า พัฒนาแหล่งการจำหน่ายสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมไทลื้อ กับการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นสินค้าและบริการในตลาดภายใน 4 ประเทศร่วมกัน อยู่ระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.36$) และด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านสันบุญเรือง (ประเทศไทย) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) เมื่อแยกเป็นรายข้อ พบว่า การประชุมทางด้านสังคม และภาคประชาสังคมของไทลื้อทุกปี ($\bar{X} = 4.73$)

ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศของ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ประเทศ พบว่า ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะสั้นและระยะยาว ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในระยะ 1 ปี ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน โดยการสนับสนุน ส่งเสริมการประชุมทางด้านสังคม และภาคประชาสังคมของไทลื้อทุกปีเพื่อสร้างเครือข่ายไทลื้อทั้ง 4 ประเทศให้มีความแน่นแฟ้นและมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมโดยการส่งเสริมและสนับสนุนความสามารถของเยาวชนไทลื้อให้มีความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องวัฒนธรรมและศิลปะไทลื้อร่วมกันให้มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของไทลื้อเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้เยาวชนสามารถนำไปสู่การเผยแพร่เป็นสารสนเทศที่ทันสมัยและน่าสนใจ ส่วนข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในระยะ 3-5 ปี ได้แก่ การส่งเสริมการสร้างการรับรู้ถึงความเป็นไทลื้อเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของพี่น้องไทลื้อ 4 ประเทศผ่านทาง TV วิทยุ และ Internet ให้มีความแพร่หลาย โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถเชื่อมเครือข่ายได้ง่ายและสะดวกสนับสนุนการสร้างการรับรู้ถึงการนำเสนอรายการเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปะไทลื้อใน 4 ประเทศอย่างต่อเนื่อง ผ่านวิถีวัฒนธรรมประเพณีและความเป็นเชื้อชาติ สายเลือดไทลื้อที่เหมือนกัน และส่งเสริมการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมไทลื้อ โดยการส่งเสริมการร่วมสนับสนุนและพัฒนาข้อมูลผ่านเอกสารและการรวบรวมรายชื่อมรดกทางวัฒนธรรมของไทลื้อเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Piamsuwannakit, Kesapradist, & Yossakrai (2018) ที่ได้ศึกษาการดำรงอยู่ของผ้าทอไทลื้อในจังหวัดเชียงราย : บทวิเคราะห์เศรษฐกิจ

วัฒนธรรม พบว่า การที่ผ้าทอไทลื้อในจังหวัด เชียงรายสามารถดำรงอยู่ได้เนื่องจากมีปัจจัยที่ ส่งเสริมและสนับสนุนดังนี้ ผ้าทอไทลื้อมีคุณค่าทาง วัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจ 3 ด้านดังนี้คือ ใน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม ซึ่ง เศรษฐกิจวัฒนธรรมไทลื้อจะดำรงอยู่ได้ต้องได้รับ การสนับสนุน 3 ประการดังนี้คือ การสนับสนุน ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสนับสนุนจาก ภาครัฐและเอกชน และการสนับสนุนจากชุมชน และเพื่อให้ผ้าทอไทลื้อสามารถดำรงอยู่ได้ใน ปัจจุบันและอนาคต จะต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลป วัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ โดยวิถีการดำรง อยู่ของผ้าทอไทลื้อในฐานะเป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรม จะดำรงอยู่ได้จะต้องดำเนินการให้ครบวงจร วัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยการดำเนินการ ดังต่อไปนี้ 1) การสร้างสรรค์ 2) การบริโภค การ ผลิต การมีส่วนร่วม 3) การเผยแพร่และการจัด นิทรรศการ รูปแบบเศรษฐกิจวัฒนธรรมของผ้าทอ ไทลื้อในจังหวัดเชียงราย คือการมีทุนวัฒนธรรม มี ประชาชนชุมชน มีกระบวนการสืบทอดถ่ายทอดองค์ ความรู้ มีการปรับตัว นำเอาความคิดสร้างสรรค์ ในใส่การผลิต และการสนับสนุนจากภาครัฐและ ภาคเอกชน อีกทั้งมีการเผยแพร่จัดนิทรรศการ ส่งผ่านไปยังคนรุ่นหลังต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ควรทำการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ กับชุมชนโดยเน้นการส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

ทั้ง 4 ประเทศได้มีการประชุมทางด้านสังคมและ ภาควิชาสังคมของไทลื้อทุกปีและหมุนเวียนกัน จัดในแต่ละประเทศ เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ ความคล้ายคลึงและความเป็นเชื้อสายเดียวกันและ ควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. ควรพัฒนาระบบสารสนเทศที่ทันสมัย ในการจัดทำฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ความ เป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อทั้ง 4 ประเทศ เพื่อ เป็นองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนรุ่นต่อไปได้ทำการ ศึกษาในมิติต่าง ๆ ให้สามารถนำไปสู่การเผยแพร่ ข้อมูลที่ทันสมัยและน่าสนใจ

3. ควรส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นไท ลื้อโดยเฉพาะเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของพี่น้องไทลื้อ 4 ประเทศโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถ เชื่อมเครือข่ายได้ง่ายและสะดวก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เข้มแข็งดังนั้นควรทำการศึกษาระบบ การทำงานทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ เช่น ระบบไตเฮือนเสาใจบ้าน เพื่อนำไปเป็นแนวทางใน การบริหารจัดการในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

2. รูปแบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อทั้ง 4 ประเทศ เน้นการ ค้าขายแบบเน้นการแลกเปลี่ยนแบบเครือญาติ ดังนั้นควรทำการศึกษานำเอาเทคโนโลยีมาใช้ ในการสนับสนุนการค้าขาย รวมถึงการพัฒนาขาย ฐานข้อมูลความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ในพื้นที่อื่น ๆ

REFERENCES

- Kasarda, John D., and Morris Janowitz. Community Attachment in Mass Society. **American Sociological Review**. 39 (1974): 328-239.
- Keyes, Charles F. (1993). Who are the Lue? Revisited Ethnic Identity in Lao, Thailand, and China. **Academic seminar on the status and educational approach to Tai culture**. Apr 11, 2013.
- Nuchpiam T. (2002). **Asian-European Studies**. Bangkok: Thailand Science Research and Innovation. (in Thai)
- Piamsuwannakit, S., Kesapradist, B. & Yossakrai, K. (2018). The Existence of Tai Lue Textile in Chiangrai Province: An Analysis of Cultural Economy. **Journal of Social Academic**. 11(1). (January – April 2018): 43-52. (in Thai)
- Prarachpariyatti (Sayan Arintamo). (2017). A Study of Relationship Between Buddhist Paradigm and Socio-Cultural Change of Tai-Lue in Lanna. **Journal of Social Academic**. 10(1). (January – April 2017): 57-70. (in Thai)
- Researchers at Chao Ban Chiang Khong. (2004). **Mekong River: a river of life and culture**. Chiang Mai: Southeast Asia Rivers Network Thailand Chapter. (in Thai)
- Satum, A. (2005). **The impact of development and globalization on the current Mekong site layout**. Chiang Mai: Women's Studies Center, Chiang Mai University. (in Thai)
- Sodsongkrit, M. & Wongcharoenkul, C. (2014). The Minority of Dai Tribe : Tai Tribe Relatives in Xishuangbanna, The Republic of China. **Journal of Cultural Approach**. 15(27). (January – June 2014): 51-64. (in Thai)
- Sopida Wirakunthevan. (2005). **Chiang Khong: Ethnicity and Trade at the Border**. Bangkok: Research Fund Office.

Research Article

ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี THE BELIEFS IN ANCESTRAL SPIRIT OF MON COMMUNITY, SAM KHOK DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

ศิรดา เทียนขาว^{1*} และ ฉัตรศิริ กลิ่งเนียม²
Sirada Tienkow^{1*} and Chatsiri Klungniam²

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1*}

สาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิศาสตร์สารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย²

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranankhon Rajabhat University,
Bangkok, Thailand^{1*}

Geography and Geo-Information Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranankhon
Rajabhat University, Bangkok, Thailand²

sidasirada@gmail.com^{1*}

Received: 2020-02-26

Revised: 2020-11-09

Accepted: 2020-11-13

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมมอญด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรในพื้นที่ชุมชนมอญ ทั้งหมด 15 หมู่บ้าน ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชุมชน การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ชุมชนและการนับถือผีบรรพบุรุษ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) เพื่อเก็บข้อมูล กิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานชุมชนและข้อมูลวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผลการศึกษา พบว่าความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีการนับถือผีที่ชาวมอญส่วนใหญ่ นับถือสามารถจำแนกได้สามประเภท ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้านและความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ที่ยังคงมีการสืบทอดและปฏิบัติจํานวนทั้งสิ้น 36 พิธีกรรม (ความเชื่อ)

คำสำคัญ: ผีบรรพบุรุษ มอญ ผีมอญ

ABSTRACT

The purpose of this research was to study Mon culture about the beliefs in ancestral spirit of people in Mon community, Sam Khok District, Pathum Thani Province. The researcher selected the sample group by using purposive sampling technique from population in Mon community area, 15 villages, to collect data about identity of community, residential settlement, way of life, culture and tradition, community history, and ancestral spirit beliefs. Data were collected via participatory observation method to collect information about activities in the community and focus group discussion method to examine community fundamental and cultural information about beliefs in ancestral spirit. The result of the study found that the beliefs in ancestral spirit of Mon people in Sam Khok District, Pathum Thani province could be classified into three types as follows: ancestral spirits, village guardian spirit, and belief of superstition and unfortunate, which there were 36 rituals (beliefs) have been inherited and practiced up to present.

Keywords: Ancestor spirit, Mon, Mon spirit

บทนำ

มอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอารยธรรมที่รุ่งเรืองมากกลุ่มหนึ่ง โดยมอญได้เริ่มตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานโดยการอพยพหลายครั้ง โดยครั้งใหญ่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำสายสำคัญในบริเวณพื้นที่ภาคกลาง เช่น บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ กลุ่มชาวมอญเหล่านี้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและวิถีชีวิต ดังจะเห็นจากประเพณีต่าง ๆ ที่ยังคงมีการปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญจึงนับว่ามีลักษณะเด่นที่น่าสนใจเนื่องจากยังคงอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและมีการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยด้วยความสามัคคีและรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไว้

มอญเป็นชนชาติที่ยึดถือและมีความเชื่อเรื่องผีที่โดดเด่นเมื่อไปอยู่ที่ใดก็จะนำพาเอาคติความเชื่อนี้ตามไปด้วย ความเชื่อเหล่านี้เห็นได้จากระเบียบข้อห้าม ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิต ชาวมอญนับถือผี ทั้งผีประจำหมู่บ้านและผีบรรพบุรุษ และมีปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใดวัฒนธรรมประเพณีของมอญจึงได้เกิดขึ้นตามท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีชาวมอญไปตั้งถิ่นฐาน ดังเช่น อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่การนับถือบรรพบุรุษก็ยังคงมีให้เห็นซึ่งอาจเป็นเพราะชาวมอญได้นับถืออย่างแท้จริงจึงมีการสืบทอดและยังคงอยู่ต่อไป ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายมอญในการนับถือผีที่สามารถพบในชุมชนมอญ แบ่งออกเป็นสามประเภทคือ ผีประจำตระกูล, ผีโรงหรือผีบรรพบุรุษ (สะกาว-

กะลัก) ประเภทที่สองคือผีเรือน (กะลัก-ฮ้อย) และประเภทที่สามคือผีศาลเจ้า(ปะจู้) ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสืบทอดการดำรงชาติพันธุ์ของชาวมอญ ได้แก่การที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวมอญ ทำให้ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นมอญ และการใช้ภาษามอญในการสื่อสารระหว่างกัน เมื่ออยู่ในสังคมของชาวมอญ กับการมีวิถีปฏิบัติของพิธีกรรมในการนับถือผี (ไฉน สนสกุล, 2535)

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาวัฒนธรรมมอญ โดยมียัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมมอญด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ของชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ยังคงอยู่และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมา ซึ่งความเชื่อดังกล่าวถือว่ามีความสำคัญจนกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่าอัตลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มีการถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นต่อมาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต กลายเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมมอญด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ยังคงอยู่ของชุมชนชาวมอญในพื้นที่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
2. เป็นแนวทางในการการสืบสานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวมอญให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญ ได้แก่ คติความเชื่อของชาวมอญ ผีบรรพบุรุษ

ผีประจำหมู่บ้านโชคลางและสิ่งอัปมงคลของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ยังคงมีการปฏิบัติและสืบทอดในปัจจุบัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่น่าความเจริญงอกงามให้แก่หมู่ คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือ การ สั่งสมและสืบทอด จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลผลิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรค่าแก่การวิจัย อนุรักษ์ พื้นฟู ถ่ายทอด เสริมสร้างและ แลกเปลี่ยน เพื่อสร้างคุณภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิต อย่างมีสุข สันติสุข และอิสรภาพ อันเป็นพื้นฐานแห่ง อารยธรรมของมนุษยชาติ เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผน ประเพณีปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ยอมรับ และใช้ปฏิบัติรวมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ

กฤษณ ฤทธิ์เดชา (2554) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมอาจเปรียบกับจิตวิญญาณแห่งชาติพันธุ์ซึ่งจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงหน้าที่ นอกจาก

นี้วัฒนธรรมยังหมายรวมถึงภาษาพูด ภาษาเขียน ที่แสดงความเป็นตัวตนของแต่ละท้องถิ่น

จรัญ พรหมอยู่ (2526) ก็ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม คือผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่างซึ่งช่วยให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่นๆ และอาจกล่าวได้ว่าช่วยให้มนุษย์มีพฤติกรรมสูงกว่าสัตว์อื่น ๆ ซึ่งได้ทำการสรุปคำจำกัดความในทางสังคมวิทยา ไว้โดยแบ่งเป็นสองช่วงระยะคือ ช่วงแรกในอดีต วัฒนธรรมนั้น คือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ความเชื่อ กฎหมาย ธรรมเนียมประเพณี และสิ่งอื่นๆ ที่เป็นวัตถุสามารถจับแตะต้องได้ และเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมา

สุพัทธา สุภาพ (2549) กล่าวว่าวัฒนธรรม (Culture) หมายถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มีใช้สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัจชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม และ/หรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มีใช้ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัจชาตญาณ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวันวรร จະณู (2555) อธิบายว่า วัฒนธรรมหมายถึงความเชื่อ คุณค่า ค่านิยม อุดมการณ์ และโลกทัศน์ คือโครงสร้างส่วนบนของสังคม เป็นสิ่งที่ผลักดันเป็นเหตุผลเบื้องหลังการกระทำจากแนวคิดของวัฒนธรรม อันสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็น “แนวทางทั้งหมดแห่งการดำเนินชีวิต” ซึ่งรวมถึงกฎกติกาแห่งกิริยามรรยาท การแต่งกาย ศาสนา พิธีกรรม ระบบของความเชื่อและปทัสสถานแห่งพฤติกรรม วัฒนธรรม

จึงเป็นความเจริญงอกงามที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาสู่คนรุ่นต่อไป

แนวคิดวิญญาณนิยม (Animism)

พจนานุกรมวิกิพีเดีย (2561) ได้กล่าวถึงแนวคิดด้านวิญญาณนิยม (Animism) มาจากภาษาละติน: anima ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ลมหายใจ วิญญาณ หรือชีวิต คือ ความเชื่อทางศาสนาที่ว่า วัตถุสิ่งของ สถานที่ หรือ สัตว์ทั้งหลายต่างมีสารัตถะทางจิตวิญญาณ (Spiritual Essence) ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ลัทธิวิญญาณนิยมเชื่อว่าสรรพวัตถุและสรรพสัตว์ (ซึ่งรวมถึง ต้นไม้ ก้อนหิน ลำธาร สภาพอากาศ งานหัตถกรรมของมนุษย์ และแม้แต่คำพูด) ล้วนแต่มีวิญญาณ มีชีวิต และ/หรือมีเจตจำนง (Agency) เป็นของตัวเอง ลัทธิวิญญาณนิยมเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลก โดยมีอยู่ก่อนศาสนาจัดตั้งทุกรูปแบบ และถือกันว่าเป็นมุมมอง/ทัศนคติทางจิตวิญญาณ หรือของความเชื่อเหนือธรรมชาติอย่างแรกที่เกิดขึ้นในโลก ซึ่งพบหลักฐานเกี่ยวกับความเชื่อนี้ย้อนหลังไปถึงยุคหินเก่า ซึ่งเป็นสมัยมนุษย์ยังท่องเที่ยวไปตามพื้นที่ต่างๆ เพื่อล่าสัตว์ หรือเก็บรวบรวมของป่า และสื่อสารกับจิตวิญญาณของธรรมชาติ ในแง่ของความเชื่อแบบศาสนาเชมัน (Shaman) หรือลัทธิที่นับถือพ่อมดหมอผีว่าเป็นผู้ที่สื่อสารกับธรรมชาติได้

ธนู แก้วโสภาส (2542) ได้กล่าวว่า มนุษย์ในยุคบุพกาลในดินแดนต่างๆ ทั่วโลกโดยส่วนใหญ่แล้วมีความเชื่อว่า วิญญาณมีอยู่จริงและมีความเป็นอมตะ ซึ่งลัทธิความเชื่อวิญญาณนิยม ต่อมาได้พัฒนามาเป็นรากฐานทางศาสนา ในการแพร่กระจายของวิญญาณนิยม นั้นได้ก่อให้เกิดความ

เชื่อตั้งแต่ อดีตในสังคมยุคเริ่มแรกสืบต่อมา จวบจนสังคมก้าวหน้าในปัจจุบันว่าวิญญาณนั้นมีทั้งที่ดีและชั่วร้าย ที่แฝงอยู่ในสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ภายหลังการตายวิญญาณจะยังคงอยู่วนเวียนอยู่ในสถานที่เดิม หรือเดินทางไปยังสถานที่ถูกกำหนดไว้ และท้ายสุดเชื่อว่าวิญญาณจะกลับมาเกิดใหม่จากความเชื่อเหล่านี้ ทำให้คนได้ค้นหาวิธีการต่างๆ ในการเข้าถึง โดยได้พัฒนาความซับซ้อนขึ้นมาในรูปแบบของเวทมนต์คาถาพิธีกรรมและความซับซ้อนของศาสนา ตลอดจนได้ก่อให้เกิดการสร้าง ความเกี่ยวพันในการเคารพต่อธรรมชาติ ลัทธิบูชา สัตว์ลัทธิโทเทม และการบูชาวัตถุ

วิทยากร เชียงกูล (2547) กล่าวว่า คติถือผีสังเวทดา วิญญาณนิยม(Animism) มีความเชื่อว่ามีวิญญาณอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างและเป็นตัวกำหนดการคงอยู่ในปรากฏการณ์แต่ละอย่าง คติถือผีสังเวทดาชนิดนี้ เป็นความเชื่อขั้นต่ำสุดในพัฒนาการของมนุษย์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความโง่เขลาและความไม่สามารถจะจัดการกับธรรมชาติได้ ซึ่งความเชื่อนี้ต่อมาได้พัฒนาเป็นศาสนาและเป็นลัทธิจิตนิยม และ ญาณนิยม (Mysticism) หมายถึง ทัศนะที่มีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในความ เป็นไปได้ของการติดต่อสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณ ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าหรือปรากฏการณ์นอกเหนือธรรมชาติอื่น ๆ

แนวคิดของความเชื่อ

ทัศนีย์ ทานตวณิช (2523) กล่าวว่า ความเชื่อ คือการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจไม่มี หลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้

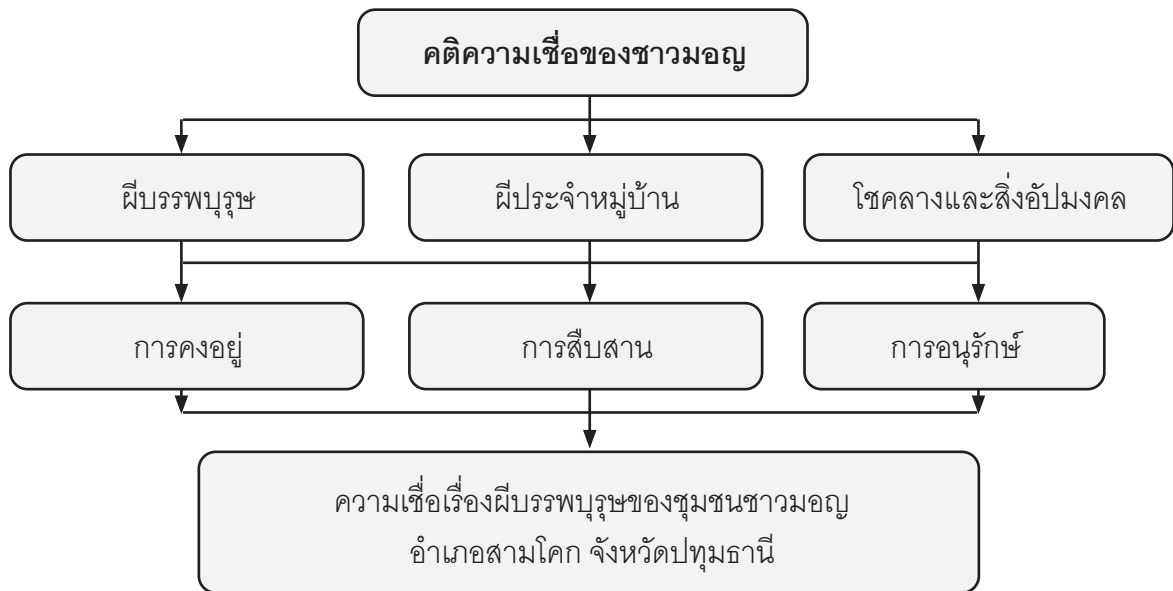
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525) ให้ความหมายไว้ว่า “เชื่อ” หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ และไว้ใจ

ชลอ บุญช่วย (2530) กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึงการยอมรับที่แสดงถึงความจงรักภักดี ความศรัทธา และการยอมรับในอำนาจชั้นลับอื่น ๆ

ธวัช ปุณโณทก (2530) ให้ความหมายไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์ แม้ว่า พลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับ และให้ความเคารพยำเกรง

นันทนา ขุนภักดี (2530) ได้ศึกษาความเชื่อของคนไทยในอดีตและกล่าวสรุปไว้ว่า ความเชื่อ หมายถึงสภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจ เห็นคล้อยตามและพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วนำไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้ทราบเพื่อต้องการให้เกิดความมั่นใจเห็นคล้อยตามและปฏิบัติ ตามด้วยโดยไม่คำนึงว่าความเชื่อนั้น ๆ จะมีเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้หรือไม่ก็ตามและ ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อของคนมีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ เพราะความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว เมื่อมีความกลัวแล้วจึงคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่พึ่งทางใจ

จากแนวคิดของความเชื่อสามารถสรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึงการยอมรับข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง การยอมรับนี้อาจเกิดจากสติปัญญา เหตุผลหรือ ศรัทธา โดยไม่ต้องมีเหตุผลใด ๆ รองรับก็ได้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดคติความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาวัฒนธรรมมอญด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีเป็นงานวิจัยเชิงมานุษยวิทยา (Anthropology) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลเพื่อให้ข้อมูลวิจัยมีความสมบูรณ์เพียงพอ การเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ในลักษณะการสัมภาษณ์และการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Interview or Focused Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นผู้วิจัย จึงได้ศึกษาวิธีการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

จากประชากรที่เป็นชาวมอญ และผู้นำชุมชน ผู้ประกอบพิธีกรรม ในพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ทั้งหมด จำนวน 80 กลุ่มตัวอย่างจาก 15 หมู่บ้าน ได้แก่ ท้ายเกาะใหญ่ เมตารวงศ์ วัดพลับ ศาลาแดง เจดีย์ทอง บ้านแดง บ้านกลาง บ้านอำพู บ้านโพธิ์ บ้านทองคั่ง สวนมะม่วง สามเรือนบ้านตากแดดบ้านสามโคกบ้านกระแซง ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชุมชน วิถีชีวิต การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ชุมชน และการนับถือผีบรรพบุรุษ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีการรวบรวมข้อมูล ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและนำมาสรุปโดยใช้โครงสร้างทางความคิดเรื่องการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis: Context Input

Process Output) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลที่ไม่ปรากฏในเอกสาร โดยเฉพาะเหตุการณ์ความรู้ท้องถิ่นที่ซ่อนอยู่ในบรรทัดฐานการกระทำที่มาจากวัฒนธรรมการนับถือผีของชาติพันธุ์มอญ ภูมิปัญญาและสภาพความเป็นจริงของชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มายืนยันกับเอกสารและข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งจะให้เห็นภาพของวัฒนธรรมการนับถือผีของชาวมอญ โดยมีรายละเอียดในการวิจัยภาคสนาม ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อเก็บข้อมูล กิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาสภาวะพื้นฐานทาง ชุมชน วิธีการ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปราชญ์ชุมชน วัด ชาวบ้าน นักวัฒนธรรมชุมชน และการสนทนากลุ่มย่อยกับประชากรที่สนใจทั่วไปแบบไม่เป็นทางการ เพื่อศึกษาสภาวะพื้นฐานชุมชนและข้อมูลวัฒนธรรมความเชื่อของท้องถิ่น

3. การบันทึกภาคสนาม (Field Note) ใช้บันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโส

4. การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คนในชุมชน ผู้นำชุมชน หัวหน้าส่วนราชการในตำบลสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเก็บข้อมูล ด้วยการใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์ (Interview Guide) โดยผู้วิจัยได้จัดบันทึกลงสมุด

และบันทึกเสียง การสนทนาด้วยเครื่องบันทึกเสียงขนาดเล็ก มีการจัดบันทึกในประเด็นสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์ที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับขั้นตอนนี้แบ่งตามประเภทข้อมูลที่ได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลประกอบไปด้วยผลงานการศึกษาค้นคว้าและวิจัย เช่น ตำรา บทความ รายงานวิจัย ผลงานการศึกษาค้นคว้าและเอกสารประเภทจดหมายเหตุและตำนานประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้ศึกษาได้ออกภาคสนามตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญแบบไม่เป็นทางการ โดยเน้นการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้มาจากการบอกเล่า การให้สัมภาษณ์การแสดงความคิดเห็น และการสนทนากลุ่มย่อย

2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์และกระบวนการที่มองเห็นในขณะที่ทำการวิจัยพร้อมกับการจัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตนำมาเชื่อมโยงกับประเด็นของวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ

4. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยวัฒนธรรมการนับถือผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัด

ปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎี ดังที่กล่าวไว้เป็นเครื่องมือนำร่องในการเก็บข้อมูลวิธีการที่หลากหลายโดยวิเคราะห์ข้อมูล คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ประวัติของอำเภอสามโคก

อำเภอสามโคกเดิมเป็น “เมืองสามโคก” เพราะมีโคกโบราณอยู่ในเมือง 3 แห่ง เมืองสามโคกเป็นเมืองเก่าแก่ปรากฏหลักฐานเมื่อหลังแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ครั้นกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ที่ตั้งดั้งเดิมของเมืองสามโคกอยู่ที่บริเวณวัดพญาเมือง (ปัจจุบันเป็นวัดร้างอยู่ใกล้ ๆ กับวัดป่าจั่ว) เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2112 เมืองนี้ได้ร้างไป จนถึง พ.ศ. 2203 ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมิงเปอกับพรรคพวกมอญด้วยกัน 11 คน ได้พาครอบครัวมอญประมาณหมื่นคนอพยพหนีการกดขี่ของพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระนารายณ์

มหาราช พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ “บ้านสามโคก” ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก (บริเวณระหว่างวัดตำหนักกับวัดสะแก) ชุมชนมอญได้ขยายตัวเจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ จึงได้ตั้งเป็นเมืองขึ้นในบริเวณใกล้กับวัดสิงห์และใช้ชื่อว่า “เมืองสามโคก” ซึ่งปัจจุบันคืออำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยมีหมู่บ้านที่ชาวมอญรวมกันอยู่เป็นหมู่บ้านใหญ่ ๆ ในปัจจุบันนี้ มีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน ได้แก่ ท้ายเกาะใหญ่ เมตารังค์ วัดพลับ ศาลาแดง เจดีย์ทอง บ้านแดง บ้านกลาง บ้านอำพู บ้านโพธิ์ บ้านทองคั่ง สวนมะม่วง สามเรือน บ้านตากแดด บ้านสามโคก บ้านกระแซง

การถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ในส่วนของ การวัฒนธรรมการนับถือผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จากการสำรวจพบว่า มีการนับถือผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้านและความเชื่อเรื่องผีและโชคลาง (รายละเอียดตารางที่ 1) ที่ยังคงมีการสืบทอดและปฏิบัติจำนวนทั้งสิ้น 36 ประเภท โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ประเพณีมอญที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีบรรพบุรุษที่ยังคงปฏิบัติในอำเภอสามโคก

ลำดับที่	ประเพณีที่มีการปฏิบัติ	ผู้ปฏิบัติ			
		รุ่นปู่ย่า	รุ่นพ่อแม่	รุ่นลูก	รุ่นหลาน
1	สงกรานต์	✓	✓	✓	✓
2	สารทมอญ	✓	✓		
3	ไหว้ผีเรือน	✓			
4	ตักบาตรข้าวสาร		✓		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ประเพณีที่มีการปฏิบัติ	ผู้ปฏิบัติ			
		รุ่นปู่ย่า	รุ่นพ่อแม่	รุ่นลูก	รุ่นหลาน
5	ตักบาตรถั่วพู		✓		
6	สงฆ์ข้าวแช่	✓	✓	✓	✓
7	แห่โหนด	✓	✓	✓	✓
8	ธงตะขาบ		✓		
9	ถือผีประจำหมู่บ้าน/ศาล			✓	✓
10	ผีกระเจาดที่บางระปือ			✓	✓
11	ผีหม้อ			✓	✓
12	หีบผ้าผีมอญ			✓	✓
13	ผีกระดัง			✓	✓
14	ลอยเคราะห์บ้านตากแดด			✓	✓
15	ตักบาตรพระร้อยองค์	✓	✓	✓	
16	ทำบุญกระดูก/บังสกุล	✓	✓	✓	✓
17	ตักบาตรน้ำผึ้ง	✓	✓	✓	✓
18	ลูกชายคนโตต้องสืบสกุล			✓	✓
19	ผู้หญิงห้ามเล่นตุ๊กตา		✓	✓	✓
20	ไม่เชือดไก่ในบ้าน	✓	✓	✓	✓
21	ผีเต่า/ห้ามจับ/เลี้ยงเต่า	✓	✓	✓	✓
22	ไหว้ผีปู่	✓	✓	✓	✓
23	ให้ลูกหลานไว้ผมจุก	✓	✓	✓	✓
24	ไม่เอาโลงศพเข้าบ้าน	✓	✓	✓	✓
25	ถ้าทำผิดข้อห้ามจะป่วยไข้		✓	✓	✓
26	พิธีรำเจ้าหลังสงคราม			✓	✓
27	รำผีมอญ	✓	✓	✓	✓
28	ไหว้ผีบรรพบุรุษ	✓	✓	✓	✓
29	สืบต่อหิ้งผีบ้านผีเรือน	✓	✓	✓	✓
30	ลาบวชที่เสาเอกบ้าน				✓
31	การเส้นไหว้ด้วยหัวเต่า/ หัวไก่			✓	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ประเพณีที่มีการปฏิบัติ	ผู้ปฏิบัติ			
		รุ่นปู่ย่า	รุ่นพ่อแม่	รุ่นลูก	รุ่นหลาน
32	ส่งต่อผ้าฝั่มอญ		✓		
33	ฝั่มอญ	✓	✓	✓	✓
34	ออกศาล		✓		
35	ห้อยประจู้		✓		
36	รำสามภาค			✓	✓

การนับถือผีบรรพบุรุษ

ผีบรรพบุรุษคือผีประจำตระกูลเป็นผีที่บุคคลในตระกูลนั้นจะต้องให้ความสำคัญและเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ในระบบการสืบทอดผีบรรพบุรุษของชาวมอญจะต้องเป็นบุตรชายคนโตของตระกูล หากคนโตของตระกูลไม่ใช่บุตรชายก็สามารถเป็นบุตรคนต่อไปได้เพียงแต่จะต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น ในระบบการสืบทอดของการนับถือผีจะต้องยึดตามสายนามสกุลของคนที่ใช้เท่านั้น ในส่วนของบุตรสาวหากมีการออกเรือนก็จะถือว่าได้ขาดจากสายตระกูลของตนและไปนับถือผีในสายตระกูลของสามี สำหรับสะใภ้ที่แต่งงานเข้าก็จะเข้ามารับนับถือผีตามสายตระกูลของสามีและถือเป็นการขาดจากตระกูลเดิม การนับถือผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญสามโคกได้รับมาจากการถ่ายทอดของบรรพชนนั้นจะประกอบไปด้วยความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญู ค้ำครองคนในบ้าน การปกป้องรักษา ทำมาค้าขึ้น การดำรงชีวิต ความเชื่อเรื่องการค้ำครองจะมีการถือผ้าฝั่มอญตามลูกผู้ชายคนแรก ส่วนผู้หญิงต้องทำการส่งผี การรำขอขมาในทุก ๆ ปี

เพื่อไม่ให้มีคนในบ้านเจ็บป่วย มีการไหว้เสาะเอกของบ้านเรือน การไหว้เสาะเอกเมื่อจะลาบวช นอกจากนี้มีการถือหลักปฏิบัติ คำพูด การกระทำของคนท้องถิ่นที่มีการปฏิบัติตามกันมาจากรบรรพบุรุษ ประเพณีส่งข้าวแช่ การพูดภาษามอญกันในชีวิตประจำวัน (แต่ปัจจุบันเหลือผู้ใช้ภาษามอญน้อยมาก) ได้รับการสืบทอดมาจากรบรรพบุรุษ การสืบทอดกันมาใช้วิธีการจากการบอกต่อ

ผีประจำหมู่บ้าน

ชาวมอญมีความเชื่อว่าผีประจำหมู่บ้านเป็นผีที่คอยช่วยเหลือ ปกป้อง ค้ำครองในกลุ่มชนชาวมอญ หรือกลุ่มหมู่บ้าน สามารถดูแลรักษาให้ชาวมอญในชุมชนอยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขและเป็นที่เคารพสักการะ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชน การแสดงความเคารพนับถือของชาวมอญที่มีต่อผีประจำหมู่บ้านในทุก ๆ ปีจะมีการเช่นไหว้ผีด้วยเบ็ด ไก่ ข้าวปากหม้อ

โชคลางและสิ่งอัปมงคล

ชาวมอญสามโคกมีความเชื่อเรื่องต่างๆ ที่เป็นข้อห้ามและสิ่งที่ต้องปฏิบัติเช่น ไม่ควรเอาเตาเข้าบ้าน ห้ามจับเตา หรือห้ามเช็ดไถ่ ลูกหลานไว้

ผมจุก ห้ามเอาเต่าเข้าบ้านเพราะเต่าเหม็น ผู้หญิงห้ามเล่นตุ๊กตา ให้ลูกหลานไว้ผมจุก เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์คุณประพัฒน์ กองศรี กรรมการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี และอดีตประธานสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรมของชุมชนมอญ พบว่า ได้มีหลักเกณฑ์ในการคัดสรรบุคคลเข้าเรียนรู้วิชาการเป็นโต้หรือคนทรงเพื่อประกอบพิธีกรรมการนับถือผีบรรพบุรุษ สรุปได้ 3 ประการ คือมีความสามารถด้านภาษามอญ การมีใจรักในวิชาการแขนงนี้ และต้องมีความประพฤติดี โดยจะต้องมีความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษามอญทั้งการพูด และการฟังได้ดี เพราะในการประกอบพิธีกรรมทุกครั้งจะต้องใช้ภาษามอญในการสื่อสารระหว่างผู้ประกอบพิธีกรรม กับผีบรรพบุรุษ และลูกหลานในตระกูลผีเป็นผู้ที่มีความสนใจและมีความต้องการอย่างแท้จริงในการที่จะรับการถ่ายทอดวิชาและการพิจารณาถ่ายทอดวิชาจะให้แก่คนในครัวเรือนของโต้คนเดิมก่อนเป็นลำดับแรก เมื่อในครัวเรือนไม่มีผู้ที่สืบทอดวิชา ก็จะถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนซึ่งมีฐานะเป็นลูกหลานหรือเครือญาติลำดับถัดไป และคนภายนอกที่มาศึกษาขอเรียนวิชา ซึ่งในบางครั้งคนภายนอกที่มาขอสืบทอดวิชาอาจไม่ได้รับการพิจารณาถ่ายทอดทำให้ความรู้ขาดการสืบทอดในกรณีที่ผู้ที่เป็นโต้ไม่มีทายาทโดยตรงและประการสุดท้าย คุณสมบัติหลักที่สำคัญของผู้รับการถ่ายทอดวิชาที่จะขาดเสียไม่ได้คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติปฏิบัติดี มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อสังคม เนื่องจากการเป็นโต้หรือคนทรงเป็นการงานอันเป็นการช่วยเหลือสังคม ไม่มีรายได้หรือ

ค่าตอบแทน ดังนั้น จึงเป็นงานที่เสียสละต่อชุมชนและสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่โต้หรือคนทรงคนเดิม ซึ่งเป็นผู้อาวุโสของชุมชนจะพิจารณาในการรับผู้ใดเข้าเป็นศิษย์หรือผู้สืบทอดวิชา เข้าประกอบพิธีกรรมตัดสินใจ (ประพัฒน์ กองศรี, 2561)

อภิปรายผลการวิจัย

ชาวมอญสามโคกมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษว่า ผีบรรพบุรุษของชาวมอญจะเป็นที่พึ่งทางใจ เมื่อชาวมอญประสบปัญหา โดยเชื่อว่าผีบรรพบุรุษมีหน้าที่ให้คุณ ให้โทษแก่ลูกหลานในตระกูล เมื่อบรรพบุรุษเปลี่ยนสถานะเป็นผี จะมีอิทธิฤทธิ์ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ทำให้คนในตระกูลไม่กล้าทำความผิด ส่งผลให้ลูกหลานในตระกูลประพฤติตนอยู่ในทำนองคลองธรรม ผีบรรพบุรุษของแต่ละตระกูลจึงมีหน้าที่ควบคุมดูแลสมาชิกในตระกูลตน ปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายให้แก่ลูกหลาน ให้ความช่วยเหลือเมื่อคนในตระกูลเดือดร้อน ดูแลมิให้สมาชิกในตระกูลทำผิดศีลธรรมที่กำหนดไว้ ส่งผลให้สังคมโดยรวมสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข สืบทอดความรัก ความสามัคคี ความเป็นญาติพี่น้อง สามารถอยู่ร่วมกันโดยเป็นไปตามข้อกำหนดที่วางไว้

ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวมอญสามโคก สามารถจำแนกความเชื่อได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้านและความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ที่ยังคงมีการสืบทอดและปฏิบัติจำนวนทั้งสิ้น 36 พิธีกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542) ได้ทำศึกษาถึง การอ้างเอกลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมของชาวมอญบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ช่วยให้เกิดการธำรงเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ เกิดจากการที่มีบรรพบุรุษที่เป็นคนมอญสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน และการที่ได้ตั้งถิ่นฐานในถิ่นเดิมอย่างต่อเนื่องยาวนาน จึงก่อให้เกิดความผูกพัน และสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นแก่ชาวมอญ ซึ่งในกรณีมอญสามโคก ที่มีการคงอยู่ของความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเกิดจากการได้รับความรู้ในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษ และวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยการบอกต่อหรือส่งของต่อกันมาได้รับความรู้มาจากคนเฒ่าคนแก่ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ผ่านวิธีการบอกเล่าและการปฏิบัติ การให้ความรู้ จากการสอนและกระทำตามกันสืบต่อกันมาเรื่อย ๆ จากรุ่นสู่รุ่นให้การทำพิธีกรรมแล้วให้ลูกหลานสืบทอดต่อกัน รวมถึงการเห็นแบบอย่างจากชาวบ้านที่เป็นมอญต้นแบบที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในถิ่นฐานดั้งเดิมที่ให้คำสั่งสอนและการปฏิบัติตามแล้วปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมาและพัฒนามาเป็นความเชื่อของท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ชาวมอญจะยึดถือในกฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติโดยเคร่งครัด ซึ่งถือว่าเป็นผลประโยชน์อย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวมอญไม่กล้าที่จะทำผิดกฎโดยพลการ เพราะมีความเคารพยำเกรง และกลัวผีบรรพบุรุษจะลงโทษ จึงมีการปฏิบัติตนอยู่ในกฎข้อห้ามอย่างจริงจัง การนับถือผีบรรพบุรุษ

ถือว่าเป็นกุศโลบายในการสร้างความผูกพันกัน ในระบบเครือญาติ และเพื่อให้เกิดความสามัคคี ในความเป็นญาติที่นับถือผีเดียวกัน ซึ่งถือเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของชุมชนชาวมอญ สามโคกที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ควรมีการศึกษารวบรวมจัดทำฐานข้อมูลด้านวัฒนธรรมมอญในด้านต่างๆ และเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อที่เข้าถึงง่าย เพื่อเป็นการเผยแพร่และให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

1.2 ควรมีการบันทึกวิถีปฏิบัติหรือเทียบเคียงการปฏิบัติในพิธีและประเพณีต่างๆ ให้มีความสอดคล้องตรงกันในแต่ละชุมชน เนื่องจากในประเพณีและพิธีกรรมบางอย่าง ในบางท้องถิ่นมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างออกไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาถึงกระบวนการยอมรับ รับรู้ในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เพื่อเป็นแนวทางในการนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, วันวร จະณู. (2555). **แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (2561). **แนวคิดด้านวิญญาณนิยม (Animism)**. สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2561,
จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%A2%E0%B8%A1>

REFERENCES

- Adsakul, S. (1999). **The Beliefs of Ghosts and Spirits of Mon Group**. Asia Paridarsana Journal. 21, 61-72.
- Chiengkul, W. (2004). **Dictionary of Political and Social Philosophy**. Bangkok: Saitharn Publishing. (in Thai)
- Deelart, K. (2011). **The Roles of Community Leaders toward the Conservation of Mon Culture and Customs in Nakhonchum District, Amphoe Ban Pong, Ratchaburi Province**. Master of Business Administration Program, Faculty of Management Science, Silpakorn University. (in Thai)
- Khewopars, T. (1999). **World History**. Bangkok: Sukkhapabjai Publishing.
- Pongprayoon, C. (1993). **Human Settlements: Theory and Practice**. Bangkok: Department of Geography, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Satsanguan, N. (1995). **Cultural Anthropology**. Bangkok: Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Sonsakul, C. (1992). **Mon Ethnic Identity and Assimilation: A case study of Mon in Bang Khan Mak Community, Lop Buri Province**. Master of Anthropology, Department of Sociology and Anthropology, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Suppradit, D. (2001). **The Ritual Spirit Dances: A case study of Mon Music and Rum Chaophoor Ceremony of Mon**. Master of Arts in Ethnomusicology, Srinakharinwirot University. (in Thai)

Academic Article

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของ มหาวิทยาลัยรามคำแหงในยุค ไทยแลนด์ 4.0

Strategies for Teaching Methods of Thai Dramatic Arts by Ramkhamhaeng University in the Thailand 4.0 era

นิสากร บุญเลิศ
NISAKORN BOONLERT

อาจารย์ประจำ สาขานาฏกรรมไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Instructor Thai Drama Program Ramkhamhaeng University

Nisakorn545@gmail.com

Received: 2019-12-17

Revised: 2020-03-19

Accepted: 2020-05-28

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในยุค ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตในอนาคตและมีการนำไปใช้ในการสร้างผลสัมฤทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น สำหรับแนวทางการเรียนการสอนของสาขานาฏกรรมไทยในยุค 4.0 จะต้องใช้การเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีที่มีเป้าหมายในการใช้สื่อดิจิทัลเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงด้านการศึกษาให้สัมพันธ์กันเป็นระบบและมีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในระดับชาติที่มีคุณภาพมาตรฐานให้นักศึกษาทุกคนเกิดทุนทางปัญญาอย่างรู้คุณค่าและสร้างประโยชน์ได้สำเร็จตามเป้าหมาย ด้วยการกระตุ้นนักศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเรียบง่ายและทันสมัย เหมาะสมตรงกับความสนใจและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับเป้าหมายในการสร้างผลสัมฤทธิ์ที่เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในอนาคตมากที่สุดอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ ต่อไป

คำสำคัญ: การศึกษาอย่างสร้างสรรค์, สาขานาฏกรรมไทยมหาวิทยาลัยรามคำแหง, ยุคไทยแลนด์ 4.0

ABSTRACT

The purpose of this article is to synthesize strategies, teaching methods of the Thai theatrical branches of Ramkhamhaeng University in the Thailand 4.0 era by integrating teaching and learning with educational technology innovation to achieve learning and have desirable characteristics of graduates in the future and will be used to create more effective and effective results Increasingly For the university management approach in the 4.0 era, there must be integrated teaching and learning with technological innovation with the goal of using digital media as an intermediary to link education in a systematic manner and the development of a network of cooperation Provide a national standard of quality for all students to create intellectual capital with value and achieve benefits By encouraging students to learn by themselves simply and modernly Appropriate to the interests and can apply the knowledge to practical use In line with the goal of achieving the most desired future traits that will benefit one's self Society and the nation.

Key words: Creative Education, Thai Drama Program, Ramkhamhaeng University, Thailand 4.0 era

บทนำ

การปฏิรูปคุณภาพการศึกษา มีผลต่อการพัฒนาประเทศ ให้มีเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าและเข้มแข็ง ทุกรัฐบาลจึงมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เชื่อมโยงกับแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับการพัฒนาสังคม (The Ministry of Education, 2019) เพราะปัจจุบันเป็นโลกแห่งการเรียนรู้อย่างไร้อาณาเขตขวางกั้น สภาพดังกล่าวมีส่วนกระทบถึงทุกมหาวิทยาลัยให้อื้ออานวยในการรับและถ่ายโยงศาสตร์หรือภูมิปัญญาจากทุกแหล่งเข้ามาในการพัฒนานักศึกษาให้มีผลสัมฤทธิ์มากขึ้นอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชาติจากคนที่มีคุณภาพที่จะต้องมีความรู้ความสามารถและสร้างสรรค์ความคิดที่ดี มีเจตคติ

ค่านิยม และคุณธรรม สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาชาติให้ยั่งยืน (The Ministry of Education, 2018) ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้นมีแนวการจัดการศึกษาว่า “การศึกษาต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนที่ต้องเน้นความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องส่งเสริมและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต การประเมินด้วยการเรียนรู้ การกำหนดหลักสูตรที่ตอบสนองความหลากหลาย การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาการเรียนการสอน” โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรมซึ่งสถาบันการศึกษาต้องเน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่พอเพียงและมีประสิทธิภาพ เช่นในสาขาวิชานาฏกรรมไทย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อมุ่งผลิตบัณฑิตตอบสนองความต้องการด้านกำลังคนและตลาดแรงงาน รวมทั้งต้องเป็นผู้ที่ต้องมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพเพียงพอให้สามารถสร้างบัณฑิตที่ได้รับการยอมรับจากสังคมและวงวิชาชีพ (The National Education Commission, 2017)

มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตที่สำคัญของประเทศไทยและมีเป้าหมายหลักคือการทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณภาพมาตรฐานและสามารถทำงานสนองความต้องการของนายจ้างและไปพัฒนาสังคม บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีจะเป็นกำลังสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากบัณฑิตจะมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพขั้นสูง มีความชำนาญเชี่ยวชาญเฉพาะทางมากให้สามารถสนองตอบความต้องการของนายจ้างและสังคมโดยส่วนรวมให้มีคุณค่ายิ่งขึ้นคุณลักษณะของบัณฑิตถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสะท้อนคุณภาพผลผลิตและมาตรฐานทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยหากได้มีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้ว จะทำให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับนายจ้างและระบบเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาบัณฑิตนอกจากให้เป็นเป็นคนเก่งแล้วจะต้องเป็นคนดีด้วย (Ramkhamhaeng University, 2012) เพราะในอนาคต 20 ปีข้างหน้าประเทศไทยและโลกจะต้องเผชิญปัญหาและความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง จนถึงความคิดและพฤติกรรมของคน ผู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางสภาพดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างเพียงพอ มี

ทักษะที่ดีเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และมีความสมบัติที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งการผลิตและการพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษา ที่ต้องมีจุดมุ่งหมายชัดเจน เพื่อช่วยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ (Ramkhamhaeng University Fine and Applied Arts Program in Thai Performing Arts, 2012, The Higher Education Commission, 2019)

มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ดำเนินการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ในปีการศึกษา 2007 เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญต่อการให้บริการการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการด้านตลาดแรงงานตลอดจนได้รับการยอมรับจากสังคมและวงการวิชาชีพ โดยเฉพาะภาควิชาชีพการแสดงไทย สาขาวิชานาฏกรรมไทยซึ่งมีความสำคัญเพราะเป็นการทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมในด้านนาฏศิลป์หรือนาฏกรรมไทยของประเทศและเป็น “ตลาดวิชา” ที่มีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 1) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ด้านทฤษฎีและปฏิบัติมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำ ความรู้ ความสามารถไปใช้ในการประกอบอาชีพ สร้างสรรค์ งานศิลปะการแสดงอย่างมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีจริยธรรม คุณธรรมและเจตคติที่ดีเคารพจรรยาบรรณแห่ง วิชาชีพศิลปะการแสดง 3) เพื่อผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของตลาดงานด้านศิลปะการแสดงและธุรกิจบันเทิง และ 4) เพื่อ

ผลิตบัณฑิตที่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ สามารถ ส่งเสริมและพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมของชาติ ต่อไปได้ (Ramkhamhaeng University Fine and Applied Arts Program in Thai Performing Arts, 2012)

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทย อย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในยุค 4.0 จึงต้องมีการเพิ่มคุณภาพในทุกภารกิจ ทั้งการเรียน การสอน การส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถ เรียนรู้ได้เองตลอดชีวิต ต้องมีการปรับปรุงมาตรฐาน การศึกษาตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาที่มีเป้าหมาย หลักประกอบด้วย 1) พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการ ศึกษาและเรียนรู้ 2) เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและ เรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และ 3) ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารและ จัดการศึกษานำไปสู่ความเป็นเลิศได้อย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (The National Education Commission, 2019) มีการปรับปรุง การเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีคุณภาพและ เป็นนวัตกรรม มีความทันสมัย และใช้เทคโนโลยี เข้ามาประยุกต์ในทุกด้าน มีการประเมินและ ปรับปรุงให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักศึกษา ในอนาคตให้สามารถแข่งขันกับประชาคมโลกได้ อย่างเป็นรูปธรรม (The National Economic and Social Development Board, 2019)

การพัฒนาสาขานาฏกรรมไทยให้เกิด ความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนได้ ต้อง เริ่มที่การพัฒนานักศึกษาให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีและมี ประสิทธิภาพ เพื่อยกฐานะเพิ่มพูนความรู้จากความ ก้าวหน้าของเทคโนโลยีการศึกษาที่มีหลากหลาย

ลักษณะอย่างไร้ขอบเขตทั้งเวลาและสถานที่ (Jung and Latchem, 2012) รวมถึงสามารถเก็บข้อมูล ที่เก็บได้จำนวนมากในรูปแบบมัลติมีเดีย ส่งผล ให้การนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาทางไกล ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อดิจิทัล การเรียน ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-learning) ที่เป็นวิธีการใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ของการศึกษาใช้เป็นเครื่องมือ ในการจัดการเรียนรู้หรือทำกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริม นักศึกษาด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสม ผสานนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาด้วยวิธีการ เรียนจากต่างสถานที่ ต่างเวลาหรือเวลา ผ่านระบบ การเรียนด้วยการใช้เทคโนโลยีการศึกษา (Dabbagh, 2007) ที่ได้บรรจุบทเรียนที่มาจากเอกสารหนังสือ บทความ ข้อมูลนำเสนอและแหล่งการเรียนรู้ที่ จัดทำเป็นอิเล็กทรอนิกส์ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย ในแนวทางการบริหารกลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยที่จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาเกิด ทักษะที่ตามที่ต้องการในอนาคต (The Ministry of Education, 2016)

กลยุทธ์วิธีการสอนจะเป็นการเรียนแบบ ผสมผสานจะอาศัยสื่อหลายชนิดผสมกัน ประกอบ ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล กิจกรรมการเรียนการสอน และเหตุการณ์เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับ กลุ่มเป้าหมาย เป็นบทเรียนในรูปแบบที่ผสมกัน ระหว่างวิดีโอ เสียงและภาพเคลื่อนไหว ทำให้น่า สนใจและง่ายต่อการทำความเข้าใจ เป็นสื่อการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิต ในระบบ Online Learning ที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านเทคโนโลยี Internet โดยนักศึกษาสามารถเรียน รู้ทุกเรื่องราวได้ทุกที่ทุกเวลา (Knox, 2014) จึงทำให้ เป็นสื่อการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์แบบ เป็นการจัดการ

ศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของนักศึกษาแต่ละคน ตามความถนัด ความสนใจ เป็นการพัฒนานักศึกษามีความสมบูรณ์ในทุกด้านเพื่อช่วยสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ตามความรู้ ความสามารถ และศักยภาพ อันจะก่อให้เกิดความสำเร็จตามอัตภาพของความแตกต่างระหว่างบุคคล (Ang, 2011) รวมทั้งเป็นการบูรณาการทั้งเนื้อหาวิชาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืนเป็นธรรมชาติ เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมผสมผสานในระบบการศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีความมุ่งหมายหรือปรัชญาในการสร้างทางเลือกที่แตกต่างกันไปบ้างตามบริบทความต้องการของแต่ละคนเป็นสำคัญ แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ ต้องการสร้างให้เป็นนักศึกษาที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันที่หลากหลายอย่างสร้างสรรค์ (Evans, Haughey and Murphy, 2018)

กลยุทธ์วิธีการสอนด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาจะใช้สื่อออนไลน์และเครื่องมือทุกประเภทให้เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนในสาขานาฏกรรมไทยซึ่งจะเป็นการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่จะช่วยส่งเสริมความใฝ่รู้ของนักศึกษาได้มากยิ่งขึ้น ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างความสนใจอย่างมากต่อทุกคนในทุกมุมโลก ด้วยการเชื่อมโยงการสื่อสารระหว่างกันผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น บทสนทนาโต้ตอบหรือการสนทนาพูดจาแบบไม่เคยมีมาก่อนผ่านช่องทางสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย การแสดงความคิดเห็น การแบ่งปันประสบการณ์ต่าง ๆ ของแต่ละคน ซึ่งจะมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ผ่านช่องทางเครือข่ายที่สามารถ

แพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วไปสู่ผู้คนในสังคมทั่วโลก (Kop, 2011) การแบ่งปันประสบการณ์จากนักศึกษาในบทสนทนา ประสบการณ์การได้รับการเรียนรู้จะถูกนำมาเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมาไม่ว่าผู้นั้นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของสาขาหรือไม่ และจะเป็นการเพิ่มขึ้นของกระแสข้อมูลและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของนักศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย (Conneely, Girvan, Lawlor, Tangney, 2018)

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในยุค 4.0 จะมีการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่พยายามหาช่องทางในการสร้างผลประโยชน์จากการใช้แอฟพลิเคชั่นต่าง ๆ ผ่านช่องทางสื่อใหม่เช่น Facebook, YouTube, Google และ Twitter ทำให้นักศึกษาที่ใช้มีบทบาทสำคัญมากขึ้น (Mayer, 2009) ผลกระทบในการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาจะสร้างโอกาสในการเติบโตผ่านกลยุทธ์ที่ปรับตัวใหม่ ทำให้ในอนาคตสาขานาฏกรรมไทยอาจต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานแทนวิธีการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิมและในปัจจุบันกลุ่มผู้บริหารมักได้รับคำแนะนำให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ และได้ตระหนักดีถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมกับนักศึกษาเพื่อจะเข้าถึงเท่าที่จะเป็นไปได้มากที่สุด (Koumi, 2015) ซึ่งจะมีคุณค่าจากการมีปฏิสัมพันธ์จากการสื่อสารระหว่างกันโดยประโยชน์ที่ได้กลับมาเป็นจริงในเชิงลึกจากการสนทนาโต้ตอบซึ่งให้ประโยชน์โดยตรงต่อการเรียนการสอน ผ่าน

เครือข่ายเน็ตเวิร์กที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในระบบบิตดิจิทัลที่มีอุปกรณ์ต่างดั่งนั้นสาขานาฏกรรมไทยจะใช้ประโยชน์ในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี (Johnson and Mejia, 2014)

ในการนำไปประยุกต์ใช้กับนักศึกษาให้มีคุณลักษณะในอนาคต จะมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างผลงานให้กับมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้เป็นอย่างดี แต่ต้องพัฒนาไปควบคู่กับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของเทคโนโลยีการศึกษาที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วอย่างก้าวกระโดด ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้นำมาใช้เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (The National Education Commission, 2019) มีข้อมูลที่แสดงว่าการพัฒนาหลักสูตรการเรียนด้วยการใช้เทคโนโลยีการศึกษาจะเป็นแนวทางใหม่ในการพัฒนานักศึกษาได้เป็นอย่างดีเพราะทุกคนสามารถเข้าถึงบทเรียนผ่านเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารการศึกษาได้ตลอดเวลา ปัจจุบันการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษามีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สามารถติดต่อได้ทั้งภาพ ข้อความ เสียง บันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวจากอินเทอร์เน็ตด้วยเทคโนโลยี 3G-4G เข้าถึงสารสนเทศได้ตลอดเวลา นักศึกษาจึงใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้แบบ e-Learning อันเป็นรูปแบบของการศึกษาทางไกลหรือ d-Learning ซึ่งจะมีความสำคัญมากที่สุดในอนาคตและนับเป็นยุทธศาสตร์ระดับนานาชาติที่สามารถรวบรวมความหลากหลายทั้งด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาและการบริหารข้อมูลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบที่หลากหลาย โดยส่งผ่านข้อมูลและเชื่อมต่อกับเครือข่าย

ของการสื่อสารการศึกษาที่มีความเติบโตกว่า 200 % และผู้ผลิตจะพัฒนาโปรแกรมสนับสนุนที่เพิ่มสูงกว่า 1,000 % ทำให้เห็นถึงพัฒนาอย่างรวดเร็วในอนาคตและจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นอีกด้วย (Suen, 2014)

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในยุค 4.0 จะเป็นไปเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์หรือการคิดวิเคราะห์ ซึ่งจะทำให้ได้ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ใน การแสวงหาความรู้ด้วยวิทยาการใหม่ๆ ด้วยการใช้นวัตกรรมศึกษามากกระตุ้นให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพพร้อมให้กับนักศึกษาในอนาคตให้ประสบความสำเร็จ โดยต้องประกอบด้วย ความรู้ เนื้อหา สาระ ที่จะใช้ในการเพิ่มทักษะความสามารถสร้างการแสวงหาในสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ จากแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถสืบค้นข้อมูลนำมาสร้างความรู้ ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวบรวมมาสร้างความหลากหลายจากการเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลจากทั่วโลก รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น มาแลกเปลี่ยนแบ่งปัน ร่วมกันผสมผสานอย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในการสร้างเสริมประสบการณ์และทักษะชีวิตที่มีประสิทธิภาพ ความสำคัญของแนวทางการบริหารสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในยุค 4.0 มีความสำคัญในอนาคต เนื่องจากนักศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อความความก้าวหน้าทั้งทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเจริญให้กับระบบเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ ต่อไป

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทย อย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในยุค 4.0

การศึกษายุคดิจิทัลหรือการศึกษา Thailand 4.0 จะสร้างนวัตกรรมในทุกงาน ทุก Sector ทุกระดับสังคม คนทุกคน ทุกอายุให้เป็น “ผู้ทำงานด้วยความรู้” (Knowledge worker) มีการเรียนรู้ ณ ทุกจุดของชีวิต ทุกคน ให้มีทักษะการเรียนรู้ (learning skill) รัฐอำนวยความสะดวกให้โดยจัด e-Learning Tools ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบ “ประชาธิปไตย” และใช้ความรู้เริ่มสร้างสรรค์สู่นวัตกรรมเพื่อ Creative Economy & Creative Society หรือ Education 4.0 คือการเรียนที่สอนให้นักศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของผู้เรียน (The National Economic and Social Development Board, 2019)

ในอนาคตทุกคนจะอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม สื่อใหม่ แสวงหาความรู้ เทคโนโลยี ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต วิถีทำงาน และโครงสร้างองค์กร ทำให้ทุกคนเป็น Global citizen การศึกษาต้องปรับตัวเอง ซึ่งต้องใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ Behaviorism Cognitivism Constructivism Connectivism ที่นักศึกษาสามารถนำองค์ความรู้บนโลกมาบูรณาการ เชิงสร้างสรรค์พัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ ซึ่งมี 3 ปัจจัยหลักได้แก่ อินเทอร์เน็ต ความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์กับสังคม ให้ทุกคนได้มีโอกาสสร้างนวัตกรรมสอดคล้องกับ ยุคดิจิทัลที่ห้องเรียนมีการนำสื่อเทคโนโลยี ในการถ่ายทอดความรู้จากอาจารย์ผู้สอนไปสู่นักศึกษา ส่งผลให้

เกิดความเข้าใจสนใจใฝ่เรียนรู้สนุกสนาน กระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น อาจารย์มีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและชี้แนะแนวทางเพื่อให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และอาจต้องเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับนักศึกษาด้วย ตามคุณลักษณะที่เรียกว่า e-Teacher (Schmidt and Shea, 2015)

เทคโนโลยีการศึกษาส่งผลให้เกิดความเจริญเติบโตในการพัฒนาการศึกษาอย่างรวดเร็ว มีการผสมผสานประสบการณ์ซึ่งจะช่วยสร้างความแตกต่างอย่างมากให้กับผลของการเรียนรู้โดยจะต้องเสริมสร้างศักยภาพในการใช้งานอย่างสร้างสรรค์ จากศักยภาพของอุปกรณ์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินกับการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก (Paloff and Pratt, 2016) นอกจากนั้นแล้วบริษัทผู้ผลิตเองยังมีบริการโซลูชันต่าง ๆ มากมาย เพื่อใช้ในเรื่องนี้เป็นจำนวนมากซึ่งถูกออกแบบขึ้นโดยเฉพาะทำให้เทคโนโลยีการศึกษาได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมจากการที่สามารถเรียนรู้เนื้อหาของหลักสูตรที่ต้องการได้ด้วยตัวเอง ไม่ว่าจะในเวลาใดก็ตาม ที่นำไปสู่ความสำเร็จจากผลลัพธ์เป็นตัวขับเคลื่อนซึ่งสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญคือการพัฒนาประสิทธิภาพของเทคโนโลยีการศึกษาอย่างเต็มที่จนถึงขีดสุด ผ่านโซลูชันการสื่อสารทำให้สามารถจัดการการเรียนการสอนได้อย่างรวดเร็วด้วยการก้าวข้ามขอบเขตทั้งในเชิงภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมสามารถนำเสนอประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีความคุ้มค่าต่อต้นทุนมากที่สุด เช่น นวัตกรรมทางการศึกษาจะเป็นเครื่องมือสำคัญกับนักศึกษาทุกคนในอนาคตซึ่งเป็นทางเลือกสำคัญที่สนับสนุนการเรียนการสอนจากการเป็น

แหล่งข้อมูลทางออนไลน์จะใช้ในการแลกเปลี่ยนเนื้อหาผ่าน วิดีโอ รูปภาพ ข้อความและแนวคิดต่างๆ ความรู้สึกจากภายใน อารมณ์ ความคิดเห็น เรื่องซุบซิบ ข่าวสารอื่นๆ รวมถึง บล็อก วิดีโอบล็อก เครือข่ายสังคม ข้อความบนบอร์ด พอดแคสต์ และ บัญชีมาร์คสาธารณะ ซึ่งทุกคนสามารถสร้างเนื้อหาจากผู้มีส่วนร่วมที่แลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ต่อกันโดยเพิ่มเรื่องราวเนื้อหาใหม่เข้าไป ด้วยการเพิ่มหรือแทนที่ของเดิม (Means, et al, 2009) ซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้อันเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ได้ตามเป้าหมาย ในอนาคตจะมีการออกแบบผสมผสานกับประสบการณ์เรียนรู้ของนักศึกษาสอดคล้องกับความสามารถของเครื่องมือและอุปกรณ์จึงจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาและเป็นแนวโน้มในอนาคตของการศึกษาในโลก

ดังนั้นกลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ในยุค Thailand 4.0 จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาให้มีการใช้สื่อดิจิทัลทั้งหมดเพราะในอนาคตระบบการศึกษาของทุกประเทศต้องเร่งปรับตัวเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย รวมทั้งตอบสนองนโยบายรัฐบาล Thailand Economy 4.0 โดยเริ่มต้นจากการสร้างโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพให้เท่าเทียมกันแก่ทุกคนในประเทศ ฝึกฝนทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการในอนาคต มากกว่าทักษะการทำงานซ้ำๆ ของนักศึกษาให้สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต วิจัยยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้สู่คุณภาพการศึกษา Thailand 4.0 คือการตั้งความหวังและส่งเสริมให้สูงขึ้นด้วยสร้างนวัตกรรม

ในห้องเรียนปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ประกอบด้วย 1) เรียนโดยลงมือทำเพื่อให้เกิดทักษะ 4 ประการ ได้แก่ แรงบันดาลใจ/ไฟ (Inspiration Skill) เรียนรู้ (Learning Skills) ร่วมมือ (Collaboration Skill) และมี วินัยในตนเอง (Self-Discipline Skills) 2) เรียนโดยการลงมือทำเป็นทีมแล้วร่วมกันไตร่ตรองว่าได้เรียนรู้อะไรต้องการเรียนอะไรต่อเพิ่ม (The Ministry of Education, 2019) และจะนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างเต็มที่ของบุคลากร นำความสะอาดสวยงาม ความสงบสุขของสังคม และ นำคุณค่าความดีความงามมาสู่โลก (The National Education Commission, 2019)

แนวทางการบริหารกลยุทธ์วิธีการสอนของผู้บริหารมหาวิทยาลัยรามคำแหงในยุค 4.0

นโยบายปฏิบัติการการศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทยให้ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนคือจัดการศึกษาเพื่อลงสู่การปฏิบัติ ใน 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ด้านหลักสูตรและกระบวนการผลิตและพัฒนาอาจารย์ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการทดสอบ การประเมิน 3) การประกันคุณภาพและการพัฒนา มาตรฐานการศึกษา 4) ยุทธศาสตร์ด้านผลิต และพัฒนากำลังคนด้านงานวิจัย 5) ยุทธศาสตร์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา และ 6) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการและกำหนดภารกิจเร่งด่วนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร สาขานาฏกรรมไทยและในระดับนโยบายของ รัฐบาลที่ได้กำหนดให้เร่งเร่งปฏิรูปการศึกษาให้เกิด ความแข็งแกร่ง ด้วยการปรับระบบสนับสนุน การบริหารมหาวิทยาลัย ให้ได้ตามมาตรฐาน วิชาชีพ เร่งสร้างระบบเทคโนโลยีการศึกษาให้มี

ประสิทธิภาพ ปรับปรุงมหาวิทยาลัย ให้มีความเข้มแข็ง ด้วยการสร้างระบบการควบคุมเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สร้างวัฒนธรรมใหม่ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ปรับระบบการบริหารงานบุคคล และทุ่มเทมาตรการเพื่อยกระดับคุณภาพของมหาวิทยาลัย (The Ministry of Education, 2019; The National Economic and Social Development Board, 2019)

การบริหารกลยุทธ์วิธีการสอนในสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ยุค 4.0 จะมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตร เนื้อหาสาระองค์ความรู้ ไม่แยกส่วนจากกัน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ มีความยืดหยุ่น ตามบริบท เชื่อมโยงและสอดคล้องแทรกขอขยายสหวิทยาการ สำหรับศตวรรษที่ 21

2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ เน้นวิธีการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่บูรณาการเทคโนโลยีสืบค้น และใช้เนื้อหาเป็นฐานสอนในบริบทที่เป็นจริง สร้างทักษะการคิดในขั้นที่สูงและซับซ้อนขึ้น

3. ด้านการวัดผลประเมินผลปฏิรูปแนวการวัดและประเมินผลการศึกษา เป็นการประเมินรูปแบบใหม่ที่เน้นทักษะของนักศึกษาในยุค 4.0 ด้วยวิธีการวัดประเมินผลที่หลากหลาย เน้นการสะท้อนผลการปฏิบัติของนักศึกษาเป็นสำคัญ

4. ด้านการพัฒนาสื่อ สร้างความรู้ในการใช้สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีหลากหลาย สื่อจากเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบ Internet ในการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ เพราะ “โลกคือห้องเรียน”

5. ด้านบุคลากร มุ่งสู่เป้าหมาย และมีลักษณะได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์ด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ 2) จัดโครงสร้างพื้นฐาน Hardware, Software และ Network 3) พัฒนาสมรรถนะของนักศึกษา 4) พัฒนาสื่อ และกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง 5) เน้นให้นักศึกษาสามารถประเมินความก้าวหน้าของตนเอง 6) จัดหาสื่อเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 7) พัฒนาทักษะพื้นฐานและคุณลักษณะของนักศึกษา 8) วิจัยพัฒนาต่อยอดความรู้ สามารถปรับตัว มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความต้องการของนักศึกษา อาจารย์เป็นนักศึกษารุ่นในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

บทสรุป

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทย ในยุคนี้ต้องมีความเป็นพลวัตคือ การพัฒนาคุณภาพนักศึกษาต้องมีความเข้าใจ ถึงการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ทั้งระบบเพื่อมุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ปรับการเรียนรู้เพื่อให้มีลักษณะของบัณฑิตในยุคดิจิทัล ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทสร้างคุณลักษณะของตนเอง ตามแนวทางไทยแลนด์ 4.0 ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในจากการเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม การพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บในการเสริมสร้างสมรรถนะที่สำคัญ ในเชิงบูรณาการเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ ถ่ายทอดและต่อยอดการศึกษาสู่สังคม การนำ

เทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนให้มีศักยภาพจากการเรียนการสอนแบบเข้าถึงข้อมูลซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมายสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

กลยุทธ์วิธีการสอนด้วยเทคโนโลยีสื่อสาร การศึกษาจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ได้แก่ มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างการสร้างสรรค์ ด้วยการสอนแบบร่วมมือกันในการเรียน คำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของแต่ละคน และมีการทำให้เกิดการแข่งขันเพื่อให้เกิดความหลากหลายของการเรียน จากโลกาภิวัตน์เป็นยุคของความเจริญก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารโทรคมนาคมที่มีเครือข่ายโยงใยทั่วโลก ระบบเครือข่ายที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ตทำให้สาขานาฏกรรมไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ต้องเปลี่ยนไปด้วยการใช้สารสนเทศแบบไร้พรมแดน กิจกรรมทุกอย่างจะถูกเชื่อมโยงเข้าถึงกัน ก่อให้เกิดประโยชน์จากกระแสข่าวสารข้อมูล ความรู้ การแสวงหาความรู้ การกระจายข่าวสารข้อมูล ทำให้การเรียนรู้ มีความสะดวกและรวดเร็วทั้งภายในและภายนอก ทุกคนสามารถใช้อุปกรณ์เหล่านี้ได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองที่เปิดโอกาสให้มีการขยายการเรียนการสอนให้มีอิสระมากขึ้น จากการเชื่อมต่อเครือข่าย wireless ความเร็วสูงและการเข้าถึงห้องสมุดออนไลน์ ผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ได้ตลอดเวลา แม้แต่ตอนที่ไม่ว่าง ทำให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและเข้าใจความรู้ได้ละเอียดมากขึ้น

รวมทั้งนักศึกษาสามารถร่วมมือกันในการทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า สามารถปรึกษาหารือกับคนอื่นและสามารถจัดตารางงานในแต่ละวันได้ตามเวลาที่เป็นจริง รวมทั้งสามารถมีส่วนร่วมต่อกันมากขึ้น โดยการสนับสนุนให้มีสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ทำให้เกิดความสนใจไปที่เรื่องเดียวกันได้ ที่สำคัญสามารถติดต่อกันได้รวดเร็วขึ้นด้วย ซึ่งประโยชน์ของ เทคโนโลยีสื่อสาร การศึกษาได้แก่ มีความคล่องตัวสูง ดังนั้นไม่ว่าจะไปที่ไหน หรือตำแหน่งใด ก็ยังมีการเชื่อมต่อกับเครือข่ายตลอดเวลาในการส่งข้อมูลสามารถติดตั้งได้ง่ายและรวดเร็ว เพราะไม่ต้องเสียเวลาติดตั้งสายเคเบิลและไม่รกรุงรังสามารถย้ายระบบเครือข่ายได้ง่าย โดยที่นักศึกษาไม่ต้องลงทุนมาก เพราะไม่จำเป็นต้องเสียค่าบำรุงรักษา ทำให้สามารถปรับขนาดและความเหมาะสมได้ง่ายไม่ยุ่งยากเพราะสามารถโยกย้ายตำแหน่งการใช้งานที่มีการเชื่อมทั่วโลก ซึ่งเทคโนโลยีและสื่อสารในมหาวิทยาลัยรามคำแหงเพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ในอนาคตจะเป็นการจัดการศึกษาที่ได้ถูกพัฒนาขึ้น ทำให้มีความสามารถยิ่งขึ้นจะเป็นการสร้างความสำเร็จเติบโตได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทย อย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในยุค 4.0 ทำให้ผู้บริหารต้องเร่งพัฒนานักศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ และจากแนวโน้มของนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน จากความสามารถในการเชื่อมต่อได้ทุกที่ ทุกเวลาและทุกรูปแบบ ความเร็ว

ในการส่งผ่านข้อมูลเพิ่มมากขึ้น สามารถใช้ศึกษา
ร่วมกันได้ในรูปแบบของเครือข่ายการศึกษาใน
ทุกรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. จะต้องทำการเตรียมเนื้อหา สารการ
เรียนรู้ หลักสูตร แบบฝึกหัด แบบทดสอบ ไฟล์
มัลติมีเดีย ระบบการสร้างบทเรียนประกอบด้วย
เครื่องมือในการช่วยสร้าง Content โดยให้ใช้งาน
ได้ดีทั้งกับบทเรียนในรูปแบบ Text - based และ
Streaming Media การแสดงภาพ การแสดงวีดิโอ
การโหลดไฟล์เสียง โดยมุ่งให้จัดการเรียนการสอน
ได้ตามเวลาจริงและสร้างสภาพแวดล้อม สำหรับ
การเรียนรู้ให้เหมาะสมในรูปแบบการเรียนการสอน
แบบผสมผสานที่สามารถรองรับจำนวนนักศึกษา
และบทเรียนได้ไม่จำกัด

2. มีระบบส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย
ส่วนที่เป็นอุปกรณ์เพื่อใช้เทคโนโลยีการศึกษา
ที่สามารถเชื่อมโยงโปรแกรมสำหรับจัดการเรียน
การสอนซึ่งเป็นเครื่องมือต่างๆที่ใช้สื่อสารระหว่าง
นักศึกษา-ผู้สอนและนักศึกษา-นักศึกษา

3. ความสำคัญของนวัตกรรมและ
เทคโนโลยีการศึกษาจะเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน
สาขาวิชานาฏกรรมไทย มหาวิทยาลัย
รามคำแหง ในยุค 4.0 ให้บรรลุตามปณิญาและ
วิสัยทัศน์อาเซียน 2020 สอดคล้องกับพลวัตทาง
เศรษฐกิจในสังคมที่มีสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม
ที่มีร่วมกันและเชื่อมโยงในอัตลักษณ์ของภูมิภาค
และส่งผลถึงการพัฒนานักศึกษาส่งเสริมคุณภาพ
การทำงานและการประกอบการจากความร่วมมือ
ทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ต่าง ๆ

4. การพัฒนาทรัพยากรนักศึกษา คือ
นักศึกษาด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา

จะมีบทบาทสำคัญมากต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
และสังคมของประเทศในอาเซียนให้มีความเจริญ
ก้าวหน้าและแข่งขันได้ในระดับสากล โดยเฉพาะ
ยุคโลกาภิวัตน์และสังคมฐานความรู้ สร้าง
ประชาคมที่มีความมั่นคงในทุกด้านเพื่อสร้าง
อนาคตที่รุ่งเรืองของอาเซียน

5. นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา
สำหรับสาขาวิชานาฏกรรมไทย มหาวิทยาลัย
รามคำแหง ในยุค 4.0 จะทำให้ประชากรอาเซียน
ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงอันจะนำไปสู่การขจัด
การไม่รู้หนังสือในภูมิภาค ทำให้นักศึกษาทุกคนมี
โอกาสเท่าเทียมกันไม่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม
เชื้อชาติ ภูมิภาค และความบกพร่องทาง
ร่างกาย

6. นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา
สำหรับสาขาวิชานาฏกรรมไทย มหาวิทยาลัย
รามคำแหง ในยุค 4.0 ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทาง
วัฒนธรรมระหว่างสมาชิกอาเซียน เพื่อสร้างเสริม
ความสำเร็จและความเข้าใจอันดีของนักศึกษาที่มี
วัฒนธรรมแตกต่างกัน สร้างค่านิยมร่วมและมรดก
ทางวัฒนธรรมอาเซียนในหลักสูตรรวมทั้งเป็นการ
พัฒนาศักยภาพการเรียนการสอนที่สำคัญ จะเป็นการ
ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอาเซียนและการแลกเปลี่ยน
ทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทย
อย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในยุค
4.0 ด้วยการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วย
นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษา จะมีองค์ประกอบ
ดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชานาฏกรรมไทย มหาวิทยาลัย
รามคำแหงจะต้องทำการเตรียมเนื้อหา ซึ่งจะเป็น

ส่วนของสาระการเรียนรู้ หลักสูตร แบบฝึกหัด แบบทดสอบ ไฟล์มัลติมีเดีย ซึ่งส่วนของนักศึกษาที่เข้าไปศึกษาเนื้อหาในรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาโดยใช้สื่อออนไลน์

2. ระบบจัดการหลักสูตรทั้งนักศึกษา ผู้สอนและผู้บริหารระบบ สามารถเข้าสู่ระบบจากที่ไหน เวลาใดก็ได้ โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ระบบสามารถรองรับจำนวน นักศึกษาและจำนวนบทเรียนได้ไม่จำกัด รวมทั้งมีระบบการสร้างบทเรียนประกอบด้วยเครื่องมือในการช่วยสร้าง Content ระบบสามารถใช้งานได้ดีทั้งกับบทเรียนในรูปแบบ Text - based และบทเรียนในรูปแบบ Streaming Media

3. ระบบการทดสอบและประเมินผล จะมีระบบคลังข้อสอบโดยเป็นระบบการสุ่มข้อสอบ สามารถจับเวลาการทำข้อสอบและการตรวจข้อสอบอัตโนมัติ พร้อมเฉลย รายงานสถิติ คะแนน และสถิติการเข้าเรียนของนักศึกษา

4. ระบบส่งเสริมการเรียน ประกอบด้วยเครื่องมือต่างๆที่ใช้สื่อสารระหว่างนักศึกษา-ผู้สอน และนักศึกษา-นักศึกษา ได้แก่ Web board และ Chat room โดยสามารถเก็บ History ของข้อมูลเหล่านี้ได้ส่วนที่เป็นอุปกรณ์เพื่อใช้เทคโนโลยีการศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงโปรแกรมบนมือถือแบบไร้สาย และต้องมีโปรแกรมสำหรับจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะ

5. ส่วนที่เป็นระบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาโดยใช้สื่อออนไลน์โดยมีการจัดการเนื้อหาและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับหลักสูตรมีหน้าที่ทำหน้าที่

ในการจัดการเนื้อหา นำเสนอเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารสำหรับการเรียนการสอนการใช้เทคโนโลยีการศึกษาเช่น การแสดงภาพ การแสดงวีดีโอ การโหลดไฟล์เสียง โดยมุ่งให้จัดการเรียนการสอนได้ตามเวลาจริงการสร้างสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ระบบการพัฒนานักศึกษาด้วยกลยุทธ์วิธีการสอนที่ใช้เทคโนโลยีสื่อสารการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งจะต้องมีการส่งผลย้อนกลับหลังการวัดและประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้แล้วต้องมีการตรวจสอบว่าคุณสมบัติของนักศึกษาเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อป้องกันพัฒนาการความก้าวหน้าและนำมาทำการปรับปรุงซึ่งจะเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอน เช่น การปรับปรุงยุทธวิธีการสอน การหามาตรการการสอนเสริมการจัดเรียงลำดับชั้นของเนื้อหา ในด้านผลลัพธ์จะต้องมีการวัดและการประเมินผลทั้งก่อนใช้ระบบ ระหว่างการใช้ระบบและหลังการใช้ระบบการพัฒนานักศึกษาด้วยเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา

ในด้านปัจจัยนำเข้าควรมีการพัฒนาด้านเนื้อหาการเรียนการสอนผ่านสื่อดิจิทัลในลักษณะอิเล็กทรอนิกส์ของรายวิชา ควรมีระบบบริหารจัดการรายวิชา มีการอำนวยความสะดวกในด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างนักศึกษาและผู้สอน ได้สะดวก มีแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบที่จัดให้นักศึกษา มีเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา ที่จะทำให้นักศึกษาต้องมีความสามารถในการเรียนรู้จากการใช้เทคโนโลยี ผู้สอนต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ผ่านเทคโนโลยีได้ มีหลักสูตรที่เหมาะสม กิจกรรม

การสอนเน้นการนำเสนอเนื้อหา การทำแบบฝึกหัด หรือการประเมิน ควรให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและนักศึกษาคนอื่นได้และระบบจัดการเรียนการสอนจะเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่าย สิ่งสำคัญที่สุดคือ ระบบนี้จะต้องเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความรู้ ทักษะและเพิ่มสมรรถนะในตัวนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยวัดจากความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของสาขาวิชานาฏกรรมไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ข้อเสนอแนะ

1. การนำกลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในยุค 4.0 ควรเน้นการพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และควรได้รับการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ พัฒนาความรู้ความสามารถจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยและควรพัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

2. การนำกลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในยุค 4.0 ควรส่งเสริมพัฒนาสื่อ

นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ให้ใช้การเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนานักศึกษาในทุกมาตรฐานที่มีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น ตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษซึ่งจะช่วยสร้างขีดความสามารถในการนำเสนอสร้างสรรค์ใหม่ๆ ลงสู่การปฏิบัติ

3. การนำกลยุทธ์วิธีการสอนของสาขานาฏกรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในยุค 4.0 ควรกำหนดเป็นนโยบายในการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมหาวิทยาลัยกับเครือข่ายทางการศึกษาในการร่วมมือกันในการผลิตสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง

4. ควรมีการพัฒนากระบวนการเพื่อให้ได้ความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่องและเผยแพร่ความรู้ทั่วทั้งมหาวิทยาลัย มีการใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ และเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการถ่ายโอนความรู้และข้อมูลข่าวสาร จากประสบการณ์ตรงมาใช้ในการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

REFERENCES

- Ang, L. (2011). Community relationship management and social media. : **Journal of Database Marketing & Customer Strategy Management**, vol. 18, 1, pp. 31-38.
- Conneely, C. Girvan, C. Lawlor, J. Tangney, B. (2018). **An exploratory case study into the adaption of the Bridge 21 Model for 21st Century Learning in Irish Classrooms**. San Francisco: Jossey-Bass Publishing.
- Dabbagh, N. (2007). The online learner: characteristics and pedagogical implications. **Contemporary Issues in Technology and Teacher Education**, Vol. 7, No. 3, pp 217- 226.
- Evans, T., Haughey, M. and Murphy, D. (2018). **International Handbook of Distance Education**. Bingley UK: Emerald Publishing
- Johnson, H. and Mejia, M. (2014). **Online learning and student outcomes in California's community colleges** San Francisco CA: Public Policy Institute of California
- Jung, I. and Latchem, C. (2012). **Quality Assurance and Accreditation in Distance Education and e-Learning**. New York/London: Routledge
- Knox, J. (2014). Digital culture clash: 'massive' education in the e-Learning and Digital. **Cultures Distance Education**, Vol. 35, No. 2
- Kop, R. (2011). The Challenges to Connectivist Learning on Open Online Networks: Learning Experiences during a Massive Open Online Course International. **Review of Research into Open and Distance Learning**, Vol. 12, No. 3
- Koumi, J. (2015). **Learning outcomes afforded by self-assessed, segmented video-print combinations** Academia.edu. London: Routledge.
- Mayer, R. E. (2009). **Multimedia learning** (2nd ed). New York: Cambridge University Press
- Means, B. et al. (2009). **Evaluation of Evidence-Based Practices in Online Learning: A Meta-Analysis and Review of Online Learning Studies**. Washington, DC: US Department of Education.
- Paloff, R. and Pratt, K. (2016). **Collaborating Online: Learning Together in Community**. San Francisco: Jossey-Bass
- Ramkhamhaeng University Fine and Applied Arts Program in Thai Performing Arts. (2012). **Development of special characteristics of students**. Bangkok: Author. (in Thai)
- Ramkhamhaeng University (2012). **Course quality assurance** Department of Thai Performing Arts. Bangkok: Author. (in Thai)

- Schmidt, S. and Shea, P. (2015). **NANSLO Web-based Labs: Real Equipment, Real Data, Real People! WCET Frontiers**. New York: Cambridge University Press.
- Suen, H. (2014). **Peer assessment for massive open online courses (MOOCs) International Review of Research into Open and Distance L**. London: International Thomson.
- The Ministry of Education. (2016). **Information and communication technology master plan for education Ministry of Education**. Bangkok: Printing house for the delivery of goods and parcels. (in Thai)
- The Ministry of Education. (2018). **Educational quality assurance, 2018**. Bangkok: Rajkijjanabakekha. (in Thai)
- The Ministry of Education. (2019). **Education reform**. Bangkok: Cabinet and Publisher Government Gazette. (in Thai)
- The National Education Commission. (2019). **The quality of teachers to the quality of learning**. Bangkok: The Office of the Commission National Education. (in Thai)
- The Higher Education Commission. (2019). **A guide to the framework of national higher education qualifications standards 2009**. Bangkok: the author. (in Thai)
- The National Education Commission. (2017). **National Education Act 1999 Amendment (Version 2) B.E. 2002 and (Version 3) B.E. 2010**. Bangkok: Office Academic and educational standards. (in Thai)

Academic Article

บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศ THE PARTICIPATION ROLES OF THE PUBLIC IN CRIMINAL TRIAL AND ADJUDICATION ABROAD

พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล

Pornphet Cholsaktrakul

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ ประเทศไทย
Laws Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok,
Thailand

cpornpetch@hotmail.com

Received: 2020-02-26

Revised: 2020-07-06

Accepted: 2020-09-05

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในต่างประเทศมีการนำระบบลูกขุน ระบบผู้พิพากษาสมทบ และระบบลูกขุนผสมระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ ซึ่งทั้งสามระบบจะมีกระบวนการที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสามระบบก็เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการ ซึ่งเป็นหนึ่งในสามอำนาจอธิปไตยที่ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยต้องให้ความสำคัญ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน ระบบลูกขุน ระบบผู้พิพากษาสมทบ

ABSTRACT

This article aims to study the participatory roles of the public in criminal trial and adjudication abroad. According to the study, it was found that the jury system, the system of lay judges, as well as the combination of jury system and the system of lay judges have been implemented abroad. All of these three systems, albeit being different in some aspects, provide opportunities for the public to share the judiciary power – one of the three sovereign powers highly valued in democratic countries.

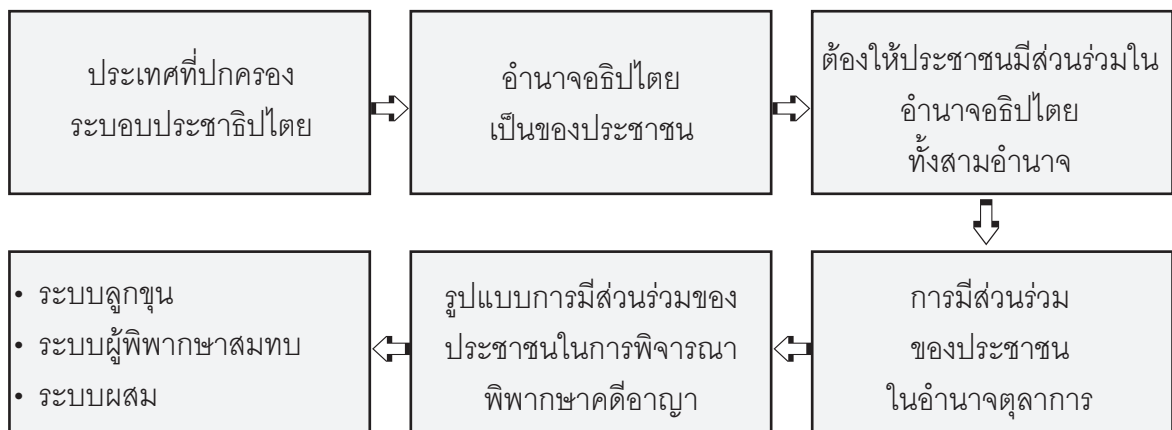
Key words: Public participation, Jury system, System of lay judges

บทนำ

ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย ต้องให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตย โดยเฉพาะในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงระดับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศนั้น ๆ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในอำนาจอธิปไตยทั้งสามอำนาจจึงเป็นเรื่องที่รัฐต้องให้ความสำคัญ ซึ่งรวมไปถึงอำนาจตุลาการซึ่งเป็นหนึ่งในสามอำนาจอธิปไตยที่เป็นอำนาจในการวินิจฉัยอรรถคดี อาจกล่าวได้ว่าเป็นอำนาจตุลาการเป็นอำนาจที่มีการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับอำนาจบริหารหรืออำนาจนิติบัญญัติที่มี

การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมหลายวิธีการ เช่น การเสนอกฎหมาย การตรวจสอบ การถอดถอน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การออกเสียงประชามติ และการเลือกตั้งทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น แต่สำหรับอำนาจตุลาการมีข้อจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างมาก โดยเฉพาะในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยมากทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพมากที่สุด ซึ่งควรจะมีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด แต่หากพิจารณาในต่างประเทศมีรูปแบบการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาหลายรูปแบบ โดยมีกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

กรอบในการวิเคราะห์

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศ

1. ระบบลูกขุน

ลูกขุน คือ สามัญชนธรรมดาซึ่งศาลเชิญมาให้นั่งฟังการสืบพยานและมีหน้าที่วินิจฉัย

ในปัญหาข้อเท็จจริงของคดีนั้น ปกติจะเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยไม่จำกัด เพศ อาชีพ ศาสนา หรือ การศึกษา (Wichitchonchai, 1995) โดยส่วนใหญ่จะพบในประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี เช่น สหรัฐอเมริกา

สหราชอาณาจักร นิยมใช้ในการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา การเป็นลูกขุนถือเป็นหน้าที่พลเมืองที่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นลูกขุนถ้าไม่ปฏิบัติหน้าที่จะมีความผิดตามกฎหมาย โดยผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นลูกขุนโดยส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนธรรมดาโดยทั่วไป ไม่ใช่ผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมาย การพิจารณาคดีโดยลูกขุนนั้น คณะลูกขุนจะทำหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงโดยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดตามฟ้องหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษาจะวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมาย รวมทั้งกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิด

ระบบลูกขุนมีต้นกำเนิดจากสหราชอาณาจักร เริ่มมีการส่งเสริมระบบลูกขุนในสมัยพระเจ้าเฮนรี่ที่ 2 โดยพระองค์ทรงเห็นว่าการพิจารณาที่ชอบด้วยเหตุผลและเหมาะสมนั้นต้องเป็นการพิจารณาโดยคณะลูกขุน จึงทรงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสียใหม่ แต่พระองค์ก็ตระหนักดีว่าประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิมจะยกเลิกไปทีเดียวคงเป็นไปได้ยาก ดังนั้นวิธีการเก่า ๆ ที่ใช้จึงไม่ได้ยกเลิกในทันที บุคคลที่จะเป็นลูกขุน ในสมัยก่อนของสหราชอาณาจักรอาจเป็นได้ทั้งเพศชายและเพศหญิงซึ่งมีอายุระหว่าง 21 ถึง 72 ปี จำนวน 12 คน ที่เกณฑ์มาจากประชาชนที่ไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมายโดยเฉพาะ เพราะกฎหมายอังกฤษห้ามมิให้นักกฎหมายร่วมเป็นลูกขุน เพราะเกรงว่าจะไปมีอิทธิพลทางความคิดเหนือลูกขุนอื่น ในการที่จะตัดสินว่าจำเลยผิดหรือไม่ คนที่จะถูกเกณฑ์เป็นลูกขุนต้องเป็นคนที่มีความดีพอสมควร และไม่เช่นนั้นแล้วไม่ตอกจนอาจจะ

เป็นการเสี่ยงต่อการทำมาหากินจากคดีความวิธีเกณฑ์คือ ใช้จับใบดำใบแดงแบบเกณฑ์ทหาร โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นลูกขุนว่า ต้องเป็นผู้ที่เสียภาษีที่ดินตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือเป็นเจ้าของบ้านที่มีหน้าต่างเปิดได้ไม่น้อยกว่า 15 บาน กฎหมายนี้เป็นกฎหมายโบราณ แต่ก็ใช้เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ เจตนารมณ์ของกฎหมายในการกำหนดเงื่อนไขของผู้ที่จะเข้ามาเป็นลูกขุนดังกล่าวก็คือ กฎหมายต้องการผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมดังปรากฏจากการเสียภาษี หรือมีเงินนั้นก็ต้องเป็นผู้มีฐานะพอสมควรดังปรากฏจากการเป็นเจ้าของบ้านขนาดที่มีหน้าต่างซึ่งเปิดได้ไม่น้อยกว่า 15 บาน มิใช่จะทำให้ผู้ไม่มีความรับผิดชอบหรือให้คนจรจัดที่ไหนก็ได้มาเป็นลูกขุน และเมื่อลูกขุนทั้งคณะรับฟังคำฟ้องของโจทก์ คำให้การของจำเลย พยานของทั้งสองฝ่ายและรับฟังคำสั่งศาลเกี่ยวกับประเด็นที่จะตัดสินคดีนั้นแล้ว จะต้องตัดสิน โดยมีมติเอกฉันท์ทั้งคณะว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ถ้าลูกขุนแม้เพียงคนเดียวเห็นว่าจำเลยไม่ผิด ศาลต้องยกฟ้อง ซึ่งโดยเจตนาดังเดิมการใช้ลูกขุนนั้นไม่ได้มีเจตนาที่จะใช้เพื่อการตัดสินคดี แต่มีการใช้ลูกขุนนั้นเพื่อเป็นพยานลำดับถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในท้องที่ที่เกิดเหตุอันเป็นหนทางในการแสวงหาข้อมูลข้อเท็จจริงจากผู้คนในท้องที่ มากกว่าที่จะเป็นการใช้ลูกขุนเพื่อชี้ขาดข้อพิพาทในประเด็นข้อพิพาท แต่ต่อมาก็ได้มีการเปลี่ยนหน้าที่จากลักษณะที่เป็นพยาน จนปรับบทบาทมาเพื่อช่วยศาลให้สามารถตัดสินคดีได้ตรงตามความรู้สึกของประชาชนเท่ากับทำให้เห็นว่าการตัดสินคดีของศาลโดยมีคณะลูกขุนนั้นเป็นการชี้ขาดของบุคคลผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือบุคคล

ผู้ใกล้ชิดกับที่เกิดเหตุ อีกทั้งยังเป็นการชี้ขาดโดยคนจำนวนมาก มิได้ใช้บุคคลคนเดียวตัดสินคดี ซึ่งในเริ่มแรกลูกขุนในสหราชอาณาจักรแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (Thongsema,1980)

(1) คณะลูกขุนใหญ่ ประกอบไปด้วยผู้ที่ถือที่ดินที่เป็นไท ไม่น้อยกว่า 12 คน แต่ไม่เกิน 24 คน หน้าทีของคณะลูกขุนใหญ่ คือ นำตัวผู้กระทำความผิดมาให้ศาลหลวงพิจารณา โดยตัวลูกขุนเหล่านี้เป็นผู้รู้เห็นและกล่าวหาเอง กล่าวคือรู้เห็นในฐานะประจักษ์พยานว่าจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำผิดจริง ดังนั้นบุคคลที่เป็นคณะลูกขุนใหญ่จึงอยู่ในฐานะพยาน และยังมีหน้าที่ในการไต่สวนข้อกล่าวหาในคดีอาญาว่ามีมูลหรือไม่ ต่อมาได้มีกฎหมาย Administrative of justice ค.ศ. 1933 ยกเลิกคณะลูกขุนใหญ่

(2) คณะลูกขุนเล็ก มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินความโดยตรง ลูกขุนประเภทนี้มิได้เกิดโดยผลของกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่เกิดจากคำสั่งของศาลหลวง ซึ่งออกโดยพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งในสมัยแรก ๆ การพิจารณาคดีตัดสินคดีโดยคณะลูกขุนจะทำโดยความยินยอมของฝ่ายจำเลยเท่านั้น ซึ่งหากจำเลยไม่ยินยอมจะใช้วิธีลูกขุนก็จะใช้วิธีทรมาน

ภายหลังจากนั้นระบบลูกขุนในสหราชอาณาจักรจึงค่อย ๆ พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันคดีอาญามีการใช้ระบบลูกขุนเพียงแค่ 1- 2 เปอร์เซนต์ เนื่องจากความไม่เชื่อมั่นในความสามารถของลูกขุนในการพิจารณาคดีที่ซับซ้อน (Meeboonsalang, 2009)

ในปัจจุบันประเทศที่มีการใช้ระบบลูกขุนและนำนำมาศึกษามากที่สุด คือ ประเทศสหรัฐ

อเมริกาเพราะมีการใช้ระบบลูกขุนอย่างแพร่หลายในทุกมลรัฐ ระบบลูกขุนในสหรัฐอเมริกาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ คณะลูกขุนใหญ่ และคณะลูกขุนเล็ก ซึ่งคณะลูกขุนที่จะทำการพิจารณาพิพากษาคดีจริง ๆ คือ คณะลูกขุนเล็ก ส่วนคณะลูกขุนใหญ่ มีหน้าที่เพียงไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น ดังนี้

(1) คณะลูกขุนใหญ่

คณะลูกขุนใหญ่จะทำหน้าที่พิจารณาไต่สวนคดีอาญาเบื้องต้นว่าพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการมีอยู่นั้นมีน้ำหนักเพียงพอที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้าคณะลูกขุนใหญ่เห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอจะดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหา ก็จะมีความเห็นสั่งฟ้องเป็นทางการแก่ผู้ต้องหานั้น ซึ่งปกติคณะลูกขุนใหญ่จะใช้ในคดีอาญาร้ายแรงที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกมากกว่า 1 ปีขึ้นไป และในคดีความผิดไม่ร้ายแรงที่มีโทษจำคุก 1 ปี หรือน้อยกว่านั้น คณะลูกขุนใหญ่มาจากการคัดเลือกจากประชาชนโดยทั่วไป โดยปกติจะมีจำนวนตั้งแต่ 12 คน ถึง 23 ทำหน้าที่ชุดละประมาณ 1 เดือน หรือนานกว่านั้น เพื่อให้คณะลูกขุนใหญ่คอยถ่วงดุลอำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งคณะลูกขุนใหญ่จะต้องมีคะแนนเสียง 12 เสียงขึ้นไปจึงจะสามารถฟ้องคดีได้ (Chuto, 2007)

(2) คณะลูกขุนน้อย

คณะลูกขุนน้อย คือ ลูกขุนที่มีหน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดในปัญหาข้อเท็จจริง ในศาลรัฐบาลกลางจะประกอบไปด้วยลูกขุน จำนวน 12 คน ส่วนในระดับมลรัฐจะขึ้นกับกฎหมายวิธีพิจารณาความของมลรัฐนั้น ๆ ซึ่ง

แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา เคยวินิจฉัยไว้ในคดี Williams v. Florida (399 U.S. 78, 100, 1970) ว่ามลรัฐฟลอริดา ซึ่งมีระบบลูกขุน 6 คน ใช้ในคดีอาญาได้ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ หลังจากคดี Williams มลรัฐจอร์เจีย ได้แก้กฎหมายให้จำนวนลูกขุนลดเหลือ 5 คน ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยไว้ในคดี Ballew v. Georgia (435 U.S. 223, 1978) ว่าจำนวนลูกขุน 5 คน ไม่เพียงพอ ที่จะทำหน้าที่ลูกขุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือว่าขัดรัฐธรรมนูญ ดังนั้นสรุปได้ว่าจำนวนลูกขุนต้องไม่ต่ำกว่า 6 คน (Wichitchonchai, 1995) ลูกขุนในสหรัฐอเมริกามีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ ส่วนปัญหาว่ควรลงโทษเท่าไรเป็นอำนาจของศาล

คดีอาญาในสหรัฐอเมริกาในศาลรัฐบาลกลางนั้น ในทุก ๆ คดี ต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่และคณะลูกขุนเล็ก (Title 28 of the United States Code, Chapter 121, Section 1861) เว้นแต่จำเลยสละสิทธิการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน ซึ่งต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยต้องรับการยินยอมจากศาลและพนักงานอัยการ ส่วนในระดับมลรัฐนั้นศาลฎีกาแห่งสหพันธรัฐเคยวินิจฉัยไว้ในคดี District of Columbia v. Clavans (300 U.S. 617, 1937) คดี Frank v. United states (395 U.S. 147, 1969) และคดี Duncan v. Louisiana (391 U.S. 145, 1968) ซึ่งลงโทษจำเลยในความผิดเล็กน้อย โดยไม่ใช่ลูกขุน โดยในคดี Duncan v. Louisiana ให้เหตุผลไว้ว่า คดีความผิดเล็กน้อยไม่ต้องพิจารณาคดีโดยใช้ลูกขุน เนื่องจากผลกระทบต่จำเลยจากการตัดสิน

คดีความผิดเล็กน้อยยังไม่มีน้ำหนักมากพอที่จะเทียบประโยชน์จากการที่จะบังคับใช้กฎหมายอย่างเต็มประสิทธิภาพ และทำให้การบริหารงานยุติธรรมง่ายขึ้น ย่อมทำให้การพิจารณาเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายจากการที่ไม่ต้องพิจารณาโดยคณะลูกขุน (Chuto, 2007) จึงอาจกล่าวได้ว่าในคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย ๆ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาพิพากษาคดีโดยใช้คณะลูกขุน

2. ระบบผู้พิพากษาสมทบ

ความเป็นมาของมาระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศนั้นได้เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยอาณาจักรโรมัน และชัดเจนขึ้นจากการปฏิวัติในฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. 1789 ซึ่งเป้าหมายหนึ่งของการปฏิวัตินี้ก็คือ การทำให้หลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นจริงขึ้นมาและจะทำเช่นนี้ได้ก็ต่อเมื่ออำนาจฝ่ายตุลาการจะต้องแยกออกมาจากอำนาจฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ การที่จะสร้างหลักประกันให้ผู้พิพากษามีความเป็นอิสระและตรวจสอบความเป็นอิสระของผู้พิพากษาดังกล่าวได้จึงควรที่จะให้บุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญา โดยมีจุดเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มของผู้มีอิสระทางความคิดเพื่อมาร่วมกันพิจารณาพิพากษาคดีในกรณีที่ไม่ใช่ข้อกำหนดในกฎหมายของศาสนา หรือกฎหมายของหัวหน้าเผ่าต่อมา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีการแยกผู้พิพากษาออกเป็น 2 ประเภท ระหว่างผู้พิพากษาอาชีพ กับผู้พิพากษาสมทบ โดยสัดส่วนของผู้พิพากษาในแต่ละประเภทและในแต่ละช่วงของเวลา จะขึ้นอยู่กับการต่อสู้ทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ หากเมื่อใดที่ศาลถูกใช้เป็นเครื่องมือ

ทางการเมืองไม่ว่าโดยกษัตริย์เจ้าชายหรือบิชอปส์ บทบาทของผู้พิพากษาสมทบจะถูกจำกัดหรือขาดหายไปในช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ (Dhebhachamnong, 2009) ปัจจุบันหลายประเทศได้มีการนำเอาบุคคลภายนอกที่มีชื่อผู้พิพากษาอาชีพมาร่วมพิจารณาพิพากษาคดีในฐานะผู้พิพากษาสมทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศแถบตะวันตกที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) นอกจากประเทศในแถบตะวันตกที่มักมีการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในกระบวนการศาลยุติธรรมแล้ว ในขณะนี้อีกหลายประเทศในโลกก็มีการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ สำหรับเหตุผลเบื้องต้นในการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในระบบกฎหมาย มีด้วยกันหลายประการ โดยมีนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศให้ความเห็นไว้ ดังนี้

Sanja KutnjakIvkovic ให้ความเห็นไว้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการพิจารณาคดีและทำให้เพิ่มความชอบธรรมตามกฎหมายมากยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมและความถูกต้อง สร้างคุณค่าและความรู้ให้แก่ชุมชนเป็นการนำมุมมองหรือทัศนคติใหม่ๆ เข้ามาสู่ศาลพร้อมกันนี้เป็นการอนุญาตให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานยุติธรรมและอีกทั้งยังช่วยยับยั้งป้องกันและคุ้มครองการใช้อำนาจที่กดขี่ของรัฐด้วย (KutnjakIvkovic, 2016)

Stephen J Alder (1995) ให้ความเห็นไว้ว่าการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศมาจากแนวคิดที่ว่า อำนาจประชาธิปไตยเป็นของ

ประชาชน การใช้อำนาจตุลาการโดยประชาชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะแสดงออกถึงลักษณะสำคัญอย่างยิ่งของการปกครองระบบประชาธิปไตย (Adler, 1995)

น้ำแท้ มีบุญสร้าง (2009) กล่าวไว้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมใช้การพิจารณาพิพากษาคดีโดยตรงโดยผู้พิพากษาสมทบไม่จำเป็นต้องผ่านการศึกษาอบรมอย่างนักกฎหมาย จากแนวคิดที่ว่าคดีหลาย ๆ ประเภท ผู้พิพากษาที่เป็นนักกฎหมายจะมีข้อจำกัดความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ที่จำเป็นแก่การพิจารณาคดีนอกเหนือไปจากความรู้ทางกฎหมาย ผู้พิพากษาสมทบที่เป็นบุคคลภายนอกและมีความเชี่ยวชาญในบางสาขาจะสามารถใช้ความรู้ความสามารถช่วยเหลือในทางคดีได้เป็นอย่างดีโดยผู้พิพากษาสมทบจะมีอำนาจตัดสินใจร่วมกับผู้พิพากษาในข้อเท็จจริงในสถานการณ์แห่งคดีรวมถึงการปรับใช้กฎหมายด้วย (Meeboonsalang, 2009)

อย่างไรก็ตาม การใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบก็ถูกวิจารณ์ว่าคดีบางประเภทมีความซับซ้อนเกินกว่าคนธรรมดาที่ไม่ใช่นักกฎหมายจะเข้าใจการดำเนินคดีได้ แต่ในเรื่องนี้ Dr. Eberhard Siegismund ให้ความเห็นว่าการนำเสนอข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในการพิจารณาคดีจะต้องถูกกระทำในลักษณะที่แม้แต่บุคคลที่ไม่ใช่นักกฎหมายจะสามารถเข้าใจได้ด้วย (Siegismund, 1999) ในปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรมีการนำระบบผู้พิพากษาสมทบไปใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รูปแบบผู้พิพากษา

สมทบของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีผู้พิพากษาสมทบ 1-2 คนร่วมตัดสินคดีกับผู้พิพากษาอาชีพ 1-2 คน โดยผู้พิพากษาอาชีพและประชาชนจะร่วมกันตัดสินความผิดของจำเลย

สำหรับประเทศไทยมีการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบเช่นเดียวกันแต่จะแตกต่างกันตรงที่ประเทศไทยไม่ได้ใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญา แต่นำมาใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลแรงงาน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการใช้ผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษนี้ไม่ได้มีเพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ต้องการให้ประชาชนที่มีความเชี่ยวชาญในคดีเข้าไปมีช่วยผู้พิพากษาพิจารณาพิพากษาคดี ไม่ได้มีจุดประสงค์เหมือนของต่างประเทศที่ต้องการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี หรืออาจกล่าวได้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบของประเทศไทยต้องการให้มีประชาชนเข้ามาช่วยผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี เพราะผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษที่กล่าวมาจะมีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีซึ่งจะเป็นการช่วยผู้พิพากษาให้ตัดสินคดีได้ถูกต้องมากขึ้น เพราะมีผู้มีประสบการณ์ในด้านนั้น ๆ เข้ามาช่วยในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เป็นด้านวิชาชีพมากขึ้น เพราะบางกรณีผู้พิพากษาจะมีความรู้ทางด้านกฎหมายแต่ขาดประสบการณ์ในด้านวิชาชีพเฉพาะจึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจข้อเท็จจริงในคดีได้ทั้งหมด การมีผู้พิพากษาสมทบจึงทำให้ผู้พิพากษาเข้าใจข้อเท็จจริงในคดีมากขึ้น แต่ผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศจะมีหน้าที่แค่เข้าไปมีส่วนร่วมในการ

พิจารณาพิพากษาคดี โดยไม่ต้องมีความรู้เฉพาะด้านเหมือนผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทย เพราะในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจะยึดหลักการเช่นเดียวกับลูกขุน คือ วิจักษ์ญาณของวิญญาณก็สามารถใช้ตัดสินความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยได้ ซึ่งหลักการของผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาและในศาลคดีชั้นอุทธรณ์พิเศษจึงมีข้อแตกต่างกัน

3. ระบบผสมระหว่างลูกขุนและผู้พิพากษาสมทบ

ระบบผสมเป็นคำที่นักวิชาการบางคนใช้เรียกระบบที่มีลักษณะของระบบลูกขุนผสมกับระบบผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งประเทศที่ผู้เขียนเห็นว่าใช้ระบบดังกล่าว คือ สาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งระบบนี้ต้นกำเนิดมาจากการการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1789 ในการร่างประมวลกฎหมายวิธีไต่สวนคดีอาญาซึ่งมีผลใช้บังคับ เมื่อ ค.ศ. 1810 นั้น ผู้ร่างกฎหมายตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 จึงได้บัญญัติให้มี การนำระบบลูกขุนมาใช้ในประมวลกฎหมายวิธีไต่สวนคดีอาญา ค.ศ. 1810 โดยในตอนแรกเริ่มได้คงรูปแบบดั้งเดิมของระบบลูกขุนไว้ กล่าวคือ ผู้พิพากษาอาชีพและคณะลูกขุนจะนั่งพิจารณาคดีอาญาตั้งแต่เริ่มต้นคดี แล้วคณะลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงแต่เพียงผู้เดียวว่า มีการกระทำความผิดหรือไม่ และใครเป็นผู้กระทำความผิด หลังจากนั้นคณะลูกขุนก็จะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้พิพากษาทราบ ถ้าหากคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนเห็นว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ศาลโดยองค์คณะของผู้พิพากษาอาชีพก็จะเป็นผู้พิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย แต่เพียงผู้เดียว ถึงแม้รูปแบบการพิจารณาคดี

โดยคณะลูกขุนข้างต้นจะได้ใช้ในกลุ่มประเทศ แองโกล-แซ็กซอน มานานนับหลายศตวรรษแล้ว แต่การนำรูปแบบของระบบลูกขุนดังกล่าวมาใช้ โดยไม่ได้ประยุกต์ให้เหมาะสมกับระบบการดำเนิน คดีดั้งเดิมของประเทศฝรั่งเศสนั้น จึงก่อให้เกิด ปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก สาเหตุของ ปัญหาเกิดจากการที่ลูกขุนมีเฉพาะอำนาจวินิจฉัย ความผิด แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดโทษ ดังนั้น บรรดาลูกขุนจึงอาจจะไม่พอใจกับการที่ศาลมี อำนาจใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษแต่ เพียงผู้เดียว ด้วยเหตุนี้ในทางปฏิบัติ ก่อนที่คณะ ลูกขุนจะตัดสินชี้ที่จะวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง บรรดาลูกขุนจึงอยากจะทราบก่อนว่า โทษที่องค์ คณะผู้พิพากษาอาชีพจะลงแก่จำเลยนั้นเป็นโทษ ที่เหมาะสมกับการกระทำความผิดหรือไม่ หาก คณะลูกขุนเห็นว่าโทษที่กำหนดโดยองค์คณะ ผู้พิพากษาไม่เหมาะสมก็จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ระหว่างคณะลูกขุนกับผู้พิพากษา และลูกขุนอาจ หาทางแก้ลำโดยการรวมตัวกันพิพากษายกฟ้อง จำเลยในการพิจารณา พิพากษาคดีอื่น ๆ ด้วย เหตุนี้ จึงมีความพยายามของฝ่ายนิติบัญญัติใน การปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอีกหลายครั้ง เพื่อให้เกิดความสมดุลของความสัมพันธ์ในการ ทำงานร่วมกันระหว่างองค์คณะผู้พิพากษาอาชีพ และคณะลูกขุนในศาลลูกขุนตั้งแต่ ค.ศ. 1828 เป็นต้นมาจนถึง ค.ศ. 1932 ซึ่งใน ค.ศ. 1932 ได้มี การตรารัฐบัญญัติซึ่งน่าจะสร้างความพึงพอใจแก่ บรรดาลูกขุนทั้งหลาย กล่าวคือ ตามกฎหมายดังกล่าวคณะลูกขุนยังคงอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการ วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง และคณะลูกขุนจะรวมตัว เข้ากับองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อทำหน้าที่ เป็นองค์

คณะเดียวกันในการกำหนดโทษที่จะลง แสดงให้ เห็นอำนาจของคณะลูกขุนที่เพิ่มขึ้นและมีบทบาท ที่เหนือกว่าองค์คณะผู้พิพากษาอาชีพ อย่างไรก็ตาม รูปแบบใหม่ของระบบลูกขุนนี้ก็ยังไม่ สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่ายได้ เพราะ ระบบวิธีพิจารณาคดีของศาลลูกขุนรูปแบบใหม่นี้ ยังคงต้องอาศัยคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนใน เรื่องการกระทำความผิดของจำเลย ซึ่งบ่อยครั้ง คำวินิจฉัยของคณะลูกขุนได้สร้างความผิดหวังให้ แก่สาธารณชน ด้วย เหตุนี้จึงเป็นที่มาของรัฐ บัญญัติ ค.ศ. 1941 กฎหมายฉบับนี้สร้างระบบศาล ลูกขุนขึ้นมามีลักษณะทำนองเดียวกับศาลที่มี ผู้พิพากษาสมทบนั่งพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับ ผู้พิพากษาอาชีพ ระบบของศาลลูกขุนใหม่นี้ จะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างองค์คณะผู้พิพากษา อาชีพและคณะลูกขุน ตั้งแต่เริ่มการพิจารณาคดี จนกระทั่งการวินิจฉัยการกระทำความผิดและการ พิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย ถือเป็น รูปแบบล่าสุดของศาลลูกขุนที่ยังคงใช้บังคับจนถึง ปัจจุบัน (Atikavej, 2015)

สำหรับองค์ประกอบของศาลลูกขุนใน สาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จะแยกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นผู้พิพากษาส่วนหนึ่ง และส่วนที่เป็นคณะ ลูกขุนอีกส่วนหนึ่ง ในส่วนที่เป็นผู้พิพากษานั้น จะ ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 3 คน เป็น ประธานศาลลูกขุน 1 คน และองค์คณะอีก 2 คน โดยประธานศาลอุทธรณ์เขตซึ่งศาลลูกขุนตั้งอยู่ ในเขตอำนาจ จะเป็นผู้แต่งตั้งประธานศาลลูกขุน และองค์คณะอีกสองคน ส่วนที่เป็นคณะลูกขุน จะมีจำนวน 6 คน เมื่อรวมกับผู้พิพากษาอาชีพ เข้าด้วยกันแล้ว ศาลลูกขุนจะประกอบด้วยองค์

คณะทั้งหมดจำนวน 9 คน ระบบศาลลูกขุนนี้ จะใช้สำหรับการพิจารณาคดีความผิดร้ายแรง ที่ผู้พิพากษาได้ส่วนเห็นว่ามีมูลแล้วส่งไปให้ศาล ลูกขุนดำเนินการ ความผิดร้ายแรงดังกล่าวคือ ความผิดอุกฤษณ์โทษ ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต นอกจากนี้ความผิดฆาตกรรมโทษ คือ ความผิดร้ายแรงบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับการนำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษ หรือ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อประเทศ พนักงานอัยการฝรั่งเศสอาจร้องขอให้ผู้พิพากษาได้ส่วนเข้าทำการไต่สวน หากปรากฏว่าคดีมีมูล ผู้พิพากษาได้ส่วนก็จะส่งเรื่องไปให้ศาลลูกขุนทำการพิจารณาคดีได้เช่นกัน การทำงานของลูกขุนเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่ใช่เพียงแค่อำนาจ แต่เป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ได้รับเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่ลูกขุน ดังนั้น หากลูกขุนคนใดไม่ไปปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือถอนตัวก่อนที่การปฏิบัติหน้าที่จะสิ้นสุดลงโดยปราศจากข้อแก้ตัวที่ศาลลูกขุนเห็นว่าชอบ จะต้องถูกลงโทษปรับ (Atikavej, 2015) หลังจากนั้นประเทศญี่ปุ่นได้มีการนำระบบผสมระหว่างลูกขุนและผู้พิพากษามาใช้โดยมีลักษณะคล้ายกับระบบศาลลูกขุนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส คือ ประกอบด้วยประชาชน 6 คนและผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน ร่วมกันพิจารณาคดี หรือที่เราเรียกกันในระบบ Saiban-in ประเภทของคดีอาญาที่จะการพิจารณาโดยระบบ Saiban-in นี้ คือ คดีความผิดร้ายแรงสองประเภททั่วไป ประเภทแรก ได้แก่ ความผิดที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ส่วนประเภทที่สอง ได้แก่

ความผิดที่มีกฎหมายระบุไว้เฉพาะและผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ทำร้ายร่างกายหรือชิงทรัพย์และข่มขืนจนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย วางเพลิงเผาเคหสถานลักพาตัวบุคคลเพื่อเรียกค่าไถ่ ละทิ้งเด็กที่อยู่ในปกครองจนเด็กนั้นถึงแก่ความตาย เป็นต้น (Act concerning participation of lay assessors in criminal trials 2004, Article 2)

บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญา

จากการศึกษาระบบการมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศมีระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาหลายรูปแบบ ซึ่งประเทศส่วนใหญ่ที่ใช้ระบบลูกขุน คือ แคนาดา และอเมริกา เป็นประเทศที่เรียกได้ว่าการพัฒนาแล้ว ประชาชนมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น มีการนำระบบลูกขุนมาใช้เป็นระยะเวลานานแล้ว แต่การใช้ระบบลูกขุนก็ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่าง ทั้งในเรื่องของระยะเวลาการพิจารณาคดีที่ยาวนานกว่าปกติ ระบบลูกขุนในปัจจุบันจึงมีวิวัฒนาการที่พัฒนาขึ้นให้มีความกระชับและรวดเร็วขึ้น เช่น จากที่เคยมีลูกขุนจำนวน 12 คนก็จะเหลือ 6 คน แต่เป็นที่ชัดเจนว่าระบบลูกขุนประชาชนจะเป็นผู้พิจารณาคัดสินข้อเท็จจริงเท่านั้น ผู้พิพากษาไม่มีสิทธิร่วมตัดสินข้อเท็จจริง มีหน้าที่ตัดสินเพียงปัญหาข้อกฎหมาย ปัจจุบันในหลาย ๆ ประเทศอาจจะมีการลดการพิจารณาคดีแบบลูกขุนให้น้อยลงเนื่องจากปัญหา

ที่กล่าวมา แต่ในหลาย ๆ ประเทศ เช่น สาธารณรัฐเกาหลีก็มีอาจนำระบบลูกขุนไปใช้ซึ่งอาจจะมีข้อแตกต่างจากระบบลูกขุนแบบดั้งเดิมบ้าง เช่น ประชาชนเป็นผู้ตัดสินข้อเท็จจริงโดยอาจปรึกษากับผู้พิพากษาได้ ในขณะที่ระบบลูกขุนแบบดั้งเดิมในสหรัฐอเมริกา ผู้พิพากษาไม่มีสิทธิเข้าร่วมปรึกษากับประชาชน แต่ถึงแม้ระบบลูกขุนประยุกต์จะมีการให้ประชาชนเข้าร่วมปรึกษากับผู้พิพากษาได้ แต่ก็ไม่ได้ให้สิทธิผู้พิพากษาออกเสียงลงคะแนนในการตัดสินว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ ผิดกับระบบผู้พิพากษาสมทบที่ให้ประชาชนกับผู้พิพากษาร่วมกันตัดสินว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าระบบลูกขุนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือระบบ Saiban-in ในประเทศญี่ปุ่น เป็นระบบผู้พิพากษาสมทบเช่นกัน เพียงแต่จะแตกต่างจากระบบผู้พิพากษาสมทบแบบดั้งเดิมตรงที่มีจำนวนประชาชนที่มากขึ้น เพราะปกติระบบผู้พิพากษาสมทบจะมีประชาชนเพียง 1-2 คน ร่วมตัดสินกับผู้พิพากษาอาชีพ แต่ระบบของสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือระบบ Saiban-in ในประเทศญี่ปุ่นจะมีประชาชนมากถึง 6 คนและผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน ร่วมกันตัดสินความผิดของจำเลย โดยผู้พิพากษาอาชีพมีสิทธิออกเสียงด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งในแถบเอเชีย เช่น สาธารณรัฐเกาหลีและประเทศญี่ปุ่นเริ่มมีพัฒนาให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเพราะประเทศเหล่านั้นมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งรวมไปถึงอำนาจตุลาการด้วย เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลซึ่งในแถบเอเชียต้องยอมรับว่าทั้งสองประเทศเป็น

ประเทศที่มีการพัฒนาไปมากกว่าประเทศอื่น ๆ ฉะนั้นการที่ทั้งสองประเทศมีความพยายามในการนำระบบลูกขุนหรือระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้เป็นเพราะต้องการให้เท่าเทียมอารยประเทศทั้งในสหรัฐอเมริกา และไชนยุโรปที่ถือว่าเป็นประเทศที่เคารพในสิทธิ เสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมากรุ่นเอง

สรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยหลาย ๆ ประเทศในโลกมีการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการซึ่งเป็นหนึ่งในสามอำนาจอธิปไตย โดยเฉพาะในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ที่ต้องมีการศึกษาอย่างจริงจังในการที่จะนำมาใช้ เพราะหากให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยที่ประชาชนยังไม่มีความพร้อม ย่อมจะเป็นการเสียหายแก่กระบวนการยุติธรรมมากกว่าจะส่งผลดี แต่หากหน่วยงานของรัฐมีการเตรียมความพร้อมให้ประชาชนทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจในระบบกระบวนการยุติธรรม รวมไปถึงสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักผิดชอบชั่วดี ไม่ให้เกิดความละโมภหรือทุจริต การนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญาในประเทศไทยคงจะสามารถเกิดขึ้นได้ และจะแสดงถึงศักยภาพของคนไทยและกระบวนการยุติธรรมไทยที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

REFERENCES

- Adler, J.S. (1995). **The Jury**. NY: Bantam Doubleday Dell Publishing Group.
- Atikavej, U.(2015). **Participation of the Public in the Criminal Justice System: Example of Jury System in France**. Journal of Thai Ombudsman. 2 (2), 73-97. (In Thai)
- Cholsaktrakul, P. (2017). **Public Participation in Criminal Trial**. LL.D. Program in Laws. Faculty of Laws, Sripatum University. (In Thai)
- Chuto, T. (2007). **The Possibility for an Adoption of the System of Lay Judges in Criminal Cases**. LL.M. Program in Laws. Faculty of Laws, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Dhebha-chamnong. A. (2009). **Guideline on the Development of Recruitment System, Authorities, Functions, Scrutiny of, and Check and Balance by Lay Judges in the Specialized Courts in Thailand**. Bangkok: The University of the Thai Chamber of Commerce
- Kutnjaklvkovic, S. (2016). **Exploring Lay Participation in Legal Decision-Making: Lessons from Mixed Tribunals**. Retrieved June 18, 2019 from <http://organizations.lawschool.cornell.edu/ilj/iss>
- Meeboonsalang, N. (2009). **The Exercise of Judicial Power by the People**. Julianiti Journal. 6 (5), 47-52.
- Siegismund, E. (2000). **The Function of Honorary Judge in Criminal Proceedings in Germany**. Retrieved January 18, 2019 from https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No56/No56_13VE_Siegismund2.pdf.
- Thongsema, P. (1980). **Jury System for Thailand**. LL.M. Program in Laws. Faculty of Laws, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Wichitchonchai, P. (1995). **Criminal Proceedings by Jury under American Laws**. Dulapaha (Court of Justice's Journal). 42 (2), 89-111. (In Thai)

Academic Article

แนวทางการแก้ไขปัญหา “คนชายขอบ” ด้วยการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ GUIDELINES FOR PROBLEM SOLVING “MARGINAL PEOPLE” THROUGH NEW PUBLIC SERVICE

ณัฐฐา เกิดทรัพย์^{1*} พัชรีย์ กล่อมเมือง²
Natta Kertsup^{1*} and Patcharee Klommeung²

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์^{1*} หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์²
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร^{1*, 2}
กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Bachelor of Public Administration, Program in Public Administration^{1*}, Bachelor of Political Science,
Program in Political Science²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand^{1*, 2}

natta.ke@pnru.ac.th^{1*}

Received: 2019-12-20

Revised: 2020-10-05

Accepted: 2020-10-07

บทคัดย่อ

คุณลักษณะของคนชายขอบมีความแตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของสังคม ได้แก่ ชชาติพันธุ์ เพศสภาพ เพศสถานะ ผิวพรรณ ศาสนา อุดมการณ์ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และชนชั้นทางสังคม จึงเกิดปัญหาคนชายขอบ ซึ่งเป็นคนกลุ่มหนึ่งที่ขาดโอกาสหรือเข้าถึงไม่ถึงสิทธิต่างๆ จนเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทั้งกลุ่มคนชายขอบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษา รวมทั้งขาดความมั่นคงในสังคม ขาดอำนาจการต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดเครื่องมือที่เข้าถึงอำนาจ และถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรในสังคม บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาคนชายขอบให้สามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้ ผู้เขียนได้วิเคราะห์ปัญหาของคนชายขอบด้วยการนำแนวคิดและทฤษฎีรากฐานของแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่กับค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ของ Denhardt and Denhardt ที่ได้เขียนไว้ในหนังสือ The new public service: serving, not steering ในปี ค.ศ. 2011 มาเป็นแนวทางให้รัฐสามารถปรับเปลี่ยนการให้บริการสาธารณะครอบคลุมถึงกลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมวัฒนธรรม ในการเข้าถึงบริการของรัฐได้

คำสำคัญ: คนชายขอบ การจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่

ABSTRACT:

The characteristics of marginal people are different from societal majority such as ethnicity, gender, skin color, religion, ideology, education, and economic and social status that lead to marginality problem. The marginal people are group of people who lack opportunities and rights. These are not as unequal causes for group of marginal people in southern border, group of children are uneducated, and group of people living with HIV. Next, they lack stability in society, negotiation power, education, and devices to access power. Because they were deprived from negotiation power and resource allocation in society. The purpose of this article was to study guideline for problem Solving about marginal people to access public service. The author Synthesize marginal people problems base on New Public Service theory and public management value of Denhardt and Denhardt (2011) in "The New Public Service : Serving, not Steering". And improvement for in geography, ethnicity, economy, Society, and culture context for marginal people can access public service.

Keywords: marginal people, new public service.

บทนำ

ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จนั้น มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของชาติดำเนินไปควบคู่กันกับการกีดกันประชากรกลุ่มใหญ่ออกจากชีวิตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพราะหนทางของอุตสาหกรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมที่กำลังพัฒนาใดๆ มักจะหมายถึงการพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยีวิทยาการและเครื่องจักรจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก บ่อยครั้งการพัฒนาประเทศจึงมีความหมายไปถึงการลดความสำคัญของการผลิตด้านอื่นๆ นอกจากนั้น การนับประชากรโดยทั่วไปนั้น มีการแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มต่างๆ กระบวนการนี้ได้กีดกันประชากรบางกลุ่มให้หลุดออกไปจากสังคมไทย (social exclusion) ทำให้เกิดภาพแบ่งแยกระหว่างคนกลุ่มใหญ่และคนกลุ่มน้อยในประเทศ และ

ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน เช่น ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ จึงสร้างความเป็นคนชายขอบ (marginal people) ให้กับประชากรหลากหลายกลุ่ม รวมทั้งกลุ่มประชากรที่ง่ายต่อการถูกครอบงำทางความคิดและวัฒนธรรม ขาดความมั่นคงในสังคม ซึ่งคุณลักษณะของ "คนชายขอบ" มีความแตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของสังคม ได้แก่ ชาติพันธุ์ เพศสภาพ เพศสถานะ ผิวพรรณ ศาสนา อุดมการณ์ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และชนชั้นทางสังคม เป็นต้น (Wankaew Surichai, 2007)

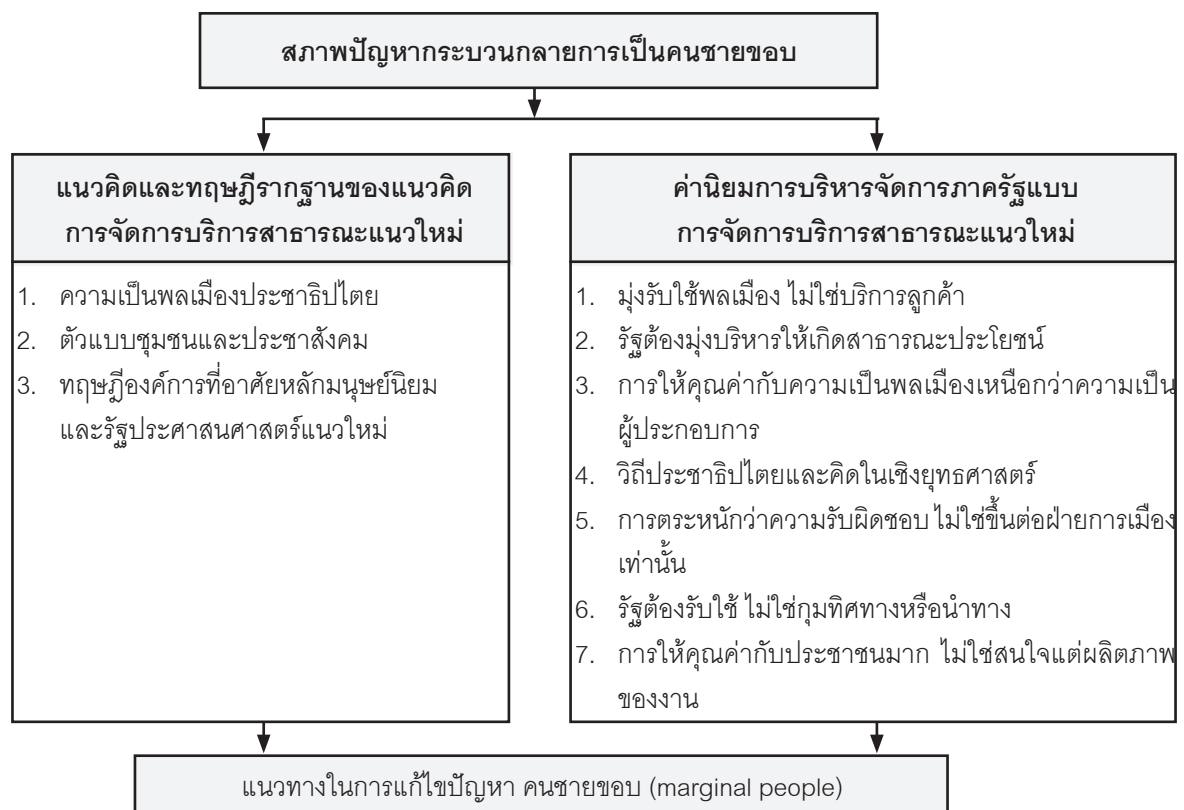
เมื่อกล่าวถึงปัญหา "คนชายขอบ" คนส่วนใหญ่เข้าใจดีว่า เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่ขาดโอกาสหรือเข้าไม่ถึงสิทธิต่างๆ จนเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม แต่หลายคนอาจจะยังไม่รู้ว่า ยังมีปัญหา

อีกมากมาย ทั้งกลุ่มคนชายขอบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษา แม้ประเทศไทยจะมีระบบหลักประกันสุขภาพครอบคลุมคนไทยทั้งประเทศภายใต้โครงการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ หรือบัตรทอง แต่ยังมีคนไทยอีกจำนวนหนึ่ง ที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข เพียงเพราะติดกรอบที่ว่า “ไม่มีสัญชาติไทย” ดังนั้น ปัญหาที่พบของคนชายขอบในสังคมไทย ขาดอำนาจการต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดเครื่องมือที่เข้าถึงอำนาจ และถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรในสังคม บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา “คนชายขอบ” ตามแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) ให้เข้าถึงการบริการสาธารณะของหน่วย

งานภาครัฐ ได้แก่ หลักประกันสุขภาพ เทคโนโลยีการสื่อสาร สาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

กรอบในการวิเคราะห์

กรอบในการวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหา “คนชายขอบ” ตามแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) มุ่งเน้นศึกษาแนวทาง กระบวนการวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาคนชายขอบใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1) กระบวนการกลายการเป็นคนชายขอบ 2) แนวคิดและทฤษฎีรากฐานของแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ 3) ค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ และ 4) แนวทางในการแก้ไขปัญหา “คนชายขอบ” ดังภาพต่อไปนี้

เนื้อหา

ความหมายของคนชายขอบ

คนชายขอบ (Marginal people) หมายถึง กลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมืองสังคมและวัฒนธรรม เป็นลักษณะของกลุ่มคนชายขอบอาจจะแตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่ของสังคม (Klommeung Patcharee, 2019) ในแต่ละประเทศมีประชากรชายขอบ ซึ่งอาศัยอยู่ห่างจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม คนกลุ่มนี้ขาดอำนาจการต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดเครื่องมือที่เข้าถึงอำนาจ และถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจ และการจัดสรรทรัพยากร อำนาจและความมั่งคั่งในสังคมลักษณะของกลุ่มประชากรชายขอบอาจจะแตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของสังคม เช่น ชาติพันธุ์ ผิวดำ วรรณะ ศาสนา อุดมการณ์ การศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจและชนชั้นทางสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ในพจนานุกรมสังคมวิทยามีคำที่เกี่ยวข้องกันกับกลุ่มชายขอบคือ “ชนกลุ่มน้อย” (minority group) หมายถึง กลุ่มคนที่กำหนดโดยขนาดหรือสัดส่วนของประชากรว่ามีจำนวนน้อยกว่าประชากรส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มย่อยภายในสังคมใหญ่ชนกลุ่มน้อยของกลุ่มต่างๆ มีเอกลักษณ์หรือพันธะผูกพันกันด้วย ชาติพันธุ์หรือชาติพันธุ์ อารัง (Chavivun Prachuabmoh, 2004) ศัญชาติ ศาสนา หรือลักษณะอื่นๆ ทางวัฒนธรรม ที่เห็นได้ชัดว่า ต่างจากชนส่วนใหญ่ทางสังคม พบว่า กลุ่มชนที่มีความแตกต่างจากชนส่วนใหญ่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมในสังคม กลุ่มชายขอบและชนกลุ่มน้อยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ในมุมมองด้านวัฒนธรรมและจำนวนซึ่งการเป็นคนชายขอบ

มักเกิดขึ้นกับกลุ่มประชากรจำนวนน้อยที่มีความแตกต่างกับคนส่วนใหญ่ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ตามที่ Gordon Marshall (1998) ได้กล่าวถึงการเป็นคนชายขอบว่า กลุ่มคนชายขอบอาจไม่ใช่ประชากรที่เป็นคนกลุ่มน้อยเสมอไป คนชายขอบอาจเป็นคนกลุ่มใหญ่ก็ได้ เช่น กรณีประชากรผิวดำในแอฟริกาใต้ที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของคนผิวขาว แม้คนผิวขาวจะมีจำนวนประชากรน้อยกว่าแต่สามารถเข้าถึงอำนาจทางการเมือง ศาสนา และเศรษฐกิจ จึงสามารถอยู่ในตำแหน่งผู้ปกครอง ส่วนพลเมืองผิวดำที่มีจำนวนมากกว่าอยู่ในตำแหน่งทาสแรงงานและเป็นคนชายขอบภายใต้ระบอบกีดกันผิว (Apartheid)

ดังนั้น ความเป็นชายขอบ (Marginality) เป็นแนวความคิดในการศึกษาคนชายขอบของนักสังคมศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่เสนอว่า ความเป็นชายขอบ ในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้นหมายถึง ผู้คนที่ด้อยอำนาจ คนที่ตกเป็นเบี้ยล่างของคนกลุ่มใหญ่และคนยากไร้ และเมื่อคนเหล่านี้เป็นชาติพันธุ์ คนกลุ่มน้อย เพศสภาพ เพศสถานะ และไม่มีตำแหน่งที่ในสังคม หรือเรียกกรวม ๆ ว่า มีสถานะเป็น “คนอื่น” อีกด้วยแล้ว จึงทำให้คนเหล่านี้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกีดกันออกข้างแล้วข้างเล่า (Sattayavinit Thouchanok, 2016) จึงกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของคนเหล่านี้ถูกมองข้าม ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์กลุ่มน้อย ผู้หญิง คนพิการ กลุ่มรักร่วมเพศ และแม้แต่ชาวไร่ชาวนา ในสังคมไทยก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นมวลชนชายขอบของสังคมใหญ่ (The marginal mass) คนเหล่านี้มักจะถูกกีดกันหรือเปียดขับออกจากสังคม (the excluded or marginalized) ไม่ว่าจะเป็นในบริบท

ทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม (Laungaramsri Pinkaew, 2003) ผู้เขียนเล็งเห็นว่าความเป็นชายขอบจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เกิดขึ้นพร้อมกับการสถาปนาอำนาจของความเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์กลางเป็นผู้ผลิตชายขอบ กระบวนการสร้างความเป็นชายขอบโดยศูนย์กลางนั้นมีลักษณะที่ซับซ้อน ซึ่งคนชายขอบถูกทำให้เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไร้ค่า หรือเป็นภาระแก่สังคมศูนย์กลาง

กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ (Marginalization)

กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ คือกลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่กึ่งกลางหรือห่างไกลจากศูนย์กลางทั้งในทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม ในทางภูมิศาสตร์ “คนชายขอบ” มักจะเป็นกลุ่มคนที่ต้องเคลื่อนย้ายจากภูมิลาเนาเดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม วัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ หรือวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ถูกกีดกันและเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มใหญ่ ซึ่งอยู่อาศัยในดินแดนหรือเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน ในทางสังคมวัฒนธรรม “คนชายขอบ” ย่อมกลายเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมใหม่ วัฒนธรรมประจำกลุ่ม จึงเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้รับการยอมรับ หรือได้รับการเลือกปฏิบัติจากผู้คนในกระแสวัฒนธรรมหลัก การเรียนรู้การปรับตัวและการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อที่จะเอาตัวรอดหรือมีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพดังกล่าว จึงเป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยในวัฒนธรรมชายขอบ

(Sattayavinit Thouchanok, 2016) คนชายขอบจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตจริงของการต่อสู้ของผู้คนกลุ่มต่างๆ เป็นความพยายามสร้างพื้นที่ของการขัดแย้งต่ออำนาจ พร้อมๆ กับการสร้างสรรค์เพื่อแสดงถึงพลังของความเป็นมนุษย์ในการปรับตัวเพื่อมีชีวิตอยู่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ซึ่งก็อาจจะช่วยเปิดช่องทางให้สังคมไทยได้เรียนรู้จากทุกๆ ส่วนของสังคม เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างแท้จริง และมีส่วนร่วมในการสร้างประชาสังคมได้มากขึ้น ในส่วน Wittayapak Chusak (1998) ได้อธิบายถึงภาวะการเป็นคนชายขอบว่าเกี่ยวข้องกับแนวคิดการครอบครองพื้นที่ (territoriality) ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมไทยพร้อมกับแนวคิดเรื่อง “รัฐชาติ” ที่ต้องการความชัดเจนในเรื่องอธิปไตยเหนือดินแดน โดยประเทศไทยต้องมีเขตแดนที่แน่นอนตามแนวคิดรัฐชาติแบบตะวันตก แนวคิดรัฐชาติทำให้เกิดกระบวนการสร้างความเป็นไทย (Thai-ization) ซึ่งดำเนินไปภายใต้แนวคิดการจำแนกแยกพวก (Exclusion) และลัทธิชาตินิยม ที่ต้องแยกให้ชัดเจนว่าใครคือ “คนไทย” โดยยึดประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมศูนย์กลางเป็นหลัก ส่งผลให้คนกลุ่มน้อยที่มีความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ทั้งในแง่ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม มีสถานภาพเป็นคนชายขอบของสังคมไทย ยังสอดคล้องกับ Attachak Satayanuruk (1999) ที่มองว่ากระบวนการกลายเป็นคนชายขอบว่าเกิดจากเงื่อนไข 2 ประการ คือ 1) การขยายตัวของอำนาจรัฐเข้าไปลิตรอนสิทธิ์การใช้และการจัดการทรัพยากรตามจารีตประเพณีของชาวบ้าน และ 2) การสร้างภาพลักษณ์ให้

คนชายขอบ ซึ่งการขยายตัวของอำนาจรัฐโดยการออกเอกสารสิทธิในการถือครองที่ดินทำให้เกิดการนิยาม “พื้นที่” ออกเป็นสองลักษณะเท่านั้น ก็คือพื้นที่สาธารณะที่เป็นของรัฐและพื้นที่ของเอกชน

นอกจากนี้ กระบวนการสร้างรัฐชาติเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดคนชายขอบขึ้นในสังคมไทย การสร้างรัฐชาตินั้นต้องสร้างความชัดเจนในดินแดนหรือขอบเขตของประเทศไทย ความชัดเจนในดินแดนทำได้โดยการสร้างแผนที่ประเทศไทย และรัฐชาติจะสมบูรณ์ได้ ต้องมีความชัดเจนในเรื่องความเป็นไทย กล่าวคือ ต้องสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นไทยทั้งด้านภาษา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งการสร้างรัฐชาติส่งผลให้เกิดภาวะความเป็นชายขอบในประเทศไทย 2 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะการกลายเป็นคนชายขอบในทางภูมิศาสตร์ เมื่อมีการจัดทำแผนที่เขตแดนที่แน่ชัดของประเทศ และมีกระบวนการรวบอำนาจในการจัดการพื้นที่และทรัพยากรจากหัวเมืองเข้าสู่ศูนย์กลาง ทำให้กลุ่มคนในพื้นที่ชายแดนของแผนที่ประเทศไทยหรือห่างไกลจากศูนย์กลางกลายเป็นคนชายขอบในเชิงภูมิศาสตร์ และ 2) ภาวะการกลายเป็นคนชายขอบในทางสังคมวัฒนธรรม คือ การที่กลุ่มคนบางกลุ่มไม่ได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมความเป็นไทย ทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทย วัฒนธรรมหลักของไทย อุดมคติการเป็นคนไทย เชื้อชาติไทย (Thongchai Winichakun, 1987)

ในส่วนของกระบวนการสร้างความเป็นชายขอบ เป็นกระบวนการที่ผลักให้บุคคลหรือกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องตกอยู่ในสถานะไร้อำนาจหรือขาดแหล่งอำนาจที่จะมาสนับสนุน ส่งผลทำให้

คนกลุ่มนั้นเข้าไม่ถึงความยุติธรรมและทรัพยากรที่จำเป็น ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทำให้พวกเขาตกอยู่ในภาวะชายขอบ (marginality) คนชายขอบมักรู้สึกว่าการทำให้พวกเขาไร้ตัวตน หรือแม้กระทั่งเป็นปัญหาของสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างทางสังคม โดยใช้ความแตกต่าง (differences) มาแบ่งแยก กีดกัน และสร้างความเป็นอื่นให้กับคนด้วยกัน เครื่องมือที่ใช้ได้ผลเสมอในการทำให้อำนาจกลุ่มคนบางกลุ่มกลายเป็นคนชายขอบคือ การตีตรา การแบ่งแยก การกีดกันออกไป และการเลือกปฏิบัติ ตามที่ Tongthaow Pattrakwan (2011) มองว่า การสร้างภาพลักษณ์ให้คนชายขอบ ภาพของกลุ่มคนที่ล้าสมัย และด้อยพัฒนา ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐจึงต้องเข้ามาพัฒนาคนชายขอบ เช่น การตั้งหน่วยงานเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นการนำความรู้ในเมืองมาใช้ในชนบท ทำให้ชาวชนบทละทิ้งวิถีชีวิตดั้งเดิม ทำการเกษตรเพื่อการพาณิชย์และพึ่งพาความรู้จากเมือง ซึ่งจุดประสงค์ของการกระทำเช่นนี้เป็นกระบวนการที่รัฐต้องการจำกัดและทำให้คนชายขอบ อ่อนแอ กล่าวคือคนชายขอบเหล่านี้ล้วนถูกทำให้หมดพลังในการพึ่งพาตนเอง และต้องพึ่งพาหรือรับความช่วยเหลือจากรัฐตลอดเวลา นอกจากสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นปัญหาของสังคมแล้ว คนชายขอบยังถูกสร้างให้เป็น “ผู้ร้าย” ที่รัฐต้องเข้าไปปราบปราม เช่น ชาวเขาที่ถูกสร้างภาพให้เป็นผู้ทำลายป่า เป็นต้น

ดังนั้นสรุปได้ว่าคนชายขอบหรือความเป็นชายขอบที่อาศัยอยู่ในดินแดนหรือเขตภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลจากการเข้าถึงการบริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ หลักประกันสุขภาพ

เทคโนโลยีการสื่อสาร สาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น รวมทั้งคนกลุ่มนี้ขาดอำนาจการต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดเครื่องมือที่เข้าถึงอำนาจ และถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจ และการจัดสรรทรัพยากร อำนาจและความมั่งคั่งในสังคมลักษณะของกลุ่มประชากรชายขอบอาจจะแตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของสังคม ผู้เขียนเล็งเห็นถึงความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่เพื่อนำมาวิเคราะห์และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคนชายขอบให้สามารถที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐได้

การจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service)

กระบวนทัศน์ร่วมสมัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ กระบวนทัศน์ (Paradigm) คือ ตัวแบบ (model) หรือ ชุดของฐานคติ (A set of assumptions) โดย Thomas Kuhn (1970) ได้อธิบายถึงกลุ่มความคิดพื้นฐานซึ่งเป็นกรอบชี้นำแนวทางและการกระทำของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวมครอบคลุมทั้งใน การใช้ชีวิตประจำวันไปจนถึงการแสวงหาความรู้ทางศาสตร์การที่ผู้บริหารหรือนักการเมืองหรือข้าราชการจะพัฒนาประเทศให้สามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ในบริบทและความท้าทายของโลกาภิวัตน์ได้นั้น จะต้อง มีแบบอย่างในการมองโลกที่เปลี่ยนไปจากวิธีการมองโลกแบบเดิม หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์” (Paradigm Shift) ที่ไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงในเชิงเทคนิคการบริหารจัดการเท่านั้น ในกรณีของคนชายขอบหรือความเป็นชายขอบที่อาศัยอยู่ในดินแดนหรือเขตภูมิศาสตร์ที่ห่างไกล

จากการเข้าถึงการบริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐนั้นจะต้องวางแนวทางการบริการสาธารณะให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มโดยไม่เลือกปฏิบัติและเป็นไปอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ตามที่ Denhardt and Denhardt (2011) ได้เสนอแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณค่าหรืออุดมการณ์ โดยเฉพาะความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าประสิทธิภาพหรือผลผลิตภาพ สำหรับแนวคิดและทฤษฎีรากฐานของแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะ แนวใหม่ ดังนั้นผู้เขียนนำเสนอ 3 ประการ ได้แก่

1. แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (Theories of Democratic Citizenship) เป็นการนำเสนอในเรื่องการเป็นพลเมือง Sandel (1996) มองว่าเป็นการเพิ่มพูนผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของชุมชนและพลเมืองเป็นหน้าที่หลักของรัฐบาลรัฐถูกสร้างขึ้นเพื่อให้พลเมืองสามารถที่จะเลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ส่วนบุคคล Denhardt and Denhardt (2011) มองว่าสิทธิของพลเมืองในลักษณะนี้จะต้องสอดคล้องกับทฤษฎีทางเลือกสาธารณะและแนวความคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ดังนั้นพลเมืองต้องสามารถกำหนดทางเลือกให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนเองได้ ดังนี้

1.1 การตอบสนองความต้องการจำเป็นของพลเมือง (Responsiveness) เป็นหลัก การตอบสนองเป็นการให้บริการกับประชาชนผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้กับส่วนเสียในระยะเวลาที่กำหนด การสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ สามารถตอบสนองต่อความขัดแย้งหรือความ

ต้องการของผู้รับบริการที่มีความหลากหลายและความแตกต่างกัน

1.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารปกครอง (Governance Participation) เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนเริ่มตั้งคำถามกับนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ที่กำหนดโดยผู้ที่อยู่ในภาครัฐราชการซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชน (Sphchokchai Orapin, 2008) การบริหารราชการแบบเดิมจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ

1.3 ผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวม (Public and Individual Interest) และผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests) เป็นผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวมมีประเด็นปัญหาทางการบริหารภาครัฐในปัจจุบันที่เป็นบ่อเกิดของปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบขึ้น และยังสะท้อนปัญหาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นพลเมืองต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ (Public interest) มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน (Individual Interest)

1.4 ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพลเมือง (Duty and Role Understanding) เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกิจการของรัฐ (Public Affairs) จะต้องทำความเข้าใจในเรื่องของสิทธิ บทบาท และหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมายพลเมืองต้องมีบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของตน ซึ่งบทบาท

และหน้าที่ของพลเมืองแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป

1.5 จิตวิญญาณสาธารณะ (Public Spirit) เป็นการสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีความผูกพันในเชิงจริยธรรมกับชุมชนและสังคมของตน การที่พลเมืองเห็นถึงผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวนี้บ่งบอกให้เห็นถึงจิตวิญญาณสาธารณะ (Public Spirit) ซึ่งพลเมืองที่มีจิตวิญญาณสาธารณะจะมีบทบาทอย่างสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินกิจการต่างๆ ของรัฐ

2. ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Models of Community and Civil Society) เปรียบเสมือนการใช้กลไกการร่วมมือกันของชุมชนและประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาสาธารณะร่วมกัน โดยที่ Denhardt and Denhardt (2011) ได้สรุปจากตัวแบบชุมชนและประชาสังคม คือ 1) ชุมชนที่มีเครือข่ายพลเมืองที่เข้มแข็ง และ 2) นักรัฐประศาสนศาสตร์สามารถที่จะช่วยสร้างชุมชนและทุนทางสังคม (Social Capital) คือการสร้างชุมชนและมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้มีทุนสังคมโดยกระตุ้นให้พลเมืองมีส่วนเข้ามาในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ตามที่ Putnum (2000) ได้กล่าวถึงทุนสังคมว่า เป็น การติดต่อสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับเครือข่ายทางสังคมและปทัสถานของการแลกเปลี่ยนและความไว้วางใจ สิ่งที่สำคัญก็คือชีวิตของแต่ละปัจเจกบุคคลจะมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นซึ่งเกิดจากความผูกพันทางสังคม นอกจากนั้น Wasi Prawet (1999) ยังกล่าวอีกว่า ประชาสังคม (Civil Society) เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ภาคสังคมหรือภาคประชาชน

มีความเข้มแข็งและเกิดคุณภาพทางสังคมขึ้น เป็นการที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันหรือมีความเชื่อร่วมกัน ในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีระบบการจัดการในระดับกลุ่ม และยังคงสอดคล้องกับ Sales (1991) เสนอลักษณะสำคัญของประชาสังคมสมัยใหม่ คือ 1) ประชาสังคมเป็นที่สำหรับการรวมกลุ่มในรูปของสมาคม และการรวมตัวของสังคม 2) ประชาสังคมเป็นที่สำหรับสร้างสรรค์อัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของสังคม (Social identities) และรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life styles) แบบใหม่ 3) ประชาสังคมอาจมีความหลากหลาย แต่ไม่แตกแยก และเป็นพลังผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง 4) ประชาสังคมเป็นที่สำหรับการก่อตัวของมติมหาชน (Public Opinion) และการต่อสู้ช่วงชิงเพื่อเป็นผู้นำมติมหาชนระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่เป็นผลตามมา 5) ประชาสังคมยังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงกับรัฐ เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจข้ามชาติ และเชื่อมโยงกันระหว่างกิจกรรมในครอบครัวหรือกิจกรรมภายในของชีวิตประจำวันของผู้คน และ 6) ประชาสังคมมีความผูกพันลึกซึ้งกับระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่ระบอบการเมืองดังกล่าวเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้ประชาสังคมสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้และพัฒนาต่อไปได้

3. ทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษยนิยม และรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ (Organizational Humanism and the New Public Administration) ทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษยนิยมไม่เห็นด้วย

กับทฤษฎีตัวแบบเหตุผลและทางเลือกสาธารณะ เนื่องจากมนุษย์มีข้อจำกัดในการใช้เหตุผล ปัจเจกบุคคลมีทักษะการตระหนักรู้ (Skill in self-awareness) แตกต่างกันไป ปัจเจกบุคคลต้องการความอิสระ ต้องการเปลี่ยนแปลงจากผู้ถูกกระทำไปเป็นผู้กระทำ มนุษย์ไม่สามารถที่จะตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ตนเองได้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ จะแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในปัจจุบันไม่ควรจะถูกครอบงำโดยหันไปใช้ความสำคัญกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์การ แทนซึ่งการครอบงำดังกล่าวเรียกว่า ตัวแบบเป็นเหตุเป็นผล (Rational Model) ซึ่งเป็นลักษณะการเลือกทางเลือกที่มีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับองค์การ ตามที่ Denhardt and Denhardt (2011) กล่าวถึงพฤติกรรมของนักบริหารควรมีบทบาทที่แสดงถึงความกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้นในการพัฒนานโยบายสาธารณะเนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นจนเกิดความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพต่างๆ เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา และ Denhardt and Denhardt ยังมองอีกว่า นอกจากค่านิยมที่สำคัญตั้งแต่ศาสตร์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้รับการยอมรับคือ ประสิทธิภาพ (Efficiency) และความคุ้มค่า (Economy) และอีกประการคือความเท่าเทียมกันทางสังคม (Social Equity) ดังนั้นรัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบันควรให้ความสำคัญกับค่านิยม ความเสมอภาค ความเท่าเทียม และการตอบสนองต่อสังคมด้วย

นอกจากนี้ Denhardt and Denhardt (2011) ได้เสนอกระบวนการทัศน์ใหม่ที่เรียกว่า New

Public Service (NPS) หรือการบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่นักคิดทั้งสองมองว่ารัฐไม่ต้องกุมทิศทางแต่ต้องมีทางเลือกใหม่ในการบริหารภาครัฐที่เน้นคุณค่าของความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในระบอบประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม และแนวคิดที่ว่าราชการควรบริหารโดยการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในสังคมมากกว่าจะมีบทบาทในเชิงกำกับ (Steer) หรือ ควบคุม (Control) สังคม และยังคงกล่าวถึง “Public Spirit” ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างจิตวิญญาณสาธารณะ สรุปสาระสำคัญของค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่นี้มีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่

1. มุ่งรับใช้พลเมือง ไม่ใช่บริการลูกค้า (Serve Citizens, Not customers) โดยผู้บริหารต้องยึดผลประโยชน์สาธารณะให้ความสนใจกับประโยชน์สาธารณะ เน้นหลักการสร้างภารกิจภาครัฐแบบมีส่วนร่วม สร้างค่านิยมร่วม (Shared Values) สร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ (Trust) สร้างความร่วมมือ (Collaboration) ดังนั้นผู้บริหารไม่เพียง แต่ตอบสนองต่อความต้องการของ “ลูกค้า” แต่มุ่งเน้นไปที่การสร้างความสัมพันธ์ของความไว้วางใจและความร่วมมือกับและพลเมือง รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย การสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการจัดบริการสาธารณะในฐานะการขยายบทบาทของความเป็นพลเมือง และ Henry Mintzberg (1996) ยังมองว่าบทบาทของพลเมืองควรมีมากกว่าเพียงการเป็นลูกค้า ควร

มีบทบาท 4 ประการ คือ 1) ผู้รับบริการ 2) ลูกค้า 3) ผู้ถูกกระทำ และ 4) พลเมือง

2. รัฐต้องมุ่งบริหารให้เกิดสาธารณะประโยชน์ (Seek the Public Interest) โดยผู้บริหารจะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างความเห็นร่วมกันของผลประโยชน์สาธารณะ เป้าหมายไม่ใช่เพื่อค้นหาวิธีแก้ปัญหาย่างรวดเร็ว แต่ผลักดันให้เลือกทางเลือกส่วนบุคคล ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อสร้างวาทกรรมสาธารณะและทำให้พลเมืองเข้าใจถึงค่านิยมที่สำคัญๆ ด้านประชาธิปไตย และการทำให้พลเมืองตระหนักถึงหน้าที่ของพลเมืองและร่วมกันให้บรรลุสิ่งที่เรียกว่า “ผลประโยชน์สาธารณะ” (Public Interest)

3. การให้คุณค่ากับความเป็นพลเมืองเหนือกว่าความเป็นผู้ประกอบการ (Value Citizenship over Entrepreneurship) โดยผู้บริหารมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้พลเมืองมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ในขณะที่บทบาทของบุคลากรภาครัฐในค่านิยมการจัดการบริการสาธารณะ คือ 1) ผู้ประกอบการที่มีศีลธรรมจรรยา 2) ผู้ให้ความรู้ด้านหน้าที่พลเมือง และ 3) ผู้รับฟังเสียงพลเมือง โดย Denhardt and Denhardt (2011) ยังมองอีกว่า การมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการนโยบายสาธารณะมีความสำคัญอยู่หลายประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของพลเมืองมีส่วนทำให้ความคาดหวังของพลเมืองเป็นสิ่งที่ภาครัฐรับฟัง การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของพลเมืองที่มากขึ้นทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อรัฐมากขึ้น รวมทั้งพลเมืองมองว่าภาครัฐมีความแรง

ใสและตรวจได้ นอกจากนั้น Wagenaar (2007) ได้มองถึงกระบวนการมีส่วนร่วมยังทำให้พลเมืองได้มีโอกาสใช้ทักษะประชาธิปไตย ได้แก่ การจัดการความขัดแย้ง การรับฟัง การชื่นชมความหลากหลายและความที่แตกต่างกัน ช่วยให้พลเมืองสามารถแยกแยะผลประโยชน์ส่วนรวมและสาธารณะประโยชน์ออกจากผลประโยชน์ส่วนตนได้

4. ทำด้วยวิธีประชาธิปไตยและคิดในเชิงยุทธศาสตร์ (Think Strategically, Act Democratically) โดยนโยบายและแผนงานที่ตอบสนองความต้องการของสาธารณะ นโยบายและแผนงานต้องเกิดขึ้นจากการคิดในเชิงยุทธศาสตร์ที่มีการพิจารณาปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอก และมีวิสัยทัศน์ พันธกิจที่ชัดเจน ซึ่งเมื่อมีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์นั้น จะให้บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้นั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาท ความรับผิดชอบและขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ชัดเจน จึงจะสามารถบรรลุความสำเร็จได้ โดยอาศัยความพยายามร่วมกันบนพื้นฐานของกระบวนการความร่วมมือ (Collaborative processes) ซึ่งไม่ใช่บทบาทหรือภาระรับผิดชอบของรัฐบาลหรือนักบริหารรัฐกิจแต่ฝ่ายเดียว แต่ต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

5. การตระหนักว่าความรับผิดชอบ ไม่ใช่ขึ้นต่อฝ่ายการเมืองเท่านั้น (Recognize the Accountability Isn't Simple) ผู้บริหารต้องใส่ใจให้ความสำคัญกับค่านิยมชุมชน กฎหมายรัฐธรรมนูญ บรรทัดฐานการเมือง มาตรฐานความเป็นมืออาชีพ และผลประโยชน์ของพลเมือง Denhardt and

Denhardt (2011) ยังมองอีกว่า ความสลับซับซ้อนของความรับผิดชอบต่อสาธารณะที่หน่วยงานภาครัฐประสบ ได้รับการยอมรับว่าเป็นความท้าทาย โอกาส และการเรียกร้อง ซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญพันธะต่ออุดมคติประชาธิปไตย

6. รัฐต้องรับใช้ ไม่ใช่คุมทิศทางหรือนำทาง (Serve rather than Steer) มีความจำเป็นมากขึ้นเรื่อยๆ สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐในการช่วยสนับสนุนพลเมืองให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าที่จะพยายามควบคุมหรือสั่งการสังคม ให้เป็นไปในทิศทางใหม่ ๆ ผู้บริหารต้องยอมรับหน้าที่ความรับผิดชอบในการรับใช้ (serve) พลเมืองโดยการเป็นผู้ให้บริการจัดหาทรัพยากรสาธารณะเป็นผู้อำนวยการควบคุมดูแลพลเมือง ตามที่ Osborne and Gaebler (1992) ได้เสนอแนวความคิด คือการเสนอให้หน่วยงานภาครัฐหันมาเป็นผู้ถือหางเสือ (Steering) ไม่ใช่เป็นเพียงแต่ฝีพาย (Rowing) เพียงอย่างเดียว ความหมายของการเป็นผู้ถือหางเสือคือ การที่รัฐทำหน้าที่ในการคิดวิเคราะห์ และกำหนดนโยบาย แต่ในส่วนของพายเรือหรือการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ นั้นรัฐไม่จำเป็นต้องเป็นคนทำเองทั้งหมด แต่อาจจะใช้กลไกอื่นดำเนินการแทนซึ่งเป็นการจ้างเหมาบริการ (Outsource) ก็เป็นวิธีการที่ภาครัฐเลือกใช้มากที่สุดในปัจจุบัน

7. ให้คุณค่ากับประชาชนมาก ไม่ใช่สนใจแต่ผลิตภาพของงาน (Value people, not just productivity) องค์การสาธารณะและเครือข่ายที่มีการมีส่วนร่วมมีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จในระยะยาว ถ้าร่วมมือกันภายใต้กระบวนการของความร่วมมือและภาวะผู้นำร่วมกันบนพื้นฐานของ

การให้ความเคารพต่อทุกฝ่ายทุกคนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่รัฐยังต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนให้กำลังใจและให้รางวัลมากกว่าที่จะเฝ้าดูหรือปกป้อง โดย Perry and Wise (1990) ได้สร้างทฤษฎีที่เรียกว่า “ทฤษฎีแรงจูงใจการบริการสาธารณะ” (Public Service Motivation) มาอธิบายปรากฏการณ์ โดยมองว่าตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการอธิบายแรงจูงใจในการทำงานในองค์กรภาครัฐ ได้แก่ 1) แรงดึงดูดที่ได้กำหนดนโยบาย 2) พันธะต่อผลประโยชน์สาธารณะ 3) ความเป็นธรรมต่อสังคม 4) หน้าตาของพลเมือง 5) ความเมตตากรุณา และ 6) ความเสียสละส่วนตัว

ดังนั้น บทบาทของของหน่วยงานภาครัฐตามแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ ก็คือ การทำให้ค่านิยมประชาธิปไตยเป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในองค์กร ด้วยเหตุนี้แนวความคิด การจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ จึงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจำเป็นต้องกำหนดบทบาทภาครัฐใหม่ เปลี่ยนจากการควบคุมมาเป็นการกำหนดระเบียบวาระนำกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรอิสระมาสู่เวทีประชาคมเจรจาพูดคุยอย่างเป็นประชาธิปไตย ภาครัฐจะเป็นตัวไกลเกลี่ย ประนีประนอมเพื่อให้ได้ข้อตกลงร่วมกัน ดูแลรักษาประโยชน์สาธารณะ ปกป้องรักษาองค์การภาครัฐ กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานภาครัฐ ผู้บริหารภาครัฐต้องทำความเข้าใจกับบทบาทในกระบวนการบริหารแบบประชาชนเป็นหุ้นส่วน (Governance process) เจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องมีความรับผิดชอบ เคารพในกฎหมาย เห็นคุณค่าของชุมชนบรรทัดฐานทางการเมือง มาตรฐานความเป็น

มีอาชีพและผลประโยชน์ต่อพลเมือง หล่อหลอมความเป็นพลเมือง (Citizenship) สร้างสรรค์และบริหารคุณค่าสาธารณะ (Public Values) ให้แก่สังคมโดยรวมโดยทั่วกัน (Kenaphumi Sanya, 2011)

แนวทางการแก้ไขปัญหา “คนชายขอบ” ตามแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จนั้น จึงต้องมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของชาติดำเนินไปควบคู่กันกับการกีดกันประชากรกลุ่มใหญ่ออกจากชีวิตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะหนทางของอุตสาหกรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมที่กำลังพัฒนา หมายถึงการพึ่งพาอาศัยการนำเข้าเทคโนโลยีและการและเครื่องจักรจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก บ่อยครั้ง การพัฒนาประเทศมีความหมายไปถึงการลดความสำคัญของการผลิตด้านอื่นๆ เช่น การละเลยการผลิตพืชอาหารหลักไปโดยปริยาย บรรดากลุ่มคนชายขอบทั้งที่อยู่ในเมือง และชนบท การอยู่ในสังคมเหล่านั้ถูกกีดกันให้ออกไปอยู่ขอบนอกหรือชายขอบของระบบที่ไม่ได้รับความเท่าเทียมทางสังคมในการเข้าถึงบริการสาธารณะของภาครัฐ เช่น การบริการขั้นพื้นฐาน คือ การรักษาความมั่นคงปลอดภัย การอำนวยความสะดวก การศึกษา สาธารณะสุข คมนาคม การขนส่งทางบก การรถไฟแห่งประเทศไทย และการศึกษา เป็นต้น กลุ่มคนเหล่านั้ตกอยู่ในฐานะเสมือนถูกระบบกีดกันให้มีภาวะความยากจนอย่างที่สุดและยังได้รับผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากการขาดบริการด้านสังคมและสวัสดิการ ทั้งนี้เพราะถูกกีดกันให้อยู่

นอกระบบสวัสดิการจึงทำให้ยากที่จะลืมตาอ้าปาก และมีโอกาสรับจ้างงานที่ปกติสุขหรือมีชีวิตที่มีศักดิ์ศรีได้

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าการนำแนวคิดและทฤษฎีรากฐานของแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ทั้ง 3 ประการกับค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ทั้ง 7 ประการของ Denhardt and Denhardt ที่ได้เขียนไว้ในหนังสือ The new public service: serving, not steering ในปี ค.ศ. 2011 โดยการนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา “คนชายขอบ” ให้สามารถเข้าถึงการบริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐได้นั้นมีแนวทางกระบวนการ ดังนี้

1. แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (Theories of Democratic Citizenship) เป็นการให้ความสำคัญกับสิทธิของพลเมืองที่จะสามารถเลือกใช้บริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐด้วยตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ส่วนบุคคลของตน หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทหน้าที่หลักที่จะกระทำการใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพูนผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจให้ชุมชนและพลเมือง พบว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่เล็งเห็นความสำคัญของคนชายขอบมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ตามมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ระบุไว้ชัดเจนว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพ” นั้น หมายความว่า คนไทยทุกคนต้องได้รับการดูแลด้านสุขภาพอย่างเท่าเทียม จากตัวอย่างดังกล่าวถ้าหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ให้บริการสาธารณะแก่พลเมืองนั้นก็ต้อง

คำนึงถึงกลุ่มคนชายที่ไม่สามารถเข้าถึงการบริการได้ ด้วยวิธีการนำหลักการตอบสนองความต้องการจำเป็นของพลเมือง การมีส่วนร่วมในการบริหารปกครอง ผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวม ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพลเมือง และจิตวิญญาณสาธารณะ นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐไม่ควรจะชี้ทิศทาง แต่ควรมีทางเลือกให้กลุ่มคนชายขอบในประเทศสามารถที่จะเลือกรับบริการหรือสวัสดิการทางสังคมได้ หน่วยงานภาครัฐจะต้องเน้นคุณค่าของความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในระบอบประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคประชาสังคม และกลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมและวัฒนธรรม เป็นแนวทางตามค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ นั่นก็คือ 1) รัฐต้องรับใช้ ไม่ใช่กุมทิศทางหรือนำทาง รัฐควรพิจารณาแนวทางการแก้ไข ในการช่วยสนับสนุนพลเมือง และกลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมและวัฒนธรรม ให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจะต้องยอมรับหน้าที่ความรับผิดชอบในการรับใช้ โดยการเป็นผู้ให้บริการจัดหาทรัพยากรสาธารณะเป็นผู้อำนวยความสะดวก ยกตัวอย่างเช่น และ 2) ให้คุณค่ากับประชาชนมาก ไม่ใช่สนใจแต่ผลิตภาพของงาน รัฐควรพิจารณาแนวทางแก้ไขขององค์การสาธารณะและเครือข่ายที่มีการมีส่วนร่วมมีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จในระยะยาว ถ้าร่วมมือกันภายใต้กระบวนการของความร่วมมือและภาวะผู้นำร่วมกันบนพื้นฐานของการให้ความเคารพต่อทุกฝ่ายทุกคนรวมทั้งพลเมือง และกลุ่ม

คนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์ หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมและวัฒนธรรม ยกตัวอย่าง เช่น จากการศึกษาของสุนทร ค้ายอด (2552) ใน เรื่องการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือในนวนิยาย ของ อ.ไชยวรศิลป์ โดยการใช้กรอบคิดเรื่องของการกรรมในการความหมายของผู้หญิงเหนือ พบว่า ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือมีความอ่อนแอ ใจง่าย รักสวยรักงาม เกียจคร้าน เป็นการสร้างภาพที่แฝงอคติมาอย่างต่อเนื่อง เป็นชายขอบอีกมิติหนึ่งของ สังคม การศึกษาดังกล่าวได้พยายามปรับเปลี่ยน ภาพของผู้หญิงล้านนาให้แตกต่างไปจากเดิม โดยการสร้างผู้หญิงเหนือให้เข้มแข็งและฉลาด โดยใช้ การตอบโต้กันผ่าน “ตัวบท” คืองานวรรณกรรม เพื่อต่อต้านการครอบงำภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ซึ่งผู้เขียนเล็งเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงเหนือและ ผู้หญิงล้านนา ก็มีสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการของรัฐ และรัฐควรจะให้คุณค่ากับ ประชาชนทุกคนโดยไม่แบ่งชนชั้นตามภูมิศาสตร์

2. ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Models of Community and Civil Society) เป็นการใช้กลไกการร่วมมือกันของชุมชนและ ประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาสาธารณะร่วมกัน พบว่า รัฐเสริมสร้างชุมชนให้มีบทบาทสำคัญในการ สนับสนุนให้มีทุนสังคมโดยกระตุ้นให้พลเมือง และ กลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือ ชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมและวัฒนธรรม มีส่วนเข้ามาในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ด้วย วิธีการนำหลักการมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติ ร่วมกันหรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการ ติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความ เชื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้

ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีระบบ การจัดการในระดับกลุ่ม เป็นแนวทางตามค่านิยม การบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการ สาธารณะแนวใหม่ นั่นก็คือ 1) ทำด้วยวิถี ประชาธิปไตยและคิดในเชิงยุทธศาสตร์ โดยการ กำหนดนโยบายและแผนงานจะต้องเกิดขึ้นจาก การคิดในเชิงยุทธศาสตร์ที่มีการพิจารณาปัจจัย แวดล้อมภายในและภายนอก รวมทั้งมองบริบท พลเมือง และกลุ่มคนชายขอบในบริบทของ ภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคม และวัฒนธรรม ว่าจะสามารถได้รับการจัด สวัสดิการทางสังคมได้อย่างไร และมีวิสัยทัศน์ พันธกิจที่ชัดเจน ซึ่งเมื่อมีการดำเนินงานตาม ยุทธศาสตร์นั้น จะให้บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจ ที่กำหนดไว้นั้นจะต้องมีการกำหนดบทบาท ความ รับผิดชอบและขั้นตอนการปฏิบัติงานให้กับ หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ชัดเจน จึงจะ สามารถทำให้บรรลุความสำเร็จได้โดยอาศัยความ พยายามร่วมกันบนพื้นฐานของกระบวนการความ ร่วมมือ และ 2) การตระหนักว่าความรับผิดชอบต่อ ไม่ใช่ขึ้นต่อฝ่ายการเมืองเท่านั้น ผู้บริหารต้องใส่ใจ ให้ความสำคัญกับค่านิยมชุมชน กฎหมาย รัฐธรรมนูญ บรรทัดฐานการเมือง มาตรฐานความ เป็นมืออาชีพและผลประโยชน์ของพลเมือง และ กลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือ ชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมและวัฒนธรรม

3. ทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษยนิยม และรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ (Organizational Humanism and the New Public Administration) เป็นทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษยนิยมไม่เห็น ด้วยกับทฤษฎีตัวแบบเหตุผลและทางเลือก

สาธารณะเนื่องจากมนุษย์มีข้อจำกัดในการใช้เหตุผล มีทักษะการตระหนักรู้ที่แตกต่างกัน และต้องการความอิสระ ซึ่งรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในปัจจุบันไม่ควรจะถูกครอบงำ โดยหันไปให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กรแทน พบว่า รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมกันปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะเป้าหมายของหน่วยงานภาครัฐไม่ใช่เพื่อค้นหาวิธีแก้ปัญหาอย่างรวดเร็ว แต่ผลักดันให้เลือกทางเลือกส่วนบุคคลที่จะเกิดประโยชน์สูงสุด และหน่วยงานภาครัฐรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อสร้างพลเมืองและกลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคม และวัฒนธรรมให้เข้าใจถึงค่านิยมที่สำคัญ เป็นแนวทางตามค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ นั่นก็คือ 1) รัฐต้องมุ่งบริหารให้เกิดสาธารณะประโยชน์ ควรพิจารณาแนวทางการแก้ไข โดยรัฐจะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างความเห็นร่วมกันของผลประโยชน์สาธารณะและการทำให้พลเมืองตระหนักถึงหน้าที่ของพลเมืองและกลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคม และวัฒนธรรมและร่วมกันให้บรรลุผลประโยชน์สาธารณะ โดยรัฐควรดำเนินการเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของชนพื้นเมืองในการครอบครอง พัฒนาควบคุมและใช้ที่ดิน อาณาบริเวณสาธารณะ ดังนั้นรัฐควรปรึกษาหารือกับชุมชนเพื่อยอมรับสิทธิของชนพื้นเมืองและชนเผ่าตามกฎหมายที่จะ

เข้าร่วมในการใช้ประโยชน์การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งอยู่ในที่ดินสาธารณะและสิทธิทางวัฒนธรรมและการศึกษา (Thouchanok Sattayavinit, 2016 : 111) 2) รัฐจะต้องมุ่งรับใช้พลเมืองไม่ใช่บริการลูกค้าและกลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมและวัฒนธรรม ควรพิจารณาแนวทางการแก้ไข โดยรัฐจะต้องยึดผลประโยชน์สาธารณะเน้นหลักการสร้างภารกิจภาครัฐแบบมีส่วนร่วม สร้างค่านิยมร่วม สร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ สร้างความร่วมมือ และการจัดบริการสาธารณะในฐานะการขยายบทบาทของความเป็นพลเมือง รวมทั้งสิทธิตามกฎหมาย โดยรัฐจึงจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยตามทะเบียนราษฎรของไทย ซึ่งกรมการปกครองได้จัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเขา ชนพื้นเมืองต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยไว้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาติพันธุ์ และชนกลุ่มน้อย ประชากรกลุ่มนี้ได้รับการยอมรับบันทึกลงในทะเบียน (Thouchanok Sattayavinit, 2016 : 109-110) รวมทั้งกลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายรัฐ ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มบุคคลที่ไม่ได้มีสัญชาติไทย มีวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกันเข้ามาพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยด้วยลักษณะที่ต่างกันไป เช่น หลบหนีเข้าเมือง เข้ามาพักอาศัยชั่วคราว มี 17 กลุ่ม เช่น ชุมชนบนพื้นที่สูง ไทยลื้อ เป็นต้น 3) รัฐต้องให้คุณค่ากับความเป็นพลเมืองและกลุ่มคนชายขอบในบริบทของภูมิศาสตร์หรือชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ หรือสังคมและวัฒนธรรมเหนือกว่าความเป็นผู้ประกอบการ ควรพิจารณา

แนวทางการแก้ไข โดยรัฐมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้พลเมืองมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ในขณะที่บทบาทของหน่วยงานภาครัฐในค่านิยมการจัดการบริการสาธารณะ คือ ผู้ประกอบการที่มีศีลธรรมจรรยาบรรณ ผู้ให้ความรู้ด้านหน้าที่พลเมือง และผู้รับฟังเสียงพลเมือง ยกตัวอย่างเช่น การช่วยเหลือให้ชนพื้นเมืองได้รับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น การดูแลให้พวกเขาสามารถเข้าถึงน้ำดื่ม การจัดการทางแพทย์โดยให้ความสำคัญกับการอบรมชนพื้นเมืองให้เป็นเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขอย่างพอเพียง หากรัฐมีนโยบายควรศึกษาทางเลือกที่เป็นไปได้ทุกทาง รัฐต้องกำกับดูแลให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับข้อมูล (Thouchanok Sattayavinit, 2016 : 111)

สรุป

คุณลักษณะของคนชายขอบมีความแตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของสังคม ได้แก่ ชาติพันธุ์ ศิพพรรณ ศาสนา อุดมการณ์ การศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจ และชนชั้นทางสังคม จึงเกิดปัญหาคนชายขอบซึ่งเป็นคนกลุ่มหนึ่งที่ขาดโอกาสหรือเข้าไม่ถึงสิทธิต่างๆ จนเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทั้งกลุ่มคนชายขอบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มเด็กที่หลุดจากระบบสังคม กลุ่มน้อย ผู้หญิง คนพิการ และกลุ่มรักร่วมเพศ เป็นต้น แม้ประเทศไทยจะมีระบบสวัสดิการสังคมครอบคลุมคนไทยทั่วประเทศ แต่

ยังมีคนไทยอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียมกัน ปัญหาที่พบของคนชายขอบในสังคมไทย ขาดความมั่นคงในสังคม ขาดอำนาจการต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดเครื่องมือที่เข้าถึงอำนาจ และถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรในสังคม

ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ขอบด้วยการนำแนวคิดและทฤษฎีรากฐานของแนวความคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ 3 ประการ คือ 1) แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย 2) ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม และ 3) ทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษยนิยมและรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ กับค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐแบบการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ทั้ง 7 ประการของ Denhardt and Denhardt ที่ได้เขียนไว้ในหนังสือ The new public service: serving, not steering ในปี ค.ศ. 2011 นั้นก็คือ 1) มุ่งรับใช้พลเมือง ไม่ใช่บริการลูกค้า 2) รัฐต้องมุ่งบริหารให้เกิดสาธารณะประโยชน์ 3) การให้คุณค่ากับความเป็นพลเมืองเหนือกว่าความเป็นผู้ประกอบการ 4) วิถีประชาธิปไตยและคิดในเชิงยุทธศาสตร์ 5) การตระหนักว่าความรับผิดชอบ ไม่ใช่ขึ้นต่อฝ่ายการเมืองเท่านั้น 6) รัฐต้องรับใช้ ไม่ใช่กุมทิศทางหรือนำทาง และ 7) การให้คุณค่ากับประชาชนมาก ไม่ใช่สนใจแต่ผลผลิตภาพของงาน

REFERENCES

- Chavivun Prachuabmoh. (2004). **On the approach of ethnic education**. Bangkok : Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Denhardt, Janet V. and Denhardt, Robert B. (2011). **The New Public Service: Serving, not Steering**. Armonk, New York : M.E. Sharpe, Inc.
- Gordon Marshall. (1998). **A dictionary of sociology**. New York : Oxford University Press.
- Kenaphumi, Sanya. (2011). Application of political utilities through election decisions and the provision of public services. **Local Administration Journal**, 11(1), 123-143.
- Klommeung, Patcharee. (2019). Marginal People: Thai-Malayu Resident in the Three Southernmost Provinces. **Journal of Bangkokthonburi University**, 8(2), July – December.
- Kuhn, T.S. (1970). **The structure of scientific revolutions**. (2nded). Chicago, London : University of Chicago Press.
- Laungaramsri, Pinkaew. (2003). **Ethnic identity and marginalization**. Bangkok : Sirindhorn Anthropology Center.
- Mintzberg, H. (1996). Managing government, governing management. **Harvard business review**, 74(3), 75.
- Osborne, D. and Gaebler, T. (1992). **Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector**. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Perry, J. L., and Wise, L. R. (1990). The motivational bases of public service. **Public administration review**, 367-373.
- Putnam, R. D. (2000). **Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community**. New York: Simon & Schuster.
- Sales, A. (1991). The Private, the Public and Civil Society: Social Realm and Power Structure. **International Political Science Review**, 12(4), 309.
- Sandel Michael J. (1996). **Democracy's Discontent: America in Search of a Public Philosophy**. Belknap Press: English Language edition.
- Satayanuruk, Attachak. (1999). From outsiders to marginalized people. **Art and culture**, 20(12), 69-76.
- Sattayavinit, Thouchanok. (2016). Right of marginal people with arable land problem : The cases of Hmong Paklang in Chengklang, Nan. **Burapha Journal of Political Economy**, 2(1), 99-129.
- Sphchokchai, Orapin. (2008). **Principles of participatory public administration**. Bangkok : Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization).

- Tongthaow, Pattrakwan. (2011). Image of marginal people in young-adult's literature. **Manutsat Paritat: Journal of humanities**, 33(2), 91-104.
- Wagenaar, H. (2007). Governance, complexity, and democratic participation: How citizens and public officials harness the complexities of neighborhood decline. **The American Review of Public Administration**, 37(1), 17-50.
- Wankaew, Surichai. (2007). **Marginalized people from ideas to reality**. (2nded). Bangkok : Publisher of Chulalongkorn University.
- Wasi, Prawet. (1999). **Sufficiency Economy and Civil Society Ways to revive the social economy**. Bangkok : Folk Doctor Foundation.
- Winichakun, Thongchai. (1987). **Identity creation history**. Bangkok : Thammasat University.
- Wittayapak, Chusak. (1998). Social sciences and education for marginalized people. **Journal of Social Sciences Faculty of Social Sciences**, 11(1), 17-18.

Academic Article

การเมืองภาคประชาชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง Civil Politics and Political Participation Processes

พัชรี กล่อมเมือง^{1*} ณัฏฐา เกิดทรัพย์²

Patcharee Klommeung^{1*} and Natta Kertsup²

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์^{1*} หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์²
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร^{1*,2}

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Bachelor of Political Science, Program in Political Science^{1*}, Bachelor of Public Administration,
Program in Public Administration²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand^{1*,2}

nongam_patcharee@hotmail.com^{1*}

Received: 2020-01-08

Revised: 2020-10-22

Accepted: 2020-10-26

บทคัดย่อ

การเมืองภาคประชาชน เป็นการเมืองหรือสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นภายใต้กรอบกฎหมาย โดยกิจกรรมใดทางนโยบายที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรกและประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองได้ด้วยตนเอง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และต่อเนื่องมาถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีเจตนารมณ์สำคัญในการเปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองเป็นการเมืองของประชาชนโดยส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของภาคประชาชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ประชาธิปไตยและการสร้างจิตสำนึกทางการเมือง ทั้งนี้ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือการเมืองภาคประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถทำกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างเต็มที่และก่อให้เกิดการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนได้

คำสำคัญ: การเมืองภาคประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วม

ABSTRACT

Civil politics is a political or a situation in which people have the right and freedom to participate in the policy process. There is a decentralization for people to define their own way of life. By not violating the rights of others under the legal framework. Which any policy activities that may affect people, they have to get involved from the outset and people can carry out political activities by themselves. In the Constitution of the Kingdom of Thailand, 1997 and continuously until 2007, has an important intention to change the politics of politicians into people's politics by promoting the rights and freedom of the people participation in the political process of the people. Which contributes to democratic learning and political consciousness. However, there must be promotion and support for political participation or civil politics consequently that people can fully engage in political activities and cause the continuous and sustainable development of democracy.

Keywords: Civil politics, Political participation process, Participation.

บทนำ

การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน กล่าวคือ อำนาจอธิปไตยหรือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนทำหน้าที่ ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้จึงเกิด รูปแบบการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน ซึ่ง ผู้แทนเหล่านั้นมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย การที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเอง โดยตรงหรือการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน นั้นเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทุกกระบวนการ ทุกระดับ และทุกมิติดำเนินไป

อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนผู้เป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตยต้องมีคุณสมบัติที่เอื้อหรือสนับสนุน ต่อหลักการประชาธิปไตย เช่น มีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยเช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง ติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของ รัฐบาลอย่างจริงจังหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประชาชนต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองตามทัศนะ ที่ว่า “กิจกรรมทางการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ ที่ทุกคนต้องเอาใจใส่รับผิดชอบ จะหลีกเลี่ยง หรือปฏิเสธให้พ้นความรับผิดชอบของตนไม่ได้” เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง ของประชาชน เป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย แบบผู้แทน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะ

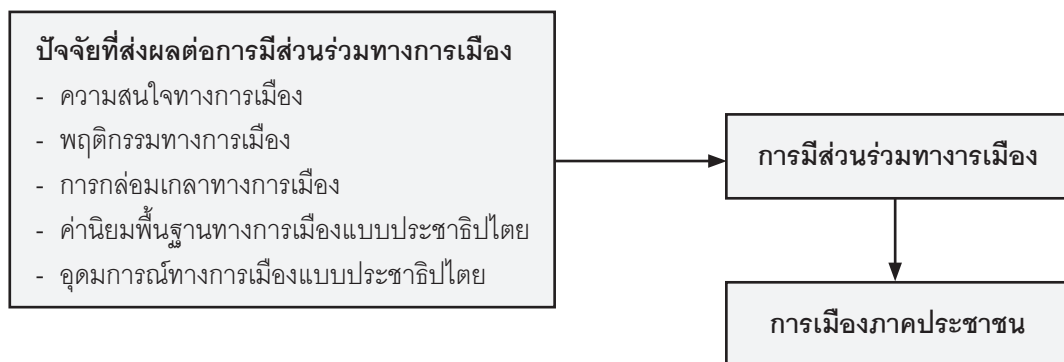
และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากจะช่วยให้การตัดสินใจของรัฐบาลมีความรอบคอบและสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใสตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ต่อการเมืองการปกครองของประเทศและที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เนื่องจากการแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมือง

ของประชาชนในสังคมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม การเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์กรทางการเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้คือ กระบวนการทางการเมืองที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของประชาชนถือว่าส่วนสำคัญที่สุดของการเมืองภาคประชาชน

กรอบในการวิเคราะห์

กรอบในการวิเคราะห์ของการเมืองภาคประชาชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากการทบทวนวรรณกรรมของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล (Prasertkun, 2009) ธีรยุทธ บุญมี (Boonmee, 2004) เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (Laothamatas, 2008) และสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (Phongphaibun, 1999) มุ่งเน้นศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง 3) การเมืองภาคประชาชน ดังภาพต่อไปนี้

เนื้อหา

การเมืองภาคประชาชน เป็นการเมืองหรือสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยกิจกรรมใดทางนโยบายที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆทางการเมืองได้ด้วยตนเอง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นับว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีเจตนารมณ์สำคัญในการเปลี่ยนการเมืองของนักการเมือง เป็นการเมืองของประชาชน โดยส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองทุกระดับมากขึ้น และยังขยายการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิของพลเมือง เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับรองสิทธิของประชาชนไว้มากมาย มีสิทธิในหลายประเด็นที่ได้รับการรับรองไว้ไม่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือ สิทธิของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย ที่จะมีผลกระทบต่อตัวเอง ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน เขียนคำว่า “มีส่วนร่วม” ไว้ถึง 22 ครั้ง มากกว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 ซึ่งเขียนไว้ 9 ครั้ง แต่เป็นรองรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 ที่เขียนไว้ 34 ครั้ง ซึ่ง

รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม อาทิ สิทธิโดยตรงที่ประชาชนสามารถเข้าชื่อกันเพื่อที่จะเสนอกฎหมายและนโยบายแล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ดังนั้น การเมืองภาคประชาชน จึงเป็นการเมืองแนวใหม่ที่ถือว่าประชาชนเป็นตัวแสดงหลัก ไม่ใช่การเมืองแนวเดิมที่ประชาชนเป็นเพียงผู้ดูหรือผู้ปฏิบัติตาม โดยประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจทางการเมืองมากขึ้น เพื่อปกป้องและเรียกร้องสิทธิของตนที่ควรจะได้รับ รวมทั้งติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้จึงเกิดรูปแบบ การปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทน ที่ประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน และผู้แทนทำหน้าที่ร่วมกันเลือกผู้บริหารประเทศ เพื่อกำหนดนโยบายและวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย การเลือกผู้แทนเข้าทำหน้าที่แทนตนเป็นกลไกเบื้องต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนนั้น ยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมที่มีการขยายตัว และมีความสลับซับซ้อนประกอบกับการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่มที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนทำให้เกิดการ

เคลื่อนไหวของประชาชน เพื่อขอมีพื้นที่เรียกร้องสิทธิทางการเมืองในการปกป้องผลประโยชน์ของตน

ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ตัวแปรสำคัญสองตัวก็คือความเป็นประชาชน หรือ ความเป็นพลเมือง (citizenship) ส่วนตัวแปรอีกตัวหนึ่งคือ วิธีรัฐธรรมนูญ หรือรัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) ความเป็นประชาชน หมายถึง การประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะได้รับความคุ้มครองในสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนอกเหนือจากสิทธิต่างๆ ที่มีมากมายแล้ว ประชาชนย่อมคงไว้ซึ่งความเป็นอำนาจอธิปไตย แต่ที่สำคัญที่สุดจะต้องมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ระบบการปกครองใดที่ไม่มีตัวแปรดังกล่าวมาแล้วย่อมไม่ใช่ระบบประชาธิปไตยเสรีนิยมในส่วนของวิธีรัฐธรรมนูญ หรือรัฐธรรมนูญนิยมนั้นคือการจัดโครงสร้างของรูปแบบการปกครองบริหารโดยส่วนใหญ่แบ่งเป็นนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ และองค์กรต่างๆ รวมตลอดทั้งกระบวนการทางการเมืองที่จะทำให้สังคมสามารถดำเนินไปได้ภายใต้อำนาจอธิปไตยและรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนอย่างเรียบร้อยโดยปราศจากอุปสรรคและถึงแม้จะมีปัญหาเกิดขึ้นก็ต้องแก้ไขตามกฎหมายทางการเมืองที่กำหนดไว้ รัฐธรรมนูญ จึงเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ของการใช้อำนาจเพื่อปกป้องรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของประเทศชาติ สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิขั้นมูลฐานของประชาชน ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่า ประชาชนย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะแสดงออกทางการเมือง ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า การเมืองภาคประชาชน

ภายใต้วิวัฒนาการของสังคมโลก การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีข่าวสารข้อมูลซึ่งมีการกล่าวถึงบ่อยครั้ง นั่นคือ สังคมได้เปลี่ยนจากอารยธรรมคลื่นลูกที่หนึ่งตามที่อัลวิน ทอฟเฟอร์ ได้กล่าวไว้ อันได้แก่ สังคมเกษตรไปสู่อารยธรรมคลื่นลูกที่สองคือสังคมอุตสาหกรรม และปัจจุบันนี้โลกกำลังก้าวเข้าไปสู่อารยธรรมคลื่นลูกที่สามหรือสังคมข่าวสารข้อมูล โดยภาพรวมสังคมมนุษย์ปัจจุบันจะเอนเอียงไปทางอารยธรรมคลื่นลูกที่สองและคลื่นลูกที่สาม อารยธรรมทั้งสองลูกเอื้ออำนวยต่อการมีระบบการเมืองแบบเปิด ประชาชนตื่นตัวทางการเมือง เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ที่สำคัญที่สุด จะเรียกร้องให้มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยมซึ่งจะเป็นเครื่องประกันว่าสิทธิขั้นมูลฐานตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะได้รับความคุ้มครองที่สำคัญที่สุดภายใต้สถานการณ์อันใหม่นี้ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสองมิติที่มีส่วนส่งเสริมให้การเมืองภาคประชาชนพัฒนาเข้มข้นยิ่งขึ้น นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการเมือง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของคลื่นอารยธรรม โดยวัฒนธรรมการเมืองของสังคมมนุษย์ส่วนใหญ่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบ (parochial political culture) และวัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) ไปสู่วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม (participant political culture) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง และต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) ได้กล่าวไว้ว่า การขยับตัวของสังคมคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ จะนำไป

สู่ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน และมีการเรียกร้องให้มีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวคือความจำเริญทางการเมือง (political modernization) สังคมใดก็ตามที่มีความจำเริญทางการเมืองแต่ขาดการพัฒนาการเมือง (political development) อันได้แก่การสร้างโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็จะไปสู่การเสียดุลทางการเมืองระหว่างความจำเริญทางการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง และการเสียดุลดังกล่าวนี้ย่อมจะนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง (political decay) อันเป็นสภาวะที่ปรากฏอยู่ในหลายภูมิภาคในโลกนี้

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในมิติที่สองคือ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งสมัยกรีกโบราณเรียกว่าประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) ได้แปรเปลี่ยนไปสู่ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (representative democracy) ซึ่งเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แพร่หลายอยู่ในหลายส่วนของโลก แม้จะมีอุปสรรคต่างๆ นานาก็ตาม แต่ที่สำคัญก็คือหลังจากการเปลี่ยนแปลงอารยธรรมมาสู่คลื่นลูกที่สองและคลื่นลูกที่สามจนนำไปสู่ความตื่นตัวทางการเมืองอย่างเข้มข้นนั้น ประชาชนเริ่มมีบทบาทสำคัญทางการเมืองด้วยการมีส่วนร่วมโดยตรง ซึ่งหมายถึงการเมืองภาคประชาชน ประชาธิปไตยในรูปแบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชน (participatory democracy) ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เอนเอียงไปทาง participatory democracy ประชาชนจะมีบทบาทมากยิ่งขึ้น และเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดที่

ทำให้เกิดความเข้มข้นของการเมืองภาคประชาชน ในมิติต่างๆ ของการมีส่วนร่วม

ดังนั้น การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือของประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามา ร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนช่วยเหลือระหว่างกัน ด้วยจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคล ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงานและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของสังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การเลือกตั้งผู้นำหรือผู้บังคับบัญชา การเข้าไปมีเสียงในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณา ผลกระทบของนโยบายเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุง เป็นนโยบายใหม่ในครั้งต่อไปด้วย (Prapanyaphuet, 2003 : 8) จึงเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support) (Easton, 1971 : 202) การมีส่วนร่วมยังรวมถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and

Emotion Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น และก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวอีกด้วย (Keith, 1972 : 136) อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม (Reeder, 1974 : 125) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่อุทิศตนเพื่อกิจกรรมของส่วนรวม

กระบวนการมีส่วนร่วม เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูล สาเหตุของปัญหา การพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวทางการวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา การดำเนินการหรือปฏิบัติงาน และสิ้นสุดที่การติดตามประเมินผล โดยการดำเนินการที่ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในฐานะเจ้าของชุมชนหรือทรัพยากรได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาจัดสรรทรัพยากร ส่วนสิริพัฒน์ ลภจิตร (Laphcit, 2007) ยังพบว่ารูปแบบและกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะกว้างและชัดเจนไว้ 3 รูปแบบคือ 1) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ซึ่งเห็นว่ารูปแบบการมี

ส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำ เพราะทำให้ผู้นำต้องปรับปรุงนโยบายเพื่อคะแนนเสียงของตน แต่คะแนนเสียงดังกล่าวนี้คือความเห็นเกี่ยวกับความซื่อซมของพลเมืองที่มีต่อผู้นำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น มิได้แสดงความชื่นชอบเป็นพิเศษ สำหรับขอบเขตของผลผลิตของการเลือกตั้งนั้นกว้างขวางมาก และมีอิทธิพลเหนือพลเมืองและแรงกดดันทำให้คะแนนเสียงเป็นเหมือนอาวุธที่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล 2) กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) คือ การที่พลเมืองได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนั้นทำให้สามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้ โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อน และมีอิทธิพลต่อผู้นำไว้เช่นเดียวกับกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความคิดริเริ่มสร้างมากกว่าการลงคะแนนเสียง 3) การร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือองค์กรทางสังคม (Cooperative Activity) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การกระทำร่วมกันเป็นกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคม เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐบาล การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นเวลาใด ก็ได้และอาจเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ นอกจากนี้ อาจอาจเป็นการกระทำร่วมกันในกิจกรรมภายในองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมากกว่ารูปแบบที่ 2 เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นรากฐานที่ดีของการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประเทศมีความเจริญและยังเป็นการปลูกฝัง

ความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน ฉะนั้น การพัฒนาทางการเมืองประชาชนในประเทศควร ได้รับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองหรือเพื่อให้ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้ ประชาธิปไตยนั้นเป็นประชาธิปไตยที่มาจาก ประชาชนอย่างแท้จริง ไม่เพียงแต่จะไปเลือกตั้ง หรือเข้าไปมีส่วนร่วมเพียงเพราะหน้าที่หรือเพียง เพราะเป็นกฎข้อบังคับเท่านั้น หากประชาชนมี ความสนใจในทางการเมืองมีการเปิดรับข่าวสาร และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นหรือ ช่วยถ่ายทอดข้อมูลที่ต้องให้สังคมได้รับรู้ และ กระตุ้นให้คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในทางที่ถูกต้องก็จะส่งผลทำให้ระบอบ ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดีและมีคุณภาพ มากยิ่งขึ้น

สรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐาน สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบ ผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทน (รัฐบาล) ขึ้นทำ หน้าที่แทนตนนั้น ยังไม่สามารถสนองตอบและ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ผู้เป็น เจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึงการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการ ส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำ หน้าที่ แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการ ของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ

ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล ในนโยบาย การบริหารทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ และ วิถีชีวิตของประชาชน การมีส่วนร่วมในทาง การเมืองยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับ ที่ดีแล้วก็จะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับ มีส่วนร่วมในทางการเมือง สำหรับประเทศไทย ได้เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทาง การเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยการรับรองสิทธิการมี ส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านช่องทางและกระบวนการ ต่างๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตามการ มีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อ การพัฒนา การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้ถึงสิทธิ และหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วม ทางการเมืองและใช้สิทธินั้นโดยไม่กระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่สำคัญประชาชนต้อง มีสำนึกทางการเมือง โดยการเข้ามามีส่วนร่วม ทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและ ประชาชนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตาม กระบวนการหรือช่องทางที่กฎหมายบัญญัติให้เป็น รูปธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็น ตัวแปรสำคัญที่สุดของการเมืองภาคประชาชนใน การพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

REFERENCES

- Boonmee, T. (2004). **Civil Society**. Bangkok : Publisher Sarthan. (in Thai)
- Easton, D. (1971). **The Political System : An Inquiry into the State of Political Science**. New York : Knopf.
- Keith. D. D. (1972). **Human Behavior at Work Human Relations Organizational Behavior**. New York : McGraw-Hill Book.
- Laothamatas, A. (2008). **Civil Politics**. Bangkok : Publisher of the Cabinet and the Government Gazette. (in Thai)
- Laphcit, S. (2007). Factors Affecting Citizen's Decision to Participation in Tambol Administration Organizations in Warinchamrab District, Ubonratchathani Province. **Veridian E – Journal Silpakorn University**, 2(1), 137-154. (in Thai)
- Phongphaibun, S. (1999). **Decentralization of Educational Administration to Local Administrative Organizations**. Nakhon Ratchasima : Nakhon Ratchasima Rajabhat Institute and Nakhon Ratchasima Sri Alumni Association Alumni Association. (in Thai)
- Prapanyaphuet, T. (2003). **Development management: definition, content, guidelines and problems**. Bangkok : Publisher of Chulalongkorn University. (in Thai)
- Prasertkun, S. (2009). **People's politics in Thai democracy**. (2nded). Bangkok : Publisher Wipasa. (in Thai)
- Reeder, W. W. (1974). **Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families in New York State**. New York : Unpublished Ph. D. Dissertation. Cornell University.

Academic Article

มาตรการทางกฎหมายในการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว LEGAL MEASURES IN TAX COLLECTION FROM THE TOURISTS

นภัสรพี เตชางกูร

Nabhasrabi Tejangkura

สาขานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Laws Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University

Bangkok, Thailand

nabhasrabi@outlook.com

Received: 2020-06-14

Revised: 2020-10-31

Accepted: 2020-11-02

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย ประเทศไทยได้พัฒนาศักยภาพในการแข่งขันด้านธุรกิจท่องเที่ยว และมีปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรายได้มาจากการท่องเที่ยว ซึ่งในการท่องเที่ยวดังกล่าวนักท่องเที่ยวได้ใช้และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยโดยไม่มีการจัดเก็บภาษีจากนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาพัฒนาประเทศ และไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว ในขณะที่หลายประเทศ อาทิ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศมาเลเซีย มีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 แล้วจะเห็นได้ว่า แม้ว่าพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 จะมีใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวโดยตรงเช่นการจัดเก็บภาษีในต่างประเทศ แต่พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวต่างชาติเพื่อใช้จ่ายในการบริหารและพัฒนากการท่องเที่ยวได้ ผู้เขียนเห็นว่า มีความเป็นไปได้ในการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศไทย อันเป็นการทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาพัฒนาประเทศและเพื่อการบริหารและพัฒนากการท่องเที่ยวต่อไป อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว ภาษีนักท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ

ABSTRACT

Tourism plays an important role in driving the global economy including Thailand. Thailand has developed competitiveness in the tourism business and there is a constant number of tourists coming to the country, therefore, Thailand is a country that earns income from tourism. In such tourism, tourists can use and benefit from the natural resources and environment of Thailand but there is no collecting taxes from tourists from these activities to develop the country including no law on tourist taxation while many countries such as Japan, Netherlands, Malaysia, have there are various forms of tourist tax collection. Although there is no law on tourist taxation in Thailand but according to National Tourism Policy Act B.E. 2551, it can be seen that it is not a law on direct tourist tax, but a law that requires the National Tourism Policy Board to propose to the Cabinet the collection of domestic tourism fees for foreign tourists for administrative expenses and be able to develop tourism. The author's opinion is there is a possibility of collecting tourist taxes in Thailand which will increase the state's income for the development of the country and for the administration and development of tourism by virtue of National Tourism Policy Act B.E. 2551.

Keywords: Tourism, Tourist tax, National tourism policy

บทนำ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation of World Tourism Organization: UNWTO) ได้สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวโลกปี 2561 ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก (Ministry of Tourism and Sports, 2019) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันด้านธุรกิจท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านโครงสร้างพื้นฐานการบริการท่องเที่ยวเป็นอันดับ 10 ของโลก และด้านการคมนาคมเป็นอันดับ 14 ของโลกและทางอากาศเป็นอันดับ 22 ของโลก (National Innovation Agency (Public Organization), 2019) รวมทั้งจากข้อมูลกระทรวง

การท่องเที่ยวและกีฬาปรากฏว่า มีปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีรายได้มาจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวดังกล่าวนักท่องเที่ยวได้ใช้และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยโดยไม่มีการจัดเก็บภาษีจากนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาซึ่งรายได้ในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับการที่รัฐเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับคืนภาษีมูลค่าเพิ่มจากการซื้อสินค้า เป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐไม่มีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติคงมีแต่เพียงรายได้จากการจัดเก็บจากผู้ประกอบการทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ด้วยเหตุที่เป็น

บุคคลที่มีหน้าที่ในการเสียภาษีอากรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (9) (Constitutional Law B.E. 2560 , Section 50) ซึ่งภาษีต่าง ๆ ที่ได้รับนั้น รัฐจัดเก็บไปเพื่อทำนุ บำรุง พัฒนา รวมถึงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แม้ว่าการมีปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนมากส่งผลให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจมีรายได้หรือรายรับจากธุรกิจการท่องเที่ยวแต่รายรับหรือรายได้ดังกล่าวเป็นของภาคเอกชนในลักษณะปัจเจก รัฐทำแต่เพียงการจัดเก็บภาษีจากผู้ประกอบการในฐานะที่เป็นผู้ขายสินค้าหรือบริการเท่านั้นแต่ไม่มีการจัดเก็บภาษีกับนักท่องเที่ยวผู้ใช้และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ในขณะที่ในหลายประเทศ อาทิ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศมาเลเซีย ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสเปน ประเทศอิตาลี ประเทศสวีเดน ประเทศเยอรมนี มีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว อีกทั้งแม้ว่าในปัจจุบันได้มีการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทในท้องถิ่นมาจัดการจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้เข้าพักโรงแรมได้ในอัตราไม่เกินร้อยละ 3 ของอัตราห้องพักแต่ยังมีการจัดเก็บที่น้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวทำให้รัฐไม่มีรายได้เพียงพอต่อการทำนุ บำรุง พัฒนา รวมถึงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงจัดทำบทความฉบับนี้ขึ้นเพื่อประสงค์จะนำเสนอการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวและความเป็นไปได้ในการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยศึกษาจากการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศต่าง ๆ ภูมิมาเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศไทย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอันเป็นการทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาพัฒนาประเทศต่อไป

สถานการณ์และสถิติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ถูกจัดอันดับในอันดับที่ 31 ในการจัดอันดับศักยภาพในการแข่งขันด้านธุรกิจท่องเที่ยวของแต่ละประเทศทั่วโลกฉบับปี 2019 โดย World Economic Forum จากทั้งหมด 140 ประเทศ ซึ่งขยับอันดับขึ้นจากอันดับที่ 34 ในปี 2017 และหากเปรียบเทียบในกลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศไทยจะอยู่ในอันดับที่ 3 รองจากประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย (National Innovation Agency (Public Organization), 2019) และจากสถิตินักท่องเที่ยวและรายได้จากนักท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 จวบจน พ.ศ. 2562 (Ministry of Tourism and Sports, 2019) สรุปได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติและรายได้ ปี 2559 – 2562

พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยว (คนต่อปี)	รายได้ (ล้านบาทต่อปี)
2562	39,797,406	1,933,368.23
2561	38,178,194	1,876,136.90
2560	35,591,978	1,831,105.00
2559	32,529,588	1,633,497.55

เอกสารอ้างอิง: Ministry of Tourism and Sports
Tourist statistics 2016 - 2019

จากตารางสรุปจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและรายได้ ปี 2559 – 2562 ข้างต้น จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 จนถึง พ.ศ. 2562 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มจากจำนวน 32,529,588 คน เป็น 39,797,406 คน แสดงให้เห็นว่าทิศทางการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีความมั่นคงและยั่งยืนสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการในประเทศได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณารายได้ของประเทศไทยจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ ปี 2559 - 2562 แล้ว จะเห็นได้ว่ารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นนับจาก พ.ศ. 2559 จำนวน 1,633,497.55 ล้านบาท เป็นจำนวน 1,933,368.23 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2562

วัตถุประสงค์และแนวคิดในการจัดเก็บภาษี

การจัดเก็บภาษีมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. การหารายได้เข้ารัฐเพื่อใช้จ่ายในการบริหารประเทศ (Dulyaluck Trachootamma, 2010) 2. เพื่อรักษา

เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการจัดเก็บภาษีอากรเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอีกวิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เช่น ในภาวะที่ประเทศชาติประสบปัญหาเงินเฟ้อ รัฐอาจใช้นโยบายขึ้นภาษีเพื่อทำให้ประชาชนลดการบริโภคเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานให้เท่าเทียมกัน แต่ในภาวะเงินฝืด รัฐอาจใช้นโยบายลดอัตราภาษีของสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อให้ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวให้มีกำลังในการบริโภค (Dulyaluck Trachootamma, 2010) 3. เพื่อส่งเสริมหรือควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจสำหรับการผลิตหรือการดำเนินธุรกิจบางประเภทที่จะก่อให้เกิดผลดีกับระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งรัฐอาจใช้นโยบายทางภาษีเพื่อส่งเสริมการดำเนินการธุรกิจในประเทศนั้น ๆ โดยการยกเว้นหรือลดอัตราภาษีธุรกิจดังกล่าว แต่หากว่าธุรกิจนั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจก็อาจขึ้นอัตราภาษีเพื่อลดปริมาณการผลิตหรือการดำเนินธุรกิจนั้นหรือการกำหนดให้เสียภาษีสรรพสามิต

นอกเหนือจากภาษีมูลค่าเพิ่ม เช่น สินค้าประเภทสุรา ยาสูบ และน้ำหอม เป็นต้น (Dulyaluck Trachoothamma, 2010) 4. เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมด้วยการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เช่น การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอัตราก้าวหน้า (Progressive Rate) ผู้มีรายได้น้อยจะเสียภาษีในอัตราต่ำ ผู้มีรายได้มากจะเสียภาษีในอัตราสูง (Dulyaluck Trachoothamma, 2010) และ 5. เพื่อสนองต่อนโยบายบางประการของรัฐบาล (Tax Technical Group, 2013)

สำหรับแนวคิดในการจัดเก็บภาษีนั้น Adam Smith วางแนวคิดรากฐานเอาไว้ 7 ประการ คือ (Kirkkiet Pipatsereethamma, 2003)

1. หลักของความแน่นอน (Certainty) กล่าวคือ การจัดเก็บภาษีต้องมีความชัดเจนและแน่นอนทั้งเรื่องฐานภาษี อัตราภาษี วันเวลาและวิธีการในการเสียภาษีและการจัดเก็บต้องมีกฎหมายกำหนด เพื่อมีรายได้ที่จะจัดเก็บได้อย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันการทุจริต (Anti-corruption) และการสร้างอิทธิพลของผู้จัดเก็บ

2. หลักของการประหยัด (Low Compliance and Collections Costs) ระบบบริหารจัดการภาษีที่ดีนั้น ภาษีอากรแต่ละประเภทที่จัดเก็บต้องเป็นภาระแก่ผู้เสียภาษีน้อยที่สุดและเสียค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษีต่ำที่สุด

3. หลักของความเสมอภาค (Equity) การจัดเก็บภาษีอากรที่ดีจะต้องก่อให้เกิดความยุติธรรมหรือความเสมอภาคแก่ผู้เสียภาษีทุกคน หลักความยุติธรรมในการเก็บภาษีเป็นหัวใจของระบบภาษีที่ดี การพิจารณาความเป็นธรรม เรา

จะต้องพิจารณาทั้งความเป็นธรรมเกี่ยวกับภาษีที่จะจัดเก็บ และความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการจัดเก็บภาษี การเก็บภาษีตามหลักความสามารถในการเสียภาษี (Ability to Pay) แยกเป็น 2 หลัก คือ ความเสมอภาคตามแนวนอน (Horizontal Equity) และความเสมอภาคในแนวตั้งหรือแนวดิ่ง (Vertical Equity) ซึ่งพิจารณาได้ กล่าวคือ ความเสมอภาคตามแนวนอนกำหนดให้ผู้มีฐานะหรือรายได้เท่าเทียมกัน จะต้องเสียภาษีเท่ากันในลักษณะที่ว่า “Equals Should Be Treated Equally” ส่วนความเสมอภาคตามแนวตั้งกำหนดให้ผู้มีความสามารถในการเสียภาษีหรืออยู่ในสถานการณ์ในการเสียภาษี (Taxpaying Circumstance) ที่แตกต่างกันควรจะเสียภาษีในลักษณะที่แตกต่างกันในลักษณะ “Unequal Should Be Treated Unequally”

4. หลักการยอมรับ (Acceptability) ภาษีทุกชนิดที่จะจัดเก็บจากประชาชนต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่ การบริหารการจัดเก็บภาษีอากรแต่ละประเภทจึงจะทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งการที่ประชาชนจะให้การยอมรับมากขึ้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความยุติธรรมในการจัดเก็บภาษีของรัฐ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างการเสียภาษีและประโยชน์ที่ผู้เสียภาษีคาดว่าจะได้รับจากรัฐด้วย หากรัฐสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าเงินที่เก็บภาษีไปจะกลับคืนเป็นผลประโยชน์ต่อผู้เสียภาษีในอนาคต ย่อมมีส่วนช่วยให้ประชาชนยอมรับการเสียภาษีมากขึ้น และทำให้ความสำนึกในการเสียภาษี (Tax Consciousness) ของประชาชนมีมากยิ่งขึ้นด้วย

5. หลักของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

(Enforceability) ภาษีอากรทุกประเภทที่จะจัดเก็บ จะต้องสามารถทำการบริหารการจัดเก็บให้ได้ผล ในทางปฏิบัติ

6. หลักของการทำรายได้ (Productivity) ภาษีที่ดีควรเป็นภาษีที่สามารถทำรายได้ให้แก่รัฐ เป็นอย่างดี เช่น เป็นภาษีที่มีฐานใหญ่ และฐานของภาษีขยายตัวได้รวดเร็วตามความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจประเทศ ซึ่งจะทำให้รัฐได้รับรายได้จากภาษีอากรมากโดยไม่ต้องเพิ่มอัตราการจัดเก็บภาษี

7. หลักของความยืดหยุ่น (Flexibility) ภาษีที่ดีควรจะเป็นภาษีที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจของประเทศ หรือการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษีได้ง่าย

การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวและความเป็นไปได้ ในการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศไทย

การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว

ภาษีนักท่องเที่ยวหรือภาษีการท่องเที่ยว มีมาตั้งแต่ทศวรรษ 1980 การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวเป็นวิธีสำหรับรัฐบาลในการสร้างรายได้เพิ่มเติมสำหรับการลงทุนการท่องเที่ยวโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม (Levent Selman Göktaş , Serkan Polat (Asst. Prof.), 2019) องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้ให้นิยามภาษีการท่องเที่ยวไว้ว่าเป็นภาษีที่ใช้เฉพาะกับนักท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (UNWTO, 1998)

สำหรับรูปแบบการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแรก แบ่งเป็นภาษีทั่วไป และภาษีการท่องเที่ยวพิเศษหรือภาษีการท่องเที่ยว

สำหรับภาษีการท่องเที่ยวทั่วไปคือ ภาษีที่เรียกเก็บ โดยทั่วไปเกี่ยวกับการจัดหาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวที่รวบรวมได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวธุรกิจและชดเชยให้กับพนักงานของธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสินค้าและบริการ ส่วนภาษีการท่องเที่ยวพิเศษหรือภาษีการท่องเที่ยวคือ ภาษีผู้โดยสาร ค่าบริการผู้โดยสาร ค่าความปลอดภัย ภาษีเชื้อเพลิงอากาศยาน ค่าเครื่องบินลงจอด ค่าจอดเครื่องบิน ค่าใช้จ่ายเทอร์มินัล ค่าธรรมเนียมการเคลื่อนย้ายผู้โดยสาร ภาษีขาออก ภาษีการเดินทางต่างประเทศ ค่าธรรมเนียมวีซ่า ใบอนุญาตการเดินทาง ภาษีเตียง ภาษีการเข้าพัก ภาษีโรงแรม ภาษีที่พัก ค่าเช่ารถ ภาษีน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าผ่านทาง ค่าลงทะเบียนกุ้คืน ค่าใช้จ่ายสถานที่ ภาษีสนามบิน ค่าจัดการสิ่งแวดล้อม ภาษีในการไต่คดี ภาษีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาษีเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยว (Ranjith Ihalanayake, 2007)

รูปแบบที่สอง เป็นการจำแนกโดยพิจารณาจากกลุ่มที่มีการเก็บภาษีแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ภาษีที่เรียกเก็บโดยตรงจากนักท่องเที่ยว และ ภาษีที่กำหนดไว้สำหรับธุรกิจของผู้ใช้ ซึ่งภาษีที่เรียกเก็บโดยตรงจากนักท่องเที่ยวจะเป็นประเภทเดียวกันกับภาษีการท่องเที่ยวพิเศษหรือภาษีการท่องเที่ยวข้างต้น ส่วนการจัดเก็บภาษีสำหรับภาคธุรกิจส่วนใหญ่จะเป็นประเภทเดียวกันกับภาษีทั่วไปที่ใช้กับการท่องเที่ยวข้างต้นเช่นกัน (Ranjith Ihalanayake, 2007)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวทั่วโลกในปัจจุบันเป็นการจัดเก็บในลักษณะภาษีการท่องเที่ยวพิเศษหรือภาษีการท่องเที่ยวตามรูปแบบแรก หรือภาษีที่เรียก

เก็บโดยตรงจากนักท่องเที่ยวตามรูปแบบที่สอง ดังนั้น ในหลายประเทศจึงมีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวเพื่อกระจายต้นทุนการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกันได้หลักการ “ผู้ใช้จ่าย” หรือ User pays principle โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและภาษีการท่องเที่ยว ภาษีนักท่องเที่ยวเป็นประเภทภาษีพิเศษจัดเก็บจากนักท่องเที่ยวเป็นอัตราส่วน เช่น การเรียกเก็บภาษีจากการค้างคืนในที่พักรั่วชั่วคราวหรือโรงแรมแล้วนำเงินภาษีที่ได้มาจัดสรรในระดับท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวและส่งผลในเชิงบวกต่อความต้องการการท่องเที่ยวในระยะยาว ในหลายประเทศมีการรวบรวมเป็นกองทุนภาษีเหล่านี้สำหรับค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Levent Selman Göktaş, Serkan Polat (Asst. Prof.), 2019) อย่างไรก็ตามการจัดเก็บภาษีจากนักท่องเที่ยวต้องเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนหรือเปอร์เซ็นต์ที่แน่นอน (Levent Selman Göktaş, Serkan Polat (Asst. Prof.), 2019)

ปัจจุบัน การจัดเก็บภาษีจากนักท่องเที่ยวโดยตรงมีลักษณะการจัดเก็บ 2 ลักษณะ คือ การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวจากที่พัก และการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวขาออก ภายใต้หลักการการจัดเก็บภาษีที่ดีสามประการ คือ ประสิทธิภาพ ความเท่าเทียมกัน และการบริหาร (Ranjith Ihalanayake, 2007) ผู้เขียนขอยกตัวอย่างประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวตามแต่ละลักษณะการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวจากที่พัก

การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวจากที่พัก หมายถึง การจัดเก็บภาษีจากการที่นักท่องเที่ยว

พักโรงแรมและที่พักรื่น ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ภาษีห้องหรือเตียงและภาษีการเข้าพัก (OECD Tourism Trends and Policies 2014)

1.1 ประเทศอิตาลี

ประเทศอิตาลีมีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวนี้ เรียกว่า “accommodation tax” หรือ “ภาษีที่พัก” โดยบังคับใช้ในปี 1910 ซึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีในระดับท้องถิ่น ต่อมา “accommodation tax” หรือ “ภาษีที่พัก” ถูกระงับเพื่อป้องกันการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอิตาลีในช่วงการแข่งขัน FIFA World Cup ในปี 1990 หลังจากนั้น “accommodation tax” หรือ “ภาษีที่พัก” ได้เริ่มถูกเรียกเก็บในหลายเมืองของอิตาลี เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางการเงินและเศรษฐกิจของเทศบาลในการได้รับค่าธรรมเนียมภาษีประจำปีตามอัตราที่กฎหมายเทศบาลกำหนด ดังนั้น นับตั้งแต่ปี 2010 ประเทศอิตาลีจึงมีการเรียกเก็บภาษีนักท่องเที่ยวสำหรับที่พักทุกประเภท เช่น โรงแรม โมเต็ล บ้านพักตากอากาศ การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวจัดเก็บโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ การท่องเที่ยวและการตลาดระดับภูมิภาค การตกแต่งและการบำรุงรักษาในเมือง การลงทุนในการเคลื่อนไหวในเมือง การปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยว การปฏิบัติการทางวัฒนธรรม กิจกรรมนิทรรศการและงานแสดงสินค้าในลักษณะของงานแสดงสินค้าและการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาข้อมูลการท่องเที่ยว การร่วมสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการขายที่จะดำเนินการร่วมกับองค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การสร้างโอกาสการจ้างงานสำหรับคนหนุ่มสาว โครงการและการฝึกอบรมบุคลากรในภาคการท่องเที่ยว (Levent Selman Göktaş, Serkan Polat (Asst. Prof.), 2019) การ

จัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศอิตาลีแบ่งออกเป็นสองเงื่อนไขการจัดเก็บ คือ เงื่อนไขสภาพของที่พักและเงื่อนไขฤดูท่องเที่ยวสูงหรือต่ำ อัตราการจัดเก็บภาษีระหว่าง 0.30 ถึง 7 ยูโรจะเรียกเก็บตามจำนวนดาวของที่พักหรือโรงแรม อย่างไรก็ตามสถานการณ์นี้แตกต่างกันไปในภูมิภาคแอนโคนา ภาษีที่เรียกเก็บใน Ancona คือ 0.50 ยูโร สำหรับอัตราที่ต่ำกว่า 20 ยูโร ต่อคืน, 1 ยูโร สำหรับอัตราที่พักระหว่าง 20 ยูโร ถึง 50 ยูโร, 2 ยูโร สำหรับอัตราที่พักระหว่าง 50 ยูโร ถึง 100 ยูโร ต่อคืน และ 3 ยูโร สำหรับอัตราที่พักร้อยกว่า 100 ยูโร (Levent Selman Göktaş, Serkan Polat (Asst. Prof.), 2019)

นอกจากนี้ทุกเทศบาลในประเทศอิตาลีแนะนำเงื่อนไขที่แตกต่างกันไปในเด็กและการยกเว้นสำหรับบางกลุ่มโดยมีการแก้ไขกฎหมาย เช่น บางเทศบาลกำหนดยกเว้นการจัดเก็บภาษีให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มขนาดมากกว่า 20 คนที่มีวัตถุประสงค์นำเที่ยว นักศึกษามหาวิทยาลัยที่เรียนอยู่ในเมืองนั้น และอาสาสมัครช่วยจัดการภัยธรรมชาติ (Levent Selman Göktaş, Serkan Polat (Asst. Prof.), 2019) จะเห็นได้ว่า ประเทศอิตาลีมีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวมาเป็นเวลานาน มีลักษณะเป็นการจัดเก็บแบบท้องถิ่น กล่าวคือ เทศบาล ซึ่งการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวจะนำไปพัฒนาเทศบาลในด้านต่าง ๆ โดยมีเงื่อนไขการจัดเก็บ คือ เงื่อนไขสภาพของที่พักและเงื่อนไขฤดูท่องเที่ยวสูงหรือต่ำ และมีข้อยกเว้นสำหรับนักท่องเที่ยวที่เป็นเด็กและบางกลุ่มโดยมีการกำหนดเป็นกฎหมาย เช่น นักท่องเที่ยวกลุ่มขนาดมากกว่า 20 คนที่มีวัตถุประสงค์นำเที่ยว นักศึกษามหาวิทยาลัย

ที่เรียนอยู่ในเมืองนั้น และอาสาสมัครช่วยจัดการภัยธรรมชาติ

1.2 ประเทศเนเธอร์แลนด์

ประเทศเนเธอร์แลนด์มีกฎหมายเทศบาลมาตรา 224 และกฎหมายว่าด้วยสถาบันสาธารณะข้อ 41 และ 53 ซึ่งได้กำหนดเรื่องภาษีนักท่องเที่ยว ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้นำภาษีนักท่องเที่ยวมาใช้ในปี 1970 เพื่อให้สร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับเทศบาลที่เผชิญกับค่าใช้จ่ายจากการมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยผู้เข้าพักที่เข้าพักหนึ่งคืนภายในเขตเทศบาลจะต้องจ่ายภาษีนี้เพื่อช่วยเหลือสิ่งของพวกเขาใช้ นับตั้งแต่ปี 2017 เทศบาล 388 แห่งทั่วประเทศเนเธอร์แลนด์ได้จัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว เทศบาลของประเทศเนเธอร์แลนด์เรียกเก็บภาษีนักท่องเที่ยวไม่เพียงแต่จากสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พัก เช่น โรงแรมที่พักพร้อมอาหารเช้าเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการจัดเก็บภาษีจากเรือจัดการท่องเที่ยวทางทะเลภายในเขตเทศบาลและจากนักท่องเที่ยวที่มาพักคนเดียว อย่างไรก็ตามในทัวร์ทางทะเลเรือที่มีขนาดเล็กกว่า 4 เมตร จะได้รับยกเว้นภาษีท่องเที่ยว ซึ่งใน 13 เทศบาลของประเทศเนเธอร์แลนด์ไม่ได้มีการยกเว้นให้กับนักท่องเที่ยวที่เป็นเด็กหรือการกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับภาษีการท่องเที่ยวโดยทุกคนยอมรับว่าเป็นทุกคนเป็นผู้เสียภาษี นอกจากนี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2019 เทศบาลนครอัมสเตอร์ดัมจะเรียกเก็บภาษีท่องเที่ยวทุกวันจำนวน 8 ยูโรต่อผู้โดยสารสำหรับเรือเดินสมุทรขนส่งระหว่างประเทศที่จอดอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองอัมสเตอร์ดัมด้วย จะเห็นได้ว่า ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้จัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวเป็น

เวลานาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเทศบาลในการใช้จ่ายจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยเรียกเก็บจากผู้เข้าพัก ซึ่งประเทศเนเธอร์แลนด์ไม่เพียงแต่จัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวจากที่พักเท่านั้น แต่ยังเรียกเก็บจากสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักอีกด้วย ยังมีการจัดเก็บภาษีจากเรือจัดการท่องเที่ยวทางทะเลภายในเขตเทศบาลและจากนักท่องเที่ยวที่มาพักคนเดียว อันเป็นการแสดงว่าประเทศเนเธอร์แลนด์เป็นประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวที่หลากหลายซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อไป

อนึ่ง จากงานการศึกษาเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในรัฐเซาท์แคโรไลนา พบว่า การเก็บภาษีที่พักโดยทั่วไปที่จ่ายโดยนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่ไม่ได้มีถิ่นที่อยู่ ได้รับการยอมรับว่าสามารถเพิ่มรายได้เป็นภาษีในชุมชนจากการท่องเที่ยวและสามารถใช้เงินภาษีที่พักเพื่อส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอันเป็นกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จทำให้การเติบโตของการท่องเที่ยว Stephen W. Litvin, John C. Crotts, Calvin Blackwell, Alan Styles, 2006)

2. การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวขาออก

การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวขาออก (Departure Levy) หมายถึง การจัดเก็บภาษีจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางออกนอกประเทศที่จัดเก็บตัวอย่างประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวขาออก อาทิ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศมาเลเซีย

2.1 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่น ได้จัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวเรียกว่า “International Tourist Tax” ซึ่ง

เป็นภาษีที่จัดเก็บเพื่อเป็นแหล่งเงินสำหรับการปรับปรุงพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่น โดยจัดเก็บจาก “นักท่องเที่ยวต่างชาติ” เมื่อออกเดินทางจากญี่ปุ่นทั้งทางทะเลและอากาศในอัตรา 1,000 เยนต่อการออกเดินทาง โดยเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 7 มกราคม 2019 ซึ่งคำว่า “นักท่องเที่ยวต่างชาติ” หมายถึง (1) นักท่องเที่ยวและบุคคลอื่น ๆ ที่เดินทางออกจากญี่ปุ่นหลังจากได้รับอนุมัติตามพระราชบัญญัติการควบคุมการเข้าเมือง และการรับรองผู้ลี้ภัย (2) ผู้โดยสารที่เดินทางไปต่างประเทศด้วยเครื่องบินผ่านญี่ปุ่น แต่ถ้าเป็นผู้ที่ออกจากญี่ปุ่นภายใน 24 ชั่วโมงนับจากวันที่ออกเดินทางไม่ต้องเสียภาษี ทั้งนี้รวมถึงนักท่องเที่ยวที่ออกจากญี่ปุ่นเพื่อทำธุรกิจบริการสาธารณะ การจ้างงาน การศึกษา การแพทย์ (Ministry of finance of Japan, 2018)

การจัดเก็บภาษีขาออกดังกล่าว ไม่จัดเก็บแก่บุคคลดังต่อไปนี้ (1) สมาชิกของเรือและอากาศยาน (2) ผู้ถูกเนรเทศ (3) ผู้ที่เดินทางออกจากญี่ปุ่นด้วยวิธีพิเศษ เช่น เครื่องบินรัฐบาล (4) ผู้ที่เดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นโดยไม่ต้องเดินทางไปประเทศอื่นหลังจากออกเดินทางจากญี่ปุ่นเนื่องจากสภาพอากาศหรือภายใต้สถานการณ์อื่นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ (5) ผู้โดยสารเปลี่ยนเครื่อง (ออกจากญี่ปุ่นภายใน 24 ชั่วโมงก่อนเดินทางมาถึง) (6) ผู้โดยสารของเรือระหว่างประเทศหยุดที่ญี่ปุ่นเนื่องจากสภาพอากาศหรืออื่น ๆ หรือสถานการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (7) เด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี (8) นักการทูตกงสุลและบุคลากรที่มีคุณสมบัติอื่น ๆ ซึ่งประจำอยู่ที่ญี่ปุ่น (เพื่อวัตถุประสงค์อย่างเป็นทางการเท่านั้น) (9) ระบุแยก

และอื่น ๆ ที่มีสถานะเทียบเท่า (10) บุคลากร กองทัพสหรัฐและบุคลากรกองทัพสหประชาชาติ เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเท่านั้น (Ministry of finance of Japan, 2018) จะเห็นได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นมีการจัดเก็บภาษีขาออกนอกประเทศโดยกำหนดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันและมีข้อยกเว้นการไม่จัดเก็บสำหรับบุคคลบางกลุ่ม

2.2 ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียได้จัดเก็บภาษีขาออกซึ่งเป็นการเรียกเก็บในเที่ยวบินขาออกระหว่างประเทศ ไปยังจุดหมายปลายทางระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ที่สูงขึ้น (Adli Amirullah and Irene van Eldik, 2018) ตาม Departure Levy Bill 2019 โดยกำหนดให้บุคคลใดก็ตามที่ออกจากมาเลเซียจะต้องจ่ายค่าออกเดินทาง (Departure Levy Bill 2019, 9 (1)) การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการออกเดินทางจะถูกเรียกเก็บและเรียกเก็บจากผู้ที่เดินทางออกจากมาเลเซีย (Departure Levy Bill 2019, 9 (2)) หากบุคคลใดฝ่าฝืนถือว่ากระทำความผิดและต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าแสนริงกิตหรือจำคุกไม่เกินสามปีหรือทั้งจำทั้งปรับ (Departure Levy Bill 2019, 9 (3)) มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 1 กันยายน 2019 โดยเรียกเก็บจากผู้ที่เดินทางโดยสารด้วยเครื่องบินออกนอกประเทศมาเลเซียเท่านั้น ทั้งชาวมาเลเซียและต่างชาติ โดยมีข้อยกเว้นกรณีบุคคลดังต่อไปนี้ ทารกและเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 24 เดือน ผู้โดยสารที่รอการต่อเครื่องบินโดยสารไปยังจุดหมายปลายทางอื่น ๆ (Transit) โดยมีระยะเวลาไม่เกิน 12 ชั่วโมง ผู้ขับขี

ยานพาหนะส่วนตัวทุกชนิด (รวมไปถึงเครื่องบินหรือเรือบรรทุก) และรถจักรยานยนต์หรือผู้โดยสารของยานพาหนะนั้น ๆ ลูกเรือโดยสารที่ทำงานบนเครื่องบินหรือยานพาหนะอื่น ๆ และข้อยกเว้นสำหรับการเดินทางดังต่อไปนี้ กรณีผู้ที่เดินทางโดยสารด้วยเครื่องบินภายในประเทศหรือการเดินทางด้วยรถยนต์โดยสาร รถบัสโดยสารภายในประเทศ หรือระหว่างประเทศ จะไม่ถูกเรียกเก็บภาษีผู้โดยสารขาออกส่วนนี้ โดยแบ่งตามชั้นเครื่องบินและประเทศปลายทาง กล่าวคือ กรณีเดินทางไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน ชั้นประหยัด 8 ริงกิต ชั้นอื่น 50 ริงกิต และกรณีเดินทางไปยังประเทศอื่นนอกกลุ่มอาเซียนชั้นประหยัด 20 ริงกิต ชั้นอื่น 150 ริงกิต

จะเห็นได้ว่า ประเทศมาเลเซียได้จัดเก็บภาษีขาออกจากการเดินทางออกนอกประเทศโดยจัดเก็บทั้งคนต่างด้าวและคนมาเลเซีย แต่การจัดเก็บนั้นไม่รวมถึงทารกและเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 24 เดือน ผู้โดยสารที่รอการต่อเครื่องบินโดยสารไปยังจุดหมายปลายทางอื่น ๆ (Transit) โดยมีระยะเวลาไม่เกิน 12 ชั่วโมง ผู้ขับขียานพาหนะส่วนตัวทุกชนิด และรถจักรยานยนต์หรือผู้โดยสารของยานพาหนะนั้น ๆ ลูกเรือโดยสารที่ทำงานบนเครื่องบินหรือยานพาหนะอื่น ๆ และ ไม่รวมถึงเดินทางโดยสารด้วยเครื่องบินภายในประเทศหรือการเดินทางด้วยรถยนต์โดยสาร รถบัสโดยสารภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ นับได้ว่าประเทศมาเลเซียมีการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวโดยเน้นการออกนอกประเทศด้วยเครื่องบินระหว่างประเทศเท่านั้น

กฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศไทย

ประเทศไทยมิได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวโดยตรง แต่มีกฎหมายที่ใกล้เคียงกับการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศไทย คือ พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้มีกลไกในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของประเทศให้เป็นไปอย่างมีระบบสอดคล้องและเชื่อมโยงกันทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวมีเอกภาพและมีความต่อเนื่องตลอดจนเพื่อให้มีระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเหมาะสม (National Tourism Policy Act, B.E.2551) โดยพระราชบัญญัตินี้ได้ให้คำนิยามคำว่า “การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว” หมายความว่า การจัดสร้าง พัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การรักษาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาบริการการท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว หรือการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว หรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงหลักการบริหารท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล ตลอดจนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (National Tourism Policy Act, B.E.2551, Section 3) ซึ่งบทนิยามนี้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 จากที่

กล่าวข้างต้นว่าการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับรัฐเพื่อพัฒนาประเทศและรวมถึงการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย และพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวต่างชาติเพื่อใช้จ่ายในการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว (National Tourism Policy Act, B.E.2551, Section 10/2) ซึ่งเงินค่าธรรมเนียมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกองทุนตามพระราชบัญญัตินี้ (National Tourism Policy Act, B.E.2551, Section 23(3)) โดยกองทุนดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นเงินอุดหนุนหรือเงินให้กู้ยืมแก่หน่วยงานของรัฐ เพื่อนำไปใช้ดำเนินงานตามนโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ รวมทั้งแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือหรือสนับสนุนการท่องเที่ยว รวมทั้งเพื่อสนับสนุนการศึกษา การค้นคว้า การวิจัย การฝึกอบรม การประชุม การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูล นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการประกันภัยแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในระหว่างท่องเที่ยวภายในประเทศ และเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน (National Tourism Policy Act, B.E.2551, Section 24)

อีกทั้ง คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมีอำนาจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนี้ (1) การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ (4) กำหนดมาตรการ

เพื่อส่งเสริมการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว (8) กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และเร่งรัด การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐในการปฏิบัติ การให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว และมาตรการ เพื่อส่งเสริมการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว (National Tourism Policy Act, B.E.2551, Section 10) ประกอบกับคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยว แห่งชาติมีอำนาจในการจัดทำแผนพัฒนาการ ท่องเที่ยวแห่งชาติเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อ พิจารณาอนุมัติซึ่งในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่ง ชาติต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหาร และพัฒนาการท่องเที่ยว วิธีปฏิบัติ และความ ร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งระยะเวลา ในการดำเนินการให้ชัดเจน (National Tourism Policy Act, B.E.2551, Section 15)

นอกจากนี้ คณะกรรมการนโยบายการ ท่องเที่ยวแห่งชาติอาจกำหนดให้เขตพื้นที่ใดเป็น เขตพัฒนาการท่องเที่ยวได้ โดยต้องรับฟังความคิด เห็นและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ประกอบ การพิจารณา (National Tourism Policy Act, B.E.2551, Section 16)

ดังนั้น คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยว แห่งชาติอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้มีการจัดเก็บ ค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนัก ท่องเที่ยวต่างชาติเพื่อใช้จ่ายในการบริหารและ พัฒนาการท่องเที่ยวได้ โดยค่าธรรมเนียมดังกล่าว เป็นกองทุนที่สามารถนำมาใช้เป็นเงินอุดหนุนหรือ เงินให้กู้ยืมแก่หน่วยงานของรัฐ เพื่อนำไปใช้ดำเนิน งานตามนโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติ รวมทั้งแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว

นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือหรือสนับสนุน การท่องเที่ยว รวมทั้งเพื่อสนับสนุนการศึกษา การค้นคว้า การวิจัย การฝึกอบรม การประชุม การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูล นำมา เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการประกันภัยแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในระหว่างท่องเที่ยว ภายในประเทศ และเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร กองทุนได้ ค่าธรรมเนียมดังกล่าวจึงถือว่าเป็น ค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บจากนักท่องเที่ยวตาม พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และในขณะเดียวกันคณะกรรมการ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติอาจกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ กำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริมการบริหารและ พัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และเร่งรัดการดำเนินงาน ของหน่วยงานของรัฐในการปฏิบัติการให้เป็นไป ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว และมาตรการเพื่อส่งเสริม การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวประกอบกับ มีอำนาจในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา อนุมัติซึ่งในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารและ พัฒนาการท่องเที่ยว วิธีปฏิบัติ และความร่วมมือ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งระยะเวลาในการ ดำเนินการให้ชัดเจนและกำหนดให้เขตพื้นที่ใด เป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตาม ใน เรื่องนี้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเคยเสนอ ภาษีท่องเที่ยวมูลค่า 10 เหรียญสหรัฐต่อนักท่องเที่ยว

หนึ่งคน เมื่อปี พ.ศ. 2559 แต่ก็ถูกโต้แย้งไป (Bangkok Post, 2019)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว เป็นวิธีสำหรับรัฐบาลในการสร้างรายได้เพิ่มเติมสำหรับการลงทุนการท่องเที่ยวโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม ในปัจจุบันการจัดเก็บอยู่ในลักษณะภาษีการท่องเที่ยวพิเศษหรือภาษีการท่องเที่ยวหรือภาษีที่เรียกเก็บโดยตรงจากนักท่องเที่ยว หลายประเทศจึงจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวเพื่อกระจายต้นทุนการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกันได้หลักการ “ผู้ใช้จ่าย” หรือ User pays principle โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแล้วนำเงินภาษีที่ได้มาจัดสรรในระดับท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวและส่งผลในเชิงบวกต่อความต้องการการท่องเที่ยวในระยะยาว ในหลายประเทศมีการรวบรวมเป็นกองทุนภาษีเหล่านี้ สำหรับค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณารูปแบบของการจัดเก็บภาษี ซึ่งมีทั้งแบบการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวจากที่พักและการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวขาออก ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีการกำหนดบุคคลผู้ที่มีหน้าที่ต้องชำระภาษีและมีจำนวนเงินที่แน่นอนหรือเปอร์เซ็นต์ที่แน่นอนภายใต้หลักของความแน่นอน หลักของการประหยัด หลักของความเสมอภาค หลักการยอมรับ หลักของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ หลักของการทำรายได้ และหลักของความยืดหยุ่น และรวมถึงหลักการการจัดเก็บภาษีที่ดีสามประการ คือ ประสิทธิภาพ ความเท่าเทียมกัน และการบริหาร นอกจากนี้ประเทศ

มาเลเซียมีความแตกต่างจากประเทศอื่น ในเรื่องของการจัดเก็บภาษีโดยพิจารณาจากการออกนอกประเทศโดยเครื่องบิน ส่งผลให้ประชาชนมาเลเซียจึงมีหน้าที่ต้องจ่ายภาษีท่องเที่ยวด้วย

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 แล้วจะเห็นได้ว่า แม้ว่าพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 จะมีใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวโดยตรงเช่นการจัดเก็บภาษีในต่างประเทศ แต่พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวต่างชาติเพื่อใช้จ่ายในการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวได้ โดยค่าธรรมเนียมดังกล่าวเป็นกองทุนที่สามารถนำมาใช้เป็นเงินอุดหนุนหรือเงินให้กู้ยืมแก่หน่วยงานของรัฐ เพื่อนำไปใช้ดำเนินงานตามนโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ รวมทั้งแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือหรือสนับสนุนการท่องเที่ยว รวมทั้งเพื่อสนับสนุนการศึกษา การค้นคว้า การวิจัย การฝึกอบรม การประชุม การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูล นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการประกันภัยแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในระหว่างท่องเที่ยวภายในประเทศ และเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุนได้อย่างไรก็ดี แม้ว่าค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บจะมีใช้ภาษีนักท่องเที่ยว แต่เงินดังกล่าวเป็นเงินที่สามารถจัดเก็บจากนักท่องเที่ยวได้ตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551

ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติอาจกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบได้ กำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริมการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และเร่งรัดการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ ในการปฏิบัติทำให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว และมาตรการเพื่อส่งเสริมการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบกับมีอำนาจในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อ

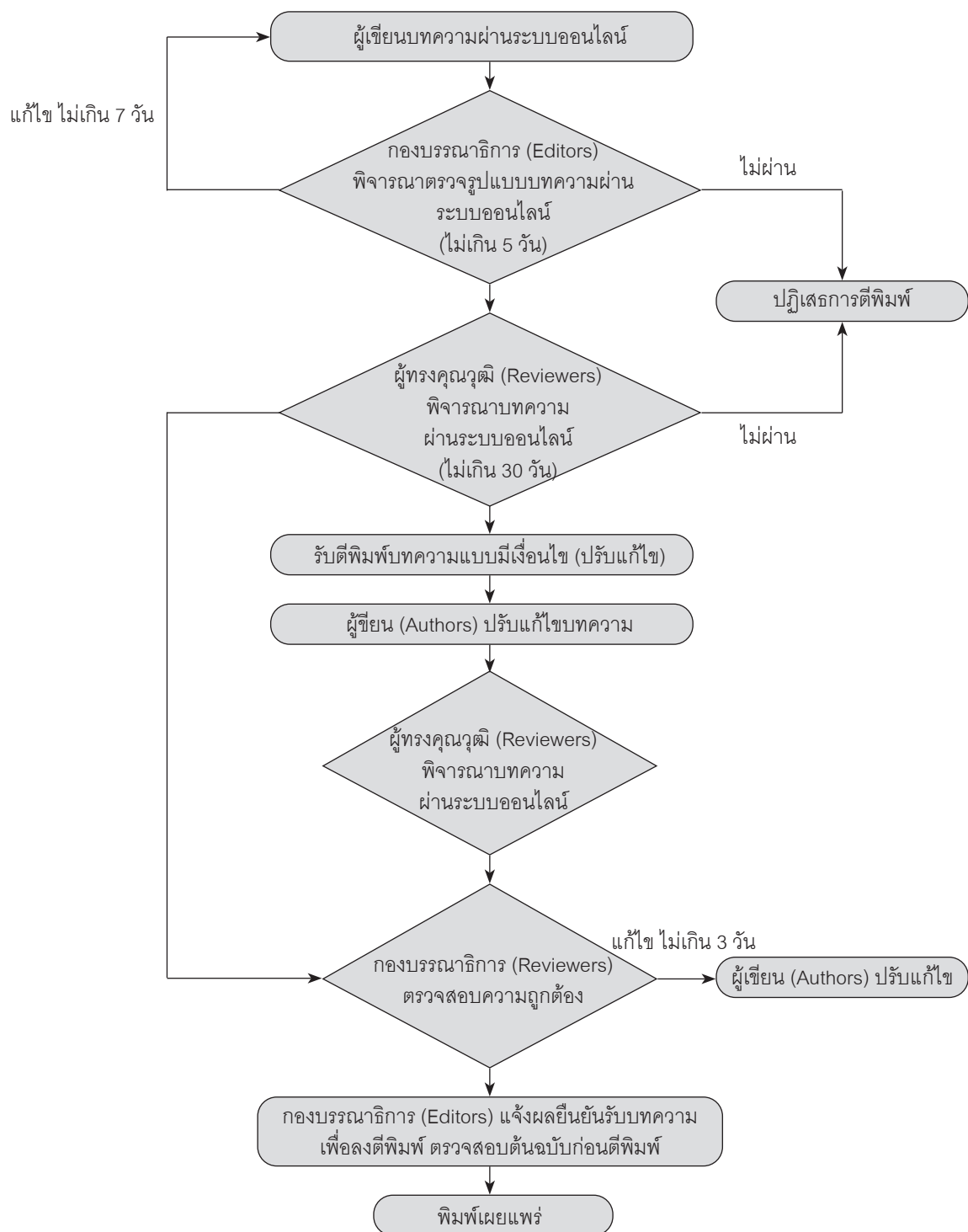
พิจารณาอนุมัติ ซึ่งในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว วิธีปฏิบัติ และความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินการให้ชัดเจนและกำหนดให้เขตพื้นที่ใดเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวได้ ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยนำหลักการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของลักษณะการท่องเที่ยวในประเทศไทย ประกอบด้วย อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 อันเป็นการทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาพัฒนาประเทศต่อไป

REFERENCES

- Bangkok Post. (2020). **Tourist tax could work**. Retrieved June 11, 2020, from <https://www.bangkokpost.com/opinion/opinion/1685004/tourist-tax-could-work>
- Ministry of Tourism and Sports. (2019). **Tourist statistics**. Retrieved June 11, 2020, from <https://www.mots.go.th/News-link.php?nid=12414>
- National Innovation Agency (Public Organization). (2019). **Which Thai tourism ranking is in the world tourism arena**. Retrieved June 11, 2020, from <https://www.nia.or.th/WEF2019>
- Stephen W. Li. John C. Cr., Calvin Bl. Alan K. (2006). **Expenditures of Accommodations Tax Revenue: A South Carolina Study**. Retrieved June 11, 2020, from https://www.researchgate.net/publication/240703623_Expenditures_of_Accommodations_Tax_Revenue_A_South_Carolina_Study
- Ranjith .(2007). **Economics of Tourism Taxation : A Study of Tourism Taxes in Australia**. Retrieved June 11, 2020, from <https://core.ac.uk/download/pdf/10834189.pdf>
- OECD. (2014). **Oecd Tourism Trends and Policies 2014**. Retrieved June 11, 2020, from <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/tour-2014-6-en.pdf?expires=1592053334&id=id&acname=guest&checksum=E06B5328ECFCC0E169544CB0FD2CCD05>
- Adli A& Irene v. El, (2018). **Potential Deadweight loss of Departure Levy**. Retrieved June 11, 2020, from http://www.ideas.org.my/wp-content/uploads/2018/12/B14_Depart_L Levy_V3.pdf
- Cijlaw, (2019). **Departure Levy Bill 2019.**, Retrieved June 11, 2020, from https://www.cljlaw.com/files/bills/pdf/2019/MY_FS_BIL_2019_08.pdf
- Klook, (2020). **Malaysian government announces departure passenger tax beginning September 1st**, Retrieved June 11, 2020, from <https://www.klook.com/th/blog/malaysia-departure-tax-imposed/>

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานของการจัดทำ วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อพิจารณานำลงพิมพ์
วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อ-นามสกุล (นาย/นาง/นางสาว)	☐ บทความวิจัย ☐ นักศึกษาระดับปริญญาโท ☐ นักศึกษาระดับปริญญาเอก
หลักสูตร.....สาขา.....	
มหาวิทยาลัย.....	
ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ เลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน..... ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... E-mail.....	
ชื่อเรื่องบทความภาษาไทย	
ชื่อเรื่องบทความภาษาอังกฤษ (ตัวพิมพ์ใหญ่)	
มีความประสงค์ขอส่ง ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความปริทรรศน์ ☐ บทความวิจารณ์หนังสือ	

ในการนี้ข้าพเจ้ายินดีให้กองบรรณาธิการวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร มีสิทธิในการสรรหาผู้กลั่นกรองโดยอิสระ เพื่อพิจารณาต้นฉบับที่ข้าพเจ้า (และผู้แต่งร่วม) ส่งมา และยินดียอมรับผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

ลงชื่อ.....ผู้ส่งบทความวิจัย
 (.....)

* ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน ตลอดจน "ไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น" และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นภายใน 90 วัน นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งบทความฉบับนี้

** ในกรณีที่บทความนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือพาดพิงกับหน่วยงานหรือองค์กรใด ต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากองค์กรนั้น

- ☐ ยินยอมรับเงื่อนไข
☐ ไม่ยินยอมรับเงื่อนไข

ความเห็นของกองบรรณาธิการวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร

- ☐ ถูกต้องตามรูปแบบของบทความ
☐ ไม่ถูกต้องตามรูปแบบของบทความ

.....
(.....)

กองบรรณาธิการวารสารวิจัยฯ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

รายละเอียดการเตรียมบทความเสนอการตีพิมพ์ วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เป็นวารสารราย 6 เดือน
เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อ
เผยแพร่งานวิจัยและผลงานวิชาการในลักษณะนิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) นิพนธ์ปริทัศน์
(Review Article) และ บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
แก่นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ

ขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1. รับต้นฉบับจากผู้สนใจตีพิมพ์บทความผ่านระบบ ThaiJo (https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/author)
2. กองบรรณาธิการตรวจ สอบความสมบูรณ์ความถูกต้องและคุณภาพของบทความต้นฉบับ
3. กองบรรณาธิการเตรียมต้นฉบับจัดส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญ
ในสาขาที่เกี่ยวข้อง ไม่น้อยกว่าสองท่านต่อหนึ่งบทความ ทั้งนี้ ผู้ประเมินบทความ (Peer Review)
และผู้แต่ง (Author) จะไม่ทราบชื่อซึ่งกันและกัน (Double-blind Peer Review) โดยบทความที่
ลงตีพิมพ์ได้นั้น จะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ประเมินบทความทั้งสองท่าน หรือสองในสามท่าน
ทั้งนี้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทความมีดังนี้
 - Accept Submission = รับตีพิมพ์บทความโดยไม่ต้องแก้ไข
 - Revisions Required = แก้ไขบทความโดยให้บรรณาธิการพิจารณาอีกครั้ง
 - Resubmit for Review = ผู้แต่งต้องแก้ไขบทความส่งกลับมาให้ผู้ประเมินบทความ
ตรวจสอบอีกครั้ง
 - Resubmit Elsewhere = ปฏิเสธรับตีพิมพ์บทความ กรณีที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
ขอบเขตของวารสาร และการเตรียมบทความ
ทั้งนี้ ให้ผู้แต่งส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารอื่น
 - Decline Submission = ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ
 - See Comments = พิจารณาข้อเสนอแนะของผู้ประเมินบทความ
4. กองบรรณาธิการส่งต้นฉบับที่ปรับแก้ไขแล้วพร้อมสรุปผลการประเมินคุณภาพต้นฉบับ
และจัดส่งผู้แต่งเพื่อปรับแก้ไข พร้อมให้ชี้แจงการปรับแก้ไขกลับมายังกองบรรณาธิการ

5. กองบรรณาธิการตรวจสอบการปรับแก้ไขความถูกต้อง และรูปแบบการเขียนต้นฉบับ
6. บรรณาธิการตอบรับการตีพิมพ์และเผยแพร่ต้นฉบับดังกล่าวผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลาง (https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/) จากนั้น จะออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์บทความอย่างเป็นทางการจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร อีกครั้ง
7. กองบรรณาธิการรวบรวมต้นฉบับและตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนจัดส่งโรงพิมพ์เพื่อจัดทำวารสารฉบับร่าง
8. กองบรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้องของวารสารฉบับร่างจากโรงพิมพ์อีกครั้ง จากนั้นจึงส่งตีพิมพ์และเผยแพร่
9. กองบรรณาธิการเผยแพร่วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลาง (https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/)

หลักเกณฑ์ในการส่งบทความของวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร

สาขามนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์

1. บทความที่ผู้แต่งส่งมาเพื่อตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ยังไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการเสนอขอตีพิมพ์จากวารสารอื่น ๆ
2. เนื้อหาและรูปภาพในบทความต้องไม่คัดลอก ลอกเลียน หรือไม่ตัดทอนจากบทความอื่นโดยเด็ดขาด (การละเมิดลิขสิทธิ์ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้แต่งเท่านั้น)
3. ผู้แต่งต้องเขียนบทความตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในระเบียบการส่งบทความ วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
4. การพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จะพิจารณาเฉพาะบทความที่ได้รับการประเมินให้ตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้ประเมินบทความเท่านั้น
5. กรณีมีข้อเสนอแนะจากผู้ประเมินบทความ ผู้แต่งต้องปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ประเมินบทความ และชี้แจงการแก้ไขต้นฉบับดังกล่าวมายังกองบรรณาธิการ ภายในเวลาที่กำหนด

คำแนะนำการเตรียมบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร

สาขามนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์

กองบรรณาธิการได้กำหนดรูปแบบการเตรียมบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

บทความต้องพิมพ์ในกระดาษขนาด A4 โดยตั้งค่าน้ำกระดาษ ซ้าย 1 นิ้ว ขวา 1 นิ้ว บน 1 นิ้ว ล่าง 1 นิ้ว (1 นิ้ว = 2.5 ซม.)

บทความภาษาไทยและบทความภาษาอังกฤษต้องพิมพ์ด้วยรูปแบบอักษร Cordia New บทความภาษาไทยที่มีศัพท์เทคนิคหรือศัพท์เฉพาะ ให้ใช้คำทับศัพท์ และ/หรือ ศัพท์บัญญัติ พร้อมวงเล็บคำศัพท์ภาษาอังกฤษนั้น

เอกสารต้องมีรูปแบบเดียวกันทั้งบทความ ทั้งนี้ บทความประเภทต่าง ๆ ในวารสารเล่มนี้มีจำนวนหน้าต่อหนึ่งบทความแตกต่างกันโดยประมาณ ดังนี้

1. บทความทางวิชาการ (Academic article) ประมาณ 15 หน้า ต่อบทความ
2. บทความวิจัย (Research article) ประมาณ 15 หน้า ต่อ 1 บทความ
3. บทความปริทรรศน์ (Review article) ประมาณ 8 หน้า ต่อ 1 บทความ
4. บทวิจารณ์หนังสือ (Book review) ประมาณ 5 หน้า ต่อ 1 บทความ

ให้พิมพ์ผลงานด้วยกระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว โดยทุกบทความต้องมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ยกเว้นบทวิจารณ์หนังสือ และมีส่วนประกอบดังนี้

บทความวิชาการ (Academic Article)	บทความวิจัย (Research Article)	บทความปริทรรศน์ (Review Article)	บทความหนังสือ (Book Review)
1. บทนำ	1. บทนำ	1. บทนำ	บทความที่วิพากษ์วิจารณ์
2. กรอบในการวิเคราะห์	2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2. บทสรุป	เนื้อหาสาระ คุณค่า และ
3. เนื้อหา	3. ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย (ถ้ามี)	3. เอกสารอ้างอิง	คุณภาพของหนังสือ
4. สรุป	4. ขอบเขตของการวิจัย		บทความหรือผลงานศิลปะ
5. เอกสารอ้างอิง	5. สมมติฐาน (ถ้ามี)		อาทิ นิทรรศการ ทัศนศิลป์
	6. กรอบแนวคิดของการวิจัย		และการแสดงละครหรือดนตรี
	7. ระเบียบวิธีวิจัย		โดยใช้หลักวิชาและดุลยพินิจ
	8. สรุปผลการวิจัยและอภิปราย ผลการวิจัย		อันเหมาะสม
	8.1 สรุปผลการวิจัย		
	8.2 อภิปรายผลการวิจัย		
	9. ข้อเสนอแนะ		
	10. เอกสารอ้างอิง		

กรณีตีพิมพ์บทความเป็นภาษาอังกฤษต้องเรียงลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

Academic Article	Research Article	Review Article	Book Review
1. Introduction	1. Introduction	1. Introduction	The critique article should critically evaluate the subject, whether a book, film, work of art, dance, music performance or even another article. This has to be done looking at the content, the main points, and the benefit proceeding from it and how it expresses its discipline.
2. Framework Analysis	2. Research Objectives	2. Conclusion	
3. Content	3. Research Benefits (If any)	3. References	
4. Conclusion	4. Research Scope		
5. References	5. Hypothesis (If any)		
	6. Conceptual Framework		
	7. Methodology		
	8. Research Results and Discussion		
	8.1 Research Results		
	8.2 Discussion		
	9. Suggestions and Recommendations		
	10. References		

- ชื่อเรื่อง:** ควรกระชับรัด ไม่ยาวจนเกินไป ถ้าบทความเป็นภาษาไทย ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
ชื่อเรื่องภาษาไทย ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- ชื่อผู้แต่ง:** ชื่อเต็ม-นามสกุลเต็มของผู้แต่งครบทุกคนทั้งบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
ชื่อผู้แต่งภาษาไทย ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา กรณีเป็นภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษได้ชื่อเรื่อง
ชื่อผู้แต่งภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษได้ชื่อเรื่อง ข้อความระวางในการจัดเตรียมบทความ
- (1) ชื่อผู้แต่ง ไม่ใส่ตำแหน่งทางวิชาการ ยศ ตำแหน่งทหาร สถานภาพทางการศึกษา หรือคำนำหน้าชื่อหรือท้ายชื่อ เช่น นาย, นาง, นางสาว, ผศ.ดร., PhD, ร.ต.ต., พ.ต.ท.
 - (2) ไม่ควรระบุสถานภาพผู้แต่ง เช่น นักศึกษาปริญญาเอก, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ผู้อำนวยการ..., คณบดีคณะ..., พยาบาลวิชาชีพ

หน่วยงานที่ทำวิจัย: ผู้แต่งหลักต้องใส่ที่อยู่โดยละเอียด ประกอบด้วย หน่วยงานระดับต้น หน่วยงานหลัก จังหวัด ประเทศ และ E-mail Address ที่สามารถติดต่อได้ ให้ใส่เครื่องหมายดอกจัน (*) กำหนดเป็นตัวยก กำกับท้ายนามสกุลของผู้แต่งหลัก หน่วยงานหรือสังกัดที่ทำวิจัยภาษาไทย ขนาดตัวอักษร 12 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษได้ชื่อผู้แต่งให้ใส่ตัวเลขยก (1) กำกับท้ายนามสกุล และด้านหน้าหน่วยงานหรือสังกัด

ตัวอย่างเช่น

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

หน่วยงานหรือสังกัดที่ทำวิจัยภาษาอังกฤษ ขนาด 12 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่ง กึ่งกลางหน้ากระดาษได้ชื่อผู้แต่ง

ตัวอย่างเช่น

Communication Arts Program, Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand

บทคัดย่อ:

บทคัดย่อภาษาไทย และบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ต้องมีความยาวระหว่าง 200 ถึง 250 คำ

บทคัดย่อภาษาไทย

หัวข้อบทคัดย่อขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้ายได้ที่อยู่/หน่วยงาน สังกัดของผู้เขียน

เนื้อหาบทคัดย่อไทย 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรก เว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ขีดขอบทั้งสองด้าน

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

หัวข้อบทคัดย่อขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้ายได้ที่อยู่/หน่วยงาน สังกัดของผู้เขียน

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาอังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรก เว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ขีดขอบทั้งสองด้าน

***** กรณีที่บทความเป็นภาษาอังกฤษไม่ต้องมีบทคัดย่อภาษาไทย**

คำสำคัญ:

ต้องมีคำสำคัญอย่างน้อย 3 ถึง 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

คำสำคัญภาษาไทย

หัวข้อคำสำคัญภาษาไทยขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ได้บทคัดย่อภาษาไทย

เนื้อหาภาษาไทยขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา เว้นระหว่างคำด้วยการเคาะ 1 ครั้ง
คำสำคัญภาษาอังกฤษ

หัวข้อคำสำคัญภาษาอังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษ
ด้านซ้ายได้ บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

เนื้อหาภาษาอังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา เว้นระหว่างคำด้วย Comma (,)

เนื้อหา:

เนื้อหาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น
1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบ
ทั้งสองด้าน

หัวข้อเรื่อง ภาษาไทยและอังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษ
ด้านซ้ายหัวข้อย่อย ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุ
หมายเลข หน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่ง ให้ Tab 0.75
เซนติเมตรจากอักษร ตัวแรกของหัวข้อเรื่อง

รูปภาพ:

ขึ้นหน้าใหม่ ให้มี 1 รูป ต่อ 1 หน้า และแยกบันทึกเป็นไฟล์ภาพที่มีนามสกุล
TIFFs, หรือ JPEGs ถ้าเป็นภาพถ่ายกรุณาส่งภาพต้นฉบับ เพื่อคุณภาพ
ในการพิมพ์ หมายเลขรูปภาพ และกราฟ ให้เป็นเลขอารบิก คำบรรยายและ
รายละเอียดต่าง ๆ อยู่ด้านล่างของรูปภาพ และกราฟ

ตาราง:

กรุณาขึ้นหน้าใหม่ ให้มี 1 ตาราง ต่อ 1 หน้า หมายเลขตารางให้เป็นเลขอารบิก
คำบรรยายและรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ด้านบนของตาราง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านแรงจูงใจด้านปัจจัยแรงดึงดูด

ปัจจัยต่าง ๆ	Factor Loading	Commulative Variance (%)	Communalities
ปัจจัยที่ 1 : สถาปัตยกรรม และความสำคัญของวัด		25.530	
เป็นวัดที่มีความสวยงาม	0.830		0.689
มีสถาปัตยกรรมเป็นเอกลักษณ์	0.799		0.642
มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์	0.675		0.491
มีความโดดเด่นแตกต่างจากวัดอื่น ๆ	0.451		0.346

รูปแบบการพิมพ์เอกสารอ้างอิงในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การอ้างอิงเอกสารให้เขียนตามแบบ APA (American Psychological Association) หากรายการอ้างอิงเป็นหนังสือหรือบทความภาษาไทยที่มีบทแปลเป็นภาษาอังกฤษกำกับอยู่ก่อนแล้ว ให้ใส่วงเล็บท้ายรายการว่า (in Thai) สำหรับ รายการอ้างอิงภาษาไทยที่ไม่ได้มีบทแปลภาษาอังกฤษไว้ก่อน ให้ยึดตามประกาศราชบัณฑิตยสถาน เรื่อง หลักเกณฑ์การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียง ทั้งนี้ ให้จัดเรียงลำดับตามลำดับตัวอักษรภาษาอังกฤษก่อน-หลัง

ยกตัวอย่างเช่น

Liochanmongkhon, N., Saengbunthai, S. & Kengwinit, T. (1994). KhumeuTuekthaeo. Bangkok: Rongphimaksongkanphim. (in Thai)

หลักเกณฑ์การอ้างอิงในเนื้อหา

กรณีการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ให้ใส่ชื่อสกุลผู้แต่งและปีที่พิมพ์ไว้ในวงเล็บ เช่น

ผู้แต่งเป็นคนไทย: กาญจนา แก้วเทพ พิมพ์เป็น

กาญจนา แก้วเทพ (Kaewthep, 2011)

ผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ: Arthur Asa Berger พิมพ์เป็น Berger (2011)

หากการอ้างอิงมิได้กล่าวถึงชื่อผู้แต่งไว้ก่อนให้ใส่นามสกุลและปีที่พิมพ์ไว้ในวงเล็บ เช่น
ผู้แต่งคนไทย

การทำวิจัยให้เสร็จ...(Kaewthep, 2011)

ผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ

Research means ... (Berger, 2011)

ทั้งนี้ กรณีที่ผู้แต่งเป็นคนไทย ให้ใส่ชื่อสกุลที่ผู้แต่งใช้จริงเป็นภาษาอังกฤษ หากไม่ปรากฏว่าผู้แต่งคนดังกล่าวเคยเขียนชื่อสกุลเป็นภาษาอังกฤษมาก่อน อนุโลมให้ใช้หลักเกณฑ์การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียงตามประกาศราชบัณฑิตยสถานได้

หลักเกณฑ์การอ้างอิงท้ายบทความ

ในการลงรายชื่อผู้แต่งคำนำหน้าชื่อตามปกติให้ตัดออก ได้แก่ นาย นาง นางสาว ตำแหน่งทางวิชาการ บรรดาศักดิ์ยศทางตำรวจ ยศทางทหาร และตำแหน่งนักบวช ยกเว้นผู้แต่งที่มีฐานันดรศักดิ์นำหน้าชื่อให้คงไว้ตามปกติ โดยไม่ตัดทิ้งหรือย้ายที่

ผู้แต่ง 1 คน

ให้ลงชื่อสกุล และใช้เครื่องหมาย Comma (,) คั่นชื่อสกุลตามด้วยอักษรย่อของชื่อต้น โดยต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย กรณีเป็นผู้แต่งคนไทยให้ลงท้ายรายการอ้างอิงด้วยวงเล็บว่า (in Thai) เช่น กาญจนา แก้วเทพ พิมพ์เป็น Kaewthep, K.

กรณีเป็นผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ: ให้ลงชื่อสกุล และใช้เครื่องหมาย Comma (,) คั่นชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อของชื่อต้นและชื่อกลาง และใช้เครื่องหมาย Full stop (.) ตามหลังอักษรย่อ ทั้ง 2 ตัว เช่น Christina F. Kreps ลงว่า Kreps, C.F.

ผู้แต่งไม่เกิน 6 คน

ให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน โดยใช้คำว่า "&" ก่อนชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย ให้ลงชื่อทั้งหมด ระหว่างชื่อให้คั่นด้วย "&" แล้ว Comma (,) กรณีเป็นผู้แต่งคนไทยให้ลงท้ายรายการอ้างอิงด้วยวงเล็บว่า (in Thai) เช่น Kaewthep, K., Gunpai, K. & Sthapitanonda, P.

ผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ ให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน โดยใช้คำว่า "&" ก่อนชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย ให้ลงชื่อทั้งหมด ระหว่างชื่อให้คั่นด้วย "&" แล้ว Comma (,) เช่น Edson, G. & Dean, D.

ผู้แต่ง 6 คนขึ้นไป

ให้ลงชื่อผู้แต่งเฉพาะคนแรก และต่อด้วยคำว่า "et al."

กรณีเป็นผู้แต่งคนไทยให้ลงท้ายรายการอ้างอิงด้วยวงเล็บว่า (in Thai) เช่น

ผู้แต่งเป็นคนไทย ให้ใช้คำว่า "และคณะ" เช่น ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ.

กรณีผู้แต่งเป็นคนไทย ให้แปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย เช่น

Sthapitanonda, P. et al.

Bailyn, B. et al.

ผู้แต่งเป็นสถาบัน ให้เขียนกลับคำนำหน้า เช่น มหาดไทย, กระทรวง. กรมการปกครอง.

โดยอย่างน้อยต้องอ้างถึงระดับกรม และอ้างหน่วยงานระดับสูงก่อน

1. อ้างอิงจากหนังสือ

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปี พ.ศ.ที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//ครั้งที่พิมพ์.(ถ้ามี)//เมืองที่พิมพ์.//สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

Liochanmongkhon, N., Saenbunthai, S. & Kengwinit, T. (2527). Khumue Tuekthaeo. Bangkok:

Rongphim Nam-aksonkanphim. (in Thai)

Davis, C.V. (1980). Handbook of Applied Hydraulics. 3rd edition. NY: McGraw – Hill.

Gunpai, K. (2008). Psychology of communication. Bangkok: Faculty of Communication Arts, ChulalongkornUniveristy. (in Thai)

2. อ้างอิงจากวารสาร

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปี พ.ศ.ที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่(ฉบับที่).//เลขหน้า-เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

Ozaki, M., Adachi, Y., Iwahori, Y. & Ishii, N. (1998). Application of fuzzy theory to writer recognition of Chinese characters. International Journal of Modeling and Simulation. 18(2), 112-116.

Korbkeeratipong, K. & Taiphapoon, T. (2016). Branded content marketing communication in reality television program. Phranakhon Rajabhat Research Journal, Humanities and Social Sciences. 11(2), 1-11. (in Thai)

3. อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปี พ.ศ.ที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//ชื่อปริญญา (เต็ม).//หน่วยงาน

ตัวอย่าง :

Roonkaseam, N. (2006). Communication and practices of representation through the museums as texts in Thailand. Ph.D. Program in Communication Arts. Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. (in Thai)

4. อ้างอิงจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปี พ.ศ.ที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง.//สืบค้นเมื่อ.//สืบค้นจาก

ตัวอย่าง :

Noam, E.M. (1994). Telecommunication policy issue for the next century. Retrieved June 7, 2006, from gopher://198.80.36...//global/telcom.txt

Chuastapanasiri, T. (2009). Advertising literacy. Retrieved March 2, 2012, from <http://resource.thaihealth.or.th/system/files/documents/ruuethaathanokhsnaaaefng1.pdf> (in Thai)

5. อ้างอิงจากการสัมภาษณ์

รูปแบบ : ผู้ให้สัมภาษณ์.// (ปี พ.ศ. ที่สัมภาษณ์).//ตำแหน่ง (ถ้ามี).//สัมภาษณ์.//วันที่/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง :

Sthapitanonda, P. (2016). Dean, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. Interviewed on March 2, 2016. (in Thai)

Smith, M.J. (2008). Interview on January 31, 2008.

Saengdongkhae, J. (2010). Lecturer, Hatyai University. Interview on August 20, 2010. (in Thai)

การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผู้แต่งต้องส่งบทความผ่านทางระบบออนไลน์เท่านั้น โดยการสมัครสมาชิก (Register) วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลาง (https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/user/register) เพื่อขอรับ Username และ Password แล้วคลิกที่ปุ่ม Log In เพื่อเข้าสู่ระบบ ในกรณีที่已是สมาชิกของวารสารแล้ว กรุณาเข้าสู่ระบบ log in และดำเนินการส่งบทความโดยดูตัวอย่างการส่งบทความได้ที่ ขั้นตอนการ SUBMISSION

หมายเหตุ:

กองบรรณาธิการฯ ขอสงวนสิทธิ์ ในการแก้ไขข้อความบางส่วนโดยไม่กระทบต่อเนื้อหาหลักของบทความ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบการตีพิมพ์ของวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ตัวอย่าง

ชื่อเรื่องภาษาไทย (Cordia New ขนาด 18pt. ตัวหนา)

English Title (Cordia New 18pt. bold)

กัญณภัทร นิธิศวราภากุล^{1*} นาทยา ปิรันธนานนท์² และ นพวรรณ ชิมลอยลาม³

(Cordia New ขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)

Kannaphat Nithitwaraphakun^{1*}, Nataya Pilanthananond² and Nopphawan Chimroylarp³

(Cordia New ขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)

หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1*, 2, 3}

(Cordia New ขนาด 12 pt. ตัวธรรมดา)

Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok, Thailand^{1*, 2, 3}

(Cordia New ขนาด 12 pt. ตัวธรรมดา)

Email: k_kannaphat@hotmail.com^{1*}

(Cordia New ขนาด 12 pt. ตัวธรรมดา)

บทคัดย่อ (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

คำสำคัญ: คำสำคัญ (1) คำสำคัญ (2) คำสำคัญ (3)

ABSTRACT (ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Cordia New 16pt. Normal)

Keywords: keyword (1) keyword (2) keyword (3)

บทนำ (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

ขอบเขตของการวิจัย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

กรอบแนวคิดของการวิจัย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

ระเบียบวิธีวิจัย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

สรุปผลการวิจัย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

อภิปรายผลการวิจัย (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

ข้อเสนอแนะ (Cordia New 16 pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (Cordia New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา)

REFERENCES (Cordia New 16 pt. bold)

เนื้อหา (Cordia New 16 pt. normal)

PHRANAKHON RAJABHAT RESEARCH JOURNAL HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Vol.15 No.1 January - June 2020

ISSN : 2672-9024 (Online)

The PNRU Research Journal, Humanities and Social Sciences is the official journal of Phranakhon Rajabhat University published twice yearly, with the first issue covering the months of January to June, and the second July to December. It seeks to publish the research results and academic works in the form of original articles, review articles, and book reviews, in the areas relevant to humanities and social sciences from all the researchers, academics, and interested people.

PUBLISHING'S OBJECTIVES

Phranakhon Rajabhat University Research Journal, Humanities and Social Sciences was published semiannually (twice a year); January – June and July – December by the following objectives:

1. To publicize academic paper, research paper, review article and book review in the related fields of Humanities and Social Sciences such as Political Science, Public Administration, Community Development, Urban Administration and Development, Historical, Thai Language, English Language, Classical Dance and Drama, Music, Law, Fine and Applied Arts, Library and Information Science, General Management/Business Computer, Human Resources, Marketing, Tourism and Hotel Management, Communication Arts,

Economics, Accounting, Educational Administration, Early Childhood Education, Curriculum and Instruction, Educational Technology, Educational Psychology and others fields which belong to editorial department consideration.

2. To be a channel to exchange information, important points, experience on research to researcher's academicians and others who are interested

PUBLISHING'S POLICIES

1. The published article must be academic article, research article, review article or book review which would be either in Thai or English.

2. The published article must be written in the format of Phranakhon Rajabhat University Research Journal, Humanities and Social Sciences. It must be screened by qualified person in related fields. The published article must be an article that has not been published or during the consideration from other journals.

3. Every published article must be approved by at least two expert evaluators (peer reviewed) in relevant filed for an article. The evaluators and the authors must not know each other (Double-blind Peer Review). The published article must be approved from at least two experts or two from three.

SUBMISSION PROCESS

1. The original manuscript is required to submit through Thaijo online at https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/author

2. Editorial board members are responsible for the initial checks on correctness and quality of original manuscript.

3. At least two potential reviewers with the appropriate expertise are requested to review each original manuscript. To avoid bias, double-blind peer review policy is applied in this journal. the journal requirements, each manuscript is required to pass by unanimous consent of the two reviewers, or, two out of three reviewers. The decisions or comments by reviewers may be as follows:

- Accept Submission
- Revisions Required
- Resubmit for Review

- Resubmit Elsewhere
- Decline Submission
- See Comments

4. The original manuscript and the evaluation form of the reviewers are collected, before sending back to the author for a revision. After that the author is requested to provide the revised details and revised manuscript for the editorial board.

5. The editorial board checks the revised details and original manuscript.

6. If the manuscript is satisfied and approved, the official letter of acceptance for publication will be provided for the author(s) and announced by the editor through the Thaijo online at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRUJHSS/>.

7. The editorial board collects all the manuscripts, before publishing the journal draft at the publishing house.

8. The journal draft is checked again, before the journal is published and distributed.

9. The PNRU journal Humanities and Social Sciences distributes the online journal through Thaijo online at https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/.

EDITORIAL CRITERIA

1. Manuscripts submitted to PNRU journal Humanities and Social Sciences should neither been published before nor be under consideration for publication in another journal.

2. Plagiarism, data fabrication, and image manipulation are not tolerated. All authors must have approved the submitted manuscript and agree to be accountable for their own contributions or any infringements of copyright appearing in the manuscript.

3. Authors should follow the author guidelines carefully. All manuscripts intended for publication in this journal should strictly be prepared and formatted as per the author guidelines for manuscript submission.

4. Only manuscripts approved by reviewers are published in this journal.

5. If the manuscript is required to revise, the author should resubmit the revised version to the editorial board within a suitable time frame.

6. To write an academic article, the article should consist of the following parts:

- (1) Introduction
- (2) Framework

- (3) Analysis
- (4) Content
- (5) Conclusion
- (6) References

7. To write a research article, the article should consist of the following parts:

- (1) Introduction
- (2) Research Objectives
- (3) Research Benefits (If any)
- (4) Research Scope
- (5) Hypothesis (If any)
- (6) Conceptual Framework
- (7) Methodology
- (8) Research Results and Discussion

8.1 Research Results

8.2 Discussion

- (9) Suggestions and Recommendations
- (10) References

8. To write a review article, the article should consist of the following parts:

- (1) Introduction
- (2) Conclusion
- (3) References

9. To write a book review, the critique article should critically evaluate the subject, whether a book, film, work of art, dance, music performance or even another article. This has to be done looking at the content, the main points, and the benefit proceeding from it and how it expresses its discipline.

MANUSCRIPT PREPARATION GUIDELINES

1. The full article should be submitted in the Word File as an electronic file using Microsoft Office Word via the ThaiJo online: https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/ author

2. The article must be typed in single spacing. It is noted that Cordia New is required.

3. Please submit tables as editable text and not as images. Number tables consecutively in accordance with their appearance in the text and place any table notes below the table body.

4. Citations in the text should follow the referencing style used by the American Psychological Association.

5. Please ensure that every reference cited in the text is also present in the reference list. If these references are included in the reference list, their last names should be written first, followed by the year of publication, for example, Roonkaseam (2015) or (Roonkaseam, 2015). For references with three or more authors, use the first author's name and 'et al.' in the text (e.g. Roonkaseam et al., 2015).

6. To meet the standards of the journal, the editorial board has its rights to revise some passages in the manuscript without asking permission from the author.

7. All authors must have approved the submitted manuscript and agree to be accountable for their own contributions appearing in the manuscript.

จริยธรรมในการตีพิมพ์ Publication Ethics

มาตรฐานทางจริยธรรมของวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้าที่และความรับผิดชอบของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ

- ดำเนินการให้ตรงตามวัตถุประสงค์และนโยบายการจัดพิมพ์ของวารสาร
- ปรับปรุงวารสารให้ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ
- รับรองคุณภาพและความถูกต้องของบทความที่ได้รับการตีพิมพ์
- สนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการ
- ปกป้องข้อมูลของผู้เขียนบทความต่อผู้ประเมินบทความและปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประเมินบทความ
- แต่งตั้งผู้ประเมินบทความจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ตรงตามสาขาของบทความที่เขียน และไม่มีประวัติว่ามีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนบทความ
- ในกรณีที่ตรวจพบความคล้ายกับบทความของผู้อื่นในระหว่างการพิจารณาบทความ บรรณาธิการจะยับยั้งกระบวนการพิจารณา และขอคำอธิบายจากผู้เขียนบทความ หากคำอธิบายไม่มีเหตุผลและไม่มีหลักฐานรับรอง จะปฏิเสธบทความนั้นทันที กรณีที่พบความคล้ายคลึงภายหลังบทความได้เผยแพร่แล้ว บรรณาธิการจะดึงบทความออกจากวารสาร และประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่าบทความนี้ได้ถูกถอดออกจากวารสารแล้ว รวมถึงแจ้งไปยังหน่วยงานต้นสังกัดของผู้เขียนบทความด้วย

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประเมินบทความ

- ประเมินบทความด้วยการใช้ความรู้ทางวิชาการอย่างรอบคอบ ด้วยเหตุและผล ด้วยความเที่ยงธรรม โปร่งใส และปราศจากอคติ และด้วยเมตตาธรรมต่อผู้เขียนบทความ ทั้งนี้เพื่อให้บทความมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และเชื่อถือได้
- หากผู้ประเมินบทความพบว่า อาจมี conflict of interest หลังจากได้รับบทความเพื่อพิจารณาแล้ว ควรแจ้งบรรณาธิการและปฏิเสธการพิจารณาบทความนั้นในทันที
- ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับ ไม่นำข้อมูลในบทความไปวิพากษ์วิจารณ์ต่อ และไม่แสดงตัวว่าเป็นผู้ประเมินบทความจนกว่าบทความจะได้รับการเผยแพร่
- ควรประเมินบทความภายในกรอบเวลาที่กำหนด

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ

- ไม่ส่งบทความเรื่องเดียวกัน ไปยังวารสารมากกว่าหนึ่งแห่ง
- ระบุและลำดับชื่อผู้เขียนบทความ ทั้งนี้ ต้องไม่ใส่ชื่อบุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- ไม่คัดลอกผลงาน หรือแอบอ้างความคิดเห็นของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่คัดลอกผลงานของตนเองกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่งโดยไม่มีการอ้างถึงผลงานเดิมของตนไม่ปลอมแปลงข้อมูลหรือภาพ โดยการตัดทอนเพิ่มเติม ดัดแปลง ประยุกต์แก้ไขข้อมูล ข้อความ หรือภาพ หรือปฏิบัติการอื่นใด และไม่สร้างข้อมูลเท็จให้ผิดไปจากความเป็นจริงที่พบจากการวิจัย
- ให้เกียรติและอ้างถึงแหล่งที่มาของข้อมูลหรือภาพ ที่นำมาใช้ในบทความ

